

Heliga Birgitta

Revelaciones Book IV

Samlingar utgivna av Svenska Fornskriftsällskapet. Ser. 2 Latinska skrifter. Band VII:4. Sancta Birgitta. Revelaciones Lib. IV. – Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm. Revelationes Sanctae Birgittae. Revelaciones Lib. IV. Edidit Hans Aili. – Sancta Birgita. Revelaciones Book IV. Edited by Hans Aili. – Svenska Fornskriftsällskapet and Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm 1992. – Printed by Graphic Systems, Göteborg, Sweden 1992.

Information om upphovsrätt för detta verk, samt upplysningar om ur vilket bibliotek eller ur vilken samling det avfotograferade exemplaret är hämtat, finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/Birgitta/titlar/Revelaciones4/faksimil?om-boken>

Hämtad från Litteraturbanken.se:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb502479-faksimil>

SAMLINGAR
UTGIVNA AV
SVENSKA FORNSKRIFT-
SÄLLSKAPET

Ser. 2
LATINSKA SKRIFTER

Band VII:4
SANCTA BIRGITTA
REVELACIONES
LIB. IV

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN
STOCKHOLM

REVELATIONES SANCTAE BIRGITTAE

REVELACIONES
LIB. IV

EDIDIT

HANS AILI

SANCTA BIRGITTA
REVELACIONES
BOOK IV

EDITED BY

HANS AILI

Published with the aid of grants from the Swedish Council for Research in the Humanities
and Social Sciences

AILI, H., Sancta Birgitta, Reuelaciones, Book IV

416 pp., Svenska Fornskriftsällskapet and Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm 1992. ISBN 91-971445-2-1.

This critical edition of Liber IV of the *Reuelaciones* of Saint Birgitta of Sweden, like its predecessors in this series, bases its text upon the readings of selected, medieval manuscripts. The text of the *Editio princeps* (impr. B. Ghotan, Lübeck 1491) has been superseded, particularly in those ten Revelations of Liber IV that were also incorporated by Alfonso of Jaén into Liber VIII (*Liber celestis Imperatoris ad reges*); in this case, the present edition presents a text that has as yet been inaccessible to non-specialist scholars.

This edition also contains an *Apparatus criticus*, an *Apparatus fontium*, a Bibliography, an Introduction on the history of the manuscripts and the text, a Glossary, and Indices of grammar, literary sources, names and places.

Keywords: St. Birgitta, St. Bridget, Revelation, Vadstena, Spirituality.

Hans Aili, Department of Classical Languages, Stockholm University, S-106 91 STOCKHOLM, Sweden

ISSN 0347-9145

ISBN 91-971745-2-1

Printed by Graphic Systems, Göteborg, Sweden 1992

Contents

Preface	7
Bibliography	9
Manuscripts 9 • Printed Works 9 • Abbreviations 15	
1 Introduction	17
1.1 The History of the Text 17	
1.2 The Manuscripts and the <i>Editio princeps</i> : B, F, K, O, P, V, Y, U^a, A^b, q, u, x, and Gh 19	
B 19 • F 21 • K 22 • O 23 • P 23 • V 24 • Y 25 • U^a 26 • A^b 27 • q 27 • u 28	
• x 31 • Gh 31	
2 The Manuscripts and their Mutual Relations	32
2.0 Main Corpus: PVY, BOA^b, Kux, and Fq Gh 32	
2.1 The β group of manuscripts 34	
2.1.1 The β_1 group: PVY 34 • 2.1.2 the β_2 group: BOA^b 36 • 2.1.3 Conclusion 37	
2.2 The π group: Kux Fq Gh 38	
2.2.1 The γ group: Kux 38 • 2.2.2 The σ group: Fq 39 • 2.2.3 The <i>Editio Princeps</i> : Gh 39	
2.3 <i>Addiciones et Declaraciones</i> : Kqux U^a F Gh 41	
2.4 The Supplementary Material. Rev. IV 131–144: Kqux K² F U^a Gh 42	
2.5 The Geminated Revelations: Rev. IV 1, 3, 4, 17, 45, 48, 74, and 103–105 43	
3 Textual Criticism	48
3.1 Principles 48	
3.2 Problematical passages 50	
3.3 Emendations 52	
4 Principles of Edition	53
5 Table 1	55
Stemma codicum adhibitorum	58

Sanctae Birgittae <i>Reuelaciones</i> , Liber IV	59
Index verborum	402
Index locutionum	406
Indices scriptorum	408
Index nominum et locorum	414

Preface

The editor of a Latin work the size and complexity of the present edition invariably owes a debt of gratitude to many superiors, colleagues, and friends. My thanks are first of all due to the Royal Academy of Letters, History and Antiquities (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien) and in particular to the members of its Birgitta Committee, Professors Birger Bergh, Lund, and Jan Öberg, Stockholm, who entrusted the task of editing this book to me and who have at all times taken a lively and constructive interest in my work, aiding me in its progress. My thanks are also due to all the members of the Latin seminars of Stockholm and Lund to whom I have on various occasions submitted problematical passages for discussion. Professor Jan-Olof Tjäder, Uppsala, has read my manuscript on behalf of the Swedish Humanistic Research Council, kindly giving it its *imprimatur*. Mr Hugh Rodwell, M.A., M.Litt. (Cantab.), corrected and much improved my English in the Introduction. Needless to say, such errors as may remain are entirely my own responsibility.

Work on this edition of the Fourth Book of the *Reuelaciones Sanctae Birgittae* was begun in 1980 by Dr Anders Piltz, Lund, who collated two manuscripts, F and K, and added numerous references to Birgitta's literary sources, before relinquishing the task to me, at the end of the same year. Since the collating of many manuscripts unavoidably necessitates revision of earlier collations, I am alone responsible for all notes on the manuscript readings reported in the *apparatus criticus*. I have, however, gratefully availed myself of the wide learning of Dr Piltz by incorporating all his notes of Birgitta's literary sources into my *Apparatus fontium*; Dr Birgit Klockars's¹ references have also been taken fully into account: the *Apparatus fontium* thus to a great part consists of sources noted by these two scholars, as well as (and to a lesser extent) of sources traced by myself.

Financial support for the work of preparing and printing this edition has been generously given by Statens humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsråd (HSFR); the Institute for Classical Languages of Stockholm has provided me with a study, works of reference, and my first word-processor. Grants for the further computerisation of the text were most generously provided by Magn. Bergvalls fond and Sven och Dagmar Saléns stiftelse. Furthermore, Axel W. Ahlbergs fond,

¹ KLOCKARS (1966:255ff.)

Magn. Bergvalls fond, Fondazione Famiglia Rausing, Sven och Dagmar Saléns stiftelse, Wallenbergsstiftelsens jubileumsfond, and Stiftelsen Knut och Alice Wallenberg have most generously provided me with the economic means to study Birgitta manuscripts in the following libraries outside Sweden: Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz of Berlin, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek of Darmstadt, the Pierpont Morgan Library of New York, Biblioteca centrale della regione Siciliana of Palermo, the Vatican Library, Biblioteca Marciana of Venice, and Österreichische Nationalbibliothek of Vienna. I would like to extend my heartfelt thanks both to the foundations enumerated and to the staff of all these libraries, where I have received much competent help in my studies. I owe a special obligation of gratitude to Dr Per Ekström of Lund University Library for all the help he has given me in conjunction with my manuscript studies at Lund. At the Royal Library of Stockholm and the Uppsala University Library, I have received much help from the staff of the Manuscript Departments. The Stockholm University Library has been my primary source of books. The Swedish Institute (Svenska institutet), by awarding me a travelling grant, made it possible for me to study the Birgitta manuscripts in Prague: my thanks are therefore due not only to the Institute but also to the staff of the Národní Muzeum, the Statní Knihovna and the Knihovna Metropolitny Kapitoly.

Restat, ut Christinae uxori meae Danielque et Erico filiis, qui patrem eundemque maritum laborantem, animo occupatum, de operis fortuna desperantem semper confirmaverint, iuverint, foverint, hunc librum maximis cum gratiis dedicem.

Scriptum in Wadzstenom die sanctae Birgittae anno Domini MCMXCI, qui annus sescentessimus fuit a Birgitta canonizata.

Hans Aili

Bibliography

Manuscripts

- B** = Berlin, Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz, MS. theol. Lat. fol. 33, cent. XV, fol. 97R – 153R (p. 19).
- F** = Lund, Universitetsbiblioteket MS. 21, (“Codex Falkenberg”), cent. XIV late, fol. 111R–180V (p. 21).
- K** = Kalmar, Stifts- och gymnasiebiblioteket, at present in Lund University Library, “Codex Kalmarnensis” (or “Calmariensis”), cent. XIV late, fol. 64R–112R (p. 22).
- O** = Oxford, Balliol College Library, MS 225, after 1424, fol. 64R – 111R (p. 23).
- P** = Palermo, Biblioteca centrale della regione siciliana (formerly Biblioteca nazionale), Ms. IV.G.2, cent. XIV late, fol. 58R–97V (p. 23).
- V** = Venezia, Biblioteca nazionale Marciana, MS. Lat. III 117 (collocazione 2371), a. 1415, pp. 164–272. (= No. 32 of class VII (Ascetici) VALENTINELLI) (p. 24).
- Y** = New York, Pierpont Morgan Library, M. 498, late 1380s, fol. 120R–206V (p. 25).
- U^a** = Uppsala, Universitetsbiblioteket, MS C 31, cent. XIV–XV, f. 145V–155V (p. 26).
- A^b** = Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek, MS 733, ca. a. 1400, fol. 99R–137R (p. 27).
- q** = Wien, Österreichische Nationalbibliothek, MS. 3960, a. 1380–1386, fol. 93V–160V (p. 27).
- u** = Praha, Národní Muzeum, MS. XIV.C.12 (No. 3451 BARTOŠ), a. 1444, fol. 130R–190R (p. 28).
- x** = Praha, Knihovna Metropolitní Kapitoly, MS C 87 (519), a. 1392, fol. 116V–190R (p. 31).

Printed Works

- AH = *Analecta hymnica medii aevi*. Ed. DREVES, G.M., BLUME, C, BANNISTER, H.M., Leipzig 1886–1922.
- AILI, H. (1986): “St. Birgitta and the Text of the Revelaciones. A Survey of Some Influences Traceable to Translators and Editors”, in ASZTALOS (1986:76–91).
- AILI, H., FERM, O., GUSTAVSON, H., (1990), *Röster från svensk medeltid*. Latinska texter i original och översättning. Stockholm 1990.
- Alfonso Pecha de Vadaterra, *Epistola Solitarii ad reges*, see JÖNSSON (1989).
- ANDERSSON-SCHMITT, M., – HEDLUND, M., (1988), *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala*. Katalog über die C-Sammlung. Band 1. Handschriften C I–IV, 1–50. Stockholm 1988 (with Index in separate volume).
- ANDERSSON-SCHMITT, M., – HEDLUND, M., (1989), *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala*. Katalog über die C-Sammlung. Band 2. Handschriften C 51–200. Stockholm 1989 (with Index in separate volume).

- ANDERSSON-SCHMITT, M., – HEDLUND, M., (1990), *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala*. Katalog über die C-Sammlung. Band 3. Handschriften C 201–300. Stockholm 1990 (with Index in separate volume).
- ANDERSSON-SCHMITT, M., – HALLBERG, H., – HEDLUND, M., (1991), *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala*. Katalog über die C-Sammlung. Band 4. Handschriften C 301–400. Stockholm 1991 (with Index in separate volume).
- ASZTALOS, M., (1982), *Petrus de Dacia, De gratia naturam ditante sive de virtutibus Christinae Stumbelensis*, (Studia Latina Stockholmiensia XXVII), Stockholm 1982.
- ASZTALOS, M., (1986), *The Editing of Theological and Philosophical Texts from the Middle Ages*, (Studia Latina Stockholmiensia XXX), Stockholm 1986.
- BARTOŠ, F.M., (1927), *Soupis rukopisů národního musea v Praze* (II), v Praze 1927.
- BENDZ, G., (1960), “De adiectivorum in *-bilis* exeuntium usu quaestiones criticae et semasiologicae”, *Eranos* 58, 1960, 36–50.
- BERGH, B., (1966), “Zeitdifferenzbestimmungen mit *per* in birgittinischen Texten,” *Eranos*, 64, 1966, 133–148.
- BERGH, B., (1967), *Den heliga Birgittas Revelaciones Bok VII*, Uppsala 1967 (= SSFS. Ser. 2. Latinska skrifter VII:7).
- BERGH, B., (1971), *Sancta Birgitta Revelaciones Book V*, Uppsala 1971 (= SSFS. Ser. 2. Latinska skrifter VII:5).
- BERGH, B., (1978), *Palaeography and Textual Criticism*, Lund 1978, (= *Scripta minora Regiae societatis humaniorum litterarum Lundensis*, 1979–1980:2).
- BERGH, B., (1991), *Sancta Birgitta Revelaciones Book VI*, Stockholm 1991 (= SSFS. Ser. 2. Latinska skrifter VII:6).
- Birgitta, Den heliga, *Himmelska uppenbarelser*, till svenska av Tryggve LUNDÉN, Malmö 1957–1959.
- Birgitta, Sancta, *Heliga Birgittas Uppenbarelser*. Efter gamla handskrifter utgifna af G.E. KLEMMING, 1–5, Stockholm 1857–1884 = **BU**.
- Birgitta, Sancta, *Opera minora*, I, *Regula Saluatoris*, see EKLUND (1975).
- Birgitta, Sancta, *Opera minora*, II, *Sermo angelicus*, see EKLUND (1972).
- Birgitta, Sancta, *Opera minora*, III, *Quattuor oraciones*, see EKLUND (1991).
- Birgitta, Sancta, *Reuelaciones extrauagantes*, see HOLLMAN (1956).
- Birgitta, Sancta, *Reuelaciones*, Liber I, see UNDHAGEN (1978).
- Birgitta, Sancta, *Reuelaciones*, Liber V, see BERGH (1971).
- Birgitta, Sancta, *Reuelaciones*, Liber VI, see BERGH (1991).
- Birgitta, Sancta, *Reuelaciones*, Liber VII, see BERGH (1967).
- Birgitta, Sancta, *Revelaciones*, impr. Bartholomæus Ghotan, Lubece 1492 = **Gh**.
- Birgitta, St, *Uppenbarelser*, Book V, see MORRIS (1991).
- Bl. = BLAISE (1975)
- BLAISE, A., (1975), *Lexicon Latinitatis Medii aevi*, Turnholti 1975.
- BOND, W.H. – FAYE, C.U. (1962), *Supplement to the Census of Medieval and Renaissance Manuscripts in the United States and Canada*. New York 1962, 347.
- BØRRESEN, K.E. (1971), *Anthropologie médiévale et théologie mariale*, Oslo 1971 (Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. II. Hist.- Filos. Klasse. Ny Serie. No. 9).
- BRING, S.E. (1932), *Svend Dahls Bibliotekshandbok*. II. Stockholm 1932.
- BU**, see Birgitta, Sancta.
- CAPPELLI, A. (1973), *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, 6th ed., Milano 1973.
- COLLEDGE, E., “Epistola Solitarii ad reges. Alphonse of Pecha as Organizer of Birgittine and Urbanist Propaganda”, *Mediaeval Studies*, 18, 1956, 19–49.
- COLLIJN, I. (1905), “Några pärmexlibris, 2. Peter Vok Ursinis till Rosenberg exlibris.” *Allm. svensk boktr.-förenings Meddelanden* 10, 17–20 (= Bokhistoriska uppsatser, Stockholm 1905, 5–8).

- COLLIJN, I. (1907), *Det Rosenbergska biblioteket och dess exlibris*, Stockholm 1907.
- COLLIJN, I. (1914), "Die Bibliothek der Rosenberge." *Graphische Edition*, Jahrg. 1.
- COLLIJN, I. (1924), *Acta et processus canonizationis Beate Birgitte*, (SSFS, Ser. 2. Latinska skrifter. Band I), Uppsala 1924–1931 = **A&P**.
- COLLIJN, I. (1926), "Nya bidrag till det Rosenbergska biblioteket," *NTBB* 13, 63–71.
- COLLIJN, I., (1918), *Birgittautställningen 1918*. Beskrivande förteckning öfver utställda föremål ... Redig. af I. Collijn och A. Lindblom. Uppsala 1918, 121–174.
- COLLIJN, I., (1923), *Stifts- och läroverksbiblioteket i Kalmar*. Stockholm 1923.
- COLLIJN, I., (1930), "Några sällsynta Birgitta-träsnitt", *NTBB* 17, 1930, 149–152.
- COXE, H.O., (1852), *Catalogus codicum manuscriptorum qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie adservantur*, I–II, Oxoniae 1852.
- D'ANCONA P. (1912), "Il Liber celestium revelationum Sanctae Brigidae illustrato da un miniatore senese della prima metà del sec. XV", in *La Bibliofilia*, rivista dell'arte antica, XIV, 1–5.
- DE RICCI, S. – WILSON W.J. (1937), *Census of Medieval and Renaissance Manuscripts in the United States and Canada*, I–III, New York 1935, 1937, 1940, II:1462.
- DELESTRE, M. – LABITTE, A. (1884), *Catalogue illustré des livres précieux manuscrits et imprimés faisant partie de la bibliothèque de M. Ambroise Firmin-Didot*, Paris 1884, No. 31 p. 35–37.
- Diarium Vadstenense* = GEJROT (1988)
- Diplomatarium Suecanum* (*Svenskt diplomatarium*), Stockholm 1829–.
- DIDERICHSEN, P., (1935), "Texthistoriske bemærkninger til Reuelaciones sancte Birgitte," *Acta philologica Scandinavica*, 10, København 1935–36, 232–249.
- DML** = LATHAM–HOWLETT (1975)
- DS** = *Diplomatarium Suecanum*.
- DuC** = *Glossarium mediae et infimae latinitatis*
- EDMAR, B., (1933), "En anmärkning till Birgittahandskriften i Kalmar läroverks bibliotek", *KÅ*, 33, 1933, 350 f.
- EKLUND, S., (1972), *Sancta Birgitta. Opera minora II. Sermo Angelicus*. Uppsala 1972 (= *SSFS* Ser. 2. Latinska skrifter VIII:2).
- EKLUND, S., (1975), *Sancta Birgitta. Opera minora I. Regula Saluatoris*. Stockholm 1975 (= *SSFS* Ser. 2. Latinska skrifter VIII:1).
- EKLUND, S., (1983), "A Re-assessment of the Old Swedish Bridgettine Text Corpus", *Annales Societatis Litterarum Humaniorum Regiae Upsaliensis*. Årsbok 1983–84, Uppsala 1984, 5–24.
- EKLUND, S., (1991), *Sancta Birgitta. Opera minora III. Quattuor oraciones*. Stockholm 1991 (= *SSFS* Ser. 2. Latinska skrifter VIII:3).
- EKWALL, S., (1965), *Vår äldsta Birgitta-vita och dennas viktigaste varianter (KVHAAH, Hist. ser. 12)*, Stockholm 1965.
- FIRMIN DIDOT, A. (1867) *Catalogue raisonné des livres de la bibliothèque de M. Ambroise Firmin-Didot*, I, Livres avec figures sur bois, solennités, romans de chevalerie, Paris 1867, No. 118, cols. 39–39.
- FOGELKLOU, E. (1919), *Birgitta*, Stockholm 1919.
- FORC.** = FORCELLINI (1858)
- FORCELLINI, A. *Totius Latinitatis lexicon*, Prati 1858–1875).
- FRERE, W.H., (1901), *Bibliotheca musico-liturgica*. A Descriptive Handlist of the Musical and Latin-Liturgical MSS of the Middle Ages preserved in the Libraries of Great Britain and Ireland. I. Nashdon Abbey, Burnham, Bucks. 1901 (vol. II, 1932).
- Fsv. leg.* I, II, III = STEPHENS (1848, 1857, 1874).
- FUCHS, J.W., (1970), (ed.) *Lexicon Latinitatis Nederlandicae mediæ aevi*. Amsterdam 1970–.
- GEJROT, C., (1988), *Diarium Vadstenense. The Memorial Book of Vadstena Abbey*, (Studia Latina Stockholmiensia XXXIII), Stockholm 1988.

GEJROT, C., (1990), “*Dubia Regulae Salvatoris*. Två 1400-talstexter om maktfördelningen mellan abbedissa och generalkonfessor i ett birgittinkloster. Textkritisk utgåva”, *I heliga Birgittas trakter*. Nitton uppsatser om medeltida samhälle och kultur i Östergötland “Västanstång”, Uppsala 1990, 195–214.

Gh, see Birgitta.

Glossarium mediae et infimae latinitatis conditum a C. du Fresne, domino du Cange ... digessit G.A.L. Henschel. Ed. nova aucta ... a L. Favre. I–X, Graz 1954.

GMLS = ODELMAN–WESTERBERGH (1968–)

GÖDEL, V., (1916), *Sveriges medeltidslitteratur. Proveniens*, Stockholm 1916.

GREENE, B. da Costa – HARRSEN, M.P. (1934), *The Pierpont Morgan Library*. Exhibition of Illuminated Manuscripts held at the New York Public Library, New York 1934, 45.

H-G = HABEL – GRÖBEL.

HABEL, E. – GRÖBEL, F., *Mittellateinisches Glossar*, Paderborn s.a.

Ham. = HAMMARSTRÖM (1925)

HAMMARSTRÖM, M. *Glossarium till Finlands och Sveriges medeltidsurkunder jämte språklig inledning*. Helsingfors 1925.

HARRSEN, M. – BOYCE, G.K. (1953), *Italian Manuscripts in the Pierpont Morgan Library*, New York 1953, 25 f.

HEDLUND, M. (1983), Maynus de Mayneriis, *Dyalogus creaturarum moralizatus*, facsimile of printed ed. Stockholm 1483 (expr. B. Ghotan), Uppsala (1983).

HLAVACEK, I., *Sredoveké soupisy knih a knihoven v ceskych zemích* (Medieval Inventories of books and libraries in Bohemian countries), Praha, Universita Karlova, 1966.

HÖGMAN, B., (1951), *Heliga Birgittas originaltexter*, Uppsala 1951.

HOLLMAN, L. (1956), ed., *Den heliga Birgittas Reuelaciones extrauagantes*, Uppsala 1956 (SSFS, Ser. 2, Latinska skrifter, V).

JONSSON, A., (1989), *Alfonso of Jaén, His Life and Works*, with Critical Editions of the Epistola Solitarii, the Informaciones and the Epistola Serui Christi. Lund 1989 (= *Studia Graeca et Latina Lundensia*, 1).

JONSSON, A.-M., (1988), *Johannes Messenius, Chronologia Sanctae Birgittae*. A critical edition with introduction and commentary. Lund 1988.

KLEMMING, G.E., (1848), *Svenska medeltidens bibel-arbeten*, Efter Gamla Handskrifter utgifna av G.E. Klemming. I. Stockholm 1848 (= SSFS Hft 11).

KLOCKARS, B., (1963), “Den heliga Birgitta och familjen Bielke”, *Historisk tidskrift för Finland*, 1963.

KLOCKARS, B., (1966), *Birgitta och böckerna*, (KVHAAH, Historiska serien, 11), Stockholm 1966.

KLOCKARS, B., (1971), *Birgitta och hennes värld*, (KVHAAH, Historiska serien 16), Stockholm 1971.

KNAUS, H., (1957 = typewritten manuscript at the Hessische Landes- und Hochschulbibliothek).

KNAUS, H., (1967), “Westfälische Handschriften in Darmstadt”, *Durch der Jahrhunderte Strom*. Beiträge zur Geschichte der Hessischer Landes- und Hochschulbibliothek Darmstadt. Zum 400-jährigen Bestehen der Bibliothek hrsg. von Erich Zimmermann. Frankfurt a.M. 1967.

KRAFT, S., (1926), “Handschrifter av Revelationes Sanctae Birgittae i Prag”, *NTBB*, 13, 1926, 154–164.

KRAFT, S., (1929), *Textstudier till Birgittas revelationer*, Uppsala 1929 (KÅ, 29, 1929)

KVHAAH = *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar*, Stockholm

L&S = LEWIS and SHORT (1879)

Lath. = LATHAM (1965)

LATHAM, R.E., (1965), *Revised Medieval Latin Word-List from British and Irish Sources*, London 1965.

- LATHAM, R.E. – HOWLETT, D.R., (1975), *Dictionary of Medieval Latin from British Sources*, London 1975–.
- LATTANZI, A.D., (1955), *Il «Liber celestis revelationum» di Santa Brigida in un codice Campano della seconda metà del sec. XIV*. Palermo 1955.
- LATTANZI, A.D., (1965), *I manoscritti ed incunaboli della Sicilia*. I. Roma 1965.
- LECOY, F., (1965), ed., *Le Roman de la rose*, I, Paris 1965.
- Leum. = LEUMANN (1977)
- LEUMANN, M. (1977), *Lateinische Laut- und Formenlehre*, München 1977 (*Handbuch der Altertumswissenschaft*, begründet von Iwan von Müller, erweitert von Walter Otto, fortgeführt von Hermann Bengtson, II. Abt. II. Teil, I. Band)
- LEWIS, C.T. and SHORT, C., (1879), *A Latin Dictionary*, Oxford 1879 (1975)
- LINNARSSON, A., (1931), *Vadstena skola*. Studier i ett litet läroverks historia från förra hälften av 1400-talet till nuvarande tid. Linköping 1931.
- LN = FUCHS (1970)
- LÖFSTEDT, E., (1911), *Philologischer Kommentar zur Peregrinatio Aetheriae*. Untersuchungen zur Geschichte der lateinischen Sprache. Uppsala 1911.
- LÖFSTEDT, E., (1956), *Syntactica*. Studien und Beiträge zur historischen Syntax des Lateins. Zweiter Teil. Syntaktisch-stilistische Gesichtspunkte und Probleme. Lund 1956 (Skrifter utgivna av Kungl. Humanistiska vetenskapssamfundet i Lund. X:2).
- LUNDÉN, T., (1957, 1958a, 1958b, 1959), *Den heliga Birgitta. Himmelska uppenbarelsen*. I, II, III, IV, Malmö 1957–1959.
- Magister Mathias, *Copia exemplorum* = WÄHLIN (1890)
- Magister Mathias, *Homo conditus* = PILTZ (1984)
- Maynus de Mayneriis, *Dyalogus creaturarum moralizatus*, = HEDLUND (1983)
- MELL = WIKTORSSON (1989)
- Mittellateinisches Wörterbuch ...* Hrsg. von der Bayerischen Akademie der Wissenschaften und der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. München 1959–.
- MONTAG, U., *Das Werk der heiligen Birgitta von Schweden in oberdeutscher Überlieferung*, München 1968 (= Münchener Texte u. Untersuchungen zur deutschen Literatur des Mittelalters, 18).
- MORRIS, B., (1991), *Book V of St Birgitta's Uppenbarelsen*, Edited from MS Cod. Ups. C61. Lund 1991 (= SSFS Häft. 260, Bd 80).
- MW = *Mittellateinisches Wörterbuch*
- MYNORS, R.A.B. (1963), *Catalogue of the Manuscripts of Balliol College*. Oxford 1963.
- Nierm. = NIERMEYER (1976)
- NIERMEYER, J.F., (1976), *Mediae Latinitatis lexicon minus*, Leiden 1976.
- NORBERG, D., (1968), *Manuel pratique de latin médiéval*, Paris 1968.
- NORBERG, D., (1978), “Étymologie et changement de sens”, *La lexicographie du latin médiéval et ses rapports avec les recherches actuelles sur la civilisation du moyen-âge*, Colloques internationaux du Centre national de la recherche scientifique, N 589, Paris 1978, 77–95.
- NORDENFALK (1961), “Saint Bridget of Sweden, As Represented in Illuminated Manuscripts”, in *Essays in Honor of Erwin Panofsky*, ed. M. MEISS, De artibus opuscula XL, New York 1961, I: 371–393, II: 122–127.
- NTBB = *Nordisk tidskrift för boks- och biblioteksväsen*
- NUSKA, B., *Kniharské úcty pana Petra Voka z Rozmberka* (Book-bills of Peter Vok of Rosenberg), Sborník Národního musea, Rada C-9, 1964.
- NYBERG, T., (1970), “Birgittatraditionen från Prag bland handskrifterna i Stift Schlägl, Oberösterreich,” *NTBB* 57, 1970, 1 ff.
- NYBERG, T., (1971), “Skrittföljder och lägg. Undersökningar i C-handskrifter i Uppsala universitetsbibliotek”, *NTBB* 58, 1971, 17–33, 81–95.

- ÖBERG, J., (1969), *Kring Birgitta*, Lund 1969 (= Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, *Filologiskt arkiv*, 13).
- ÖBERG, J. (1982), "Le Glossarium Mediae Latinitatis Sueciae. Progrès et Problèmes", *ALMA*, 42, 1982, 167–174.
- ÖBERG, J., (1986), "Authentischer oder autorisierter Text? Der Weg von Konzept zu moderner Edition an Beispielen von Petrus de Dacia und der Heiligen Birgitta," in ASZTALOS (1986), 59–74.
- ODELMAN, E., – WESTERBERGH, U., (1968–), *Glossarium mediae Latinitatis Sueciae (Glossarium till medeltidslatinet i Sverige)*, Stockholm 1968–.
- PATERA, A., – PODLAHA, A., (1910), *Soupis rukopisu knihovny Metropolitni kapitoly Pražské*. I. Praze, 1910.
- Petrus de Dacia, *De gratia naturam ditante sive de virtutibus Christinae Stumbelesensis* = ASZTALOS (1986).
- PILTZ, A., (1984) *Magister Mathias: Homo conditus*, Angered 1984 (SSFS, Ser. 2. Latinska skrifter IX:1)
- ROSE, V. (1903), *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*. 13. Bd. Verzeichnis der lateinischen Handschriften 2.Bd. 2.Abt., Berlin 1903.
- ROSSING, A. J., (1986), *Studier i den heliga Birgittas spiritualitet*, Stockholm 1986.
- SCHMID, T., (1940), *Birgitta och hennes uppenbarelser*, Lund 1940.
- SCHÜCK, H., (1887), "Den nyfunna Birgittahandskriften", *Sammlaren*, 8, 1887, 158-175.
- SCHÜCK, H., (1901), "Några anmärkningar om Birgittas Revelationer", *KVHAAH* 33 (N.F. 13), Stockholm 1901.
- SEIDLMEYER, M., (1930), "Ein Gehilfe der hl. Birgitta von Schweden: Alfons von Jaen", *Historisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft*, 50, 1930, 1–18.
- SILVERSTOLPE, C., (1895), "Om kyrkans angrepp mot Revelationes Sanctæ Birgittæ", *KVHAAH* 32 (N.F. 12), Stockholm 1895.
- SMB I= KLEMMING (1848)
- SSFS = *Samlingar utg. av Svenska Fornskriftsällskapet*
- STEFFEN, R., (1909), *Den heliga Birgittas Uppenbarelser i urval och öfversättning*, Stockholm 1909.
- STEPHENS, G. (1848, 1857, 1874), *Ett forn-svenskt legendarium, innehållande medeltids kloster-sagor om helgon, påfvar och kejsare ifrån det I:sta till det XIII:de århundradet. Efter Gamla Handskrifter af George Stephens, Esq., I–III*. Stockholm 1848, 1857, 1874 (= SSFS 7:1–3).
- SZ. = SZANTYR (1965)
- SZANTYR, A., (1965) = *Lateinische Syntax und Stilistik* von J.B. Hoffman, neubearbeitet von A. Szantyr. München 1965 (= *Handbuch der Altertumswissenschaft*, begründet von Iwan von Müller, erweitert von Walter Otto, fortgeführt von Hermann Bengtson. II. Abteilung, II. Teil, II Band).
- Tabulae codicum mancriptorum praeter Graecos et Orientales in Bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum*, ed. Academia Caesarea Vindobonensis, III, Wien 1869.
- Thesaurus Linguae Latinae*, I–, Leipzig 1900–.
- TJÄDER, J.-O., (1968), Review of BERGH (1967), *NTBB* 55, 1968, 21–26.
- TLL = *Thesaurus Linguae Latinae*
- TUCHMAN, B.W., (1979), *A Distant Mirror. The Calamitous 14th Century*, New York 1979.
- UNDHAGEN, C.-G., (1957) Review of HOLLMAN (1956), *NTBB*, 44, 1957, 32–34.
- UNDHAGEN, C.-G., (1960a), ed. *Birger Gregerssons Birgitta-officium*, Uppsala 1960 (SSFS, Ser. 2, Lat. skr., VI).
- UNDHAGEN, C.-G., (1960b), "Une source du prologue (Chap. 1) aux Révélations de Sainte Brigitte par le cardinal Jean de Turrecremata", *Eranos*, 58, 1960, 214–226.
- UNDHAGEN, C.-G., (1969), "Un achrostique en l'honneur de Sainte Brigitte de Suède", *Eranos*, LXVII, 1969, 81–143.

- UNDHAGEN C.-G. (1978), ed. *Sancta Birgitta Revelaciones* Book I, Stockholm 1978 (= *SSFS*, Ser. 2 *Latinska skrifter* VII:1).
- VÄÄNÄNEN, V., (1967), *Introduction au latin vulgaire*, Paris 1967.
- VALENTINELLI, J., (1869), *Bibliotheca manuscripta ad. S. Marci Venetiarum*. II, Venetiis 1869.
- WÄHLIN L. (1890), *Magister Mathias, Copia exemplorum*, Lund 1890 (unprinted); (printed:) Mit Einleitung und Indizes von M. ANDERSSON-SCHMITT, Uppsala 1990 (*Studia seminarii Latini Upsaliensis* 2).
- WALDE, O. (1911a), "Det Rosenbergska bibliotekets *exlibris*. Ett tillägg." *Allm. sv. boktr.-fören:s Meddelanden* 16, 1 f.
- WALDE, O. (1911b), "Två nya Rosenbergska *exlibris*." *Svensk *exlibristidskr.** 1, 80.
- WALDE, O. (1916), *Storhetstidens litterära krigsbyten*, 1, Uppsala 1916.
- WALDE, O., (1932), *De svenska bibliotekens historia* = BRING (1932, 37–252).
- WALTHER, H., (1963–1967) *Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters in alphabetischer Anordnung*, Göttingen 1963–1967.
- WALTHER, H., (1982–1986) *Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters und frühen Neuzeit in alphabetischer Anordnung*, Göttingen 1982–1986.
- WESSÉN, E. (1952, 1956), *Revelationes s. Birgittae e codice Membr. Fol. 21 bibliothecae universitatis Lundensis* ("Cod. Falkenberg"), I, II, Hafniae 1952, 1956 (= *Corpus codicum Suecicorum medii aevi*, XIII – XIV), with an English preface p. XXXI – LI.
- WESSÉN, E., (1968), *Svensk medeltid. En samling uppsatser om svenska medeltidshandskrifter* (*KVHAAH*, Filolog. ser., 10), Lund 1968. (Reprint of WESSÉN 1952, XI–XXX).
- WESTMAN, K.B. (1911), *Birgitta-studier*, I, Uppsala 1911.
- WESTMAN, K.B. (1913), "Två handskrifter af Birgittas Revelationer," in *Kyrkohistorisk Årsskrift* 14, 1913, 21–23.
- WIKTORSSON, P.-A. (1989), *Magnus Erikssons Landslag enligt Cod. Ups. B 23*, Lund 1989 (*SSFS* Hft. 258, Bd. 78)
- WOLLIN, L. (1981), *Svensk latinöversättning. I. Processen*. Lund 1981 (*SSFS* 251).
- WOLLIN, L. (1983), *Svensk latinöversättning. II. Förlagan och produkten*. Lund 1983 (*SSFS* 252).

Abbreviations

Abbreviated titles of modern works of scholarship are given in the alphabetical Bibliography.

A. *Revelationes Sanctae Birgittae* and related works

- A&P *Acta et processus canonizationis Beate Birgittae* = COLLIN (1924)
- Add. *Addiciones*
- BU *Heliga Birgittas Uppenbarelser* ed. G.E. KLEMMING.
- Decl. *Declaraciones*
- DV *Diarium Vadstenense* = GEJROT (1988).
- ES Alfonso Pecha de Vadaterro, *Epistola Solitarii ad reges* = JONSSON (1989).
- Ex. *Reuelaciones Extrauagantes* = HOLLMAN (1956)
- OO *Quattuor Oraciones* = EKLUND (1991)
- Prolog. M. *Prologus Magistri Mathie* = UNDHAGEN (1978:229ff.)
- Rev. *Reuelaciones*
- RS *Regula Saluatoris* = EKLUND (1975)
- SA *Sermo angelicus* = EKLUND (1972)

B. General abbreviations

adj. *adiectivum*
 adv. *adverbium*
 Cf. *compare*
 f. *genus femininum*
 fsv. *Old Swedish, fornsvenska*
 It. *Italian*
 KB *Kungl. Biblioteket, Stockholm*
 m. *genus masculinum*
 n. *genus neutrum*
 pl. *pluralis numerus*
 R *recto*
 sing. *singularis numerus*
 V *verso*

C. Abbreviationes in apparatu critico adhibitae

ad loc. *ad locum*
 add. *addidit*
 ante corr. *ante correctionem*
 cfr *confer*
 corr. *correxit*
 del. *delevit*
 eras. *erasit*
 exp. *expunxit*
 exter. *exteriore*
 in marg. *in margine*
 in ras. *in rasura*
 inter. *interiore*
 i.q. *idem quod*
 ms. *manuscriptum*
 mut. *(ad peiorem partem) mutavit*
 om. *omisit*
 pag. *pagina*
 post corr. *post correctionem*
 R *Rubrica*
 ras. *rasura*
 rubr. *rubrica(m)*
 scr. *scripsit*
 sq. *sequens*
 suppl. *supplevit*
 supra lin. *supra lineam*
 tpt *transportavit*
 ut vid. *ut videtur*

[] *verbum excludendum esse putavi*
 < > *verbum supplendum esse putavi*

1 Introduction

1.1 The History of the Text

The text of the *Revelaciones* of Book IV is divided into three separate parts, each with its own history of transmission. Both the exact composition of the first identifiable arrangement of the text, the so-called *Liber Alfonsi*, and the dating of this version and the later additions have been the subject of much debate among scholars, notably SCHÜCK (1901:22f.), WESTMAN (1911:23ff.), WESSÉN (1952:XVII, XXXVIII.), HOLLMAN (1956:28), EKWALL (1965:82ff.), and BERGH (1967:17f.; 1975:13f.). UNDHAGEN, in his introduction to *Reuelaciones Liber I* (1978:14–37), summarises and assesses all the preceding discussion, while JONSSON (1989:85ff.) adds new arguments with respect to dating the Revelations. In the following précis, I mainly follow UNDHAGEN, with certain specific reservations.

Briefly, it is known for certain that a number of copies of the first edition of the Revelations were in existence in 1377, when they were presented to Pope Gregory IX and to the members of the canonisation commission he had appointed. The text had by then been revised and edited by Birgitta's Spanish confessor, Alfonso Pecha de Vadaterra, ex-bishop of Jaén¹. After the death of Gregory IX in March, 1378, a new commission was appointed by his successor, Urban VI.

The *Liber Alfonsi* in its first redaction apparently contained the *Prologus Magistri Mathiae* and Rev I–VII (with 130 chapters in Book IV and 109 chapters in Book VI). About the year 1380, according to UNDHAGEN's theory (1978:16ff.)², Alfonso revised this book, producing the second Alfonso Redaction, which contained *Prol. M.*, Rev. I–VII, *Epistola Solitarii ad reges*, *Liber Celestis Imperatoris ad reges* (= Rev. VIII), *Sermo angelicus*, and *Quatuor oraciones*. This is the text given by the Continental manuscripts, **PVY BOA**^b.

In the *Liber Alfonsi*, Book IV consisted of Chapters 1–130. This is clear from the Explicit following Rev. IV 130 in the manuscripts used for this edition as well as in **Gh**, which, with slight variations, state either *Explicit liber quartus celestis reuelationum*, or *Et hic est finis quarti libri secundum Alfonsum*.

¹ His life and works have been amply discussed by JONSSON (1989).

² UNDHAGEN bases this view on the facts that Book VII in its Explicit is generally called *ultimus liber celestis*, and that Book VII is generally called *liber ultimus* also in the *A&P*. JONSSON's objection (1989:86 with note 19), to the effect that Alfonso in one passage in *A&P* (p. 375, l. 32) himself calls the *Liber celestis Imperatoris ad reges* "Liber VIII", is pointless, since the reading in question, *viii*^o, is a later correction, the original reading of the manuscript being *vii*^o.

Besides the material accepted by Alfonso into the textual redaction intended for the canonisation proceedings, the Birgittine corpus contained a large number of revelations, whose contents Alfonso had judged to be too controversial or too mundane to merit inclusion. This material was, however, accepted into the text corpus by later editors. Among these later inclusions are the so called *Addiciones* and *Declaraciones*, amplifying the text and commenting on it.³ The dates of the *Add.* and *Decl.* vary; the editing was done by Prior Petrus⁴, who had returned to Sweden about 1380, seven years after the death of Birgitta. This material is therefore not to be found in the greater part of those manuscripts which have been written on the Continent.

The contents of Book IV were later further amplified by yet other Revelations – one on the excellence of the angels (Rev. IV 131), four on the morals of the clergy (*Tractatus ad sacerdotes*, Rev. IV 132–135), and nine dealing with the importance of the return of the Papal seat to Rome (*Tractatus ad summos pontifices*, Rev. IV 136–144). This supplementary material was incorporated gradually and with individual variations, which has given rise to two identifiable later redactions, firstly the *Vadstena Redaction*⁵, which is characterised by the presence of all the *Add.* and *Decl.* and, in Book IV, by Rev. IV 131–144, secondly the *Prague Redaction*, which is remarkable because of its peculiar arrangement of the order of the various books, chiefly of the *Epistola Solitarii* and *Liber celestis Imperatoris ad reges* (= Book VIII), which in this redaction are placed between Book II and Book III.

Moreover, Book IV contains ten Revelations whose text was also included, with revisions, in Book VIII, the *Liber celestis imperatoris ad reges*. These Revelations, which will henceforth be referred to as the “geminated” or “double” Revelations are IV 1, 3, 4, 17, 45, 48, 74, 103, 104, and 105, corresponding to VIII 25, 41, 13, 15, 50, 7, 34, 26, 27, and 28 respectively. In Books II to VII there are in all twenty-four geminated revelations⁶. This fact elicited various reactions among the medieval scribes and the editors of the *Editio princeps*; this is discussed below in Chapter 2.5.

The Revelations of Book IV to a great extent belong to Birgitta’s life in Rome, after she had left Sweden in 1349⁷. The material of this book is heterogeneous and shows no discernible traces of editorial arrangement: in the dated list of contents of Book IV, given by LUNDÉN (1957 Vol. II:11–22), Rev. IV 1–2, 4, 23, 76–77, 93, 103–105, 113–115, 121–123, 125–126 are dated before 1349; IV 3, 5–22, 24–75, 78–81, 89, 102, 107, 124, 127–131, 136–144 are dated after 1350 and belong to the time of Birgitta’s stay in Rome, while 82–88, 90–92, 94–101, 106, 108–112,

³ These Revelations are IV 16, 17, 23, 32, 34, 51, 52, 55, 68, 71, 81, 93, 102, 107, 113, 114, 121, 122, 125, 127, and 129.

⁴ Prior Petrus Olavi of Alvastra Cloister in Sweden, cf. UNDIHAGEN (1978:4).

⁵ For the contents of the Vadstena and Prague Redactions, cf. UNDIHAGEN (1978:30f.)

⁶ No geminated revelations are to be found in Book I.

⁷ WESTMAN (1911:23), KRAFT (1929:67).

116–120 have been considered impossible to date. ÖBERG (1969) has shown that IV 33, 78, 79–80, 139, 140, 142, and 143 have originally been drafted as letters to various persons, and still contain epistolary elements. The dating of the oldest version of the geminated Revelations is also a delicate matter, as I have shown elsewhere⁸, since the additions given by Alfonso considerably modify the wording of these texts.

1.2 The Manuscripts and the *Editio princeps*: **B, F, K, O, P, V, Y, U^a, A^b, q, u, x, and Gh**

B = Berlin, Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz, MS. theol. Lat. fol. 33, cent. XV, fol. 97R–153R.

Literature: BERGH (1967:41, 44, 48ff., 89ff.); BERGH (1971:35, 40ff., 50ff., 67f., 75ff.); EKWALL (1965:121); GÖDEL (1916:28); KRAFT (1929:65, 70, 77); NORDENFALK (1961:384 f.); ROSE (1903:891f. No. 820); SCHÜCK (1901:22 with note 58)⁹; UNDHAGEN (1978:14ff., 21f., 170ff., 199); WESTMAN (1911:22 with note 2).

B is a parchment manuscript, size ca. 14 by 21 cm, containing 298 folio leaves. The manuscript has probably been cut somewhat in the binding, since traces of catchwords may be observed at the very bottom of some pages.

The dating of this manuscript has aroused considerable controversy, the dates assumed for its execution ranging from 1379 to ca. 1460. The former dating is the traditional one, supported by a long note¹⁰ written on a flyleaf pasted onto the inside cover and giving the early history of the manuscript. Since this note mentions the existence of printed editions of the Revelations, it must be assumed to have been written after the appearance of the *Editio princeps* in 1492¹¹. Briefly, it would appear that the manuscript was written in Rome ca. 1379, on the request of a certain “Frater Petrus de Burgundia, ordinis minorum maximus theologus”¹², from Burgundy, and not long afterwards transmitted to Maria, Duchess of Cleves¹³, who gave it to the newly founded Birgittine convent of Marienboem, about the year 1460. The manuscript bears traces of damage by fire: according to a note on fol. 155R, this fire occurred in 1513. This early dating of **B** is accepted by ROSE and SCHÜCK, but rejected with cogent arguments by WESTMAN, NORDENFALK (1961:384)

⁸ AILI (1986:86 f.).

⁹ SCHÜCK erroneously designates this manuscript Mscr. Germ. fol. 726.

¹⁰ The note is printed by ROSE (in a footnote on page 891) and by SCHÜCK (note 58); neither scholar mentions the fact that this note, the original wording of which is clearly given by them according to the text on the flyleaf, had already been copied, with many omissions and errors, on the front endpaper of **B**; an indication of the importance with which this manuscript was regarded by its owners.

¹¹ For this history, cf. also ROSE (1908:891), NORDENFALK (1961:384) and UNDHAGEN (1978:15 and 171).

¹² Petrus' identity is otherwise not known; NORDENFALK's attempt to identify him with Petrus ad Boves (Pierre aux Bocufs) is rejected by UNDHAGEN (1978:171 note 2), on the ground that the latter Petrus was only about ten years old in 1380.

¹³ Fourth wife of Henry VIII of England.

and UNDHAGEN (1978:172), who regard it instead as a copy made by Petrus' manuscript. NORDENFALK assumes that the manuscript was copied at Marienboem, after the founding of this convent in 1460; UNDHAGEN, for his part, dates **B** to the period 1445 to 1467; if a date earlier than 1460 can be accepted for **B**, then it, together with another Berlin manuscript, also previously in the possession of the Marienboem convent, **b**, may derive from Marienwater, the mother convent of Marienboem. Since UNDHAGEN (1978:172 with note 12) appears to countenance the theory that **B** may have been copied from **b**, although he concedes that he has not compared the respective texts thoroughly, a certain amount of space may be devoted to a discussion of this problem here.

UNDHAGEN'S concern is chiefly to explain why **B** should contain a detailed alphabetical table of contents, otherwise known only from **b** (=Berlin, Staatsbibliothek der Stiftung preußischer Kulturbesitz, MS. theol. Lat. fol. 262 and 263), **d** (=Düsseldorf, Landes- und Stadtbibliothek, MS C94), **G^b** (=Paderborn, Erzbischöfliche Akademische Bibliothek, MS. Pa. 74), and **Q** (=Wien, Österreichische Nationalbibliothek, MS. 3920), and assumes that this index may have been copied into **B** from **b**.

To me this appears rather unlikely on the following grounds. The contents of **B** are typical of a Birgitta manuscript containing the early Alfonsine redaction, namely *Prol. Matthiae*, Rev. I–VIII, *SA*, *QO*. In addition, it contains the alphabetical index mentioned above. The manuscript, like the other manuscripts of this redaction, includes no *Addiciones* and *Declaraciones*, nor Rev. IV 131–144; on the other hand, it consistently retains the 24 geminated revelations *suo loco* in Rev. II, III, IV, V, VI and VII. The same revelations are also written out fully in the *Liber ad Reges*. In **b**, on the other hand, *Addiciones* and *Declaraciones* are given at the end of Rev. I: 3, 13, 16, 17, 23, 28 and 32; Rev. II: 2; Rev. III: 10, 11, 12, 13, 20, 22, 33; Rev. IV: 16, 17, 23, 32, 34, 51, 52, 55, 68, 71, 81, 93, 102, 107, 113, 114, 121, 122, 125, 127 and 129; Rev. VI: 2, 5, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 30, 31, 32, 35, 36, 39, 52, 66, 75, 98, and 102; Rev. VII: 4, 5, 11, and 16. Moreover, of those Revelations that are consistently geminated in **B**, the following occur only once in **b**: Rev. II: 6, 9 and 11 (with reference to *Liber ad Reges*/Book VIII 42, 33 and 37); and Rev. VI: 26 (with reference to *Liber ad Reges*/Book VIII 30). In *Liber ad Reges*, the text is written out only in the four instances just mentioned; in VIII 7, 8, 13, 15, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 38, 41, 44, 50 and 58 reference is instead made to the corresponding revelations in the earlier books. This is a system which I have not encountered in any other Birgitta manuscript, although it comes very close to the principle followed in the Ghotan edition, where reference is always made from Rev. VIII to the earlier books. Cf. below, ch 2.5. Now, from the presence of the *Addiciones*, *Declaraciones* and references in **b**, it is quite clear that **B** cannot in its entirety be a copy of **b**, and it is hardly conceivable that these discrepancies between the two manuscripts should have gone completely unnoticed if a portion of **b** was indeed copied into **B**; it is therefore more probable that the indexes in **B** and **b** derive from a common source.

On the other hand, the following observation will show that the two manuscripts may have existed side by side in the convent of Marienboem, without being very closely compared as to contents. In the note entered on the flyleaf of **B**, and mentioned above as a means of dating the manuscript itself, it is observed:

Notandum tamen est quod in presenti libro multe alie revelationes diue birgitte facte deficiunt que cum illis inseruntur libris qui imprimuntur In quarto etenim libro deficiunt XIII revelationes In sexto XIII.

Although this note does not mention the *Addiciones* and *Declaraciones*, it nonetheless shows that **B** and the printed editions had been compared, to a certain extent. The fact that a sister manuscript, now denoted **b**, contained a great deal of other material that does occur in the printed editions, obviously escaped the writer's notice.

F = Lund, Universitetsbiblioteket MS. 21, ("Codex Falkenberg"), cent. XIV late, fol. 111R–180V.

Literature: BERGH (1967:60f.); COLLIN (1918:127f.); DIDERICHSEN (1935); GÖDEL (1916:57); HOLLMAN (1956:30–38, 47, 50f.); KRAFT (1926:160 note); KRAFT (1929:71 note, 82–91); UNDHAGEN (1957:33f.); UNDHAGEN (1960:54ff.); UNDHAGEN (1969:108ff.); UNDHAGEN (1978:92–96); WESSÉN (1952:XI–LI); WESSÉN (1968:7–32); WESTMAN (1911:267f.).

"Codex Falkenberg"¹⁴ appears to be the oldest manuscript used for this edition, although, in my opinion, the arrangement of the text represents a somewhat later stage than that offered by **PVY BOA^b**; it was written in its entirety at Vadstena Abbey, by Brother Johannes Johannis Kalmarnensis (b. ca 1362, d. 1446)¹⁵. A facsimile edition of this manuscript was published by WESSÉN (1952, 1956) with an introduction in English (1952:XXXI–LI), where he describes the manuscript and traces its history. He dates **F** to after the year 1404, on the ground that this was the year when Johannes Johannis, having been ordained a deacon, could first call himself *frater*. This argument has not been accepted, however. Many years before, DIDERICHSEN (1935:235, 245), discussing among many other things the relative datings of **F** and **K**, had concluded that the arrangement of the supplementary material of **F** argued for a dating earlier than 1390, and that this manuscript thus represented the oldest known arrangement among the Vadstena manuscripts. UNDHAGEN (1978:94) corroborates DIDERICHSEN'S conclusion with the further argument that the arrangement found in **K** is identical with that of the oldest dated *Revelationes* manuscript, **F^b**, written in 1386¹⁶. Hence, the arrangement of **F**

¹⁴ So named as it was donated to Lund University Library by Count Melker Falkenberg, in the year 1778. cf. UNDHAGEN (1978:92).

¹⁵ Cf. GEJROT (1988: No. 126, 151, 172:1, 254:2; 269; 273; 562).

¹⁶ **F^b** = Kraków, Bibliotheca conventus fratrum Carmelitarum discalceatorum, MS. 214 F, a. 1386.

appears to be of an even earlier date. Both DIDERICHSEN and UNDHAGEN consider it unlikely that a scribe of Johannes Johannis' standing would have copied the text in such a disorderly fashion, if he had known of a more consistent arrangement. In this I concur, and I would in addition refer to the observation made below (ch. 2.5), to the effect that **F** represents the second oldest version of the extant textual arrangements (after **PVY BOA^b**) in its treatment of the geminated Revelations. Hence, there are cogent reason for agreeing with UNDHAGEN in regarding **F** as the oldest existing Vadstena manuscript of the Revelations.¹⁷

Owing to the loss of one entire quire, the text of **F** is defective in Book IV, there being a lacuna from IV 59:5 (after *fugiendo cupiditatem mundi*) to 81:3, where the text is resumed with the words *quam spiritualem paupertatem*.

K = Kalmar, Stifts- och gymnasiebiblioteket, at present in Lund University Library, "Codex Kalmarnensis" (or "Calmariensis"), cent. XIV late, fol. 64R–112R.

Literature: BERGH (1967:61 ff.); COLLIJN (1923:12); BRING (1931:225); DIDERICHSEN (1935:234ff.); EDMAR (1933); HOLLMAN (1956:47f.); KRAFT (1926:160), (1929:63ff.); LINNARSSON (1931:25f.); WALDE (1932:2 f.); WESTMAN (1913:23ff.)

This manuscript, which along with **F** is the most complete Revelations manuscript surviving from the scriptorium of Vadstena Abbey, is the property of the Diocese and Grammar School Library of Kalmar, but is deposited in Lund University Library. It has been described in detail by WESTMAN, KRAFT, DIDERICHSEN, BERGH, and UNDHAGEN. Thanks to the complete description, including the discussion of earlier research, given by UNDHAGEN, only a few words need be added here.

In Book IV, as in the other books, the text of **K** has been corrected throughout by a second hand, **K²**, not identical with **K**; in addition, **K²** at the end of the codex (fol. 250V–257V) adds the complete text of the geminated Revelations¹⁸, except for IV 104 (the text after §6 *habet os ante*) and the whole of IV 105, since a leaf appears to have fallen out of the manuscript after fol. 256V – a loss which does not show in the modern pagination –; on fol. 257R, the text is resumed with IV 121. Besides the text of the geminated revelations, **K²** gives the text of IV 17 *Add.*¹⁹, 121 *Decl.*, 127 *Decl.*, and 129 *Add.*

¹⁷ WESSÉN's argument that Johannes Johannis could not have been called *frater* until 1404 is effectively refuted by BERGH (1967:61), who points out that Johannes is called *frater* in a document dated 1402, and that WESSÉN himself quotes this document.

¹⁸ Cf. below, ch. 2.5.

¹⁹ In Rev. IV 17, **K** breaks off the text with a reference to the *Liber celestis imperatoris ad reges*, but does give the full text of the *Addicio*. **K²** erases the reference made by **K**, superimposing his own reference to the end of the codex, and adds the word *addicio* in the margin. At the end of the codex, **K²** then gives the full text of Rev. IV including the *Addicio*.

O = Oxford, Balliol College Library, MS. 225, after 1424, fol. 64R–111R.

Literature: BERGH (1967:42, 45ff., 89ff.), (1971:34ff., 41, 46, 51f., 65ff.); COXE (1852:71); FRERE (1901:150); MYNORS (1963:224f.); SCHÜCK (1887:165); UNDHAGEN (1960:36–43, 118–128; 133 ff.), (1978:185f., 196, 198f., 225).

This manuscript was first described in detail by UNDHAGEN (1960 and, in English, 1978) as a folio size parchment manuscript, which originally contained 224 leaves (fol. 1 is now lost), written by one hand throughout. UNDHAGEN links the genesis of this manuscript with the English theologian, Thomas Gascoigne, Chancellor of Oxford University; it was probably copied at his request at Syon Abbey from an exemplar which reached this monastery in 1424; the marginal notes to be found in **O** can be traced to his hand.

P = Palermo, Biblioteca centrale della regione siciliana (formerly Biblioteca nazionale), Ms. IV.G.2, cent. XIV late, fol. 58R–97V.

Literature: BERGH (1967:55f., 58ff., 68f), (1971:54ff.); COLLIN (1924,IV note 1); EKLUND (1972:28 f., 1975:35ff.); LATTANZI (1955, 1965:62 ff.); LUNDÉN (1957 I:44); NORDENFALK (1961:373 ff.); SCHÜCK (1901:54 note 59); UNDHAGEN (1978:150ff.); WESTMAN (1911:270).

Modern scholars agree in dating this parchment manuscript of 37.5 by 26 cm, containing 209 leaves, to the years immediately preceding Birgitta's canonisation in 1391 and trace its origins to Naples. In modern times, this manuscript was first mentioned in 1771 by Salvatore Maria di Blasi, librarian to the monastery of San Martino delle Scale near Palermo, who reviewed an ancient catalogue of the manuscripts contained in this library.²⁰

The identity of **P** with the manuscript mentioned in this catalogue was confirmed by LATTANZI (1955), although the catalogue was missing when she wrote her paper; she added the important point that the catalogue note on this manuscript cannot have been entered before 1386. The manuscript catalogue having since been found, the identity of the two manuscripts is reaffirmed by BERGH (1967:55).

NORDENFALK'S suggestion (1961:379) that **P** and **Y** (which are remarkably similar in the execution of their illuminations) might have been completed as many as five or ten years earlier than has commonly been supposed is difficult to assess: it is founded on an observation made in the typewritten description of **Y** in the Morgan Library, to the effect that the style of the costumes and helmets depicted date from about 1375; but this is a peculiarity which may only be regarded as a *terminus ante quem non*. LATTANZI (1955:10) considers the angels depicted in **P** to be “rigidi, legnosi, quasi privi di muscoli”, a style indicative of a late period of the Naples school of illumination, and she dates **P** to the final decade of the 14th century.

²⁰ Di Blasi, S.M., “Relazione della nuova libreria del Monastero di S. Martino delle Scale”, Opuscoli di autori siciliani, 1771, T. XII, 186–190.

P is written by the same hand throughout; as far as I can ascertain, the numerous corrections have been added above the line or in the margins by the same hand as is responsible for the main text, even though the corrections may have been made at different times during the completion of this manuscript. In the *apparatus criticus*, I have made no effort formally to distinguish between these possibly different corrections, since it is clear that they have been made from the same exemplar as the main text.

V = Venezia, Biblioteca nazionale Marciana, MS. Lat. III 117 (collocazione 2371), a. 1415, pp. 164–272. (= No. 32 of class VII (Ascetici) VALENTINELLI).

Literature: BERGH (1967:35ff.); EKLUND (1972:26ff.); HOLLMAN (1956:96); TJÄDER (1968:25); UNDHAGEN (1960:48 ff., 118 ff.; 1978:153ff.); VALENTINELLI (1869:204 f.).

This manuscript was completed in 1415, as is apparent from the Explicit to the *Liber ad reges* (UNDHAGEN 1960:49); its first part, containing Rev. I–IV was written by one Johannes Noen. de Almania, as is stated in the Explicit to Rev. IV (p. 272):

Explicit liber reuelationum dej Quartus beate Brigide diuinitus reuellatus. Per Io. noen. de Almania exarratus. Sitque semper deo pro eo exoratus. Amen.

V is a paper manuscript of sexterns bound in dark brown leather; the text of book IV appears to have been written by the same scribe throughout; the initials of most sentences have been marked by an oblique stroke in red ink; all the corrections have been made with an ink which is of nearly the same light beige colour as the paper itself, and are therefore very difficult to read.

Concerning the scribe, Jo<hannes> noen. of Almania, TJÄDER (1968:25f.) considers him probably identical with that monk who is mentioned as the recipient of another Birgitta manuscript, namely **r** = Cod. Lat. Vat. 3826, in 1399, in which the following notice is to be found (fol. 118R):

Ego frater Ypolitus abbas indignus concedo istum librum sancte Brigide fratri Johanni de Almania toto tempore vite sue. Cuius proprietates remaneat illius monasterii, in quo dicti fratris Johannis celebrabitur obitus. Anno Domini MCCCLXXXVIII. (Printed after TJÄDER, 1968:25).

BERGH (1967:37f.), argues that the textual evidence in **r** and **V** indicates that the latter may be a direct copy of the former. The dates given for the manuscripts naturally preclude the opposite hypothesis. BERGH's view is contested by EKLUND (1972:26f.), mainly on the strength of evidence in the text of *SA*, where **r** exhibits some ten errors not shared by **V**, but he also disagrees with BERGH's evaluation of the textual evidence in Rev. VII. UNDHAGEN (1978:156), who appears not to have noticed EKLUND's discussion on the relationship between **r** and **V**, concurs in BERGH's conclusions on this subject, and traces the following tentative early history

of **V**: **r** was given by Abbot Ypolitus of the monastery of San Girolamo di Quarto outside Genoa to a fellow-monk, Johannes de Alamania, who copied Rev. I, *QO*, Rev. II–IV for his own use, thereby creating **V**; the second part of **r**: *SA* and Rev. V–VIII (cf. UNDHAGEN 1960:49) was copied by another monk, Lodouicus, who wrote the Explicit to Rev. VIII, dated 1399. This tentative history is contradicted by the individual errors exhibited by **r** against **V** in the text of *SA*, as observed by EKLUND (1972:26 f.); the latter scholar in fact regards these two manuscripts as descended from a common exemplar.

Very clear evidence, supporting BERGH'S view on the dependence of **V** on **r**, has come to light during my own collation of these two manuscripts for my projected edition of Book VIII. In **r**, the whole of VIII 53 has been left out by the scribe. The omission apparently has occurred in the following manner: VIII 52 ends on fol. 202V, filling out the whole page, which is the final one of its quire. The scribe has then added the first words of the Rubric of VIII 53 (*Christus per sponsam*) at the bottom of the page as a catchword for the next quire (fol. 203R). Unfortunately, the Rubric of VIII 54 also begins with exactly the same words. When starting to write on the first page of the new quire, the scribe apparently therefore looked up the chapter whose Incipit corresponded to the catchword, but failed to notice that he had selected VIII 54 and not, as he should have done, VIII 53. In **V**, VIII 53 is also completely lacking; the text of VIII 52 ends in the middle of a column and is followed by the Rubric and text of VIII 54. Noticing, as it appears, the error in the numbering of the chapters, the scribe corrected the inconsistency by re-numbering all chapters to the end of this book, which, as a consequence, has erroneous chapter numbers from ch. 53 (= VIII 54) to ch. 57 (= VIII 58).

The absence of VIII 53 and the consequent re-numbering of the chapters in **V** can only be understood in the light of the particular circumstances surrounding the error committed by the scribe of **r**; hence, it is safe to conclude that **V** was copied – directly or indirectly – from **r**.

This observation is most important for the present edition of *Reuelaciones*, Book IV, as it confirms that **V** may be used in the place of **r** as a textual witness for those Revelations that are lacking in the latter, namely Rev. I–IV. In this part of the corpus, **V** thus appears to be the sole surviving representative of a problematical branch of the tradition.

Y = New York, Pierpont Morgan Library, M. 498, late 1380s, fol. 120R–206V.

Literature: AILI (1986); D'ANCONA (1912); BERGH (1967:35 ff.); BERGH (1971:50 ff.); BOND–FAYE (1962); DELESTRE–LABITTE (1884); FIRMIN DIDOT (1867); GREENE–HARRSEN (1934); HARRSEN–BOYCE (1953); NORDENFALK (1961 I:371–393, II:122–127); De RICCI–WILSON (1937); UNDHAGEN (1978:156 ff.); WESTMAN (1913:21 ff.).

This is undoubtedly the most beautiful of the surviving *Reuelaciones* manuscripts. It has been dated by NORDENFALK (1961:379) to the decade preceding Birgit-

ta's canonisation in 1391 and is described in detail by UNDHAGEN (1978), who also traces its history and discusses earlier research. A further study on **Y** and the other manuscripts containing illuminations on the subject of St. Birgitta, is planned by Prof. Jan Svanberg, Stockholm, and myself, discussing **Y** from the point of view of art history as well as of codicology and philology²¹. Hence, my own description of the peculiarities of **Y** and my discussion of certain points of its history, save for the question of its position within the tradition of the text, must await the publication of this study.

The text of **Y** has been subjected to considerable revision and correction by a hand which I have designated **Y**², although for the most part it appears to be identical with the main hand. All discrepancies between **Y** and **Y**² can probably be accounted for by the assumption that **Y**² represents the main hand, correcting against a secondary source after the completion of the whole manuscript. Yet another correcting hand, which I have designated **Y**³, has added corrections at irregular intervals.

U^a = Uppsala, Universitetsbiblioteket, MS. C 31, cent. XIV–XV, f. 145V–155V.

Literature: ANDERSSON-SCHMITT–HEDLUND (1988:261–268); HOLLMAN (1956:36, 48ff.); NYBERG (1971:17–33); UNDHAGEN (1978:113f.), WESTMAN (1913:16 note 3).

MS. C 31 is a collection of documents concerning the Birgittine order. On fol. 143R–160V, it contains excerpts from the Revelations, in the form of the *Addiciones* and *Declaraciones* pertaining to Books I–VI (Book IV 16, 17, 23, 32, 34, 51, 52, 55, 68, 71, 81, 93, 102, 107, 113, 114, 122, 125, 127, and 129). The rubric to this collection of excerpts states that Prior Petrus of Alvastra Cloister added these supplements to certain Revelations in the year 1380. On this collection, UNDHAGEN comments: “I see no reason to doubt that it was these very supplements that in 1380 were first entered in a copy of the so-called *Liber Alfonsi* belonging to the cloister”.

The excerpts contained in **U**^a have been collated by me for this edition partly to widen the rather narrow base of manuscript witnesses for the *Add.* and *Decl.* and partly to verify UNDHAGEN's statement concerning the importance of the manuscript itself within the tradition of the text.

²¹ AILL, H., SVANBERG, J., *Imagines S. Birgittae*. The Neapolitan Iconographic Tradition in Birgittine Manuscripts. Forthcoming.

A^b = Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek, MS. 733, ca. a. 1400, fol. 79R–137R.

Literature: KNAUS (1957, 1967:166); MONTAG (1968:100f., note 4); UNDHAGEN (1978:200f.).

A^b is a late arrival among the known Birgitta manuscripts, being described in detail by KNAUS and UNDHAGEN only. The latter scholar traces its history, on the strength of the provenance notes on fol. 1: in the early 15th century it was given by one Dominus Volmar, pastor of Wipperfürth, to a Maria cloister in Bödingen in North Rhein-Westphalia; after 1420, it was acquired by the monastery of Ewich near Attendorn (UNDHAGEN 1978:201).

A^b is a paper manuscript, containing 279 leaves²². It appears to have been written by several scribes, performing their work in turns²³. In the present edition, however, variants and errors of individual manuscripts are as a rule reported in detail only for **PVY**, **K**, and **F** (cf. below, ch. 4), and only a short comment will be necessary here. From my examination of the original manuscript, I have tentatively concluded that the first identifiable hand, **m₁**, has written the text of Books I, II, and III. The second hand, **m₂**, has written Rev. IV 1–72:14 up to and including *ideo propter caritatem*. From then on **m₁**, or a hand closely similar to it, appears to have resumed the work, carrying on through the rest of Book IV and Books V and VI until the end of VI 37. After that, the situation is much more confused, several scribes having been active in turns; it is beyond the scope of the present edition to enter more deeply into this question.

It is also worthy of notice that **m₁** regularly appears as a correcting hand in the first half of Book IV, where **m₂** is the main hand, whereas in the later part of Book IV, where **m₁** has written the main text, corrections have been performed by at least three different hands.

q = Wien, Österreichische Nationalbibliothek, MS. 3960, a. 1380–1386, fol. 93V–160V.

Literature: BERGH (1967:63–65, 67–79, 89ff.; 1971:64); UNDHAGEN (1978:134–137); *Tabulae* (1869, 126).

BERGH (1971:64) and UNDHAGEN on the strength of textual evidence agree in concluding that this manuscript is probably older than the oldest dated Revelations manuscript (**F^b**), the *terminus post quem* being 1380. **q** has been fully described by UNDHAGEN. Very little is known about its provenance or history. Corrections to the

²² Not 278 leaves, as is stated by KNAUS (1967:176) and UNDHAGEN (1978:200); the error has arisen through a mistake made in the modern series of pagination.

²³ During a brief visit to the Hessische Landes- und Hochschulbibliothek, in October 1984, I thought it possible to distinguish between ten different hands. UNDHAGEN (1978:200 f.), who has studied this manuscript in a microfilm copy only, makes no mention of the varying hands. The question would probably have to be studied further for a satisfactory solution.

text has sometimes been given by a hand which, in my opinion, is not identical with the main hand; in the *apparatus criticus* it is designated **q**².

u = Praha, Národní Muzeum, MS. XIV.C.12 (No. 3451 BARTOŠ), a. 1444, fol. 130R–190R.

Literature: BARTOŠ (1927); COLLIJN (1905); COLLIJN (1907); COLLIJN (1914); COLLIJN (1926); HLAVACEK (1966); KRAFT (1926); NUSKA (1964); WALDE (1911a); WALDE (1911b); WALDE (1916).

This manuscript, belonging to the National Museum of Prague, is written on paper and bound in faded red leather covers, approximately 21 by 30 cm, containing 217 numbered leaves, with one unpaginated parchment flyleaf at each end²⁴. Thanks to a note, written on the colophon after the Explicit of **SA**, this manuscript can be dated to the year 1444²⁵. Owners' notes, written on the inside front cover, indicate that **u** belonged to the library of Peter Vok of Rosenberg and was given to his Chancellor, Wenceslaus de Rowne, on August 24th, 1497²⁶. No information is available as to its later history and subsequent accession by the National Museum Library of Prague.

²⁴ The Incipit of the text on the flyleaf runs: *cum ergo iste sanctus permansit in predicto intellectu scripture usque ad finem vite videtur quod impugnare istam sententiam foret imponere heresim isti sancto*. I have not been able to identify this passage.

²⁵ See description of fol. 216, below.

²⁶ At the top of the inside cover is written: *1497 Die divi Barth<olomei>*. At the top of the left-hand column: *liber qui intitlatur liber celestium Reuelacionum in rubea cute Brigide*. A later hand has added this, metrically not perfect, distich:

Author constructe domus, en me legat amicis, Grates nunc habeo. Vincensilae pias.

In the top margin of the recto side of the first flyleaf is written: *Hunc librum reuelacionum celestium illustris dominus meus / dominus Petrus de Rosenberg Regni Bohemie capitaneus mihi Venceslao / de Rowne Cancellario suo donauit anno Christi mccccxxvj die diui Bartholomei apostoli Viuat in eternum / Cyrographus domini patroni*. The library of Peter Rosenberg is famous in Bohemian history; unfortunately, with the exception of the book by I. COLLIJN (1914), little appears to have been written on this subject in other languages than Czech and Swedish. As to the former language, references to HLAVACEK (1966:96–97, Nos. 175, 158) and NUSKA (1964:53–80) have very kindly been given me by Dr. Pavel Spunar, of the Czechoslovak Academy of Sciences, who also informed me on the probable provenance of **u**, from studying the notes reproduced above.

Owing to the occupation of the western part of Prague by Swedish Army forces in the year 1648, plunder was brought back to Sweden by various officers; among the booty was a number of volumes from the Rosenberg library, which eventually found their way into Swedish public libraries, notably Kungliga biblioteket in Stockholm and the University library of Uppsala. Papers and books on these manuscripts and incunabula have been published (in the Swedish language) by COLLIJN (1905; 1907; 1926) and O. WALDE (1911a:1f.; 1911b:80; 1916:306–333).

A survey of the Birgitta manuscripts kept by Prague libraries was published by KRAFT (1926), who adds details on the history of the Rosenberg library; KRAFT failed to notice the existence of **u**, however.

The only printed information on this manuscript published to date²⁷ is the short note by F.M. BARTOŠ in the Catalogue of the Library of the National Museum. Here, the contents of this manuscript are described on the basis of the Explicit to SA, written on fol. 216R; the catalogue note therefore gives the erroneous impression that **u** contains SA only. The actual contents of this manuscript are Books I–IV, the *Epistola Solitarii ad Reges*, the *Liber celestis Imperatoris ad reges*, and the *Sermo angelicus*, arranged in the sequence that is typical of manuscripts of the Prague redaction,²⁸ namely:

Fol. 1R–2V: List of the Rubrics to Rev. I.

Fol. 2V–4V: *Prolog. M.*

Fol. 4V–38V: Rev. I, without text rubrics. At the end of chapters 13, 17, 23, 28, and 32, **u** has the note that is also typical of Prague manuscripts:²⁹ *Declaracio in fine sexti.*

Fol. 38V–39V: List of the Rubrics to Rev. II.

Fol. 39V–62R: Rev. II, without text rubrics. In chapters 6, 9, and 11 the text is interrupted after the Incipit, with a reference: *Require libro ad reges*³⁰.

Fol. 62V–72R: *Epistola Solitarii ad reges*, with text Rubrics.

Fol. 72R–108V: *Liber celestis Imperatoris ad reges* (= Rev. VIII), with text Rubrics.

Fol. 108V–110R: List of the Rubrics to Rev. III.

Fol. 110R–130R: Rev. III, with text Rubrics.

Fol. 130R–134V: List of the Rubrics to Rev. IV.

Fol. 134V–167V: Rev. IV 1–77, with text Rubrics. Due to an error in the binding of this codex, the sextern containing Rev. IV 77:8 up to and including the Rubric of Chapter 107 has been inserted after that containing SA, Chapter 3:7 (*die dominica leccio tercia*); as the numeration of the leaves is continuous through the codex, the error was probably committed in the original binding³¹.

²⁷ On a visit to the Prague libraries about 1975, Prof. Sten EKLUND of Uppsala took notes on the contents of **u**; these (handwritten) notes he has kindly put at my disposal; they have not been published to date. At the time of my visit to the Národní Muzeum (in April, 1985), I had no knowledge either of Prof. EKLUND's notes or of the existence of this manuscript. It came to my notice through the inspired suggestion of my Czech Ministry of Culture guide, Ing. Jarmila Kramulecová, and through the kind assistance of Dr. Pavel Brodsky, of the Národní Muzeum.

²⁸ Cf. UNDHAGEN (1978:31f.)

²⁹ Cf. UNDHAGEN (1978:58ff.) and KRAFT (1926:160).

³⁰ The question of references to Book VIII is briefly discussed below, ch 2.5.

³¹ In this codex, the sexterns carry no consecutive numeration, except for those immediately preceding and following this erroneous binding. Thus, sextern No. XIII contains Rev. IV up to Chapter 77; the following sexterns bear the numbers XVI and XVII (Rev. IV 107–130, Revelations corresponding to Rev. IV 131–144, and SA up to 3:7); these sexterns are followed by No. XV (Rev. IV 77–107). A note has been inserted at the foot of fol. 167V, probably in order to explain the situation: *Infra [xxxvij folia ad tale signum] +* (the words in brackets have been deleted in the manuscript).

- Fol. 168R–183R: Rev. IV 107 (excluding the Rubric) –130, with text rubrics. Reference to the *Liber ad reges* is made after the Incipits of chapters 1, 3, 4, 17, 45, 48, 74, 103, 104, and 105.
- Fol. 183R–190R: *Reuelaciones que facta fuerunt in monte Gargano de excellencia angelorum* (= Rev. IV 131–135), without text Rubrics, and *Reuelaciones de summis pontificibus* (= Rev. IV 136–144), with text Rubrics.
- Fol. 190R–192V: *Sermo Angelicus*, without list Rubrics, but with text Rubrics, up to 3:7.
- Fol. 193R–203V: Rev. IV 77:8–107 R, with text Rubrics.
- Fol. 204R–216Ra: *Sermo Angelicus* from ch. 3:7, with text Rubrics.
- Fol. 216Ra: Explicit to *Sermo Angelicus* (in rubrics):

*Expliciunt lecciones gloriose virginis Marie dictate per angelum Cristi
Sponse Beate Byrgitte. (In blue ink): Anno domini millesimo cccc^o
xliii^o.*

- Fol. 216, on the right-hand side of the top margin: *Folia sunt ccxv que sunt sensus tocus libri*. The lower half of fol. 216Ra, the entire exterior column and verso page of this folio, as well as fol. 217, have been left blank. The manuscript has been written by one, very clear and legible hand throughout, with comparatively few corrections.

As will be clear from the *apparatus criticus* of the present edition, **u**, despite its late date of writing, gives a text which is markedly superior to that much older Prague manuscript, **x**; it is therefore an excellent example of the philologist's *dictum*: "recentiores, non deteriores". In fact, at the time when I discovered **u**, thanks to an almost fortuitous visit to the National Museum of Prague, I had already collated two other manuscripts of the Prague redaction, **v** and **I^b**³², both considerably older than **u**. When the latter manuscript was collated by me, it turned out that **x**, **v**, and **I^b** not only contained nearly all the errors of **u** but also shared a great number of additional errors not to be found in **u**. The discovery of this manuscript therefore led to a radical revision of the *apparatus*, where the readings of **v** and **I^b**, which I had not had the opportunity of verifying *suo loco*, were completely discarded and only those of **x**, which had been the original reason for my visiting Prague, were retained.

³² **v** = Warszawa, Biblioteka Narodowa, MS. 17067, a. 1400; cf. UNDHAGEN (1978:XI). **I^b** = Stift Schlägl, Cpl 136, a. 1391; cf. NYBERG (1970), BERGH (1971:7)

x = Praha, Knihovna Metropolitní Kapitoly, MS. C 87 (519), a. 1392, fol. 116V–190R.

Literature: BERGH (1967:27–32, 89ff.); COLLIJN (1930:149ff.); EKWALL (1965:117); KRAFT (1926:155f.; 1929:70ff.); PATERA–PODLAHA (1910:298, no. 519); UNDHAGEN (1978:63f.).

This manuscript is described by KRAFT (1926) and UNDHAGEN. Its value as a witness to the text of Book IV was considerably reduced by the finding of **u**, and its readings, which in most instances are also those of **v** and **I^p**, are reported here only when they agree with those of **u**.

Gh = The *Editio princeps: Revelationes S. Birgitte*. Impressit B. Ghotan, Lubece 1492.

The history of the printing of the *Editio princeps* has been traced by UNDHAGEN³³ and need only be summarised here. The editors, Brother Petrus Ingemarsson and Lay Brother Gerard, belonged to the mother foundation of the Birgittine Order, Vadstena Abbey. They set out from Vadstena on the hundredth anniversary of St. Birgitta's canonisation, October 7th, 1491, to arrange for the first printing of the Revelations, by Bartholomæus Ghotan of Lübeck. According to the postscript of **Gh**, the abbey fathers were responsible for the collection and arrangement of the Revelations into this volume, which was intended to be authoritative. The printed work appeared in the autumn of 1492.

³³ UNDHAGEN (1978:1–4 and *passim*) with further references.

2 The Manuscripts and their Mutual Relations

2.0 Main Corpus: **PVY, BOA^b, Kux, and Fq Gh**

The manuscripts and the *Editio princeps* in which the text has been handed down to us can be arranged into four different groups, held together by distinctive textual errors. In those editions of the *Reuelaciones* which have already been published, the editors, HOLLMAN, BERGH, EKLUND, and UNDHAGEN, have found conjunctive errors that link these four manuscript groups into two main divisions, **PVY BOA^b** (β) and **Kux Fq Gh** (π)³⁴, descending from their archetype, the text of which can be reconstructed on the strength of the readings common to both branches of the manuscript tradition.

In Book IV, also, the existence of the archetype is confirmed by the fact that all the manuscripts share obvious textual errors, which can only have been handed down through a common exemplar. These errors are discussed below in the sections on textual criticism, chs. 3.2 and 3.3. Furthermore, a small number of apparent errors, shared by the β manuscripts, and another set of errors, shared by the π manuscripts, would confirm that the textual transmission of Book IV, like that of the other Revelations books, is fundamentally bifurcated.

There are seventy-odd places where the reading of **PVY BOA^b** differs from that of **Kux Fq Gh**, but nearly all of them must be regarded as variant readings rather than as textual errors. The sheer number of variants, shared by **PVY** and **BOA^b** on the one hand and by **Kux, Fq, and Gh** on the other, in itself argues that there must at one time have existed two separate hyparchetypes of the text. However, only in a few instances is it possible to find errors with a certain conjunctive force. **PVY BOA^b** as a group are only held together by the following errors.

IV 22:4 deus diues factus est egenus *etc.*] deus factus est diues egenus *etc.* **PVY BOA^b**: *diues* obviously serves as a predicate attribute (“God, although rich, has been made destitute”), hence the reading of β is nonsensical.

IV 80:6 solucionem π] solucionem **VY BOA^b** lucione **P**. In the full sentence, *in* is obviously meant to govern the accusative; hence the readings of **VY BOA^b** and **P**

³⁴ **u** was not described in print or collated until the present edition.

appear erroneous, although the error – the loss of a *linea nasalis* – could easily occur spontaneously.

IV 85:3 defendet π] defendit β . Errors of verbal tense or mood cannot always be regarded as disrupting the sense of a medieval Latin text. In the Revelations there is furthermore ample evidence that the classical rules for *consecutio temporum* were not always strictly observed³⁵. Nevertheless, the context of the above instance is such as to suggest that the reading of β is a real error on the part of the Latin translator; hence, we may attribute a certain binding force to the error of tense here.

Altogether, then, we may regard these six manuscripts, **PVY BOA^b**, as descendants of a common hyparchetype, namely β .

Kux Fq Gh are also bound together by shared errors:

IV 7:10 confessa **PVY BOA^b Gh**] facta confessa **Kux Fq**. *Facta* is not only superfluous but introduces an anacoluthon; it has been removed from the text of **Gh**, although it must have been present in its exemplars. It is possible that this was originally an archetype error, corrected in the β hyparchetype. However that may be, its presence in **Kux Fq** can only be explained by the assumption that it was present in their common ancestor, π .

IV 37:3 relinquetur **PV BOA^b Y**] relinquuntur π . This verb is the predicate of one of a series of three coordinated main clauses; since the two remaining clauses are in the future I, the tense exhibited by π is an error on a par with that adduced above for the β hyparchetype.

IV 68:6 paciencia] pacencie π : the correct reading must be *paciencia virtus ostenditur et non est, quando scilicet ...* “patience appears to be a virtue but is not, when ...”, which is the reading of **PVY** and **BOA^b**; the reading *pacencie* of **Kux** and **q Gh** (this chapter is missing in **F**) gives “the virtue of patience is demonstrated but does not exist ...” which is meaningless in this context; on the other hand, the error was also easily corrected at all stages of the transmission and therefore has no very strong conjunctive force.

The readings offered by **Kux Fq Gh** in these three passages, taken together, are a fairly strong sign of the existence of a π hyparchetype. Hence, we may on the whole conclude that the textual tradition of Book IV of the *Reuelaciones* is fundamentally bifurcated, one branch, dubbed π , being represented by **Kux Fq Gh**, while the other, named β , is represented by **PVY BOA^b**: the latter branch suffers from a certain uncertainty about the exact paths of transmission of the text from the hyparchetype.

³⁵ Cf. below, *Index locutionum*, s.v. *Tenses*.

2.1 The β group of manuscripts

The uncertainty concerning the β hyparchetype is shown in several ways, discussed below.

2.1.1 The β_1 group: **PVY**

This is in many respect the most important group of manuscripts, both for understanding the tradition of the text and for the history of art in relation to St. Birgitta. With respect to the text, **V** and **Y** separately are closely connected to the monastery of San Girolamo di Quarto sulla Riperia, where the chief redactor of the Revelations text, the ex-bishop Alfonso of Jaén, spent the final years of his life.³⁶ With respect to art history, **P** and **Y**, both of Neapolitan origins, contain illuminated initials, introducing each Revelations book, that have influenced later conceptions of the Swedish saint. This is even more true of the two full-page illuminations of **Y**, which alone survive to testify to the beginnings of an entire tradition of church art.³⁷

The textual history of these three manuscripts is somewhat complicated. There are some 40 variant readings unique to this group, but the number of really conjunctive errors is rather small.

IV 7:63 dei presenciam et eius visionem beatam] deum **PVY**.

IV 9:9 cinctus] cintus **PVY**: this spelling probably reflects the Italian origins of the manuscripts; cf. It. “cinto”!

IV 17:21 quid vero est caro nisi cibus vermium *om.* **PVY**: an error by omission of a kind that would not invite correction, as it leaves out only one of the rhetorical questions in this passage; nor is it likely that this phrase was spontaneously restored to the other manuscripts.

IV 58:13 occupentur] occupent **PVY**

IV 65:5 meum *om.* **PVY**

IV 74:53 apostolus *om.* **PVY**

IV 102:11 augustinus **PV** *ante corr.* **Y**

On the strength of these errors we may conclude that the manuscripts **PVY** have descended from a common exemplar, called β_1 according to the convention of the modern editions of the *Reuelaciones*. Unfortunately, the textual tradition of this group, as has been mentioned above, is not quite so straightforward as this statement would imply, since there is ample evidence of separate ties between **PY** against **V**, of **VY** against **P** and of **VY**² against **PY**.

Firstly, there is evidence of a close affinity between **P** and **Y**. Examples of this affinity abound in the text of Book IV. Here follows a short list of selected instances.

IV 4:31 et sublimiorem coronam *om.* **PY** *in marg. suppl.* **Y**²

³⁶ For the history of **V**, see BERGH (1967:35f.) and UNDHAGEN (1978:153ff.); for the history of **Y**, see UNDHAGEN (1978:156ff.).

³⁷ Cf. NORDENFALK (1961).

IV 29:2 vos cupiunt] vos **PY** cupiunt vos **VY**²

IV 46:2 indignatus rex vineam om. **PY** in marg. suppl. **Y**²

IV 80:15 interna om. **PY** in marg. suppl. **Y**²

IV 90:5 quando sapiencia mea sapit eis et fructificat in eis om. **PY** in marg. suppl. **Y**²

The omissions of **PY** have often been corrected *in rasura*, *supra lineam*, or *in margine* by **Y**², so that the text corresponds to that of a collateral source outside the β_1 group. The correcting hand of **Y** is in most cases so similar to the main hand that I have found no reason to believe that it belonged to a different scribe: **Y**² thus here has the sense “**Y**, correcting on a separate occasion”. In most instances – e.g. IV 10:13, 11:11, and 59:4 –, **Y**² appears to have used a source closely akin to **V**³⁸; the two following instances would appear to link **Y**² with **K** but they should probably be regarded as rather obvious scribal corrections:

IV 17:1 superbiam **PY BOA**^b ux **F** in superbam mut. **Y**² superbie **V** superbam **KK**² q **Gh**³⁹

IV 22:8 oculis] oculi **K Gh** in oculi mut. **Y**²

The identity of the source of **Y**² is therefore not easily ascertained beyond the basic fact, demonstrated by the above selection of readings, that it offers readings closely related to those of **V**.

Certain errors, shared by **VY**, furthermore show that these two manuscripts must be regarded as descendants of a common exemplar. The most conclusive errors are:

IV 13:10 preces om. **VY**, a true conjunctive error for these two mss.

IV 18:19 ad peccantes] in peccantes **VY** (where *in* has been repeated from the preceding *in pauperes*, disregarding the consciously varied prepositional phrases of this sentence: *compassivus cum dolentibus*, *humilis in virtutibus*, *hospitalis in pauperes*, *misericors ad peccantes*, *magister et doctor omnium*, *perseuerans usque ad finem in Dei caritate*).

IV 23:10 fuit] fui **VY**

IV 37:8 alte om. **VY**

The position of **V** in relation to the other manuscripts is particularly difficult to determine, since there are a certain number of instances where it (and, in its wake, **Y**²) do not share the readings of the rest of the β manuscripts. The clearest instances are:

IV 16:11 suam om. **PY BOA**^b in marg. suppl. **Y**²

IV 19:1 pulchritudo ante noua om. **PY BOA**^b supra lin. suppl. **Y**²

IV 20:10 occideret] conscinderet **PY BOA**^b occi- in ras. scr. **Y**²

³⁸ Cf. BERGH (1967:40), who concludes that **Y** has been corrected from **V**, **r**, or from a manuscript closely dependent on these.

³⁹ Cf. Rev. IV 45:6 *prima vocatur domina Superbia*

- IV 29:2 retardare] retractare **PY BOA^b** *post corr.* **Y²**
 IV 29:3 sicut furcas *om.* **PY BOA^b** *in marg. suppl.* **Y²**
 IV 36:6 iudicio] iudicio diuine **PY BOA^b** *post iudicio del. diuine* **Y**
 IV 77:3 tamen cum **V** *post corr.* **Y²** cum **PY BOA^b** tamen **Kux q Gh**
 IV 89:13 scilicet *om.* **PY BOA^b** *supra lin. suppl.* **Y²**
 IV 91:1 ad sponsam *om.* **PY BOA^b** *in marg suppl.* **Y²**

As noted above, the errors of **Y** have often been corrected by **Y²**. Since there is no reason to assume that the text of **V** and **Y²** has come down to us from the same hyparchetype as that of **Kux Fq**, as **VY²** do not share the *errores coniunctivi* of the π tradition⁴⁰, we may tentatively conclude that the exemplars of **V** and **Y²** represent an influence from a different source, the nature of which will be discussed below, ch. 3.1.

The Text Rubrics of **P** sometimes appear to follow a tradition closer to that of π than β , whereas the List Rubrics (*Rubricarum tabulae*) given before Book IV, give the text of the β tradition. Such is the case in

- IV 80:R informacio discreta **VY BOA^b** *atque P in rubricarum tabulis*] Informacio diuinitus reuelata sponse valde (*valde om. K*) discreta **P Kux q Gh**
ibid. a christi sponsa edita sibi a deo inspirata *deest P Kux q Gh haec verba tamen habet P in rubricarum tabulis.*

To sum up the discussion of this group of manuscripts, **P** and **V** represent two extremes, sharing no other errors but those belonging to the β_1 hyparchetype, while **Y** shows vacillating loyalties, sometimes sharing errors with **P**, sometimes with **V**. **P** is a much more consistent representative of the β_1 tradition⁴¹ than **V** and **Y**, which show influences from other sources.

2.1.2 The β_2 group: **BOA^b**

The individual readings characterising these manuscripts are in the main not errors of omission but readings of a scribe desirous of putting the text into good order. The β_2 group as a whole contains very few undoubted textual errors but a considerable number of variants not to be found in the other manuscripts, such as:

- IV 2:33 primi] primi illi **BOA^b**
ibid. obediendo] obediendo alteri **BOA^b**
 IV 4:34 numquid] numquam **BOA^b**
 IV 7:7 ista *om.* **BOA^b**
 IV 16:24 pro offensis] pro peccatis et offensis **BOA^b**

⁴⁰ Cf. above, ch. 2.0.

⁴¹ In the Book IV tradition it therefore conforms to the observations made by UNDHAGEN, in his edition of Book I (1978:228), and differs from the stemmatic position it occupies in Book VII, as reported by BERGH (1967:112), where it clearly belongs to the π group. The history of this manuscript will therefore probably bear an investigation in depth.

- IV 17:33 voluntatem] voluntatem peccandi et **BOA^b**
 IV 36:4 faciebant] faciendo **BOA^b**
 IV 38:11 parata] para **BOA^b**: a true conjunctive error.
 IV 60:3 vide] induc **BOA^b**
 IV 74:29 caput] domina mea caput **BOA^b**
ibid. anime] anime istius militis **BOA^b**
 IV 74:44 manus] armature manus **BOA^b**
 IV 83:1 dominus bonus seruum] dominus bonum seruum **BOA^b**
 IV 126:33 adnichilabitur opus et dissipabitur **BOA^b**
 IV 126:50 suorum *om.* **BOA^b**

There can hardly be any doubt that these three manuscripts are all descended from a common hyparchetype, known as β_2 , although only one really conclusive error, namely IV 38:11, has been observed, the rest of the readings unique to **BOA^b** being variants, correcting or amplifying obscure passages.

2.1.3 Conclusion

The evidence presented so far permits the conclusion that the manuscript tradition of the *Reuelaciones*, Book IV is divided into two main branches, β and π . The latter branch will be discussed below. In the β branch, **V** and **Y** present several complications, which indicate that these two manuscripts have been the subject of collateral influences from manuscripts not belonging to this branch.

Although **V** and **Y** both clearly belong to the β group of manuscripts, each of them appears separately to have undergone a process of correction. **Y** seems to have received collateral readings in two stages: in its first copying, when errors and variants also to be found in **V** (but not in **P**) were introduced into the text itself, secondly when **Y²** painstakingly corrected the text according to a source that appears closely related to **V**. In one instance, however, the reading presented by **Y** appears to give the clue to the reading of Alfonso's original. This passage is discussed below, ch. 3.2.

V presents a different picture. As BERGH has demonstrated⁴², this may have been a copy of the Vatican ms. **r**⁴³. EKLUND⁴⁴, examining the text of *Sermo angelicus*, instead finds evidence that both **r** and **V** may have descended from a common source; a conclusion contradicted by my own findings in Book VIII (see above p. 25). In Book IV, this problem is actually insoluble, since **r** appears to have been bound in two volumes and the first of these (containing Book IV) has been lost. In dealing with the readings of **V** we must also observe that the scribe writing Rev. I–IV, Joannes noen. de Alamania, as he styles himself⁴⁵, often corrupted the text

⁴² BERGH (1967:37ff).

⁴³ **r** = Roma, Bibliotheca Apostolica Vaticana, Cod. Vat. Lat. 3826, a. 1399. Cf. BERGH (1967:36)

⁴⁴ EKLUND (1972:26f.)

⁴⁵ Cf. UNDIAGEN (1978:153ff.) and the description of **V** given above (ch. 1.2).

when copying it⁴⁶. On the other hand, **r** and **Y** are known to have belonged to the monastery of S. Girolamo di Quarto sulla Riperia outside Genoa, where Alfonso spent his declining years⁴⁷. Indeed, in the Explicit to Book VI, **r** has a note: *Explicit liber vj. scriptus et correctus ex originalibus quondam venerabilis heremite alfonso quondam episcopi genensis ... in monasterio nostro sancti Jeronimy.*⁴⁸ Like TJÄDER⁴⁹, I believe this to mean that **r** is a direct copy of Alfonso's original, and that the readings handed down by its probable descendant or sister manuscript, **V**, therefore have an authority, particularly when the same readings are also present in **Y**, that cannot be disregarded in this edition, as it is very possible that they trace their origins to a source close to Alfonso's own manuscript of the text.

2.2 The π group: **Kux Fq Gh**

2.2.1 The γ group: **Kux**

One important difference between the manuscript tradition of Book IV and those of the other Revelations books hitherto published, is the existence of conjunctive errors shared by **K** on the one hand, and **ux** on the other, which make it necessary to assume a close relationship between these three manuscripts: one that has not been observed in the other Books of the Revelations. The many errors to be found in **ux**, while **K** retains the correct reading, indicate that the Book IV tradition, in the case of **ux**, has been influenced by a manuscript closely related to **K**⁵⁰

The conjunctive errors shared by **Kux** are fairly common; only a small selection is given here:

IV 9:6 sequens non consciencie sue stimulos set suum carnalem affectum] sequens consciencie sue affectum **Kux**. The omissions of *non* and *stimulos set suum carnalem* could not possibly have occurred by chance in **K** and **ux** separately, and leave no doubt that the text of Book IV has been copied from the same exemplar by the scribes of these manuscripts.

IV 76:6 tales *om.* **Kux**

IV 93:4 in tantum] in terra **Kux**

⁴⁶ Examples of these corruptions will be found in the *apparatus criticus*, which reports most readings in **V**.

⁴⁷ Cf. SEIDLMEYER (1930), COLLEDGE (1956), UNDHAGEN (1978:11ff.), and, in particular, JONSSON (1989).

⁴⁸ Quoted after BERGH (1967:36).

⁴⁹ TJÄDER (1968:22ff.).

⁵⁰ The readings of **K** are closely related to two Stockholm manuscripts not used for the present edition, but collated for typical errors, namely **h** = Stockholm, Kungl. Biblioteket, MS. A 70 (Rev. V–VIII) and A 70a (Rev. I–IV), and **s** = Stockholm, Kungl. Biblioteket, MS. A 67.

2.2.2 The σ^{51} group: **Fq**

Although the conjunctive errors of this group are fairly few, the following four instances would confirm the validity of BERGH's findings (1967:69; 1971:53 f.)⁵² that these two manuscripts belong to a common sub-tradition of the text.

IV 49:17 flectat] flectet **Fq**. Cf. IV 49:18 flectatque

IV 106:2 vulnera *om.* **Fq**

IV 107:24 amicorum] sanctorum **F** sanctorum *ante corr.* **q**

IV 118:5 sum dulcis **PVY K** sum ita dulcis **BOA^b x Gh** sum sic dulcis **Fq** sic dulcis **u**

2.2.3 The *Editio Princeps*: **Gh**

The value of **Gh** for the Revelations text rests chiefly on its having been for many years the only possible source for scholarly work on the Revelations. Hence, whenever the critical editions establish a Latin text older than that of **Gh**, this fact should be faithfully reported for the benefit of scholarship. Cf. also below, ch. 4.

The position of **Gh** within the *stemma codicum* is less clear cut than could be desired; in Book IV it cannot, as UNDHAGEN avers for his edition of Book I⁵³, be regarded as *codicis instar*. Instead, it is a text compiled from manuscripts close to **K** and **F**, but not lineally descended from the π hyparchetype, as the following examples will indicate.

IV 76:14 pars et] pauperes **K** pauperes et **Gh**: a most significant error on the part of **K Gh**. The double meaning of the Greek word κληρος (“lot, piece of land, inheritance”, and “clergy”), borrowed into Church Latin in the form *clerus*, must have been perfectly clear to both Birgitta herself and her translators⁵⁴. The Old Swedish version reflects this awareness⁵⁵ (**BU** II:149, 15 “Än huat äru klärkane vtan gudz lutir oc almosömän” – “What else are the clergy but God’s heritage and almsmen”). The archetype of the passage under discussion undoubtedly read *pars*, a word which is at variance with three parallel passages, where *sors*⁵⁶ is the word used; as it is a matter of doubt whether the reading *pars* is erroneous for *sors* or a less successful translation of *clerus*, I have retained it in the text. **K** (and, in its wake, **Gh**) fails completely to take the point and changes *pars* into *pauperes*.⁵⁷ This error occurs in that long section of the text that is absent in **F** through the loss of a

⁵¹ This is dubbed the *delta* group by UNDHAGEN (1978:85 ff.)

⁵² UNDHAGEN (1978:140 f.) finds evidence that links **q** more closely to **K**.

⁵³ UNDHAGEN (1978:225).

⁵⁴ Cf. also IV 126:121 *episcopus – speculator Domini*, and IV 77:9 *Dyaboli autem, qui lictor meus est*.

⁵⁵ Since the Old Swedish translators generally used a Latin text of the π branch of the tradition, it is possible that they had access to at least a portion of Birgitta’s original text here. Cf. AILI (1986).

⁵⁶ VI 9:21 *clericus, qui sors Dei est*; VI 15:19 *multi, qui sunt sors Dei et elemosinarii Dei*; Ex. 32:6 *clerici, qui sors mea sunt*

⁵⁷ I am much indebted to Prof. Birger BERGH, Lund, who, at an early stage of my work, pointed out this etymological play on words to me.

complete quire; hence we have no means of knowing whether the error might have been present in **F** as well.

IV 2:8 *post squame add. et ale seu pennicule piscis Gh supra lin. add. F²*

IV 10:11 suffocatur] suffocantur *ante corr. F suffocantur Gh*: this error, small but convincing in its context, indicates that one of the exemplars of **Gh** was closely related to **F**.

IV 21:15 **15** *post conuertit add. quam F² conuertit quam Gh conuertit et ux*: the asyndeton of the archetype text elicited a correction by **F²**, accepted by **Gh**; **ux** have found another way of correcting the text.

IV 23:4 est factus sanctus **V BOA^b** factus est sanctus **q** est factus **PY** (sanctus *ante factus in marg. suppl. Y²*) factus est suus **ux** est factus simulatorie sanctus **K** factus est **F** (*post quae verba simulatorie sanctus in marg. add. F²*) factus est simulatorie sanctus **Gh**. Cf. the discussion on this passage below, ch. 3.2.

IV 45:9 propterea] propterea domine **K² F Gh**

IV 50:1 et *om. K F*. This omission would show that the editors of **Gh** did not depend solely on **K** and **F**.

IV 69:R brutas] turbidas **K Gh**

IV 70:14 deus deus meus] deus meus deus meus **K Gh**: Cf. Mt 27,46; Mc 15,34

IV 77:19 respondi] quero **K Gh**

IV 77:25 habes] debes **K Gh**

IV 80:1 Primo igitur vobis consulo, ut maneatis in hospicio vestro prope ecclesiam vestram] primo igitur consulo tibi, ut maneas in hospicio tuo prope ecclesiam tuam **K Gh**. After this passage, all manuscripts agree on the second person singular; hence **K** has corrected the text into a coherent form, a correction accepted by **Gh**.

IV 80:4 habetas] habens **K Gh**: an anacoluthon is handed down by **K Gh**.

IV 80:20 loco] lecto **K Gh**: a “Verschlimmbesserung” by **K** accepted by **Gh**.

IV 87:1 malo] macula **F Gh**

IV 95:2 *post in sole add. et unum cum alio sine fine sustinere add. K F Gh*. The text that has been added in **K** and **F** is not to be found in the other members of the π branch nor in the archetype. On the other hand, it is also present in **BU** (“oc at han skuli thola pino i thom allom samman” – “and that he should suffer pain in them all”); hence, it must have been added in Sweden, from a source independent of the archetype of the Latin text.

IV 104:2 ad *ante septuagies om. K² F Gh textum ad Mt. 18,21 accommodantes. (Cf. Rev. VIII 27)*

IV 107:25 dyabolus ligat ei manus] ligat ei dyabolus manus **F Gh**

IV 108:10 vestimento] indumento **F Gh**

IV 109:3 impleantur] omnia impleantur **F Gh**

The readings unique to **F Gh** are mainly textual variants and variations of the word order; although these are not errors in the strict sense of the word, their sheer numbers show that **Gh** follows a tradition also handed down by **F**. The similarities shared by **K Gh**, on the other hand, are often due to a use of synonyms or variant

forms. Since, finally, both **K** and **F** contain errors of omission not shared by either the other manuscripts or **Gh**, we must conclude that the Vadstena brothers who edited **Gh** must have used as their source at least two manuscripts, closely related to but not identical with **K** and **F**, and that they selected their text from these two sources, and possibly others, too.

In the case of the text rubrics, which are consistently lacking in **F** in Rev. IV 1–130, the exemplar of **Gh** cannot but be **K** or a manuscript closely related to it.

2.3 *Addiciones et Declaraciones: Kqux qU^a F Gh*

The *Addiciones* and *Declaraciones* have not reached us in a consistent fashion. In the manuscripts used for the main part of this edition, these sections of the text are completely absent from the β manuscripts; they are most consistently handed down by **K**⁵⁸ (or **K**²)⁵⁹, **q**, **F**⁶⁰, and **Gh**, to a slightly lesser degree by **U**^{a61}, and more sporadically by **ux**⁶².

The question of the relationship between these manuscripts is complicated by the shortness of the texts involved and by the lack of significant errors. There is, moreover, no reason to expect all *Addiciones* and *Declaraciones* to have been added to the text at the same time and by the same path; hence relationships observed within one section of the text may not be valid in others. One constant trait may nevertheless be noted, namely the consistency with which **q** and **U**^a share errors, such as:

IV 32:8 *trinus et F deus et q et deus U^a om. K Gh*. Despite the varied word order, the readings of **q** and **U**^a are obviously wrong in their context, while it is very difficult to decide whether it is **F** or **K Gh** that give the authentic reading.

IV 81:35 *quadam om. qU^a*

IV 81:46 *tria post considerata tpt K om. qU^a*

In Rev. IV 127, **ux** and **q** share a significant error: 7 *saccum] scutum qux*. Moreover, in these three manuscripts, the text of the *declaracio* is erroneously appended to Rev. IV 128; hence, it is necessary to assume a common exemplar of **qux** in Rev. IV 127:4–27, whereas there is no way of ascertaining the position of **U**^a in this section of the text.

IV 55:8 *earum] eorum K F*: the reading of **K** and **F** is impossible in its context, since the antecedent of the pronoun is *mulieres*. The error could easily occur through a simple slip of the pen, however.

⁵⁸ **K** (including **K**²), **q**, and **Gh** leave out only Rev. IV 117 *Add.*

⁵⁹ **K**² gives the text of Rev. IV 17 *Add.*, 121 *Decl.*, 127 *Decl.*, and 129 *Add.*

⁶⁰ Owing to the loss of an entire quire **F** fails to report the text of IV 68 *Decl.* and 81 *Decl.*

⁶¹ **U**^a leaves out IV 117 *Add.* and 129 *Add. prima*.

⁶² **ux** report the text of IV 81 *Decl.*, 93 *Decl.*, 102 *Decl.*, 107 *Add. prima* and *secunda*, 113 *Add.*, 114 *Add.*, 122 *Add.*, 125 *Decl.*, 127 *Decl.*; the text of 129 *Add. prima* is given by **x** but omitted by **u**.

The position of the *Editio princeps*, **Gh**, is difficult to determine: the dependence of **Gh** on **F** in most of the *Addiciones* and *Declaraciones* is made evident by, for instance:

- IV 52:22 vulpium] caudas vulpium **F Gh**
- IV 102:37 videntur in tempore facta **F Gh**
- IV 122:10 post hec homo ille] postea hic homo **F Gh**
- IV 125:25 ad salutem **ux qU^a** salutem **K** absolucionem **F Gh**

In Rev. IV 52, the text of **Gh** also exhibits traits in common with **qU^a**:

- IV 52:24 pede] alio pede **qU^a Gh**
- IV 52:30 non] et non **qU^a Gh**

In Rev. IV 81 *Decl.* and 114 *Add.*, **Gh** appears to have depended more on a source close to **K**:

- IV 81:40 hic] qui **K Gh**
- IV 114:20 remissiones **K Gh** repromissiones **ux qU^a** repromissiones *e* promissiones *corr.* **F**
- IV 114:22 veniencium] adueniencium **K Gh**

Hence, it is impossible to regard **Gh** as the equivalent of one of the manuscript witnesses of the text. The readings of **Gh** are none the less reported here for the reasons stated below, ch 4.

2.4 The Supplementary Material. Rev. IV 131–144: **Kqux F U^a Gh**

The text of the original *Liber Alfonsi* comprised Rev. IV 1–130, as is stated clearly in the Explicit added after Rev. IV 130 in all of the manuscripts. For the history of those Revelations that were later added to the main corpus of Revelations, namely IV 131–144, see UNDHAGEN (1978:26ff.). For the present edition, the text of these Revelations has been collated in **K**, **q**, **u**, **x**, **F**, and **Gh**. Additionally, **U^a** has been collated for Rev. IV 131.

In this part of the text, as the following list of shared errors will show, the manuscripts belong to two groups, **K qux** and **F**, respectively, while **Gh** is mainly dependent on **F** for the text proper, and the Rubrics often share readings with **qux**. The latter group, **qux**, by sharing a number of errors as against **K** demonstrate that they belong to a later stage of the transmission of the text; the tradition of **qux** in its turn splits into that of **q** and **ux**. Whenever **K** and **F** agree, they therefore give the text of the archetype.

- IV 132:8 precium *ante* retulit] peccatum **F Gh**
- IV 133:2 esset *om.* **F Gh**
- IV 133:14 quarto *om.* **ux**

In IV 134:15 pre omnibus demonibus **qux** pre omnibus **K** pre omnibus de omnibus **F** (*post corr.*) et pre omnibus demonibus **Gh**, the text has been corrupted

in two different ways. Here, I consider that **qux** retain the best reading, which was probably also present in the exemplar of **K** but lost in transmission. In **F**, *demonibus* was originally absent and the words *de omnibus* have been erroneously added *supra lin.* **Gh** has corrected the text syntactically by adding *et*.

IV 140:10 intrante] in toto **qux**

IV 141:R reuelacio facta sponse in neapoli pro eodem **K F** hec reuelatio fuit in neapoli predictae sponse christi (ostensa *hic add.* **Gh**) pro eodem (pro eodem *om.* **q** pro eodem papa **Gh**) in festo sancti policarpi **qux Gh**

IV 143:5 salutem et *om.* **Kqux**

2.5 The Geminated Revelations: Rev. IV 1, 3, 4, 17, 45, 48, 74, and 103–105

Originally, the *Liber Alfonsi* contained only Books I to VII, as is evident from the Explicit found in the manuscripts of the **β** group⁶³. To these seven books Alfonso later added an eighth, the *Liber celestis imperatoris ad reges*, which he made up partly from Revelations contained in the earlier books, partly from such Revelations as he had excluded from the first collection⁶⁴. This had the effect that twenty-four Revelations⁶⁵ occurred twice over, first in Books II to VII⁶⁶, then in Book VIII; this fact must soon have been noted by the scribes, who probably considered it unnecessary to write the same text twice. This in turn gave rise to the question of which text to exclude: that in Books II to VII or that in Book VIII. Among modern scholars KRAFT (1929:77ff.) has discussed this phenomenon in detail; assuming that the *Liber celestis* originally contained only Book I–VII and that the *Liber celestis ad reges* was a separate collection altogether⁶⁷, he concluded that the exclusion of one of each of the geminated Revelations began after their having been merged into one codex, that is, the one which is now known as the “Second Alfonso Redaction”⁶⁸. KRAFT based his discussion on a study of the arrangement of the Revelations in **B**, **F**, **K**, and **Gh**, but did not notice the textual variations of the Revelations involved: the latter point is important, as it is possible, through a comparison of these versions, to trace the development and character of Alfonso’s revisions⁶⁹. I shall return to this question below. KRAFT’s

⁶³ Cf. SCHÜCK (1901:22ff.), whose arguments have been reinforced by UNDHAGEN (1978:16ff.)

⁶⁴ Cf. WESTMAN (1911:25f.), KRAFT (1929:77ff.), BERGH (1967:18), UNDHAGEN (1978:29 f.), AILI (1986), JONSSON (1989:58ff.).

⁶⁵ These are the Revelations which have been moved more or less in full into Book VIII; in addition to these, Alfonso compiled Rev. VIII 1 from passages in Rev. VII 30, III 26, II 13, II 18, and II 7, cf. KRAFT (1929:134ff.). Furthermore, in the printing, Book VIII was amplified by Rev. VIII 59–61, the text of which was copied from the *Extravagantes*.

⁶⁶ No such texts are to be found in Rev. I.

⁶⁷ This theory was formulated by SCHÜCK (1901:19f.) and accepted by WESTMAN (1911:25f.).

⁶⁸ UNDHAGEN (1978:22ff.).

⁶⁹ Cf. AILI (1986).

discussion is too brief and, lacking a tabular arrangement of the facts, rather difficult to follow⁷⁰.

The solution adopted by the various scribes appears from Table 1 (below, p. 55). If the consistency, or lack of it, with which the Revelations of Book II–VII have been retained *suo loco* or referred away to Book VIII may be used as an indicator allowing us to trace the history of the redactions, Table 1 would permit the following conclusions.

Firstly, all the manuscripts of the **β** group retain all twenty-four Revelations in both locations: it is a fair assumption that this group, therefore, represents the oldest editorial arrangement of the text.⁷¹

Secondly, **F** obeys no consistent system: in Book II the Revelations are retained, in Book VII, they have been left out, while in Book IV the texts are rather haphazardly retained or truncated. It is probably safe to assume that **F** belongs to a marginally later stratum than **β**.⁷²

A third method is followed by **Kx**⁷³, where all ten Revelations of Book IV and three out of five in Book II are truncated, the text containing a reference to the corresponding passage in Book VIII. Rev. II 12 and 13⁷⁴, and all seven Revelations of Books VI and VII are geminated. The lack of consistency in referring the reader to Book VIII or retaining the text *suo loco* shows that this group, too belongs to an early stratum, albeit not so early a one as **β** and **F**. In **K**, a second scribe, designated **K**², has later added the text of the truncated Revelations at the end of the codex, for the express reason that the manuscript should be complete and in all respects identical with those that were *per doctores examinatos et defensatos*.⁷⁵ So doing, **K**² has provided us with the full text of the geminated Revelations, as eventually printed by **Gh**.

⁷⁰ Some of his statements are also completely in error, as for instance his observations on Codd. Holm. A 66 and A 67; in these manuscripts, the reader is consistently referred from the earlier books to Book VIII, not the other way around, as KRAFT states (1929:78).

⁷¹ KRAFT (1929:77)

⁷² KRAFT (1929:86) at this point postulates that **F** consists of two different parts: the main text of *Liber celestis* (including, it seems, the *Liber celestis Imperatoris ad reges*) on the one hand and the *Add.*, *Decl.*, and the *Extravagantes* on the other. He then concludes that the confusion observed concerning the geminated Revelation is evidence that these two different parts of **F** go back to different exemplars; I find it difficult to follow this reasoning, since all the geminated Revelations belong to the first part postulated.

⁷³ Noted by KRAFT (1929:80). The Stockholm manuscript, **f** (KB MS. A 68, a. 1472) has an arrangement identical with that of **Kx**.

⁷⁴ When adapting II 12 and II 13 for the *Liber ad reges* (VIII 36 and 35 respectively), Alfonso condensed the text by cutting off the first half of each of these revelations; in **K**, the parts unique to II 12 and II 13 are given *suo loco* in Book II, whereas the parts shared with Book VIII are given by **K**². This will be discussed in detail in my forthcoming edition of Book VIII.

⁷⁵ Cf. UNDHAGEN (1978:101ff), who rightly corrects earlier views on this scribe's activity.

Yet other manuscripts, such as **q** and **F^b**, **h** and **S⁷⁶** (the latter two are not exhibited in Table 1) exhibit an increasing degree of consistency, whereby the reader is referred from Books II–VII, where the Revelations are truncated, to Book VIII. It is reasonable to take this as a sign that these manuscripts represent later stages in the history of redaction. As mentioned above (section 1.2), **F^b**, written in 1386, is the oldest dated Revelations manuscript. Since, on the other hand, the very latest possible dating for the complete *Liber celestis Reuelacionum* (including the *ES* and Liber VIII) is September 1379⁷⁷, those manuscripts exhibiting what I consider an older arrangement of the geminated Revelations must have been composed (or, at least, copied from a manuscript composed) after this date but considerably before 1386: a very short period of time. The full discussion of this problem will have to be postponed until the full material can be presented, in my forthcoming edition of Liber VIII.

Finally, the *Editio princeps*, **Gh**, is wholly consistent within itself but adopts the opposite system: all Revelations concerned are printed in Books II–VII, while in Book VIII the same texts have been truncated and the reader is referred back to the first location. This appears to be the final stage in the development.

One Revelation, II 12 (= VIII 36), is consistently doubled in all manuscripts except **F**.

It follows that we have a rather narrow basis for the reconstruction of the oldest Alfonsine text of these Revelations, as only the **β** manuscripts and **K²** and **Gh** retain the full wording, whereas **F** gives most of the text (Rev. IV 1, 17, 45, 103–105) and **q** is of use only in Rev. IV 45. Our first task is then to evaluate the text of these manuscripts and the *Editio princeps*.

Now, as has been pointed out many times⁷⁸, Alfonso revised the text of these Revelations when he added them to Book VIII. The revision mostly took the form of his adding words and phrases that would help make his point more clearly and sometimes considerably changed the wording of the text.⁷⁹ Our first task must therefore be to establish which, if any, of the manuscripts listed best renders the text of these Revelations before they were edited by Alfonso for Book VIII⁸⁰. A

⁷⁶ For **F^b**, see above, note 16; **h** = Stockholm, KB, MS. A 70 (Books V–VIII) c. XV late, and MS. A 70a (Books I–IV) a. 1424; **S** = Stockholm, KB, MS. A 66, a. 1418.

⁷⁷ JONSSON (1989:108).

⁷⁸ Cf. WESTMAN (1911:25ff.), KRAFT (1929:134ff.), BERGH (1967:35 note 4), ÖBERG (1969:9f.), UNDHAGEN (1978:102, note 11), AILI (1986:83ff.), and JONSSON (1989:59ff.)

⁷⁹ Cf. AILI (1986:83ff.).

⁸⁰ BERGH (1967:95) compares the readings of **β** and **π** (to which he also reckons **P**) in VII 18, 19 and 30 with the readings of Rev. VIII 22, 23 and 58, and considers the correspondence between **π** and the Book VIII readings evidence that the **π** branch offers the better text. In the light of the evidence provided by Book IV, I prefer to regard such correspondences as evidence that the **π** branch represents an early stage of that textual revision which reached its conclusion in Book VIII. Hence, in my view, the readings of **β** are closer to the first Alfonso Redaction.

certain amount of ground has already been covered, chiefly on the nature of Alfonso's editorial activities, and the full discussion of this question must wait until the edition of Book VIII⁸¹.

A few facts may be summarised here. First, there are numerous instances of additions to the text that can only be observed in those manuscripts – chiefly those of the **β** group – which report the text of Book VIII *suo loco*. Thus, the text of the rubrics has generally been completely rewritten. In these instances, the wording of the Incipit is often also amplified, as in IV 3:1 “*O, Domine,*” *inquit sponsa*, which in VIII 41:1 has been changed to *Loquebatur sponsa ad Christum orando pro regno Suecie inter alia dicens: “Domine,” inquit*. Moreover, explanations, clarifying the context and giving it more point, have been added to the text; thus IV 3:16 *ad legitimum possessorem* is expanded into VIII 41:16 *ad legitimum dominum, id est ad illum regem, heredem predecessoris regis concedentis*.

Secondly, there is another major group of additions which have made their way, not only into the text of Book VIII written *suo loco*, but also into the corresponding text of Book IV, as reported by various manuscripts and by **Gh**. The most important additions of this class are⁸²:

IV 4:3 domine tibi note] domine regine tibi note de qua alias dixi tibi **Gh** regine de qua iam alias tibi dixi VIII 13:4

IV 4:6 multumque computare] et teneri ad reddendum longam et onerosam rationem **K² Gh** et VIII 13:6

IV 4:15 *et passim* infusio] infusio dyabolica **Gh** infusio dyaboli VIII 13:15

IV 45:1 maiestate] imperiali maiestate **K² F Gh** et VIII 50:1

IV 48:1 iste] iste rex **Gh** et VIII 7:1

IV 74:15 ergo] ergo miles **K² Gh** et VIII 34:15

IV 74:24 deserves extra comment. The Book IV tradition runs: *Omnis quippe, qui diligit proximum, tenetur primum dolere, quod omnes, qui sunt redempti sanguine Ihesu Christi, non rependunt Deo dileccionem*. This wording leaves something to be desired, theologically speaking, as it appears to mean that not everybody has been redeemed by the blood of Christ⁸³. This has led to various corrections: *omnes qui* has been corrected into *omnes* (**P** and VIII 34:24 **K**) or *omnes illi* (VIII 34:24 **Y**); *non rependunt Deo dileccionem* has been corrected into *qui tamen omnes non rependunt Deo dileccionem* **P** (*deo om.*) and VIII 34:24 **K**. In this Revelation, **P**, through an unknown source, has incorporated several corrections otherwise pertaining to the tradition of Book VIII. This is also true of **BOA^b** in IV 74:29 *caput] domina mea caput* **BOA^b** et VIII 34:29, IV 74:32 *promerebuntur] promerebunt* **BOA^b K²** et VIII 34:32, IV 74:44 *manus] armature manus* **BOA^b** et VIII 34:44 **Y** *armature manuum* VIII 34:44 **K**, and IV 74:58 *sancti] innumerabiles sancti* **BOA^b** and VIII 34:58.

⁸¹ In preparation by Hans AILI.

⁸² The text of Book VIII has been collated for this discussion in Mss. **Y** and **K** only.

⁸³ Cf. also AILI (1986:87f.).

IV 74:75 possibile esset] possibile esset sine Dei offensa **Gh et VIII 34:75**

IV 103:1 ad virginem Mariam beatus Dyonisius loquebatur] beatus Dyonisius loquebatur ad Mariam virginem Matrem Domini dicens **F et VIII 26:1**

IV 103:3 anime] anime infinite **F et VIII 26:3**

IV 104:15 anime vero eorum] anime vero eorum nudate a corpore **F et VIII 27:15**

IV 104:16 quia] quia Mater mea carissima **F et VIII 27:16**

IV 104:16 ista] ista sponsa mea **F et VIII 27:16**

IV 104:16 astat] astat spiritu **F et VIII 27:16**

IV 104:17 secunda vox est communitatis, que cotidie rogat me] secunda vox est communitatis et populi, que cotidie rogat me **K F et VIII 27:17**. This illustrates the chronological order of the additions: in the oldest version, *que* quite correctly refers to *communitatis*; in the amplified version, the meaning of this word has been clarified by the addition of *et populi*, but the gender of the relative pronoun was not modified accordingly into *qui*.

IV 105:1 mittam eis] mittam regibus Francie et Anglie **F et VIII 28:1**

The oldest version of the text of these ten Revelations is therefore clearly that handed down by the manuscripts of the β group, chiefly **V** and **Y**, since, as we have seen, **P** and **BOA**^b in certain instances have adopted readings also to be found in the Book VIII tradition. **K**² and **F** to an even greater extent contain wordings that have probably been imported from Book VIII. **Gh**, finally, is a special case, as the text of these Revelations has been truncated in Book VIII: the fragment remaining obviously belongs to the Book VIII tradition, however. On the other hand, the text given by **Gh** in the corresponding Revelations of Book IV is the same as that handed down by **K**². The full investigation into the relations between the tradition of Books II–VII on the one hand and that of Book VIII on the other must await the publication of the text of Book VIII; since the text of these Revelations is to be published twice, in the same manner as it was written in the β group of manuscripts, the soundest method to be adopted for the present edition will be to publish the oldest discernible version of the text, leaving the more developed Alfonsine version to be printed in the corresponding Revelations in Book VIII. In Book IV, then, the text published is that of the β group of manuscripts.

3 Textual Criticism

3.1 Principles

This edition is intended to present the text of the original Alfonsine version, which is generally identical with that of the archetype reconstructed by means of the *Stemma codicum*, that is, the text correctly handed down in at least three of the four identifiable branches of the textual tradition, **PVY**, **BOA^b**, **Kux**, and **Fq**. When the wording of a rubric has been in doubt, I have also collated the lists of rubrics to Book IV given by **PVY BOA^b ux q**.⁸⁴ In certain instances, where the correctness of the archetype has been in doubt, I have also turned to sources outside the manuscript tradition of Book IV, such as the medieval retranslation of the Revelations into Old Swedish (**BU**)⁸⁵, the text of other Revelations and the *Acta et processus canonizacionis Sancte Birgitte (A&P)*. Reference to these sources is given in the Apparatuses.

In those cases where no consensus exists between the manuscripts, my main principle has been to adopt the reading that context or sense would suggest to be the more authentic one. In these instances, I have often had reason to consider the reading retained by **PVY BOA^b** as more authentic, whereas that of **Kux Fq** gives the impression of representing a later revision.

One example of this type is Rev. IV 22:3: *Diu enim est quod sedes apostolica ... non placuit (placuit V A^b) Deum PVY BOA^b diu enim est quod sedes apostolica ... placuit Deum Kux Fq Gh*: the construction, *diu est quod*, where *quod* functions as a temporal adverb (“it is a long time that”), is attested from archaic Latin, but appears later to have been construed as a temporal conjunction (“it is a long time since”)⁸⁶. In the former case, the negation (*non placuit*) is necessary, in the latter, it is superfluous. The choice between the two readings is not obvious, but the reading of **PVY BOA^b** appears to be the more difficult one, inviting a scribe to delete the negation before the verb. The construction, *diu est quod*, is attested also in Rev. VII 22:1: *Filia mea, diu est quod ego promiseram tibi in Roma, quod ostenderem tibi ... modum partus mei*. Here, *quod* undoubtedly functions as a

⁸⁴ No list rubrics are given in **K** or **F**. For a discussion of the use of these rubrics in the Revelations editions already printed, see BERGH (1967:89ff.) and UNDIHAGEN (1978:226)

⁸⁵ Cf. ÖBERG (1986:68ff.)

⁸⁶ Cf. LÖSTEDT (1911:56f.) and SZANTYR (1965:580f.).

temporal conjunction. Hence it is even more probable that the π reading of IV 22:3 is an attempt at normalising the text; the contrary assumption – that the β scribe has attempted to correct the text by adding *non* – is therefore less tenable. Cf. also VI 6:4: *Cum enim ab aliquo ad iram prouocata fueris, vsquequo ira ab animo semota non fuerit, non loquaris ei ...: non ante fuerit om.* **O F Gh del. q**⁸⁷. This passage illustrates how a misunderstood negation may be deleted to facilitate understanding. The archetype's *usquequo ira ... semota non fuerit* "as long as your wrath shall not have been removed from your soul" is no less correct Latin than the text of **O F** and **Gh**, "until your wrath shall have been removed from your soul".

IV 53:6 *virginitas viduitas et coniugium* **VY BOA^b** *virginitatis viduitatis et coniugium* **P** *virginitatis viduitatis et coniugium* **q** *virginitatis viduitatis et coniugii* **Kux F Gh**. The *genitivus explicativus* is the more correct reading, grammatically speaking, and would be less liable to correction by scribes; hence, the reading of **VY BOA^b** has the greater air of authority.

As mentioned above (ch. 2.1.3), in a certain number of instances the best reading appears to be found in a smaller body of manuscripts, namely **VY**. Thanks to their close connection with the monastery of San Girolamo di Quarto where Alfonso of Jaén spent his last few years, the two latter have retained by interpolation or correction a greater number of authentic readings than the other manuscripts of their branch of the tradition. Instances where I have considered the reading of **VY** superior to that or those of the rest of the tradition are:

IV 4:26 *turri* **VY** *turrim* **BOA^b K² Gh** *carcerem* **P**: *turri* is also the reading of **Y** and **K** in VIII 13:26

IV 11:11 *fecisti monti tuo cohabitare* **VY²** *fecisti monti tuo* **P** *fecisti monti tuo habitare* **B** *monti tuo fecisti habitare* **O** *fecisti in monte tuo habitare* *post corr.* **A^b** *cohabitare fecisti monti tuo* **Kux Fq** *cohabitari fecisti monti tuo* **Gh**. Except for **VY²**, the β tradition has lost the prefix *co-* (**P** has also lost *habitare*); in π on the other hand the word order appears to have been adjusted.

IV 13:7 *dispendia animarum* **VY** *dispendia anime* **P BOA^b Kux Fq Gh**: cf. IV 12:2 *de dispendio animarum* and 17:2 *dispendium animarum*.

IV 17:16 *viuificabit* **VY** *iudicabit* **P BOA^b K² F Gh**: cf. 1 Sm. 2,6 and 4 Rg. 5,7.

IV 17:25 *cuius angelus tuus est auriga* **VY** *cuius angelus tuus est* **P** *cuius angelus tuus auriga est* **BOA^b** *cuius auriga angelus tuus est* **K² F Gh**. The manuscripts of the β group have a long hyperbaton between *cuius* and *auriga* (the latter word is omitted by **P**), the most extreme being found in **VY**; this apparently gave rise to corrections in the π manuscripts.

IV 53:1 *sue* **VY** *eius* **P BOA^b Kux Fq Gh**: *sue* is, by a narrow margin, the more difficult reading, and would therefore be more liable to correction.

⁸⁷ Cf. BERGH (1991:65).

IV 53:4 desideravit **VY** desiderabat **P BOA^b Kux Fq Gh**. Since all the verbs of this clause are in the perfect tense, *desiderabat* appears the more likely to be an error.

3.2 Problematical passages

IV 3:3 erant in diluio in archa (in archa *del.*) **Y** erant in diluio **PV BOA^b q** erant in archa noe **K² Gh**. Rev. VIII 41:3: *post erant in ras.* in archa noe *scripta vid.* **Y**, in archa noe **r**. In the Book IV tradition, *erant in diluio* appears to have been the reading of the archetype, the reading of **K² Gh** being a later, rather obvious correction. The reading of **Y**, *erant in diluio in archa*, is more problematical, as *in archa* has not been added but has instead been deleted on a later occasion. I have found no instances where the first hand of **Y** corrects against his source – the corrections are all done by **Y²**; hence the reading was in all likelihood present in the exemplar of **Y**. In Book VIII 41:3, the words *in archa noe* in **Y** appear to have been written by a different hand, possibly *in rasura*, whereas **r** has *in archa noe*. Since the words *in diluio* alone are plainly in error, and the reading of **K² Gh** and Book VIII, *in archa noe*, are a suspected later correction, it is reasonable to assume that the reading retained by **Y** at the very least represents a more economical and possibly more authoritative correction of the archetype error.

IV 7:28 debent **Kux Gh** dicunt **PVY BOA^b** *ex dicunt corr.* **F** *in ras. scr.* **q**: *dicunt* is an error of the archetype, *debent* being a plausible correction.

IV 21:1 trinus in personis et unus in natura: et unus **BOA^b x** unus **u** unum **PVY K Fq Gh**. Cf. Rev. VIII 1:7 *Itaque Deus trinus est et unus: trinus in personis, unus in natura.*

IV 23:4 est factus sanctus **V BOA^b** factus est sanctus **q** est factus **PY** (sanctus *ante factus in marg. suppl.* **Y²**) factus est suus **ux** est factus simulatorie sanctus **K** factus est **F** (*post quae verba simulatorie sanctus in marg. add.* **F²**) factus est simulatorie sanctus **Gh**. This passage deals with a person whom the Devil deludes into attempting impossible feats; among other things, he is falsely informed that he has been made completely holy: this statement has been modified in **K**, **F**, and **Gh** by the rather pointless addition of *simulatorie*. In view of the presence of *sanctus* in all manuscripts except **ux** and the conflicting word order of **K F**, there can be no doubt that *factus est sanctus* is the reading of the archetype. It is remarkable, however, that the reading of **ux**, *factus est suus* (a misunderstood abbreviation, or possibly a “Verschlimmbesserung”) is identical with that of **BU**: “Vtan thässom bär ondir ande vitne at han är allir hans” – “But to him the evil spirit bears witness that he is altogether his”.

IV 24:1 dolium vini **BOA^b Kux Fq Gh** dolium vini vel ceruisie **PVY**. I have followed the wording of the archetype, as the words *vel ceruisie* could easily have been supplemented by **PVY** from §2. The Latin text of the three first sections of this Revelation is much wordier than the Old Swedish text, and it is quite possible that the latter, which at this point only mentions “ölkar” (“a vat of ale”) represents

a version closer to Birgitta's original text. In the latter part of the Revelation (sections 4–8) it is, on the other hand, the Latin version that gives the greater impression of authority.⁸⁸

IV 24:2 minuendum: cf. AILI (1986, note 16).

IV 32:8 trinus et **F** deus et **q** et deus **U^a** om. **K Gh**. Cf. IV 21:1 above.

IV 33:18 et tolate] et colate **u** in colate **x**. I have interpreted *tolate*, clearly handed down from the archetype, as a false reading of *collate*⁸⁹, the perfect participle of *confero*, and more or less synonymous with the preceding *arte*⁹⁰. This interpretation also agrees with that of **BU** *ad loc.*: “Ok therä ärma äru nu thranga oc kröpada” (“And their sleeves are now tight and shrunk”).

IV 60:2 tribulatus dicit *ima pag. suppl.* **K²** om. **codd. Gh**. A necessary addition, given by **K²**.

IV 102:22 In this dialogue between the Judge and the Devil we should expect the Devil's arguments in the beginning of §22 to be answered by the Judge at the end of the same section. Since no reply is to be found, we must suspect that a passage of the original text has been lost in transmission. The wording of **Kux qU^a** is *Et Ethiops: Tu, inquit, dixisti*. **F (Gh)** offers a correction by inserting *addidit* after *Ethiops* (“And the negro added”). In **BU** (II, 192, 20–25), the problematical passage has instead been condensed into “swa som thu sagdhe” – “just as you said”. Since the text offered by the majority of the manuscripts is obviously defective, and **F (Gh)** and **BU** offer individual corrections to this problem, we may conclude that the text was corrupt already in the archetype.

IV 126:34 propterea quod **V** propterea qui **PY BOA^b Kux Fq Gh**: the subject of the entire clause (in §33), *illud quod trahitur*, is in the neuter, as is evident also in §34, *donec trahibile et delectabile fiat*. Hence, whether by direct influence from Alfonso's original or by correction, **V** alone has the correct reading.

IV 136:R Clementem VI **x q** Clementem V **Ku F** om. **Gh**. Clement V (1305–1314) could not possibly have been the recipient of Revelations by St. Birgitta, whereas Clement VI (1342–1352) held office at the time of Birgitta's peregrination to Santiago de Compostela (1341–1343), when she passed through France. In Rev. IV 136:0 it is expressly said that the Revelation is directed to the Pope *per duos annos ante iubileum*, that is in 1348 or 1349.⁹¹

⁸⁸ AILI (1986:76ff.)

⁸⁹ Cf. Lath., *tollatus* (1290), considered as a false reading of *collatus*.

⁹⁰ The correct dress of young noblemen in love, among other things consisted in lacing up his sleeves, as is described by TUCHMAN (1979:193f.), quoting *Le roman de la rose*, vv. 2153ff. (ed. LECOY, 1965:67: the italics are mine):

Ne sueffre sus toi nul'ordure
lave tes mains, tes denz escure;
s'en tes ongles pert point de noir,
ne l'i lesse point remanoir.
Cous tes manches, tes cheveus pigne
mes ne te fardes ne ne guignes ...

⁹¹ For the expression *per duos annos* meaning “two years”, cf. BERGH (1966).

3.3 Emendations

In emending the text I have followed a very restrictive policy, preferring in many, if not most, cases to comment upon difficult passages in the *Apparatus criticus*, sometimes suggesting a better reading by the word *expectes*.

In the main, my emendations concern minor errors, readily explained as paleographical mistakes or slips of the pen. In the following instances, I have considered the textual tradition corrupt and have added or deleted a word or changed the word order of the archetype. Among the emendations I have also counted those instances where I have adopted the reading given by a source outside the manuscript tradition, such as **BU**.

IV 2:3 cuius os *scripsi* os **codd. Gh**

IV 15:28 *post* moriturus *addidi* et *om.* **codd. Gh**

IV 16:26 eiusmodi *exclusi* auctore **BU** *ad loc.*, *habent* **PVY BOA^b ux q** *ex* eiusmodemodi *corr.* **F** eiusdem **K** huiusmodi **Gh**

IV 17:19 subiturus *scripsi* facturus **codd. Gh** *et* VIII 14:19. I have corrected the text, which appears to be an archetype error, on the strength of the wording of IV 17:22: *ne grauius iudicium subeam*. **BU** (III, 329, 28) corrects the text, by assuming *racionem* in place of *iudicium*, into: “fore gudz dom görande rekenskap aff allo mik andwordhadho” – “Before God’s judgement giving a reckoning of all that had been entrusted to me.”

IV 136:0 sexto *scripsi* quinto **Ku Fq** *om. x* *deest* **Gh** *Rev. VI:63 ed. BERGH*. Cf. note above (sect. 3.2) on 136:R.

IV 142:14 fortitudine *scripsi* fortitudinem **codd. Gh**: the passive voice of *induo* is usually constructed with the ablative in the Revelations⁹²; cf. IV 6:9 *induentur confusione*, and *RS* 124 *cum autem induitur cuculla*. Another construction of the sentence under discussion, *consurge viriliter induere fortitudinem confidenter*, where *induere* is regarded as an *infinitivus finalis*, appears less likely, since this construction cannot be found at all in the Revelations.

⁹² I am much indebted to Prof. BERGH, who pointed out this usage to me.

4 Principles of Edition

The **orthography** of the text published in this volume follows in most details that of Codex Kalmarnensis; the orthography of the manuscripts not being homogeneous, it appeared to me problematical to normalise the spelling throughout. The Codex Kalmarnensis, on the other hand, is one of the oldest surviving Vadstena manuscripts of the *Revelaciones* and therefore represents the orthography practised in the mother foundation of the Birgittine order at the end of the 14th century. The Codex Falkenberg is probably older than the Codex Kalmarnensis; however, it lacks a sizeable portion of the text through the loss of an entire quire, and it would have been necessary to reconstruct its orthography in this part. I therefore consider that by my accepting the main traits of the orthography of **K**, my edition may indeed perhaps be considered to have preserved a certain flavour of Vadstena Abbey that would be absent in a strictly normalised text. In two cases, however, I have diverged from the usage of **K**: by printing vocalic *u* (not *v*, which dominates in **K**) and by printing *membrum*, not *menbrum*, although the latter spelling is marginally more common in the rather small number of cases where **K** has written this word out in full.

These rules I have applied even to those portions of the text absent in **K** or written by **K**² at the end of the codex. The orthographical rules of the first hand of **K** and those of **K**² are not fully identical, however; the main divergences being that where **K** writes *abundo*, *loquutus*, and *obtineo*, **K**² writes *habundo*, *locutus*, and *optineo*.

The manuscripts used for this edition exhibit a very great number of errors and variant readings, not all of which are relevant for an understanding of the history of the text. In order to restrict the size of the *apparatus criticus* for the main body of the text, namely Rev. IV 1–130 (excluding the *Add.*, *Decl.*, and the geminated Revelations) I therefore only report a selection of the readings, using the following principles.

1. In the main text of Rev. IV 1–130, I report the most important individual readings of those manuscripts which I judge crucial to an understanding of the tradition, namely **P**, **V** and **Y**.

2. The readings of the two manuscripts originating in the *scriptorium* of Vadstena Abbey, namely **F** and **K**, may have a significant part to play in a future project of

producing a new edition of the Old Swedish version of the *Reuelaciones, Birgittas uppenbarelsen* (BU); I therefore also report the most important of their readings.

3. The *Editio princeps*, **Gh**, has been used as the basic edition of the *Reuelaciones* for so long that its readings, whether erroneous or correct, are widely quoted as if they constituted the canonical text of the *Reuelaciones*. I therefore consider it important to give modern readers the opportunity of comparing the readings of **Gh** with those of the manuscript tradition, and consequently I also report most readings of this edition.

4. The readings of the remaining manuscripts collated for this edition are reported only when they are present in an entire group: in the *apparatus criticus*, the individual readings of **B**, **O**, **A^b**, **q**, **u**, and **x** are thus generally only reported when shared by other manuscripts. I have made an exception to this rule in the case of very long omissions of text, since these may be helpful in establishing the relationships and textual worth of any newly discovered manuscripts⁹³.

In those portions of the text retained only by a few manuscripts, namely the *Add.*, *Decl.*, geminated Revelations, and Rev. IV 131–144, I generally report the variant readings and errors of all manuscripts collated.

As in the editions published by HOLLMAN, BERGH, EKLUND, and UNDHAGEN, the text has been subdivided into sections. The subdivisions used in the Ghotan edition – capital letters inserted into the text – are given in the margin. While these editions generally refer to passages of the text by page numbers, chapters and lines, I have made chapters and sections the basis of all references in the *Apparatus fontium* and *Apparatus criticus* as well as in the Introduction and Indexes⁹⁴. This has performed led to a certain wordiness in the *apparatus*, as my ambition has been at all costs to avoid ambiguity.

In the *apparatus criticus*, the *lemma*, if given to clarify the reference, is the subject of all comments; when no *lemma* is given, the subject is generally obvious. Thus, in IV 127:16 *abieccionem] deieccionem K² post corr. q*, the latter manuscript, after correcting the text, reads *abieccionem*.

⁹³ Besides **u**, which was virtually unknown to Birgitta scholars, until it was found by Prof. EKLUND and (later) by myself, a hitherto unknown Revelations manuscript was discovered in 1985. A description, in the form of a letter from Dr. M. MAIROL, Graz, to Dr. U. MONTAG, München, was circulated in 1985 through the good services of Dr. T. NYBERG, Odense. This manuscript, which has as yet not been assigned a siglum, is: (Dependance der Grazer Zentralbibliothek in) Güssing, Bibliothek der Franziskaner, a. 1445. By collating a microfilm copy of this manuscript, I have found its text to be closely related to that of **A^b**.

⁹⁴ The same policy has been adopted by BERGH in his edition of Book VI.

5 Table 1 The Geminated Revelations in various manuscripts

Legends

FS = *Require post finem totius huius libri and Suo loco*. The text of Books II–IV is given in full by **K**² at the end of the codex, while the text of the *Liber ad reges* is given in full *suo loco*. (Refers to **K** only).

RS = The reader is referred from Books II–VII, where the text is truncated, to the *Liber ad reges*, where the text is given in full.

SS = The full text is given in both Books II–VII and *Liber ad reges*.

SFS = The first part of the text is given by **K**, the latter part by **K**².

SR = The full text is given in Books II–VII; in *Liber ad reges*, the reader is referred back to the earlier books.

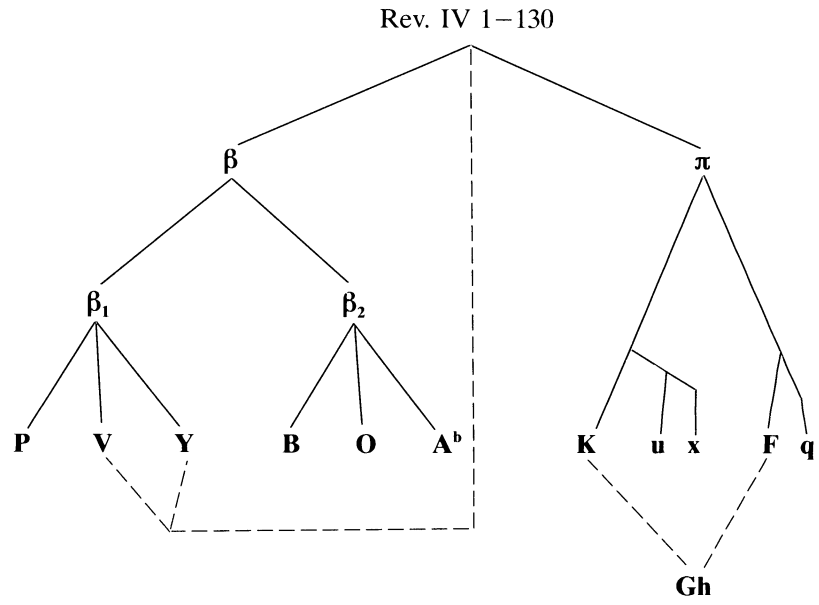
– = The text is missing in Books II–VII

Sigla: See list of manuscripts (for **F**^b, see Introduction, Note 16). The manuscripts investigated here are **F**, **K**, **V**, **Y**, **A**^b, **F**^b, **q**, **x**.

Books II–VII	Book <i>Ad reges</i>	Manuscripts						
		VY	A ^b	F	K	x	F ^b	q
II	6 = 43	SS	SS	SR	FS	RS	–S	RS
	9 = 33	SS	SS	SS	FS	RS	RS	RS
	11 = 37	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS
	12 = 36	SS	SS	SR	SFS	SS	SS	SS
	13 = 35	SS	SS	SS	SFS	SS	SS	SS
III	31 = 24	SS	SS	RS	FS	SS	RS	RS
IV	1 = 25	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS
	3 = 41	SS	SS	RS	FS	RS	RS	RS
	4 = 13	SS	SS	RS	FS	RS	RS	RS
	17 = 15	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS
	45 = 50	SS	SS	SR	FS	RS	SS	SS
	48 = 7	SS	SS	RS	FS	RS	RS	RS
	74 = 34	SS	SS	–R	FS	RS	RS	RS
	103 = 26	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS
	104 = 27	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS
105 = 28	SS	SS	SR	FS	RS	RS	RS	
V rev	4 = 8	SS	SS	SS	SS	–S	SS	SS
VI	26 = 30	SS	SS	SS	SS	SS	RS	RS
	41 = 44	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS
	82 = 38	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS
	95 = 29	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS
VII	18 = 22	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS
	19 = 23	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS
	30 = 58	SS	SS	RS	SS	SS	RS	RS

Reuelacionum liber quartus

STEMMA CODICUM ADHIBITORUM

INCIPIT QVARTVS LIBER CELESTIS
REVELACIONVM DEI BEATE BIRGITTE
DIVINITVS REVELATVS

Verba Iohannis Euangeliste ad sponsam, qualiter nullum opus est sine remuneracione; et quomodo Biblia precellit omnes scripturas; et de rege predone et proditore et prodigo et cetera; et de consilio ipsi regi a sancto Iohanne dato; et qualiter debeat contempnere diuicias et honores propter Deum. Capitulum primum.

1 Apparuit sponse persona quedam hominis, cuius crines videbantur circumcisi cum obprobrio, corpus perunctum erat oleo totumque nudatum set nichil erubescens; **2** qui sponse dixit: “Scriptura quam vos vocatis sanctam dicit sic, quod nullum opus sine remuneracione erit. **3** Hec est illa scriptura que apud vos Biblia vocatur, set apud nos est fulgida quasi sol, resplendens incomparabilius auro, fructificans quasi semen quod centuplum ex se profert fructum. **4** Sicut enim

Cap. 1: 2 nullum opus sine remuneracione erit: Mt. 10:42 **3** semen quod centuplum ex se profert fructum: Mt. 13,24 ff. **9** domino inuito: *cfr TLL s.v. furtum, col. 1645,55*

INCIPIT QVARTVS LIBER **VY x q Gh** Incipit liber quartus **O K F** Incipiunt capitula in quarto libro **P** Incipiunt capitula libri quarti **BA^b** et sequitur liber quartus **u** CELESTIS REVELACIONUM **Y BA^b om. P F** reuelacionum **V K** et cetera **O** celestium reuelacionum **q Gh** continens in se CXXX capitola secundum suarum parcium diuisiones super que incipiunt rubrice sigillatim per ordinem vt sequitur et sequitur rubrica primi capitoli (et sequitur rubrica primi capitoli *om. u*) **ux** DEI **VY BA^b om. P O Kux Fq Gh** BEATE BIRGITTE **Gh** *om. P O Kux F* beate brigide **V BA^b** beate brigitte **Y** domine Birgitte **q** DIVINITVS REVELATVS **Y om. P O Kux Fq** diuinitus reuelati **V BA^b** de regno swecie **Gh**

Cap. 1 habent PVY BOA^b K² F Gh post verba aliquot desinunt Kux q R de ante consilio om. Gh ipso A^b et qualiter] qualiter V Capitulum primum PVY B Kux Fq Gh ante rubr. tpt A^b I capitulum O Ex capitulo primo quarti libri K² rubricam om. F 1 quedam persona K in persona quedam corr. F hominis om. P O in marg. suppl. Y² eras. A^b circumcise P nudatum] nudatum Require post finem tocius huius libri K 2 sponse dixit] ait ad sponsam ux sponsam] sponsam require in libro ad reges tricesimo capitulo etc u scriptura] scriptura et cetera Require in libro ad reges XXX capitulo x nullus Gh 3 scriptura] scriptura et cetera Require libro ad reges XXV (sic) q Reliquum capitulum habent PVY BOA^b K² (f. 250v) F Gh vocatur biblia V nos] vos K² incomparabilis P

aurum cetera precellit metalla, sic scriptura, quam vos dicitis sanctam, nos vero vocamus eam auream, precellit omnes scripturas, **5** quia in ipsa honoratur et predicatur verus Deus, patriarcharum replicantur opera, prophetarum explanantur infusiones.

6 Ergo quia nullum opus sine remuneracione est, audi que loquor: Rex iste coram Deo predator est et proditor animarum prodigusque effusor diuiciarum. **7** Itaque sicut nullus proditor est peior illo qui diligentem se prodit, sic iste multos spiritualiter prodidit, carnaliter diligendo iniustos, iniuste exaltando impios, iustos deprimendo, **B** excessus corrigendos dissimulando. **8** Secundo nullus predo peior est illo qui prodit eum, qui in sinu eius caput suum reclinat. Sic communitas terre quasi in sinu suo erat, quam rex iste miserabiliter depredatus est **9** aliorum bona auferri permittendo, aliis intolerabilia imponendo, aliorum iniurias dissimulando, iusticiam semper remisse exercendo. Tercio nullus fur peior est illo qui creditis sibi omnibus et acceptis clauibus furatur domino inuito. **10** Sic iste accepit claves potestatis et honoris, quibus iniuste et prodigaliter usus est, non ad honorem Dei. Ergo quia aliqua sibi placita dimisit amore mei, consulo sibi tria.

11 Primo quod sit sicut ille euangelicus qui relictis siliquis porcorum rediit ad patrem. Sic ipse contempnat diuicias et honores, **12** que respectu eternorum non sunt nisi porcorum silique, cum humilitate et deuocione regrediendo ad patrem suum Deum. Secundo dimittat mortuos sepelire mortuos suos et sequatur viam artam crucifixi Dei. **13** Tercio relinquat graue pondus peccatorum suorum et ingrediatur per viam illam, que in principio est arta set in fine gaudiosa.

11 siliquis porcorum: Lc. 15,16
8,22

12 dimittat mortuos sepelire mortuos suos: Mt.

4 vocamus eam] vocamus eam in celo **K² Gh** in celo vocamus eam **F** **5** deus verus
V **6** post iste add. pro quo tu supplicas **K² Gh** in marg. add. **F** predator]
predicator **V** et om. **K² F Gh** **7** nullus om. **O K²** excessus om. **V**
corrigeno **P** **8** est peior **VY O** reclinat] declinat **P** terre om. **P** in
marg. suppl. **VY³** **9** permittendo] permittendo aliis intollerabilia bis **V**
12 dimittit **K²** mortuos sepelire om. **V**

14 Tu quoque, que vides me, intellige, quia ego sum ille, qui scripturam auream plenius agnoui et agnoscendo augmentaui. Ego fui nudatus ignominiose, set quia pacienter sustinui, Deus vestiuit animam meam veste immortalis. **15** Ego etiam fui intinctus oleo; ideo nunc gaudeo oleo leticie sempiternae. Ego insuper post Matrem Dei leuissima morte de mundo transiui, quia custos Matris Dei factus fui, et corpus meum est in loco quietissimo et securissimo.”

Visio mirabilis et notanda sponse et qualiter Deus ipsam visionem exponit; in qua expositione baptizati per animal, gentiles per piscem et Dei amici per tres turbas designantur. Capitulum II.

1 Post hec videbantur sponse quasi due statere stantes iuxta terram, A quarum summitates et ligature ascendebant nubes, circuli vero ipsi penetrabant celum. **2** In prima vero statera erat piscis, cuius squame acute erant quasi rasorium, visus eius quasi basilisci, os vero quasi unicornii effundentis venenum, aures autem quasi acutissime lancee et quasi laminae ferreae. **3** In alia vero statera erat animal quoddam, cuius pellis quasi silex, <cuius> os ingens erat effundens flammam ardentes, cuius palpebrae quasi durissimi gladii, cuius aures durissime erant emittentes sagittas acutissimas tanquam de arcu duro et extenso.

4 Post hec apparuerunt tres turbe populorum in terra; prima erat modica, secunda minor, tertia vero minima. Quibus vox una sonuit de celo dicens: **5** “O, amici, ego vehementer scio cor animalis istius

15 oleo leticie sempiternae: Hebr. 1,9

15 custos matris dei: Io. 19,26.

Cap. II: **2** visus eius quasi basilisci: Plin. *Nat.* 8,18.

14 que] qui **K**² **15** fui] sum **V** intinctus] unctus **P** transiui de mundo
F fui factus **P**
Cap. II habent **PVY BOA**^b **Kux Fq Gh** **R** deus *om.* **x** dominus **u** amici dei
V Capitulum II **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A**^b II capitulum **Y O F II K** *rubricam*
om. **F** **1** videbatur **ux** **2** unicorni **ux** **3** cuius *ante os scripsi* os
codd. **Gh** ardentes flammam **ux** tanquam] quasi **ux** arco **V** **4** celis
Kux Fq Gh **5** istius] huius **ux** istis **q**

mirabilis, si quis esset, qui ex caritate presentaret michi illud. Ego etiam feruentissime concupisco sanguinem piscis, dummodo inueniretur homo, qui eum afferret michi.”

6 Respondit vox una de turba loquens quasi ex ore omnium: “Audi,” inquit, “o conditor noster. Quomodo poterimus tibi presentare cor animalis tanti, cuius pellis durior est silice? **7** Si appropinquare voluerimus ori eius, incendemur flamma ignis eius; si viderimus oculos eius, transfodiemur scintillis sagittarum eius; **8** et si forte spes aliqua esset de animali habendo, quis poterit apprehendere piscem, cuius squame acuciores sunt cuspidibus, cuius oculi extinguunt visum nostrum, cuius os diffundit in nos venenum **B** insanabile?”

9 Respondit vox de celo dicens: “O, amici, animal et piscis videntur vobis inuincibiles, set apud omnipotentem est facile. Ergo quicumque querit viam ad impugnandum animal, ego de celo infundam sapienciam fortitudinemque tribuam. Qui vero paratus est pro me mori, ego ipse me dabo ei in remunerationem.”

10 Respondit turba prima: “O, summe pater, tu es dator tocius boni. Nos vero, factura tua, libenter dabimus tibi cor nostrum ad honorem tuum; cetera vero, que extra cor sunt, disponemus ad sustentacionem et refeccionem carnis nostre. **11** Et quia mors videtur nobis dura, infirmitas carnis onerosa, sciencia vero modica, ideo rege nos interius et exterius, accipeque gratanter que offerimus et repende quantum et quidquid tibi placet.”

12 Respondit turba secunda: “Recognoscimus infirmitates nostras et attendimus mundi vanitates et varietates. Ideo libenter dabimus tibi cor nostrum omnemque voluntatem nostram relinquimus in manus aliorum, quia subesse aliis magis desideramus quam minima de mundo possidere.”

quis] aliquis **Kux Fq Gh** michi illud ex caritate presentaret **ux** **6** omnium]
ostendens **V** **7** ori eius] eius ori **u** huius ori **x** incendemur **V** si] si vero
ux **8** post squame *add.* et ale seu pennicule piscis **Gh** *supra lin. add.* **F** **9**
inuincibiles] inmutabiles **u** inuincabiles **x** deum *ante* omnipotentem *add.* **P F del.**
Y celis **ux** infundam] infundam ei **K** ipse dabo me ei **O** dabo ei me ipsum
ux **10** tibi *om.* **ux** extra cor] extra **K** refeccionem] refrenationem
P **11** placet tibi **V** tibi *supra lin. suppl.* **Y**² **12** quia *om.* **ux**

13 Dixit turba tertia: “Audi, Domine tu, qui desideras cor animalis et sitis sanguinem piscis: libenter dabimus tibi cor nostrum et parati sumus mori pro te. Tu tribue sapienciam, et nos queremus viam ad inueniendum cor animalis.”

14 Post ista sonuit vox una de celo dicens: “O, amice, si inuenire desideras cor animalis, perfora cum terebro acuto manus tuas in medio. Deinde sume palpebras cete et coniunge palpebris tuis cum fortissimo bitumine. **15** Accipe quoque laminam calibis et alligabis eam cordi tuo, ita quod latitudo et planicies calibis sint propinquiora cordi tuo. Claude quoque intersticia narium attrahendo spiritum tuum in collum.

16 Et sic clauso ore et incluso spiritu procede audacter contra seuciam animalis; cumque perueneris ad animal ipsum, apprehende ambabus manibus aures eius, cuius sagitte non nocebunt tibi set exhibunt per aperta foramina manus tue. **17** Insuper occurre animali clauso ore et appropinquando suffla in illud totum spiritum tuum; ad cuius aduentum flamme animalis non nocebunt tibi set regredientur in animal ipsum et ardebunt illud. **18** Nota quoque diligentissime cuspides gladiatorum, qui exhibunt de oculis animalis. Quibus coniunge oculos tuos munitos palpebris cete; ex quorum mutua et valida coniunccione vel flectentur gladii animalis vel ingredientur in cor eius. **19** Considera eciam attente pulsum cordis animalis et ibi infige aciem calibis perualide confodiendo silicem pellis animalis. **20** Si tunc frangitur silex, scito quod morietur animal et cor eius erit meum; quod si unum talentum ponderabit, ego laboranti dabo centum. Si vero non frangitur et animal nocuerit homini, ego curabo illum hominem saucium et mortuum suscitabo.

13 sitis et **ux** piscis *om.* **V** pro te mori **ux** nos *om.* **K** **14** celis
ux cum terebro acuto *om.* **ux** sume] sume in terebro acuto **ux** **15**
alligabis: alliga *expectes* sint propinquiora] propinquiores sint **K** intersticia]
intestina **P** *ex* in tristicia *corr.* **B** in tristicia *ut vid.* **O** **16** sic *om.* **O** manus tue]
manus tua **Y** manuum tuarum **ux** **17** nocebit **V** regredientur] egredientur
V ipsum animal **ux** ipsum] illud **K** ardebunt] incendent **Gh** illud] ipsum
K **19** eciam attente] eciam et attende **A^p** animalis *om.* **F** aciem *om.*
P **20** eius *om.* **ux** quod *om.* **ux** ponderabit talentum unum
ux

D **21** Qui vero voluerit michi presentare piscem, vadat ad litus habendo rete in manibus, quod contextum sit non de filis set de ere preciosissimo. **22** Ingrediatur itaque aquam set non plus quam ad genua, ne forte noceant procelle, et pedem in illo loco figat, ubi solidum est et arena absque luto. **23** Deinde execat sibi unum oculum, quem execatam vertat ad piscem, cuius visus, qui est quasi basilisci, nullo modo tunc aduersus hominem preualebit. **24** Sumat quoque clipeum de calibe in brachium suum; tunc non nocebit sibi morsus serpentinus. Postea extendat rete suum super piscem ita valide et caute, quod piscis rasoriis suis non valeat discindere rete vel rumpere nec euadere aliqua fortitudine vel impulsu.

25 Si itaque sentit piscem, extendat rete super eum sursum; quem si decem horis tenuerit super aquas, tunc piscis ille morietur. Quem portans ad litus respiciat eum oculo illo quem non execauerat et apponendo manus aperiat eum in dorso, ubi plus est de sanguine, et sic presentet eum domino suo. **26** Si vero piscis euaserit aut natauerit ad litus aliud nocens homini veneno suo, ego potens sum sanare infectum, nec minor erit remuneratio pro sanguine piscis quam pro corde animalis.”

E **27** Item loquitur Deus: “Statere iste significant tantum, quasi quis diceret: ‘Parce et patere, expecta et miserere,’ quasi aliquis videns iniusticiam alterius et semper, ut a malo desisteret, eum ammoneret. **28** Sic ego Deus et creator omnium quandoque more statere descendo ad hominem ammonendo eum, parcendo ei et tribulacionibus eum probando; quandoque ascendo mentes hominum illustrando, inflammando graciaque insolita visitando. **29** Ligature

21 presentare michi **K Fq Gh** contextum] textum **P** ere] ere purissimo et **ux**
22 ingrediatur itaque] ingrediaturque **ux** in illo loco figat pedem **ux Fq**
Gh figat] fugat **V** pedem *om.* **K** **23** execat **Kux Fq Gh** unum]
24 alium **P** vertat] conuertat **ux** qui *om.* **K** basilisci] basilisci qui **K** **25**
aqua **B** tunc *supra lin. suppl.* **A^b** *om.* **x** eum] illum **K** dorso] dorso ea parte
ux *post presentet om.* eum **P** *supra lin. suppl.* **Y²** **26** veneno] veno **Gh**
nec minor erit] ne minor erit **V** et non erit minor **ux** **27** et semper] semper **K om.**
ux ut *om.* **P** ammoneret] ammoneret continue **u** ammonere continue **x**
28 sic] sic et **ux** et creator] creator **Y Kux F** more statere quandoque **ux**
descendo *e* descendendo *corr.* **V** descendendo **F** ascendo] ascendendo **F** et *ante*
inflammando *add.* **K F Gh** insolito **ux**

vero statere ascendentes nubes significant, quod ego omnium Deus omnes, tam gentiles quam Christianos, tam amicos quam inimicos sustento et gracia mea illustro et visito, si tamen inuenirentur qui graciae mee respondere vellent, voluntatem et affectum suum a malo auertendo. **30** Animal vero significat illos qui sanctum baptismum susceperunt, et peruenientes ad annos discretionis set verba sancti euangelii non imitantes, quorum cor et os ad terrena prolapsus est, spiritualia minime attendunt. **31** Piscis vero significat gentiles in procellis concupiscencie vagantes, quorum sanguis id est fides modica est et intellectus ad Deum paruus.

32 Ideo desidero et cor animalis et sanguinem piscis, si tamen inuenirentur qui ex caritate conarentur michi illa presentare. **33** Tres vero turbe sunt amici mei: primi qui mundo utuntur racionabiliter, secundi qui sua relinquunt obediendo humiliter, tercii qui mori pro Deo parati sunt.”

Colloquicio mirabilis per modum interrogacionis et responsionis inter Deum et sponsam de rege et de iure hereditario regis in regno et suorum successorum; et qualiter quedam a successoribus regni repetenda sunt et quedam non. Capitulum III.

1 “O, Domine,” inquit sponsa, “ne indigneris si quero: Audiui ex ^A scriptura, quod nichil acquirendum est cum iniusticia nec tenendum

Cap. III: 1 nichil acquirendum est cum iniusticia nec tenendum est aliquid acquisitum contra iusticiam: *MELL*, p. 54, 9–10.

29 christianos] paganos **ux** inimicos quam amicos **K** **30** sanctum] secundum
Gh baptismum **VY** baptissimum **P** terrena] terram **K** et ante spiritualia *add.*
Gh **31** et ante concupiscencie *add.* **P** **32** et ante cor *om.* **BOA^b K Fq**
Gh **33** primi] primi illi **BOA^b** primi sunt **ux** racionabiliter] rationabilia
V obediendo] obediendo alteri **BOA^b**
Cap. III habent **PVY BOA^b K² Gh** post verba aliquot desinunt **Kux Fq** **R** de
iure] iure **x Gh** suorum successorum] successoribus **ux** et quedam] quedam
V Capitulum III **PV B ux Gh** ante rubr. *tpt* **A^b** III capitulum **Y O III K Fq** Capitulum
tercium quarti libri **K²** rubricam *om.* **F** **1** O domine] loquebatur sponsa ad
christum orando pro regno swecie inter alia dicens O domine **ux** sponsa *om.* **ux**

est aliquid acquisitum contra iusticiam. **2** Nunc autem rex iste habet terram, quam quidam dicunt habere eum ex iusticia, alii respondent contrarium. Et ideo mirum est, si in isto hoc toleras, quod in aliis reprobatur.”

3 Respondit Deus: “Post diluuium nulli homines remanserunt nisi qui erant in diluuiio in archa; et ex eis una progenies nata est, que venit ad orientem, de qua eciam quidam venerunt in Sweciam. **4** Et alia generacio venit ad occidentem, de qua quidam exorti venerunt in Daciam. Set qui primum ceperunt colere terram non circumuallatam aqua, nichil appropriabant sibi de terra eorum qui habitabant ultra aquas et in insulis, **5** set unusquisque contentabatur de eo quod inuenerat, sicut scriptum est de Loth et Abraham: ‘Si,’ inquit, ‘tu ad dexteram vadis, ego sinistram tenebo,’ quasi diceret: ‘Quidquid tu tibi approprias, hoc erit tuum et heredum tuorum.’ **6** Deinde procedente tempore venerunt iudices et reges, qui contenti terminis suis non occupabant terram eorum, qui in insulis et ultra aquam habitabant, set stabat unusquisque in terminis et limitibus antiquorum.”

B 7 Respondit illa: “Quid si pars aliqua regni donacione aliqua alienaretur a regno, numquid a successore non repetendum esset?” **8** Cui Deus: “In regno quodam,” inquit, “seruabatur corona pertinens ad regem. Populus itaque considerans se non posse stare sine rege elegerunt sibi regem, tradentes coronam regi electo custodiendam et reconsignandam regi futuro. **9** Si igitur iste rex sic electus aliquam partem de corona alienare vel minuere vellet, certe rex futurus repetere posset et deberet, quia nulla diminucio debet esse in corona,

3 Post diluuium nulli homines remanserunt nisi qui erant in diluuiio in archa: Gen. 7:21 ff
5 scriptum est de Loth et Abraham: ‘Si,’ inquit, ‘tu ad dexteram vadis, ego sinistram tenebo’: Gen. 13:9 ff

nec tenendum est aliquid acquisitum contra iusticiam *om.* **K²** aliquid] aliquod **PY O u**
q contra iusticiam] contra iusticiam et reliqua require ad reges 41 capitulo **F**
2 *post* habere *add.* et cetera require post finem tocius libri **K²** eum habere **A^b Kux Gh**
habere eam **q** ex iusticia] ex iusticia require libro ad reges XLI capitulo **ux 3**
in diluuiio in archa (in archa *del.*) **Y** in diluuiio **PV BOA^b q** in archa noe **K² Gh** quidam]
quidam exorti **P 4** appropriabant] appropinquabant **K²** appropriabant require
libro ad reges XLI **q 5** heredum tuorum] herendum **V 7** aliqua pars
K² non *om.* **P 8** itaque] ita **Gh** et reconsignandam *om.* **K²** **9**
debet **V**

10 nec rex diminuere vel alienare potest coronam regni, nisi forte rationabili causa ad dies suos. Quid enim est corona regni nisi potestas regalis? Quid vero regnum nisi populus ei subiectus? **11** Quid vero rex nisi mediator et conseruator regni et populi? Ergo conseruator et defensor corone nequaquam dimidiare debet vel minuere coronam in preiudicium futuri regis.”

12 Respondit sponsa: “Quid si rex ex necessitate seu violencia **C** cogeretur alienare partem corone?” **13** Cui Deus: “Si,” inquit, “duo homines essent discordantes, alterque potencior nollet dare gratiam, nisi abscideretur digitus alterius, cuius esset digitus abscisus nisi eius qui dampnum passus est? **14** Sic est eciam de regno. Si rex aliquis de necessitate et captiuitate diminueret partem aliquam de regno, certe rex futurus repetere potest, quia rex non dominus corone est set rector, nec necessitas facit legem.”

15 Respondit illa: “Quid si rex alicui domino concessisset ad dies suos partem aliquam corone, mortuoque rege dominus ille et successores sui detinerent concessa tanquam propria, numquid repetenda essent?” **16** Cui Dominus: “Vtique terra illa redire debet ad legitimum possessorem.”

17 Respondit illa: “Quid si pars corone impignorata esset alicui propter debita, illoque leuatis fructibus multis annis mortuo terra postea veniret in manus alterius, **18** qui nullam iusticiam haberet ad terram, ex eo quod nec concessa ei fuisset nec pignorata, set occasione quadam occupasset illam nec dimittere vellet nisi accepta pecunia, quid faciendum esset?” **19** Cui Dominus: “Si,” inquit, **D** “aliquis haberet globum aureum in manu et diceret astanti: ‘Globus,’ inquit, ‘iste tuus est; si rehabere intendis, da michi tot libras,’ **20** certe sibi dari deberent tot libre, quia ubi potestatiue aliqua terra occupata

10 vero] enim **K**² ei] sibi **K**² subiectus ei **V** **11** minuere] diminuere **K**²
Gh **13** si] sic **P** alterque] alter **K**² **14** si rex aliquis de necessitate et
captiuitate diminueret partem aliquam de regno *om.* **V** de necessitate et captiuitate]
propter necessitatem vel captiuitatem **K**² **Gh** diminuerit **P** **BA**^b potest] posset
BOA^b **15** concesserit **V** **16** terra illa utique **P** possessorem] domi-
num **K**² **Gh** **17** impignerata **Gh** veniret **A**^b **K**² **Gh** veniet **PVY** **O** venit
B alterius] alicuius **P** **18** habet **V** pignorata] impignorata **B** **K**² impigne-
rata **Gh** **19** cui] respondit **K**² manu] manu sua **BOA**^b rehabere] habere
K² **20** dari sibi **K**² **Gh** deberet **K**²

est et pacifice possessa, sapienter repetenda est et computatis dampnis reducenda. **21** Nunc autem sicut rex electus, eleuatus super lapidem quendam ad spectaculum populi, designat dominium se habere et possessionem in partibus regni superioribus, **22** ita eciam terra ista in partibus inferioribus et iure hereditario et empzione et redemptione pertinet ad regnum. Ideo rex obtenta conseruet, ne forte, si aliter fecerit, et dominium perdet et sub corona reducetur.”

23 Iterum respondit illa: “O, Domine, ne indigneris si adhuc quero semel. Iste rex habet duos filios et duo regna. In altero regno eligitur rex iure hereditario, in altero secundum fauorem populi. **24** Nunc autem contrarium factum est: nam filius iunior assumptus est in regnum hereditarium, maior vero in regnum quod per electionem debetur.” **25** Respondit Deus: “In electoribus eorum tria erant inconuenientia et quartum superexcellit: inordinatus amor, prudentia simulata, adulacio stultorum et diffidentia de Deo et communitate. **26** Ideo electio eorum fuit contra iusticiam, contra Deum, contra bonum rei publice et utilitatem communitatis. **27** Propterea ad prouidendum paci et consulendum utilitati communitatis necesse est, quod senior filius recipiat regnum hereditarium, iunior vero ad electionem veniat. **28** Alioquin, nisi retractentur priora facta, regnum pacietur dispendium, communitas affligetur, discordia orietur, dies filiorum erunt in amaritudine, **29** regnaque eorum iam non erunt regna set sicut scriptum est: ‘Potentes transmigrabunt a sedibus suis, et qui ambulabant in terris eleuabuntur.’

30 Ecce dico tibi exemplum de duobus regnis; in uno est electio, in alio est hereditas. Primum, ubi electio est, destructum et afflictum est, quia verus heres non eligebatur; et hoc fecerunt partes

29 Potentes transmigrabunt a sedibus suis, et qui ambulabant in terris eleuabuntur: Lc. 1,52.

21 partibus superioribus regni K² Gh	22 in partibus <i>om.</i> V	23 iterum
respondit illa] item loquebatur sponsa K² Gh	rex <i>ante</i> iure <i>om.</i> V	24 maior]
magnum P	25 supercellit P excellit super B	26 fuit] seruit P
28 retractantur K²	29 regnaque] regna quoque V	

eligencium et cupiditas ambientis regnum. **31** Ergo Deus non affligit filium pro peccatis patris nec in eternum irascitur, set iusticiam facit et seruat in terris et in celis. **32** Ideo regnum illud non veniet ad priorem gloriam et feliciorum statum, donec verus heres consurget aut ex paterna successione aut materna.”

Verba Dei ad sponsam de duobus spiritibus, scilicet bono et malo; et de mirabili et utili bello in mente cuiusdam domine orto ab inspiracionibus boni spiritus et a temptacionibus maligni spiritus; et quid in istis sit eligendum. Capitulum IIII.

1 Deus loquitur sponse: “A duobus spiritibus suggeruntur et **A** infunduntur cogitaciones et infusiones in cordibus hominum, a bono spiritu scilicet et a malo. **2** Bonus nempe spiritus suadet homini celestia futura cogitare et temporalia non amare. Spiritus malus suadet diligere que videt, leuigat peccata, allegat infirmitates, proponit exempla infirmorum. **3** Ecce dico tibi exemplum, quomodo uterque spiritus inflammat cor illius domine tibi note. Spiritus quippe bonus dicit ei ista, suggerens ea cogitacionibus suis: **4** ‘Diucie,’ inquit, ‘sunt onerose, honor mundi quasi aer et delectabilia carnis quasi sompnium, leticia transitoria et omnia mundialia vanitas, iudiciumque futurum ineuitabile et tortor nimis durus. **5** Ideo videtur

30 ambientis] ambiencium **V Gh** **32** ad] in **K²** materna] ex materna **P BOA^b**
Cap. IIII habent **PVY BOA^b K² Gh** *post verba aliquot desinunt* **Kux Fq** **R** et a
temptacionibus maligni spiritus *in marg. suppl.* **V** Capitulum IIII **PV B ux q Gh** *ante*
rubr. tpt **A^b** IIII capitulum **Y O IIII K F** Capitulum quartum quarti libri **K²** *rubricam*
om. **F** **1** malo] malo require ad reges 13 **F** malo et cetera require libro ad reges
capitulo XIII **q** **2** nempe spiritus] nempe spiritus et cetera require libro ad reges
XIII capitulo (capitulo XIII **x**) **ux** cogitare futura **K** malus suadet] malus suadet et
cetera **K** *post quae habet* require post finem tocius libri **K²** leuiga **O** leuiget **K²**
proponit] et proponit **K² Gh** **3** domine] domine regine **Gh** note] note de qua
alias dixi tibi **Gh** **4** aer et] aer **V** sompnium **PVY BA^b** iudiciumque]
iudicium quoque **Gh**

michi esse nimis durum strictam tenere computacionem pro diuiciis transitoriis, spirituale dedecus reportare pro aere, longam tribulacionem sustinere pro delectamento momentaneo, **6** eique rationem reddere cui omnia sunt nota, antequam fiant. Propterea tucius est dimittere multa et facere minorem computacionem quam multis inuolui multumque computare.’

B 7 Respondit econtra inspiracionibus malus spiritus: ‘Dimitte,’ inquit, ‘tales cogitaciones, quia Deus mitis est et faciliter placatur. Posside bona audacter, da que possides largiter. **8** Ad hoc enim nata es, ut habeas diuicias; ideoque tibi diuicie date sunt, ut lauderis et tribuas te petenti. Si enim dimittis diuicias, seruias hiis qui tibi seruierunt, minuetur honor tuus et augetur despeccio, **9** quia persona pauper vadit sine consolacione, durumque est tibi nouis assuesci consuetudinibus, alienis domare carnem moribus et sine seruiicio viuere. **10** Ideo stabilis esto in homine accepto, tene statum tuum regaliter, dispone domum tuam laudabiliter, ne, si mutaueris statum tuum, arguaris inconstancie; set mane in inceptis et eris apud Deum et homines gloriosa.’

11 Iterum spiritus bonus suadet menti illius domine ista dicens: ‘Scio duo esse eterna, celum scilicet et infernum. Omnis enim, qui Deum diligit super omnia, non intrabit in infernum. **12** Qui vero non diligit Deum non habebit celum. Per viam igitur ad celum incessit ipse Deus factus homo confirmauitque eam signis et morte. Quam gloriosa sunt celestia, quam amara dyabolica malicia et quam vana sunt terrena! **13** Ipsumque Deum imitati sunt Mater eius et omnes sancti, qui omnem penam sustinere omniaque amittere magis voluerunt, ymmo eciam seipsos contempserunt, ne perderent celestia et eterna. **14** Ideo tucius est dimittere honorem et diuicias tempestiue quam in finem eas tenere, ne forte crescente dolore in extremis

5 nimis esse **K² Gh** durus **V** aere] aere de vento **Gh** **6** multumque computare] et teneri ad reddendum longam et onerosam rationem **K² Gh** **7** post inspiracionibus *add.* suis **Gh** **8** diuicie tibi **O K² Gh** augetur] augebitur **Y BOA^b** **9** durumque] durum **P B** **10** homine **VY** honore **P BOA^b K² Gh** statuum **V** dispone domum tuam laudabiliter *om.* **V** tuam domum **P** **11** bonus spiritus **Gh** domine ista] de ista **P** domine *ante* ista *in marg. suppl.* **Y²** domine regine ista **Gh** in *om.* **K² Gh** **12** factus *om.* **V** amara] amara est **P BOA^b** *post* amara *del.* est **Y** vana] bona **P** **13** omniaque] omnia **V** eciam *om.* **V** et **Gh**

decreseat memoria delictorum, illique rapiant ea, que congregaueram, qui de salute mea nichil curant.’

15 Respondit ei econtra mala infusio: ‘Dimitte,’ inquit, ‘ista cogitare. Nos sumus homines infirmi, Christus vero Deus et homo. Non debemus equiparare opera nostra ad opera sanctorum, quibus et maior gracia et familiaritas erat cum Deo. **16** Sufficiat nobis sperare celum et iuxta infirmitatem nostram viuere et peccata nostra elemosinis et oracionibus redimere. Puerile namque est et insipientium insolita assumere, et ea non posse consumare.’

17 Iterum respondit bona infusio: ‘Indigna sum,’ inquit, ‘assimilari sanctis, set tamen tutum est valde conari ad perfeccionem paulatim. Quid namque obest aggredi insolita? Potens enim est Deus dare adiutorium. **18** Sepe autem contingit, quod viam domini potentis et diuitis sequitur pauper aliquis. Et licet dominus cicius peruenerit ad hospicium delicatisque cibis fruitur et in molli quiescit lecto, **19** pauper tamen ad idem hospicium peruenerit, licet tarde, et tamen ibidem reliquiis ciborum domini participatur; qui, nisi viam domini secutus fuisset hospiciumque domini requisisset, cibis domini usus non fuisset.

20 Sic et ego dico nunc, quod quamuis indigna sim similari sanctis, tamen volo aggredi viam post eos, ut saltem possim participari meritis eorum. **21** Nam duo sunt que sollicitant me in animo: primo quod si mansero in patria, superbia dominatur michi, amor parentum, qui iuuari petunt, deprimit mentem meam, superfluitas familie et vestium est michi onerosa. **22** Ideo delectat me et consulcius est descendere de sede superbie et peregrinando humiliare corpus meum quam manere in honoris statu et peccata peccatis accumulare. **23** Secundo sollicitat me paupertas populi et eorum clamor, quem, ubi iuuare deberem, cotidie presencia mea grauo. Ideo necessarium est michi consilium bonum.’

14 rapiant **K**² **15** infusio] infusio dyabolica **Gh** **16** et insipientium]
 insipientium **P** et ea] ea **P** consumare] confirmare **V** **17** conare **P**
 enim] etiam **P** est enim **K**² **18** autem] enim **K**² via **P** peruenerit
BOA^b **K**² **Gh** cibus *om.* **P** **19** hospiciumque domini requisisset cibis domini
 usus non fuisset *om.* **P** cibus **V** **20** sum **K**² aggredi volo **V** **22**
 et consulcius est] et consulens est **P** consultius **V** de sede superbie] superbie sede
V statum **V** peccata] peccati **V**

- 24** Respondit mala infusio: ‘Peregrinari,’ inquit, ‘non est nisi inconstantis animi, cum misericordia est accepcior omni sacrificio. **25** Si enim recedis de patria, cupidi homines audita fama tua spoliabunt et capient te; et tunc pro libertate sencies captiuitatem, pro diuiciis paupertatem, pro honore dedecus, pro quiete tribulacionem.’ **26** Respondit iterum inspirando spiritus bonus: ‘Audiui,’ inquit, ‘quendam captiuum positum in turri, qui maiorem consolacionem habuit in captiuitate et tenebris quam unquam prius habuit in abundancia et consolacione temporali. **27** Ideo, si placet Deo me tribulari, erit michi in maius meritum. Ipse enim pius est ad consolandum et promptus ad subueniendum, maxime si non egredior de patria nisi propter peccata mea et ad promerendam diuinam caritatem.’
- E 28** Respondit iterum mala infusio: ‘Quid,’ inquit, ‘si indigna fueris consolacione diuina et fueris impaciens ad paupertatem et humilitatem? **29** Tunc enim penitebit te assumpsisse rigorem; tunc habebis baculum in manibus pro annulo, panniculum in capite pro corona et vilem saccum pro purpureo indumento.’ **30** Respondit iterum bonus spiritus: ‘Audiui,’ inquit, ‘quod sancta Elizabeth, filia regis Vngarie, delicate enutrita et nobiliter nupta magnam sustinuit paupertatem et deieccionem. **31** Que maiorem consolacionem obtinuit in paupertate a Deo et sublimiorem coronam, quam si mansisset in omni honore mundi et eius consolacione.’
- 32** Iterum respondit mala inspiracio: ‘Quid,’ inquit, ‘facies, si tradiderit te Deus in manus hominum fuerisque violata in corpore?’

Cap. III: 26 quendam captiuum positum in turri, qui maiorem consolacionem habuit in captiuitate et tenebris quam unquam prius habuit in abundancia et consolacione temporali: Greg. M., *Dial.* 3,31 **30** sancta Elizabeth, filia regis Vngarie, delicate enutrita et nobiliter nupta magnam sustinuit paupertatem et deieccionem: *Fsv. leg. II, p. 803 ff.*

24 infusio] infusio et suggestio dyabolica **Gh** inquit *om.* **V** est accepcior **VY BOA^b**
 est accepturo **P** accepcior est deo **K² Gh** **25** capiunt **K²** sentiens **V**
26 audiuit **V** positus **K²** turri] turrim **BOA^b K² Gh** carcerem **P** prius unquam
K² **28** infusio] infusio et dyabolica suggestio **Gh** **29** rigores **V**
30 deieccionem] deuotionem **P** **31** a deo in paupertate **K² Gh** et sublimiorem
 coronam *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** omni *om.* **K²** consolacionem **V**

33 Numquid pre pudore subsistere poteris? Numquid non inconsolabiliter dolebis de pertinacia tua, totaque generacio tua scandalizata lugebit? **34** Tunc certe consurget tibi impaciencia, tunc anxietas in corde et ingratitude ad Deum. Tunc optabis finiri dies tuos; et cum in ore omnium fueris diffamata, numquid audebis apparere?’ **35** Iterum respondit bona cogitacio: ‘Audiui ex scriptura, quod virgo beata Lucia, ducta ad lupanar, constans in fide et confidens de bonitate Dei dixit: “Quantumcumque vexatur corpus meum, nichilominus virgo sum, et duplicabitur michi corona.”’ **36** Cuius fidem respiciens Deus seruauit eam illesam. Sic ego dico: Deus, qui neminem permittit temptari supra vires, custodiat animum meum, fidem et voluntatem meam. Ego enim totam me ei committo; fiat eius voluntas de me.’

37 Ergo, quia domina illa hiis pulsatur cogitacionibus, ideo **F** admoneo eam de tribus. Primo, quod reducat ad memoriam, ad qualem honorem est electa; secundo, qualem caritatem Deus ei in coniugio suo ostenderit; tercio, quam benigne in hac mortalitate est seruata. **38** Iterum incauto eam de tribus. Primo, quod rationem redditura est Deo de omnibus bonis suis temporalibus, adhuc eciam de quolibet obulo, quomodo scilicet leuatus est et erogatus; **39** secundo, quod tempus suum valde est breue, et nesciet antequam cadat; tercio, quod Deus non parcat plus domine quam ancille.

40 Ideo consulo ei tria. Primo penitere de commissis, emendare fructuose confessa, Deum diligere toto corde. Secundo consulo fugere rationabiliter penam purgatorii. **41** Sicut enim qui non diligit Deum toto corde dignus est magno supplicio, sic qui non emendat peccata, cum potest, dignus est purgatorio. **42** Tercio consulo dimittere amicos carnales ad tempus propter Deum et venire ad

35 virgo beata Lucia, ducta ad lupanar, constans in fide et confidens de bonitate Dei dixit: “Quantumcumque vexatur corpus meum, nichilominus virgo sum, et duplicabitur michi corona”: *Fsv. leg.* I, p. 556 f. **36** Deus, qui neminem permittit temptari supra vires: *Iac.* 1,13.

34 tibi consurget **K**² finire **K**² numquid] numquam **BOA**^b **35** ducta] ducta fuit **V** **36** custodiet **A**^b **Gh** me ei totam **V** **37** ei deus **K**² **39** nesciat **V** **K**² **40** penite **K**² **41** magno supplicio] inferno **P**

locum, ubi compendium est inter celum et mortem ad fugiendam penam purgatorii, **43** quia ibi sunt indulgentie, que sunt eleuaciones et redempciones animarum, quas sancti pontifices dederunt et sancti Dei sanguine suo promeruerunt.”

Verba beati Petri ad sponsam de desiderio quod habuit ad saluandas gentes; et qualiter informat sponsam ad memoriam obtinendam et de magnis mirabilibus, que adhuc in urbe Romana debent adimpleri vel compleri. Capitulum V.

A 1 Beatus Petrus loquitur sponse Christi: “Tu, filia, comparasti me aratro, quod facit sulcos latos et extirpat radices. Hoc utique verum fuit. **2** Nam sic feruens contra vicia fui et ad mores accensus quod, si totum mundum potuissem ad Deum conuertisse, nullatenus pepercissem vite mee nec labori. **3** Ipse quippe Deus dulcis michi fuit in cogitatu, dulcis in loquacione, dulcis in operacione, in tantum quod omnia erant michi amara ad cogitandum preter Deum. Attamen ipse Deus eciam michi amarus fuit, non ex se set ex me ipso. **4** Nam quociens cogitabam, quantum deliqui et quomodo eum negaueram, fleui amare, quia noueram iam perfecte amare et fuerunt michi lacrimae mee delectabiles tamquam cibus dulcis.

5 Quod vero rogas me dare tibi memoriam, respondeo tibi: Numquid non audisti, quam obliuiosus ego fui? Ego quippe plene

Cap. V: 5 Ego quippe plene instructus viam Dei iuramento me obligauit ad standum et moriendum cum Deo: Mt. 26:35.

42 fugiendi V	43 eleuacionis P	redemptionis P
<i>Cap. V habent</i> PVY BOA^b Kux Fq Gh		R Capitulum V PV B ux q Gh ante rubr.
<i>tpi</i> A^b V capitulum Y O V K F	<i>rubricam om.</i> F	2 ad mores] amores P amore
Kux potuissem totum mundum ux	3 michi erant x Gh	4 negabam
ux dulcis cibus Y F	5 audiuisti ux	quam] quomodo ux

instructus viam Dei iuramento me obligavi ad standum et moriendum cum Deo, set interrogatus ad verbum unius mulieris negavi veritatem. **6** Et quare? Quia tunc reliquit me Deus michi ipsi et ego ipse me ipsum non agnoscebam. Set quid feci ego tunc? Consideravi quippe me ipsum, quod nichil eram ex me. **7** Et surrexi et cucurri ad veritatem, Deum, qui tantum memorie nominis sui impressit cordi meo, quod nec coram tyrannis nec inter flagella seu in morte poteram eum obliuisci.

8 Sic igitur fac et tu: Surge per humilitatem ad magistrum memorie **B** et pete ab eo memoriam. Ipse enim est solus, qui omnia potest. Ego vero iuuabo te, ut particeps fias granorum, que ego posui super terram.

9 Insuper dico tibi, quod ciuitas ista Rome ciuitas erat pugilum, cuius platee strate auro et argento. Nunc autem lapides eius saphirei versi sunt in lutum, habitatores eius paucissimi, **10** quorum dexter oculus erutus est, dextera manus abscisa, bufonesque et vipere habitant cum eis, pro quorum veneno animalia micia non audent apparere nec pisces mei eleuare caput.

11 Ideo adhuc in eam pisces congregabuntur; et si non ita multi ut olim, erunt tamen eque dulces et audaces, in tantum quod ex eorum collusione descendunt bufones et rane et serpentes mutabuntur in agnos et leones erunt ut columbe ad fenestras suas.”

12 Item addit: “Dico tibi amplius, quod adhuc in diebus tuis audietur: ‘Viuat vicarius Petri!’ Et videbis eum oculis tuis. Fodiam enim montem deliciarum et descendunt sedentes in eo. **13** Qui autem beniuole noluerint descendere venient compulsi contra spem omnium, quia exaltari vult Deus cum misericordia et veritate.”

interrogatus ad verbum unius mulieris negavi veritatem: Mt. 26:69.
deum: 1 Io. 5,6

7 veritatem

11 ut columbe ad fenestras suas: Is. 60,8.

obligavi me **Gh** **6** tunc *om.* **Gh** agnoscebam] cognoscebam **Gh** consi-
deravi quippe] certe consideravi **Gh** me ipsum quippe **VY** **7** deum] dei
V **8** igitur] ergo **O Gh** solus est **Gh** granorum] scanorum **P** ego
om. **ux** **9** roma **Gh** erat] erit **P BOA^b** *ex erit corr.* **Y²** **10** eruptus
P **11** collusione] collisione **V A^b u** ut *om.* **V** **12** addit] addidit **V**
addidit **u**

Narracio optima beati Pauli ad sponsam, qualiter precibus beati Stephani fuerit a Deo vocatus et de lupo agnus effectus; et qualiter est bonum orare pro omnibus. Capitulum VI.

1 Loquitur beatus Paulus sponse Christi dicens: “Tu, filia, comparasti me leoni, qui inter lupos nutritus fuerat, set de lupis mirabiliter ereptus est. Vere, filia, lupo rapax ego eram, set de lupo fecit me Deus agnum; et hoc propter duo. **2** Primo propter magnam suam caritatem, qui de indignis facit vasa sua et de peccatoribus amicos suos. Secundo propter preces beati Stephani protomartiris.

3 Nam ostendere tibi volo, quomodo et in qua intencione tunc fui, quando lapidatus fuit Stephanus, et quare merui preces eius. **4** Ego quippe non gaudebam nec delectabar de pena beati Stephani nec inuidebam glorie eius, set tamen cupiebam eum mori, eo quod iuxta intencionem meam non videbam ipsum habere fidem veram. **5** Cumque viderem eum ultra modum feruentem et patientem ad passionem ferendam, vehementer dolui ipsum esse infidelem, cum reuera ipse esset fidelissimus et ego totus cecus et infidelis. **6** Et compaciendo ei rogavi orando ex toto corde, quod pena sua amara proficeret ei ad gloriam et coronam.

7 Propterea cumprimis profecit michi oracio eius, quia per oracionem ipsius de multis lupis ereptus sum et factus mansuetus agnus. Ideo bonum est orare pro omnibus, quia illis proficit oracio iusti, qui propinquiore et apciore sunt ad recipiendum graciā. **8** Set nunc conqueror, quod vir iste tam eloquens inter doctores et tam paciens inter lapidantes nimis oblitus et neglectus est a cordibus multorum et maxime ab hiis, qui ei nocte ac die tenerentur assistere. **9** Hii enim

Cap. VI: 2 de indignis facit vasa sua: 2 Tm. 2,20
7:54 ff.

3 lapidatus fuit Stephanus: Act.

Cap. VI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** beati] sancti **K** fuerit] fuit
Kux a deo *om.* **V** Capitulum **VI PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b VI** capitulum **YO**
VI K F *rubricam om.* **F** **1** beatus paulus loquitur **ux** **2** suam] dei
Kux sua *om.* **V** beatissimi **Kux Fq Gh** **3** in *om.* **V K** **5** et
infidelis *om.* **K** **6** orando *om.* **ux** quod] ut **ux** **7** ipsius] eius **VY**
F pro omnibus orare **K** illis] eis **Kux** proficiet **ux** **8** ei *om.* **O** eis
x nocte] in nocte **Gh** ac] et **BOA^b K** *in ras. scr.* **Y²**

portant ei vasa sua confracta et vacua, lutosa et abhominabilia. Ideo sicut scriptum est, induentur ‘confusione duplici et rubore’ et eicientur a domibus voluptatis.”

Visio mirabilis et notanda de quadam anima iudicanda et de Dyaboli accusacionibus et virginis gloriose aduocacionibus et de expositione ipsius visionis, in qua celum per palacium, Christus per solem, virgo per mulierem, Dyabolus per Ethiopem, angelus per militem designantur; et in qua duo loca penarum irremediabilia et tria remediabilia computantur et multa alia mirabilia et quam maxime de suffragiis. Capitulum VII.

1 Vni persone vigilanti in oracione et non dormienti videbatur in A spirituali visione, quasi videret palacium incomprehensibile magnitudine, in quo erant innumerabiles vestiti vestibus albis et fulgidis, quorum quilibet videbatur habere sedem propriam. **2** In palacio vero principaliter stabat una sedes iudiciaria, in qua erat quasi sol; et splendor qui de sole procedebat erat incomprehensibilis in longitudine, profunditate et latitudine. **3** Virgo quoque una stabat iuxta sedem habens preciosam coronam in capite, omnesque seruebant soli sedenti in sede, laudantes eum in hymnis et canticis.

4 Deinde videbatur quidam Ethiops, terribilis in aspectu et gestibus, quasi plenus inuidia et accensus ira magna, qui loquendo clamauit: “O, iuste iudex, iudica michi animam et audi opera eius! Modicum enim iam restat de vita eius. Permite quoque michi punire corpus cum anima, donec abinuicem separentur.” **5** Quibus dictis

9 induentur confusione duplici et rubore: Is 61,7.

9 sicut] sic **BA**^b

Cap. VII habent **PVY BOA**^b **Kux Fq Gh** **R** visionis *om.* **ux** in marg. *suppl.*
K² per palacium] propter palacium **V** in qua duo] qui duo **P** mirabilia]
mirabilia computantur **V** et quam] et **Y** set **x** Capitulum VII **PV B u q Gh**
ante rubr. tpt **A**^b VII capitulum **Y O VII K F** *om.* **x** *rubricam om.* **F** **1** quasi]
quasi quod **Kux Fq Gh** **2** principaliter *om.* **P** in marg. *suppl.* **Y**² processit
Kux **3** sole **V** eum *om.* **K** ipsum **ux** **4** et gestibus] a gestibus
P modicum enim iam restat de vita eius *om.* **V** iam *om.* **Kux** michi quoque
F punire] peruenire **P** separarentur **V**

videbatur michi quod unus stabat coram sede quasi miles armatus, pudicus et sapiens in verbis modestusque in gestibus suis, qui dixit: “O, iudex, ecce hic sunt bona opera eius, que gessit usque ad hanc horam.”

6 Et statim audiebatur vox de sole sedente in sede: “Hic,” inquit, “viciium maius est quam virtus, nec est iusticia quod viciium summe virtuti coniungatur.” **7** Respondit Ethiops: “Ergo,” inquit, “iusticia est ut anima ista coniungatur michi. Si enim ipsa viciium aliquod **B** habet in se, sic et in me nequicia est omnis.” **8** Respondit miles: “Misericordia Dei quamlibet personam sequitur usque ad mortem et usque ad ultimum punctum et postea fit iudicium. In isto vero homine, de quo loquimur, adhuc coniuncta sunt anima et corpus et discrecio manet in eo.”

9 Respondit Ethiops: “Scriptura dicit, que mentiri non potest: ‘Diliges Deum super omnia et proximum tuum sicut te ipsum’. Vide ergo, quod omnia opera istius facta sunt ex timore non ex caritate, sicut debuit, **10** omniaque peccata eius, de quibus confessus est, inuenies confessa cum modica contricione. Ideo promeruit infernum, quia demeruit regnum celorum, et ideo peccata eius sunt hic manifesta apud iusticiam diuinam, **11** quia nunquam adhuc obtinuit contricionem ex diuina caritate peccatorum suorum commissorum.” Respondit miles: “Ipse utique sperauit et credidit obtinere contricionem veram ante mortem.”

12 Cui Ethiops: “Tu,” inquit, “congregasti omnia, quecumque bene fecit, omniaque verba et cogitatus ad salutem anime eius nosti.

Cap. VII: 9 Diliges Deum super omnia et proximum tuum sicut te ipsum: Mt. 22,37.

5 unus quod **V** unus] unus qui **Kux Fq** qui dixit] dixit **ux Fq** dicens **Gh** usque ad] ad **F** in **q** **6** sedenti **ux Fq Gh** **7** respondit ethiops ergo inquit iusticia est ut anima ista coniungatur *om.* **V** ista *om.* **BOA^b** si enim] sicut enim **Gh** aliquod viciium **Gh** omnis est **V** **8** ad ultimum] ultimum **Y** anima] arma **P** **9** te ipsum **V BOK Fq** temetipsum **PY A^b ux Gh** non] et non **ux** **10** omniaque] omnia **P** confessa] facta confessa **Kux Fq** manifesta] manifestata **O ux e** manifestata *corr.* **Y** diuinam iusticiam **Fq Gh** diuinam *om.* **Kux** **11** commissorum peccatorum suorum ex diuina caritate **ux** ex diuina caritate commissorum peccatorum suorum **Gh** **12** omnia congregasti **Gh** cogitatu **P**

13 Omnia,” inquit, “ista, quecumque sunt, non possunt assimilari gracie illi, que est contricio ex diuina dileccione cum sancta fide et spe, et minus delere possunt omnia peccata sua. **14** Nam iusticia ab eterno in Deo est, quod nullus peccator ingreditur celum, qui non habuerit perfectam contricionem, et ideo impossibile est quod Deus iudicet contra dispositionem prescitam ab eterno. **15** Ergo anima ista iudicanda est ad infernum et mecum ad eternam penam coniungenda.” Quibus dictis miles tacuit nichil respondens ad eius verba.

16 Post hec videbantur demones innumerabiles, similes ^C discurrentibus scintillis ex feruenti igne et clamabant una voce, dicentes ei qui sedebat in sede quasi sol: **17** “Nos,” inquit, “scimus, quod tu unus es Deus in tribus personis et eras sine principio et es sine fine, nec est alius deus nisi tu. Tu vere es ipsa caritas cui coniuncta sunt misericordia et iusticia. **18** Tu fuisti in te ab inicio, nichil habens diminutum in te nec transmutabile sicut decet Deum. Extra te nichil est et nichil extra te, quod gaudium habeat. **19** Ideo caritas tua fecit angelos ex nulla alia materia nisi a deitatis tue potencia; et fecisti sicut misericordia dictabat. **20** Set postquam nos intus accensi fuimus superbia, inuidia et cupiditate, tua caritas diligens iusticiam eiecit nos de celo cum igne malicie nostre in abissum incomprehensibilem et tenebrosam, que vocatur nunc infernus. **21** Sic fecit caritas tua tunc, que nec separabitur adhuc de iusticie tue iudicio, siue fiat secundum misericordiam siue secundum equitatem. **22** Plus dicimus: si res illa quam pre omnibus diligis, que est virgo que te genuit et que nunquam peccauit, si, inquam, illa peccasset mortaliter et sine contricione diuina mortua fuisset, **23** sic

13 omnia] omniaque **Gh** possunt *ante omnia om.* **Kux** **14** ingrediatur **ux**
Gh habuit **BO Gh** **15** ista *om.* **Kux** coniungendam **V x** **17**
quod] quia **Kux** deus es **Gh** et eras] eras **F** sine fine es **VY** nec est] nec
F vere] vero **PV x** **18** in te *ante ab om.* **V** nichil extra] nichil est extra **ux**
nichil absque **Gh** habet **K** **20** inuidia] et inuidia **Kux Fq Gh** tenebrosam
e tenebrosam corr. **P** tenebrosam **A^b** **21** iusticie] iniuste **Gh** secundum *ante*
equitatem *om.* **P** **22** inquam *om.* **K** inquit **A^b**

diligis iusticiam, quod anima eius nunquam obtineret celum set esset nobiscum in inferno. Ergo, o iudex, cur non iudicas animam istam nobis, ut puniamus eam secundum opera sua?"

D **24** Post ista audiebatur sonitus quasi tube, quem qui audiebant tacuerunt, et statim quedam vox loquebatur dicens: "Silete et auscultate, omnes vos angeli et anime et demonia, quid Mater Dei loquitur!" **25** Et statim ipsa virgo ante sedem iudicii apparens et habens sub mantello suo quasi occulte res aliquas magnas dixit: "O, o inimici! Vos persequimini misericordiam et cum nulla caritate diligitis iusticiam. **26** Licet in operibus bonis hic appareat defectus, pro quibus hec anima non debet obtinere celum; videte tamen quid ego habeo sub mantello meo!" Cumque virgo ambas aperuisset sinus mantelli, apparuit sub una quasi quedam modica ecclesia, in qua aliqui monachi videbantur. **27** Sub alia vero sinu apparuerunt mulieres et viri amicique Dei religiosi et alii; et omnes una voce clamabant dicentes: "Miserere, misericors Domine!"

28 Deinde factum est silentium, et virgo loquebatur dicens: "Scriptura dicit: Qui habet fidem perfectam potest per eam montes transferre in mundo. Quid ergo tunc possunt et debent voces istorum facere, qui et fidem habuerunt et seruierunt Deo cum feruenti caritate? **29** Quid vero illi amici Dei facturi sunt, quos iste rogauit orare pro se, ut posset separari ab inferno et obtinere celum, nec pro bonis operibus suis aliam remunerationem quesiuisset nisi celestia? **30** Numquid non possunt et valent omnes eorum lacrimae et preces

28 Qui habet fidem perfectam potest per eam montes transferre in mundo: Mc. 11:23 f.

23 infernum **V u** **24** quem] quam **VY Fq** audierunt **ux** quedam *om.*
Kux **25** occultas **Kux Fq Gh** res] rex **P** o o] o **Kux** persequamini
V **26** appareant *scripsi* appareat **codd. Gh** non *om.* **P** in marg. suppl. **Y²**
habeam **Kux** ambos **BOA^b K Gh** una **OA^b K Fq** alia **PVY** uno **BO u Gh**
videbantur] videbantur. ecclesia est monasterium cartusiensium prope florenciam nam hec
reuelacio est de anima domini nichollai de acciolis de florenzia quondam senescalci
V **27** alio **BO Gh** ex alia *perperam* corr. **F** **28** fidem] vitam eternam fidem
V transferre montes per eam **V** per eam transferre montes **Gh** ergo *om.* **Kux**
debent] dicunt **PVY BOA^b** ex dicunt corr. **F** in ras. scr. **q** **30** omnes *om.* **P**

apprehendere et eleuare eum, ut obtineat ante mortem suam diuinam contricionem cum caritate? **31** Insuper et ego addam preces meas cum oracionibus omnium sanctorum qui in celo sunt, quos iste specialiter honorabat.”

32 Et iterum adiecit virgo: “O,” inquit, “demones, precipio vobis ex potestate iudicis attendere ad illa que in iusticia nunc videtis.” **33** Tunc omnes responderunt quasi ex uno ore: “Nos,” inquit, “videmus, quod in mundo modica aqua et aer magnus placant iram Dei. Sic et tua oracione placatur Deus ad misericordiam cum caritate.” **34** Post hec audita est vox de sole dicens: “Propter preces amicorum meorum obtinebit iam ille diuinam contricionem ante mortem, in tantum quod non veniat in infernum, set purgabitur cum illis qui grauiorem penam habent in purgatorio. **35** Purgata vero anima mercedem habebit in celis cum illis qui in terris fidem et spem habuerunt cum minima caritate.” Quibus dictis demones fugierunt.

36 Deinde sponse videbatur quod quasi locus quidam terribilis et tenebrosus aperiebatur, in quo apparuit fornax ardens intus. Et ignis ille nichil aliud habebat ad comburendum nisi demones et viuentes animas. **37** Supra vero fornacem istam apparuit anima illa, cuius **F** iudicium iam in superioribus auditum est. Pedes vero anime affixi fuerunt fornaci, et anima stabat erecta quasi persona una. **38** Non autem stabat in altissimo loco nec in infimo, set quasi in latere fornacis, cuius forma erat terribilis et mirabilis. Ignis vero fornacis videbatur se trahere sursum infra pedes anime, **39** sicut quando aqua trahit se sursum per fistulas, et violenter comprimendo se ascendebat super caput, in tantum quod pori stabant sicut vene currentes cum ardenti igne. **40** Aures autem videbantur quasi sufflatoria fusorum, que cerebrum totum cum continuo flatu commouebant. Oculi vero euersi apparebant et immersi et videbantur ad occiput intus esse

31 et *om.* **P** in *om.* **P** **32** nunc in iustitia **P** **33** magnus] magnam
V oracione tua **F** **34** veniet **A^b Kux** **35** spem et fidem **Gh**
fugerunt **OA^b Kux Gh** **36** sponse] sibi **Kx** quidam *om.* **Kux** nichil] non
q aliud *om.* **ux** **37** istum **Kux F Gh** illa] illius **F** stabat erecta quasi
persona una non autem *om.* **ux** **38** in *ante* infimo *om.* **P BA^b** **39** super]
supra **PVY BA^b** **40** que] qui **O** que in **x** euersi] auersi **ux** immersi *in*
ras. scr. **Y²** inuersi **P u**

affixi. **41** Os quoque erat apertum et lingua extracta per aperturas narium et dependebat ad labia. Dentes autem erant quasi clavi ferrei affixi per palatum. Brachia vero ita longa erant, quod tendebant ad pedes. **42** Manus quoque ambe videbantur habere et comprimere quandam pinguedinem cum ardenti pice. Cutis vero, que apparebat supra animam, videbatur habere formam pellis supra corpus et erat quasi linthea vestis circumfusa spermate. **43** Que quidem vestis sic erat frigida, quod omnis qui videbat eam contremuit, et de illa procedebat sicut sanies de ulcere cum corrupto sanguine et fetor ita malus, quod nulli pessimo fetori in mundo posset assimilari.

G **44** Visa itaque ista tribulacione audiebatur vox de illa anima, que dixit quinque vicibus ve ve, clamans cum lacrimis totis viribus suis. **45** “Primo,” inquit, “ve michi, quia sic modicum dilexi Deum pro maximis virtutibus eius et gracia michi data. Secundo ve michi, quia non timui iusticiam Dei, sicut debui. **46** Tercio ve michi, quia dilexi corporis et carnis mee peccatricis voluptatem. Quarto ve michi propter mundi diuicias et superbiam meam. Quinto ve michi, quia unquam vidi vos, Lodouicum et Iohannam.”

47 Et tunc dixit angelus michi: “Ego,” inquit, “volo tibi exponere visionem istam. Palacium istud quod vidisti est similitudo celi. Multitudo vero illorum qui erant in sedibus vestiti vestibibus albis et fulgidis sunt angeli et sanctorum anime. **48** Sol vero significat Christum in deitate sua; mulier autem virginem, que Deum genuit; Ethiops vero Dyabolum, qui animam accusat; miles angelum, qui bona opera anime dicit illi. **49** Fornax vero notat infernum, qui est intus sic ardens, quod si totus mundus arderet cum omnibus que in eo sunt, non esset simile magnitudini fornacis illius. **50** In isto vero fornace audiuntur voces diuerse, omnes loquentes contra Deum omnesque inchoantes voces suas cum ve et similiter finientes. Apparentque anime quasi persone, quarum membra extenduntur inconsolabiliter, nunquam habentes requiem.

41 aperturam **V** **42** apparuit **Kux** **43** possit **V** assimilari] similari
Kux **44** ista] illa **K** ve ve] ve **Gh** **46** corpus **Kux** lodouicum]
lodowicum **F** ludouicum **Gh** iohannem **V BOA^b** **47** exponere tibi
VY **48** illi *om.* **Gh** **49** in *om.* **P**

51 Scito eciam, quod ignis, qui videbatur tibi in fornace, ardet in eternis tenebris, et anime in eo ardentes non habent omnes equalem penam. **52** Tenebre vero, que apparuerunt in circuitu fornacis, **H** vocatur limbus et procedit de tenebris, que sunt in fornace; et sunt tamen ambo unus locus et unus infernus: quicumque illuc venerit nunquam habebit cum Deo mansionem.

53 Supra vero tenebras istas est pena maxima purgatorii, quam anime possunt sustinere; et ultra locum istum est locus alius, ubi minor est pena, que non est alia nisi defectus virium in fortitudine et pulchritudine et consimilibus, **54** sicut per simile dico, quasi si aliquis esset infirmus et cessante infirmitate vel pena nichil haberet de viribus, donec paulatim recuperaret.

55 Tercius vero locus superior est, ubi nulla alia pena est nisi desiderium perueniendi ad Deum. Et ut melius in consciencia tua intelligas, dico tibi per similitudinem, **56** quasi si es misceretur et arderet cum auro in igne ardentissimo, et tam diu deberet depurgari, donec es consumeretur et aurum remaneret purum. **57** Quanto vero es forcius et spissius esset, tanto ardentiori igne indigeret, donec aurum esset quasi aqua currens et totum ardens. **58** Deinde magister eius profert aurum in locum alium, ubi obtineat veram formam in visu et tactu; postea mittit in tertium locum, ubi custodiatur et presentetur possessori.

59 Sic est eciam spiritualiter. In primo loco supra tenebras est **I** maxima pena purgatorii, ubi vidisti illam supradictam animam purgari. Ibi est demonum tactus; ibi per similitudinem apparent venenosi vermes et similitudo animalium ferocium; **60** ibi calor est et frigus; ibi tenebre et confusio, que procedunt de pena que est in inferno; ibi quedam anime habent minorem penam, quedam maiorem, iuxta quod peccata emendata erant vel non eo tempore, quo anima cum corpore mansit.

52 vocantur **V O K** vocatus **x** ambe **K** illic **V** **53** maxima pena **K**
Gh alius locus **Kux Fq** **54** si *om.* **Kux** **55** est superior
V **56** depurgari] purgari **Kux Fq Gh** **58** custodietur **V** **59** est
eciam] istam **P** est et **A^b** **60** penam] penam et **Gh** erant peccata emendata
Gh

61 Deinde magister, id est iusticia Dei, profert aurum, id est animas, in alia loca, ubi non est nisi defectus virium, in quibus anime tam diu morabuntur, **62** donec refrigerium habebunt vel de specialibus amicis suis vel de sancte Ecclesie continuis operibus: nam anima, quo maius auxilium habebit de amicis, eo cicius conualescit et liberabitur de illo loco. **63** Post hec autem anima fertur in locum tertium, ubi non est pena nisi desiderium perueniendi ad Dei presenciam et eius visionem beatam. **64** In hoc loco morantur multi et nimis diu, preter illos qui, in mundo dum vixerunt, perfectum desiderium habuerunt perueniendi ad Dei presenciam et eius visionem.

K **65** Scito eciam, quod multi moriuntur in mundo ita iusti et innocentes, quod statim perueniunt ad presenciam et visionem Dei, **66** quidam vero peccatis suis cum bonis operibus sic emendatis, quod anime eorum nullam sencient penam; set pauci sunt qui non veniunt in locum ubi est desiderium perueniendi ad Deum. **67** Ideo omnes anime in istis locis tribus morantes participantur sancte Ecclesie precibus et bonis operibus que fiunt in mundo: precipue que fecerunt dum vixerunt et [eorum] que fiunt ab amicis eorum post mortem.

68 Scito eciam, quod sicut peccata sunt multiformia et diuersa, sic eciam pene sunt multiplices et diuerse. Ideo, sicut esuriens gaudet de pasticulo venienti ad os eius, **69** siciens de potu, tristis letatur de gaudio, nudus de veste, infirmus in veniendo ad lectum, sic anime gaudent et participantur hiis bonis, que fiunt pro eis in mundo.” **70** Deinde subiunxit angelus: “Benedictus sit ille qui in mundo iuuat

65 ad presenciam et visionem dei: *cfr* PILTZ (1984:150 f.).

61 ubi] in quibus K	62 specialibus] spiritualibus OA^b	habebit de amicis]
habuerit K	conualescet K	de] ab Gh
Kux Gh	tercium locum PVY A^b	63 autem <i>in marg. suppl.</i> V om.
PVY	64 qui in mundo dum] dum in mundo V	habuerunt <i>in marg. suppl.</i> A^b
<i>om.</i> ux	dei] deum dei V	65 perueniunt] veniunt K
Gh	ad deum <i>om.</i> P	66 senciant
eorum <i>delendum puto</i>	67 tribus locis Kux Gh	participant PV ux Gh
8,7)	veniente A^b veniendi x	68 pasticulo] piscicullo V (<i>sequens Mt. 15,34 sive Mc</i>
		69 participant ux Gh

animas oracionibus et bonis operibus laboreque corporis sui, **71** quia iusticia Dei mentiri non potest, que dicit, quod anime aut purgari debent post mortem pena purgatorii aut operibus bonis amicorum cicius solui.”

72 Post hec de purgatorio audiebantur multe voces dicentes: “O, ^L Domine Ihesu Christe, iuste iudex, mitte caritatem tuam hiis qui spiritualiter potestatem habent in mundo; tunc plus participari poterimus quam nunc de eorum cantu, leccione et oblacione.”

73 Supra vero spacium istud de quo clamor iste audiebatur, videbatur quasi domus, in qua multe voces audiebantur dicentes: “Merces sit illis a Deo qui mittunt nobis auxilium in defectibus nostris!” **74** In ipsa quoque domo videbatur quasi aurora procedere, subtus vero auroram apparuit nubes, que nichil habebat de luce aurore, de qua vox maxima processit dicens: **75** “O, Domine Deus, da de tua incomprehensibili potestate unicuique centesimam remuneracionem in mundo hiis, qui nos eleuant cum bonis operibus in tue deitatis lucem et tue faciei visionem!”

Verba angeli ad sponsam de intencione pene anime a Deo in superiori capitulo iudicate; et de remissione eciam pene ipsius, quia ante eius mortem inimicis pepercit. Capitulum VIII.

1 Item loquitur angelus dicens: “Illa anima, cuius disposicionem vidisti et iudicium audisti, ipsa est in grauissima pena purgatorii. Et hoc ideo est, quia non intelligit utrum veniet ad requiem post purgacionem, an dampnata sit. **2** Et hec iusticia Dei est, quia ipse habuit conscienciam seu discrecionem magnam, qua utebatur ad mundum

72 christe *supra lin. suppl.* **Y² om. K** iudex iuste **Gh** participare **A^b ux**
Gh **74** luce] voce **P** processit maxima **Gh** **75** deitatis] diuinitatis
Gh

Cap. VIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** iudicata **P** ipsius *om.* **P**
 eius *om.* **ux** post mortem *del. et* **Y²** pepercit inimicis **K** Capitulum VIII **PV B**
u q Gh *ante rubr. tpt* **A^b** VIII capitulum **Y O VIII K F** sequitur capitulum septimum (*sic*) et
 cetera **x** *rubricam om.* **F** **1** sit] sic **P** **2** seu discrecionem *om.*
Kux

corporaliter et non ad animam spiritualiter, quia nimis oblitus est et neglexit Deum quamdiu vixit.

3 Ideo nunc anima eius patitur ardorem de igne et contremiscit de frigore; ipsa est ceca de tenebris et de demonum visu horribili timorosa, surda de clamore Dyaboli, esuriens et siciens intus et ab extra vestita cum confusione. **4** Attamen Deus dedit ei unam gratiam post mortem, quod scilicet non veniret ad tactum demonum. Quia propter solum honorem Dei pepercit et dimisit graua delicta capitalibus inimicis suis et fecit amicitiam cum capitali inimico suo.

5 Scito eciam, quod quidquid boni fecit et quidquid promisit et dedit de bene acquisitis diuiciis et maxime preces amicorum Dei minuunt et refrigerant penam eius, iuxta quod diffinitum est in iusticia Dei. **6** Alia vero bona minus bene acquisita, que dedit, proficiunt hiis spiritualiter qui iuste antea possidebant ea, aut corporaliter, si sint digni iuxta dispositionem Dei.”

Verba angeli ad sponsam de iudicio Dei iusticie contra animam supradictam; et de satisfaccione fienda in hac vita pro ipsa existente in purgatorio. Capitulum IX.

A **1** Item loquitur angelus: “Tu prius audisti, quod propter preces amicorum Dei ille obtinuit diuinam contricionem ex caritate pro peccatis modicum ante mortem, que contricio separauit eum ab inferno. **2** Ideo post mortem iudicauit iusticia Dei, quod deberet per sex etates ardere in purgatorio – quas habuit ab illa hora qua primum

et neglexit] neglexit **PVY x** **4** ei om. **V supra lin. suppl. F** dimisit] misit
V **6** spiritualiter] specialiter **V A^b** in specialiter *perperam corr. F* possidebant
ea antea (ante ea **u**) iuste **Kux** digni om. **K**
Cap. IX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** dei iusticie] iusticie dei **Kux** diuine
iusticie **q Gh** Capitulum IX *sive* VIII **PV u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** capitulum nonum **B**
IX capitulum **Y O** sequitur capitulum VIII (*sic*) **x IX K F** *rubricam om. F* **1**
audisti] vidisti **Kux** obtinuit ille **Kux Fq Gh** diuinam om. **V** modicum] per
modicum **V** separauit] superauit **V** ab] de **K** **2** iudicabat **Kux**
primo **Gh**

scienter mortale peccatum fecit, usque dum ex diuina caritate penituit fructuose – nisi de mundo et amicis Dei auxilium obtineret.

3 Prima itaque etas fuit, quod non dilexit Deum propter nobilis corporis eius mortem et propter tribulaciones eius multiformes, quas et ipse Christus tolerauit, non propter aliam causam nisi propter salutem animarum. **4** Secunda etas fuit, quod non dilexit animam propriam, sicut Christianus debet, nec regraciabatur Deo pro baptismo suo et ex eo, quod non erat Iudeus vel paganus. **5** Tercia etas fuit, quod bene sciuit, que Deus precipit facere, et ad hec perficienda modicam habuit voluntatem. **6** Quarta etas fuit, quod bene sciuit, que Deus prohibuit hiis qui ad celum vellent ire, et audacter fecit contra illa, sequens non consciencie sue stimulos set suum carnalem affectum et voluntatem. **7** Quinta etas fuit, quod non usus est gracia et confessione, sicut ad illum pertinebat, cum habuit tam longum tempus. **8** Sexta etas fuit, quod modicum curabat de corpore Christi, nolens illud frequenter recipere, quia a peccato continere noluit nec caritatem habuit recipere corpus Christi antequam in fine vite.”

9 Post ista apparuit quidam quasi homo modestus valde in visu, **B** cuius vestes erant albe et fulgide quasi alba sacerdotalis, cinctus zona linea et stola rubea ad collum et subtus brachia eius. **10** Qui inchoabat verba sua isto modo: “Tu, que hec vides, attende et nota et memorie tue commenda, que vides et que dicuntur tibi. Vos quippe, qui estis in mundo viuentes, non valetis eo modo intelligere potenciam Dei et eius ante tempora constitucionem **11** sicut nos, qui cum eo sumus, quia illa que apud Deum sunt in unico puncto, hec apud vos comprehendi non possunt nisi cum verbis et similitudinibus iuxta mundi disposicionem. **12** Ego itaque sum unus de illis quem iste

dei] suis **K** **3** eius corporis **K** et ipse] ipse **K** **4** deberet **Gh** et
om. **V** erat] erat sicut **ux** **5** quod] quando **F** **6** vellent ad cellum
(sic) ire **V** ad celum] viam ad celum **Kux** non consciencie sue stimulos set suum
carnalem affectum] consciencie sue affectum **Kux** sue *om.* **Gh** affectum] effectum
P **7** est usus **A^b K** et confessione] confessionis **ux** illam **Kux**
tempus] tempus vite **ux** **8** recipere] suscipere **ux** **9** modestus homo
V cuius] et cuius **PVY** cinctus **PVY** **10** valetis] potestis **q** **11**
sunt] fiunt **Gh** disposicione **V** **12** iste] ille **F**

homo iudicatus ad purgatorium honorauit cum donis suis in vita sua. Ideo dedit michi Deus ex gracia sua, quod si aliquis vellet facere que moneo, tunc anima istius transferri posset in sublimiorem locum, **13** ubi obtineat veram suam formam et nullam aliam penam senciat, nisi sicut ille pateretur, qui magnum morbum habuisset et omnes dolores abessent iaceretque quasi homo sine viribus, attamen ex hoc gauderet, quod pro certissimo sciret se ad vitam peruenturum.

C 14 Propterea sicut tu audisti, quod anima istius clamauit quinquies ve, ideo quinque dico consolatoria sibi. Primum ve fuit, quod Deum modicum dilexit. **15** Ideo ut ab isto liberetur, dentur pro anima eius XXX calices, in quibus Dei sanguis offeratur et ipse Deus magis honoretur. **16** Secundum ve fuit, quod non timuit Deum. Ideo pro isto absoluendo eligantur XXX sacerdotes, deuoti iudicio hominum, quorum quilibet dicat XXX missas, quando possunt: **17** IX de martiribus, IX de confessoribus, IX de sanctis omnibus, vicesimam octauam de angelis, vicesimam nonam de sancta Maria, tricesimam de sancta trinitate. **18** Et omnes intente orent pro anima istius, ut ira Dei mitigetur et iusticia eius ad misericordiam flectatur.

19 Tercium ve fuit pro superbia eius et cupiditate. Ideo pro isto absoluendo recipiantur XXX pauperes, quorum pedes lauentur cum humilitate et dentur eis cibaria, pecunia et vestes, quibus consolentur. **20** Quorum quilibet, tam qui lauat quam qui lauantur, roget Deum humiliter, ut propter humilitatem suam et amaram passionem suam dimittat anime istius cupiditatem et superbiam quam commisit. **21** Quartum ve fuit luxuria carnis sue. Ideo quicumque daret unam virginem in monasterium et unam viduam similiter unamque puellam in coniugium verum, dando cum eis tantum de bonis, **22** unde sufficienter ad victum et vestitum subsistant, tunc

vellet] velle **V** velli *ut vid.* **K** **13** suam veram **Gh** senciet **VY** **14** tu
om. **P K** audisti **P** quinquies] quinque **K** dico quinque **V q** **15** dei
sanguis] dei calices **P** sanguis dei **A^b Gh** **17** sanctis omnibus] omnibus sanctis **P F**
sanctis **x** de sancta maria] et **V** maria] maria et **P** maria virgine **B** **19**
pro isto *om.* **V** pecunia] et pecunia **BOA^b Kux Fq Gh** et vestes] vestesque **BOA^b**
Kux Fq Gh **20** lauant **V BO** *e* lauat *corr.* **Y²** lauet **x** lauatur **P** rogent **V**
Fq Gh amaram] propter amaram **ux** **21** et *om.* **BOA^b**

peccatum anime istius, quod in carne commiserat, dimittet Deus, quia hee sunt tres vite quas Deus in mundo iussit stare et elegit.

23 Quintum ve fuit, quod multa peccata commisit in plurimorum **D** tribulacione, scilicet quod totas vires adhibuit, **24** quatenus illi duo prius nominati conuenirent in coniugium, qui non minus quadam consanguinitate erant coniuncti, quam si fuissent ambo de proxima parentela. **25** Et hanc coniunccionem procurauit plus propter se ipsum quam propter regnum et sine requisicione Pape contra laudabilem sancte Ecclesie disposicionem. **26** Pro isto itaque facto multi facti fuerunt martires, ne contra Deum et sanctam Ecclesiam seu Christianos mores talia tolerarentur.

27 Si quis igitur tale peccatum abolere volens iret ad Papam dicens: ‘Quidam homo tale peccatum commisit,’ non exprimendo personam, ‘attamen in fine penituit et obtinuit absolucionem non emendato peccato; **28** imponite igitur michi penitenciam qualemcumque vultis et tolerare possim, quia ego paratus sum pro eo peccatum illud emendare,’ **29** vere, si non esset isti imposita maior penitencia nisi unum Pater Noster, valeret illi anime ad diminucionem pene in purgatorio.”

Verba querimonie Christi de Romanis ad sponsam; et de crudeli sententia contra eos a Christo illata, si in peccatis suis moriantur. Capitulum X.

1 Filius Dei loquitur hec verba dicens: “O, Roma, tu michi pro multis **A** beneficiis malam retribuccionem rependis. Ego sum Deus, qui omnia

22 dimittat **V** dimitteret **O** iussit in mundo stare **V** in mundo stare iussit **Gh**
23 peccata *om.* **O K** *in marg. suppl.* **A^b** plurimorum tribulacionem **K F** tribulacionem plurimorum **Gh** **24** quatenus] quod **V K** coniuncti *om.* **ux** coniuncti erant **K Fq Gh** **25** pape] ipse **V** **26** facti] fati **V** tolerarent **Gh** **27** igitur *om.* **Gh** **28** igitur] ergo **B Gh** possum **Kux** quia *om.* **ux** **29** noster *om.* **V**
Cap. X habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** romanis] iniquis romanis **P BOA^b** iniquis *ante* romanis *del.* **Y²** sententia crudeli **P Kux q** illata] lata **A^b** Capitulum X **PV ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** capitulum decimum **B X** capitulum **Y O X K F** *rubricam om.* **F**

creaui meamque maximam caritatem per corporis mei durissimam mortem manifestauī, quam propria voluntate pro animarum salute sustinui. **2** Tres itaque vie sunt, quibus te adire volui, et vere in omnibus eis tu prodere me voluisti. In prima enim via lapidem magnum suspendisti super caput meum, ut me contereret. **3** In secunda via acutam lanceam posuisti, que non sineret me ad te procedere. In tertia via foueam michi fodisti, ut in eam incaute cadens suffocarer. **4** Set ista que iam dico non corporaliter set spiritualiter debent intelligi. Ego quidem ad habitatores Rome, qui taliter faciunt, loquor set non ad amicos meos, qui eorum opera non sectantur.

5 Prima itaque via, qua venire solitus sum ad cor hominis, est vere timor Dei, super quem homo ingentem suspendit lapidem, **6** hoc est magnam cordis duri presumpcionem, non timens iudicem, cui nemo resistere potest, set ita in corde suo dicens: ‘Si venerit ad me timor Dei, conteret eum presumpcio cordis mei.’ **7** Secunda via, qua venio, est diuini consilii infusio, que eciam multociens aduenit predicacionibus et doctrinis. Tunc nempe in hac via homo lanceam ponit contra me, dum delectabiliter peccat contra precepta mea, **8** proponens firmiter in malis suis perseuerare, donec non poterit ea amplius usitare. Hec certissime est illa lancea que non sinit ad eum venire gratiam Dei. **9** Tercia autem via est illuminacio Spiritus sancti in cuiuslibet hominis corde, per quam homo intelligere potest et pensare, que et quanta pro eo feceram et qualia pro ipso passus fueram in me ipso. **10** In hac siquidem via homo profundam michi fodit foueam, sic dicens in corde suo: ‘Quidquid michi libet, hoc michi sua caritate carius est; **11** sufficit enim michi de hiis, que in hac vita me delectant, cogitare.’ Et sic diuina caritas una cum operibus meis quasi in profunda fouea ab eo suffocatur.

1 mei] me **V** **2** itaque] utique **O** enim **A^b** te] ad te **K** eis] meis **V**
prodere] precedere **O** perdere **ux** me prodere **Gh** **3** in eam] in ea **V BOA^b** in
cadem **u** **4** non *ante* sectantur *om.* **P supra lin. suppl.** **Y²** **5** verus
Gh **6** duri] sui **K ex sui corr.** **F** ita] ita cogitat **V** **8** amplius ea
V eam **OA^b** usitare] visitare **V ux F** eum *om.* **V** **9** homo *om.*
Kux **10** homo *om.* **Kux Gh post** fodit *tpt* **Fq** **11** delectant me **Gh**
sic] si **V** suffocantur **Gh ante corr.** **F**

12 Vere habitatores Rome hec omnia michi faciunt et certissime verbis et operibus hec ostendunt, verba et opera mea pro nichilo reputantes michique et Matri mee ac sanctis meis in ioco et serie, in leticia et ira maledicentes et contumelias pro graciaram accionibus offerentes. **13** Illi quidem non viuunt iuxta consuetudinem Christianorum, sicut sancta Ecclesia precipit, quia maiorem caritatem non habent ad me quam demones, **14** qui magis miserias suas sustinere volunt eternaliter suamque maliciam retinere quam me videre michique in perhenni gloria adherere. **15** Sic utique sunt illi qui corpus meum nolunt accipere, quod de pane in altari, sicut ego ipse constitui, consecratur; cuius perceptio iuuat maxime contra dyabolica temptamenta. **16** O, quam miseri sunt, qui tale iuuamen, dum sani sunt, magis quam venenum respuunt et abhorrent, quia nolunt se a peccatis refrenare!

17 Nunc igitur per unam viam eis incognitam veniam cum potencia C deitatis mee, vindictam mee humanitatis contemptoribus inferendo. **18** Et sicut ipsi michi tria obstacula in viis suis, ne ad ipsos ingrediar, parauerunt, ita et ego alia tria ipsis parabo, quorum amaritudinem viui et mortui sencient et gustabunt. **19** Lapis itaque meus mors est subitanea et improuisa, que sic eos conteret, quod omnia que habent ad iocunditatem suam hic remanebunt et sola anima ad iudicium meum venire compelletur. **20** Lancea vero mea est iusticia mea, que ita eos a me remouebit, quod nunquam gustabunt bonitatem meam, qui eos redemi, et nunquam videbunt pulchritudinem meam, qui eos creauit. **21** Fouea autem mea est inferni tenebrosa obscuritas, in quam ipsi cadent, viuendo ibi in miseria sempiterna. Omnes angeli mei in celo et omnes sancti condempnabunt eos, omnes quoque demones omnesque anime in inferno maledicent eis.

22 Set illos noto et de illis hec dico, qui ita dispositi sunt, sicut est dictum superius, siue fuerint religiosi siue seculares clerici siue laici

12 michique et] michique hac **V** michique ac **Y** ac] hac **V** a **B** serie in serio *corr.*
A^b serio **Gh** in leticia] et leticia **BOA^b** **13** iuxta] secundum **V** sancta
om. **P** post ecclesia *suppl.* **Y²** ecclesia sancta **V** **14** eternaliter suamque
maliciam retinere quam me videre *om.* **V** **15** in altari de pane **Kux Fq Gh**
temptamenta] temptatione **Gh** **18** suis] eius **P** **21** tenebrosa] tenebrosa
et **P** et *om.* **P** omnes quoque] omnesque **ux** omnesque] omnes **F**
22 hec] hoc **K** dictum est **P A^b**

siue mulieres siue ipsorum filii et filie, qui ad tantam deuenerunt etatem, **23** quod intelligunt Deum omnia peccata vetuisse, et nichilominus tamen peccatis se implicant voluntarie, amore Dei excluso eiusque timore paruipenso.

24 Verumptamen talis est michi adhuc voluntas, qualis fuit michi pendenti in cruce. Idem enim sum modo qui tunc fui, quando latroni misericordiam petenti peccata omnia dimisi et celi portas aperui, **25** alteri quoque latroni me contempnenti inferni claustra patefecer, ubi pro peccatis suis eternaliter cruciatur.”

Verba sancte Agnetis ad virginem gloriosam ipsam laudancia et benedicencia; et qualiter rogat virginem pro filia; et de responsione Domini et virginis dulci et consolatoria ad sponsam; et qualiter iste mundus per ollam designatur. Capitulum XI.

A **1** Agnes loquitur: “O, Maria, mater et virgo virginum. Tu merito vocari poteris aurora, quam sol verus Ihesus Christus illuminauit. Set numquid voco te auroram propter progeniem regalem aut propter diuicias et honores? **2** Nequaquam. Set merito dicenda es aurora propter humilitatem, propter fidei illuminationem, propter singulare votum castitatis. Tu enim es veri solis nuncia et productiua, tu iustorum leticia, tu demonum expulsio, tu consolacio peccatorum. **3** Ergo rogo te propter nupcias istas, quas Deus fecit tecum hora ista, ut filia tua stare possit in honore et amore Filii tui.”

Cap. X: 24 latroni misericordiam petenti peccata omnia dimisi et celi portas aperui: Lc. 23, 33 ff.

ipsarum **V** **23** intelligunt deum] me deum intelligunt **K** **24** est post voluntas *tpt* **K** *om.* **x**

Cap. XI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** de] pro **P** dulce **B** dulcis **A^b** Capitulum XI **PV q Gh** capitulum undecimum **BA^b** (*ante rubricam tpt A^b*) XI capitulum **Y O XI K XI 134 F** sequitur capitulum XI^m **x om. u** *rubricam om.* **F** **1** mater *supra lin. suppl.* **K²** regalem progeniem **Gh** **2** humilitatem] humilitatem et **ux** illuminationem] illuminationem et **ux** singularem **P** productiua **PY² BOA^b x F Gh** perductiua **VY Ku q** iustorum] istorum **V**

4 Respondit Mater Dei: “Quomodo intelligis nupcias istas? Edicito propter istam que hec audit!” Respondit Agnes: “Tu vere utrumque mater et virgo et uxor es. **5** Nam pulcherrime facte sunt in te nupcie hora ista, cum Deus homini in te coniunctus est absque confusione et diminutione deitatis. **6** Virginitas quoque et maternitas sociate sunt illeso virginitatis pudore simulque mater et filia facta es tui creatoris. **7** Illum quippe genuisti hodie temporaliter, qui a Patre eternaliter genitus omnia cum Patre operatus est. Nam Spiritus sanctus fuit in te et extra te et circumquaque tecum; qui fecundavit te consencientem nuncio Dei. **8** Ipseque Filius Dei, qui hodie natus est de te, eciam fuit in te antequam nuncius suus perueniret ad te. Ideo fac misericordiam cum filia tua!

9 Ipsa enim similis est illi paupercule mulieri, que in conualli nichil habebat nisi modicum viuudum, utputa gallinam vel anserem; que ad dominum, qui in monte vallis habitabat, tantum affecta est, quod quidquid habebat viuudum domino in monte ex caritate offerebat. **10** Cui respondit dominus: ‘Superabundo in omnibus nec tua sunt michi necessaria; set forte ideo parua tribuis, ut tibi maiora tribuantur?’ **11** Cui illa: ‘Non,’ inquit, ‘hec ideo offero, quia tibi sunt necessaria, set quia me tantillam pauperculam fecisti monti tuo cohabitare a seruisque tuis honorata sum. **12** Ideo tantillum, quod michi tamen est consolatorium, offero tibi, ut probes, quod facerem maiora, si valerem, et ne graciae tue sim ingrata.’ **13** Respondit dominus: ‘Quia me tanta caritate diligis, ego eleuabo te ad montem meum et dabo tibi et tuis vestes et victum annualem.’ **14** Sic nunc est filia tua disposita. Ipsa enim illud solum quod habebat viuudum, id est amorem mundi et filiorum reliquit tibi. Ideo tue pietatis est prouidere ei.”

4 dei *om.* **ux** edicito] et dicito **P** tu] o tu **V** vero **ux** **6** virginitas quoque] virginitasque **ux** simulque] similiterque **ux** **7** hodie genuisti **Gh** in te fuit **Gh** **8** filius dei qui hodie natus est de te eciam fuit in te antequam *om.* **ux** **9** in conualli] in conualle **K** (habitans *add.* **K**²) habitans in conualle **Gh** in monte] in montis **x** monte **q** in monte domina **V** **10** michi sunt **O x Gh** **11** inquit hec ideo] ideo inquit hec **V** *ex* ideo inquit hoc *corr.* **A**^b hec ideo] hoc ideo **B** ideo hoc **O** fecisti monti tuo cohabitare **VY**² (habitare **Y**) fecisti monti tuo **P** fecisti monti tuo habitare **B** monti tuo fecisti habitare **O** fecisti in monte tuo habitare *ex* monte tuo habitare *corr.* **A**^b cohabitare fecisti monti tuo **Kux Fq** cohabitari fecisti monti tuo **Gh** **14** est nunc **V**

- C **15** Respondit Mater ad sponsam Filii dicens: “Filia, sta stabilis. Ego rogabo Filium meum, qui dabit tibi victum annualem et collocabit te in monte, ubi milia milium seruiunt angelorum. **16** Nam si computarentur omnes homines, qui nati sunt ab Adam usque ad nouissimum, qui nasciturus est in fine mundi, plus quam decem angeli inueniuntur pro unoquoque homine. **17** Mundus quippe non est nisi quasi quedam olla; ignis vero subtus ollam et cinis sunt amici mundi; set amici Dei sunt quasi optimus cibus in olla. **18** Ergo quando mensa parata fuerit, tunc cibus dulcis presentabitur domino, et delectabitur in eo. Olla vero frangetur, set tamen ignis non extinguetur.”

Verba virginis Matris ad filiam de reuolucione Dei amicorum in hoc mundo, nunc in tribulacionibus spiritualibus, nunc in consolacionibus; et quid sit tribulacio spiritualis et consolacio; et qualiter amici Dei debent gaudere et consolari temporaliter. Capitulum XII.

1 Mater loquitur: “Amici Dei debent volui in mundo nunc in tribulacione spirituali, nunc in consolacione spirituali. Consolacio vero spiritualis est infusio Spiritus sancti, consideracio magnalium operum Dei, admiracio paciencie eius et quando hec omnia delectabiliter opere adimplentur. **2** Tribulacio vero spiritualis est illa, quando contra voluntatem cogitaciones immunde et importune conturbant mentem, quando mens angustiatur de inhonoracione Dei et de dispendio animarum, quando animus ex racionabili causa cogitur temporalibus sollicitudinibus implicari. **3** Sic eciam amici Dei quandoque

15 angelorum ei seruiunt **K** angelorum seruiunt **x** **Fq** angelorum sunt **u** angelorum seruiunt ei
Gh **17** vero *om.* **K** mundi] mei **ux** cibus optimus **Kux Fq Gh**
18 parata fuerit mensa **Gh** tunc *om.* **Kux**
Cap. XII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** matris *om.* **V** amicorum dei
Kux q Gh Capitulum XII **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XII capitulum **Y O XII K**
F *rubricam om.* **F** **1** in *ante* tribulacione *om.* **P Kx q Gh** nunc consolacione spiritali *om.* **V** in consolacione **YO** consolacione **P BA^b Kux Fq Gh** sancti spiritus **ux** **2** importune] inoportune **Gh** et *ante* quando mens *add.* **A^b**
et *ante* quando animus *del.* **P add.** **A^b**

possunt consolari consolacione temporali, sicut de verbis edificatoriis, de ludo honesto seu de aliis operibus, in quibus nichil detractorium sit aut inhonestum, sicut per exemplum intelligere poteris.

4 Si enim pugnus semper teneretur clausus, aut contraherentur nerui aut manus debilitaretur. Sic est etiam in spiritualibus. Si enim animus staret semper in contemplacione, aut obliuiscens seipsum euanesceret superbia, aut minueretur corona glorie sue. **5** Ideo amici Dei quandoque consolantur Spiritus sancti infusione, quandoque tribulantur Dei permissione, quia per tribulaciones extirpantur radices peccatorum et fructus iusticie radicatur.

6 Verumptamen Deus, qui videt corda et intelligit omnia, **B** moderatur temptaciones amicorum suorum, ut sint eis ad profectum, quia omnia facit et permittit iuste in pondere et mensura. **7** Ergo, quia tu vocata es in spiritum Dei, noli sollicitari de longanimitate Dei, quia scriptum est, quod nemo venit ad Deum nisi Pater traxerit eum. **8** Sicut enim pastor cum fasciculo florum attrahit et allicit oues in domum, postea diligenter claudens domum, licet oues discurrant per ambitum, non tamen habebunt egressum, **9** quia domus munita est parietibus, tectum altum, ianue quoque clause, propter quod oues assuescunt comedere fenum, in tantum quod facte mansuete etiam comedunt fenum de manu pastoris, sic etiam est factum tecum. **10** Illa enim que tibi antea videbantur importabilia et difficilia, iam facta sunt leuia, in tantum quod te nichil iam delectat sicut Deus.”

Cap XII: 6 Deus, qui videt corda: Lc. 16,15
traxerit eum: Io. 6,44.

7 nemo venit ad Deum nisi Pater

3 sit] est **ux** **4** tenetur **Gh** etiam est **ux** **5** radicantur **B q Gh**
reddatur **O** **6** moderantur **Y u** **7** quod] quia **K** veniet
ux **8** claudens diligenter **Gh** discurrunt **ux** **9** ianue quoque] ianueque **u** ianue quandoque **x** facte] sint **P** est etiam **K** factum tectum (*sic*)
est **V** factum est tecum **F** **10** difficilima **ux** te iam nichil **BO** nichil te iam
A^b iam] iam te **V**

Verba Christi ad sponsam, que lacrimae sunt Deo acceptae et que non; et de quibus fienda seu eroganda est elemosina pauperibus et pro animabus defunctorum; et de consilio et rogamine Christi ad sponsam. Capitulum XIII.

A **1** Filius loquitur: “Miraris, cur illum non audio, quem vides habere multas lacrimas et plurima largiri pauperibus pro honore meo. **2** Respondeo tibi ad primum: Vbi duo fontes decurrunt, frequenter contingit, quod in unum conuenientes alterius aqua, que turbida est et lutosa, maculat et deturbat aquam fontis purissimi. Quam factam lutosam quis poterit bibere?

3 Sic est etiam de lacrimis multorum. Quorundam enim lacrimae quandoque procedunt ex humiliacione inclinacionis nature, quandoque ex mundi tribulacione et timore inferni. **4** Talium enim lacrimae lutose sunt et fetide, quia non procedunt ex caritate Dei. Set ille lacrimae sunt michi dulces, que procedunt ex consideracione beneficiorum Dei et ex consideracione peccatorum suorum et amore ad Deum. **5** Tales lacrimae eleuant animam a terrenis in celum et regenerant hominem ad vitam eternam. Nam duplex est generacio, carnalis et spiritualis. **6** Carnalis generacio generat hominem de immundicia ad immundiciam, plorat dampna carnis, sustinet gaudenter labores mundi. Talium filius non est filius lacrimarum, quia per tales lacrimas non acquiritur vita eterna. **7** Set illa generat filium lacrimarum, que plorat dispendia animarum, que sollicita est,

Cap. XIII: 7 filius lachrimarum: Aug. *Conf.* 3,12,21

Cap. XIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** deo sunt **A^b ux Gh** et pro] pro **F**
Gh et rogamine christi ad sponsam *om.* **x** Capitulum XIII **PV B u q Gh** *ante rubr.*
tpt **A^b XIII capitulum Y O XIII K F** *om.* **x** *rubricam om.* **F** **1** miraris *om.*
P multas habere **Kux Fq Gh** largiri] largitur **P** largire **O** **2** ad primum
om. **F** deturbat] deturpat **Kux F Gh** **3** est *om.* **P** *post humiliacione add.*
et **V** **4** enim *om.* **ux** sunt lutose **K** dei *om.* **V** ille *om.* **P**
suorum peccatorum **Gh** **6** eterna vita **u Fq** **7** lacrimarum filium **V**
animarum **VY anime P BOA^b Kux Fq Gh**

ne filius offendat Deum. Talis mater propinquior est filio quam que generat carnaliter, quia per talem generationem acquiritur beata vita.

8 Ad secundum, scilicet quod tribuit elemosinas pauperibus, **B** respondeo tibi: Si emeris tunicam filio ex pecunia serui tui, numquid de iure non esset tunica eius, qui possidebat pecuniam? Esset utique.

9 Sic eciam est spiritualiter. Nam quicumque grauatur subditos suos aut proximos, ut ex eorum pecunia succurrat animabus carorum suorum, plus me ad iram prouocat quam mitigat, quia ablata iniuste proderunt hiis, qui bona iuste antea possidebant, et non pro quibus dantur.

10 Verumptamen, quia iste benefecit tibi, benefaciendum est ei et spiritualiter et corporaliter, spiritualiter fundendo pro eo ad Deum preces, quia nullus credit, quantum Deo placent preces humilium, sicut per exemplum ostendam tibi. **11** Si quis offerret regi magnum pondus argenti, diceretur a circumstantibus: 'Hec est magna presentacio.' Si vero legeret unum Pater Noster regi, derideretur. **12** Sic est econtra apud Deum. Quicumque enim offert pro anima alterius unum Pater noster, accepius est Deo pondere magno auri, sicut patuit in illo bono Gregorio, qui oracione sua eciam infidelem Cesarem eleuauit ad alciorem gradum.

13 Secundo dicito ei hec verba: 'Quia benefecisti michi, rogo **C** Deum omnium remuneratorem, ut reddat tibi secundum gratiam suam.' Item dic ei sic: 'Carissime, unum consulo tibi et unum rogo. **14** Consulo, ut aperias oculos cordis tui, considerando instabilitatem et

12 in illo bono Gregorio, qui oracione sua eciam infidelem Cesarem eleuauit ad alciorem gradum: *Fsv. leg. II, p. 716.*

est filio **V Kux F** ante corr. q filio est **PY BOA^b Gh** vita beata **V** **9** eciam est] eciam est et (ex eciam esset corr.) **P** est eciam **Kux Fq Gh** **10** pro eo ad deum preces **VY BO Kux** pro eo preces ad deum **P A^b** pro eo ad dominum preces **F e** pro eo preces ad deum corr. **q** ad deum preces pro eo **Gh** quia nullus credit quantum deo placent preces om. **F** preces om. **VY** **11** regi derideretur (**12**) sic est econtra apud deum quicumque enim offert pro anima alterius unum pater noster *infra col. suppl.* **F²** **12** enim] ei **V** magno pondere **K** cesarem] cesarem de traiano **V** **13** omnium] omnem **P** post reddat om. tibi **P** in marg. suppl. **Y²**

vanitatem mundi recogitando, quantum refriguerat caritas Dei in corde tuo et quam grauis pena et horrendum iudicium futurum; **15** et attrahe caritatem Dei in cor tuum disponendo omnia tempora tua, bona temporalia et opera affectusque et cogitationes ad honorem Dei, filiosque tuos trade ordinationi et dispositioni Dei nichil propter eos de amore Dei minuendo. **16** Secundo rogo, ut in oracionibus tuis impetres, quatenus Deus, qui omnia potest, donet tibi pacienciam et impleat cor tuum sua benedicta caritate.’”

Verba confortatiua Christi ad sponsam in timore positam, quod non debeat timere de hiis que vidit et audiuit, quia Spiritus sancti sunt; et quomodo Dyabolus per serpentem et leonem, consolacio Spiritus sancti per linguam designantur; et qualiter sit opponendum Dyabolo. Capitulum XIII.

A **1** Filius loquitur: “Cur times et sollicitaris ex eo, quod Dyabolus immittit aliqua in verba Spiritus sancti? Numquid aliquando audisti illum conseruare linguam suam sanam, qui eam misit inter dentes leonis commoti? **2** Aut numquid aliquis quandoque suxit mel dulcissimum de cauda serpentis? Nequaquam. Set quis est leo vel serpens nisi Dyabolus, leo propter maliciam, serpens propter astuciam? Quid vero lingua nisi consolacio Spiritus sancti? **3** Quid namque est linguam ponere inter dentes leonis nisi verba Spiritus sancti, qui in specie lingue apparuit, propter fauorem et laudem humanam dicere? **4** Ergo quicumque laudes Dei ad placendum

14 refrigerat **ux** quam] quamuis **V** grauis] grauis est **Gh** **15** tempora] membra **V** et opera affectusque] et opera affectus **q** opera affectus et **Gh** et cogitationes] recogitationes **P** filiosque] filios quoque **V Gh** filios **q**
Cap. XIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh **R** positam] positam et **K**
 leonem] leonem et **V** sancti spiritus **Gh** opponendum sit **q** Capitulum XIII
PV B u q Gh ante rubr. tpt **A^b** XIII capitulo **Y O** XIII **K** XIII 138 **F** om. **x** rubricam
 om. **F** **1** immittet **ux** illum conseruare] eum seruare **Gh** misit eam
q **2** suxit quandoque **K** propter maliciam] per maliciam **Fq** propter
 astuciam] per astuciam **Fq** **3** quid namque est linguam ponere inter dentes leonis
 nisi verba spiritus sancti om. **V** namque] vero **ux** et] vel **F**

hominibus loquitur, hic utique mordetur et decipitur a Dyabolo, quia verba illa, quamuis sint Dei, non procedunt de ore caritatis Dei, et lingua, scilicet consolacio Spiritus sancti, auferetur ab eo. **5** Qui vero nichil desiderat nisi Deum, omniaque mundialia sunt ei molesta, nec corpus affectat videre nec audire nisi que sunt Dei, **6** animaue eius in infusione Spiritus sancti letatur, hic talis decipi non potest, quia spiritus malus cedit spiritui bono nec audet ei appropinquare.

7 Quid vero significat mel de cauda serpentis sugere nisi **B** consolacionem Spiritus sancti de suggestionibus Dyaboli sperare? **8** Quod nequaquam fieri potest, quia Dyabolus se magis millies occidi permetteret quam unicum verbum consolatorium daret anime, cuius exitus tenderet ad finem vite. **9** Ergo noli timere. Deus enim, qui incepit bonum tecum, perficiet usque ad finem bonum. Verumptamen scito, quod Dyabolus est quasi canis dimissus de copula, quando videt te non esse in infusione Spiritus sancti, currens ad te cum temptationibus et suggestionibus suis. **10** Set si opposueris ei aliquod durum, quod dentes sui vel doleant vel obstupescant, statim resiliet a te nec nocebit tibi. **11** Quid vero est durum opponendum Dyabolo nisi caritas diuina et obediencia mandatorum Dei? **12** Que cum videbit Dyabolus perfecte in te, statim dentes eius, id est conatus eius et voluntas frustrabitur, quia considerat te omnia contraria magis velle pati quam mandatis Dei contraire.”

4 illa] ista **A^b** *om.* **ux** dei non procedunt de ore caritatis *om.* **q** procedunt] tamen
(supra lin.) procedunt **K** scilicet] id est **P B ux** consolacio spiritus sancti **BOA^b Fq**
spiritus sancti consolacio **Kux Gh** spiritus sanctus **P** spiritus sancti **VY** **5** molestia
P BA^b ux affectat] spectat **P BOA^b** *af- in ras. scr.* **Y²** dei sunt **F Gh** **6**
animaue] anima quoque **V** audit **P** **7** sugere] suggere **P in** suggere *mutat*
(-g- supra lin. addens) **Y²** surgere **V** sperare **Kx Fq Gh in marg. suppl.** **V** separare **P B**
ex separare corr. **Y² OA^b u** **8** occidi millies **BO** occidi millesies **A^b** **9**
usque *om.* **Gh** scio **ux** quando] cum **K** **10** set *bis* **P om.** **K** sui *om.*
V vel doleat] doleat **P** **11** opponendo **V** **12** videbit] videt **Kux**
viderit **Gh** perfecta **ux**

Verba Christi ad sponsam, cur boni in hac vita tribulantur et mali prosperantur; et quomodo Deus probat per exemplum, quod quandoque promittit temporalia, in quibus subintelliguntur spiritualia; et quare Deus non predixit singula ad certas horas, cum omnes hore et momenta sint ei nota. Capitulum XV.

A **1** Filius Dei loquitur: “Miraris, cur amicum Dei honorandum audisti tribulari, inimicum vero Dei audisti honoratum, quem credebas flagellandum, sicut tibi in alia diuina visione dictum fuit. **2** Respondeo tibi: verba mea et spiritualiter et corporaliter intelligi debent. Quid enim est tribulatio mundi nisi preparatio quedam et eleuatio ad coronam? Quid vero prosperitas mundi homini abutenti gracia nisi descensus quidam ad perdicionem? **3** Ergo tribulari in mundo vera est exaltatio ad vitam. Prosperari vero in mundo homini iniusto verus descensus est ad infernum. Ideo ad instruendam pacienciam tuam in verbis Dei dico tibi unum exemplum, **4** quasi mater una esset habens duos filios, quorum unus natus fuit in obscuro carcere, nichil sciens nec audiens nisi tenebras et lac matris. Alius vero natus fuit in tugurio paruo habens cibum humanum, requiem in lecto, seruicium ab ancilla.

5 Ei vero qui in carcere natus fuit dixit mater: ‘O, fili, si volueris egredi a tenebris, habebis cibum delicatorem, lectum molliorem et tuciolem locum.’ **6** Quod puer audiens egressus est, quia si mater promisisset sublimiora, scilicet vel currentes equos vel domos eburneas aut latam familiam, non credidisset, **7** quia nichil nouerat nisi tenebras et lac maternum; sic et Deus quandoque parua promittit, in quibus alciora intelligit, ut homo per temporalia addiscat celestia cogitare.

Cap. XV habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** promittit] permittit **VY** subintel-
 liguntur] intelliguntur **K** et] et et **V** quare] qualiter **Gh** ei sint nota **K q** ei
 nota sint **x** ei sunt nota **Gh** ei] et **V** Capitulum XV **PV B q Gh** ante rubr. *tpi* **A^b XV**
 capitulum **Y O XV K XV 139 F** sequitur et cetera **x om. u** rubricam *om.* **F** **1**
 vero *om.* **P** dei vero **V x** audisti honoratum] honoratum **Kux Gh** dictum fuit
 tibi in alia diuina visione **Kux Gh** **2** et eleuatio] reuellatio **V** **3** est vera
 exaltatio **A^b** vera exaltatio est **Ku Fq Gh** vera exultatio est **x** instruendum **Kux**
Gh **4** esset *om.* **V** **6** quia] qui **ux** **7** sic et deus quandoque
 parua promittit *om.* **V** et deus] deus **P** homo] tunc **P**

8 Alteri vero filio dixit mater: ‘O, fili, quid tibi utilitatis est morari **B**
in isto vili tugurio? Audi igitur consilium meum, et proderit tibi. Ego
scio duas ciuitates: **9** in prima est habitantibus gaudium interminabile
et indicibile honorque sine fine. In secunda est exercitium pugilum,
ubi omnes qui pugnant fiunt reges, omnesque qui vincuntur vincunt.’
10 Quod puer audiens et egrediens ad stadium, regressus dixit matri:
‘Vidi,’ inquit, ‘mirabilem ludum in stadio: alii prosternebantur et
conculcabantur, **11** alii denudabantur et mortificabantur, attamen
omnes tacebant, omnes ludebant, nullusque contra prosternentes se
leuauit caput seu manum.’

12 Respondit mater: ‘Ciuitas ista quam vidisti non est nisi
suburbium ciuitatis glorie. In isto enim suburbio experiri vult
Dominus illos, qui fuerint apti intrare ciuitatem glorie; **13** et quos
viderit vigilanciores ad certamina, hos in gloria sublimius coronabit.
Et propterea in ipso suburbio resident hii qui probaturi sunt illos qui
in gloria sunt coronandi. **14** Quod vero vidisti prostratos denudari,
verberari et tacere, hoc ideo est, quia vestes nostre maculate sunt ex
tenebris tugurii nostri; que ut subtilius mundentur, opus est magno
certamine et labore.’ **15** Respondit puer: ‘Graue est conculcari et **C**
tacere. Melius enim iudico redire ad tugurium meum.’ **16** Cui mater:
‘Si,’ inquit, ‘manseris in tugurio nostro, orientur ex tenebris nostris et
fetoribus vermes et serpentes, quorum auditu horrescet auditus tuus,
quorum morsu inrigidabitur omnis virtus tua, quorum cohabitatione
malles non fuisse natus.’ **17** Quod puer audiens et corporale bonum
appetens, quod tamen mater intellexit spiritualiter, factus est
animequior et cotidie incitabatur ad coronam.

18 Sic facit et Deus. Nam quandoque promittit et tribuit
corporalia, quandoque promittit carnalia, in quibus subintelligit
spiritualia, ut et animus per accepta munera incitetur ad feruorem

8 est *om.* **V** igitur] ergo **B om.** **ux** **9** habitantibus est **V** habitantibus *ante* est
in marg. suppl. **Y**² **11** omnes ludebant *om.* **O** omnesque ludebant **B** proster-
nentem **K** seu] siue **Gh** **12** enim *om.* **Kux** apti] aperti **V** intrare]
intrare in **V** **13** et] ut **Kux** sublimius in gloria **ux** propterea et **Kux**
illos] eos **K** hos **ux** coronandi sunt **K** **14** verberari] et verberari **F**
tacere] carere **P** **15** enim] est **V** est enim **O** **16** vermes] vermes et
fetores **V** horrescit **Gh** **17** corporale] corpore **V** appetens] affectans
ux **18** promittit] permittit **V** corporalia] temporalia **V Gh**

Dei, et per intellectum spiritualem humilietur, ne de se presumat. **19** Sic fecit Deus Israheli. Primo namque promisit et dedit eis temporalia, et cum eis fecit eciam mirabilia, ut per talia erudirentur ad inuisibilia et spiritualia. **20** Deinde facta in eorum intellectu maiori Deitatis cognicione, cum prophetis Deus loquebatur obscura verba et difficilia ad intelligendum, intermiscens quedam consolatoria et gaudio, **21** quando scilicet promisit populo reditum ad patriam, pacem perpetuam omniaque ruinosam edificanda. **22** Que omnia promissa licet populus carnalis intellexit et habere ea voluit carnaliter, Deus tamen quedam carnaliter, quedam vero spiritualiter adimplenda presciuit et prefiniuit.

- D **23** Set poteris querere: Cur Deus, cui omnes hore et momenta nota sunt, non plane et ad certas horas predixit singula? Aut cur alia dixit, alia notauit? **24** Respondeo tibi: Israhel carnalis erat et carnalia sola desiderabat nec inuisibilia nisi per visibilia percipere poterat. Ideo placuit Deo multis modis erudire populum suum, **25** ut creduli promissionum Dei coronarentur sublimius propter fidem, ut proficientes in bono feruerent amplius, ut desidiosi succenderentur ad Deum feruencius, ut transgredientes desisterent peccare liberius, **26** ut tribulati tolerarent miseras suas paciencius, ut laborantes subsisterent delectabilius, ut expectantes per obscuram promissionem sublimius coronarentur. **27** Si enim Deus carnalibus sola spiritualia promississet, omnes tepuissent ab amore celestium. Si vero sola carnalia promississet, que tunc differentia fuisset homini et iumento? **28** Set pius et sapiens Deus, ut homo moderate tanquam moriturus <et> iuste gubernaret corpus suum, dedit ei corporalia; ut autem appeteret celestia, ostendit beneficia et miracula celestia; **29** ut

de se] de seipso **Gh** **19** sic] sicut **Gh** dedit eis] dedit ei **O K** mirabilia]
 miracula **ux** **21** redditum **PY** **22** vero *om.* **Kux F** **23** potes **K**
Gh note **P x** certas] rectas **Gh** predixit] dixit **BOA^b** dixit] dixit et **A^b**
Gh **24** percipere] participare **P** **25** creduli *e* crudeli *corr.* **V F** credulis
x libentius peccare **V** **26** suas miseras **ux** subsisterent] substinerent **V**
 sustinerent **O** **27** tepuissent] tenuissent **P B** fuisset differentia **F**
28 et *scripsi, deest* **codd. Gh** appeteret] appareret **P** appeteret celestia ostendit
 beneficia et miracula celestia ut vero *om.* **V** ostendit] ostendit et **K**

vero timeret peccare, ostendit iudicia sua terribilia et immissiones per angelos malos; ut etiam illuminator promissionum et dator sapientie expectaretur et desideraretur, obscura et dubia cum consolatoriis intermiscebantur.

30 Sic etiam adhuc hodierna die Deus per similitudines corporales **E** indicat iudicia spiritualia et loquendo corporalem honorem intelligit spiritualem, ut soli Deo omne magisterium tribuatur. **31** Quid enim est honor mundi nisi ventus et labor et diminutio diuine consolacionis? Quid vero est tribulacio nisi preparacio virtutum? **32** Ergo promittere iusto honorem mundi, quid est nisi priuacio commodi spiritualis? Promittere vero tribulaciones mundi, quid est nisi medicamentum et antidotum magne infirmitatis? **33** Propterea, filia, verba Dei multipliciter intelligi possunt, nec tamen ob hoc aliqua in Deo mutabilitas est consideranda, set sapientia eius ammiranda et formidanda. **34** Nam sicut in prophetis multa dixi corporaliter, que et corporaliter perficiebantur, multa etiam dixi corporaliter, que spiritualiter perficiebantur vel intelligebantur, sic et nunc facio, et quando hec contingunt, causam eorum indicabo tibi.”

Cap. XV: 29 immissiones per angelos malos: Ps. 77,49.

29 sua <i>om.</i> Gh	dator] doctor V	30 tribuantur Gh	31 est honor]
honor K	32 tribulacionem A^b ux	33 in deo aliqua V	34 in
<i>om.</i> V	multa dixit V	et carnaliter] et carnaliter ux	etiam dixit V
et nunc Kux Fq Gh	contingent A^b contingit x	eorum] horum V	facio

Verba virginis ad filiam, quomodo Dyabolus frequenter astute ducit sub deuocionis pelle aliquem vel aliquos inter seruos Dei, ut ipsos perturbet; et quibus indulgencie largiuntur; et quomodo dispositio Ecclesie per anserem et Deus per gallinam designantur; et qui sunt digni Dei pulli vocari. Capitulum XVI.

A **1** Mater Dei loquitur sponse Christi: “Cur collegistis istum, cuius lingua magniloqua, vita ignota, mores mundiales?” **2** Respondit illa: “Quia,” inquit, “credebatur bonus et ne confunderer, si homo lingue note despiceretur. Verumptamen, si Deo displicuisse prescirem, non magis eum quam serpentem collegissem.” **3** Cui Mater: “Hec,” inquit, “voluntas tua bona custodiuit et refrenauit linguam eius et cor, ne vos ad perturbacionem commoueret. Dyabolus quippe astutus adduxit vobis lupum in vellere ouis, ut inueniret occasionem sollicitandi vos et in vos garriendi.” **4** Respondit illa: “Nobis apparet, quod sit deuotus et penitens et quod visitat sanctos et dicit se velle abstinere a peccato.”

5 Respondit Mater: “Vbicumque anser est cum pennis, dic utrum comeditur caro an penne? Nonne penne abhominabiles sunt stomacho, caro vero cibatur et confortat?” **6** Sic est et spiritualiter dispositio et constitutio sancte Ecclesie. Est enim quasi anser, in qua est corpus Christi tanquam caro recentissima. **7** Sacramenta sunt quasi interiora anseris, aie vero significant virtutes et actus martirum et confessorum, plume autem notant caritatem et pacienciam sanctorum, set penne significant indulgencias, quas sancti viri concesserunt et promeruerunt. **8** Ergo omnis qui venit ad indulgencias ea intencione, ut a peccatis prioribus absoluatur et tamen ut remaneat in priori viciosa

Cap. XVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *declaracionem habent* **K qU^a F Gh**
R astate frequenter **P Kux q Gh** ducit| seducit **K** aliquem (aliquam **x**) vel aliquos
PY Kux aliquando aliquos **V q** (aliquando *del.* **q²**) **Gh** *in* aliquando aliquos *mut.* **Y²**
aliquando aliquem vel aliquos **BOA^b** perturbent **P Kx q Gh** digni dei pulli vocari
VY BOA^b pulli digni dei vocari **P** digni pulli dei vocari **Kux q** digni vocari pulli dei **Gh**
Capitulum XVI **PV B x q Gh** *ante rubr. ipt* **A^b** XVI capitulum **Y O XVI K XVI 140 F** *om.*
u *rubricam om.* **F** **1** dei *om.* **P Kux Fq Gh** collegisti **BO x** *in* collegistis
corr. **A^b** **2** illa *om.* **ux** displicuisset **Gh** prescuissem **P** **4** et
quod] et quia **ux** visitet **OA^b** **6** sic est et] sic est **K Fq Gh** **7**
sacramenta] sacramenta vero **ux**

18 Sic Deus omnes cum gracia sua visitat; eos vero qui sic cogitant: ‘Nos,’ inquit, ‘abstinere volumus a peccato et, in quantum possumus, conari volumus ad perfeccionem,’ hos visitat Spiritus sanctus frequencius, ut perfeccius possint. **19** Qui vero omnem voluntatem suam committunt Deo, nolentes nec minima facere contra amorem Dei, set sequuntur eos, quos viderint tendere ad perfecciora, et stant humilium hominum consilio reluctantes discrete motibus carnis sue, **20** hos quasi gallina pullos subicit sibi Deus, faciendo eis iugum suum leue et consolando eos in difficultatibus **D** suis. **21** Qui vero propriam sequuntur voluntatem, cogitantes modica bona, que faciunt, esse digna apud Deum mercede nec conantur ad maiorem perfeccionem, **22** set stant in hiis que mentem delectant, excusantes fragilitatem suam exemplis aliorum et leuigantes culpas suas peruersitatibus aliorum, **23** tales non fiunt pulli Dei, quia voluntatem non habent frangere duriciam et vanitatem cordis sui; set si possent, vellent magis diu vivere, ut in peccato diu possent perseuerare.

24 Non fecit sic ille bonus Zacheus, non sic Magdalena: set quia in omnibus membris offenderant Deum, omnia membra dederunt ei ad satisfaciendum ei pro offensis; **25** et quia ad mundi honores ascenderunt mortaliter, descenderunt in eius contemptum humiliter, quia difficile est Deum et mundum simul diligere, nisi fuerit sicut animal illud, quod oculos habebat ante et retro; **26** et talis, quantumcumque sollicitus est, tribulabitur tamen. Qui autem tales sunt sicut [eiusmodi] Zacheus et Magdalena, tuciore[m] partem elegerunt.”

Cap. XVI: 20 iugum suum leue: Mt. 11,30
ff. Magdalena: Lc. 8,2.

24 ille bonus Zacheus: Lc. 19,1

18 sanctus *om.* **P** **19** perfecciora] perfeccionem **A^b x** **20** hos] hos et
P **21** bona *om.* **V** **22** *ex ante* peruersitatibus *add.* **ux** **23**
possent diu **ux** **24** non sic] nec sic **ux** offenderunt **K** pro offensis] pro
peccatis et offensis **BOA^b** **25** quia] quia iam **K** **26** tamen *om.* **ux**
qui] quod **P** *in ras. scr.* **Y²** sicut] et **ux** eiusmodi *exclusi auctore* **BU**, *habent* **PVY**
BOA^b ux q *ex eiusdemmodi corr.* **F** eiusdem **K** huiusmodi **Gh** zacheus et magdalena]
matheus magdalena **V**

Declaracio

27 Hic aduocatus Ostgocie venit ad annum iubileum plus ex timore quam amore, de quo loquitur Christus in Roma: “Omnis qui euaserit periculum aliquod, cauendum est, ne recidiuet in priora. Nam naute eciam in portu nimium confidentes periclitantur. **28** Ideo iste caueat, ne veniat ad priorem statum officii sui; alioquin, nisi cauerit, amittet desiderabilia, congregata venient ad extraneos, filii non recipient hereditatem, et ipse non sine dolore apud alienos morietur.”

29 Hic rediens factus est iterum exactor, et omnia ita euenerunt.

Informacio optima sancte Agnetis ad filiam ad bene et laudabiliter viuendum et ad malam vitam et Deo ingratham precauendum; in qua fortitudo et paciencia per currum, per quatuor vero rotas designantur iste quatuor virtutes: perfecte omnia relinquere propter Deum, humilitas et Deum sapienter diligere carnemque discrete refrenare; et ponuntur quedam alia de religiosis. Capitulum XVII.

1 Agnes loquitur sponse Christi: “Vidisti,” inquit, “dominam A Superbiam in curru superbie hodie?” Cui sponsa respondit: “Vidi,” inquit, “et tabescebam, quia caro et sanguis, puluis et stercus se ibi laudari querit, ubi merito debet se humiliare. **2** Quid enim est talis ostentacio nisi prodiga donorum Dei consumpcio, vulgi ammiracio,

Declaracio **Fq Gh** addicio **K** libro quarto in fine 16 capituli **U^a** **27 post** venit *add.*
romam **q²** venit romam **U^a** amore] ex amore **U^a** **28 caueat]** caueat sibi **K Gh**
Gh cauerit] cauerit sibi **K F** (sibi *supra lin. add.* **F**) recipient] accipient
K 29 post exactor *del.* osgocie **U^a**

Cap. XVII habent PVY BOA^b K² F Gh post verba aliquot desinunt Kux q Addicionem habent K K² qU^a F Gh R per quatuor] et quatuor u et per quatuor x vero om. Kux scilicet ante perfecte add. Kux q Gh et ante humilitas add. Kux discrete] districte P religiosis] religiosis et cetera sequitur ergo capitolum decimum septum (sic). libera ergo pyssyme deus de miseria regni peccatorum ut tecum gaudens laudem te in secula seculorum. amen et cys (sic) x Capitulum XVII PV B q ux Gh ante rubr. tpt A^b XVII capitulum Y O XVII K XVII 141 F rubricam om. F 1 superbiam PY BOA^b ux F (cfr Rev. IV 45:6) in superbam mut. Y² superbie V superbam KK² q Gh tabescebam] tabescebam et cetera require post finem tocius huius libri K deberet V BOA^b ux se humiliare deberet B se deberet humiliare OA^b humiliare] humiliare et cetera require libro ad reges capitulo XV q

iustorum tribulacio, pauperum desolacio, Dei prouocacio, suiipsius obliuio, iudicii futuri grauior diiudicacio et dispendium animarum?"

3 Respondit Agnes: "Gaude, filia, quia a talibus erepta es. Propterea et describere tibi currum quendam volo, in quo te secure poteris reclinare. Currus itaque in quo sedere debes est fortitudo et paciencia in tribulacionibus. **4** Cum enim homo carnem refrenare ceperit et totam voluntatem suam Deo committere, aut sollicitat mentem superbia, que hominem eleuat a se et supra se, quasi similis sit Deo et hominibus iustis, **5** aut certe frangit eum impaciencia et indiscrecio, ut vel redeat ad solita vel deficiat in viribus, ut ineptus sit in labore Dei. **6** Propterea est opus paciencia discreta, ut nec impaciens retrocedat nec indiscrete perseueret, set in viribus et temporibus se conformet.

B 7 Prima vero rota currus istius est voluntas perfecta omnia relinquendi propter Deum nilque desiderare nisi Deum. **8** Nam sunt multi, qui temporalia relinquunt eo fine, ut aduersitatibus careant et tamen nichil eis desit ad utilitatem et voluptatem. **9** Quorum rota non est bene ductilis et versatilis, quia cum pungit paupertas, desiderant sufficienciam; cum grauat aduersitas, requirunt prospera; **10** cum temptat eos deieccio, murmurant de dispositione diuina et affectant honores; cum precipiuntur contraria, querunt proprias libertates. **11** Ergo illa voluntas est Deo placita, que nichil de suo habere desiderat nec in prosperitate nec in aduersitate.

12 Secunda rota est humilitas, qua homo reputat se ad omnia bona indignum, ponens ante oculos suos omni hora peccata sua, reum se existimando in conspectu Dei. **13** Tercia rota est diligere Deum sapienter. Ille plane sapienter diligit, qui seipsum circumspectando odit vicia sua, qui contristatur de peccatis proximorum et parentum

2 tribulacio] tribulacio et cetera require ulterius libro ad reges xv^o capitulo et declaracio in fine sexti **u** tribulacio et cetera require libro ad reges capitulo decimo quinto sequitur rubrica **x** pauperum desolacio dei prouocacio *om.* **V** iudicii *om.* **K²** grauis **K²** **3** reclinare] declinare **P** tribulacione **P** **5** cum *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** indiscretionem **P BA^b** redeat] reddat **V** **6** *in in ras. scr.* **Y²** et **P om.** **K² Gh** **7** istius currus **V** relinquendi omnia **K² F Gh** nichilque **P A^b** **8** relinquent **K²** tamen] cum **P** voluptatem] voluntatem **PV** **9** quia] qui **Gh** desiderant sufficienciam cum grauat aduersitas *om.* **F** **12** existimando] estimando **F** **13** contristatur] tristatur **V** et parentum suorum *om.* **V**

suorum, **14** letatur vero de spirituali eorum profectu ad Deum, qui amicum suum non optat viuere ad utile et commodum suum proprium, set ut Deo seruiat, timetque ei plus de mundano processu, ne forte offendat Deum. **15** Talis ergo est sapiens dileccio odiendo vicia, non fouendo propter fauorem vel honorem eosque plus diligendo, quos in amore Dei viderit feruenciores.

16 Quarta rota est refrenacio discreta carnis. Quicumque enim est in coniugio et cogitat sic: 'Ecce,' inquit, 'trahit me caro inordinate. Si vixero secundum carnem, scio pro certissimo, quod irascitur conditor carnis, qui plagare potest et infirmare, qui occidet et viuificabit. **17** Ideo ob amorem et timorem Dei refrenare volo beniuele carnem meam, viuere modo debito et ordinato ad honorem Dei.' Quicumque taliter cogitat petens adiutorium Dei, eius rota accepta erit Deo. **18** Si vero religiosus est et cogitat sic: 'Ecce trahit me caro ad delicia, offert se eciam locus, tempus et bona et etas ad delectandum, attamen adiutorio Dei nolo peccare propter professionem sanctam et momentaneum delectacionis bonum. **19** Magnum quippe est quod voui Deo: pauper ingressus sum, pauperior egrediar, iudicium de cunctis sum <subiturus>. **20** Ideo, ne offendam Deum meum, ne scandalizem proximum meum, ne meipsum faciam periorum, abstinere volo.' Talis abstinencia digna est mercede magna.

21 Si vero aliquis est in honore et deliciis et cogitat sic: 'Ecce ego abundo in omnibus, et pauper deficit, et tamen unus Deus est omnium. Quid promerui ego et quid demeruit ille? Quid vero est caro nisi cibus vermium? **22** Quid vero tot delicia nisi nausee et

Cap. XVII: 16 occidet et viuificabit: 1 Sm. 2,6; 4 Rg. 5,7

14 letatur vero] lectatur enim **P** suum *et supra lin. et in marg. suppl.* **F** forte om. **V**
K² F Gh **15** non] et non **K² Gh** fouendo] fauendo **PVY** vel] et **K²**
Gh **16** quarta] quarta vero **K² Gh** enim om. **PVY** quod] quia **P K²**
Gh qui *ante* occidet om. **F** viuificabit **VY** iudicabit **P BOA^b K² F Gh** **17**
petens] potens **V** eius om. **P** **18** eciam se **K² Gh** tempus] et tempus
BOA^b et *ante* etas exp. **P om. V** sanctam om. **P** **19** voui] veni **V**
subiturus *scripsi* facturus **codd. Gh** **21** est deus **K²** et *ante* quid demeruit om.
VY quid vero est caro nisi cibus vermium om. **PVY**

occasio infirmitatis, perditio temporis et peccati inductiuum? Ideo refrenabo carnem meam, ne in ea vermes lasciuiant, ne grauius iudicium subeam, ne tempus penitencie inaniter expendam, **23** et si forte caro male educata non poterit faciliter flecti ad grossiora ut pauper, subtraham ei tamen paulatiue delicaciora aliqua, sine quibus bene potest subsistere, ut necessitatem habeat non superfluitatem.’ **24** Quicumque ergo sic cogitat et faciendo conatur, quantum potest, hic et confessor et martir vocari potest, quia martirii genus est delicias habere et deliciis non uti, in honore esse et honorem contempnere, magnum esse apud homines et minima sentire de seipso. Itaque talis rota multum placet Deo.

25 Ecce, filia, currum figuraui tibi, cuius angelus tuus est auriga, si tamen frenum eius et iugum a collo tuo non excusseris, id est si inspiraciones eius salubres non dimiseris, sensus tuos et cor tuum ad inania et scurrilia relaxando. **26** Nunc eciam currum, in quo domina illa sedebat, dicere tibi volo. Currus plane impaciencia eius est, scilicet contra Deum et contra proximum et contra seipsam: **27** contra Deum iudicando occulta iudicia eius, quia non prosperatur ad votum; malignando contra proximum, quia non consequitur bona eius; impaciens quoque in seipsam est occulta cordis sui impacienter ostendendo.

28 Huius currus rota prima superbia est preferendo se aliis et alios iudicando, contempnendo humiles et honores ambiendo. **29** Secunda rota est inobediencia preceptorum Dei, que inducit in cor eius excusacionem infirmitatis sue, leuigacionem culpe sue, presumpcionem cordis malicieque defensionem. **30** Tercia rota est cupiditas mundialium, que inducit ei prodigalitem in expendendo que habet, negligenciam et obliuionem sui et futurorum, anxietatem cordis, tepiditatem ad amorem Dei. **31** Quarta rota est suiipsius

22 lasciuiant vermes **V** **23** poterit] potest **K²** tamen ei **BOA^b K²**
Gh **24** hic et] hic **VY** deliciis] delicias **K²** **25** angelus tuus est
auriga **VY** angelus tuus auriga est **BOA^b** auriga angelus tuus est **K² F Gh** auriga *om.*
P **26** tibi dicere **V** **27** prosperatur] properatur **P** consequitur]
sequitur **P BOA^b** **28** curris **K²** est superbia **B K² Gh** contempnendo
humiles et *om.* **V** **29** inducit] ducit **V** **30** cupiditatis **F Gh**

amor, per quem excludit a se Dei sui reuerenciam et timorem, finem-que suum et iudicium non attendit.

32 Huius currus auriga est Dyabolus, qui eam ad omnia que ipse miserit in cor eius facit hylarem et audacem. Duo vero equi, qui trahunt currum, spes est longe vite et voluntas peccandi usque in finem. **33** Frenum vero pudor confessionis est. Qui quidem pudor sic per spem longe vite et voluntatem perseuerandi in peccato trahit animum a recto tramite et in peccato sic onerat, **34** quod nec terrore nec pudore nec ammonicione surgere potest; set cum stare firmiter se credit, nisi iuuante gracia Dei descendet in profundum.”

Addicio.

35 Item loquitur Christus de eadem domina: “Hec est vippera que linguam habet meretricam, fel draconum in corde, venenum amarissimum in carne. Ideo oua eius erunt venenosa. Felices erunt qui non experiuntur onus eorum.”

34 descendet in profundum: Ps. 54,16; 113,17.

32 qui trahunt] pertrahunt **V** et voluntas peccandi ... (33) ... qui quidem pudor sic per spem longe vite *om.* **V** **33** sic] fit **K**² voluntatem] voluntate **P** voluntatem peccandi et **BOA**^b recto] retro **P** **34** cum stare] constare **V** addicio] libro quarto in fine 17 capituli **U**^a **35** Item loquitur christus] Christus loquitur **K**² **F** domina] domina dicens **Gh** vippera] viripera **Gh** e domina *supra lin corr.* **U**^a meretricam *in meretricam corr.* **U**^a meretriciam **Gh** experientur **Gh**

Verba laudis filie ad virginem gloriosam et responsio grata virginis ad filiam, in qua filie per virginem graciae plurime de se et apostolorum et sanctorum conceduntur et multa alia bona. Capitulum XVIII.

A **1** “O, dulcis Maria,” inquit sponsa, “benedicta sis tu eterna benedictione, quia virgo ante partum, virgo post partum, virgo cum sponso, virgo etiam indubitata dubitante sponso. **2** Propterea benedicta sis tu, quia mater et virgo, quia sola Deo carissima, quia pre omnibus angelis purissima, quia sola cum apostolis fide plenissima, **3** quia sola dolore cordis amarissima, quia pre confessoribus abstinencia clarissima, quia pre virginibus omnibus excellentissima continencia et castitate. **4** Ideo benedicant te omnia superiora et inferiora, quia per te Deus creator factus est homo, per te iustus inuenit gratiam, peccator indulgenciam, mortuus vitam, exul rediit ad patriam suam.”

5 Respondit virgo: “Scriptum est, quod Petro reddente testimonium Filio meo, quod esset Filius Dei, responsum est ei: ‘Beatus es, Symon, quia caro et sanguis non reuelauit tibi.’ **6** Sic dico ego nunc: Hanc salutationem non reuelauit tibi carnalis anima tua, set ille qui erat sine principio et est sine fine. Propterea tu esto humilis, et ego ero tibi misericors; **7** Iohannes baptista, ut promisit, erit tibi dulcis; Petrus vero erit tibi mitis; Paulus autem fortis quasi gigas. Tunc quoque Iohannes baptista dicturus est tibi: ‘Filia, sede in genu!’ **8** Petrus vero dicet: ‘O, filia, aperi os tuum, et cibabo te cibo dulcedinis!’ Paulus vero induet te et armabit armis caritatis. Ego vero, que Mater sum, presentabo te Filio meo.

Cap. XVIII: **R** de se *i.q.* a se, *vide Gloss.* **2** dubitante sponso: Mt. 1,19 f. **5** caro et sanguis non reuelauit tibi: Mt. 16,17. **8** aperi os tuum, et cibabo te cibo dulcedinis: Ps. 80,11

Cap. XVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** filia **V** graciae plurime **BA^b Kux Gh** gracias plurimas **PVY O q** de se et apostolorum et sanctorum] de se et apostolis et sanctis *expectes* Capitulum XVIII **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b XVIII** capitulum **Y O XVIII K XVIII 142 F** *rubricam om.* **F** **1** eterna *om.* **V** virgo etiam indubitata dubitante sponso *om.* **V** **2** quia sola] que sola **K** deo] dei *e de corr.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** angelis omnibus **Kux Fq Gh** **4** deus *om.* **Kux** per te] propter te **K** **5** quod esset] quia esset **ux** **6** anima tua carnalis **VY** est *supra lin. suppl.* **K om.** **Gh** et ego] ego **K Fq Gh** tunc ego **u** et tunc **x** **8** tuum *deest* **Kux Fq Gh** armabit] armabit te **Kux Gh**

9 Verumptamen, filia, ista poteris eciam intelligere spiritualiter. **B**
 Nam in Iohanne, qui interpretatur gracia Dei, notatur obediencia
 vera. Ipse quippe fuit et est dulcis: **10** Iohannes, dulcis parentibus
 propter mirabilem gratiam, dulcis hominibus propter singularem
 predicacionem, dulcis Deo propter vite sanctitatem et obedienciam.
11 Obediuit denique in iuuentute, obediuit in prosperis et aduersis,
 obediuit et humiliter stetit cum honorari posset, obediuit et in morte.
12 Ergo obediencia dicit: ‘Sede in genu!’ Id est, ascende ad humilia et
 habebis sublimia, relinque amara et obtinebis dulcia, **13** relinque
 propriam voluntatem, si vis esse paruula, contempne terrena et eris
 celestis, contempne superflua et habebis abundanciam spiritualem.

14 In Petro vero notatur fides sancta: fides sancte Ecclesie. Sicut
 enim Petrus stabilis permansit usque in finem, sic et fides sancte
 Ecclesie sine fine stabilis permanebit. **15** Ergo Petrus, id est fides
 sancta, dicit: ‘Aperi os, et habebis cibum optimum!’ Id est: aperi
 intellectum anime tue et in sancta Ecclesia inuenies cibum
 dulcissimum, **16** id est ipsum corpus dominicum in sacramento
 altaris, nouam quoque legem et veterem, explanaciones doctorum,
 pacienciam martirum, humilitatem confessorum, virginum
 castimoniam omniumque virtutum fundamentum. **17** Itaque fidem
 sanctam quere in Ecclesia sancti Petri, quesitamque memoriter retine
 et operibus consumma.

18 In Paulo vero notatur paciencia. Ipse enim fuit feruens contra **C**
 impugnantes fidem sanctam, gaudens in tribulacionibus, longanimis
 in spe, paciens in infirmitatibus, **19** compassius cum dolentibus,
 humilis in virtutibus, hospitalis in pauperes, misericors ad peccantes,
 magister et doctor omnium, perseuerans usque ad finem in Dei
 caritate. **20** Ergo Paulus id est paciencia armabit te armis virtutum,

9 potes **Gh** iohannem **P** vera *om.* **PVY BOA^b** nam *ante ipse add.* **P del.**
Y **10** deo] ideo **V** vero **B** **11** obediuit denique in iuuentute *om.* **V**
 stetit humiliter **ux** **12** sede] se **P** ascende] descende **A^b Gh** **14**
 fides sancta fides] fides **Gh** stabilis permansit usque in finem sic et fides sancte ecclesie
om. **V** in] ad **P** **15** sancta fides **K** os] os tuum **ux** id est *ante* aperi
om. **P** **16** nouam quoque] nouamque **ux** humilitatem confessorum *om.*
V **17** quesitaque **ux** quesitam **F** consummato **ux** **19** usque ad]
 usque in **VY**

quia paciencia vera fundata et roborata exemplis et paciencia Christi et sanctorum eius accendit caritatem Dei in corde, **21** succendit animum ad agenda forcia, reddit hominem humilem, mitem, misericordem, feruentem ad celestia, sollicitum sui ipsius, perseuerantem in inceptis.

22 Itaque omnem hominem, quem obediencia nutrit in genu humilitatis, fides cibatur cibo dulcedinis, paciencia vestitur armis virtutum, hunc ego Mater misericordie introduco ad Filium meum, qui eum coronabit corona dulcedinis sue. **23** In ipso enim est fortitudo inexcoGITABILIS, sapiencia incomparabilis, virtuositas indicibilis, caritas ammirabilis. Ideo et nullus rapiet eum de manu sua. **24** Verumptamen, filia, quamuis tibi loquor, per te tamen omnes intelligo, qui fidem sanctam sequuntur operibus caritatis. Sicut enim in uno homine Israel omnes Israhelite intelligebantur, sic per te omnes veri fideles intelliguntur.”

Verba filie ad Dominam de virtute et laude sue pulchritudinis; et de responsione virginis sui laudem confirmante; et qualiter Filius virginem Matrem comparat aurifabro. Capitulum XIX.

A **1** “O, dulcis Maria, pulchritudo noua, pulchritudo clarissima! Veni in adiutorium michi tu, ut deformitas mea depuretur caritasque accendatur! Tria enim dat pulchritudo tua capiti. **2** Purgat primo memoriam, ut verba Dei suauiter ingrediantur; secundo, ut audita

23 nullus rapiet eum de manu sua: Io. 10,28.

20 fundata] fundata est **ux Gh** roborata] roborata est **V** **21** agendum **BOA^b**
ux **24** israhelite] homines israhelite **ux** veri *om.* **P viri ux**
Cap. XIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** laudem confirmante] laudis
confirmantem **q** laudem confirmantis **Gh** Capitulum XIX *sive* XVIII **PV B ux q Gh**
ante rubr. tpt **A^b XVIII capitulum Y O XIX K F** *rubricam om.* **F** **1** O dulcis]
Verba **P** pulchritudo *ante* noua *om.* **P BOA^b supra lin. suppl. Y²** **2** primo
purgat **V B**

opus congratulantur et tunc vel lapides preciosos aut aurum offerunt, ut opus perficiatur. **12** Sic tu, dilecta Mater, omni conanti surgere ad Deum tribuis auxilium, et neminem relinquis vacuum a consolacione tua. Propterea bene vocari poteris sanguis cordis Dei. **13** Sicut enim sanguine viuificantur et roborantur omnia membra corporis, sic per te omnes viuificantur a peccato et fructuosiores fiunt ad Deum.”

Informacio sancte Agnetis ad filiam de non retrocedendo et de non plus debito procedendo et de modo tenendo in abstinentiis incipiendis vel ineptis; et que continencia sit Deo acceptabilis. Capitulum XX.

A **1** Agnes loquitur: “Filia, sta stabilis et non retrocedas, quia serpens mordens iacet ante talos. Nec eciam plus debito procedas, quia cuspis lancee acute ante te stat, a qua, si plus iusto processeris, vulneraberis. **2** Quid vero est retrocedere nisi penitere in temptacionibus assumpisse austeriora et salubria et velle ad consueta redire, delectari mente in sordidis cogitacionibus? **3** Talia, si menti placent, obscurant omnia bona paulatimque retrahunt ab omni bono. Nec eciam debes plus debito procedere, id est ultra vires te affligere aut alios supra naturam tuam in bonis operibus imitari, **4** quia ab eterno disposuit Deus operibus caritatis et humilitatis aperiri peccatoribus celum, seruata in omnibus mensura et discrecione. **5** Nunc autem Dyabolus inuidus suadet homini imperfecto supra vires ieiunare, promittere inconsueta et importabilia, velle imitari pecciora non consideratis viribus propriis et infirmitatibus, **6** ut

11 preciosas **P** **12** omni] omnium **Gh** a om. **K** propterea] propterea et **K**
Cap. XX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** informacio sancte] informacio beate
u verba beate **x** que] quia **V** Capitulum XX **PV B ux q Gh** ante rubr. *tpt* **A^b XX**
capitulum **Y O XX K XX 144 F** rubricam om. **F** **1** sta om. **O** esto **A^b** et]
ut **ux** **2** penitere om. **K** mente **PVY F Gh** in mente **BOA^b Kux** in ante mente
eras. **q** in sordidis] in sordibus **BO x** et sordidis **K** **3** omnia obscurant
Gh plus debito debes **K** super **Gh** **5** velle] velle eciam **ux** propriis]
suis **Gh** infirmitatibus] infirmitatibus suis **Gh**

deficiente robore vel homo continuat male incepta propter roborem hominum plus quam propter Deum, vel deficiat citius propter indiscrecionem et infirmitatem.

7 Propterea mensura teipsam in teipsa, id est secundum **B** fortitudinem et debilitatem tuam, quia alii sunt a natura forciores, alii debiliores, alii gracia Dei feruenciores, alii consuetudine bona alacriores. **8** Ideo secundum consilium timencium Deum gubernavit vitam tuam, ne aut per inconsideracionem mordeat te serpens aut cuspis gladii venenosi, id est suggestio Dyaboli venenosissima, deludat mentem tuam, qua vel videri velis quod non es aut esse appetas quod est supra vires et virtutem tuam. **9** Nam sunt quidam, qui meritis suis obtinere celum credunt; quibus Deus parcat a Dyaboli temptacionibus ex occulta dispensacione sua. Alii sunt, qui operibus suis satisfacere Deo putant pro excessibus suis; quorum omnium error omnino dampnabilis est, **10** quia eciam si quilibet homo cencies corpus suum occideret, non posset Deo unum pro mille respondere, quia ipse dat posse et velle, ipse tempora et sanitatem, ipse replet in bonis desiderium suum, **11** ipse dat diuicias et gloriam; ipse qui mortificat et viuificat, exaltat et humiliat. Et omnia sunt in manu eius. Ideo ei soli omnis honor exhibendus est, et nulla merita hominum alicuius reputacionis sunt apud Deum.

12 Quod vero mirabaris de domina, que ad indulgencias veniens **C** corrupta est, respondeo tibi: Sunt quedam mulieres, que continenciam habent set non diligunt; quibus nec delectacio magna

Cap. XX: 10 replet in bonis desiderium suum: Ps. 102,5
1 Sm. 2,6.

11 mortificat et viuificat:

6 homo vel continuat *expectes* deficiet **K** **7** a *om.* **V** **8** deludet
ux qua] quia **ux** vel] velut **P** velis *om.* **P BOA^b** in *margin. suppl.* **Y²** vel **V**
est supra] et supra **Gh** **9** sunt] sicut **ux** credunt celum **Gh** temptacioni-
bus diaboli **ux** temptacione **K** operibus] ex operibus **P** omnium *om.*
ux **10** occideret] conscinderet **P BOA^b** occi- in *ras. scr.* **Y²** deo] domino
K velle et posse **V** tempora] dat tempora **Y** suum *om.* **Kux Fq Gh**
11 est ante qui supra *lin. add.* **K** est qui **Gh** et humiliat] humiliat **V** ei] illi **Gh**
hominum] hominum nec **ux** **12** quod] quid **P**

est nec temptatio violenta, **13** quibus, si nupcie honorande preberentur, susciperent quidem set, quia non offeruntur magna, dedignantur parua. Et ideo ex continencia aliquando oritur superbia et presumptio, propter quam contingit ex permissione diuina cadere sicut iam audisti. **14** Si vero aliqua esset talis intencionis, quod nec propter totum mundum, si ei preberetur, vellet semel maculari, impossibile est talem relinqui ad turpia. **15** Verumptamen, si Deus permetteret ex occulta iusticia sua talem cadere, plus fieret ei ad coronam quam ad peccatum, dummodo esset contra eius voluntatem.

D 16 Propterea pro certo scito, quod Deus est quasi aquila, que ab alto prospicit infima; que si aliqua viderit ascendere de terra, statim quasi funda deicit illa; **17** si vero aliquod venenosum prospicit contrarium sibi, quasi sagitta transuerberat; si autem distillat aliquod immundum de superioribus supra ipsam, quasi anser fortiter excutit a se et elongat. **18** Sic eciam facit Deus. Si viderit corda hominum ex fragilitate carnis vel temptacionibus Dyaboli contra voluntatem spiritus erigere se contra Deum, statim quasi funda per inspiracionem compunccionis et penitencie illud adnichilat et facit hominem redire ad Deum et ad se ipsum. **19** Si vero venenum cupiditatis carnis vel diuiciarum intrauerit cor, mox Deus transuerberat mentem sagitta caritatis sue, ne homo perseuerans in peccato a Deo separetur. **20** Quod si aliquod immundum superbie vel lutum luxurie fedauerit animum, mox quasi anser per fidei et spei constanciam deicit, ne vel animus obduretur in viciis aut anima iuncta Deo dampnabiliter maculetur.

21 Propterea, filia, in omnibus affeccionibus tuis et operibus considera iusticiam et misericordiam Dei et semper attende finem.”

13 et presumptio] ex presumptione **P** propter] per **ux** audistis **V** **14**
 talis esset **B Gh** ei *om.* **ux** est] esset **ux** **16** scito] scias **K** viderit
 aliqua **F** **17** aliquod immundum] aliquid immundum **ux Gh** super
F **18** dyaboli] diabolicis **ux** spiritus] suam **P** **19** cor] cor eius
V transuerberet **F** sagitta *om.* **V** **20** quod *om.* **ux** aliquid **Gh**
 superbie] superbire **P** deicit *om.* **x** deicitur **F** **21** omnibus] oracionibus **K**

Verba sponse ad Deum de eius virtute et magnificencia; et responsio virginis ad filiam ipsam confortans; et qualiter boni serui Dei non debent cessare a predicacione et monicione gencium, siue conuertantur siue non, quod probat per exemplum. Capitulum XXI.

1 “Benedictus sis tu, Deus meus, qui es trinus et unus: trinus in personis et unus in natura. Tu es ipsa bonitas et sapiencia, tu ipsa A pulchritudo et potestas, tu ipsa iusticia et veritas, per quam sunt omnia, viuunt et subsistunt. **2** Tu vere similis es flori crescenti singulariter in campo, de quo omnes appropinquantes flori obtinent suauitatem in gustu, alleuiacionem in cerebro, delectacionem in visu, fortitudinem in reliquis membris. **3** Sic omnes appropinquantes tibi fiunt pulchriores relinquendo peccatum, fiunt sapienciores sequendo voluntatem tuam et non carnis, fiunt iustiores sequendo utilitatem anime et honorem Dei. **4** Propterea, piissime Deus, da michi id amare quod te delectat, temptacionibus viriliter resistere, mundana omnia contempnere et te iugiter in memoria mea retinere.”

5 Respondit Mater: “Hanc salutacionem promeruit tibi ille bonus Ieronimus, qui recessit de falsa sapiencia et inuenit sapienciam veram, qui contempsit honorem terrenum et lucratus est ipsum Deum. **6** Felix talis Ieronimus, felices qui eius imitantur doctrinam et vitam. Qui fuit amator viduarum, speculum proficiencium doctorque tocius veritatis et puritatis. Set dic, filia, quid est quod te sollicitat in B corde tuo?” **7** Et illa: “Occurrit,” inquit, “cogitacio dicens: ‘Si bona

Cap. XXI: 5 Ieronimus: *Fsv. leg. I*, p. 628.

Cap. XXI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** serui dei **VY BOA^b** et serui dei **P q Gh** dei serui **K** et dei serui **ux** Capitulum XXI **PV B x q Gh** ante rubr. *tpt* **A^b XXI** capitulum **Y O XXI K XXI 145 F om. u** rubricam om. **F** **1** et unus in natura **BOA^b x** et unum in natura **PVY K Fq Gh** unus in natura **u** ipsa ante sapiencia *add.* **VY² Fq Gh** **2** obtineant **V** alleuiacionem] et alleuiacionem **Gh** **3** fiunt ante sapienciores] fient **x e** fient *corr.* **K** fiunt sapienciores ... et non carnis *om.* **V** **4** delectat te **K** te delectant **u** **6** viduarum] viduarum et **ux** tociusque **V** tuo *om.* **P**

es, sufficit tibi bonitas tua. Quid ad te iudicare et prouocare alios docereque meliores, quod nec tui ordinis est nec status?’ Ex qua cogitatione ita obduratur animus, quod et suiipsius obliuiscitur totusque refrigescit a Dei caritate.”

8 Respondit Mater: “Hec cogitacio multos eciam prouectos retrahit a Deo. Nam Dyabolus impedit bonos, ne loquantur malis, ne forte compungerentur. Impedit eciam, ne loquantur bonis, ne forte eleuantur ad alcioem locum. Quia boni audita doctrina bonorum eleuantur ad alciora merita et loca. **9** Sic eunuchus ille legens Ysaiam venisset quidem ad minorem penam inferni, set occurrit Philippus et docens eum compendium ad celum eleuauit eum ad felicem locum. **10** Sic eciam Petrus mittebatur ad Cornelium. Si Cornelius prius fuisset mortuus, venisset quidem propter fidem ad refrigerium, set aduenit Petrus et proiecit eum ad portam vite. Similiter eciam Paulus venit ad Dyonisium et duxit eum ad beatam remuneracionem. **11** Ergo amici Dei non debent attediari in seruicio Dei set laborare, ut homo malus fiat melior et homo bonus veniat ad perfecciora.

12 Nam quicumque voluntatem haberet sibilandi in aures omnium transeuncium, quod Ihesus Christus esset vere Dei Filius, et faciendo conaretur, quantum posset, ad aliorum conuersionem, **13** licet nulli vel pauci conuerterentur, nichilominus eandem mercedem obtineret ac si omnes conuerterentur, sicut per exemplum dico. **14** Si duo mercenarii ex precepto domini foderent montem durissimum, et alius inueniret aurum electum, alius vero nichil, isti propter laborem et voluntatem digni equali essent mercede. **15** Sicut Paulus, qui plures

7 Quid ad te: Io. 21,22 f.

9 eunuchus ille: Act. 8,26 ff.

10 Petrus

mittebatur ad Cornelium: Act. 10,1 ff.

Paulus venit ad Dyonisium: Act. 17:34.

7 quod] quia **ux** et *om.* **K** frigescit **F** caritate dei **F Gh** 8 prouectos] profectos **Gh** 9 sic] sicut **BOA^b** 10 aduenit] veniet **A^b** et *om.* **F** 11 fiet **Gh** et *om.* **Kux** 12 haberet] habet **P** sibilare **K** omnium *om.* **O** hominum **ux** conaretur] coronaretur **V** 13 conuerterentur nichilominus eandem mercedem obtineret ac si omnes *om.* **P** dico] dico tibi **Kux Fq Gh** 14 laborem] amorem **Kux**

conuertit, alii apostoli, qui pauciores conuertebant, omnes tamen unius erant voluntatis, set dispensacio diuina occulta. **16** Propterea non est cessandum, quamuis vel pauci vel nulli recipiant verba Dei, quia sicut spina conseruat rosam et asinus transfert dominum suum, **17** sic Dyabolus spina peccati per tribulaciones proficit electis tanquam rosis, ne per presumptionem cordis dissoluantur inaniter, et quasi asinus producit eos ad Dei consolacionem et maiorem remunerationem.”

Qualiter modernis temporibus hominum malicia precellit Dyaboli astuciam; et quomodo homines nunc prompiciores sunt ad peccandum quam Dyabolus ad temptandum; et de sententia contra tales illata; et qualiter Dei amici in predicando debent laborare viriliter et celeriter; et de sciencie infusione in suos amicos. Capitulum XXII.

1 Filius loquitur: “Si turbari possem, merito nunc dicere possem: **A** Penitet me fecisse hominem. Nam homo modo est sicut animal, quod sponte currit in recia. Quantumcumque enim inclamatur, nichilominus sequitur sue voluntatis appetitum. **2** Nec iam omnino imputandum est Dyabolo, quod violenter trahit hominem; ymmo

Cap. XXII: 1 Penitet me fecisse hominem: Gen. 6,6

15 post conuertit *add.* quam **F**² conuertit quam **Gh** conuertit et **ux** pauciores] pauci
V omnes] set omnes **V** occulta] occulta est **F Gh** **16** vel pauci] pauci **A**^b
K recipiunt **ux** spina conseruat rosam et asinus transfert dominum suum (17) sic
dyabolus *om.* **V**

Cap. XXII habent **PVY BOA**^b **Kux Fq Gh** **R** astuciam dyaboli **ux** quomodo] qualiter **Kux q Gh** prompiciores] proniores **ux** Capitulum XXII **PV B ux q Gh**
ante rubr. tpt **A**^b XXII capitulum **Y O XXII K F** *rubricam om.* **F** **1** modo *om.*
K voluptatis **K**

homo ipse preuenit maliciam eius. Sicut canes venatici, qui primo ducuntur copulis, inde tamen assueti capere et deuorare animalia etiam in accelerando ad predam preueniunt ductorem, **3** sic iam homo assuetus et fascinatus in peccato prompcior est ad peccandum quam Dyabolus ad temptandum. Nec mirum est. Diu enim est quod sedes apostolica, caput mundi, non placauit Deum sanctitate vite et exemplo suo, sicut primitus faciebat, et ideo reliqua membra facta sunt debilia et languida. **4** Nec consideratur, cur Deus diues factus est egenus et pauper, scilicet ut peritura contempnenda doceret et celestia amanda. Set quod homo pauper natura factus est diues falsis diuiciis, hoc omnes imitari appetunt, paucique inueniuntur alii, qui non imitantur.

- B** **5** Ideo veniet arator a potentissimo, exacuatus a sapientissimo, qui non querit terras et pulchritudinem corporum, non veretur fortitudinem forcium nec timet minas principum, set nec accipit personas hominum; **6** qui seminabit carnes hominum et diruet domos spirituum, qui corpora tradet vermibus animasque tradet illis quibus seruierunt. **7** Ideo amici mei, ad quos te mittam, laborent viriliter et celeriter, quia non erit istud quod dico in nouissimis diebus, ut dixi prius, set in diebus istis. **8** Et multi iam viuencium etiam hoc videbunt oculis, ut impleatur quod scriptum est: 'Fiant uxores eorum vidue et filii sine patribus,' omneque desiderabile hominum auferatur. **9**

4 Deus diues: Eph. 2,4 **5** accipit personas hominum: Deut. 10,17, Gal. 2,6
8 Fiant uxores eorum vidue et filii sine patribus: Ps. 108, 9.

2 qui *om.* **ux** inde] deinde **V A^b** tamen *om.* **P supra lin. suppl. Y²** tandem **Kx Gh** assueti] cum assueti **PVY** etiam] et **PVY** **3** fascinatus] fastinnatus **P** fasticinat **V O** fascinat **Y B q** fatiscinat **A^b** apostolici **ux** non *ante* placuit *deest* **Kux Fq Gh** placuit **V A^b** **4** scilicet ut] si scilicet **V** quod] quia **K** diues factus est **Kux Fq Gh** egenus] et egenus **x** hoc] hec **VY O** paucique] pauci utique **x** imitentur **K Fq Gh** **5** exacuatus a potentissimo sapientissimo **P** minas] ruinas **P** accipiet **V** recipit **x** hominum (**6**) qui seminabit carnes *om.* **V x** **7** mei] dei **K** dixit **V** **8** multi *scripsi auctore* **BU ad loc.** multorum **codd. Gh** oculi **K Gh** *ex oculis mut.* **Y²** ut] quod **ux**

Verumptamen, quicumque ad me cum humilitate venerint, hos ego misericors Deus suscipio. Qui vero fructum iusticie operibus impleuerint, hiis ego dabo meipsum, **10** quia iustum est ut domus purgetur, in qua rex ingressurus est, vitrum mundetur, ut clarescat potus, granum fortiter conteratur, ut ab arista separetur, illudque, quod in formella clauditur, vehementer prematur, donec formelle similitudo obtineatur. **11** Attamen sicut post yemem venit estas, sic ego post tribulacionem dabo consolacionem hiis scilicet, qui cupiunt esse paruuli et qui celestia preponderant plus quam terrena. **12** Verumptamen sicut homo non nascitur et moritur uno eodemque tempore, sic omnia temporibus suis nunc implebuntur.

13 Scito eciam, quod cum aliquibus volo facere iuxta prouerbiu ^C commune: ‘Percute eum in collo et curret’, et tribulacio accelerare cogit. Cum aliis faciam sicut scribitur: ‘Aperi os tuum et implebo illud.’ **14** Ad tercios vero dicam consolando et inspirando: ‘Venite, ydeote et simplices, et dabo vobis os et sapienciam, quibus linguosi non poterunt repugnare.’ **15** Sic feci iam diebus istis: impleui simplices sapiencia mea et resistunt doctis, euulsi magniloquos et potentes et subito decesserunt. **16** Nec mirum; precepi enim sapientibus, ut preciderent linguas serpencium, sicut audisti, et noluerunt. Nec mater, que fuit virga communitatis, voluit extinguere ora, ut ignem extingueret cupiditatis succensum in cordibus filiorum, ut monui. **17** Ideo ego tempore felicitatis eorum succidi eos et precidi linguas eorum.”

14 aperi os tuum et implebo illud: Ps 80,11.
audisti: Rev. VI 32:25 ff.

16 precepi enim sapientibus ... sicut

9 venerit **V** veniunt **Gh** vero] vere **VY** impleuerunt **K** **10** ut domus]
domus **V** in quam **Y u** ut clarescat] et clarescat **K** **11** sicut *om.* **K**
ponderant **P** perponderant **V** **12** verumptamen] verum **VY** nascitur] pasci-
tur **K** et moritur *om.* **V x** eodem **K** nunc] non **K** **13** aperi] operi
Gh **14** vero *om.* **V** poterint **ux** **15** fecit **ux** magniloquens
P **16** preciderent] prescinderent **A^b Kux** presciderent **Gh** serpentum **VY**
ux que] qui **ux** virga] virgo **V** **17** ego *om.* **V** precidi **PY BO q**
prescidi **V A^b Kux F Gh** post linguas *om.* eorum **PVY**

Verba Iohannis euangeliste ad virginem gloriosam de quodam mero et iniquo ypocrita; et responsio virginis, qualiter talis sit constitutus; et de Dyaboli illusionibus ad ipsum; et quomodo ex septem signis spiritus bonus cognoscitur et ex totidem malus spiritus dinoscitur. Capitulum XXIII.

- A **1** Iohannes euangelista dixit Matri Dei: “Audi tu, virgo et Mater unius Filii non plurium, Mater unigeniti Filii Dei, plasmatoris et redemptoris omnium. **2** Audi, inquam, sicut et audis, quantum iste delusus est a Dyabolo, quantum laborat, ut obtineat impossibile, quantum informatus est et quantis rebus a spiritu mendacii, quantum etiam elongat se a Deo in specie ouina et corde leonino. **3** Ego docui, quod tres sunt, qui testimonium dant in celo et in terra: Pater et Filius et Spiritus sanctus. **4** Isti vero testimonium perhibet spiritus malignus, quod totus est factus sanctus. Quem Pater non fortificat potencia sua, Filius non visitat sapientia sua, Spiritus sanctus non inflamat caritate sua. **5** Nec mirum; aspirat enim ad potenciam contra potenciam Patris, vult esse sapiens contra sapientiam Filii, habet inflammacionem set aliter quam sicut inflamat Spiritus sanctus. **6** Ideo roga Filium tuum, ut aut cicius subtrahatur, ne perdantur plures, aut humilietur celerius pro errato.”
- B **7** Respondit Mater: “Audi tu, virgo, set tamen virilis non feminea persona. Tu es quem Deo placuit vocare cum leuissima morte de mundo propinquius michi. **8** Ego enim quasi obdormiui in

Cap. XXIII: 2 a spiritu mendacii: 3 Reg. 22,23
testimonium dant in celo et in terra: 1 Io. 5,7.

3 ego docui, quod tres sunt qui

Cap. XXIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent K qU^a F Gh R ypocrita om. BOA^b sit talis Kux signis om. P in marg. suppl. Y² malus] malignus Kux q Gh Capitulum XXIII PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b XXIII Y O XXIII K XXIII 147 F om. x rubricam om. F 2 et ante quantum add. P exp. Y² elongauit ux 4 perhibet] prohibet V perhibent x est factus sanctus V BOA^b factus est sanctus q est factus PY (sanctus ante factus in marg. suppl. Y²) factus est suus ux est factus simulatorie sanctus K factus est F (post quae verba simulatorie sanctus in marg. add. F²) factus est simulatorie sanctus Gh 5 ad potenciam] a potencia P sicut supra lin. suppl. F supra lin. suppl. et iterum eras. q² 6 humiliemur P humiliter V

separacione anime et corporis et euigilau] in gaudio perpetuo. Nec mirum; ego quippe pre ceteris amarius in morte Filii mei dolui, et ideo placuit Deo me de mundo cum morte leuissima separare. **9** Tu vero inter apostolos vicinius michi appropinquasti, maioraque signa dileccionis expertus es pre aliis, et amarior tibi passio Filii mei facta est, quam pre ceteris clarius aspexisti; et quia pre ceteris fratribus tuis longius vixisti, quasi in ipsorum omnium morte martir fuisti. **10** Ideo placuit Deo vocare te de mundo leuissima morte post me, quia virgo virgini fuit commendata. Ideo fiet quod petisti et non prolongabitur.

11 Attamen filie mee ostendere volo, quomodo iste de quo loquimur est constitutus. Ipse quippe est sicut seruus monetarii, id est Dyaboli, qui conflatur et percutitur monetam suam, id est seruientem sibi, suggestionibus et temptacionibus suis, donec perficit eam ad velle suum. **12** Cumque voluntatem hominis corruerit et ad delectaciones carnis et amorem mundi inclinauerit, mox quasi formam et superscriptionem ei imprimit, quia tunc ex signis exterioribus satis apparet, quem diligit toto corde. **13** Quando vero homo opere explet affectum mentis sue et plus implicare se vult mundo quam status suus requirit, pluraque faceret et vellet, si posset, tunc perfecta moneta Dyaboli comprobatur.

14 Verumptamen scito, quod alia est moneta Dei et alia moneta Dyaboli. Moneta Dei est aurea, id est fulgens, ductilis et preciosa. Sic omnis anima que habet impressionem Dei est fulgens diuina caritate, ductilis paciencia, preciosa boni operis continuacione. **15** Ergo anima bona conflatur virtute Dei et probatur multis temptacionibus, per

12 superscriptionem ei imprimit: Lc. 23,38

8 evigilau] uigilau **PVY BOA^b** amarus **P** dolui in morte filii mei **V** de mundo me **V** **9** tu vero] cum **P** et amarior] amarior **V** amariorque **ux** tibi *om.* **ux** tuis *om.* **V** longe **K** morte *om.* **V Gh** **10** te vocare **P** morte leuissima **Gh** fui **VY** non] nunc **P** **11** filie mee] filie me **V** fili mi **K** sicut] quasi **Gh** id est dyaboli] dyaboli **Kux** percutit] concutit **K** seruientem] seruitutem **Ku** perficiat **Gh** eam] eum **F Gh** **12** carnis] carnis corruerit **V** superscriptionem] perscriptionem **V** satis *om.* **P in marg. suppl. Y²** **13** vult plus se implicare **K** suus *om.* **ux** faceret] fecerunt **P** facere **u** requirit **x** **14** et ante alia moneta *om.* **F supra lin. suppl. V** **q** que] qui **O x** **15** conflatur] consolatur **K**

quas anima considerans originem et defectuositates suas Deique circa se pietatem et pacienciam, tanto fit preciosior Deo, quanto humilior et paciencior et sui sollicitior inuenitur.

D **16** Moneta vero Dyaboli est cuprea et plumbea. Cuprea, quia habet similitudinem auri: habet duriciam, habet flexibilitatem set non sicut aurum. **17** Sic anima iniusti videtur quippe sibi esse iustus, omnes diiudicat, omnibus sua preferit, inflexibilis est ad opera humilitatis, mollis in suis operibus, difficilis ad reuocandum a suis conceptibus, mirabilis mundo, contemptibilis Deo. **18** Est quoque moneta Dyaboli plumbea, quia deformis, quia mollis et flexibilis, quia ponderosa. **19** Sic anima iniusti deformis est in voluptuosis affeccionibus, onerosa in cupiditate mundi, flexibilis quasi arundo ad quecumque Dyabolus inspirat menti, ymmo quandoque facilior ad faciendum quam Dyabolus ad temptandum. **20** Sic eciam iste seruus monetarii est dispositus, qui attediatus stare in obseruanciis regularibus, sicut vouerat, cogitauit vias, quibus hominibus placeret per simulatam sanctitatem ad laucius nutriendam carnem suam. **21** Et mox Dyabolus immisit menti sue quedam mendacia nocturnaliam, quibus delusus credebat impossibilia; que non euenient, set vita eius abbreviabitur, et honorem quem cupit non consequetur.

E **22** Verumptamen ubicumque aliqua moneta noua inuenitur, mittenda est ad aliquem sapientem, qui ponderis et forme scienciam habeat sufficienter. Set ubi inueniemus illum? **23** Qui si inuentus fuerit, modicum curat, ymmo nichil, utrum moneta falsa sit aut vera. Ideo in talibus unicum est consilium, sicut per exemplum dico. **24** Si cani porrigeretur unus florenus, non attenderet ad recipiendum eum;

pacientior] compaciencior **K** et sui sollicitior inuenitur *om.* **P** **16** duritiem
V **18** dyaboli *om.* **K** quia deformis] et deformis **P** **19** in *ante*
voluptuosus] et **V O** cupiditatis **P** cupiditatem **O** quecumque] omnia que **K**
facilior] facilior est **ux** **20** sic] sicut **K** dispositus est **V** vouerat] venerat
P simulatam] simulantem **P** laucius] latius **V** nutriendum **Kux** **21**
et *om.* **ux** abbreviatur **V** consequitur **V u** **22** noua moneta **Kux Fq**
Gh scienciam habeat] scienciam habet **u** scienciamque **x** sufficienter] ad sufficien-
tem **P** sufficientem **ux** inuenimus **V** **23** qui] quod **V** sit *om.* **V** aut]
vel **A^b** an **B Kx** *ex an corr.* **Y²** ideo] ymo **P**

si vero perunctus esset aliqua magna pinguedine, non dubium, quin tunc ab eo reciperetur. **25** Sic eciam est nunc. Si acceditur ad aliquem sapientem dicendo sic: 'Ille talis hereticus est', tunc non attenditur, quia caritas Dei refriguit tota. Si vero diceretur: 'Florenos habet multos', tunc omnes simul festinarent. **26** Propterea erit cito, quod dicit Paulus: 'Adnichilabo sapienciam sapientum et humiliabo, et humiles exaltabo.'

27 Attamen, filia, ex septem poteris cognoscere Spiritum sanctum ^F et spiritum immundum. Primo enim spiritus Dei facit vilescere homini mundum, cuius honor reputatur in corde quasi aer. **28** Secundo facit Deum carum anime, et omnis delectacio carnis refrigescit. Tercio inspirat pacienciam et in Deo solam gloriacionem. Quarto incitat mentem ad proximi dileccionem et compassionem, ymmo eciam inimicorum. **29** Quinto inspirat ad omnimodam castitatem, ymmo eciam rerum licitarum. Sexto facit confidere in Deo in omnibus tribulaconibus et in eis gloriari. Septimo donat desiderium velle dissolui et esse cum Christo, magis quam in mundo prosperari et inquinari.

30 Ita econtra spiritus malus facit alia septem. Primo facit mundum esse suauem, et celestia fastidire. Secundo facit appetere honores et sui ipsius obliuisci. Tercio excitat in corde odium et impacienciam. Quarto facit contra Deum audacem et in conceptibus animi sui pertinacem. **31** Quinto facit leuigare peccata sua et ea excusare. Sexto inspirat leuitatem animi omnemque carnis impuritatem. Septimo inspirat spem diu viuendi verecundiamque confitendi. Ideo sollicita esto circa cogitaciones tuas, ne a spiritu isto decipiaris."

25 caritas Dei refriguit: Mt. 24,12
1:19.

26 Adnichilabo sapienciam sapientum: 1 Cor.

29 velle dissolui: Phil. 1,23.

25 est eciam **Gh** acceditur] accedatur **A^b** attenditur **ux** ad *om.* **V** refriguerat
ux tunc *om.* **V** **ux** **27** septem] vij **codd.** **Gh** **29** castitatem omni-
modam **Kux Fq Gh** in deo confidere **Kux** **30** ita] item **V O** excitat *om.*
ux impaciencia **V** sui *om.* **P** **31** verecundiam **u** verecundia **x**
confitendi] conferendi **P**

Declaracio.

H **32** Hic fuit sacerdos ordinis Cisterciensis, qui post XVIII annos apostasie compunctus reuersus est ad monasterium. Qui dixit impossibile esse aliquem dampnari, nec Deum loqui cum aliqua persona in hoc mundo, nec aliquem posse videre faciem Dei ante iudicium Dei. **33** Quod cum audisset domina Birgitta, dixit ei Spiritus sanctus: “Vade,” inquit, “ad fratrem illum et dic ei: ‘O, frater, non vides sicut ego video, quomodo Dyabolus adhuc in senectute tua tenet mentem et linguam tuam ligatam. **34** Deus eternus est, eterna est remuneracio eius. Ideo reuertere celeriter perfecto corde ad Deum et fidem veram, quia sine dubio non ascendes de lecto isto set utique morieris. Et si credideris, eris vas Dei in honore.’”

35 Qui resolutus in lacrimas et domine Birgitte regracians, sic perfecte correxit vitam suam, quod conuocatis fratribus suis in hora resolucionis dixit: **36** “O, fratres mei, certificatus sum, quod Deus misericors recepit contricionem meam daturus veniam. Orate pro me, quia credo omnia, que sancta credit Ecclesia.” Et sic sumptis sacramentis Dei obdormiuit.

Declaracio **F Gh** *in marg. suppl.* **K² om.** **q** libro quarto in fine 23 capituli **U^a** declaracio in fine
 sexti **ux** **32** fuit *om.* **U^a** annos XVIII **F** **33** domina] beata **K**
 mentem tuam et linguam **F** **34** eterna est] eterna **F** remuneracio] retribucio
Gh fide vera **K** set *om.* **F** et si] set si **F** **35** *post* resolucionis *add.*
 sue **U^a** **36** sancta *om.* **K** *post* sancta *add.* dei **F** *post* obdormiuit *add.* in
 domino **F**

Verba virginis ad filiam, qui modus tenendus sit inter seruos Dei contra impacientes et qualiter superbia per dolium designatur. Capitulum XXIII.

1 Mater loquitur: “Vbi dolium vini incalescit et intumescendo **A** excrescit, ascendunt quedam exalaciones et spume, quandoque maiores quandoque minores, et subito iterum decrescunt. **2** Omnes autem circumstantes dolium considerant tales exalaciones cito detumescere et quod tales eleuaciones proueniunt ex fortitudine vini ad minuendum calorem eius. Ideo pacienter spectant finem et vini seu ceruisie perfeccionem. **3** Omnes autem circumstantes dolium, qui nimis applicant nares ad feruorem dolii, contingent eis duo: aut nimia externutacio vel commocio aut cerebrum grauius pacietur.

4 Sic est eciam spiritualiter. Nam contingit aliquando, quod quorundam corda intumescunt et ascendunt ex superbia mentis sue et impaciencia; quem ascensum viri virtutum attendentes considerant aut ex instabilitate animi aut motu carnalitatis procedere. **5** Ideo **B** pacienter verba sustinent et attendunt finem scientes, quod post tempestatem fiet tranquillitas et quia paciencia maior est expugnatore urbium, quia vincit hominem in se ipso, quod difficillimum est. **6** Illi vero qui nimis impacientes sunt verbaque reddunt equipollencia non attendentes retribucionem gloriosam paciencie nec quam contemptibilis est fauor mundanus, **7** isti

Cap. XXIII: 5 expugnatore urbium Pr. 16,32

Cap. XXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** dolium vini **Kux q Gh** *post designatur add. et sequitur capitulum vicesimum quartum et cys (sic) et cetera et cetera*
x Capitulum XXIII **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b XXIII Y O XXIII K XXIII 148**
F *rubricam om.* **F** **I** vini] vini vel ceruisie **PVY** exalaciones **V**
ux **2** considerantes **PVY O** minuendum *in ras.* **K³** uniendum **PY BOA^b ux F**
innuendum **V Gh** spectant] expectant **Kux Fq Gh** et *om.* **K** perfeccionem
vini seu ceruisie **ux** **3** contingunt **x** exsternutatio **V** exsternutacio **K** sternuta-
cio **ux** vel] seu **ux** **4** est eciam **V Ku Fq Gh** est eciam et **PY BA^b** eciam est et
O est et **x** ascendunt] ostendunt **V** impaciencia **A^b** impaciencie **PVY BOA^b Kx Fq**
Gh **5** tranquillitas fiet **V** expugnatore] expugnacione **ux** **6** impa-
cientes] impatientie **P** pacientes **ux**

incurrunt infirmitatem mentis suis temptacionibus propter impacientiam, quia nimis appropinquant nares ad commocionem dolii, id est: verba, que non sunt nisi aer, nimis apponunt cordi suo.

8 Ideo, quando videritis aliquos esse impacientes, ponite adiutorio Dei custodiam ori vestro, nec dimittatis bona incepta vestra propter verba impacientie, set dissimulate, in quantum iustum est, audita tanquam non audita, donec illi qui inuenire volunt occasionem expriment verbo quidquid notant corde.”

Verba monicionis Matris ad filiam, quod homo non debet curam facere in desideriis carnis set bene refouere corpus in moderatis necessariis; et qualiter homo stat iuxta corpus suum et non in corpore. Capitulum XXV.

1 Mater loquitur: “Tu debes esse sicut sponsa, que stat ante antipendium, que mox ut vocauerit sponsus parata est ad voluntatem sponsi. Ergo antipendium istud corpus est velans animam, quod continue abluendum est, probandum et temptandum. **2** Corpus quippe est quasi asinus indigens cibo moderato, ne luxuriet, labore discreto, ne superbiat, flagello continuo, ne lacescat.

3 Itaque sta iuxta antipendium, id est iuxta corpus non in corpore, faciendo curam carnis in desideriis set corpus moderatis refouendo

8 custodiam ori vestro: Ps. 38,2.

7 suis] sine **P** sue multis **u** sue **x** opponunt **P** apponant **x** **8** ponite] ponite in
F adiutorium **V** audita] ante dicta **P** corde] in corde **V**
Cap. XXV habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** ammonicionis **q** bene
refouere] bene refrenare **P** e bene refrenare *corr.* **Y²** refouere bene **K** refouetur bene
ux stet **Gh** Capitulum XXV **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XXV capitulum **Y O**
XXV K XXV 149 F et cetera sequitur **x** *rubricam om.* **F** **I** esse *om.* **V**
ante antipendium] ante pendium **PV** *ex* ante pendium *corr.* **Y²** istud] illud **V**
temptandum] temperandum **ux** **2** cibo indigens **V** luxurietur **P** super-
biat **P BOA^b** lacescat *in* lassescat *mut.* **P** e lassescat *corr.* (*sic!*) **A^b** latescat **u**
3 refouendo] renouendo **V** necessariis refouendo **Gh**

necessariis. **4** Quia ille stat iuxta corpus non in corpore, qui corpus suum refrenat a voluptate ciborum non a necessitate. Sta quoque post antependium contempnendo voluptatem carnis, faciendo honorem Dei et te totam pro Deo impendendo.

5 Sic steterunt illi qui corpora sua quasi vestimenta strauerunt pro Deo, qui eciam omni hora parati erant ad voluntatem Dei, quando Deo placuit vocare eos, **6** quia non erat eis longum iter ad eum, quem semper habuerunt presentem, nec grauia onera deprimebant colla eorum, quia omnia contempnentes solo corpore erant in mundo. **7** Ideo libere euolauerunt et sine impedimento ad celum, quia nichil impediabat eos nisi quoddam aridum indumentum disciplinatum optime, quo exuto obtinuerunt quod desiderabant.

8 Sic iste cecidit periculose, surrexit sapienter, defendit se viriliter, pugnavit constanter, perstitit perseueranter. Ideo iam coronabitur eternaliter et est in conspectu Dei.”

Verba ammonicionis virginis ad filiam, scilicet que opera virtuosa merentur vitam eternam et que non; et de maximo obediencie merito. Capitulum XXVI.

1 “Multi sunt flores arboris, non tamen omnes veniunt ad effectum. Sic multa sunt virtuosa opera, non tamen omnia merentur mercedem celestem, nisi discrete fiant. **2** Nam ieiunare, orare, visitare sanctorum loca virtuosa opera sunt; set nisi eo animo fiant, ut credat se

4 dei] deo **ux** **5** vestimentum prostrauerunt **V** qui eciam] qui **K Fq Gh**
qui] et in **ux** dei *om.* **V** **6** iter] ire **ux** ad eum] ad deum **Kux** **7**
et *om.* **P** ad celum] in celum **Kux Fq Gh** quo] que **Gh** exuto] exito
ux **8** prestitit **P**
Cap. XXVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** verba] verba autem **P**
monitionis **ux** Capitulum XXVI **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b XXVI** capitulum **Y O**
XXVI K XXVI 150 F *rubricam om.* **F** **2** loca sanctorum **F Gh** opera
om. **K**

homo humilitate penetrare celum seruumque inutilem ad omnia et discrecionem habeat in omnibus, modicum valent ad eterna.

3 Ecce si videris duos homines, alius est sub obediencia, alius in libera potestate; si ille qui liber est ieiunat, simplicem habebit mercedem. **4** Si autem ille qui sub obediencia est comedit illo die ieiunii carnes secundum institutionem regule et propter obedienciam, attamen libencius ieiunaret, si non obsisteret obediencia, **5** iste habebit duplicem mercedem: unam propter obedienciam, aliam propter dilacionem desiderii sui et nonimplecionem voluntatis sue.

6 Propterea esto sicut sponsa, que prius preparat thalamum, quam veniat sponsus; secundo sicut mater, que preparat vestes, antequam nascatur puer; tercio sicut arbor, que prius portat flores, quam veniant fructus; quarto esto sicut vas mundum ad recipiendum potum aptum, priusquam infundatur.”

Verba querimonie virginis ad filiam de quodam suo ficto deuoto, comparando ipsum ad armigerum in bello corporali male armatum. Capitulum XXVII.

1 Mater loquitur: “Ille est, qui dicit se me diligere set vertit ad me posteriora, quando seruit michi. Cum vero loquor ei, dicit: ‘Quid dicis tu?’ Auertitque oculos a me et respicit ea que eum plus delectant. **2** Iste est mirabiliter armatus, sicut ille qui esset positus in corporali bello, cuius galee foramina essent in occipite, cuius clipeus

Cap. XXVI: **2** humilitate penetrare celum: Hebr. 4,14.

humilitate *om.* **V** celos **Kux Fq Gh** nisi *ante* discrecionem *add.* **BO** habeant
P valet **ux** **3** est *ante* in libera *add.* **V** si ille] set ille **V** **4** est
om. **Gh** regule *om.* **V** propter obedienciam] propter inobedienciam **x** obe-
 diencia **Kux Fq Gh** *post corr.* **Y²** obediencie **P BOA^b** obedienciam **V** **5** iste] ille **V**
K ipse **Gh** mercedem duplicem **F Gh** aliam] et aliam **P** nonimplecionem]
 non in expletione **ux** **6** nascitur **K** puer nascatur **F** veniant] veniat **P**
K aptum *om.* **ux**
 Cap. XXVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** armatu **V** Capitulum
 XXVII **PV ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XXVII capitulum **Y O C 27 B XXVII K XXVII 151**
F *rubricam om.* **F** **1** diligere me **ux** oculos] oculos suos **PY** (suos *del.*
Y²) **BOA^b** **2** iste] iste enim **ux** mirabiliter est **F Gh**

ponendus in brachio penderet in humeris, **3** cuius gladio abiecto vagine remaneret vacue, cuius dyplois, que corpus et pectus defendere deberet, iaceret subtus eum in sella, cuius selle ligature in equo solute essent.

4 Sic iste armatus est spiritualiter coram Deo, et ideo discernere nescit inter amicum et inimicum nec scit facere dampnum hosti. **5** Spiritus vero qui pugnat cum eo est sicut ille, qui taliter cogitat: ‘Ego volo esse cum ultimis in pugna, quod possim videre rubeta, si primi perdidierint bellum. Si vero vicerint, veniam ita velociter, quod computabor cum primis.’

6 Ideo qui emisit bellum fecit secundum sapienciam carnalem et non ex caritate Dei.”

Verba virginis ad filiam de tribus modis tribulacionum, qui per tres modos panum designantur. Capitulum XXVIII.

1 Mater loquitur: “Vbicumque conspersio panum est, debet fortiter coagitari et laborari. Set dominis apponitur panis triticeus, communitati vero apponitur panis deterior, tercius vero panis adhuc peior datur canibus.

2 Per coagitationem ergo intelligitur tribulacio, quia spiritualis homo ex eo maxime tribulatur, quod Deus non habet honorem a creatura sua et quod modica caritas est in ea. **3** Omnes ergo quicumque isto modo tribulantur, ipsi sunt triticum illud, de quo Deus et omnis exercitus celi gaudetur. **4** Omnis vero qui turbatur de aduersitate mundi, hii sunt quasi panis deterior; attamen valet multis ad

ponderet **P** **4** sic] sic et **Kux** dampnum facere **F Gh** **5** ita *om.*
V velociter] celeriter **K** **6** qui *om.* **ux** facit **V**
Cap. XXVIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh **R** Capitulum XXVIII **PV u q Gh**
ante rubr. tpt BA^b XXVIII capitulum Y O XXVIII K sequitur capitulum XXVIII^m x XXVIII
152 F *rubricam om.* **F** **1** conspersio **F Gh** consperitio **B** dominis] diuiti
O dominus **K** vero apponitur **PY BO ux**] vero ponitur **K Fq Gh** *e* vero deponitur *ut vid.*
corr. V in vero ponitur corr. Y² vero A^b post vero om. panis PVY **2** *eo om.*
V **3** celi *ex eius corr. F om. x* **4** omnis] omnes **O x F Gh** turbatur]
turbantur **O F Gh** *post corr. A^{b2} tribulatur K tribulantur ux* vero] ergo **ux** sunt
om. ux

obtinendum celum. **5** Qui vero tribulantur ex eo, quod non valent omnino mala facere que vellent, isti sunt panes canum illorum qui sunt in inferno.”

Verba Matris ad filiam, qualiter sunt quidam demones ad homines precipitandum, quidam ad retardandum, quidam in abstinenciis ad temptandum; et de modo tenendo contra istos demones. Capitulum XXIX.

1 Mater loquitur: “Omnes istos, quos vides circumstare vos, hii sunt spirituales hostes vestri, scilicet spiritus Dyaboli. Nam qui habent perticas, in quibus cernuntur laquei, hii sunt qui vos precipitare volunt in peccata mortalia. **2** Quos vero vides habere uncinos in manibus, hii sunt qui vos cupiunt retardare a seruuicio Dei, ut sitis ad bona accidiosi. **3** Qui vero habent instrumenta dentata sicut furcas, quibus attrahitur et promouetur quod homo desiderat, hii sunt qui temptant vos, ut assumeretis aliqua bona supra vires vestras, scilicet in ieiuniis, vigiliis, oracionibus et laboribus aut in irrationabili expensione pecunie vestre.

4 Quia ergo isti spiritus sic cupidi sunt ad nocendum vobis, vos tenete voluntatem istam, scilicet nolle offendere Deum, et petite auxilium Dei contra crudelitatem eorum, et tunc non nocebunt vobis eorum mine.”

5 qui] quid **F** omnino] omnia **Kx**
Cap. XXIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** matris **PVY BOA^b q** virginis **Kux**
 matris marie **Gh** sunt *om.* **u** sunt quidam *om.* **x** Capitulum XXIX *sive* XXVIII
PV B u q Gh *ante rubr. tpt* **A^b XXIX** capitulum **Y O XXIX K** Capitulum XXIX^m et cetera **x**
XXIX 153 F *rubricam om.* **F** **1** vestri] unde **V** spiritus scilicet **ux**
 nam qui] nam hii **F** laquei] dyaboli laquei **B** laqueis **x** **2** vos cupiunt] cupiunt
PY cupiunt vos **VY²** retardare] retractare **P BOA^b** *post corr.* **Y²** **3** dentata]
 detenta **O** dentana **x** sicut furcas *om.* **P BOA^b** *in marg. suppl.* **Y²** permouetur
K temptat **V** temptauerunt **ux** vigiliis ieiuniis **Gh** aut in] aut **P** ac in
u **4** sunt cupidi sic **A^b** sic sunt cupidi **Gh** et tunc] tunc **ux**

Verba Matris ad filiam quod preciosiora et pulchriora mundi seruis Dei non nocent, quamuis talibus utantur, dumtaxat quod ad honorem Dei utantur, et hoc per exemplum Pauli. Capitulum XXX.

1 “Scribitur, quod Paulus ille bonus apostolus dixit se esse sapientem quendam coram principe illo, qui Petrum captiuauerat, et Petrum vocauit verum pauperem. Et non peccauit Paulus in hoc, quia verba sua erant ad honorem Dei.

2 Sic est etiam cum illis qui verba Dei volunt et desiderant loqui, quia si non possunt intrare ad dominos, nisi haberent indutas competentes vestes, non peccant induendo eas, **3** dummodo aurum et vestes et lapides preciosos non reputarent preciosiores in voluntate et corde quam assueta vestimenta antiqua, quia omnia, quecumque apparent preciosa, sunt terra.”

Verba Matris ad filiam per exemplum probancia, quod predicatorum et amici Dei non minus coronantur in conspectu Dei, si gentes non conuertantur ad eorum predicationem recta intencione factam, quam si conuertantur. Capitulum XXXI.

1 Mater Dei loquitur: “Qui conducit operarium ad laborandum dicendo ei: ‘Porta arenam de litore et inquire in quolibet onere, si forte ibi inuenire poteris granum auri,’ non minor erit merces eius, si nichil inueniret, quam si reperiret multum.

Cap. XXX: **1** Scribitur, quod Paulus ille bonus apostolus dixit se esse sapientem quendam coram principe: *Fsv. leg. I, p. 117 f.*

Cap. XXX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** matris] virginis **Kux Gh** quod
om. B x Capitulum XXX **PV ux q Gh** ante rubr. tpt **BA^b XXX** capitulum **Y O XXX K**
XXX 154 F rubricam *om. F* **2** si] qui **P** nisi] non **P e** non *corr. Y²*
inducendo eas *om. ux* eas *om. V* **3** preciosiores] preciosiores et **K**
Cap. XXXI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** Capitulum XXXI **PV u q Gh** ante
rubr. tpt **A^b om. x XXXI** capitulum **Y O** sequitur capitulum XXXI **B XXXI K XXXI 155**
F rubricam *om. B F* **1** dei *om. V A^b* ibi] tibi **P**

2 Sic est eciam cum illo, qui verbo et opere ex diuina caritate laborat ad profectum animarum: non enim erit minor merces illi si nullos conuerterit quam si multos, **3** sicut magister dixit exemplum: ‘Ille,’ inquit, ‘bellator qui ad preceptum domini sui egrediens ad bellum et habens velle fortiter dimicandi rediret sauciatus nullum habens captiuum, non minorem mercedem obtineret amisso bello propter voluntatem bonam quam si victoriam fuisset consecutus.’

4 Sic est eciam cum amicis Dei. Nam pro quolibet verbo et opere, quod faciunt propter Deum et ut anime emendentur, necnon et pro qualibet hora tribulacionis, quam paciuntur propter Deum, coronabuntur, siue multi conuertantur siue nullus.”

Verba Matris ad filiam de infinita sua misericordia circa peccatores et eciam circa ipsam laudantes et honorantes. Capitulum XXXII.

A **1** Mater loquitur: “Prouerbiu[m] est vobiscum: ‘Cum tali,’ inquit, ‘re potes me de patria educere.’ Sic nunc dico ego: Nullus est talis ac tantus peccator in mundo, qui dicit corde, quod filius meus, creator et redemptor omnium, est sibi amicissimus in corde et intimus, **2** quin non statim parata sum venire ad eum, sicut mater caritatis ad filium, amplectendo eum et dicendo: ‘Quid,’ inquit, ‘fili, placet tibi?’ **3** Qui

Cap. XXXII: **1** Cum tali ... re: Extrav. 7.

2 enim *om.* **V** conuerteret **B** conuertit **ux** **3** dixit] dicit **Kux** *e* dicit *corr.*
A^b exemplum] per exemplum **V** et *om.* **F** obtineret mercedem **ux**
4 qualibet **V** et pro] pro **BO** et **q** conuertuntur **ux**
Cap. XXXII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *declaracionem habent* **K qU^a F**
Gh **R** filia **P** sui **PY BOA^b Kux q Gh** circa] contra **P** *e* contra *corr.* **Y² et**
sic iterum **PY²** Capitulum XXXII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b XXXII capitulum** **Y O**
XXXII K sequitur capitulum XXXII **x XXXII 156 F** *rubricam om.* **F** **1** re *om.*
Gh educere me de patria **K** me educere de patria **ux Fq Gh** ac] et **K** *aut e nec corr.*
A^b creator] creator omnium **K** sibi *om.* **K** amicissimus] amantissimus **V O**
Kux **2** quin] quem **V** **3** qui] quid **F**

et si promeruisset profundissimam inferni penam, haberet tamen voluntatem nichil curare de honoribus mundi nec de cupiditate eius et voluptate carnis, quam detestatur Ecclesia, nichilque iste desideraret nisi solam sustentacionem suam, tunc ipse et ego statim essemus bene concordēs.

4 Dic igitur illi qui scribit cantum et laudem meam, non propter laudem suam vel mercedem suam, set propter laudem illius qui propter omnia opera sua omni laude est dignus, quod sicut principes mundi tribuunt laudatoribus suis mercedem mundi, sic spiritualiter ego remunerabo eum. **5** Quia sicut una sillaba habet super se multas notas, ita Deo placet coronam in celo dare ei pro qualibet sillaba, que est in cantu. Et dicetur de eo: ‘Ecce venit laudator, qui pro nullo temporali bono dictavit cantum nisi solum propter Deum.’”

Declaracio

B

6 Hic temptatus de sancta trinitate factus in extasi vidit quasi tres facies mulierum. Prima dixit: “Multis coniugiis interfueram, nunquam vidi trinum et unum.” Respondit secunda: “Si tres et unus, necesse est ut unus sit anterior, alius posterior, aut duo in uno.” **7** Et subiunxit tertia: “Non potuerunt se ipsos facere; quis ergo fecit eos?” Tunc aperte dixit Spiritus sanctus: “Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus.” Et euigilans liberatus est a temptatione.

8 Post hec dixit Christus domine Birgitte: “Ego sum trinus et unus. Ego volo tibi ostendere, quid sit potencia Patris, quid sapiencia Filii, quid virtus Spiritus sancti, ut sciatur quod ego sum Deus trinus et

7 Ad eum veniemus: Io. 14,23.

eius *om.* **Gh** voluptate] voluntate **PV** iste *om.* **Kux Gh** solam *om.* **ux**
 tunc ipse et ego statim essemus bene concordēs (4) dic igitur illi qui scribit cantum et laudem
 meam non propter laudem suam vel mercedem suam *om.* **V** **4** igitur] ergo **B**
Gh vel] et **ux** illius] ipsius **F** omni *om.* **V** quod] quid **P** quia **Gh**
 mundi principes **P** principes *e* princeps *corr.* **P B** ego *om.* **F** **5** una]
 bona **P** celis **ux** solum *om.* **P** declaracio **K q** declaracio 32 **F** declaracio in
 fine sexti **ux** libro quarto in fine 32 capituli **U^a** **6** prima] una **K** necesse] inde
U^a ut] quod **Gh** **7** et *om.* **K q** poterant **qU^a** poterunt **Gh** spiritus
 sanctus dixit **F** **8** domine] beate **K** tibi ostendere volo **U^a** ut sciatur
 quod ego sum deus *om.* **Gh** trinus et **F** deus et **q** et deus **U^a om.** **K Gh**

unus: Pater et Filius et Spiritus sanctus.” Et ista reuelacio completa est, ubi loquitur de pulpito.

9 Item dixit Christus: “Dic isti, quod plus merebitur apud me de infirmitate quam de sanitate. Nam Lazarus clarior factus est ex dolore, et Iob dileccior ex paciencia, nec tamen electi mei displicent michi, qui sanitatem habent, quia cor eorum est semper mecum, et corpus eorum est in discreta abstinencia et pio labore.”

Verba sponse notanda de urbe Romana sub forma questionis, proponencia consolacionem et deuocionem et ordinacionem antiquitus omnium Romanorum, scilicet tam clericorum quam laicorum et cetera, quare nunc prohdolor omnia ista conuersa sunt in desolacionem et inordinacionem et abhominacionem, sicut patet in omnibus supradictis, quam infelix sit corporaliter et spiritualiter. Capitulum XXXIII.

A **1** Domine reuerende, inter alias collaciones intimetur domino, quam flebilis est status urbis, que quondam extitit felix et corporaliter et spiritualiter set nunc infelix est et corporaliter et spiritualiter. **2** Corporaliter quidem, quia eius seculares principes, qui eius defensores esse deberent, facti sunt ei seuissimi raptores, et ideo domus eius destructe sunt ac multe ecclesie penitus desolate, **3** in

9 Lazarus: Lc. 16,19 ff.

Cap. XXXIII: Cfr ÖBERG (1969:2 ff.)

pater et filius et spiritus sanctus *om.* **Gh** et ista reuelacio completa est ubi loquitur de pulpito *om.* **F** **9** est semper *om.* **K** discreta] semper discreta **Gh**
Cap. XXXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** scilicet *om.* **K q Gh**
laycorum quam clericorum **BOA^b** conuersi **V** inordinacionem] in inordinacionem
BA^b Ku Gh in moderationem **P** sit] si **V** spiritualiter et corporaliter **K**
Capitulum XXXIII **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XXXIII capitulum **Y O** XXXIII **Ku** sequitur
capitulum XXXIII x XXXIII 157 **F** *rubricam om.* **F** **1** domino] domino pape
Gh quam] quod **Kux** felix extitit **Kux Fq Gh** et *ante* corporaliter *om.* **K P**
supra lin. suppl. **Y²** et *ante* spiritualiter *om.* **K** set nunc infelix est et corporaliter et
spiritualiter *om.* **P u** *in marg. suppl.* **Y² q²** **2** domus eius] domus eorum **K**

quibus ossa benedicta sanctorum continentur, que gloriosis miraculis choruscant, quorum anime in regno Dei sublimiter coronantur. Tempa eciam ipsorum tectis destructis et clausuris ablatis in latrinas mutata sunt hominum, canum et bestiarum. **4** Spiritualiter vero infelix est urbs ista, quia multe constituciones, quas sancti pape ex infusione sancti Spiritus ad Dei laudem et animarum salutem in Ecclesia statuerunt, iam delete sunt. **5** Pro quibus prohdolor multe noue abusiones ex maligni spiritus infusione ad Dei irreuerenciam et animarum perdicionem sunt assumpte.

6 Constitucio quippe sancte Ecclesie fuit, quod clerici ad sacros **B** ordines procederent beatam vitam habendo, Deo iugiter deuote seruiendo aliisque vitam celestis patrie bonis operibus ostendendo; et talibus dabantur Ecclesie redditus. **7** Set contra hanc Ecclesie consuetudinem orta est abusio grauis in hoc, quod laicis bona donantur Ecclesie, qui uxores non ducunt propter nomen canonicale **8** set impudenter habent concubinas in domibus suis per dies et in lectis per noctes dicentes audacter: “Nos non licet esse in coniugio, quia canonici sumus.”

9 Presbiteri, dyaconi et subdyaconi olim infamiam immunde vite maxime abhorrebant. Nunc autem quidam illorum manifeste letantur ex eo, quod meretrices eorum intumescente ventre cernunt inter alias ambulare, **10** nec eciam pudet eos, si ab amicis eorum dicitur eis: “Ecce, domine, cito natus erit vobis filius vel filia.” Ideo tales iustius vocandi sunt lenones Dyaboli quam ordinati clerici summi Dei.

11 Sancti eciam patres Benedictus et alii ordinauerunt regulas ex **C** licencia summorum pontificum, construentes monasteria, in quibus abbates cum fratribus residere solebant, horas nocturnas et diurnas deuote celebrando et monachos ad bene viuendum sollicite

6 Constitucio quippe sancte Ecclesie fuit: Gregorius IX *Decretales* 3,1,13.

3 sublimiter gloriantur et coronantur P	latrinas] lacrimas P	4 quas] quos
V spiritus sancti V K Fq Gh	6 constituto V	deuote] dante x et deuote
Gh seruiendo deuote P vitam] viam K Gh	7 donantur bona eccleise O	
bona ecclesie donantur Kux Fq Gh	9 dyaconi PV et dyaconi Y K eciam dyaconi	
BOA^b q Gh eciam et dyaconi ux F	immunde] in mundo P	eorum] suas <i>ex-</i>
<i>pectes</i> cernat V cernuntur x	10 iustius] iusti K iusticie u iustissime x	

informando. **12** Tunc certe iocundum fuit monasteria visitare, quando die noctuque agebatur honor et gloria Deo in monachorum cantu, criminosique homines corripiebantur ex ipsorum pulcherrima vita et boni confortabantur ex diuina informacione prelatorum, necnon et anime in purgatorio existentes propter eorum deuotas oraciones beatam requiem obtinebant. **13** Tunc eciam ille monachus in maximo habebatur honore, qui regulam suam optime seruabat, et venerabatur a Deo et hominibus. Qui vero regulam tenere non curabat, sciebat indubitanter se dampnum et scandalum incursum. Tunc eciam omnis homo discernere et agnoscere poterat ex habitu, quem monachum esse.

D 14 Set contra istam honestissimam constitutionem orta est detestabilis abusus in plerisque. Abbates namque frequencius in castellis suis et, ubicumque eis placet, intra urbem et extra commorantur. **15** Ideo dolorosum est nunc visitare monasteria. Paucissimi etenim monachi nunc in choro esse videntur horarum tempore, et aliquociens nulli. Ubi eciam parum legitur et quandoque nichil cantatur, et adhuc multis diebus misse non dicuntur. **16** De quorum mala fama boni molestantur et mali de eorum mala conuersacione grauiter peiorantur. Timendum quoque est, quod pauce anime ex talium oracionibus in penis suis aliquid consolacionis obtineant.

17 Multa eciam monachorum habitacula sunt in urbe, et quilibet habet domum per se; quorum aliqui amicis aduenientibus filios proprios amplectantur cum gaudio dicentes: “Ecce filius meus!” **18** Vix eciam agnosci potest monachus nunc in habitu. Nam tunica, que olim pedes solebat attingere, vix nunc operire potest genua. Manice

12 iocundius **ux** deo honor et gloria **ux** homines corripiebantur ex] corrigerentur de **K** obtinuerunt **ux** **13** et venerabatur] venerabatur **F** se *om.* **O** et se **ux** agnoscere] cognoscere **ux** quem monachum esse] quis monachus esset *expectes* esse monachum **V** **14** econtra **F** et extra] vel extra **F** **15** etenim] eciam **K** eciam] enim **BOA^b** **16** quarum **P** **17** habitacula monachorum **Gh** quilibet] qui licet **V** per] pro **K** proprios filios **Gh** **18** agnosci] cognosci **ux** in] de **ux** que] qui **V** solebat pedes **Kux** genua potest **Gh**

vero ipsorum nunc arte sunt et tolata, que olim honeste esse solebant et late; gladiusque appendet lateri pro stilo et tabulis. **19** Et vix reperitur in eo unicum vestimentum, in quo monachus intelligi possit, preter unum scapulare, quod multociens occultatur, ut a nemine videatur, tanquam scandalum sit aliquod portare monachale vestimentum. **20** Aliquos eciam non pudet loricam et alia arma habere sub tunicis, ad hoc ut post crepusculum facere valeant, quod eos delectat.

21 Fuerunt eciam sancti, qui magnas reliquerunt diuicias, E inchoantes regulas cum paupertate, qui omnem cupiditatem contempserunt et ideo aliquid proprium habere noluerunt. **22** Abhorrebant omnem superbiam et mundi pompam operientes se pauperrimis vestibus, carnis concupiscenciam summe detestantes et ideo puram vitam tenuerunt. Isti itaque eorumque fratres dicuntur mendicantes, quorum regulas summi pontifices confirmauerunt gaudentes, quod aliqui ad honorem Dei et animarum commodum talem vitam assumere voluerunt. **23** Set iam tristicia est eorum eciam regulas cernere mutatas in detestabiles abusiones et minime teneri, sicut Augustinus, Dominicus et Franciscus ex inspiracione Spiritus sancti dictauerunt, quas multi diuites et nobiles longo tempore optime tenuerunt. **24** Multi quippe iam inueniuntur homines, qui diuites vocantur, qui tamen in clenodiis et pecuniis pauperiores sunt illis, qui paupertatem professi sunt, sicut utique volat de eis fama. **25** Et ideo plerique eorum habent proprium, quod eorum regule vetuerunt, plus gaudentes de proprio execrabili quam de paupertate sanctissima, gloriosa. Gloriantur quoque, quia in habitu suo habent pannum eque carum et preciosum sicut diuites episcopi in suis vestibus.

18 tolata: *cfr supra, Intro. cap. 3.2*

sunt arte **O Gh** sunt *om.* **P** et tolata] et colata **u** in colate **x**: *fortasse* et contracte *legendum; hanc mihi emendationem proposuit J. ÖBERG* esse *om.* **V** gladiusque] gladius quoque **Gh** **19** possit] potest **Kux** occultatur] ita occultatur **ux** portare aliquod **V** **20** aliquos] aliquociens **V** valeat **V** **21** diuicias reliquerunt **ux** **22** omnem *om.* **K** concupiscencias **K** regulam **K** **23** est] in **P** mutatas] mutatas et **P** immutatas **O** in *om.* **V** nobiles et diuites **VY** **24** homines *om.* **F** pecunia **ux** pauperiores] superiores **ux** paupertate **V** utique] ubique **K** **25** sanctissima] sanctissima et **V x** sanctissima ac **Gh**

F **26** Item quedam monasteria per beatum Gregorium et per alios sanctos ad hoc sunt constructa, ut sic in eis mulieres recluderentur, quatenus vix in diebus videri possent. **27** Nunc autem abusionem in se continent nimis grauem, in eo quod porte indifferenter clericis et laicis, quibus placet sororibus introitum dare, eciam in ipsis noctibus sunt aperte. Et ideo talia loca similia sunt lupanaribus quam sanctis claustris.

28 Constitucio eciam erat Ecclesie, quod nullus pro audiencia confessionum pecuniam reciperet, set pro litteris, sicut esset iustum, de personis litterarum testimoniis vere indigentibus bene licuit penitenciaris pecuniam acceptare. **29** Set contra ista incepta est abusio per hunc modum, quod diuites persone, quantum eis placet, facta confessione offerunt; set pauperes, antequam audiantur, cum penitenciaro pactum facere compelluntur. Et certe dum penitenciaris oretenus absoluunt, non verecundantur manibus suis sibi pecuniam imbursare.

30 Item in Ecclesia statutum fuit, ut quelibet persona peccata sua confiteretur et ad minus semel in anno acciperet corpus Christi; et hoc quoad populum laicalem. Nam clerici et claustrales hoc sepius faciunt in anno. Secundum fuit statutum, quod qui non possunt esse G continentes viuerent in coniugio. **31** Tercium fuit, quod omnes Christiani ieunarent in Quadragesima et in Quattuor temporibus et aliarum festiuitatum vigiliis, que pene omnibus permanent satis note, nisi illi qui graui infirmitate aut in magna angustia essent constituti. **32** Quartum fuit constitutum, quod in diebus festiuis ab omni

28 Constitucio eciam erat Ecclesie: Greg. *Decr.* 3,1,10; 5,3,8f.; 5,3,42. **30** Item in Ecclesia statutum fuit: Greg. *Decr.* 5, 38,12. Secundum fuit statutum: Greg. *Decr.* 4. **31** Tercium fuit: Greg. *Decr.* 3,46. **32** Quartum fuit constitutum: Greg. *Decr.* 2,9,1.

26 quidam V in eis mulieres in eis V **28** quod] ut ux confessionis u
 confessionem x **29** est] est eciam ux per hunc modum om. K audiuntur
 ux penitenciaro] penitenciaris ux non verecundantur manibus suis sibi pecuniam
 imbursare item om. ux **30** ut] quod u in x quilibet V accipere P
 acciperetque O possent Kux **31** aliorum V graui] in graui K
32 constitutum] statutum ux festis ux

mundialium labore unusquisque abstineret. Quintum fuit statutum, quod nullus Christianus pecuniam siue aliquid aliud tale lucrari deberet per usuram.

33 Set contra hec quinque statuta optima supradicta orte sunt quinque abusiones inhoneste et grauiter nociue. **34** Prima est, quod centum persone, que ad annos discrecionis venerunt in Roma, sic moriuntur, quod nunquam fecerunt confessionem nec corpus Christi acceperunt magis quam veri ydolatre, **35** pro qualibet persona, que confessionem facit et corpus Christi recipit exceptis sacerdotibus et religiosis et feminis aliquibus. **36** Secunda abusio est, quod multi legitimas uxores accipiunt; qui, si cum uxoribus habent discordiam, deserunt eas, quamdiu placet, auctoritate ecclesiastica minime requisita, sumentes adulteras pro uxoribus easque in honore habentes et diligentes. **37** Aliqui eciam adulteram cum uxore in eadem domo habere non abhorrent gaudentes, quod in eadem domo eas audiunt simul parturire. **38** Tercia abusio est, quod multe persone H sane in ipsa Quadragesima vescuntur carnibus; et de multitudine pauci sunt, qui una comestione in die contentantur. **39** Eciam inueniuntur aliqui, qui in die se a carnibus abstinere utentes cibis quadragesimalibus set in nocte in priuatis hospiciis carnibus saciantur. Certe clerici una cum laicis hec exercent quandoque; qui Saracenis sunt similes, qui in die ieiunant et in nocte saciantur carnibus. **40** Quarta abusio est, quod quamuis aliqui operarii a labore per dies festiuos abstineant, tamen diuites aliqui mercenarios suos ad laborandum in vineis, ad arandum in agris, ad excidendum ligna in siluis ad deferendumque illa in sua domicilia per dies festos mittere non desistunt, et sic pauperes non maiori quiete diebus festiuis quam

Quintum fuit statutum: Greg. *Decr.* 5,19,10, *ibid.* 19.

33 nociue] votiuæ **P** **36** minime requisita] irrequisita **ux** in ante honore *om.* **P**
BOA^b supra lin. suppl. **Y**² **37** in eadem domo habere non abhorrent gaudentes
quod *om.* **V ux** eas in eadem domo **K Fq Gh** eas *om.* **ux** audiunt *om.* **V**
simul audiunt **ux** **38** ipsa *om.* **K** una] de una **ux** **39** aliqui inue-
niuntur **ux** utentis **V** set] et **K** saciantur carnibus **Gh** carnibus *om.*
K similes sunt **K Gh** carnibus saturantur **u** carnibus saciantur **x** **40**
abstinent **Kux** et ad excidendum **Gh** illa] ligna **ux** domicilia sua **F Gh**

ferialibus gratulantur. **41** Quinta abusio est, quod Christiani ita sicut Iudei exercent usuram; et vere Christiani usurarii cupidiores sunt Iudeis.

42 Item statutum Ecclesie fuit, quod tales homines, quales iam numerati sunt, anathemate domarentur, contra que talis abusio inchoata est. Multi quippe non magis abhorrent malediccionem quam benediccionem; qui eciam si se excommunicatos nouerint publice, sancte Ecclesie introitum vel conuersacionem hominum seu colloquia non curant euitare. **43** Pauci enim presbiteri excommunicatis ecclesie ingressum prohibent. Pauci eciam excommunicatorum conuersacionem et colloquia abhominantur, si eis aliqua amicitate coniuncti sunt. Nec eciam excommunicatis, si diuites sunt, sacra sepultura denegatur.

44 Igitur, domine, non miremini, si nominaui Romam urbem infelicem pro talibus abusionibus et multis aliis ecclesiasticis statutis grauiter contrariis. **45** Quare timendum est Catholicam fidem in breui deperire, nisi talis venerit, qui Deum super omnia et proximum suum sicut se ipsum diligit fide non ficta omnes abusiones abolendo. **46** Compatimini ergo Ecclesie et eius clero, qui toto corde diligit Deum, abhorrentes omnes malas consuetudines; qui propter absenciam Pape quasi orphani fuerunt, tamen filialiter Patris sedem defenderunt proditoribusque sapienter restiterunt in multis tribulacionibus perseuerando.

42 Item statutum Ecclesie fuit: Greg. *Decr.* 5,37.

41 ita *om.* **K** usures **u** pressuras **x** **42** sunt *om.* **V** damnarentur **V**
 quippe] quidem **V** maledictione quam benedictione **V** publice nouerint **Kux**
 sancte] sane **P** vel conuersacionem *om.* **V** hominum conuersacionem
ux **43** excommunicatos **F** prohibent ecclesie ingressum **ux** ecclesie
 ingressum] introitum ecclesie **V** ecclesie introitum **Y** conuersacionem et *om.* **ux**
 denegantur **V BOA^b** **44** igitur] item **K** domine mi **ux** **45** omnes]
 omnes istas **ux** **46** ecclesie] ecclesie sancte **ux** diligunt **ux** filialiter]
 filialii **P** resisterunt **Fq**

Visio sponse de penis diuersis, que preparabantur cuidam anime adhuc in corpore existenti; et qualiter omnia illa genera penarum, si conuersa esset anima ante mortem, conuerti deberent in maximum honorem et gloriam. Capitulum XXXIIII.

1 Videbatur michi, quod quasi viderem homines stantes et preparantes funes, alii vero stabant et preparabant equos, alii ^A fabricabant forpices, alii autem patibulum edificabant. **2** Cumque hec viderem, apparuit virgo quedam quasi turbata, querens si hec intelligerem; et me respondente non intelligere respondit: “Hec omnia,” inquit, “que vidisti, pena est spiritualis, que paratur anime illius quem tu noscis. **3** Funes sunt ad ligandum equum, qui animam est trahiturus. Forpices vero ad discerpendum nares, oculos, aures et labia; patibulumque ad suspendendum.”

4 Cumque ego de hiis turbarer, respondit iterum virgo: “Noli turbari. Adhuc enim est tempus, quod si velit, poterit dirumpere funes, subuertere equos, forpices sicut ceram liquescere potestque patibulum remouere. **5** Insuper et sic ardentem caritatem potest habere ad Deum, quod ista signa penarum erunt ei ad maximum honorem, in tantum quod funes, quibus contemptibiliter ligari teneretur, vertentur ei in zonas aureas. **6** Pro equis vero, quibus per plateas trahi deberet, mittentur ei angeli ducentes eum ante conspectum Dei. Pro forpicibus vero, quibus contemptibiliter deberet discerpi, dabitur naribus melior odoratus, ori melior sapor, oculis pulcherrima visio, auribus delectabilissima melodia.”

Cap. XXXIIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *declaracionem habent* **K qU^a F Gh** **R** diuersis penis **ux Gh** que] querendo **K** anima conuersa esset **q Gh** debebant **BOA^b ux** Capitulum XXXIIII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b XXXIIII capitulum Y O XXXIIII K** sequitur capitulum XXXIIII^m x XXXIIII 158 **F** *rubricam om.* **F** **1** preparantes] preparabant **ux** **2** est pena **V** preparatur **K q Gh** preparabatur **ux** preparantur **F** nosti **P F Gh** cognoscis **BOA^b** **3** tracturus **ux Gh** patibulumque] patibulum quoque **V** patibulum **A^b** suspendium **K** **4** enim *om.* **K** dirumpere **ux Gh** cera **BOA^b ux** **F** liquefacere **K** **5** potest habere caritatem **Gh** ad] in **q** teneretur] mereretur **P** verterentur **ux** in zonas aureas] ad zonas aureas **u** ad zonas **x** **6** eum *om.* **V O** naribus] naribus eius **Gh** delectabilissima] dulcissima **K q**

B

Declaracio

7 Hic fuit marscalcus regis, qui veniens Romam tantum humiliatus et compunctus est, quod discooperto capite circuiret frequencius staciones rogans Deum et rogari faciens, ut non rediret ad patriam, si contingeret eum relabi in peccata priora. **8** Cuius vocem exaudiuit Deus. Nam exiens de Roma cum venisset in monte Flasconis, ibi infirmatus est et mortuus. De quo facta est alia reuelacio: **9** “Vide, filia, quid facit misericordia Dei, quid facit voluntas bona. Ista anima fuit in faucibus leonis, set voluntas bona eripuit eam de dentibus leonis, et iam est in via ad patriam et particeps erit omnium bonorum, que fiunt in Ecclesia Dei.”

Verba sponse ad Ihesum Christum de desiderio saluacionis animarum; et de responsione sibi in Spiritu sancto facta, quod excessus et superfluitas hominum in potu et in cibo et cetera resistunt visitacionibus Spiritus sancti sibi missis. Capitulum XXXV.

1 O, dulcissime Ihesu, creator omnium eorum que creata sunt! Vtinam isti agnoscerent et intelligerent calorem Spiritus tui sancti! Plus enim tunc appeterent celestia et terrena feruencius abhominarentur. **2** Et statim responsum est michi in spiritu: “Eorum,” inquit, “excessus et superfluitas resistunt Spiritus sancti visitacionibus. Nam excessus in cibus et potibus et in amicorum inuitacionibus obsistunt, ne Spiritus sanctus dulcescat eis et ne sacientur de mundi delectacione. **3**

declaracio **K Gh + F** libro quarto in fine 34 capituli **U^a** *legi nequit q* 7 regis] regis swecie **F** tantum] in tantum **F** staciones] staciones sanctorum **K** staciones toto corde **F** eum **q²** (*supra lin.*), **U^a Gh** ipsum **F** ei **K** 8 vocem] vocem misericorditer **F** flascon **Gh** et mortuus est **F** reuelacio] reuelacio que sic ait **F** 9 quid] et quid **F** set voluntas bona eripuit eum de dentibus leonis *om.* **U^a** bona voluntas **Gh** anima ista **K**
Cap. XXXV habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R de responsione] de responso **PVY** responsio **ux** sancto *om.* **BOA^b** facta *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y²** fata **V** in cibo et cetera] cibus **Ku Gh** cibus eciam **x** in cibus et cetera **q** Capitulum XXXV **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt A^b XXXV capitulum Y O XXXV K XXXV 159 F rubricam om.* **F** **I** sunt creata **F** isti *om.* **P** agnoscerent] cognoscerent **ux** 2 inquam **P** inuitacionibus] inuisitacionibus **B** visitacionibus **O** *in ras.* **A^b**

Excessus vero in auro et argento, in vasis et vestimentis et in redditibus obsistit, ne spiritus caritatis mee inflammet corda eorum et accendat. Excessus quoque in famulis et equis et animalibus resistit, ne Spiritus sanctus appropinquet eis; **4** ymmo elongant se ab eis seruitores eorum, angeli mei, et appropinquant proditores Dyaboli. Ideo ignorant dulcedinem illam et visitacionem, qua ego, qui Deus sum, visito animas sanctas et amicos meos.”

Verba Dei ad sponsam, qualiter religiosi antiquitus in monasteria timore et diuina caritate ingrediebantur; et nunc quod inimici Dei, id est falsi religiosi, exeunt in mundum pro superbia et iniqua cupiditate et cetera; et sic de militibus in sua militia. Capitulum XXXVI.

1 “Audi nunc, quid inimici mei faciunt contra ea, que amici mei olim fecerunt. Denique amici mei ingrediebantur monasteria ex discreto timore et diuina caritate. **2** Set hii qui nunc sunt in monasteriis vadunt in mundum pro superbia et cupiditate, habentes propriam voluntatem facientesque corporis sui delectamenta. **3** Istorum ergo, qui in tali voluntate moriuntur, iusticia est, quod non senciant nec obtineant celeste gaudium set penam in inferno sine fine. Scito eciam, quod claustrales qui coguntur contra velle proprium ex diuina caritate fieri prelati non sunt in eodem numero computandi. **4** Milites quoque, qui olim portabant arma, erant parati dare vitam pro iusticia et fundere sanguinem propter fidem sanctam, indigentes promouendo ad iusticiam, malosque faciebant deprimere et humiliare.

3 et vestimentis] et vestimenti **O** et in vestimentis **x** **4** animas] in animas **V**
Cap. XXXVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** in ante monasteria supra lin.
suppl. K om. ux timore] timore dei **K** et cetera om. **Ku Gh** sic] si **P** similiter
K similiter sic **x** Capitulum XXXVI **PV B ux q Gh** ante rubr. tpt **A^b XXXVI** capitulum **Y**
O XXXVI K F rubricam om. **F** **1** olim amici mei fecerunt **VY** amici mei
antiquitus fecerunt **ux** amici mei fecerunt olim **Gh** timore discreto **Gh** **2**
mundo **F** sui corporis **K** **3** gaudium celeste **Gh** penam] erunt
K **4** parati erant **Gh** vitam dare **K** effundere **Gh** malosque] malos
K faciendo **BOA^b** deprimi et humiliari **ux**

5 Set nunc audi, quomodo auersi sunt. Placet quippe nunc eis magis mori in bello pro superbia et cupiditate et inuidia, iuxta dyabolicas suggestiones, quam secundum mandata mea viuere ad obtinendum gaudium sempiternum. **6** Ergo omnes, qui in tali voluntate moriuntur, dabitur eis stipendium ex iudicio iusticie. Hoc est, quod dabuntur Dyaboli animabus eorum in stipendium in eterna eorum coniuncione. Hii vero qui michi seruiunt tenentur habere stipendium cum celesti exercitu sine fine.”

Verba Christi ad sponsam inquirencia ab ea, qualiter mundus stat; et de sponse responsione, scilicet quod stat sicut saccus expansus, ad quem omnes indiscrete concurrunt; et de crudelissima Christi sententia et iusta contra tales. Capitulum XXXVII.

1 Filius loquitur: “Quomodo, filia, stat modo mundus?” Et illa: “Sicut saccus expansus, ad quem currunt omnes, et sicut homo currens non curans, quid sequatur.” **2** Respondit Dominus: “Ideo iusticia est, ut vadam cum aratro meo super mundum, super gentiles et christianos; non parcam seni et iuueni, non pauperi et diuiti. **3** Set unusquisque iudicabitur secundum iusticiam suam, et unusquisque morietur in peccato suo, et relinquentur domus sine habitatoribus, nec tamen faciam adhuc consummacionem.”

4 Et illa: “O, Domine, ne,” inquit, “indigneris, si loquar. Mitte aliquos de amicis tuis, qui precaueant et premoneant eos de periculo

Cap. XXXVII: 4 ne ... indigneris si loquar: Gen. 18,30

5 aduersi **P BO** placent **P** eis *om.* **q** magis eis **u** magis *om.* **x** **6**
iudicio] iudicio diuine **P BOA^b** *post* iudicio *del.* diuine **Y** dyaboli animabus eorum]
demonibus **K Gh**
Cap. XXXVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** expansus] spansus **PVY BA^b e**
spansus *corr.* **q²** concurrunt] occurrunt **V** iusta] iusticia **V u** Capitulum
XXXVII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XXXVII capitulum **Y O XXXVII Kx F** *rubricam*
om. **F** **1** modo *om.* **V** curat **K** **3** relinquentur] relinquentur **Kux**
Fq Gh habitacionibus **V x** adhuc faciam **ux F** *ante corr.* **q**

suo!” **5** Et Dominus: “Scriptum est,” inquit, “quod diues in inferno desperans de salute sua propria peciit, ut aliquis mitteretur ad precauendum fratres suos, ne similiter perirent. **6** Et responsum est ei: ‘Nequaquam fiet hoc, quia habent Moysen et prophetas, a quibus doceri possunt.’ **7** Sic ego dico nunc: Habent euangelia et dicta prophetarum, habent exempla et verba doctorum, habent rationem et intelligenciam. Vtantur ergo eis et saluabuntur. **8** Nam si misero te, non ita alte clamare poteris, ut audiaris. Si misero amicos meos, pauci sunt; et si clamauerint, vix audientur. Verumptamen mittam amicos meos ad quos michi placuerit, et preparabunt viam Deo.”

Verba Ihesu Christi ad sponsam de fide non habenda in sompniis, ymmo precauenda quantumcumque leta vel tristia; et quomodo Dyabolus in talibus falsitatem admiscet veritati, propter que insurgunt in mundo multi errores; et quod prophete ideo non errauerunt, quia super omnia veraciter Deum dilexerunt. Capitulum XXXVIII.

1 Filius loquitur: “Quid te sic eleuant sompna leta? Cur sic vero te **A** deprimunt sompna tristia? Numquid non dixeram tibi, quod Dyabolus inuidus est et quod sine permissione Dei plus facere non poterit quam stramen ante pedes tuos? **2** Dixi eciam, quod ipse est pater et inuentor mendacii et quod in omnibus falsitatibus suis admiscet veritatem. Propterea dico tibi, quod Dyabolus non dormit

5 diues in inferno: Lc. 16:27 ff.

6 habent Moysen et propheta: Lc. 16,29.

Cap. XXXVIII: 2 admiscet veritatem: Thom. Aqu. *Summa* I, q. 11, a.2. ad 1.

6 fiat **K** **7** ego] ergo **F** **8** ita alte clamare non **K** alte *om.* **VY**
exaudientur **K** deo] domino **O F**
Cap. XXXVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** ihesu *om.* **P K q Gh** christi
ihesu **B x** in *om.* **V** somnis **PVY ux** precauendo **Gh** falsitate admiset
V ideo] a deo **B** dei **A^b** non ideo **K** deum veraciter **VY Gh** Capitulum
XXXVIII PV B ux q Gh *ante rubr. tpt* **A^b** **XXXVIII capitulum Y O XXXVIII K F**
rubricam om. **F** **1** vero sic **P ux Gh** te deprimunt] deprimunt **ux** et
quod] et quia **V** et *ante corr.* **K** et **ux** non plus facere **Kux Fq Gh** **2** eciam]
eciam tibi **K Fq Gh** pater et inuentor mendacii est **K**

set circuit, ut inueniat aliquam occasionem. **3** Ideo cauendum est tibi, quod Dyabolus, qui ex subtilitate sciencie sue ex motibus exterioribus apprehendit interiora, non decipiat te. Nam quandoque mittit cordi leta, ut inaniter gaudeas, quandoque tristia, ut dolendo dimittas aliqua bona, que potuisses facere, et ut ante miseras fias misera et dolorosa. **4** Quandoque eiam Dyabolus immittit cordi deluso et volenti placere mundo multas falsitates, per quas decipiuntur multi, sicut falsis prophetis. Et hoc contingit homini qui plus aliud diligit quam ipsum Deum. **5** Ideo contingit, quod in multis falsis verbis inueniuntur multa vera, quia Dyabolus nunquam decipere posset, nisi falsitati admisceret veritatem, sicut patuit in illo arrepticio quem vidisti; **6** qui licet confiteretur unum Deum, impudicus tamen gestus et verba alia extranea ostendebant, quod Dyabolus erat in eo possessor et inhabitator.

B 7 Nunc autem querere poteris: Cur permitto Dyabolo mentiri? Respondeo: Hoc permisi et permitto propter peccata populorum et clericorum, qui illa scire voluerunt, que Deus noluit eos scire, et ibi prosperari desiderabant, ubi Deus videbat saluti eorum non proficere. **8** Propterea Deus multa permittit propter peccata, que non contingerent, si homo non abuteretur gracia et ratione. Illi vero prophete qui nichil desiderabant nisi Deum nec verba Dei loqui voluerunt nisi propter Deum, isti non decipiebantur set verba veritatis loquebantur et dilexerunt.

9 Verumptamen sicut omnia sompnia non sunt recipienda, sic nec omnia sunt contempnenda, quia quandoque Deus eiam malis inspirat bona et exitus suos, ut respiscant a peccatis suis, quandoque

Dyabolus non dormit set circuit: 1 Petr. 5,8.

occasionem] occasionem contra te Gh	3 mittit] immittit ux ante corr. K	et ut]
et V	4 falsis] a falsis A^b in falsis ux	5 ideo] ideo quod ux
F multa <i>om.</i> F	patet F	falsis <i>om.</i>
desiderant V	8 ratione] honore ux	6 qui] quia PVY B que A^b quod u
Gh	9 eiam deus Gh	illi] alii K dei] mea P
	eiam malis] in malis V	loqueba-

eciam bonis bona in sompniis, ut amplius proficiant ad Deum. **10** C
 Ideo quando et quociens tibi aliqua talia occurrerint, non apponas
 cor tuum set pondera et discerne illa cum amicis tuis sapientibus
 spiritualibus, aut dimitte et exclude illa de corde tuo quasi non visa,
 quia qui talibus delectatur frequencius illuditur et perturbatur. **11**
 Ergo esto stabilis in fide sancte Trinitatis, dilige Deum toto corde,
 esto obediens tam in contrariis quam in prosperis, nulli te preferas in
 cogitacionibus set time eciam in benefactis, non preferas sensus tuos
 sensibus aliorum voluntatemque tuam totam committe Deo parata ad
 omnia, que velit Deus. **12** Tunc timere non habes sompnia. Si enim
 leta fuerint, non credas eis vel non appetas, nisi ibi perpendatur
 honor Dei; si vero tristia fuerint, non contristeris set pone te totam ad
 Deum.”

13 Deinde loquitur Mater: “Ego sum Mater misericordie, que filie
 dormienti preparo vestes, filie induenti se preparo cibum, filie
 laboranti preparo coronam et omne bonum.”

10 non apponas cor: Prov. 22,17.

bonam V	sompniis] sompnis ostendit ux	10 exclude illa] exclude ea Gh
tuo corde P BA^b K Fq	11 deum tuum F	cogitacionibus tuis Kux Fq Gh
tuos sensus K	parata <i>post corr.</i> Y² parate P para BOA^b	12 enim] vero
P	13 loquebatur Kux Fq Gh	ego sum mater <i>om.</i> V
induenti se] induenti F		dormienti se F

Verba Matris ad Filium de sponsa; et de responsione Christi ad Matrem. Iterum verba Matris, quid designatur per leonem et per agnum; et qualiter Deus permittit propter ingratitude[m] et impacienciam hominum euenire que eis aliter non euenirent. Capitulum XXXIX.

1 Mater loquitur ad Filium Ihesum dicens: “Filia nostra est quasi agnus, qui ponit caput suum in os leonis.” **2** Cui respondit Filius: “Melius est, quod ponat agnus caput in os leonis, ut fiat cum leone una caro et unus sanguis, quam quod agnus sugat sanguinem de carne leonis, unde et leo indignaretur et agnus, cuius cibus est fenum, infirmaretur. **3** Verumptamen, Mater carissima, quia omnem sapienciam et plenitudinem tocius prudencie portasti in utero tuo, fac istam intelligere, quid sit leo et quid sit agnus.”

4 Respondit Mater: “Benedictus sis tu, Fili mi, qui eternaliter manens cum Patre descendisti ad me et tamen te a Patre nunquam separasti. Tu denique es leo, set de tribu Iuda. Tu agnus sine macula, quem Iohannes digito demonstraui. **5** Ille ergo ponit caput in os leonis, qui omnem voluntatem suam committit Deo nec eam, eciam si posset, perficere vellet, nisi tibi sciret complacere. **6** Ille vero sugit sanguinem leonis, qui de iusticia et dispositione tua impaciens optat et nititur ad alia obtinenda quam tu ei constitueras, velletque in alio statu existere quam tibi placeret et sibi ipsi expediret. De talibus enim non placatur Deus set ad iram prouocatur. **7** Sicut enim agni

Cap. XXXIX: 4 de tribu Iuda: Apc. 5,5 agnus sine macula, quem Iohannes digito demonstraui: Io. 1,29.

Cap. XXXIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** filiam **Kx** sponsa] filia **P e**
 filia *corr.* **Y²** de responsione *om.* **V** responsio **Kux q Gh** iterum] item **Kx Gh** et
 iterum **Y² q** quid *post corr.* **Y²** et quid **P A^b** que **K** designantur **Kx** per
 agnum] agnum **K** eis *om.* **P** aliter eis **Kux q Gh** euenirent] euenirent
 sequitur capitulum tricesimum nonum et cys (*sic*) et cetera sequitur aliud et cys et cetera
x Capitulum XXXIX **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt A^b* XXXIX capitulum **Y O XXXIX K**
 XXXIX 39 **F** *rubricam om.* **F** **1** ihesum filium **ux** **2** agnus ponat
Kux Fq Gh carne] ore **V** **3** ista **P** **4** tamen] tantum **K** **5**
 ergo] vero **K** eam eciam si] eam etsi **V** eciam eam si **ux** nisi] ut **PV** tibi sciret
 complacere] complacere sciret **ux**

cibus est fenum, sic homo de humilibus rebus et statu contentari debet. Et ideo propter ingratitude[m] et impacienciam hominum multa permittit Deus, que saluti hominum, si pacientes essent, non euenirent.

8 Ideo, filia, da voluntatem tuam Deo, et si minus quandoque fueris paciens, surge per penitenciam, quia penitencia est sicut bona lotrix macularum, contricio vero est bona candidatrix.”

Verba Christi ad sponsam declarancia, que sit Christiana mors et quomodo homo bene moritur vel male et quomodo amici Dei non debent tribulari, si videant seruos Dei corporaliter mori crudeliter. Capitulum XL.

1 Filius loquitur: “Noli timere, filia: non morietur ista infirma, quia ^Aplacent michi opera eius.” Cumque illa esset mortua, iterum dixit Filius: “Ecce, filia, verum est quod dixi tibi. Non est ista mortua, quia gloria eius magna est. **2** Nam separacio corporis et anime iustorum non est nisi sompnus, quia vigilant in eterna vita. Illa vero dicenda est mors, quando anima separata a corpore viu[it] in eterna morte.

3 Multi quippe non attendentes futura optant, ut moriantur Christiana morte. Quid enim est Christiana mors nisi mori, sicut ego mortuus sum: innocenter, voluntarie et pacienter? **4** Numquid ego ideo contempendus sum, quia mors erat contemptibilis et dura? Aut ideo electi mei fatui, quia contemptibilia paciebantur? Aut hoc voluit fortuna et operabatur cursus stellarum? Nequaquam. **5** Set ideo ego

7 et statu] in statu **P** saluti hominum] saluti homini **Gh** **8** paciens] impaciens
V est vero **BO** bona] quasi bona **ux**
Cap. XL habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** vel] aut **K Gh** tribulari] turbari
V Kux videant] viderint **Ku Gh** crudeliter] et crudeliter **BOA^b q** Capitulum
XL PV B u q Gh ante rubr. *tpt* **A^b** **XL** capitulum **Y O XL K XL 40 F** *om. x* rubricam
om. F **1** Filius dei **Gh** illa *om.* **V** filius dei **Gh** ista *om.*
P **2** cuigilant **ux Gh**

et electi mei paciebamur dura, ut ostenderemus verbo et exemplo viam ad celum esse duram et ut assidue cogitaretur, quanta opus est mundicia malis, si tam aspera passi sunt electi et innocentes.

B 6 Ergo scito, quod ille moritur contemptibiliter et male qui dissolute viuens moritur in voluntate peccandi, qui habens mundi processum optat, ut longius viuat, et nescit regraciari Deo. **7** Qui vero Deum diligit toto corde et tribulatur innocenter despecta morte aut longa infirmitate grauatur, ille et viuat et moritur feliciter, quia mors aspera et minuit peccatum et penam peccati augetque coronam. **8** Ecce reduco tibi ad memoriam duos, qui despecta et amara morte iudicio hominum moriebantur; qui nisi talem mortem ex misericordia mea magna obtinuissent, saluati non fuissent. Set quia Dominus non pungit bis contritos corde, ideo venerunt ad coronam.

9 Propterea amici Dei non debent contristari, si flagellantur temporaliter aut si amara morte moriuntur, quia felicissimum est lugere ad horam et turbari in mundo, ne veniat ad purgatorium grauius, ubi non erit fuga nec tempus laborandi.”

Verba Matris ad filiam, quod sacerdotes rite habentes absolucionis officium, quantumcumque peccatores sint, possunt absoluere a peccatis; et sic de sacramento Eucharistie. Capitulum XLI.

1 Mater loquitur: “Vade ad eum qui officium absolucionis habet. Quantumcumque enim ostiarius leprosus est, nichilominus aperire potest portam, si habet claues sicut sanus. **2** Ita eciam est de absolucione et sacramento altaris. Qualiscumque enim minister est, si tamen rite habet officium absolucionis, potest absoluere a peccatis. Ideo nullus est contempndus.

5 et ut] et ut hoc **V** **7** et viuat] viuat **F** et minuit] imminuit **V** minuit **P K** illi
minuit **A^b** augetque] et auget **K** **8** morte et amara **V** moriebatur
V misericordia] numera **P** **9** dei] mei **VY** moriantur **K**
Cap. XLI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** Capitulum XLI **PV B ux q Gh ante**
rubr. tpt **A^b XLI capitulum Y O XLI K XLI 41 F** *rubricam om.* **F** **1** vade ad
eum] vado ad deum **P** absolucionis officium **VY** potest aperire **x q** **2**
est eciam **Kux Fq Gh** enim est **P** potest] habet **u** potest rite **x**

3 Verumptamen premoneo eum de duobus. Vnum est, quod illud, quod carnaliter diligit et optat, non habebit; aliud est, quod vita eius breuiabitur cicius. **4** Et sicut formica portans die ac nocte granum aliquando, cum appropinquat foramini, cadit et moritur in introitu grano remanente ab extra, sic ipse, cum inceperit peruenire ad fructum laboris sui, morietur et pro superuacuo labore suo confundetur et punitur.”

Verba Matris ad filiam, qualiter mores boni et opera iusticie per postes in amicis Dei designantur; et quomodo serui Dei debent carere a detractioe. Capitulum XLII.

1 Mater loquitur: “Amici Dei dicuntur esse quasi duo postes, per quos ingressuri sunt alii. Ideo cauendum est diligenter, ne quid asperum vel durum obsistat ingredientibus, aut unde comprimantur. **2** Quid autem significant postes nisi mores compositos operaque iusticie et verba edificatoria, que apparere debent cottidie in amicis Dei? **3** Ideo caueatur attente, ne quid durum, id est verbum detractorium vel scurrile inueniatur in ore amicorum Dei, aut in operibus eorum aliqua mundialia notentur, propter que ingredi volentes refugiant et ingredi abhominentur.”

3 premoneo] moneo **P** e moneo *corr.* **Y**² unum] unum de duobus **V** quod illud *post corr.* **Y**² illud **P BOA**^b ut illud **K** carnaliter diligit et optat] carnaliter adoptat **u** corporaliter adoptat **x** **4** preuenire **P**
Cap. XLII habent **PVY BOA**^b **Kux Fq Gh** **R** in amicis] et amicis **P** et amici **V** a detractioe] detractionem **V** Capitulum XLII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A**^b XLII capitulum **Y O XLII K** sequitur capitulum XLII^m **x XLII 42 F** *rubricam om.*
F **1** dei] mei **K** dicuntur] debent **ux** quasi *om.* **BOA**^b et ideo
P **2** signant **ux** **3** refugiunt **ux** abhominantur **ux**

*Verba Matris Dei ad filiam, qualiter mali pastores assimilantur vermi
corrodenti arboris radices. Capitulum XLIII.*

1 Mater loquitur: “Isti sunt similes vermi, qui videns semen optimum non curat, quantumcumque fructus pereat vel cadat, dummodo radices seu proximiora terre carpere possit. **2** Sic isti non curant, quod anime pereant, si lucra sua et bona temporalia consequantur. Ideo veniet eis iusticia Filii mei, et cicius subtrahentur. **3** Respondit illa: “Omne tempus apud Deum non est nisi quasi momentum statere, quantumcumque apud nos est longum. Ideo paciencia Filii tui magna est eciam super iniquos.” **4** Respondit Mater: “Vere dico tibi: Non protrahetur iudicium eorum set veniet eis horribile, et rapiuntur a deliciis ad confusionem.”

Cap. XLIII: 3 momentum statere: Is. 40,15.

Cap. XLIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** dei *om.* **Kux q Gh** Capitulum
XLIII PV B u q Gh *ante rubr. tpt* **A^b** **XLIII** capitulum **Y O XLIII K XLIII 43 F om. x**
rubricam om. **F** **1** carpere **B Kux F** *post corr.* **q** capere **PVY OA^b Gh** **2**
quod] quot **Ku F Gh** pereunt **ux** temporalia bona **P Kux Fq Gh** ideo]
dicendo **V** venit **B** veniat **Gh** **3** ideo] dicendo **V** est magna
Gh **4** tibi] tibi quod **K** veniat **Gh**

Verba Christi ad sponsam, qualiter corpus per nauem et mundus per mare designantur; et qualiter voluntas est libera ad animas perducendum in celum vel in infernum; et qualiter terrena pulchritudo vitro comparatur. Capitulum XLIIII.

1 Filius loquitur: “Audi tu, que desideras portum post mundi A
procillas. Omnis, quicumque in mari est, non debet timere aliquid, si
ille cum eo stat qui prohibere potest ventos, ne flent; **2** qui omnia
corporalia, que nocere volunt, iubet abscedere scopulosque
mollescere; qui procellis imperat, ut nauem perducant ad quietum
portum. **3** Sic corporaliter in mundo aliqui sunt quasi nauis perducens
corpus super aquas mundi aliis in consolacionem, aliis in
tribulacionem, quia voluntas hominis libera quasdam animas
perducit in celum, quasdam in profundum inferni. **4** Illa ergo
voluntas que nichil desiderat feruencius audire quam honorem Dei
nec ad aliud viuere, quam ut possit Deo seruire, ipsa placet Deo, quia
in tali voluntate gaudenter moratur Deus et mitigat omnia pericula
anime scopulosque quietat, in quibus anima multociens periclitatur.

5 Quid autem sunt scopuli nisi desiderium malum? Nam B
delectabile est videre possessiones mundi et possidere, gaudere de
corporis sui honore et gustare quidquid delectat carnem. In talibus
enim multociens periclitatur anima. **6** Set quando Deus in naui est,
omnia ista mollescunt et anima omnia ista contempnit, quia omnis
pulchritudo corporea et terrena similis est vitro depicto ab extra set
intus pleno terra. **7** Fracto autem vitro non habet plus utilitatis quam
terra nigra, que ad nichil aliud creata est, ut possideatur, nisi ut per
eam ematur celum. **8** Itaque omnis homo, qui non plus desiderat

Cap. XLIIII: **1** prohibere potest ventos: Lc. 8,24 f.

Cap. XLIIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** designatur **P** perducendum]
producendum **P** precauendum **V** in ante infernum om. **Gh** Capitulum XLIIII sive
XXXXIIII **PV B q** ante rubr. tpt **A^b** XLIIII capitulum **Y O XLIIII Ku F** om. **x Gh**
rubricam om. **F** **1** Filius dei **Gh** est in mari **Gh** aliquid] aliquem **P**
aliquod **x** flent **Kux Gh** flant **PVY BOA^b Fq** **2** scopulosque] stipulosque
P imperat] imperare habet **Gh** perducatur **PVY** **3** sunt aliqui
Gh **4** ad om. **P O** **7** est om. **V** ematur] ornetur **P**

audire honorem suum seu mundi quam nociuum aerem, qui omnia membra corporis sui mortificat et voluptatem carnis sue abhominabilem detestatur, hic quiete requiescere potest et gaudenter euigilare, quia Deus est cum eo in omni hora.”

Verba querimonie sponse coram diuina maiestate ex eo, quod quatuor sorores filie regis Ihesu Christi, scilicet Humilitas, Abstinentia, Contentacio et Caritas nunc prochdolor adnichilantur, et sorores filie regis Dyaboli, scilicet Superbia, Delectacio, Superfluitas et Symonia vocantur domine. Capitulum XLV.

1 Conqueror non solum ex parte mea set eciam ex parte multorum electorum Dei coram maiestate uestra, quod erant quatuor sorores filie potentis regis, quarum quelibet habebat sedem et potestatem in patrimonio suo. **2** Quicumque enim volebant inspicere pulchritudinem istarum sororum obtinebant consolacionem ex pulchritudine earum et bona exempla ex earum deuocione. **3** Prima vocabatur soror Humilitas in omnium agendarum rerum disposicione. Secunda vocabatur soror Abstinentia ab omni inquinata conuersacione. **4** Tercia vocabatur soror Contentacio sine omni superfluitate. Quarta vocabatur soror Caritas in proximorum

8 audire *om.* **F** honorem] nomen **BOA^b** qui] quia **PVY B** e quia *corr.* **A^b** voluptatem] voluntatem **V** abhominabilem detestatur] abhominabili **P** deus] dominus deus *post corr.* **F** cum eo est (est *supra lin. suppl.*) **K** in *om.* **BOA^b**
Cap. XLV habent PVY BOA^b K² Fq Gh post verba aliquot desinunt Kux R
 diuina] imperatoris **V q Gh** imperatoris *post corr.* **Y²** imperiali diuina *post corr.* **K²**
 sorores quatuor **Gh** filie] et filie **VY** et ante contentacio *add.* **ux** et ante
 caritas *om.* **PVY BO q Gh** symonia] symonia dominantur **u** symonia iam dominantur
x domine vocantur **V om. x** domine et cetera **P q Gh** Capitulum XLV **PV B**
u q Gh *ante rubr. tpt A^b XLV capitulum Y O XLV K XLV 45 F om. x rubricam om.*
F **1** eciam *om.* **P BOA^b** *supra lin. suppl.* **Y²** coram] quorum **K²**
 imperiali *ante* maiestate *supra lin. add.* **F** imperiali maiestate **K² Gh** *post* sorores *add.*
 etcetera Require *post finem* tocius huius libri **K²** *reliquum capitulum deest* **K** habuit
ux **2** quicumque enim] et quicumque **F** enim *om.* **ux** earum pulchritu-
 dine **ux** **3** prima igitur **ux** humilitas *om. x* disposicione *om.* **P** *post*
 abstinentia *add.* et cetera require libro ad reges capitulo L^o (**V^o u**) **ux** **4** *post omni*
supra lin. add. aliqua **F**

tribulacione. Iste autem quatuor sorores sunt iam in patrimonio suo adnichilate et quasi ab omnibus contempte.

5 In quarum sedibus sunt alie quatuor illegittime sorores institute, que a fornicario progenite sunt et vocantur iam domine. **6** Quarum ^B prima vocatur domina Superbia, que est ad placendum mundo. Secunda vocatur domina Delectacio secundum omnem carnis appetitum. Tercia vocatur domina Superfluitas super omnem necessitatem. **7** Quarta vocatur domina Symonia, a cuius deceptione se quasi nullus custodire potest, quia utrum iuste vel iniuste acquisitum sit quod recipit, tamen omnia recipit cum cupiditate. **8** Iste vero quatuor domine loquuntur contra precepta Dei volentes ea adnichilare et tribuunt occasionem multis animabus ad eternam dampnacionem.

9 Propterea facite propter caritatem, quam Deus vobiscum fecit, et iuuate istas quatuor sorores que vocantur virtutes, que processerunt de ipsa virtute Iheso Christo summo rege, **10** que et iam deprese sunt in sancta Ecclesia, que est patrimonium Christi, ut exaltentur cicius et ut vicia, que vocantur domine in mundo, deprimantur. Que sunt proditrices animarum, quia nate sunt de ipso vicio Dyabolo proditore.

4 autem *om.* **V** **9** propterea] propterea domine **K² F Gh** sorores que] sorores
 primas **F** summo] summo imperatore et **F** **10** et iam] nam **P** quia] que **V**

Verba monicionis sponse ad quendam dominum de restitutione facienda de iniuste acquisitis; et de voce angeli sententiam contra ipsum proferentis crudelem. Capitulum XLVI.

- A **1** Domine, vos de periculo anime vestre precaueo reducendo ad memoriam, quomodo rex quidam in veteri Testamento legitur unius hominis vineam desiderasse et pro vinea plenum precium prebuisse. **2** Set quia possessori non placuit vineam vendere, indignatus rex vineam sibi per iniusticiam et violenciam usurpauit; ad quem postmodum Spiritus sanctus per os unius prophete loquebatur, indicans regem et reginam pro illa iniusticia turpissima morte debere mori. **3** Quod vere in eis completum est, ipsorumque liberi de predictae vinee possessione nequaquam sunt letati.
- 4** Nunc igitur, cum vos Christianus estis et fidem integraliter habetis et scitis certissime eundem Deum nunc esse, qui tunc erat et ita potentem et iustum sicut tunc, ideo sine omni hesitatione scire potestis, **5** quod si aliquid possidere desideraueritis iniuste aut cogendo possessorem ad vendendum contra velle suum aut nullum precium pro eo exhibendo, vindex erit ille potens et iustus iudex. **6** Vos quoque in doloribus timere habetis tale iudicium super vos venire, quale super illam reginam legitur peruenisse, vestrosque liberos de male acquisitis non ditari set magis inopia tribulari.
- B **7** Te igitur per Ihesu Christi passionem, qui tuam animam suo precioso sanguine redemit, hortor et ammoneo, ut animam tuam pro aliquibus transitoriis personaliter non desperdas set omnibus iniuste a te vel ob tui causam dampnificatis plene satisfacias, **8** et quidquid

Cap. XLVI: 1 rex quidam: 3 Reg. 21,1 ff.

5 vindex erit ille: 1 Thess. 4,6.

Cap. XLVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** nobilem] nobilem dominum
Kux proferenti **PVY** **Cap. XLVI PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XLVI capitulum **Y**
O XLVI **K** XLVI et cys (*sic*) et cetera **x** XLVI 46 **F** *om. u* *rubricam om.* **F** **1**
 vos *om.* **P** **2** indignatus rex vineam *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** regem] reginam
ux debere *om.* **V** **3** vere] voce **P** vero **F Gh** **4** christiani **V**
u **5** aliqua **K** iniuste] in pisce **V** cogendo] angendo **x** cogendum **Fq**
 vindex] iudex **P** *e* iudex *corr.* **Y²** **6** doloribus timere] doloroso timore **P** non]
 non debere **K**

iniuste acquisisti restituas illis ad consolacionem, qui nunc dolorem paciuntur, atque aliis in exemplum, si Dei amicitiam volueris obtinere.

9 Deus est michi testis, quod tibi ista non scribo a me, cum tui noticiam non habeo, set illud quod uni persone contigit, hoc me cum diuina compassione anime tue compulit ad scribendum. **10** Illa enim persona non dormiens set vigilans audiuit in oracionibus suis vocem angeli dicentis: “Vrse, Vrse, qui nimis audax es contra Deum et iusticiam! **11** Tua voluntas vicit in te conscienciam tuam ita, quod consciencia tua omnino tacet, et voluntas loquitur et operatur. Ideo cito venies in iudicium ante iudicium Dei; et voluntas tua silentium tenebit, et consciencia tua loquetur, et te ipsum secundum iusticie rectitudinem iudicabit.”

Verba Filii ad sponsam, quomodo a Dyaboli temptacionibus debeamus precauere; et qualiter Dyabolus per hostem, Deus per gallinam, eius potencia et sapiencia per alas, eius misericordia per pennas et homines per pullos designantur. Capitulum XLVII.

1 Filius loquitur: “Si hostis pulsatur ad ianuam, non debetis esse sicut **A** capree currentes ad murum nec sicut arietes, qui eleuantes se pedibus anterioribus mutuo se impingunt cornibus; **2** set estote sicut pulli, qui videntes in aere auem volentem nocere eis fugiunt sub alas matris, ut abscondantur; qui eciam, si non plus quam unam pennam matris valent apprehendere et sub illa se contegere, gaudent.

3 Quis autem est hostis vester nisi Dyabolus, qui omnibus bonis actibus inuidet, cuius pulsare est mentem hominis temptacionibus

9 deus michi testis est **F** est *om.* **V** enim **B** **10** qui] quia **B** quid **x**
11 vincit **BOA**^b vicerat **u** vincat **x** omnino] animo **P** in iudicium *om.* **ux** ante]
 et ante **BOA**^b ante iudicium *om.* **V**
Cap. XLVII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R a om. x Gh debemus **q**
Gh alas] alas galline **ux** pennam **ux** designantur etcetera **P** Capitulum
 XLVII **PV B u q Gh** ante *rubr. tpt A^b* XLVII capitulum **Y O XLVII K F om. x** *rubricam*
om. F **1** capre **V A^b K Gh** post *corr.* **q** eleuantes] eleuatis post quod se supra
lin. suppl. K impungunt **V ux** **2** volantem **V K** ante *corr.* **A^b** contegere]
 contingere **P**

commouere? **4** Pulsat quippe quandoque ira et detraccione, quandoque impaciencia et diiudicacione iudiciorum Dei, quando scilicet omnia non succedunt ad votum suum. **5** Ymo eciam frequencius pulsat et inquietat vos innumeris cogitacionibus, ut a seruicio Dei abstrahamini et ut opera vestra bona apud Deum offuscentur.

6 Ideo, qualescumque fuerint temptaciones vestre, non debetis dimittere locum vestrum nec esse sicut capree currentes ad murum, id est habere duriciam cordis, aut iudicare opera aliena in cordibus vestris, quia sepius qui hodie est malus, cras bonus est. **7** Set debetis submittere cornua vestra et stare et auscultare, id est humiliare vos et timere, habendo pacienciam et rogando Deum, ut male incepta in **B** meliora conuertantur. **8** Nec eciam esse debetis sicut arietes ventilantes cornibus, id est verba dare pro verbis et impropria iungere impropertiis, set stare debetis constanter supra pedes et silere, id est fortiter reprehendere affectiones carnis, **9** ut in loquendo et respondendo habeatis premeditationem et violenciam quandam cum paciencia, quia viri iusti est vincere se ipsum et a licitis eciam loqucionibus propter vitandum multiloquium et offensam abstinere. **10** Nam qui in commocione animi effundit nimis quod sentit videtur quodammodo vindicasse se ipsum et indicasse leuitatem animi sui; et ideo vacuus erit a corona, quia noluit habere pacienciam ad tempus, propter quam pacienciam et fratrem offendentem lucratus fuisset et se ipsum ad maiorem coronam preparasset.

11 Quid vero sunt ale galline nisi potencia et sapiencia diuina? Ego quippe sum quasi gallina, qui pullos currentes ad vocem meam, id est

Cap. XLVII: 11 pullos ... prouoco: *cfr* Deut. 32,11

5 innumeris] in minimis **A^b** vestris **K** variis et innumeris *in marg add.* **K²** abstrahimini **F**
 subtrahamini **ux** **6** temptaciones] cogitaciones **Gh** capre **V A^b K Gh** in
om. **K** est bonus **V** **7** id est auscultare et **OA^b q** id est auscultare id est
B **8** silere] psalere **P** reprehendere] reprimere **ux** **9** a licitis]
 allicitis **V** **10** vindicasse] iudicasse **P** indicasse] iudicasset **P** pacienciam
 habere **Gh**

desiderantes obumbracionem alarum mearum, et potenter defendo a Dyaboli laqueis et sapienter inspiracionibus meis prouoco ad salutem. **12** Quid vero est penna nisi misericordia mea? Quam qui obtinuerit ita securus esse potest sicut pullus, qui sub alis matris refouetur.

13 Ergo estote sicut pulli currentes ad voluntatem meam, et in omnibus temptacionibus et contrariis dicite voce et operibus: Fiat voluntas Dei! **14** Quia ego confidentes in me defendo potencia mea, reficio misericordia mea, teneo paciencia mea, visito consolacione mea, illumino sapiencia mea, remunero in centuplum caritate mea.”

Verba Filii ad sponsam de quodam rege, qualiter debeat augere Dei honorem et caritatem ad animas; et de sententia contra eum, si non fecerit. Capitulum XLVIII.

1 Filius loquitur: “Si iste velit me honorare, minuat primo dedecus meum et augeat honorem meum. Dedecus quippe meum est, quod precepta mea, que precepi, et verba, que personaliter loquutus fui, contempnuntur et quasi a pluribus pro nichilo reputantur. **2** Si igitur velit me diligere, habeat ammodo maiorem caritatem ad animas omnium, pro quibus ego aperui celum cum sanguine cordis mei. **3** Si autem plus desiderat requiem, que est cum Deo, quam dilatare

13 fiat voluntas dei: Mt. 6,10; 26,42.

14 illumino] et illumino **PVY BOA^b q Gh** remunero] et remunero **K**
Cap. XLVIII habent **PVY BOA^b K² Gh** *post verba aliquot desinunt* **Kux Fq** **R**
 honorem dei **x q** eum] ipsum **ux** Capitulum XLVIII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b**
 XLVIII capitulum **Y O XLVIII K** capitulum XLVIII et cetera **x VIII (sic) 48 F**
rubricam om. **F** **1** Filius dei **Gh** iste rex **Gh** velit] vult **P** primo
 minuat **K² Gh** minuat primum **K** dedecus meum] dedecus meum require ad reges **vij**
F meum est] meum est et cetera Require post finem tocius huius libri **K² reliquum**
capitulum om. **K** meum est require libro ad reges VII capitulo **q** que precepi] que
 precepi Require libro ad reges capitulo septimo **ux**

patrimonium suum, habebit profecto maiorem delectacionem et auxilium a Deo reuincere locum illum Iherusalem, in quo iacuit corpus meum mortuum.

4 Dic insuper tu, que hec audis: Ego Deus permisi eum coronari. Ideo ad ipsum pertinet plus sequi voluntatem meam et me super omnia honorare et diligere. **5** Quod si non fecerit, breuiabuntur dies eius. Hii quoque, qui carnaliter eum diligunt, separabuntur ab eo cum tribulacione, regnumque eius in plures partes diuidetur.”

Visio sponse sub figura Ecclesie; et de eius exposicione, in qua continentur modus et status, quos Papa debet tenere respectu sui et respectu cardinalium et aliorum prelatorum sancte matris Ecclesie, et quam maxime in statu humilitatis. Capitulum XLIX.

A 1 Vni persone videbatur, quasi quod esset in magno choro, et apparuit sol magnus et lucens, dueque sedes quasi predicatorum in choro erant, una a dextris aliaque a sinistris distantes a sole longo spacio et interuallo, duoque radii de sole ad sedes procedebant.

2 Tunc vox una audiebatur de sede que ad sinistram partem erat dicens: “Aue, rex, in eternum, creator et redemptor iustusque iudex! Ecce vicarius tuus, qui sedet in sede tua in mundo, reduxit iam sedem suam in antiquum et priorem locum, ubi sedit primus papa Petrus, qui fuit princeps apostolorum.” **3** Respondit vox de dextra sede dicens: “Quomodo,” inquit, “poterit intrare in sanctam Ecclesiam, in qua foramina cardinum sunt plena rubigine et terra? **4** Ideo et postes inclinati sunt ad terram, quia in foraminibus non est locus, ubi

3 perfecto **V** a deo *om.* **V** mortuum corpus meum **K² Gh** **4** coronari]
 conari **V** **5** regnumque] regnum quoque **K²** pluries **K²**
Cap. XLIX habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R et ante de eius om. PVY
BOA^b tenere debet **Kux** Capitulum XLIX sive XLVIII **PV q Gh** ante rubr. *tpt*
BA^b XLIX capitulum **Y O XLIX Ku** sequitur capitulum XLIX^m x XLIX 49 **F** rubricam
om. **F** **1** videbantur **Gh** quod *om.* **Kux** duoque **P** predicator
Gh sole *ex solo corr.* **V** solo **F** duoque] duo quoque **ux** **2** rex] et **V**
 tuus *om.* **BOA^b** **3** dicens] domine **K om. ux** in sanctam ecclesiam] ecclesiam
 sanctam **K** **4** sunt *om.* **F**

uncini imprimantur, qui postes deberent sustentare. Vncini quoque sunt extensi ad plenum nichilque curuati ad postes tenendum. **5** Pauimentum vero totum effossum est et conuersum in foueas profundas ad modum puteorum profundissimorum, qui nullum omnino habent fundum. **6** Tectum autem est linitum pice et ardet de igne sulphureo stillans quasi pluuiam densam. **7** De nigredine vero et spissitudine fumi, qui de abisso fossarum et de stillicidiis tecti ascendit, omnes parietes maculati sunt et ita deformes in colore ad intuendum, quasi sanguis commixtus putrida sanie. **8** Ideo amicum Dei non decet habere mansionem in tali templo.”

9 Respondit vox de sede ad partem sinistram: “Expone,” inquit, **B** “spiritualiter, que dixisti corporaliter.” **10** Tunc ait vox: “Papa similatur et designatur in postibus; in foraminibus vero cardinum significatur humilitas, que sic vacua debet esse ab omni superbia, ut nichil appareat in ea nisi quod pertinet ad officium humile pontificale, sicut foramen debet esse vacuum totaliter a rubigine. **11** Set iam foramina, id est humilitatis insignia sunt ita repleta superfluitatibus et diuiciis et facultatibus, que ad nichil aliud custodiuntur nisi ad superbiam, quod nichil apparet humile, quia tota humilitas conuersa est ad mundanam pompam. **12** Ideo non mirum, quod Papa, qui similatur in postibus, inclinatus est ad mundalia, que significantur in rubigine et in terra. **13** Propterea Papa incipiat veram humilitatem in se ipso; primo in apparatu suo, in vestibus, in auro et argento et vasis argenteis, in equis et aliis utensilibus, segregando de eis omnibus sola necessaria sua, alia vero erogando pauperibus et specialiter hiis, quos nouerit amicos Dei. **14** Deinde moderate disponat familiam suam et necessarios habeat famulos, qui vitam suam custodiant. **15** Quia licet in manu Dei est, quando eum velit

debet **P BOA**^b in deberent *corr.* **Y**² **5** habet **V** **7** vero *om.* **ux**
colore] colore et **ux** **8** mansionem habere **Ku Fq Gh** mansionem *om.* **x**
10 designatur et similatur **F** debet esse vacuum totaliter *om.* **ux** **11** et
facultatibus] a facultatibus **Gh** *post* custodiuntur *habet* et possidentur **P del.** **Y**
quod] quia **K** mundanam] humanam **V** **12** ideo non mirum quod papa qui
similatur in postibus inclinatus] qui similatur in postibus dicendo non mirum quod ipsa (*sic*)
qui simulatur in postibus inclinatus **V** **13** papa] ipsa **V** primum **ux**
14 disponit **V** **15** velit vocare eum **O** velit eum vocare **x**

vocare ad iudicium, iustum tamen est quod habeat famulos propter roborandam iusticiam et ut eos, qui se contra Deum et sanctam Ecclesie consuetudinem erigunt, valeat humiliare.

C **16** In uncinis vero, qui postibus coniunguntur, significantur cardinales, qui extenti et effusi sunt, in quantum valent, ad omnem superbiam, cupiditatem et carnis delectamentum. **17** Ideo recipiat Papa in manu malleum et forpicem et flectat cardines ad velle suum non permittendo eos habere plura de vestibus, de familia et de utensilibus, nisi quantum requirit necessitas et usus vite. **18** Flectatque eos forpice, id est verbis lenibus et consilio diuino paternaque caritate; qui si noluerint obedire, recipiat malleum ostendendo scilicet eis seueritatem suam faciendoque quidquid poterit, quod tamen non sit contra iusticiam, donec flectantur ad velle suum.

19 In pauimento autem significantur episcopi et clerici seculares, quorum cupiditas nullum habet fundum; de quorum superbia et vita luxuriosa procedit fumus, ob quem abhominantur eos omnes angeli in celis et amici Dei in terris. **20** Ista enim emendare potest Papa in multis, si unumquemque permittat habere necessaria non superflua precipiatque unicuique episcopo attendere ad cleri sui vitam. **21** Et omnis, quicumque noluerit emendare vitam suam et stare in continencia, priuetur omnino prebenda sua, quia carius est Deo, quod in illo loco non dicatur missa, quam quod manus meretrice tangant corpus Dei.”

iustum] istum **V** quod] ut **ux Gh** sancte **K** **16** vero qui] vero quibus in **K** **17** manum **ux** flectet **Fq** cardines] cardinales **V A^b om. O** de familia] et familia **Fq Gh** vite usus **Gh** **18** flectatque eos **V Fq Gh post corr. Y²** flectatque **P BOA^b** flectat quoque eos **K** flectatque primum **ux** qui] cui **K** scilicet ostendendo **x Gh** flectentur **K Fq** **19** seculares] et seculares **P** ob] ad **V** abhominantur **Fq** eos *om.* **PVY BOA^b suppl. Fq** **20** ista] isti **V** papa emendare potest in multis **ux** papa in multis emendare potest **Gh** unumquemque] unum quandoque **V** permittit **PVY ux Gh** necessaria] necessaria et **B** necessaria sua **K** **21** quicumque] qui **Gh** prebenda] a prebenda **VY** deo *om.* **F** illo loco] illa **K** meretrice **V (cfr. supra, Rev. IV 17:35)** meretriciee **PY BOA^b Kux q Gh** meretricie **F** tangat **u** dei] cristi **V A^b**

Visio incomprehensibilis sponse de iudicio multarum personarum adhuc viuencium, in qua audiuit: "Si homines emendauerint peccata, et ego iudicium mitigabo." Capitulum L.

1 Michi videbatur, quasi quod unus rex sederet in sede iudiciaria, et quelibet persona viuens staret ante illum; quelibetque persona habebat duos stantes iuxta se, quorum unus apparebat, quod esset quasi miles armatus, alter vero quasi Ethyops niger. **2** Ante vero iudicium stabat pulpitem, in quo iacebat liber eo modo dispositus, sicut vidi prius, cum ante eum tres reges viderem stare. **3** Vidi eciam, quod quasi totus mundus staret ante pulpitem, et audiui tunc iudicem dicentem ad militem illum armatum: "Voca," inquit, "ante iudicium illos, quibus tu seruiuisti cum caritate!"

4 Et mox illi qui nominabantur ceciderunt. Quorum quidam iacuerunt longiori mora, quidam breuiori, antequam anime separarentur a corpore. **5** Omnia autem, quecumque audiui et vidi tunc, non valeo comprehendere, quia audiui iudicia multorum adhuc viuencium, qui adhuc cito vocabuntur. **6** Attamen sic dictum est michi a iudice: "Si," inquit, "emendauerint peccata homines, et ego iudicium mitigabo." Multos quoque tunc vidi iudicari, quosdam ad purgatorium, alios ad ve sempiternum.

Cap. L habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** de *om.* **V** mitigabo iudicium
ux Capitulum **L PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** **L** capitulum **Y O L K F** sequitur **x**
rubricam om. **F** **1** quod quasi **B K** quod *in marg. suppl.* **F del. q om. x**
 rex unus **Gh** et *om.* **K F** quod esset *om.* **K** alter vero] alterque **K** alter **x** et
 alter vero **F** **2** pulpitem **ux** *post stare add.* scilicet viij libri ca^o xlvij k.
Gh **3** audiuit **V** iudicem tunc **Gh** **4** anima a corpore separaretur
ux **5** vidi et audiui **Kux Fq Gh** qui] quia **P** **6** tunc *om.* **ux**

Visio ammirabilis et terribilis sponse de quadam anima ante iudicem presentata et de opposicionibus Dei et libri iudicii contra animam et de responsionibus anime contra se ipsam et de diuersis penis stupendis sibi ad purgacionem latis. Capitulum LI.

1 Michi videbatur quasi quod una anima per militem et Ethyopem, A quos videram prius, ante iudicem presentaretur dictumque est michi: “Hoc,” inquit, “quod tibi nunc videtur, hoc totum factum est super animam istam eo tempore, quo a corpore soluebatur.” **2** Cumque anima presentata fuisset iudici, stabat sola, quia in neutrius manibus erat eorum qui eam presentabant; stabat quoque nuda et dolorosa ignorans, ad que deueniret. **3** Deinde videbatur michi, quod quodlibet verbum in libro respondebat per se ipsum ad omnia, quecumque anima loquebatur.

4 Igitur audiente iudice et omni exercitu eius miles ille armatus loquebatur primo sic: “Non est,” inquit, “iusticia, quod illa peccata replicentur anime ad obprobrium, que confessione emendata sunt.” **5** Verumptamen ego, que ista vidi, bene et perfecte tunc noui, quod miles ille, qui loquebatur, omnia nouit in Deo set, ut ego intelligerem, loquebatur. **6** Tunc de libro iusticie responsum est: “Quando penitencia facta fuit ab ista anima, non subsequebatur contricio digna talibus peccatis nec vera satisfaccio. Ideo dolere debet nunc pro hiis, que tunc, cum potuit, non emendauit.”

7 Quibus dictis anima incepit plorare ita vehementer, quod quasi tota confringeretur, attamen lacrimae videbantur et vox non audiebatur. Deinde rex loquebatur anime dicens: “Consciencia,” inquit, “tua declaret modo peccata illa, que satisfaccio digna non B sequebatur.” **8** Tunc anima extulit vocem suam ita alte, quod quasi

Cap. LI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *declaracionem habent* **K qU^a F Gh**
R de ante opposicionibus om. **K q Gh** iudicii] et dei iudicii **OA^b** animam] ipsam
animam **K q Gh** Capitulum LI **PV B u q Gh** ante rubr. *ipt* **A^b** LI capitulum **Y O F LI K**
om. **x** rubricam om. **F** **1** et om. **PY B** istam om. **Kux** **2** iudici
om. **q** iudicii **V** eorum erat **B F Gh** eorum om. **P** stabat quoque] stetitque
ux **3** quecumque anima om. **V** **5** qui] qui tunc **K** **6** sequeba-
tur **K F** cum om. **P** **7** cepit **K** loquebatur rex **ux** declarat **Kx** ante
corr. **q**

posset audiri per totum mundum, dicens: “Ve,” inquit, “quia non feci iuxta mandata Dei, que audiui et cognoui!” Et accusans se ipsam addidit: “Ego non timui iudicium Dei.” Cui responsum est de libro: “Ideo nunc timere debes Dyabolum.” **9** Et statim anima timens et contremiscens, ac si tota solueretur, dixit: “Ego quasi nullam caritatem habui ad Deum: ideo modica bona feci.” Responsum est statim ei de libro: “Ideo iusticia est te vicinius appropinquare Dyabolo quam Deo, quia ipse Dyabolus te ad se temptationibus suis allexit et illexit.”

10 Et anima respondit: “Iam,” inquit, “intelligo, quod omnia, quecumque feci, erant secundum dyabolicas infusiones.” Responsum est de libro: “Iusticia dictat, quod iuris Dyaboli est retribuere tibi secundum ea, que egisti, cum pena et tribulacione.” **11** Anima dixit: “Nichil fuit a vertice capitis mei usque ad calcaneum, quod non cum superbia vestiui. Quedam enim vana et superba portamenta ego de nouo adinueni personaliter, quedam vero sequebar secundum patrie consuetudinem. **12** Laui quoque manus et faciem, non ut solum mundarentur set ut ab homine pulchra laudarentur.” **13** Responsum est de libro: “Iusticia dicit, quod iuris Dyaboli est retribuere tibi pro meritis, quia te ornasti et composuisti sicut ipse tibi inspirabat et dictabat.”

14 Iterum dixit anima: “Os meum sepe aperiebatur ad scurrilia, ^C quia aliis placere volui et animus meus omnia illa desiderabat, que pudor et obprobrium mundi non sequebatur.” **15** Responsum est de libro: “Ideo lingua tua extrahi et extendi debet dentesque tui incuruari; et illa tibi apponentur, que omnino tibi displicent; omniaque illa tolli debent a te, que tibi placent.”

9 ei statim **V A^b x F Gh** te ante ad se om. **P** suis temptationibus **Gh** et illexit om. **V x** **10** et om. **Gh** iustitie **P** dictat] dicit **K** **11** ad om. **Gh** non] nisi **Gh** personaliter de nouo adinueni **V** quedam vero sequebar secundum patrie consuetudinem] quibusdam vero sequebar patrie consuetudinem *expectes; cfr. BU ad loc.:* ”j somlicom fölgdhe jak landzins sidhuädhnio.” **12** laudarentur pulchra **Gh** **13** iustitie **P** tibi] te **V** **14** aperiebatur sepe **P** que] quo **P** sequebantur **K** **15** opponentur **B K** debent tolli **V** debent a te tolli **ux**

16 Dixit anima: “Ego vehementer gaudebam ex eo, quod multi receperunt exempla et occasionem de hiis, que ego feci, et quod multi imitabantur mores meos.” **17** Responsum est de libro: “Ideo est iusticia, quod omnis, qui deprehensus fuerit in tali peccato, pro quo tu punieris, eandem penam ipse pacietur et ipse ad te adducetur; et tunc propter aduentum cuiuslibet, qui imitabatur adinuenciones tuas, pena tua augmentabitur.”

18 Quibus dictis videbatur michi, quasi quod vinculum quoddam esset alligatum in capite anime ad modum corone et stringebatur ita fortiter, quod occiput et frons coniungebantur simul; **19** oculi vero deciderunt a sedibus suis dependentes per radices suas ad genas; crines quoque quasi ab igne combusti aruerunt; cerebrum autem rumpebatur defluens per nares et per aures; lingua extendebatur dentesque comprimebantur; **20** ossa vero in brachiis confringebantur et quasi funes contorquebantur; manus eciam decoriate ad collum alligabantur; pectus vero et venter ita fortiter dorso coniungebantur, quod costis con fractis cor cum omnibus interioribus euersum crepuit; femora vero pendebant ad latera ossaque con fracta extrahebantur eo modo, quo filum tenue solet in globum glomerari.

D 21 Hiis visis Ethyops respondit: “O, iudex, peccata anime iam sunt plagata secundum iusticiam. Coniunge ergo iam nos ambos, me scilicet et animam, ita quod nunquam separemur!” **22** Miles vero ille armatus respondit: “Audi, iudex, tu qui scis omnia! Ad te iam pertinet audire ultimam cogitacionem et affectionem, quam ista anima habebat circa finem vite sue. **23** Ipsa quippe in ultimo puncto taliter cogitauit: ‘O, si Deus vellet michi dare spacium vite, vellem utique libenter emendare peccata mea omnique tempore vite mee seruire ei nec unquam amplius ipsum offendere.’ Talia, o, iudex,

16 et quod] et **P** **17** eandem penam] eadem **PY BOA**^b penam *in marg. suppl.*
Y² et ipse] et **V** **18** quod] per **P** et stringebatur] astringebatur
F **19** combuste **ux q ante corr. F** dentesque] dentes **x post corr. F**
20 confringebantur] constringebantur **ux** ossaque] ossa **ux** filum] fillium **V**
glomerari in globum **V** **21** anime *om.* **ux** nos iam **Gh** **23** ipsa] ista
P michi *om.* **ux** dare michi **K Fq Gh** libenter *om.* **x in marg. suppl. q**
mee *om.* **ux** amplius *om.* **Kux** ipsum *in marg.* **F supra lin suppl. q**

cogitabat et volebat. **24** Memento eciam, Domine, quod persona ista non tanto tempore vixit, quod obtineret plene intelligibilem conscienciam. Ideo, Domine, cogita iuuentutem eius et facito misericordiam!”

25 Tunc autem sic responsum est de libro iusticie: “Talibus cogitationibus in fine non debetur infernus.” Et iudex ait tunc: “Propter passionem,” inquit, “meam aperiatur anime celum purgacione prius pro peccatis recepta tanto tempore, quanto tenetur pati, nisi obtinuerit auxilium ex bonis operibus aliorum viuencium.”

Declaracio

26 Hec mulier vouit virginitatem in manu sacerdotis et postea nupsit; que in partu postea periclitata moriebatur.

Visio terribilis sponse de quodam homine et de quadam muliere et de expositione mirabili visionis sponse spiritualiter ab angelo facta, in qua multa mirabilia continentur. Capitulum LII.

1 Videbatur michi unus homo, cuius oculi eruti erant set tamen **A** dependebant ad maxillas cum duobus neruis. Hic habebat aures sicut canis, nares sicut equus, os sicut ferocissimus lupus, manus ad modum pedum maximi bouis, pedes sicut vultur. **2** Vna quoque mulier videbatur michi iuxta eum stare, cuius crines erant sicut vepres, oculi erant in occipite, aures abscise, nares plene sanie et putredine, labia sicut dentes serpentis; in lingua erat aculeus venenosus, manus erant sicut due caude vulpine, pedes sicut duo scorpiones.

24 vixerit **PVY OA^b** obtinuerit **V** **25** tunc ait **Gh** tunc *om.* **ux**
 aperietur **Gh** accepta **K** viuencium *om.* **P x** declaracio **u Gh** *in marg.* **K**
Fq libro quarto in fine 51 capituli **U^a** **26** *post* nupsit *add.* se **U^a** periclitata
 moriebatur] periclitabatur **U^a**
Cap. LII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *declaracionem suo loco habent* **K qU^a Gh**
ante librum IV (f. 110V) habet **F** **R** *de ante quadam om.* **Kux q Gh** *de ante*
 expositione *om.* **q** *mirabili om.* **Gh** *spiritualiter] qualiter* **V Gh** *facte*
BOA^b *facta est* **Gh** *Capitulum LII* **PV ux q Gh** *ante rubr. tpt* **BA^b LII capitulum Y**
O LII KF *rubricam om.* **F** **I** *erupti (cfr infra)* **P** *bouis maximi* **Gh**
 vultur *scripsi* vulturis **codd.** **Gh**

3 Dum hec ego viderem non dormiens set vigilans, dixi: “O, quid istud est?” Et statim quedam vox dulcisona loquebatur ad me, que tam consolatoria erat, quod omnis terror abcessit a me, dicens: “Tu ista videns, quidnam existimas illa esse?” **4** Ego respondi: “Ignoro, utrum isti quos video sint dyaboli aut bestie de tali bestiali natura progenite siue eciam homines a Deo sic formati.” **5** Vox tunc respondit michi: “Non sunt dyaboli, quia ipsi non habent corpora, sicut istos habere vides, nec sunt de genere bestiali, quoniam de stirpe Adam geniti sunt, **6** nec eciam a Deo taliter sunt creati set coram Deo apparent a Dyabolo in animabus suis taliter deformes facti et hoc tibi videntur quasi corporaliter. Ego tamem ostendam tibi, quid significant spiritualiter.

B 7 Illius hominis oculi videntur tibi eruti dependentes duobus neruis. Per duos enim neruos duo intelliges: primum est, quod Deum credidit eternaliter viuere, secundum est, quod credidit suam propriam animam post mortem corporis eternaliter siue in bono siue in malo victuram. **8** Per duos vero oculos eciam duo intelliges: primum est, quod debuit considerare, qualiter peccatum euitare posset, secundo, quomodo valeret bona opera perficere. Isti duo oculi ideo eruti sunt, quia non fecit opera bona pro desiderio celestis glorie nec fugit peccata pro timore gehennalis pene. **9** Habet eciam caninas aures. Nam sicut canis neque nomen sui domini neque alterius tantum curat quantum suum nomen proprium, si hoc nominari audierit, ita eciam iste non tantum curat de honore nominis Dei quantum de honore nominis proprii.

10 Habet eciam equinas nares. Nam sicut equus, qui solutus est eiecto stercore suo, delectatur nares illi apponere, similiter iste. Nam perpetrato peccato, quod coram Deo vilissimum est stercus, de ipsius

3 hec] hoc **PV** est] esset **K** vox quedam **ux** videns] vides **P** vides *post corr.* **q**
 que vides **VY** iudex **x** **4** sunt **F Gh** aut] an **K** **5** geniti sunt] sunt
 progeniti **Gh** **7** erupti **PV u** propriam suam **Gh** eternaliter siue] eterna-
 liter sine fine **V** **8** deberet **P** facere **V K** erupti **P** bona opera
F glorie] curie **V** **9** canis] canes **K** domini sui **VY ux Gh** curant
K nomen suum proprium **A^b Gh** suum proprium nomen **ux** hoc] hec **P**
 audierint **K** curauit **Gh** **10** illi nares apponere **K** nares ei apponere **q** nares
 apponere illi **Gh** stercus est **K Fq Gh**

fetore dulce sibi videtur cogitare. **11** Habet eciam os sicut lupus ferocissimus, qui ventre ac ore suo repleto ex illis que viderat adhuc, si aliquid aure viuum audierit, deglutire illud desiderat. Ita et iste, si omnia possideret, que oculis viderat, adhuc concupisceret illa que alios possidere audiret.

12 Habet eciam manus ad modum pedum fortissimi bouis. Qui cum iratus fuerit, animal cui preualet cum pedibus suis disrumpit propter ire vehemenciam, non curans de intestinis vel de carnibus eius, dummodo vitam illi abstulerit. Similiter iste. Nam quando est in ira, non curat, quod anima inimici sui in infernum descenderet nec qualiter corpus eius torqueretur morte, si vitam eius auferre posset.

13 Habet eciam pedes sicut vultur. Nam sicut vultur aliquid habens inter ungues, quod sumere eum delectat, pedem super illud tam fortiter stringit, quod viribus pedis deficientibus pre dolore ipse quasi nesciens dimittit cadere, quod tenebat, **14** ita et iste. Nam illa, que iniuste habet, intendit tenere usque ad mortem, quando omnibus viribus deficientibus illud dimittere coartabitur.

15 Mulieris vero illius crines videbantur sicut vepres. In crinibus autem, qui sunt in summitate verticis, ornantibus faciem hominis significatur illa voluntas, que summe summo Deo placere desiderat.

16 Hec enim animam coram Deo adornat. Set quia huius mulieris voluntas est summe huic mundo placere plus quam summo Deo, ideo sui capilli apparent sicut vepres. **17** Oculi vero eius apparent in occipite, quia mentales oculos auertit ab hiis, que bonitas Dei sibi fecerat in creando eam, in redimendo et in diuersis sibi utiliter prouidendo. Illa vero que transitoria sunt intente respicit, a quibus cotidie discedit, donec ab aspectu suo penitus euanescant. **18** Aures igitur abscise spiritualiter apparent. Nam minime curat doctrinam sancti Euangelii seu predicationes audire.

cogitare videtur **V** **11** si aliquid aure ... viderat adhuc *ima pag. suppl. q*
 aliquod **F** audierit] adierit **BA^b** audiret **K** et] etiam **V** **12** animali
V illi] ei **K** inimici] proximi **K** sui inimici **Gh** **13** habens aliquid
Gh tam] ita **V** pedis *om.* **V** **14** illud] illa **Gh** **15** mulieres
Gh ornantes **K** **16** hec] hoc **K** hec enim] hec enim voluntas **Gh**
 anima **P** plus] magis **K** sui *om.* **V** **17** prouidendo **ux** vero] vera
Gh

19 Nares vero plene putredine sunt, quoniam sicut per nares suaui odor ad cerebrum delectabiliter trahitur, ut cerebrum inde fortificetur, sic ipsa per affectiones suas, quidquid putrescibili corpori delectat ad ipsius fortificationem, trahit delectabiliter ad effectum. **20** Labia vero illius sicut dentes serpentis videbantur et in lingua aculeus venenosus. Nam dum serpens dentes fortissime constringit propter defensionem aculei, ne ab aliquo euentu frangatur, tamen squalor de ore eius effluit inter dentes, quia separatim sunt locati. **21** Similiter et ipsa claudit labia a confessione vera, ne frangatur delectacio peccati, que est anime sue aculeus venenosus, squalor tamen peccati euidenter apparet coram Deo et sanctis eius.”

Declaracio

E 22 “Dixi tibi prius de iudicio et abieccione unius matrimonii, qui contra statuta Ecclesie contraxerunt. Nunc indicabo tibi plenius de eis. Tu enim vidisti manus mulieris quasi vulpium et pedes eius quasi scorpionum. **23** Hoc ideo est, quia sicut in omnibus membris et affectionibus erat inordinata, sic et leuitate manuum suarum et incesso pedum dulcedinem carnis prouocando grauius scorpione animam viri pungebat.”

24 Et ecce in eodem momento apparuit Ethyops habens in manu tridentem et in pede quasi tres unguilas acutissimas clamans et dicens: “O, iudex, iam hora mea est. Expectaui et silui; iam tempus est faciendi!” **25** Et statim sedente iudice cum exercitu innumerabili apparuit michi quasi vir unus et mulier nudi. Et dixit iudex ad eos:

19 ipsa] ipse **V** putrescibile corpus **Gh** **20** videbantur *om.* **ux** dum *om.*
P constringit] stringit **V** separati **VY** **21** ne frangatur delectacio peccati
 squalor tamen peccati *om.* **P** sue *om.* **V** eius] eius ideo periculose stat et cetera
u eius ideo periculose stat **x** declaracio **Gh** addicio *in marg. inter.* **K** declaracio *in*
marg. exter. **K**² declaracio in fine 6i **u**; declaracio deest *in marg.*, *tamen* require declaracionem
 istius capituli immediate ante incepcionem quarti libri que incipit deinde *habet summa*
col. f. 138R, *item* hec declaracio habet locum in LII° capitulo quarti libri *habet summa col. f.*
110V, *item* non ducere uxorem contra statuta ecclesie christus ait sponse *in marg. f. 110V*
habet F; declaracio *in marg.* **q** libro quarto in fine 52 capituli **U**^a **22** eis] hiis
U^a enim] eciam **F** vulpium] caudas vulpium **F Gh** scorpiones **Gh**
23 dulcedinem] delectacionem **F** delectacionem *post corr.* **U**^a **24** ecce in eodem
 momento] statim **F** pede] alio pede **qU**^a **Gh** **25** quasi *om.* **Gh** mulier]
 una mulier **F** nude **K**

“Dicite,” inquit, “quamuis omnia scio, quid fecistis!” **26** Respondit vir: “Audiuimus et sciuius vinculum Ecclesie et non curauimus, ymmo despeximus.” Respondit iudex: “Quia nolulistis sequi Dominum, iusticia est, ut senciat maliciam lictoris.” **27** Et statim Ethyops infixit unguam in corda amborum et sic fortiter compressit eos, ut quasi in prelo positi viderentur. Et dixit iudex: “Ecce, filia, talia merentur, qui se scienter elongant a creatore suo propter creaturam.”

28 Dixit iterum iudex ambobus: “Ego dedi vobis saccum, ut congregaretis fructum deliciarum mearum; quid ergo nunc apportatis?” Respondit mulier: “O, iudex, delicias ventris quesiuimus et non apportamus nisi confusionem.” **29** Tunc dixit iudex lictori: “Redde quod iustum est!” Qui statim infixit unguam secundam in ventres amborum et sic fortiter vulnerauit, quod omnia intestina viderentur perforata. Et dixit iudex: “Ecce talia merentur, qui legem transgrediuntur et pro medicamento siciunt venenum.”

30 Iterum dixit iudex ambobus: “Vbi est thesaurus meus, quem accommodaui vobis ad usuram?” Responderunt ambo: “Posuimus eum sub pedibus nostris, quia quesiuimus thesaurum terrenum non eternum.” **31** Tunc dixit iudex lictori: “Da quod scis et debes!” Qui statim infixit unguam terciam in corda eorum et ventres et pedes ita, ut omnia quasi unus globus viderentur. Et dixit Ethyops: “Domine, quo vadam cum eis?” **32** Respondit iudex: “Tuum non est ascendere nec gaudere.” Quo dicto a facie iudicis statim vir et mulier gementes disparuerunt. Iterum dixit iudex: “Gaude, filia, quia a talibus es segregata!”

26 iudex] dominus U^a 27 eos om. F talia filia U^a elongant scienter K
 U^a 28 iterum om. U^a ambobus om. K apportamus] asportamus K
 apportauimus F 29 secundam om. U^a transgredientur q 30 non]
 et non qU^a Gh 31 ut] quod F 32 statim a facie iudicis F

Verba Virginis ad sponsam, qualiter parata est ad defendendum omnem viduam et omnem virginem et omnem coniugatam, quas videt iusto proposito stantes et suum Filium super omnia diligentes. Capitulum LIII.

1 “Audi tu,” inquit Mater Dei, “que toto corde rogas Deum, ut Filii tui placeant Deo. Vere talis oracio placita est Deo. Non enim est mater, que Filium meum diligit super omnia et illud idem petit filiis suis, quin non statim parata sum iuuare eam ad effectum petitionis sue. **2** Nec eciam est aliqua vidua, que stabiliter rogat auxilium a Deo standi in viduitate ad honorem Dei usque ad mortem, quin non statim parata sum perficere voluntatem eius cum ea, quia ego fui quasi vidua, eo quod habui filium in terris, qui non habuit carnalem patrem. **3** Non est eciam aliqua virgo, que virginitatem suam desiderat seruare Deo usque ad mortem, quin non parata sum eam defendere et comfortare, quia ego sum vere ipsa virgo.

4 Nec mirari debes: Cur dico ista? Scriptum est enim, quod Dauid desiderauit filiam Saulis, quando fuit virgo. Ipse eciam recepit eam, quando fuit vidua. Insuper et habuit uxorem Vrie, quando vir eius vixit. **5** Attamen concupiscencia Dauid non fuit sine peccato, set delectacio illa spiritualis Filii mei, qui est dominus Dauid, est sine omni peccato.

Cap. LIII: 4 Dauid desiderat filiam Saulis: 1 Reg. 18,20 ff.; 25,44; 2 Reg. 3,14 ff. Insuper et habuit uxorem Vrie, quando vir eius vixit: 2 Reg. 11,2 ff.

Cap. LIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** est parata **Gh** omnem *ante*
coniugatam *om.* **q Gh** quas] eciam quas **q** quas eciam **Gh** in *ante* iusto *add.* **BOA^b**
Kux q Gh filium suum **ux** *post* diligentes *add.* verba matris ad sponsam et cetera **P**
(quae verba modernis temporibus deleta vid.) Capitulum LIII **PV B q Gh** *ante rubr. tpt*
A^b LIII capitulum **Y O LIII K F** et cetera **u om. x** *rubricam om.* **F** **1** corde
toto **P BA^b Ku** corde] corde tuo **F** deum *om.* **V** sue **VY** eius **P BOA^b Kux Fq**
Gh **2** stante **V** eo quod] ego quoque **K** qui] quia **P** **3** quia
ego sum vere ipsa virgo *in marg. suppl.* **F** vere *om.* **V** **4** dico] ego dico
PVY desiderauit **VY** desiderabat **P BOA^b Kux Fq Gh** eciam] enim **K Fq**
Gh **5** concupiscencia] concubina **P** concubina *ante corr. ut vid.* **Y**

6 Ideo, sicut iste tres vite scilicet virginitas, viduitas et coniugium placuerunt Dauid corporaliter, ita Filio meo placet eas habere in sua delectacione castissima spiritualiter. **7** Ideo non mirum, quod iuando traho earum delectacionem spiritualem in delectacionem Filii mei, quia eius delectacio est ad ipsas.”

Verba Matris ad sponsam de felici natiuitate spirituali cuiusdam in peccatis pessimis nutriti, quam natiuitatem precibus et lacrimis Dei seruorum obtinuit. Capitulum LIIII.

1 “Vide filium lacrimarum, qui nunc est recenter natus de mundo spiritualiter! Qui primus natus fuerat de matre sua in mundo carnaliter. **2** Sicut enim femina illa, que extrahit puerum de ventre matris, primo caput trahit, deinde manus, deinde totum corpus, usquequo cadit in terram, sic ego feci illi propter lacrimas et preces amicorum meorum. **3** Extrahi illum quippe de mundo in tantum, quod iam spiritualiter est sicut puer nouiter natus. Ideo educari debet et spiritualiter et corporaliter.

4 Nam ille, ad quem te miseram, educare eum debet precibus suis et bonis operibus et consiliis custodire. Illa vero femina, de qua tibi dictum est, rogabit pro eo et custodiet spiritualiter attendendo eciam, ut habeat necessaria sua corporaliter, quia ipse ita profunde cecidit in peccata mortalia, quod omnes demones in inferno de eo dixerunt: **5** ‘Aperiamus os, si forte venerit, ut premamus eum dentibus nostris et

6 virginitatis viduitatis **P Kux Fq Gh** coniugii **Kux F Gh** coniugum **q** corporaliter] temporaliter **V** placeat **F**
Cap. LIIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** sponsam] filiam **Gh** in *om.*
V pessimis *om.* **Kux** seruorum dei **BOA^b Gh** Capitulum LIIII **PV B q Gh**
ante rubr. tpt A^b LIIII C. Y O LIIII Ku F om. x rubricam om. F **1** fuerat
 prius natus **Gh** mundo] mundum **Kux Fq Gh** **2** puerum] infantem **Gh**
 primum **Kux** trahit caput **ux** usquequo] usque **PY K** et preces *om.*
PVY **3** quippe illum **Kux ante corr. q** **4** rogabat **ux** sua *om.*
V dixerunt de eo **Gh** **5** ut] et **K**

degluciamus. Extendamus eciam manus, ut dirumpendo laceremus eum. Habeamus quoque pedes promptos ad calcandum et calcitrandum eum.’

6 Ideo dictum est tibi, quod nunc spiritualiter natus fuit, quia iam de potestate demonum est liberatus, sicut bene colligere poteris de verbis illis que audisti, quod Deum corde et corpore diligit super omnia.”

Verba Matris ad filiam, qualiter precibus Dei seruorum vult diligere quendam puerum et ipsum armis spiritualibus armare. Capitulum LV.

A **1** “Recordare quod scribitur de Moyse, quod filia regis inuenit eum super aquas et dilexit eum pro filio suo. Scribitur quoque in scolasticis historiis, quod idem Moyses vicit terram per aues, que consumpserunt serpentes venenosos. **2** Ego sum filia regis de progenie Daud, que volo puerum istum diligere, quem inueni in procellis lacrimarum, que effuse sunt propter salutem anime eius; que inclusa fuit in arca corporis eius, quem educabunt illi de quibus dixi, donec ad etatem venerit, in qua armare eum volo et mittere ad terram vincendam regi celi. **3** Set quomodo hec fient, tibi ignotum est et michi notum. Nam ego taliter preparabo eum, quod de eo dicetur: ‘Iste vixit sicut vir et mortuus est sicut gygas. Venit ad iudicium sicut bonus miles.’”

Cap. LV: 1 scribitur de Moyse, quod filia regis inuenit eum: Ex. 2,1 ff. in scolasticis historiis: Petrus Comestor, *Hist. Schol.*, ed. Migne 198, 1144C.

dirumpendo **ux Gh** eum] cum cum **P** quoque *om.* **V** calcandum] conculcandum **P BOA^b ux** conculcandum *ante corr.* **Y** **6** iam] iam tempus **V** liberatus est **K** corpore] opere **F**

Cap. LV habent PVY BOA^b Kux Fq Gh addicionem habent K q U^a F Gh
R seruorum dei **Gh** capitulum LV **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt A^b LV capitulum Y O LV*
K F LIIII x *rubricam om. F rubricam eandem atque cap. LIIII habet x* **1**
 terram] terras **K** terram quandam **ux** iter *expectares auctore Petro Comestore, nisi infra ad*
 terram vincendam *haberetur* que] qui **K** venenosos serpentes **V** **2** istum
om. P diligere *om. ux* propter salutem] pro salute **Kux Fq Gh** ad etatem *om.*
V a deitate **x** **3** fiant **K q Gh** taliter] totaliter **K e** qualiter *corr. F*

Addicio

B

4 Filius Dei loquitur: “Vbi animal famelicum repellitur a preda, expectat a longe inueniendo tempus redeundi ad predam. Sin autem, vadit ad speluncam suam. Sic ego feceram principi terre huius. **5** Monui enim eum beneficiis meis, monui eum verbis et verberibus, set tanto ingrator et obliuosior est, quanto mansueciorem me ei ostendo. Ideo vocabo eum nunc sub coronam et ad scabellum pedum, quia noluit stare in corona. **6** Immittamque ei et assentatoribus eius aspidem immitem de vippera et subdola vulpe generatum, qui terram et habitatores eius conturbet et simplices deplumabit, qui cacumina terrarum ascendet et gloriantes deiciet et conculcet. **7** Puerum vero istum, quem amici mei nutrierunt, ducam per viam aliam, donec venerit ad locum gloriosorem.”

8 Item loquitur Filius Dei: “Adhuc dicetur de puero isto, quod vixit sicut vir, pugnavit sicut miles egregius, coronabitur sicut amicus Dei. O, filia, quid credunt mulieres, que gloriantur ex eo, quod filii earum procedunt in superbia? Illa non est gloria set confusio, quia regem superbie imitantur. **9** Set illa est gloria et ille est miles glorie, qui gloriatur ex eo, quod facit honorem Deo, quantum potest, et conatur ad maiora paratusque est pati ea que Dominus vult eum pati. Talis est miles Dei et talis coronabitur cum militibus celi.”

addicio **K Gh** +lix **F** declaracio **q** declaracio in fine sexti (*quo loco tamen deest*) **ux** libro quarto in fine 55 capituli **U^a** **4** inueniendi **F** feci **Gh** **5** ad *om.* **K F** **6** eius *post corr.* **U^a** suis **q** **Gh** conturbat **qU^a** **7** aliam viam **Gh** **8** item] item adhuc **K** isto puero **K** earum] eorum **K F** non est] non **F** **9** glorie] gloriosus **F** ex] in **Gh** ea pati **K** que vult dominus **F** que deus vult **Gh**

Verba Matris ad filiam de quodam, quod non debet contristari propter correptionem. Capitulum LVI.

1 Mater loquitur: “Cur turbatur ille? Pater quippe percutit filium quandoque cum leuibus straminibus. Ideo non est contristandum.”

Verba Matris ad filiam, qualiter Roma debet mundari a zizania primo ferro acuto, secundo igne, tercio iugo boum. Capitulum LVII.

1 Mater loquitur: “Roma est quasi ager, super quem zizania excreuit. Ideo prius debet mundari cum acuto ferro, inde igne purgari, postea arari cum iugo boum. **2** Ideo faciam vobiscum sicut qui transfert plantas in alium locum. Illi enim urbi preparatur talis pena, quasi iudex diceret: ‘Excoria,’ inquit, ‘totam pellem, extrahe totum sanguinem de carne, excide omnem carnem in frusta et confringe ossa ita, ut defluat omnis medulla.’”

Cap. LVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** quodam quod] quedam qui **P**
 debeat **Ku Gh** debebat **x** Capitulum LVI **PV B x q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LVI capitulum
Y O LVI **Ku F** *rubricam om. F* **1** leuibus] lenibus **Gh**
Cap. LVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** acuto ferro **Kux q Gh** iugo]
 per iuga **Gh** Capitulum LVII **PV B x q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LVII capitulum **Y O** LVII
Ku F *rubricam om. F* **1** prius] plus **P** inde] deinde **K** **2** facio
F urbi] orbi **ux** totum pellem **F**

Verba Christi ad sponsam sub figura, in expositione cuius Christus per dominum peregrinantem, corpus suum per thesaurum, Ecclesia per domum, sacerdotes per custodes designantur. Quos sacerdotes tanquam verus dominus septemplici honore honoravit; et qualiter Deus conqueritur, quod ipsi iniqui sacerdotes septemplici vituperio ipsum vituperant; et qualiter septem vestes, scilicet septem virtutes, quas deberent habere, vertunt in septem viciis. Capitulum LVIII.

1 Filius loquitur: “Ego sum similis domino, qui fideliter decertans in A terra peregrinationis sue regrediebatur in terram natiuitatis sue cum gaudio. Hic dominus habebat thesaurum preciosum valde, cuius intuitu clarificabantur lippientes oculi, tristes consolabantur, infirmi conualescebant, mortui suscitabantur. **2** Vt vero thesaurus honeste et tute custodiretur, facta et perfecta est domus quedam in magnificencia et gloria habens altitudinem decentem septemque gradus, quibus ad domum et thesaurum ascendebatur. **3** Hunc itaque thesaurum dominus tradidit seruis suis videndum et tractandum fideliterque et munde custodiendum, ut et caritas domini probaretur ad seruos fidelitasque seruorum ad dominum videretur. Procedente vero tempore despici cepit thesaurus, raro frequentabatur domus tepueruntque custodes et caritas domini negligebatur. **4** Tunc domino consulente familiares suos, quid faciendum esset super tanta ingratitude, respondit unus eorum dicens: ‘Scriptum est, quod iudices et custodes populi negligentes iussi sunt suspendi ad solem, set tuum est misericordia et iudicium, qui parcis omnibus, quia tua sunt omnia et omnium misereris.’

Cap. LVIII: 1 terra peregrinationis sue: Ruth 1,22
negligentes iussi sunt suspendi ad solem: Num. 25:4.

4 iudices et custodes populi

Cap. LVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** in **VY** et **P BOA^b Kux q** de **Gh**
cuius] ne cuius **P** eius in qua **ux** ubi **K Gh** ipsi *om.* **Gh** viciis **PV BO** *ante corr.* **A^b**
post corr. **Y² q²** vicia **Kux Gh** capitulum LVIII **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LVIII
capitulum **Y O LVIII K F** *rubricam om.* **F** **I** clarificantur **K** glorificabantur
Gh **2** quedam in] et **P** gloriam **P** ascendebatur] ostendebatur
V

- B** **5** Ego sum in figura dominus ille, qui quasi peregrinus per humanitatem apparui in terra, cum tamen in celo et in terra potens essem secundum deitatem. Ego quippe tam forte certamen habui in terris, quod omnes nerui manuum et pedum meorum rumpebantur propter animarum zelum et salutem. **6** Relicturus itaque mundum et ascensurus in celum, a quo tamen secundum deitatem nunquam defui, reliqui mundo memoriale dignissimum, scilicet corpus meum sanctissimum, ut, cum lex vetus gloriabatur de archa, manna et tabulis testamenti cerimoniisque aliis, sic nouus homo gauderet de noua lege et non, ut olim, de umbra set de veritate, scilicet corpore meo crucifixo, quod in lege figurabatur. **7** Vt autem corpus meum esset in gloria et honore, institui domum sancte Ecclesie, ubi seruaretur et tractaretur, sacerdotesque speciales custodes eius, qui quodam modo eciam officio sunt supra angelos; quia quem ipsi timent contingere timore reuerencie, hunc sacerdotes tractant manibus et ore.
- C** **8** Honorauit quoque sacerdotes septemplici honore tanquam in septem gradibus. Primo debent esse signiferi et speciales amici mei per mundiciam mentis et corporis, quia mundicia primus locus est ad Deum, quem nichil contingit nec decet coinquinatum. Nam si legalibus sacerdotibus permittebatur commixtio tempore, quo non sacrificabant, non mirum fuit, quia ipsi portabant testam non nucleum. **9** Nunc autem veniente veritate et fugata figura summe studendum est mundicie tanto copiosius, quanto dulcior est nucleus testa. Et in huiusmodi continencie signum capilli primo tonduntur, ne voluptas animo seu carni dominetur. **10** In secundo gradu instituuntur clerici, quod sint viri angelici per omnem humilitatem, quia humilitate mentis et corporis penetratur celum et vincitur Dyabolus

6 de archa: Gen. 6,14 *et passim* manna: Ex. 16 tabulis testamenti: Ex. 24,12 **10** humilitate ... penetratur celum: Sir. 35,21

5 ille dominus **Gh** tamen] tamen et **P BOA^b x** quippe] certe **ux** salutem et zelum **V** **6** vetus lex **P Kux Fq** vetus] verius **V** manna **BOA^b** manne **PVY Kux Fq Gh** sic nouus homo gauderet de noua lege *om.* **V** set] scilicet **ux** corpore] de corpore **BOA^b F post corr. q** **7** sacerdotes custodesque speciales **Gh** custodes *om.* **V** angelis **P** ipsi] ipsi angeli **Gh** hunc] habent **V** **8** quia] quod **P** testam *om.* **V** **9** tondentur **O Gh post corr. F** dominaretur **V** **10** viri angelici] angeli **K**

superbus. Et in huiusmodi gradus signum constituuntur clerici ad expellendos demones, quia homo humilis eleuatur in celum, unde per superbiam corrui demon elatus. **11** In tercio gradu instituuntur ^D clerici ex eo, quod debent esse discipuli Dei per continuam diuine Scripture leccionem, quibus et ideo ab episcopis in manus traditur liber, sicut et militi gladius, ut et sciant, que agenda sunt, et oracione et meditatione placare studeant iram Dei pro populo Dei. **12** In quarto gradu instituuntur clerici custodes templi Dei et speculatores animarum, quibus et ideo traduntur claues ab episcopo, ut solliciti sint circa salutem fratrum verbisque et exemplis promoueat et incitent infirmos ad perfecciora. **13** In quinto gradu instituuntur dispensatores et curatores altaris et mundialium rerum contemptores, ut, dum altari deseruiunt, de altari uiuant et in terrenis nequaquam nisi in hiis, que decent gradum eorum, occupentur. **14** In sexto gradu instituuntur, qui sint viri apostolici predicando veritatem euangelicam moribusque se predicacioni conformando. In septimo gradu instituuntur, quod sint mediatores inter Deum et hominem per immolacionem corporis mei; in quo gradu sacerdotes quodam modo sunt supra angelos dignitate.

15 Nunc autem conqueror, quod gradus isti sunt dissipati, quia ^E superbia diligitur pro humilitate, impuritas exercetur pro mundicia, Dei leccio non attenditur set liber mundi, negligencia apparet in altaribus, sapiencia Dei reputatur fatuitas, salus animarum non curatur. **16** Nec sufficiunt eis ista, set adhuc eciam vestes meas proiciunt et contempnunt arma mea. Ego quippe ostendi in monte Moysi vestes, quibus sacerdotes legis uterentur. Non quod in celesti Dei habitacione aliquid materiale sit, set quia spiritualia nisi per

16 ostendi in monte Moysi vestes: Ex. 28; Petrus Comestor, *Hist. Schol.* Ed. Migne, 198, 1183f.

eleuabitur **K** **11** ex om. **Kux** traditur in manus **ux Fq Gh** traditur in manibus
K placere studeant **V** studeant placare **K Gh** **12** et exemplis] exemplis
V **13** de] ad **P** occupent **PVY** **14** meditatores **P** mediatas **O**
inter deum et hominem] dei et hominum **K** super **Gh** **15** dissipati sunt **K**
Gh dei] et dei **P** mundi liber **ux** reputatur] deputatur **V** **16** celestis **P**

corporales similitudines non capiuntur. **17** Ideo spirituale per corporale ostendi, ut sciatur, quanta reuerencia et mundicia opus est hiis, qui habent ipsam veritatem, scilicet corpus meum, si tantam mundiciam et reuerenciam habebant hii, qui portabant umbram et figuram.

18 Set ad quid Moysi ostendi tantam vestium materialium pulchritudinem, nisi ut per eas addiceretur et significaretur ornatus et pulchritudo anime? Sicut enim vestes sacerdotis sunt septem, sic anime accedentis ad corpus Dei septem debent esse virtutes, sine
 F quibus non est salus. **19** Prima ergo vestis anime est contritio et confessio, que tegit caput. Secunda est affectus ad Deum et affectus castitatis. Tercia est labor pro honore Dei et paciencia in aduersis. Quarta est non attendere ad laudes et obprobria hominum set ad honorem solius Dei. **20** Quinta est abstinencia carnis cum vera humilitate. Sexta est recogitacio beneficiorum Dei et iudiciorum eius timor. Septima est caritas Dei super omnia et perseuerancia in bonis inchoatis.

21 Nunc autem vestes iste immutate sunt et contempte. Diligitur quippe pro confessione excusacio et leuigacio culpe, pro castitate scurrilium continuacio, pro labore salutis anime labor utilitatis corporis, pro honore et amore Dei ambicio mundialium et superbia, **22** pro parcitate laudabili superfluitas in omnibus, pro timore Dei presumpcio et diiudicacio iudiciorum Dei, pro dileccione Dei super omnia ingratitude cleri super omnes. Ideo, sicut dixi per prophetam, veniam in indignacione et tribulacio dabit eis intellectum.”

G **23** Tunc Mater misericordie astans respondit: “Benedictus sis tu, Fili, pro iusticia tua. Loquor ad te, qui omnia scis, propter sponsam

22 veniam in indignacione: Is. 66,15.

similitudines *in marg. suppl.* **Y**² similitudines non *om.* **P** **17** quanta reuerencia et mundicia opus est hiis qui habent ipsam veritatem scilicet corpus meum si tantam] quantam
F ipsam *om.* **K q** reuerenciam et mundiciam **K F** hiis **ux** **18**
 tantum **P** sicuti **F** **19** ergo] vero **V** igitur **ux** tetigit **V** affectus
 castitatis] effectus caritatis **K** effectus castitatis **ux** solius *om.* **ux** **21** iste
 vestes **Gh ante corr.** **F** salutis *om.* **ux** utilitatis *om.* **ux** **22** cleri *om.*
V **23** fili] fili mi **PV B Gh post** fili *del.* mi **F** qui] quia **PVY**

istam, quam tu vis intelligere spiritualia, que tamen nisi per similitudines capere non valet spiritualia. **24** Tu quippe dixisti in deitate tua, antequam suscepisses humanitatem de me, quod si decem viri iusti inuenirentur in ciuitate, misereri velles toti ciuitati propter decem. Nunc autem adhuc infiniti sunt sacerdotes, qui te oblacione corporis tui placant. **25** Ergo miserere propter eos hiis, qui parum boni habent. Hoc ego, que te secundum humanitatem genui, rogo; hoc omnes electi tui petunt mecum.”

26 Respondit Filius: “Benedicta sis tu et benedictum verbum oris tui. Tu vides, quod tripliciter parco propter triplex bonum, quod oblacio corporis mei habet. **27** Sicut enim ex presumpcione Iude tria ostensa sunt bona in me, sic ex oblacione sacrificii huius tria veniunt animabus. Denique paciencia mea laudatur, quod sciens proditorem meum non repuli conuersacionem eius. **28** Secundo, quod astante proditore cum suis omnes ex unico verbo meo ceciderunt in terram, ubi potencia mea ostendebatur. Tercio, quia omnem maliciam eius et Dyaboli ad animarum conuerti salutem, ubi sapiencia et caritas diuina manifestabatur.

29 Sic eciam ex oblacione sacerdotum tria veniunt bona. Primo laudatur ab omni celesti exercitu paciencia mea, quia idem sum in manibus boni et mali sacerdotis, quia apud me non est personarum accepcio, nec merita hominum conficiunt hoc sacramentum set verba mea. **30** Secundo, quia hec oblacio prodest omnibus, a quocumque sacerdote est oblatum. Tercio, quia prodest eciam ipsis offerentibus quantumcumque malis, quia sicut ex uno verbo quod dixi, scilicet ‘Ego sum’, corruerunt hostes mei corporaliter in terram, **31** sic dicto verbo meo, videlicet ‘Hoc est corpus meum’, fugiunt demones a temptando animas offerencium, nec auderent redire ad eos cum tanta audacia, si affectus peccandi non sequeretur.

24 dixisti in deitate tua: Gen. 18,32.

28 astante proditore: Io. 18,5 ff.

29 personarum accepcio: 2 Par. 19,7; Sir. 20,24; Rom. 2,11; Eph. 6,9; Col. 3,25

30

ego sum: Io. 18,5

tamen] tantum **K** similitudinem **F** **24** adhuc *om.* **ux** placant *om.*
V **25** ego *om.* **Gh** **26** tu] tu mater **V** **27** huius *om.* **V**
 meum] meum iudam **Gh** **28** quod] quia **Kx** **29** exercitu celesti **VY**
K idem] ideo **P** **30** oblatum] oblata **A^b Kux Fq Gh** eciam prodest
V uno] bono **P** **31** auderent] audirent **P** audent **ux**

32 Itaque misericordia mea parcat in omnibus et omnes suffert, set iusticia clamat vindictam, quia clamo cotidie et quam multi michi respondent, satis tu vides. **33** Verumptamen adhuc mittam verba oris mei, et qui audierint complebunt dies suos in leticia illa, que nec dici nec cogitari potest pre dulcedine. **34** Qui vero non audierint, venient eis sicut scriptum est septem plage in anima et septem in corpore, quas considerando et legendo ea, que gesta fuerunt, inuenient, ne experiendo contremiscant.”

Verba Christi ad sponsam, qualiter sacerdos tenetur habere tria: primo corpus Christi consecrare, secundo mundiciam carnis et spiritus habere, tercio parrochie sue prouidere; eciam quod tenetur habere librum et oleum; et quomodo sacerdos angelus Domini est, ymmo quod eius officium est maius quam angeli. Capitulum LIX.

A **1** Filius loquitur: “Sacerdos tenetur habere tria, primo consecrare corpus Dei, secundo habere mundiciam carnis et spiritus, tercio prouidere parrochie sue. Set potes querere: ‘Quid prodest habere ecclesiam, si non habet parrochiam?’ **2** Respondeo tibi: sacerdos habens voluntatem omnibus prodesse et predicare propter amorem Dei, ille habet tam latam parrochiam, quasi si haberet totum mundum, quia, si posset toti loqui mundo, minime parceret labori suo. Ideo voluntas bona reputatur ei pro opere. **3** Nam Deus propter

34 septem plage: Lev. 26,18 ff., 28; Rev. IV 62:9, 132:17.

32 in *om.* **x Gh** quia clamo cotidie et quam multi michi respondent satis tu vides (33) verumptamen adhuc mittam *om.* **P** respondent michi **Gh** **33** mittam adhuc **Gh** et qui] qui **u** que **x** **34** veniet **V** fuerant **u Gh** contremiscant **O x**
Cap. LIX habent PVY BOA^b Kux Fq Gh textum tamen medio capitulo amittit F
R sacerdotes tenentur **PVY** prouidere **K** quod *om.* **V Gh** tenentur **PVY** domini] dei **Kux q Gh** maius est **VY** Capitulum LIX **PV B ux q Gh**
ante rubr. tpt A^b LIX capitulum Y O LIX K F rubricam om. F **1** dei e christi
corr. V christi A^b potest V **2** si *supra lin. suppl. Fq* totum] per totum
V toti loqui mundo **PVY O** loqui toti mundo **A^b K Fq Gh** toti mundo loqui **B ux**

ingratitude[m] audiencium multociens parcit electis suis a labore predicandi, nec tamen fraudantur mercede propter affectum bonum.

4 Presbiter eciam tenetur habere librum et oleum: librum ad instruendum imperfectos, oleum sanctum ad infirmos liniendum. **5** Sicut enim in libro continetur doctrina spiritualis et corporalis, sic in sacerdote sit sciencia ad se ipsum moderando carnem, ne dissoluatur intemperancia, qua scandalizantur parrochiani, fugiendo cupiditatem mundi, qua vilipenditur decor Ecclesie, deuitando mores secularium, quibus dignitas clericalis dehonestatur. **6** Spiritualis vero sciencia est instruere insipientes, corripere dissolutos, accendere proficientes. **7** In oleo vero notatur dulcedo oracionis et exempla bona. Sicut enim oleum pinguius est pane, sic oracio caritatis et exempla bona vite efficaciora sunt ad trahendum homines et pinguiora ad placandum Deum.

8 Vere dico tibi, filia, quod magnum est sacerdotis nomen, quia angelus Domini est et mediator, set maius est officium eius, quia tractat incomprehensibilem Deum, ymaque celestibus in manu eius coniunguntur.”

*Verba sponse ad Deum de grato modo effundendi preces coram Deo.
Capitulum LX.*

1 “Benedictus sis tu, creator et redemptor meus. Ne indigneris, si loquor ad te, sicut vulneratus ad medicum, sicut tribulatus ad consolatorem, sicut pauper ad diuitem et abundantem. **2** Vulneratus

Cap. LX: 1 ne ... indigneris si loquor: Gen. 18,30.

3 mercede] mercede sua **K** **4** sanctum *supra lin. suppl. V in ras. Y²* liniendum infirmos **V** *ante corr. q* **5** corporalis et spiritualis **Gh** sciencia] iustitia **ux** sapientia **Gh** *post dissoluatur add. in K* scandalizentur **A^b K** mundi: *post hoc verbum textus deest usque ad capitulum LXXXI, ubi resumitur cum verbis* quam spiritualem paupertatem, *quaternione codicis amisso F* **7** vero *om. K* ad trahendum] extrahendum **P** **8** Vere dico tibi ... incomprehensibilem deum *om. V* nomen sacerdotis **Gh**

Cap. LX habent PVY BOA^b Kux q Gh **R** Capitulum LX **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt A^b LX capitulum YO LX K* **1** sicut tribulatus] sic tribulatus **V**

quippe dicit: ‘O, medice, noli abhominari me saucium, quia frater es!’ Tribulatus dicit: ‘O, consolator optime, noli me despiciere, quia anxius sum, set da cordi meo requiem sensibusque meis consolacionem!’ **3** Pauper vero dicit: ‘O, tu diues et nullius egens, respice me, quia periclitor fame, vide me, quia nudus sum, et da michi vestes, quibus calefiam!’

4 Sic ego dico: O, Domine omnipotentissime et optime, ego considero vulnera peccatorum meorum, quibus ab infancia vulnerata sum, et ingemisco, quia tempus consumptum est inutiliter; vires non sufficiunt ad labores, quia exhauste sunt in vanitatibus. **5** Ideoque, quia tu es fons tocius bonitatis et misericordie, rogo te: miserere mei, tange cor meum manu dileccionis tue, quia medicus es optimus, consolare animam meam, quia consolator es bonus!’

Qualiter Dyabolus apparuit sponse in eleuacione corporis Christi loquens et per rationes probans ei, quod illud, quod eleuabatur, non esset corpus Christi. Cui angelus Domini statim apparuit confortans eam et dicens: “Noli credere” et cetera; et qualiter Christus apparens cogit Dyabolum, ut diceret veritatem coram filia et cetera; et qualiter corpus Christi sumitur sic a malis sicut a bonis et de remedio oportuno in temptacionibus de corpore Christi. Capitulum LXI.

1 Apparuit sponse in eleuacione corporis Christi quidam teterrimus
A et ait: “Numquid credis tu, fatua, quod hec tortella panis Deus est?”

2 abhominari me noli **V** frater e pater corr. **V** pater **x** tribulatus dicit *ima pag. suppl. K² om. PVY BOA^b ux q Gh* o] o tu **ux** **3** respice] respice in **V x** vide] induc **BOA^b** michi *om. ux* calefaciam **V** **4** vulneratus **O ux**
Cap. LXI habent PVY BOA^b Kux q Gh **R** ei *om. BO* coegit **K q Gh**
et cetera *om. Gh* sic *om. V* oportuno] optimo **Kx** capitulum LXI **PV B x q**
Gh ante rubr. *tpt A^b LXI capitulum Y O LXI Ku post LXI add. et cetera et cetera*
x **1** cortella **B Gh**

Diu denique consumptus esset, eciam si mons moncium fuisset. **2** Nullus quippe sapientum Iudeorum, quibus a Deo data est sapiencia, hoc credit, set nec aliquis credat, quod Deus ab immundissimo sacerdote, qui cor habet caninum, tangi dignatur et amari. Et ut probes quod dico, iste sacerdos meus est, quem cum voluero – et iam in puncto est – auferam ad me ipsum.”

3 Tunc statim bonus angelus apparens dixit: “O, filia, non respondeas stulto iuxta stulticiam suam! Ipse enim, qui apparuit tibi, pater est mendacii. Set esto parata, quia sponsus noster iam est prope.” **4** Qui Sponsus Ihesus veniens ait ad Dyabolum: “Cur,” inquit, “conturbas filiam meam et sponsam? Ideo dico filiam, quia creavi eam, ideo sponsam, quia redemi eam et caritate mea copulaui eam michi.” Respondit demon: “Ideo loquor, quia permissus sum et ut ipsa refrigesceret in seruicio tuo.”

5 Et Dominus: “Hoc,” inquit, “nocte ista experta est, quando et oculos et reliqua membra compressisti, et maiora fecisses, si fuisses admissus, set quociens ipsa resistit immissionibus tuis, tociens ei duplicabitur corona. **6** Verumptamen tu, Dyabole, quia dixisti me diu fuisse comestum, eciam fuisset mons, dicito michi audiente filia mea, que corporalis est: Scriptura dicit, quod periente populo erigebatur serpens eneus, quo viso omnis percussus a serpentibus sanabatur; **7** utrum ista virtus sanatiua erat ex eris fortitudine aut

Cap. LXI: 1 Diu denique consumptus esset: *cfr DS No. 1789 (A. 1311 8/4 – also in AILI-FERM-GUSTAVSON 1990, 112 lin. 17 ff.), where a similar argument is advanced by Botolf, a Swedish farmer who was tried for heresy in 1311 by Israel Erlandsson (cousin of Birgitta’s father, Birger Persson). Botolf’s is the only documented heresy trial from Sweden, and it may well be that Birgitta in her childhood had heard tell of his case* **3** non respondeas stulto: Prov. 26,4 **6** Scriptura dicit, quod periente populo erigebatur serpens eneus: Num. 21:8 f.

2 sapientum] sapiencium **codd. Gh** *vide infra, §21* qui] quia **P** puncto est] puncto **K Gh** **3** stulto *om. ux* iuxta] secundum **PVY** est pater **Gh** prope iam est **ux** iam prope est **Gh** **5** et *ante oculos om. K* admissus] permissus **ux** duplicabitur ei **V** duplicatur **Kux Gh** *ante corr. q* **6** dixisti] tu dixisti **BOA^b** fuisse] fore **K** periente] patiente **P** pereunte **K Gh** *pereunte post corr. q* peccante **ux** percussus a serpentibus sanabatur (7) utrum ista *om. V*

specie serpentis aut de Moysi bonitate seu virtute occulta diuina?” **8** Respondit demon: “Hec virtus sanacionis a nullo erat nisi propria et sola virtute Dei et fide populi credentis et obedientis, qui sic firmiter credit Deo, quod Deus, qui de nichilo fecit omnia, eciam omnia posset facere, que non erant prius.”

9 Iterum dixit Deus: “Dicito, demon, quando virga facta est serpens, utrum factum est precipiente Moyse an iubente Deo? Aut quia Moyses sanctus fuit an quia verbum Dei sic dixit?” **10** Cui demon: “Quid,” inquit, “erat Moyses nisi homo infirmus ex se set iustus ex Deo? Ad cuius verbum, quod iussit et protulit Deus, facta est virga serpens Deo veraciter iubente et Moyse tanquam ministro obsequente. **11** Nam ante preceptum et verbum Dei virga erat virga; precipiente vero Deo veraciter virga facta est serpens, ita ut et Moyses formidaret.”

C 12 Tunc Dominus ait ad sponsam ista videntem: “Sic est eciam nunc in altari. Ante enim verba sacramenti panis positus in altari panis est; dicto vero verbo ‘Hoc est corpus meum’ **13** panis fit corpus Christi, quem sumunt et tractant ita boni sicut mali, ita unus sicut mille, eadem veritate set non eodem effectu, quia bonus ad vitam, malus vero ad iudicium sui. **14** Quod vero demon dixit Deum fedari ex immundicia offerentis, hoc verissime falsum est. Sicut enim si seruus leprosus ministrat domino claues aut si infirmus offerret fortissimarum herbarum confecciones, nichil hoc obsesset ei, cui ministraretur, cum eadem virtus est in eis per qualemcumque offerentur. **15** Sic Deus nec ex malicia ministri mali fit malus nec ex bono fit melior, quia semper immutabilis est et semper idem. Quod

9 virga facta est serpens: Ex. 4,2 ff.
Aqu., *Lauda Sion* (AH, 50, no. 584)

13 sumunt ... non eodem effectu: Thom.

7 diuina occulta **VY O** ante corr. **x** **8** a] ex **ux** propria] a propria **K Gh**
facit **K** eciam omnia] eciam **K** **9** factum est] facta est **O** factum **A^b**
sanctus] factus **u** an] aut **P** aut] an **V** **10** obsequente] subsequente
P **12** nunc] vere **ux om. q** **13** panis fit] fit **O Kux q Gh** fit ante corr.
P corpus] caro **P** caro ante corr. **Y** quem] quod **ux** mali] et mali **K Gh**
mille] et mille **VY** vero **om. O ux** autem **K** **14** ministraret **ux** offert **Kx**
Gh hoc] eo hoc **V** obst **BOA^b** ministrarentur **Gh** offeruntur
K **15** deus nec] deus **V** mali ministri **Gh**

vero dixit demon eum cicius moriturum, hoc nouit ex nature sue subtilitate et ex causis exterioribus, attamen auferre eum non poterit nisi me permittente.

16 Verumptamen iste sacerdos suus est proprius, nisi se correxerit, et hoc propter tria. Ideo idem demon dixit eum habere membra fetencia et cor caninum, qui vere fetidus est et febricitans, **17** quia habet calorem exteriorem set interiorum frigiditatem, sitim intolerabilem, languorem membrorum, panis fastidium et omnis suauitatis abhominacionem. Calest enim ad mundum, frigescens est ad Deum, sitit voluptatem carnis fastidiens virtutum pulchritudinem, insipidus est ad mandata Dei feruens ad omnia, que sunt carnis. **18** Ideo non mirum, quia non sapit sibi corpus meum nisi sicut panis coctus in clibano, quia non cogitat; nec sapit ei spirituale opus set carnale. **19** Ideo dicto Agnus Dei et sumpto corpore meo in corpus suum discedit ab eo Patris potencia, abscedit et Filii dulcissima presencia, depositis vero sacris vestibis recedit Spiritus sancti benignitas, qui est vinculum coniunccionis; sola autem forma et recordacio panis remanet ei. **20** Non tamen cogitare debes, quod ipse vel alius quantumcumque malus sine Deo sit, set recedit Deus maiorem consolacionem non infundendo; permanet vero tolerando eum et a Dyabolo defendendo.

21 Quod vero Dyabolus dixit nullum sapientum Iudeorum hoc velle credere respondeo: Ipsi Iudei sunt ita dispositi, sicut qui dexteros oculos amiserunt. Ideo claudicant utroque pede spirituali, propter quod et insipientes sunt et erunt usque in finem. **22** Ergo non mirum, quod Dyabolus excecet et indurat corda eorum et suadet eis impudica et ea, que sunt contra fidem. Itaque quocienscumque aliqua cogitacio talis de corpore Christi occurrerit menti tue, refer ad spirituales amicos tuos et sta stabilis in fide, quia absque dubio scias,

sue nature **Gh** **16** est suus **V** qui] quia **Gh** vero **V** fetidus vere
Gh **17** sitit voluptatem] sicut voluntatem **V** **18** sibi corpus] corpus **u**
corpus ei **x** sicut] quasi **K** **19** abscedit **V q Gh om. K** abscedit ab eo **B**
repositis **P** remanent **K** **20** et *om.* **P** **21** qui *om.* **ux** amiserant
ux **22** amicos *om.* **K** dubio *om.* **u in marg. suppl. x** scies **ux**

quod hoc corpus, quod de virginea carne sumpsi, quod crucifixum est et regnat in celo, hoc idem est in altari et hoc sumunt boni et mali.

23 Nam sicut ostendi me discipulis euntibus in Emaus in aliena forma, cum tamen essem verus Deus et verus homo ingrediens ad discipulos ianuis clausis, sic sub aliena forma ostendo me sacerdotibus, ut fides habeat meritum et hominum appareat ingratitude. **24** Nec mirum: ego enim idem nunc sum, qui ostendi deitatis mee potenciam per signa et terribilia, et adhuc dixerunt tunc homines: 'Faciamus deos, qui nos precedant.' Ego eciam ostendi Iudeis veram humanitatem meam et crucifixerunt illam. **25** Ego idem cotidie in altari sum, et dicitur: 'Nausea et temptacio est nobis sub cibo isto.' Que ergo maior ingratitude esse potest quam velle racione comprehendere Deum eiusque occulta iudicia et misteria, que in manu sua propria possidet, audere iudicare?

26 Ideo indoctis et humilibus ostendere volo inuisibili effectum et visibili forma, quid sit visibilis forma panis sine pane et sine substantia; quid vero substantia in sua forma; quid vero diuisio in forma sine substantia; aut cur tanta indigna et tanta deformia perfero in corpore meo, ut et humiles exaltentur superbique confundantur."

23 discipulis euntibus in Emaus: Lc. 24:13 ff.

25 nausea: Num. 21,5.

23 euntibus *om.* **K** vere homo **P** **Gh** **25** sum in altari **ux** poterit **Gh** **24** enim *om.* **K** signa et] signa
 dere] deprehendere **ux** misteria] ministeria **B e** ministeria *corr.* **P** racione] idem **V** comprehendere] **26** visibili]
 in visibili **P BOA^b x** in visibili *ante corr.* **Y** vero] ve **V** tanta deformia] tam
 deformia **Gh** profero **V** et ut **O K** confundatur **P** confundentur **V**

Verba increpacionis Domini ad quendam sacerdotem sepelientem quendam, qui in paciencia mortuus est, presente sponsa; et qualiter cum septem plagis spiritualibus et septem corporalibus Christus veniet ad iniquos sacerdotes; et qualiter illa anima propter pacienciam et cetera obtinuit gloriam. Capitulum LXII.

1 Cum quidam sacerdos sepeliret quendam mortuum, qui tribus annis cum dimidio iacuit in lecto, tunc audiuit sponsa, qualiter dixit Spiritus: “Amice, quid facis? Cur presumis tangere mortuum, cum manus tue sanguinolente sunt? Cur clamas pro eo ad Omnipotentem, cum vox tua est quasi ranarum?” **2** Cur presumis placare pro eo Iudicem, cum gestus tui et mores similiores sunt ioculatori quam deuoto sacerdoti? Propterea virtus verborum meorum et non opus tuum proficiet mortuo, fidesque sua et paciencia longa introducent ipsum ad coronam.”

3 Item dixit Spiritus sponse: “Manus istius sunt sanguinolente, quia omnia opera eius sunt carnalia, quibus tangere non valet mortuum, quia iuuare eum non poterit meritis suis set dignitate sacramenti. Nam boni sacerdotes dupliciter prosunt animabus, scilicet virtute corporis dominici et propria, qua ardent, caritate. **4** Vox quoque eius est quasi ranarum, quia tota est de lutosi operibus, tota ad voluptatem carnis. Ideo non ascendit ad Deum, qui placari desiderat voce humilis confessionis et contricionis. **5** Mores eciam sui sunt quasi ioculatorum. Quid enim facit ioculator, nisi quod conformat se moribus mundialium? Quid vero cantat nisi ‘Comedamus et bibamus fruamurque in hac vita deliciis’? **6** Sic facit iste: Conformat enim se

Cap. LXII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** illa om. **ux** anima] omnia
Gh et cetera om. **Gh** Capitulum LXII **PV B u q Gh** ante rubr. *tpt* **A^b LXII**
 capitulum **Y O LXII K** om. **x** **1** quidem **Gh** tunc audiuit sponsa qualiter
desunt **P** tunc audiuit sponsa qualiter dixit *in marg. suppl.* **Y²** spiritus dixit
ux **2** meorum] tuorum **P** **3** sponse] sanctus **ux** prosunt dupliciter
Gh qua] que **ux** **4** voluptatem] voluntatem **V ux** **5** quasi om.
V ioculatoris **P Kux Gh** quod om. **K**

veste et actu cum omnibus, ut omnibus placeat omnesque exemplo suo et excessu ad superflua incitat dicendo: 'Comedamus et bibamus, quia gaudium Domini est fortitudo nostra; sufficiat nobis venire ad portam glorie; et si prohibear ab ingressu, sufficiat michi residere iuxta portam. Nolo esse perfectus.'

7 Hec vox et vita grauis est, quia nemo veniet ad portam glorie nisi perfectus aut perfecte purgatus. Et nemo apprehendet gloriam nisi perfecte desiderando eam aut perfecte, cum poterit, pro ea laborando. **8** Attamen ego, Dominus omnium, ingredior ad sacerdotem istum set non includor et commaculor. Ingredior ut sponsus, egredior ut iudex iudicaturus, contemptus a sumente. **9** Propterea, sicut dixi, veniam sacerdotibus cum septem plagis. Priuabuntur enim omnibus, que dilexerunt, eiicientur a conspectu Dei et iudicabuntur in ira eius, tradentur demonibus, patientur absque requie, contempnentur ab omnibus, egebunt bonis omnibus malisque omnibus abundabunt.

10 Similiter eciam aliis septem corporalibus malis sicut Israhel flagellabuntur. Ideo non debes mirari, si malos tolero, aut si aliqua indigna ostenduntur in sacramento meo, quia ad ostendendam pacienciam meam et ingratitude[m] hominum suffero usque in finem. **11** Nec cogitare debes, quod talis indignitas, sicut audisti de vomitu, fit in corpore meo, set species ille sensuales ostendunt quod suum est, scilicet deficiendo; et tamen transparendo manifestant hominum ingratitude[m] et produunt homines ad tam sanctam sumpcionem reos et indignos."

Cap. LXII: 6 comedamus ... fortitudo nostra: Neh. (2 Esdr.) 8,10
Lev. 26,18 ff., 28. Rev. IV 58:34, 132:17.

9 septem plagis:

6 cum *ante* veste *add.* **ux** excessu suo et exemplo **K** incitet **ux** **7** est] est michi **P** quia nemo veniet ... purgatus *summa pag. suppl.* **K**² desiderans **P** **8** iudicaturus *om.* **V** quia *ante* contemptus *fortasse addendum est?* *Cfr. tamen BU ad. loc., cuius textus hic fere est:* egredior tamquam iudex iudicaturus eum, qui me contempserit a sumente] assumente **ux** **9** eiciuntur **V** absque] sine **ux** **10** tolero malos **Gh** **11** quod] quid **P** manifestant] manifestant- que **u** manifestatque **x** ingratitude[m] **Gh** sumpcionem] suscepcionem **K**

12 Item dixit Spiritus ad animam mortui: “O, anima, gaude et exulta, quia fides tua separavit te a Dyabolo, simplicitas tua abbreviabit tibi viam longam purgatorii, paciencia tua duxit te ad portam glorie, misericordia mea introducet te et coronabit te.”

Qualiter Dyabolus apparuit sponse volens ipsam per rationes apparentes decipere in sacramento corporis Christi; et qualiter Christus in adiutorium affuit sponse Dyabolum cogendo ad veritatem coram sponsa dicendam; et de confirmatione et informacione utilissima Christi ad sponsam de suo glorioso corpore in sacramento. Capitulum LXIII.

1 Item apparuit sponse quidam demon longo ventre et ait: “Quid **A** credis tu, mulier, et quid magna cogitas? Ego eciam multa scio et aperta racione probare volo dicta mea, set consulo tibi, dimitte cogitare incredibilia et crede sensibus tuis. **2** Nonne tu vides oculis et auribus carnis tuis audis sonum fraccionis hostie materialis panis? Vidisti eum euomi, tangi, inhoneste deici in terram pluraque indigna fieri, que ego in me non tolerarem. Et si Deum in ore iusti possibile esset esse, quomodo descendit ad iniustos, quorum auaricia est sine fundo et sine modo?”

3 Respondit illa ad humanitatem Christi, que statim apparuit post temptationes, dicens: “O, domine Ihesu Christe, regracior tibi pro omnibus et specialiter pro tribus. Primo, quia vestis animam meam inspirando scilicet penitenciam et contricionem, qua omne diluitur peccatum quantumcumque graue. **4** Secundo cibas animam infundendo caritatem tuam et memoriam passionis tue, qua anima

12 viam] vitam **V** viam longam] longam viam **u Gh** longam vitam viam **x** portam] portum **PY BOA^b K**
Cap. LXIII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** ipsam] eam **K** dicenda
x in] et **PV** Capitulum LXIII **PV B x q Gh** ante rubr. *tpt* **A^b LXIII** capitulum **Y O**
LXIII K om. u **1** volo **K Gh del. Y om. PV BOA^b ux q** **2** oculis] oculis
tuis **ux** esse *om.* **ux** descendet **O ux Gh** quarum **V** **3** christi *om.*
ux post temptationes apparuit **ux Gh** quia] quod **V**

quasi cibo optimo delectatur. Tercio consolaris omnes te inuocantes in tribulacione. **5** Ergo, Domine, miserere mei et adiuua fidem meam; quamuis enim digna sim tradi illusionibus Dyaboli, credo tamen, quod sine permissione tua ipse nichil potest, nec permissio tua est sine consolacione.”

B 6 Tunc ait Christus ad Dyabolum: “Cur,” inquit, “loqueris sponse mee noue?” Cui Dyabolus respondit: “Quia,” inquit, “colligata erat michi, et spero adhuc eam irreciendam rete meo. Tunc autem colligata erat michi, quando consenciendo michi plus placuit et placere studuit consiliis meis quam tibi, creatori suo. Nam custodiui vias eius, et nondum exciderunt a memoria mea.” **7** Respondit Dominus: “Ergo negociator es tu et viarum omnium explorator?” Cui Dyabolus: “Vere explorator sum set in tenebris, quia tenebrosum me fecisti.” Et Dominus: “Quando,” inquit, “vidisti, et quomodo tenebrosus factus es?”

8 “Vidi,” inquit demon, “quando me creasti pulcherrimum, set quia incaute irruui in splendorem tuum, tanquam basiliscus excecatus sum a splendore. Vidi te, cum desiderabam pulchritudinem tuam, vidi te in consciencia mea et noui, quando deiecisti me. **9** Noui eciam te in carne assumpta et feci quod permisisti me, noui, quando resurgendo spoliasti a me captiuos tuos, nosco cotidie potenciam tuam, qua me illudis et confundis.”

C 10 Et Dominus: “Si,” inquit, “nosti et scis de me veritatem, cur mentiris electis meis, ubi scis veritatem de me? Nonne ego dixi, quod qui manducat meam carnem viuit in eternum? Et tu dicis, quod mendacium est et quod nemo manducat meam carnem. **11** Ergo

Cap. LXIII: 10 qui manducat meam carnem viuit in eternum: Io. 6,55.

4 inuocantes te Gh	5 ipse <i>om.</i> ux	6 reti A^b Kux Gh	exciderant Ku
Gh exciderat x	7 omnium viarum Gh	quomodo <i>om.</i> ux	8 creasti
me BOA^b	vidi te cum desiderabam pulchritudinem tuam <i>om.</i> V B		9 noui
eciam] nam eciam ux	spoliasti] exspoliasti ux	a V Kux Gh om. P BOA^b	<i>in marg.</i>
<i>suppl. Y² supra lin. suppl. q</i>	captiuos tuos <i>post corr. Y²</i>	captiuus tuus P	a captiuis tuis
BOA^b	potenciam tuam cotidie ux	10 de me veritatem V	nemo] nemo
qui x Gh	manducet ux	carnem meam x Gh	11 ergo] ideo ux

populus meus plus ydolatra est quam qui colit lapides et ligna. Verumptamen, quia omnia scio, responde michi audiente ista, que hic astans spiritualia nisi per similitudinem intelligere non valet. **12** Thomas qui tetigit me post resurrectionem, utrum erat corpus, quod tangebatur, spirituale an corporale? Et si erat corporale, quomodo intrabat ianuis clausis? Si vero spirituale, quomodo visibile fuit oculis corporeis?”

13 Respondit Dyabolus: “Graue est ibi loqui, ubi loquens omnibus est suspectus et inuitus cogitur loqui veritatem. Verumptamen compulsus loquor, quod resurgendo et corporalis et spiritualis eras, et ideo propter eternam deitatis virtutem et propter specialem carnis gloriificate prerogatiuam ubique ingrederis et ubique esse potes.” **14** ^D Dixit iterum Dominus: “Virga Moysi, cum conuertebatur in serpentem, dic utrum similitudo fuit serpentis an totum intus et extra serpens? Aut sporte ille panum seu fragmenta panum, dic utrum verus panis fuit totus an similitudo panum?” **15** Respondit Dyabolus: “Totum erat in virga serpens, totum in sportis panis et totum virtute tua, totum potencia tua factum est.”

16 Et Dominus: “Numquid,” inquit, “difficilius est michi nunc operari quam tunc miraculum consimile aut mirabilius, si placet michi? Aut ex quo tunc caro glorificata potuit ianuis clausis intrare ad apostolos, et quare nunc in manibus sacerdotum esse non valet? **17** An forsitan labor aliquis est deitati mee yma sociare celestibus terrenaque summis? Nequaquam. Set vere, pater mendacii, sicut malicia tua maxima est, sic caritas mea est et erit super omnes. **18** Nam etiam si sacramentum illud unus videretur comburere, alter terere sub

12 Thomas qui tetigit me post resurrectionem: Io. 20,24 ff.
 post corr. **Y**² loquar **ux Gh** quod] qui **V** quia **x** et spiritualis et corporalis **ux q**
Gh spiritualis et corporalis **K** virtutem] veritatem **V** specialem] spiritualem **V K**
Gh speciale **x** ingredieris **P** ingredi **A**^b **14** dominus] deus **Gh** an totum]
 aut totum **Gh** serpens] fuit serpens **ux** seu] aut **P** post fragmenta panum *add.*
 in xii sportis **ux** **16** et ante operari *add.* **ux** placent **V** placeret **x** aut] an
Y² **Gh** seu **K** sacerdotis **P** **17** aliquis *om.* **ux** est aliquis **K** yma] una
V viua **x** sociari **Gh** **18** si *om.* **K** terere **ux** sub *om.* **V**

14 Virga Moysi, cum conuertebatur in serpentem: Ex. 4,2 ff. Rev. IV 61:9 sporte ille panum: Mt. 15,37.

astat **V** similitudines **ux q Gh** **12** fuit] erat **K** **13** est omnibus
 suspectus **V** omnibus suspectus est **K Gh** omnibus despectus est **ux** loqui] eloqui **P K**
 post corr. **Y**² loquar **ux Gh** quod] qui **V** quia **x** et spiritualis et corporalis **ux q**
Gh spiritualis et corporalis **K** virtutem] veritatem **V** specialem] spiritualem **V K**
Gh speciale **x** ingredieris **P** ingredi **A**^b **14** dominus] deus **Gh** an totum]
 aut totum **Gh** serpens] fuit serpens **ux** seu] aut **P** post fragmenta panum *add.*
 in xii sportis **ux** **16** et ante operari *add.* **ux** placent **V** placeret **x** aut] an
Y² **Gh** seu **K** sacerdotis **P** **17** aliquis *om.* **ux** est aliquis **K** yma] una
V viua **x** sociari **Gh** **18** si *om.* **K** terere **ux** sub *om.* **V**

pedibus, ego solus scio fidem omnium et in mensura et paciencia dispono omnia, qui de nichilo facio aliquid et de visibili inuisibile, qui et in signo et forma aliquid visibile ostendo, quod tamen in signato aliud veraciter est aliudque videtur.”

19 Respondit Dyabolus: “Huius rei veritatem ego cotidie experior, quando homines amici mei elongant se a me et fiunt amici tui. Set quid dicam amplius? Seruus dimissus sibi ipsi satis ostendit voluntate, **E** quid faceret actu, si permetteretur.” **20** Tunc iterum loquitur Filius Dei: “Crede, filia, quod ego sum Christus, reparator vite et non proditor, verax et ipsa veritas et non mendax potestasque eterna, sine qua nichil fuit neque erit. **21** Nam si habueris fidem, quod ego sum in manibus sacerdotis, eciam si sacerdos dubitaret, tamen propter fidem credencium et astancium et propter verbum, quod ego ipse personaliter institui et dixi, ego veraciter sum in manibus eius. Et omnis, qui sumit me, sumit deitatem et humanitatem et formam panis.

22 Quid enim est Deus nisi vita et dulcedo, lux illuminans, bonitas delectans, iusticia iudicans, misericordia saluans? Quid vero est humanitas mea nisi caro agilissima, coniuncio Dei et hominis, caput omnium Christianorum? **23** Ergo omnis qui credit in Deum et accipit corpus eius, ipse sumit deitatem, quia sumit vitam, sumit et humanitatem, qua Deus et homo coniunguntur, sumit et formam panis, quia sub alia forma sumitur ipse, qui latet sub forma sua **F** propter fidei argumentum. **24** Similiter et malus suscipit eandem deitatem set iudicantem non demulcentem, sumit et humanitatem set minus placabilem sibi, sumit et formam panis, quia sub forma visa recipit latentem veritatem set non dulcescentem sibi suauitatem.

25 Nam quando applicauerit me ad os suum et dentes, completo sacramento ego recedo cum deitate et humanitate, sola forma panis

visibile **V** et forma] in forma **K q** **19** amici tui] tui **K** **20** dei *om.*
ux sum ihesus christus **ux** christus sum **Gh** neque] nichilque **K** nec **ux** et nichil
Gh **21** sumit me sumit deitatem ... (22) ... (23) ... accipit corpus eius ipse *om.*
V panis *om.* **K** **22** delectans] delectans omnia **P** *post corr.* **Y** et *ante*
misericordia *add.* **Gh** mea *om.* **ux** agilissima **Gh** **23** quia] et **ux** qua]
quia **PV K e** quia *corr.* **Y**² quasi **ux** **24** sumit et humanitatem *om.* **V**
veritatem] virtutem **K** non] nam **V** **25** quando] quandoque **K** cum **q**

remanet sibi. Non quia non veraciter ibi sum ita cum malis sicut cum bonis propter sacramenti institutionem, set quia similem effectum non habent boni et mali. **26** Denique in sacrificio ipso offertur homini vita ipsa, Deus, et ingreditur vita set non permanet cum malis, quia malum non relinquunt, et ideo remanet sensibus eorum sola forma panis. **27** Non tamen quod forma illa panis, que est sub substancia panis, aliquid sit eis effectuum, set quia de sumpcione illa nichil recogitant, nisi quasi si viderent et sentirent formam panis atque vini, tanquam si dominus potens ingrederetur domum alicuius, et species eius quidem reminisceretur set presencia bonitatis eius negligeretur.”

Verba Matris ad filiam, qualiter Filius suus assimilatur pauperi rustico et cetera; et qualiter tribulaciones et persecuciones bonis ac malis illate sunt: bonis ad purgacionem et coronam in paciencia tamen. Capitulum LXIII.

1 Mater loquitur: “Filius meus est quasi pauper rusticus, qui non **A** habens bouem nec asinum personaliter ligna portabat de silua et alia instrumenta ad opera sua necessaria perficienda; qui inter alia instrumenta eciam virgulas apportabat, que ad duo sunt necessarie, scilicet ad flagellandum filium inobedientem et ad frigidos calefaciendum. **2** Sic Filius meus, omnium dominus et creator, factus est pauperrimus, ut eternis non transitoriis diuiciis omnes ditaret; qui in dorso suo grauissimum pondus scilicet amaram crucem portans omnium peccata sanguine suo purgavit et deleuit; **3** qui eciam inter cetera opera sua elegit instrumenta virtutum, id est viros virtutum,

sim **ux** **26** ipso] isto **K** affertur **ux** ipsa] ipse **A^b** ipse scilicet **K**
Gh **27** quod] quia **ux** effectiua **P** recogitant] cogitant **Ku** si *om.* **P**
supra lin. suppl. **Y²** videret et sentiret **V** domus **ux** quidem eius **K**
presencia] presencia eius **V** negligeretur] obliuisceretur et negligeretur **Kx q Gh**
obliuisceretur et negligeretur et cetera **u**
Cap. LXIII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** suus filius **ux** similatur
ux et cetera *om.* **Gh** ac] et **BOA^b Kux Gh** Capitulum LXIII **PV B ux q Gh**
ante rubricam tpt **A^b LXIII capitulum Y O LXIII K** **1** necessarie] necessaria **PV**
BOA^b calefaciendum frigidus **Gh** **2** est *om.* **V ux** purgavit suo
V **3** cetera *om.* **P**

per quos operante Spiritu Dei multorum corda ad caritatem Dei sunt inflammata viaque veritatis manifestata.

B 4 Elegit quoque virgulas, quales sunt amatores mundi, per quos filii et amici Dei flagellantur ad eorum erudicionem et purgacionem et maiorem cautelam et remuneracionem. Virgule eciam calefaciunt filios et frigidos et Deus eciam incalescit ex eorum igne. **5** Set quomodo? Vtique quando mundani tribulant amicos Dei et illos qui solo timore pene diligunt Deum; qui tribulati feruencius conuertunt se ad Deum considerata vanitate mundi; quorum tribulacioni compaciens Deus immittit eis consolacionem et caritatem.

6 Set quid fiet de virgulis filiis flagellatis? Vtique proicientur in ignem comburende. Non enim despicit Deus populum suum, quando eum manibus impiorum tradit, set sicut pater erudit filium, sic Deus malicia impiorum utitur ad suorum coronacionem.”

Verba ammonicionis Matris ad filiam et per exemplum probancia, qualiter amici Dei nec attediari nec cessare debent a labore predicacionis; et de magna talium remuneracione. Capitulum LXV.

A 1 Mater loquitur: “Tu debes esse sicut vas vacuum, aptum ad implendum, quod non sit sic latum, ut defluant imposita, nec sit ita profundum, ut careat fundo. Vas autem istud corpus tuum est, quod tunc vacuum est, cum ab appetitu voluptatis extraneum est. **2** Tunc

Cap. LXIII: 6 pater erudit filium: Deut. 8,5.

manifesta **ux** **4** frigidos et filios **PVY** filios frigidos **K Gh** incalescit etiam
Gh incalescit] callescit **V** **5** pene diligunt deum] diligunt deum propter
penam **P** qui *om.* **ux** tribulati] tribulati sunt **Gh** tribulacionem **ux**
6 proicientur] eicientur **ux** comburentem **ux** deus despicit **K**
Cap. LXV habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** monicionis **Kux q Gh** matris
om. **Gh** et per] per **Gh** exempla **P** nec attediari] non attediari **K**
deberent **Y OA^b** debentur **u** a] ad **P** Capitulum LXV **PV B u q Gh** *ante rubricam*
tpt **A^b LXV** capitulum **Y O LXV K** *om.* **x** **1** sicut] quasi **ux** quod tunc
vacuum est *om.* **V**

autem moderate est latum, quando caro discrete affligitur, ut anima habilis sit ad intelligenda spiritualia et corpus robustum ad laborandum. Tunc vero vas est sine fundo, quando caro nulla coartatur abstinentia, set quidquid animus appetit, hoc corpori non negatur.

3 Set audi que loquor: Seruus meus protulit verbum impennatum dicens: 'Quid ad me loqui de hiis que non tangunt statum meum?' Verbum tale non decet seruum Dei. Nam omnis qui audit et scit veritatem, si tacuerit eam, reus est, nisi omnino contempnatur. **4** Nam dominus quidam erat habens castrum forte, in quo erant quatuor bona, scilicet cibus imputridus pellens omnem famem, aqua salutaris extinguens omnem sitim, odor odoriferus depellens omnia venenosa, arma necessaria debilitancia omnem inimicum. **5** Tandem **B** domino intendente aliis obsessum est castrum. Quod intelligens dominus ait preconii famulo suo: 'Vade,' inquit, 'et clama alta voce militibus meis sic: Ego dominus liberabo castrum meum; quicumque me sequitur bona voluntate erit mecum in gloria et honore consimilis. **6** Qui vero in pugna ceciderit, suscitabo eum ad vitam que non habet defectum nec anxietatem, daboque ei honorem permanentem et abundanciam indeficientem.' **7** Seruus itaque accepto mandato clamavit set minus sollicitus fuit in clamando in tantum, quod clamor ad strenuissimum militem non peruenit, et ideo miles destitit a labore. **8** Quid ergo factururus est dominus militi, qui libenter voluit laborare set non audiuit vocem preconis? Vtique remunerabitur pro voluntate, set preco tepidus non immunis erit a correptione.

9 Itaque castrum istud est Ecclesia sancta fundata sanguine Filii mei, in qua est corpus suum, quod depellit omnem famem, aqua sapientie euangelice, odor exemplorum sanctorum eius et arma passionis eius. **10** Hoc castrum nunc obsessum est ab hostibus, quia in Ecclesia sancta multi reperiuntur, qui voce predicant Filium meum

2 habilis] humilis **ux** intelligendum **BOA^b K** nulla] non **ux** **3** statum] ad statum **P BA^b** dei] ei **V** condempnatus **ux** **4** famem] saniem **Gh** venosa **V** **5** sic *om.* **ux** meum *om.* **PVY** **7** accepto mandato clamavit set *om.* **V** **8** voluit libenter **ux Gh** erit immunis **Gh** immunis est **u** **9** istud castrum **K** castrum illud **q Gh** sancta ecclesia **Ku q Gh** repellit **V**

set moribus non concordant; ymmo et si voce dicunt, voluntate contradicunt non curantes de celesti patria, si voluptatem suam possent adipisci. **11** Ergo ut minuantur hostes Dei, attediari non debent amici Dei, quia remuneracio non erit temporalis set illa que nescit finem.”

Verba Matris ad filiam, qualiter bona temporalia discrete possessa non nocent, nisi affectus possidendi fuerit inordinatus. Capitulum LXVI.

1 Mater loquitur: “Quid nocet, si quis acu vel ferro pungitur in pallio, dummodo non leditur caro? Sic nec temporalia bona discrete possessa nocent, nisi affectus possidendi fuerit inordinatus. Ideo obserua cor tuum, ut intencio bona sit, quia per te verba Dei diffundi debent in alios.

2 Nam sicut retentaculum aque molendinarie retinet aquam et iterum discurrere facit, quociens expedit, sic tu influentibus cogitationibus variis et temptacionibus sollicite obseruare debes, ut que vana sunt et secularia dimittantur, **3** que vero diuina sunt continue rememorentur, sicut scriptum est, quod aque inferiores defluebant, superiores vero stabant quasi murus.

4 Aque inferiores sunt cogitaciones carnis et cupiditates inutiles, que defluere debent et non attendi. Superiores vero aque sunt infusiones Dei et verba sanctorum, que stabiles sint in corde sicut murus, ut nullis temptacionibus a corde diuellantur.”

Cap. LXVI: 3 aque inferiores defluebant: Ios. 3,16.

10 voluntate] voluntatem **O x** celestia **V** voluptatem] voluntatem **V ux**
possunt **P ux**

Cap. LXVI habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** Capitulum LXVI **PV B u q Gh**
ante rubricam tpt. **A^b** LXVI capitulum **Y O LVI 66 K** sequitur capitulum LXV **x 1**
pungit **P BOA^b** *ante corr.* **Y²** **3** continue *om.* **V** **4** cupietates **V** cupidita-
tis **ux** aque *om.* **ux** sint] sunt **P BA^b** sunt *post corr.* **Y²** sicut] sicut et **PVY A^b**

Verba Christi ad sponsam sui ipsius magnificenciam ostendenciam; et qualiter omnia secundum eius ordinacionem perseuerant preterquam misera anima peccatoris; et de omnibus inducuntur in exemplum; et qualiter voluntas in agendis est custodienda. Capitulum LXVII.

1 Filius loquitur ad sponsam: “Ego sum cum Patre et Spiritu sancto **A** unus Deus. In deitatis mee prouidencia omnia ab inicio et ante secula preuisa et stabilita sunt et omnia, tam corporalia quam spiritualia, certam disposicionem et ordinacionem habent, omniaque stant et currunt secundum quod in prescencia mea est ordinatum et prescitum, sicut per exemplum intelligere poteris ex tribus. **2** Primo ex hiis que vitam habent, sicut illud est, quod femina parit et non homo. Secundo patet ex arboribus, quia dulcia portant dulcem fructum et amara suum fructum. Tercio patet ex sideribus: nam sol et luna et omnia celestia cursum suum peragunt secundum quod in deitate mea est prefinitum. **3** Sic et anime racionales prescite sunt in deitate mea, quales future erunt precognite; quibus tamen prescencia mea in nullo obfuit nec obest, quia dedi eis liberam voluntatis sue mocionem, id est liberum arbitrium et potestatem eligendi, quidquid eas delectat.

4 Ergo sicut femina parit et non homo, sic anima bona, uxor Dei, parere debet auxilio Dei, quia anima ad hoc creata est, ut virtutibus proficiat et semine virtutum fecunda crescat, ut veniat inter brachia diuine caritatis. **5** Anima autem que degenerat ab ortu suo et creatore suo nec ei fructificat, facit contra disposicionem Dei et ideo indigna est dulcedine Dei.

6 Secundo apparet immutabilis dispositio Dei in arboribus, quia **B** dulces arbores portant dulcia et econtra que amara sunt. Sicut in dactilo duo sunt, dulcedo scilicet et lapis durus, sic ab eterno

Cap. LXVII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** inducuntur in] deducuntur in **V**
inducit **K** inducitur per **Gh** Capitulum LXVII **PV B q Gh** ante rubricam tpt. **A^b LXVII**
capitulum **Y O 67 K LXVII u** sequitur capitulum LXVI^m et cys et cetera **x** **1**
deitatis] diuinitatis **K** preuidencia **BOA^b** potencia **q** ordinacionem] ordinem **ux**
2 que] qui **P** homo] vir **ux** dulcia] dulces **K** dulcem] dulce **V**
amara suum] amare suum **K** amara amarum **ux** amara usum **Gh** post prefinitum *add.* et
P **3** post mea *add.* et **P K** erant **P Kux** voluntatem **x** ante corr. **u**
eas] eos **ux** **6** amara sunt] amare sunt **P K** amare sunt amara **Gh**

preuisum est, quod ubi Spiritus sanctus habitator est, ibi omnis mundana delectacio vilescit; **7** ibi omnis mundanus honor est onerosus, tantaque in illo corde est fortitudo Spiritus Dei et duricia, quod nulla frangitur impaciencia, nulla deicitur aduersitate, nulla prosperitate super se eleuatur. **8** Sic eciam ab eterno preuisum est, quod ubi est spina Dyaboli, ibi est fructus ab extra rubeus set intus plenus immundiciis et aculeis. **9** Sic in delectacione Dyaboli momentanea et apparens est dulcedo set plena sentibus et tribulacionibus, quia quoplus quis implicatur mundo, tanto grauiori onere computacionis oneratur. **10** Itaque sicut omnis arbor talem profert fructum, qualis est radix et truncus, sic omnis homo ex intencione operis sui iudicatur.

11 Tercio omnia elementa stant in ordine suo et motu, sicut ab eterno preuisum est, et mouentur secundum factoris voluntatem. Sic omnis rationalis creatura moueri et parata debet esse secundum creatoris institucionem. **12** Cum autem facit contrarium, perspicuum est, quod arbitrio libero abutitur. Et ubi irrationabilia custodiunt metas suas, ibi rationalis homo degenerat et aggrauat iudicium suum, quia non utitur racione.

13 Itaque custodienda est voluntas hominis, quia non maiorem iniuriam facio Dyabolo quam angelis meis. Quia sicut Deus exigit a sponsa sua castam dulcedinem illam indicibilem, sic Dyabolus querit a sponsa sua spinas et aculeos. Nec in aliquo preualere poterit Dyabolus, nisi voluntas fuerit viciata.”

habitator est] habitatorem **V** **7** dei spiritus est fortitudo **K q** spiritus dei est
 fortitudo **ux Gh** frangatur **Gh** super *om.* **O** supra **K** se *om.* **V** **8**
 sic] sicut **V** eciam] et **BA^b om.** **O** plenus] plenus est **P** **9** sic] sicut
Gh in *om.* **V** et *ante* apparens *om.* **K** eciam **x** plena] plena est **Gh**
12 prospicuum **P** quod *om.* **A^b** quia **x** libero arbitrio **K** irracionalia **x**
Gh racionabilis **K** racionem **P** **13** facio iniuriam **Kux q** casta **K Gh**
post corr. **P** poterit preualere **K**

Verba Matris ad filiam de vulpe et qualiter Dyabolus vulpi assimilatur; et eciam qualiter Dyabolus subdolos tanquam vulpis vario et multiplici modo temptacionum decipit homines et conatur decipere quam maxime quos videt in bonis proficere. Capitulum LXVIII.

1 Mater loquitur: “Est quoddam animal paruum, quod dicitur vulpis, **A** sollicitum in procurandis omnibus necessitatibus suis et subdolum. Quod fingit se quandoque dormire et quasi mortuum, ut aues sedentes super se eo liberius capiat et deuoret, quo incauciores sunt in sedendo. **2** Considerat quoque volatum auium et quas pre lassitudine videt in terra quiescere vel sub arbore, illas rapit et deuorat. Set que duabus alis euolant, ille confundunt eum et frustrant in laborando.

3 Vulpis iste Dyabolus est, qui amicos Dei semper insequitur et maxime eos, qui felle malicie et veneno nequicie eius carent. Qui fingit se quasi dormire et mortuum, quia quandoque dimittit hominem liberum a temptacionibus grauioribus, ut incautum in minimis eo liberius decipiat et inuoluat. **4** Quandoque eciam vicium facit videri virtutem et econtra virtutem vicium, ut homo inuolutus incedat in vacuum et, nisi discrecione subueniente, pereat, sicut per **B** exemplum intelligere poteris.

5 Nam misericordia quandoque vicium est, quando scilicet fit ad placendum hominibus. Iusticie vigor est iniusticia, quando scilicet exercetur propter cupiditatem et propter impacienciam. Humilitas vero superbia est, quando scilicet fit propter ostentacionem et ut videatur ab hominibus. **6** Paciencia virtus ostenditur et non est, quando se vindicaret, si posset, de iniuria set tamen tolerat, quia

Cap. LXVIII: 5 ut videatur: Mt. 6,5.

Cap. LXVIII habent PVY BOA^b Kux q Gh declaracionem habent K qU^a Gh
R eciam supra lin. suppl. V om. **Kux q Gh** modo multiplici **PVY BOA^b** Capitulum LXVIII **PV B u q Gh** ante rubricam tpt. **A^b LXVIII** capitulum **Y O LXVIII K** sequitur capitulum LXVIII^m **x** **1** quoddam om. **K** vulpis dicitur **Gh** omnibus om. **ux** necessariis **V** quod] qui **Y OA^b** que **K** supra **P** **2** considerat quoque] considerat quam **K** consideratque **u** per lassitudinem **P** vel om. **K** ille confundunt eum] eum confundunt **ux** frustra **V** fruscant **Gh** **3** ista **O Kux Gh** **4** videre **P** incidat **V** vacuum] vicium **ux** **5** est om. **V** hominibus placendum **Gh** vigor] rigor **BA^b K** scilicet ante fit om. **Kux q Gh** **6** paciencie **Kux q Gh** quando] quin **P** quando quis **K**

aptum tempus non inuenit ad vindicandum. **7** Quandoque eciam Dyabolus submittit tribulaciones et temptaciones, ut homo nimia resoluatur tristicia; quandoque eciam Dyabolus immittit anxietates et sollicitudines in cor, ut homo tepescat in seruicio Dei, aut, dum homo incautus est in minimis, ruat in maiora.

8 Sic iste, de quo loquor, supplantatus est a vulpe. Cum enim in senectute haberet omnia ad votum et iam diceret se esse felicem optaretque viuere, raptus est absque sacramentis et raciociniis
C operum et rerum suarum. **9** Quia quasi formica congregabat nocte et die set non in horreum domini, et cum peruenisset ad foramen tumuli, ubi introduceret grana, mortuus est relinquens aliis labores suos; quia qui non congregat tempore messis fructuose, de semine non gaudebit.

10 Ideo felices sunt aues Domini, que non dormitant sub arboribus deliciarum mundi set in arboribus desideriorum celestium; quas si apprehenderit temptacio vulpis iniqui Dyaboli, cicius duabus alis scilicet humilitate confessionis et spe celestis auxilii euolabunt.”

Declaracio.

11 Christus, Filius Dei, loquitur: “Iste prepositus est materia episcopalis. Ideo qui arborem fructus dulcis ascendere voluerit capiendo fructus dulces debet esse expeditus ab onere, precinctus et robustus ad colligendum et vas habere mundum, in quo fructus deponantur. **12** Sic iste studeat amodo decorare corpus suum virtutibus dando ei necessaria non superflua, fugiendo occasionem incontencie et cupi-

9 congregabat ... in horreum: Gen. 41,35.

7 quandoque eciam dyabolus ... nimia resoluatur tristicia *ima columna suppl.* **Y**²
temptaciones et tribulaciones **K q** nimia *om.* **K** **8** omnia haberet **Kux q**
Gh absque] sine **K** **9** et] ac **Gh** domini] dei **ux** peruenisset]
venisset **K** relinquens] linquens **K** **10** deliciarum mundi set in arboribus *om.*
V apprehenderit *post corr.* **Y**² apprehenderet **P** inique **K** euolabant
ux Declaracio **q Gh** addicio **K**² libro quarto in fine 68 capituli **U**^a declaracio in fine
sexti **ux** **11** Christus filius dei] filius **K** prepositus *ex episcopus corr.* **q**² *e*
verbo quod legi nequit *corr.* **K**² dulcis fructus **Gh** deponatur **Gh**

ditatis, ostendendo se speculum mundum et exemplum hominibus imperfectis. Alioquin veniet ei casus horribilis, finis subitus et plaga manus mee.”

13 Hec omnia ita euenerunt.

Verba Christi ad sponsam, qualiter boni mores et bona opera clericorum per claras aquas et mali mores et mala opera per turpes et brutas aquas designantur. Capitulum LXIX.

1 Filius loquitur: “Ex tribus perpendi potest, si aqua fontis non est ^A bona. Primo, si non habet debitum colorem, secundo, si est lutosa, tercio, si aqua est continue stans et non in motu, recipiens set non eiciens omnes sordes aduenientes.

2 Per istas aquas intelligo mores et corda clericorum, qui tanquam fontes tenentur esse dulces ad potandum per suauitatem morum, clausi contra omnes sordes viciorum. Ergo proprius color clerici vera est humilitas, ut tanto plus se humiliet cogitacione et opere, quanto obligacionem se conspicit pro Deo debere laborare. **3** Vbi enim superbia est, ibi color est Dyaboli; quia sicut manus leprosi hauriens aquam de fonte quasi abhominabilem reddit aquam intuentibus, sic ipsa superbia opera clerici monstrat maculosa.

4 Tunc vero est aqua lutosa, quando clericus cupidus est nec ^B contentatur de necessariis; qui sicut sibi ipsi inutilis est et anxius, sic aliis per exemplum cupiditatis sue est nociuus. Tercio aqua immunda est, que recipit sordes et non eicit, et hoc prouenit ex incluso meatu et quia non habet motum. **5** Sic clericus immundus est, qui

13 ita omnia hec **Gh**

Cap. LXIX habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** turpes et *om.* **K** **brutas]**
 turbidas **K Gh** **Capitulum LXIX PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b LXVIII capitulum Y O**
LXIX K sequitur **LXIX x** **1** aqua est] est **ux** **set] et O K** **2** aquas
om. **ux** **per] et Gh** **est vera Gh** **humiliet se Gh** **quanto] quanto plus**
K **3** *post color om.* est **ux** **quia scripsi que codd. Gh** **4** aqua est
ux **cupidus est] cupidus ux** **contentatur] concitatur P** **qui] quod V**
5 immundus] inuidus **ux**

voluptatem carnis amat in corde et corpore et non per veram contritionem eicit a se quidquid immundum occurrerit. Nam sicut macula in corpore ubique deformis est set maxime in facie, sic immundicia omnibus odiosa debet esse set maxime hiis, qui ad excellenciora sunt vocati.

6 Ergo hii clerici ad opus meum eligendi sunt, qui non abundant verbosa sciencia set humilitate et puritate; qui et sibi ipsis viuunt et alios erudiunt verbo et exemplo, quia eciam manus leprosa ad opus meum est utilis, dummodo mens bona sit et manus non desit spiritualis.”

Verba Matris ad filiam passionem sui Filii benedicti per ordinem narrancia; et de forma et pulchritudine eiusdem Filii. Capitulum LXX.

A **1** Mater loquitur: “Imminente passione Filii mei lacrimae erant in oculis eius et sudor in corpore pre timore passionis. Et mox a conspectu meo abstractus est nec eum ultra vidi, donec educeretur ad flagellandum. **2** Tunc autem ad terram ita trahitur et impulsue

Cap. LXX: 1–19 Passio Christi: Mt. 26,57–27,50, Mc. 14:53–15,37; Lc. 22,63–23,49; Io. 18,19–19,36.

corde] corpore **ux** corpore] opere **P** est deformis **Gh** omnibus] in omnibus
V esse debet **Gh** **6** sibi ex si corr. **PY**² si **B** si ante corr. **A**^b
Cap. LXX habent **PVY BOA**^b **Kux q Gh** **R** filii sui **K Gh** benedicti filii sui
ux post pulchritudine add. corporis **P Kux q Gh** post filii add. sui **K** add. et cetera
x Capitulum LXX **PV B u q Gh** ante rubr. tpt **A**^b LXX capitulum **Y O LXX K om.**
x **1** Mater loquitur imminente] Interogat virginem mariam beata Brigida de passione christi. O domina mea dulcissima. tibi suplico humilliter. te imploro reuerenter. te rogo cordialiter. vt michi miserere peccatrici michi indignissime ancille tue aperias que vidisti. Indica que fecisti. Nara que dixisti. Reuella que sensisti in illa passione dolorosa filij tuj amantisimi. Maria respondit. O filia quid queris. Rem magni doloris exposcis sed caritate tua compulsa non negare posum petitionem tuam. Scias igitur quod imminente **V** pre timore passionis et mox] pre timore passionis. Qui aporinquantem Iuda proditore suo inclinavit se ad eum. eo quod iudas brevis statura erat. Dans ei oscillum et dicens. amice ad quid venisti. Et statim alij rapuerunt eum alij traxerunt eum per crines Alij sputis deturbabant eum et mox **V** cfr Rev. IV 99: Isq. vidi ultra **V** duceretur **P**

prosternitur crudeliter, ut concusso capite dentes colliderentur, et ad collum et maxillam percutitur ita fortiter, ut sonus percussiois ad aures meas perueniret.

3 Deinde iubente lictore se ipsum vestibus exiit columpnam sponte amplectens, reste ligatur, et flagellis aculeatis infixis aculeis et retractis non auellendo set sulcando totum corpus eius laceratur. **4** Ad primum igitur ictum ego quasi corde percusso sensibus abducor et post tempus euigilans corpus eius laceratum video. Toto enim corpore nudus erat, cum flagellaretur. **5** Tunc unus inimicorum eius assistentibus lictoribus dicebat: ‘Vultis hominem hunc sine iudicio occidere et causam mortis eius vestram facere?’ Et hec dicens secuit ligamen. **6** Et iam solutus Filius meus a columpna primum ad vestimenta sua se conuertit, nec tamen spacium induendi se ei conceditur, set adhuc dum traheretur, brachia sua manicis inseruit. **7** Vestigiaque eius, in quibus ad columpnam stetit, plena sanguine erant taliter, quod ego bene poteram omnia vestigia eius, que iuit, signo sanguinis agnoscere; qui tunc vultum suum sanguine manantem tunica deterisit.

8 Deinde iudicatus crucem portans educitur, set in via portans alius **B** substituitur. Peruento igitur ad locum crucifixionis ecce malleus et quatuor clauis acuti in promptu sunt; et mox iussus vestes deponit paruumque linteum verendis pretextit, quod et ipse inde quasi consolatus adiuit ad ligandum. **9** Erat autem crux fixa et brachia crucis eleuata ita, ut nodus crucis inter scapulas esset; nec ullum capiti reclinatorium crux prebebat et tabula tituli utrique brachio super caput eminenti affixa erat.

2 concusso] confuso **ux** **3** aculeatis] aculeicis **P** auellendo] mollendo **P**
 auellendo **ux** euellendo **Gh** **4** ictum igitur **K** percussa **K Gh** **5** post
 mortem *om.* eius **P** *in marg. suppl.* **Y²** hec] hoc **P BOA^b x** *post corr.* **Y²** **6**
 meus filius **K** manicis] manibus **ux** **7** vestigia **K** erant sanguine **Gh**
 taliter] totaliter **V** ego *om.* **K** manante sanguine **K Gh** sanguine manante **x q**
 sanguine manente **u** **8** aliis **ux** *post* quatuor clauis *et signum paragraphi* nota
 diligenter quod dicit quatuor clauis cum tamen christus solum tribus affixus sit cruci unde *pye*
 credendum est quod quatuor adaptauerant quibus eum cruci affigere uolebant unde dicit
 notanter in promptu sunt set non dicit quod quatuor clauibus sit crucifixus postea uero
 intencione<m> tali modo faciendi immutauerunt uel ex dispensacione diuina sic factum est
 ac uoluntas eorum immutata est quod solum tribus est crucifixus *inset* **x** prompto **Ku**
Gh deposuit **V** ponit **Kux q Gh** verendis que pretextit **ux** **9** crucis] eius
Gh inter] infra **P** *post corr.* **Y²** scapulas] spatullas **V** preberet **PY**
BOA^b

10 Ad crucem igitur iussus dorsum vertit et manum postulatus primum dexteram extendit, et inde alia manus ad reliquum cornu non attingens distenditur. **11** Et pedes similiter ad foramina sua distenduntur cancellatique et quasi infra a tibiis distincti duobus clavis ad crucis stipitem per solidum os, sicut et manus erant, configuntur. **12** Ad primum igitur ictum ferientis mallei ego ex dolore in extasi fio et euigilans Filium meum confixum video. Colloquentes eciam homines alterum ad alterum audio: ‘Quid hic fecit: furtum, rapinam vel mendacium?’ aliis respondentibus, quod mendax esset. **13** Et tunc corona spinea capiti eius artissime imposita fuit, que ad medium frontis descendebat plurimis riuis sanguinis ex aculeis infixis decurrentibus per faciem eius et crines et oculos et barbam replentibus, ut quasi nichil nisi sanguis totum videretur; nec ipse me astantem cruci videre potuit nisi sanguine expresso per ciliorum compressionem.

C 14 Me igitur discipulo suo commendata per eum, vocem ex ymo pectoris erecto capite, oculis in celum directis et lacrimantibus, emisit dicens: ‘Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?’ **15** Quam vocem ego nunquam, donec ad celum veni, obliuisci potui, quam plus ex compassione mea quam sua permotus protulit. **16** Tunc color mortis in partibus, quibus pre sanguine aspici potuit, accessit, dentibus maxille inheserunt, coste vero attenuate dinumerari poterant, venter autem consumptis iam humoribus dorso applicatur. **17** Et iam naribus attenuatis, cum cor prope scissionem esset, totum corpus eius contremuit et tunc barba eius super pectus cecidit. Tunc ego exinanita corruui in terram. **18** Igitur ore aperto, sicut iam exspirauerat, lingua, dentes et sanguis in ore ab aspicientibus videri poterant; et oculi

10 vertit *om.* **ux** primo **Gh** **11** crucem **Y** **12** colloquentem homines eciam **P** **13** descendebat] dependebat **K** distendebat **u** barba inreplentibus **V** ut] et **P** sanguis] sanguinis **P u** **14** erecto] eiecto **PVY q** deus deus meus] deus meus deus meus **K Gh: Cfr. Mt 27,46; Mc 15,34** ut quid] ad quid **V** dereliquisti me **K** **15** potui obliuisci **V** passione **K** promotus **V** **16** autem] vero **K** consumptis **K Gh** consumptus **PVY BOA^b ux q** humeribus **V** applicabatur **BOA^b** **17** cum] cum **Gh** totum] et totum **PVY BOA^b** barba eius] barba **ux** pectus] pectus eius **P Gh** exanimata **K** **18** videri poterat **ux** poterant videri **Gh**

semiclausi deorsum versi erant; **19** et corpus iam mortuum demissum pendebat, genibus autem in partem unam inclinatis pedes ad partem alteram super clauos quasi cardines declinabant.

20 Interim vero alii homines astantes quasi insultando dicebant: **D** ‘O, Maria, iam filius tuus mortuus est.’ Alii, quibus alior sensus erat, dicebant: ‘O, domina, iam pena filii tui ad eternam suam gloriam soluta est.’ **21** Modico autem tempore post aperto latere et extracta lancea sanguis in cuspide quasi brunei coloris apparuit, ut ex hoc intelligeretur cor transfixum. Que punctura cor meum penetrauit et mirum fuit, quod et ipsum non crepuit. **22** Aliis igitur recedentibus ego recedere non potui set iam quasi consolata sum, quod corpus eius iam de cruce depositum contingere potui et in sinu recipere, vulnera explorare et extergere sanguinem. **23** Deinde os eius digiti mei clausurunt et oculos pariter composui. Brachia vero rigencia flectere non potui, ut se super pectus componerent set super ventrem. Genua quoque extendi non potuerunt set eminebant, sicut in cruce obriguerunt.”

24 Item loquitur Mater: “Filius meus, qualis est in celo, videre non poteris set, qualis erat secundum corpus in mundo, cognosce. Ipse enim tam pulcher facie erat, quod nullus videbat eum facie, qui non consolabatur in aspectu eius, eciam si precordialiter dolorem haberet. **25** Iusti vero spirituali consolacione consolabantur, set et mali a tristicia seculi tanto tempore, quo eum videbant, releuabantur. Vnde et dolentes dicere consueuerunt: ‘Eamus et filium Marie videamus, ut saltem tanto tempore releuemur.’

26 Anno igitur vicesimo etatis sue in magnitudine et fortitudine **E** virili perfectus erat inter medios moderni temporis magnus, non carnosus set neruis et ossibus corpulentus. **27** Capilli eius, supercilia et barba crocea brunea erant, longitudo barbe palmo per transuersum manus, frons vero non prominens vel mersa set recta,

deorsum] ad dorsum **K** versum **V** **19** dimissum **V Kux Gh** autem *om.*
V **20** astantes *om.* **K** stantes **q** **22** quod] per **P** sinum **Kux**
Gh explorare] explicare **P** **23** super pectus] supra pectus **Gh** **24**
enim *om.* **V** **25** spirituali] speciali **PY BA^b** set et mali a tristicia releua-
bantur *om.* **V** et ante mali *om.* **P** et filium] ad filium **ux** **27** crocea
brunea *scripsi* crocee brunea **PVY BOA^b q Gh** crocei brunei **K** cruore brunei **ux** palme
A^b u post corr. **P om.** **q** vero *om.* **PVY** mersa] mensa **A^b**

nasus equalis non paruus nec nimis magnus. **28** Oculi vero eius erant tam puri, quod eciam inimici eius delectabantur eum aspicere, labia non spissa set clare rubencia. Mentum non erat prominens nec nimis longum set pulchro moderamine venustum, maxille carnibus modeste plene. **29** Color eius erat candidus claro rubeo permixtus, statura eius recta. Et in toto corpore suo nulla macula erat, sicut et illi testabantur, qui eum totaliter viderunt nudum et ad columpnam ligatum flagellabant. **30** Nunquam super eum vermīs venit, non perplexitas aut immundicia in capillis.”

Questiones grāte a Christo sponse propositae et responsiones humiles sponse ad Christum facte; et qualiter Christus subiunxit pro electione filie sponse tres laudabiles status, scilicet statum virginitatis, coniugalis et vidualis. Capitulum LXXI.

A **1** Filius Dei loquitur sponse: “Responde michi ad quatuor, que quero. Si,” inquit, “aliquis daret amico suo palmitem fructiferum, quem tamen dator retineret prope domum suam, eo quod haberet ex eius visu et odore consolacionem, quid respondere deberet dator, si is, cui palmes datus esset, peteret palmitem ad transplantandum eum in alium locum, ubi uberius fructificaret?” **2** Respondit illa: “Si amicus dedit ex caritate et esset sapiens cuperetque amico bonum, permetteret utique amico facere de palmitē, quidquid vellet, dicendo ei: ‘O, amice, licet ego ex vicinitate palmitis habeo gaudium, tamen quia non multum fructificat michi, gaudeo, quod ipsum transferre possis, si volueris, in locum uberiolem.’”

28 tam puri erant **Kux Gh** non spissa] vero spissa **BOA^b** vero spissa *ante corr.* **PY**
mentum] mentum vero **V** mentem **B** **29** erat *ante* candidus *om.* **ux** et claro
Kux et in] in **P** *post corr.* **Y²** erat *om.* **ux** **30** perplexitas] prolixitas **V**
Cap. LXXI habent PVY BOA^b Kux q Gh declaracionem habent K qU^a
Gh **R** subiunxit] submisit **V** statum *om.* **Gh** status **P Kux q** virginalis
Gh coniugalis et vidualis] coniugalem et vidualem *sive* coniugii et viduitatis *ex-*
pectes Capitulum LXXI **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LXXI capitulum **Y O** sequitur
capitulum LXXI^m **x LXXI K** **1** dei *om.* **Kux** retinet **P** *ante corr.* **Y** visu
eius **Gh** si is] si his **P** si **ux** palmes] palmus **P** **2** dedit] dedisset *exspectes*
(cfr §3 dedissent) posses **K** possum **x**

3 Quesiuit Dominus secundo: “Si parentes dedissent alicui iuueni filiam suam virginem virgineque consenciente in iuuenem, si puer interrogatus a parentibus, utrum ipse habere vellet virginem vel non, et nichil responderet, utrum esset virgo desponsata vel non?” **4** Respondit illa: “Vt michi apparet, quia puer non expressit velle suum, virgo non est desponsata.”

5 Dixit Dominus tercio: “Iuuenis nobilis stans inter tres virgines **B** proposuit eis, quod quecumque illarum trium tale verbum proferret, quod eum ad feruenciolem prouocaret caritatem, illa obtineret illud, quod iuuenis feruencius adamaret. **6** Tunc respondit prima: ‘Ego sic feruenter diligo iuuenem hunc, quod antequam inquinari vellem cum alio, magis morerer.’ Dixit secunda: ‘Antequam unicum verbum proferrem contra velle suum, aut quod eum offenderet, magis paterer omnem penam.’ **7** Respondit tercia: ‘Priusquam viderem minimum eius contemptum seu dampnum, magis cuperem michi omne dampnum penamque amaram pati.’” **8** Ergo inquit Dominus: “Dic michi, que istarum trium virginum plus dilexit iuuenem et que preferenda est in amore eius?” Respondit illa: “Vt michi videtur, omnes eque feruenter dilexerunt, quia omnes erant unius cordis ad eum, ideo et omnes eque digne erant ad habendam eius caritatem.”

9 Dixit Dominus quarto: “Amicus,” inquit, “erat, qui consuluit alium: ‘Ego,’ inquit, ‘habeo granum triticum valde fructiferum. Si seminetur in terra, fructificat in magnam segetem. Set quia valde esuriens sum, quid tibi videtur consulcius: comedere illud an seminare in terram?’ **10** Respondit amicus: ‘Per aliam occasionem ista potest extingui esuries, set est utilius tibi, ut in terra seminetur.’” Tunc Dominus subiunxit: “Nonne, filia, et tibi similiter apparet, ut fames patientis supportetur et granum multis profuturum seminetur?”

3 quesiu] que sint **V** in *om.* **V** vellet habere **Kux q Gh** et *ante* nichil
anacoluthon est et ipse nichil **K** **4** esset **K** **5** illorum **P** illud
quod] illud quo **ux** **6** prima] prima virgo **ux** secunda dixit **K Gh** magis
om. **V** **8** ut michi videtur *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** quia] quod **x** et ideo
K Gh ad habendam] adhibendam **P** ad habendum **A^b K** **9** alium consuluit
ux terram **V** fructificat in terra **ux** sum esuriens **K** consulcius] consulius
u consulimus **x** **10** posset **ux** terram **V** apparet similiter **K Gh**
apparet *om.* **ux** multum **P**

C **11** Iterum dixit Dominus: “Ista quatuor dicta pertinent ad te. Filia namque tua est quasi palmes, quam michi vouisti et dedisti. Nunc autem, quia apciorem locum scio pro ea, transplantare eam volo, ubi michi placet; nec ex hoc turbari debes, quia in transplantacione consensisti.”

12 Iterum dixit Dominus: “Tu michi dedisti filiam tuam, set ego non ostendi tibi, quid michi accepcijs esset, virginitas eius an coniugium, vel utrum placeret michi sacrificium tuum an non. Ideo nunc cognita certitudine ea, que incertitudine facta sunt, corrigi possunt et mutari.” **13** Iterum dixit Dominus: “Virginitas bona est et summa, quia angelis similis est, si tamen racionabiliter obseruetur et honeste. Si vero unum sine alio defuerit, scilicet virginitas carnis et non virginitas mentis, deformata est virginitas. **14** Nam accepcior est michi coniugata deuota et humilis quam virgo superba et impudica; equalisque meriti esse possunt coniugata non lasciuiens et iuxta regulam suam in timore Domini viuens et virgo pudica et humilis, **15** quia licet magnum est in igne probacionis esse et non ardere, tamen eque magnum est extra ignem esse religionis et in igne velle libencius esse et maiori ardore feruere ad Deum extra ignem quam qui est in igne.

D **16** Ecce de tribus pono tibi exemplum. Tres quippe fuerunt, Susanna, Iudith et Tecla virgo. Prima fuit coniugata, secunda vidua, tertia virgo. Iste inequalem vitam et intencionem habuerunt et tamen ex merito accionis sue in premio se conformant. **17** Susanna denique, cum a sacerdotibus false turbaretur, ex diuina caritate maluit mori quam contra regulam suam inquinari. Et quia me tanquam ubique presentem timuit, ideo et saluari meruit et ex saluacione glorificari.

Cap. LXXI: 16 Susanna: Dan. 13.
Theclae; Fsv. leg. III p. 154ff.

Iudith: Iudith (*passim*).

Tecla: Acta Pauli et

11 apciorem] accepciorem Gh	scito Gh	transplantare] transportare K
12 dedisti michi Gh	incertitudine] in incertitudine K Gh	est incertitudine x facta]
fata V	13 iterum] item Gh	14 humilis et deuota Kux q Gh meriti]
mariti ux	15 eque] equalle V	16 tecla virgo] tegla P inequalem]
equalem V	17 maluit] mallet K	et ideo V ex] de K gloriari ux

18 Iudith vero, cum inhonoracionem meam videret et populi sui dispendium, tantum turbabatur, quod non solum obprobrio et dampno se exposuit ex diuina caritate set et parata erat pro me penam pati. Tecla vero, que virgo fuit, hec amaras passiones maluit pati quam unum verbum contra me loqui. **19** Hee tres, licet non habuerunt unam accionem, tamen in merito concordant. Ideo siue virgo siue vidua omnes michi placere eque poterunt, dummodo desiderium totum ad me fuerit et vita bona.”

20 Item dixit Dominus: “Filia tua siue steterit in virginitate siue in coniugio, eque acceptum est michi, dummodo ad velle meum ordinetur. Quid enim prodesset ei, si forte includeretur corpore et foris esset mente? An quid gloriosius est: sibi ipsi viuere an aliis prodesse? **21** Set ego, qui omnia scio et prouideo, nichil facio sine causa. Ideo non veniet ad locum statutum cum primo fructu, quia ex timore est, nec cum secundo, quia ex tepiditate est, **22** set in medio veniet, quia medium habet calorem amoris et fructum honestatis; qui vero eam recepturus est habeat tria, domum, vestes et cibum, quo eam recipiat.”

Declaracio

E

23 Filius loquitur: “Miraris, quare virgo hec non peruenit ad coniugium eo modo, quo sperabas. Respondeo per similitudinem. Quidam nobilis disposuit filiam suam dare in matrimonium cuidam pauperi; **24** qui pauper, cum ad desponsacionem virginis debebat venisse, preuaricatus est leges ciuitatis et ob hoc repulsus est cum dedecore a ciuibus nec obtinuit virginem, quam concupiuit. **25** Sic ego feci domino terre huius. Promisi enim ei facere grandia, set ipse magis adhesit inimicis meis et ideo non peruenit ad ea, que promittebam.

18 obprobrio] ex obprobrio **P** dampno se] dampnoxe **V** penam pro me **K**
 vero] vere **Gh** hec fortasse delendum **19** hee] hec **V** eque placere **Kux q**
Gh poterant **ux** et *om.* **P** et vita bona *om.* **V** **20** ordinatur **P ante**
corr. **Y** prodest **V Kux Gh** forte si **Gh** esset] esse **V** an] num **V aut K**
Gh gloriosius est] gloriosius **u** gloriosus **x** **21** prouideo **A^b K q Gh** *post*
 prouideo *add* in me **ux** ex tepiditate] tepiditate **ux** **22** habet medium **K**
Gh recipiat] reficiat **ux** reficiat *post corr.* **q** Declaracio **q Gh in marg. scr. K²**
 declaracio in fine sexti **ux** libro quarto in fine **LXI** capituli **U^a** **23** Filius dei
qU^a miraris *om.* **q supra lin. suppl. U^a** peruenit] venit **U^a** sperabas] tu
 sperabas **U^a** respondeo] respondeo tibi **Gh** **24** ob] ex **q** **25** adhesit
K q inhesit U^a Gh

26 Set potes querere: Numquid non preuidebam futura? Vtique preuidi, sicut et de Moyse et populo eius legitur, set ideo ostendi et ostendo multa, ut homines preparent se ad bona et sciant facienda et pacienter expectent. **27** Verumptamen scias, quod ve unum abiit et alterum veniet super ingratos regni huius, ut post veniat benedictio mea super humiles petentes misericordiam meam. Scito eciam, quod virgini hoc expediret, quod staret consilio meo et sapientum.”

28 Ista virgo creditur fuisse domina Cecilia, filia sancte Birgitte, de qua vide infra in vita sua.

Verba Christi ad sponsam de sororibus et Lazaro resuscitato; et qualiter sponsa et eius filia, ut credo, per sorores et anima per fratrem Lazarum et inuidi per Iudeos designantur; et quomodo Deus cum istis fecit maiorem misericordiam quam cum sororibus Lazari; et qualiter scientes multa loqui et pauca facere indignantur contra bene facientes. Capitulum LXXII.

A **1** Filius loquitur: “Due erant sorores Martha et Maria, que habuerunt fratrem Lazarum, quem eis de morte suscitauit; qui suscitatus plus michi seruiuit postea quam antea. **2** Sic et sorores eius, que licet familiares et sedule erant in ministrando michi ante fratris suscitacionem, multo tamen magis sollicitiores et deuociores postea inueniebantur. **3** Consimili modo vobiscum nunc feci spiritualiter.

Cap. LXXII: **1** Due erant sorores Martha et Maria: lo. 11.

26 prouidebam **K q** prouidi **K** et sciant] ut sciant **q** **27** ut] et **K Gh**
 veniet **Gh** **28** ista virgo ... in vita sua **Gh deest K qU^a**
 Cap. LXXII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** fecit cum istis **P Kux q Gh**
 fecit] facit **V** facere **PV Kux q Gh** operantes **Y BOA^b** facientes **VY BOA^b**
 operantes **P Kux q Gh** Capitulum LXXII **PV B u q Gh** ante rubr. tpt **A^b LXXII**
 capitulum **Y O LXXII Kx** **1** loquitur] loquitur sponse **Kux q Gh** **2** sic
 et] sic **P** in ministrando *om.* **Kux** suscitacionem] resuscitacionem *post corr.* **VY²**
 resuscitacionem **q** magis *om.* **Kux q Gh**

Nam suscitauit vobis fratrem vestrum, id est animam vestram, que per quatuor dies mortua fetens alienauit se a me transgressione mandatorum meorum, praua cupiditate, dulcedine mundi et peccatorum delectacione.

4 Set quatuor erant, que me ad resuscitandum Lazarum mouebant. Primum quia amicus erat, dum viueret. Secundum dileccio sororum.

5 Tercium quia humilitas Marie tantum meruit in lauacione pedum meorum, ut, sicut in conspectu conuiuancium se deicit propter me, sic in conspectu multorum letaretur et honoraretur. Quartum ut gloria humanitatis mee manifestaretur. **6** Ista vero quatuor non fuerunt in vobis, quia diligitis plus illis mundum. Ideo maior est misericordia mea in vobis, qui nullis meritis misericordiam meruistis, quam in illis sororibus; **7** et tanto plane maior, quanto mors spiritualis periculosior est corporali morte et resurreccio anime gloriosior resurreccione corporali.

8 Ergo, quia misericordia mea precessit opera vestra, colligite me **B** sicut sorores ille in domum mentis vestre cum caritate feruentissima, nichil diligendo sicut me, totam fiduciam habendo in me, **9** humiliando vos cum Maria cotidieque plorando peccata vestra, non erubescendo humiliter viuere inter superbos, continentes cum incontinentibus, ostendendo aliis exterius, quantum interius me amatis. **10** Debetis quoque esse sicut sorores ille cor unum et anima una, fortes ad mundi contemptum et prompte ad Dei laudem. Et si sic feceritis, tunc ego, qui resuscitauit vobis fratrem vestrum, id est animam, defendam eam, ne a Iudeis interficiatur.

10 cor unum et anima una: Act. 4,32.

3 resuscitauit ux	id est] scilicet V	4 amicus] amicus meus K Gh	secundo
V	5 locione Kux Gh	quarto K	6 diligitis] dignitas P qui]
quam Kx	misericiordiam <i>om.</i> K	7 resurreccio] resuscitatio V	8
ergo] ideo K	sicut me] sicut V	9 incontinentibus] continentibus P O	
x	10 et si] si P	vobis <i>om.</i> K	

11 Quid enim profuisset Lazaro surrexisse a presenti morte, nisi viuendo honestius in presenti vita gloriosius resurrexisset in secundam et permanentem vitam? **12** Set qui sunt Iudei, qui Lazarum querunt interficere, nisi illi qui ex eo indignantur, quod melius hiis viuitis, qui sublimia didicerunt loqui et modica facere, qui fauores hominum sequentes tanto contemptibilis contempnunt facta predecessorum suorum, quanto minus dedignantur vera et alciora intelligere?

C 13 Tales sunt multi, qui de virtutibus sciunt disputare set non eas viuendo virtuose seruare. Ideo et eorum anime periclitantur, quia verba plurima sunt et facta non apparent. Numquid sic fecerunt predicatorum mei? Nequaquam. **14** Ipsi certe monebant peccatores non verbis sublimibus set paucis et caritatiuis parati dare animas suas pro animabus eorum. Ideo propter caritatem eorum alii obtinuerunt caritatem, nam ardor docentis plus quam verba animum audientis informabat. **15** Nunc autem plerique loquuntur de me ardua, set nullus sequitur fructus, quia flatus solus non incendit ligna, nisi et igniculis scintille cooperentur.

16 Ego ab istis Iudeis custodiam et protegam vos, ne vel per verba vel eorum facta a me discedatis; non tamen ita defendam vos, quin nichil paciamini set ne per impacienciam succumbatis. Vos enim adhibete voluntatem, et ego cum caritate mea incendam velle vestrum.”

11 viuendi **P K** secunda **V** et *om.* **ux** **12** querunt lazarus **V** hiis] illis **BOA^b** contemptibilis] in contemptibilibus **u** in contemptibilis **x** dedignatur **x** dignantur **Gh** alciora] utiliora **ux** **13** eos **V** periclitatur **V** **14** paucis] pacificis **ux** obtinent **ux** diuinam *ante* caritatem *add.* **BO** *post* caritatem *usque ad finem totius libri textum alia manus scripsit* **A^b**, *vide supra*, p. 27 **15** loquentur **V** flatus] fluctus **ux** igniculus **O Kux** cooperentur **P ux** cooperetur **VY BOA^b K q Gh** **16** ego] ergo **Kux q Gh** protegam et custodiam **K q Gh** protegant custodiant **u** protegat custodiant **x** ne vel] ne **A^b ux** per *om.* **P** tamen] tantum **ux** defendam vos] defendant **ux** quin] quod **K Gh** quoniam **u** quam **x** ut **q** succumbatis] sic succumbat **ux**

Verba Virginis ad sponsam, qualiter non deberet turbari de milite denunciato et ostenso quasi mortuo. Capitulum LXXIII.

1 Miles quidam viuens nuciabatur mortuus; qui eciam in spiritali visione ostendebatur sponse quasi mortuus petens auxilium. De cuius morte cum dicta domina turbaretur, dixit Mater misericordie ad eam: **2** “Filia, utrum mortuus est miles iste vel non, scies tempore suo, set nos volumus operari ad hoc, ut melius viuat.”

Verba Christi ad sponsam et Iohannis baptiste ad Christum ipsum laudando et in conspectu sui preces deuotas fundendo pro Christianis et quam maxime pro quodam milite, cuius precibus ipse miles per manus ipsius et Virginis gloriose et Petri et Pauli est armaturis spiritalibus, id est virtutibus, armatus et honoratus; et quid pro omnibus armis corporalibus sigillatim designetur; et de bonis oracionibus. Capitulum LXXIII.

1 Filius Dei loquebatur sponse dicens: “Tu composuisti hodie, quod **A** melius esset preuenire quam preueniri. Sic ego preueni te dulcedine gracie mee, ne Dyabolus dominaretur anime tue.”

Cap. LXXIII: **1** Miles ... nunciabatur mortuus: IV 124:14.

Cap. LXXIII: **1** melius esset preuenire quam preueniri: WALTHER (1963–1967 N° 14604a; 1982–1986 N° 38186)

Cap. LXIII habent PVY BOA^b Kux q Gh R virginis om. P debet Kx Gh
 debeat q Capitulum LXXIII PV B x q Gh ante rubr. tpt A^b LXXIII capitulum Y O
 LXXIII Ku **1** post domina add. birgitta ux **2** iste miles BOA^b vel]
 an K scias ux nos om. P ad hoc] adhuc ux

Cap. LXXIII habent PVY BOA^b K² Gh, post verba aliquot desinunt Kux q R
 sui] eius BOA^b armatoris V pro omnibus armis corporalibus] per omnia arma
 corporalia Gh corporalibus om. P in marg. suppl. Y² singillatim A^b K q Gh
 designentur B designatur O ux post oracionibus add. sequitur capitulum x Capitu-
 lum LXXIII PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b LXXIII capitulum Y O LXXIII K om.
 x **1** dei om. ux preueni te] preueniente O te preueni K post preueni
 add. et cetera require libro ad reges XXXIII reliquum capitulum omittens q post
 dyabolus add. et cetera require in fine tocius huius libri reliquum capitulum hoc loco omittens
 K (textus tamen totus in fine codicis per K² scriptus invenitur), add. require libro ad reges
 capitulo XXXIII reliquum capitulum omittentes ux

2 Et statim apparens Iohannes baptista dixit: “Benedictus sis tu, Deus, qui est ante omnia, cum quo nullus unquam fuit deus et preter quem nullus et post quem nullus erit, quia tu es et eras eternaliter unus Deus. **3** Tu es veritas promissa a prophetis, de quo ego nondum natus exultaui et quem demonstrando plenius agnoscebam. Tu es gaudium nostrum et gloria, tu desiderabile nostrum et fruicio, quia videre te replet nos suauitate indicibili, quam nemo agnoscit, nisi qui degustat. **4** Tu quoque es sola dileccio nostra. Nec mirum, quod diligimus te, quia tu, cum sis ipsa caritas, non solum diligentes te diligis set etiam, cum omnium sis creator, etiam hiis facis caritatem, qui te dedignantur scire. **5** Nunc ergo, Domine mi, quia diuites sumus de te et in te, rogamus te, ut des de nostris diuiciis spiritualibus hiis, qui nichil diuiciarum habent, ut, sicut nos gaudemus in te non nostris meritis, sic plures participentur bonis nostris.”

B 6 Respondit Christus: “Tu vere es summum membrum cum capite et iuxta caput. Verumptamen fauces sunt propinquiores et excellenciores. Sic ego omnium caput sum, Mater vero mea quasi fauces, deinde angeli. **7** Tu vero et apostoli mei quasi spondilia dorsi, quia non solum diligitis me set et diligentes me promouendo honoratis. Ideo fixum est quod dixi: opera, que ego facio, et vos facietis et voluntas vestra est voluntas mea. **8** Sicut enim non mouetur caput carnale sine membris, sic nec in vestra spirituali coniuncione et unione aliquid est velle et non posse set totum est posse, quod unusquisque vestrum velit. Ideo fiat, quod petis.”

9 Quibus dictis Iohannes quendam militem quasi semimortuum produxit in medium et dixit: “Ecce, Domine, ecce iste, qui hic astat, deuouerat tibi miliciam; qui conatur ad pugnandum set non preualet,

3 ego nondum natus: Lc 1,41 demonstrando plenius agnoscebam: Io. 1,29 ff.
7 opera, que ego facio, et vos facietis et voluntas vestra est voluntas mea: Io. 14,12.

2 numquam **V** et post quem nullus *om.* **V** erit] erat **P** eras] eris **V**
4 dileccio] delectacio **V** sis] scis **K**² hiis] cum hiis **K**² **6** christus] filius **PVY**
7 set et diligentes me *om.* **V** **8** vestra] nostra **K**² petis] velis **P**
9 quendam] quondam **P** quasi semimortuum *om.* **V**
V produxit] protulit **K**² **Gh**

quia inermis est et infirmus. **10** Ego vero duplici de causa iuuare eum teneor tum propter merita parentum, tum eciam propter caritatem, qua afficitur circa honorem meum. Ergo propter temet ipsum da ei vestes milicie, ne appareat confusio nuditatis sue.”

11 Respondit Dominus: “Da ei,” inquit, “quod vis et vesti eum, sicut placet!” Tunc ait Iohannes: “Veni, fili, et accipe a me primum vestimentum milicie tue; quo adepto facilius accipere et tolerare poteris reliqua militaria indumenta. **12** Ad militem itaque pertinet habere vicinius ad carnem hoc, quod molle est et leue, scilicet dyploidem. Hanc ergo induam te, quia sic placet Deo. Sicut enim corporalis dyplois mollis est et leuis, sic spiritualis est dyplois habere Deum carum in anima et suauem in affectu. **13** Dulcedo quippe ad Deum prouenit ex duobus, scilicet ex consideracione beneficiorum Dei et ex recordacione peccatorum commissorum. Hec duo ego puer habui. **14** Consideraui quippe, quali gracia me preuenit Deus nondum natum, quanta benediccione benedixit me post natiuitatem, et considerando ingemui, quid possem dignum reddere Deo meo. **15** Consideraui eciam instabilitatem mundi, et ideo cucurri in heremum, ubi tantum dulcescebat michi Dominus Ihesus meus, quod omnia desiderabilia mundi erant michi in fastidio ad cogitandum et onerosa ad concupiscendum. Veni ergo et induere ista dyploide, quia reliqua dabuntur tibi tempore suo.”

16 Deinde apparuit beatus Petrus apostolus dicens: “Iohannes dedit tibi dyploidem; ego autem, qui grauiter cecidi set fortiter surrexi, impetrabo tibi lorica, id est diuinam caritatem. **17** Sicut enim lorica ex multis esse constat circulis ferreis, sic caritas defendit contra tela inimici et animequorem reddit hominem ad toleranda mala ingruencia, agiliorem efficit ad honorem Dei et feruencioem ad diuinos labores, inuictum in aduersitatibus, longanimem in spe, perseuerantem in inceptis. **18** Hec itaque lorica fulgere debet ut

10 quam **P** afficitur] efficitur **V** inficitur **B** circa *om.* **V** **11** quod] quid **O**
K² **12** leue] lene *ante corr.* **Y** lene **A**^b **K**² **Gh** leuis] lenis **Y** **BA**^b **Gh**
14 preuenit me **V** benedixit me] benedixit **V** **15** dominus ihesus meus]
dominus meus ihesus meus **B** dominus ihesus christus meus **OA**^b ergo] ergo miles **K**²
Gh reliqua *om.* **P** relique **K**² **16** id est] scilicet **K**² **17** tela *om.*
K² animequorem] animiquorem **VY** animi iniquiorem **P** reddit] cedit **P**
diuinas **P**

aurum, fortis esse ut calibs et ferrum, quia omnis homo caritatem habens ductilis debet esse ut aurum per pacienciam contra aduersitates fulgensque per sapienciam et discrecionem, ne heresim recipiat pro integritate fidei dubiaque pro certis. **19** Sit quoque lorica fortis ut ferrum, ut, sicut ferrum domat omnia, sic homo utens caritate studeat humiliare eos qui resistunt fidei et bonis moribus, non retrocedat propter alloquiciones, **20** non flectatur propter amicias, non tepescat propter commoda sua temporalia, non dissimulet propter quietem carnis, non vereatur propter mortem, quia nemo potest auferre vitam nisi permittente Deo. **21** Verumptamen quamuis lorica ex multis constat esse circulis, tamen duo sunt principales circuli, quibus lorica contextitur caritatis. Primus itaque caritatis circulus est cognicio Dei et frequens consideracio diuinorum beneficiorum et preceptorum, ut sciat homo, quid faciendum sit Deo, quid proximo quidue mundo. **22** Secundus circulus est refrenacio proprie voluntatis propter Deum. Omnis quippe, qui Deum perfecte et integre diligit, nil sibi ipsi de voluntate sua, que contra Deum est, reseruat. Ecce, fili, hanc lorica[m] dat tibi Deus, et ego promerui tibi preuentus caritate Dei.”

- E **23** Deinde apparuit beatus Paulus dicens: “O, fili, Petrus summus pastor ouium dedit tibi lorica[m]; ego vero ex caritate Dei dabo tibi thoracem, que est caritas ad proximum, velle scilicet pro salute proximi libenter operante Dei gracia mori. **24** Sicut enim in thorace multe sunt lamine combinate et clau[i] coniungentes, sic in caritate proximi multe concurrunt virtutes. Omnis quippe, qui diligit proximum, tenetur primum dolere, quod omnes, qui sunt redempti sanguine Ihesu Christi, non rependunt Deo dileccionem. **25** Secundo dolendum est, quod sancta Ecclesia, sponsa Dei, non stat in sua

24 Cfr *Intro. p. 46 et AILI* (1986:87 f.)

18 contra] inter **K**² fulgens **V** **19** sit] sic **P** quoque] quaque **V**
 caritatem **P** alloquiciones] oblocuciones **K**² **Gh** obloquiciones *post corr.* **A**^b **21**
 quamuis *om.* **V** esse constat **V** proximo] primo **P** **22** dat tibi] dat mihi
V **23** summus *om.* **K**² **24** in thorace *om.* **V** omnes qui] omnes
P non rependunt deo dileccionem] qui tamen omnes non rependunt dileccionem
P **25** sponsa dei *post corr.* **Y**² sponsa **P**

laudabili dispositione. Tercio, quod paucissimi sunt, qui passionem Dei recordantur cum amaritudine et caritate. Quarto attendere debet, ne proximus suus corrumpatur aliquo exemplo suo prauo. **26** Quinto dare proximo suo bona sua hylariter et orare pro eo Deum, ut in omni bono proficiat et perficiatur. Clauī vero coniungentes lamina sunt verba diuina. **27** Nam homo caritatiuus, ubi viderit proximum tribulatum, debet eum consolari verbis caritatiuis, impugnatum vero contra iusticiam defendere, infirmos visitare, captiuos redimere, pauperes non erubescere, veritatem semper amare, caritati Dei nichil preponere, a iusticia nunquam deuiare. **28** Hac itaque thorace ego fui indutus, qui infirmus fui cum infirmis, qui in conspectu regum et principum non erubui veritatem loqui et pro salute proximi mori paratus fui.”

29 Deinde apparuit Mater Dei et dixit isti militi: “Quid,” inquit, F “fili, adhuc tibi deest?” Et ille: “Caput,” inquit, “non habet galeam.” Tunc Mater misericordie dixit ad angelum custodem anime eius: “Quid,” inquit, “profuit anime custodia tua, aut quid habes presentare Domino nostro?” **30** Respondit angelus: “Habeo aliqua, licet modica sint. Nam quandoque fecit elemosinam et legit aliquas oraciones ex caritate Dei, quandoque eciam dimisit voluntatem propriam propter Deum rogans Deum sinceriter, ut ei vilesceret mundus et Deus fieret ei super omnia carus.” **31** Respondit Mater: “Bonum est aliqua apportare. Ergo volumus facere sicut bonus aurifaber facit, qui faciens opus grande de auro, si necessitatur et deficit in auro, petit auxilium ab amicis habentibus. Quem omnes habentes aurum iuuant, ut perficiatur opus eius. **32** Qui vero facit opus luteum, quis dabit ei de auro suo, cum indignum sit aurum misceri luto? Ergo omnes sancti diuites auro promerebuntur tibi mecum galeam, quam habiturus es. Ista autem galea est voluntas placendi soli Deo. **33** Sicut enim galea defendit caput a iaculis et ictibus, sic voluntas bona et sola ad Deum defendit animam, ne temptationes dyabolice preualeant contra eam, Deumque in animam

passionem dei] passionem christi **BOA**^b et caritate *om.* **V** **27** infirmos
 visitare captiuos redimere *om.* **V** pauperes] pauperes vero **V** **29** isti] illi
V caput] domina mea caput **BOA**^b anime] anime istius militis **BOA**^b **31**
 ut] et **K**² **32** ei dabit **V** luto] cum luto **K**² promerebunt **BOA**^b
K² **33** a iaculis et ictibus] a ictibus iaculis **V**

introducitur. **34** Hanc habuit ille bonus Georgius et Mauricius et plures alii, ymmo eciam latro pendens in cruce; sine qua nemo fundamentum bonum iaciet nec perueniet ad coronam. In hac quoque galea debent esse duo foramina ante oculos, quibus preuideantur adueniencia. **35** Que sunt discrecio faciendorum et caucio omittendorum, quia sine discrecione et premeditacione multa sunt in fine mala, que in principio videntur bona.”

G **36** Iterum loquitur Mater ad militem: “Quid adhuc tibi deest, fili?” Et ille respondit: “Manus,” inquit, “nude sunt et non habent armaturam.” **37** Cui Mater: “Ego iuuabo, ut manus non sint nude. Ergo sicut due sunt manus carnis, sic due sunt manus spirituales. Dexteram autem manus, qua tenendus est gladius, significat opus iusticie, in qua debent esse quinque virtutes quasi quinque digiti. **38** Prima est, ut omnis iustus primo sit iustus sibi ipsi, cauendo scilicet, ne quid in loquacione seu operatione aut exemplo appareat, quod proximum possit offendere, ne quod ex iusticia reprehendit vel docet in aliis destruat moribus inordinatis. **39** Secunda est non facere iusticiam seu iusticie opera propter fauorem hominum seu cupiditatem mundi set amore solius Dei. Tercia est non timere aliquem contra iusticiam nec dissimulare propter amicitiam nec flecti a iusticia pro paupere vel diuite, amico seu inimico. **40** Quarta est libenter eciam velle pro iusticia mori. Quinta est non solum facere iusticiam set eciam sapienter diligere iusticiam, ut et in iudicio sit misericordia et iusticia et ut aliter corrigatur qui minus peccat et aliter qui grauius, aliterque qui peccat ex ignorancia et aliter qui peccat ex industria seu malignitate. **41** Quicumque autem istos digitos quinque habuerit, cauere debet, ne gladium exacuet in impaciencia, ne delectacio mundana hebetet, ne improuidencia excuciet, ne leuitas animi denigret.

34 gregorius **P OA^b** ante corr. **Y** peruenit **K²** preuideatur **P** **35** videntur] videntur esse **V** **36** iterum] item **P B K² Gh** mater] dei mater **BOA^b**
 et ille respondit *om.* **V** ille *om.* **K²** nude] mee **V** **37** ego] ego inquit **Gh** due sunt manus carnis sic *om.* **V** **38** est *om.* **K² Gh** **39** set amore solius dei *om.* **V** seu] vel **P BO** se **K²** **40** quinta est] quinta **K²** iudicio] iusticiam **P** iusticia] seueritas **P** peccant **V** **41** autem *om.* **V** ne delectacio] nec delectacio **A^b Gh** mundana] humana **OA^b** hebetet] habitet **P**

42 Sinistra vero manus est oracio diuina, que eciam quinque digitos H
 habebit. Primus est firmiter credere articulos fidei de deitate et
 humanitate omniaque operando: credere que sancta Ecclesia, sponsa
 Dei, confitetur. **43** Secundus est nolle scienter peccare contra Deum
 velleque commissa omnia contricione et satisfaccione emendare.
 Tercius est orare Deum, ut amor carnis conuertatur in amorem
 spiritualem. **44** Quartus est non ad aliud viuere in mundu, nisi ut Deo
 faciat honorem et ut minuat peccata. Quintus est nichil de se ipso
 presumere set semper timere Deum mortemque omni hora
 expectare. Ecce, fili, hee sunt due manus, quas habere debes, **45**
 dextera scilicet, qua vibrandus est gladius iusticie contra
 transgressores iusticie, sinistra vero oracionis, qua petendum est
 auxilium a Deo, ut nunquam confidas de tua iusticia nec insolescas
 contra Deum tuum.”

46 Iterum beata Maria apparuit et dixit militi: “Quid adhuc tibi I
 deest, fili?” Respondit ille: “Armatura,” inquit, “pedum.” Et illa:
 “Audi,” inquit, “miles olim mundi set iam nunc meus. **47** Omnia,
 quecumque sunt in celo et in terra, creauit Deus, set inter omnia
 inferiora dignior et pulchrior creatura est anima, que similis est
 ymaginacionibus suis voluntati bone. **48** Sicut enim de arbore multi
 procedunt palmites, sic de anime spirituali exercitacione et
 operatione omnis procedit virtutum perfeccio. **49** Ergo ut obtineatur
 spiritualis armatura pedum, voluntas bona mediante gracia Dei debet
 esse iniciu, in qua debet esse duplex consideracio tanquam duo
 pedes super bases aureas. **50** Primus itaque pes anime perfecte est
 consideracio huiusmodi, scilicet quod nollet peccare contra Deum,
 eciam si non sequeretur pena. Secundus pes est bona opera facere,
 eciam si sciret se dampnandum, propter magnam pacienciam et
 caritatem Dei. **51** Genua vero anime sunt hylaritas et fortitudo bone

42 de *om.* **K**² deitate] diuinitate **VY** **43** tercius est **BOA**^b tercius **PVY Kux q**
Gh **44** ad *om.* **V** honorem] hominem **K**² mortemque] mortemque eius
P hee] hec **K**² manus] armature manus **BOA**^b **46** apparuit beata maria
Gh apparuit beata virgo maria **K**² olim mundi set iam nunc meus] mundi set nondum
 meus **P** **47** quecumque] que **P** inferiora *om.* **P** ymaginacionibus] in
 ymaginacionibus **P Gh** in ymaginacionibus *ante corr.* **Y**

voluntatis. Sicut enim genua incurvantur et flectuntur ad usum pedum, sic voluntas anime flecti et refrenari debet secundum rationem ad velle Dei.

K **52** Scriptum enim est, quod spiritus et caro sibi ad inuicem aduersantur. Ideo et Paulus dicit: ‘Non quod volo bonum, hoc ago,’ quasi diceret: ‘Quedam bona volo secundum animam set non preualeo propter infirmitatem carnis. Set et si quandoque potero facere set non cum hylaritate, quid ergo?’ **53** Numquid ideo priuabatur apostolus mercede, quia voluit et non potuit? Aut quia fecit bona set non cum hylaritate? Nequaquam. Set magis augebatur ei corona dupliciter. Primo quia ab exteriori homine erat ei laboriosa operacio propter carnem reluctantem bono; secundo ab homine interiori, quia non erat ei consolacio semper spiritualis. **54** Ideo multi seculares laborant temporaliter set non pro hiis coronantur, quia laborant motu carnis. Qui quidem labor si esset preceptum Dei, nequaquam sic feruerent in laborando. **55** Isti itaque duo pedes anime, scilicet nolle peccare contra Deum et velle bona opera facere, eciam si sequeretur dampnacio, armandi sunt duplici armatura, scilicet discreto usu temporalium et discreto desiderio ad celestia appetenda. **56** Discretus autem usus temporalium est habere bona ad moderatam suam sustentacionem non ad superfluitatem. Discretum vero desiderium celestium est celestia bonis operibus et labore velle promereri. **57** Homo quippe per ingratitude et desidiā auersus est a Deo, ideo per labores et humilitatem ad Deum est redeundum. Ergo, fili, quia ista non habuisti, rogemus sanctos martires et confessores, qui talibus diuiciis abundabant, quod tibi auxilientur.”

58 Tunc statim sancti apparentes dixerunt: “O, Domina benedicta, tu portasti Dominum vite et tu Domina omnium es. Quid est, quod

52 spiritus et caro sibi ad inuicem aduersantur: Gal. 5,17. Paulus dicit: Non quod volo bonum, hoc ago: Rom. 7,19

51 enim *om.* **P** **52** scriptum est enim **V** **53** ideo *om.* **P** *supra lin. suppl.*
V apostolus *om.* **PVY** augebitur **P** semper consolacio **V** **54** dei
om. **V** **55** discreto usu] discrecio usu **PV** usum **Gh** et discreto desiderio
... (56) ... temporalium *om.* **V** discreto desiderio] discrecio desiderio **P** **56**
labore] laborare **V** **58** sancti] innumerabiles sancti **BOA**^b apparentes sancti
V dominum] deum **P** vite] in te **Gh**

non poteris? Quod enim tu vis, hoc factum est. Voluntas tua semper est nostra. Tu merito Mater caritatis es, quia omnes visitas caritate.”

59 Iterum apparuit Mater et dixit militi: “Fili, adhuc deficit clipeus nobis. Itaque ad clipeum duo pertinent, scilicet fortitudo et signum domini, sub quo militat. **60** Ergo clipeus spiritualis significat considerationem amare passionis Dei, que debet esse in sinistro brachio iuxta cor, ut, quociens animum delectat voluptas carnis, considerentur liuores Ihesu Christi. **61** Quociens vero pungit et contristat animum despeccio et aduersitas mundi, rememorentur paupertas et obprobria Christi. Quociens vero delectat honor et longa vita carnis, recogitetur amara mors et passio Christi.

62 Talis clipeus debet habere fortitudinem perseuerancie in bono latitudinemque caritatis. Signum vero clipei debet esse de duobus coloribus, quia nichil clarius et longius prospicitur quam quod de duobus coloribus fulgentibus est compactum. **63** Duo autem colores, quibus clipeus considerationis passionis diuine decoratur, sunt continencia affectionum inordinatarum puritasque et refrenacio motuum carnis. **64** Hiis enim duobus illustratur celum, et angeli videntes congratulando gaudent dicentes: ‘Ecce signum puritatis et societatis nostre. Adiuuare tenemur militem istum.’ **65** Demones vero videntes militem hiis signis clipei decoratum clamabunt: ‘Quid faciemus, o socii? Iste miles terribilis est in congressione, decorus in armis. **66** In lateribus eius sunt arma virtutum, in tergo castra angelorum, a sinistris vigilantissimum habet custodem, scilicet Deum, in circuitu plenus est oculis, quibus inspicit maliciam nostram. Impugnare eum quidem possumus set in confusionem nostram, quia nequaquam preualemus.’ **67** O, quam felix est talis miles, quem angeli honorant et cuius timore demones contremiscunt! Verumptamen, fili, quia istum clipeum nondum obtinuisti, rogemus sanctos angelos puritate spirituali nitentes, ut te iuuent.”

68 Iterum loquitur Mater: “Fili, adhuc deficit nobis gladius. Itaque ad gladium duo pertinent: primo quod habeat duas acies, secundo

60 animum *post corr.* Y² animam P voluptas] voluntas V **61** paupertates
V **63** diuine passionis V **64** istum militem V **65** clamabant
P **66** scilicet] si P **67** contremescunt P O verumptamen *post corr.*
Y² verum P spirituali] speciali PVY nitentes] videntes V

quod sit bene exacuatus. **69** Gladius ergo spiritualis est confidentia in Deo ad preliandum pro iusticia. Hec autem confidentia duas debet habere acies, scilicet rectitudinem iusticie in prosperis tanquam a dexteris et graciaram accionem in aduersis tanquam a sinistris. **70** Talem gladium habuit ille bonus Iob, qui in prosperis obtulit sacrificium pro filiis, qui pater erat pauperum, et ostium eius viatori patuit; qui in vanitate non ambulauit nec concupiuit aliena set timuit Deum sicut sedens super fluctus maris. **71** Habuit quoque graciaram accionem in aduersis, quando perditis filiis et bonis, quando conuiciatus ab uxore et percussus ulcere pessimo sustinuit pacienter dicens: ‘Dominus dedit, Dominus abstulit; sit ipse benedictus.’ **72** Hic quoque gladius debet esse bene exacuatus conterendo impugnantes iusticiam ut Moyses et Daud, habendo zelum legis ut Phinees, loquendo constanter ut Helyas et Iohannes. **73** O, quam multorum gladius nunc nimis hebetatus est, qui, si loquuntur verbo, digito non mouent; querentes amiciciam hominum et gloriam Dei non attendunt. Ergo, quia gladium talem non habuisti, rogemus patriarchas et prophetas, qui talem confidentiam habuerunt, et dabitur nobis confidenter.”

N 74 Iterum apparuit Mater dicens militi: “Adhuc, fili, necessarium est tibi coopertorium super arma, quo arma defenduntur a rubigine et ne a pluuiis maculentur. Hoc autem coopertorium est caritas, velle mori pro Deo. **75** Et eciam si possibile esset separari a Deo pro salute fratrum, hec caritas operit omnia peccata, conseruat virtutes, mitigat iram Dei, omnia facit possibilis, deterret demonia, gaudium est angelorum. **76** Hoc vero operimentum debet esse intus album et ab

70 Iob, qui in prosperis obtulit sacrificium pro filiis: Iob 1,5 ff. pater erat pauperum: Iob 29,16. ostium eius viatori patuit: Iob 31,32. fluctus maris: Iob 9,8

71 perditis filiis et bonis: Iob 1,18 ff. Dominus dedit, Dominus abstulit; sit ipse benedictus: Iob 1,21 **72** habendo zelum legis ut Phinees: Num. 25:7 ff.

75 separari a Deo: Rom. 8,39

69 ergo] quoque **BOA^b** vero **K² Gh** hec autem confidentia *post corr.* **Y²** hec autem iusticia **P** **70** sedens] sedes **V** **71** perditis] predictis **P** **73** loquentur **P** mouentur **PVY** amicicia **V** gloria **V** **74** militi *om.* **P** et ne] *neue expectes* **75** et eciam] tunc eciam **P** possibile esset] possibile esset] possibile esset sine dei offensa **Gh**

extra fulgens quasi aurum, quia ubi zelus diuini amoris est, ibi utraque mundicia non est neglecta. Hac itaque caritate abundabant apostoli. Ideo rogandi sunt, ut tibi auxilientur.”

77 Iterum apparuit Mater dicens: “Adhuc tibi, fili, necessarius est **O** equus et sella. Itaque per equum spiritualiter intelligitur baptisma. **78** Sicut enim equus prouehit hominem ad aliquam perficiendam viam habens quatuor pedes, sic baptisma, quod per equum intelligitur, prouehit hominem ante conspectum Dei habens quatuor effectus spirituales. **79** Primus est, quod baptizati liberantur a Dyabolo et obligantur ad mandata et seruicia Dei. Secundus est, quod purgantur a peccato originali. Tercius est, quod filii Dei efficiuntur et coheredes Dei. Quartus est, quod celum eis aperitur.

80 Set heu multi sunt qui, cum ad annos discrecionis perueniunt, imponunt equo baptismatis frenum et abducunt eum per viam falsam. **81** Tunc quippe via baptismatis recta est et tenetur recte, quando homo infra annos discrecionis instruitur et conseruatur in bonis moribus, et quando homo peruenit ad annos discrecionis et cogitat sedule, quid in fonte baptismatis promissum est, tenetque fidem et caritatem Dei inuiolatam. **82** Set tunc abducitur a via recta et imponitur frenum, quando mundus et caro preponuntur Deo.

83 Sella vero equi, id est baptismi est effectus amare passionis et **P** mortis Ihesu Christi, per quem baptismus obtinuit effectum. Quid enim est aqua nisi elementum? Postquam vero effusus est sanguis Dei, venit ad elementum verbum Dei et virtus effusi sanguinis Dei. **84** Et sic aqua baptismi per verbum Dei facta est reconciliacio hominis et Dei, porta misericordie, expulsio demonum, via celi, venia peccatorum. **85** Ergo qui in virtute baptismi gloriari voluerit, cogitet primo amaritudinem institutionis baptismalis effectus, ut, cum mens humana contra Deum intumuerit, cogitet, quam amare redemptus sit, quociens eciam votum baptismi transgressus est, quidue pro tanta recidiuacione promeretur.

76 quia] vel **B** ideo] ideoque **BOA^b Gh** ideo rogandi sunt ut tibi auxilientur *om.*
K² **80** perueniunt *post corr.* **Y²** veniunt **P** **81** fonte] fronte **P**
83 id est baptismi *om.* **K²** effectus] affectus **P** sanguinis dei] sanguinis ihesu christi
BOA^b **85** cogitat primo **V** ut] et **V** intumuerit] intumuerit **V** inminuerit
P eciam] enim **K²** transgressum **BO** quidue] quid vero **BOA^b** recidiua-
cione] rotidinationem **P** reciuacione **O**

- 86** Item, ut homo firmiter in sella baptismalis effectus sedeat, necessarie sunt due strigiles, scilicet duplex consideracio in oracione.
- Q **87** Primo orare debet taliter: ‘O, Domine Deus omnipotens, benedictus sis tu, quia me creasti et redemisti. Et cum dampnacione dignus essem, in peccatis tolerasti et ad penitenciam reseruasti. **88** Recognosco, Domine, coram maiestate tua omnia, quecumque dedisti michi ad salutem, inutiliter et dampnabiliter me expendisse, videlicet tempus penitencie mee in vanitatibus, corpus in superfluitatibus, gratiam baptismi in superbiis. **89** Et omnia dilexi plus quam te, creatorem et redemptorem, nutritorem et conseruatorem meum. Et ideo misericordiam tuam peto, quia miser sum ex me. **90** Et quia non agnouit benignam pacienciam tuam in me, non timui horrendam equitatem tuam, non attendebam, quid tibi pro innumerabilibus bonis tuis responderem, set contra de die in diem te malis meis prouocabam. **91** Propterea non habeo nisi unicum verbum ad te, scilicet: Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam!’
- R **92** Item secunda oracio sit talis: ‘O, Domine Deus omnipotens, scio me omnia habere a te et sine te nichil esse nec posse nisi solummodo hoc, quod ego ipsemet feci, scilicet peccatum. **93** Ideo deprecor humiliter pietatem tuam, ut non secundum peccata mea facias michi set secundum magnam misericordiam tuam. Et mitte michi Spiritum sanctum tuum, qui illuminet cor meum et confirmet in viam mandatorum tuorum, ut in hiis que te inspirante cognoui perseuerare valeam nullisque temptacionibus a te separari.’ **94** Ergo, fili, quia ista deficiunt tibi, rogemus illos qui passionem Dei amarius fixerunt in corde suo, ut tibi tribuant de caritate sua.’

91 Miserere mei, Deus: Ps. 50,3 secundum magnam misericordiam tuam: Ps. 50,3
93 in viam mandatorum tuorum: Ps. 118, 32

86 duo V in] et P **87** quia] qui V me] tu me P reseruasti] reduxisti
K² Gh **88** michi om. V me ante expendisse Gh om. codd. mee om.
V **89** te] te deum V nutritorem] et nutritorem PVY **90** innumera-
bilibus] innumerabilibus peccatis P in mirabilibus V contra] econtra V BO contra me
K² Gh **91** scilicet om. P in marg. suppl. Y² mei] mi V **92** omnia
om. V ego ipsemet] egoipse **K² Gh** **93** precor P michi spiritum sanctum
tuum mitte B tuum sanctum **K² Gh** confirmet] firmet P via V **94**
rogamus P

95 Quibus dictis statim apparuit quasi unus equus paratus cum ornamentis deauratis. Et respondit Mater: “Iste,” inquit, “ornatus equi significat dona sancti Spiritus, que in baptismo largiuntur. **96** In baptismo quippe, siue per bonum siue per malum ministretur ministerium, remittitur paternum delictum, augetur gracia, dimittitur quodcumque peccatum, datur Spiritus sanctus in pignus, angeli in custodiam, celum in hereditatem.

97 Ecce, fili, hec sunt ornamenta spiritualis militis, quibus qui indutus fuerit accipiet stipendium illud indicibile, quo emitur delectabile perpetuum, honor quietissimus, eternalis abundancia, vita sine fine.”

98 Iste miles fuit dominus Karolus, filius sancte Birgitte.

Verba sponse precancia ad Christum et ad Virginem laudes optimas inducendo; et responsio Virginis consolatoria ad filiam probans per exempla exposita, quod Deus iusto iudicio frequenter de mendacio Dya-boli permittit, ut virtus Dei fit manifestior; et quomodo tribulaciones inductiua sunt ad spiritualia bona. Capitulum LXXV.

1 “Benedictus sis tu, Deus meus, creator meus et redemptor meus. Tu es stipendium illud, quo a captiuitate redempti sumus, quo ad salutaria cuncta dirigimur, quo unitati et trinitati sociamur. **2** Propterea et si de feditate mea erubesco, gaudeo tamen, quod tu, qui semel pro salute nostra mortuus es, nunquam amplius morieris. **3** Tu enim

Cap. LXXV: **2** semel pro salute nostra mortuus es: 1 Petr. 3,18 nunquam amplius morieris: Rom. 6,9

95 spiritus sancti **V O** **96** remittit **V** paternum] primum **P** peccati
V **97** indutus] inductus **P** **98** iste miles fuit dominus karolus filius sancte
birgitte **habet Gh deest PVY BOA^b K²**
Cap. LXXV habent PVY BOA^b Kux q Gh **R** filiam] filiam sponsam **Kux**
posita **V** fit] sit **BOA^b fiat expectes** inductiue **P Kux Gh post corr. q²**
Capitulum LXXV **PV B q Gh ante rubr. tpt A^b LXXV capitulum Y O LXXV Ku om.**
x **1** creator meus] creator **q Gh** dirigitur **ux** **2** erubesco] non
erubesco **K** tamen] tantum **K** nostra salute **Kux**

vere ille es qui eciam ante secula eras, tu es qui potestatem habes vite et mortis, tu solus es bonus et iustus, tu solus omnipotens et metuentus. Ideo sis tu in eternum benedictus.

4 Set quid de te dicam, o benedicta Maria, mundi tota salus? Tu es similis illi qui amico dolenti de perdita re subito fecit videri quod perditum erat, quo mitigabatur dolor, creuit gaudium et mens tota reaccendebatur leticia. **5** Sic tu, dulcissima Mater, ostendisti mundo Deum suum, quem homines perdidierant, genuistique eum in tempore, qui ante tempora genitus est; ex cuius natiuitate celestia et terrestria sunt gauisa. **6** Ideo, dulcissima Mater, rogo te, adiuua me, ne gaudeat inimicus meus de me nec preualeat aduersum me fraudibus suis.”

B 7 Respondit Mater: “Ego iuuabo te. Set cur turbaris, quod aliud ostendebatur tibi spiritualiter et aliud audiebatur corporaliter, in eo scilicet, quod ille miles, qui viuit corporaliter, ostendebatur tibi mortuus spiritualiter et spirituali auxilio indigere? **8** Set audi nunc certitudinem. Omnis namque veritas ex Deo est omneque mendacium a Dyabolo, quia pater mendacii est. **9** Ideo, quamuis veritas ex Deo est, tamen de Dyaboli malicia et mendacio, quod Deus quandoque permittit occulto iudicio, virtus Dei fit manifestior, sicut per exemplum indicabo tibi.

10 Virgo quedam fuit, que sponsum suum tenerrime diligebat et similiter sponsus virginem; ex quorum dileccione Deus glorificabatur et parentes amborum letabantur. **11** Quod inimicus eorum considerans cogitauit taliter: ‘Scio,’ inquit, ‘quod sponsus et sponsa per tria conueniunt, scilicet per litteras, per mutua colloquia aut per corporum unionem. **12** Ergo, ne nuncii et portatores

6 ne gaudeat inimicus meus de me: Ps. 40,12

3 iustus] iustus es **ux** tu sis benedictus in eternum **Gh** **4** de te dicam] dicam te
ux o benedicta *om.* **K** es illi similis **K q Gh** similis illi es **ux** **5** eum *om.*
K **6** meus *om.* **V** **7** quod aliud ostendebatur tibi spiritualiter et *om.*
V tibi *om.* **P supra lin. suppl. Y²** **8** ex] de **K Gh** **9** ex] de **ux**
malicia dyaboli **Gh** mendacia **O** mendacium **ux** permittit quandoque
ux **11** aut] et **PV**

litterarum aditum obtineant, implebo vias omnes stipitibus, spinis et uncinis. Ne vero appropinquent ad mutua colloquia, faciam clamores et strepitus, quibus distrahentur in colloquendo. **13** Ne vero conueniant nudi in lecto, statuam custodes tales, qui quamlibet rimam obseruabunt, ne aliquam occasionem obtineant conueniendi.’

14 Sponsus itaque astucior hoste intelligens ista dixit seruis suis: **C** ‘Hostis meus ponit michi insidias in talibus. Et vos illis locis attendite, quod si ita inueneritis, sinite eum laborare, donec posuerit laqueos, **15** et postea consurgentes ne interficiatis eum set deludendo inclamate eum, ut conserui vestri videntes astucias hostis efficiantur solliciores in vigilando et custodiendo.’ **16** Simili modo est eciam in spiritualibus. Nam littere, quibus sponsus et sponsa, id est Deus et anima bona conueniunt, nichil aliud sunt nisi oraciones et suspiria bonorum. **17** Sicut enim littere corporales indicant affectum et voluntatem mittentis eas, sic oraciones bonorum ingrediuntur ad cor Dei et coniungunt animam Deo in unum vinculum caritatis. **18** Set Dyabolus impedit quandoque corda hominum, ne rogent ea que salutis anime sunt aut quod carnali voluptati contrarium est. Impedit quoque, ne rogantes pro aliis peccatoribus exaudiantur; qui peccatores pro se utiliora anime non petunt nec rogant ea que sunt ad utilitatem sempiternam.

19 Quid vero sunt mutua colloquia, quibus sponsus et sponsa **D** efficiuntur cor unum et anima una, nisi penitencia et contricio? In quibus quandoque Dyabolus tantum facit clamorem, quod ad inuicem non audiuntur. **20** Quid autem est clamor eius nisi suggestio eius praua suggerens cordi fructuose volenti penitere, dicens

19 cor unum et anima una: Act. 4,32

12 omnes vias **ux** vero] ergo **K Gh** distrahentur **Gh** **13** conueniant nudi in lecto] nudi conueniant in lecto **K Gh** nudi in lecto conueniant **u** nudi ulterius conueniant **x** **15** ne] non **Gh** solliciores **PV x** **16** bona anima **Gh** **17** indicant] inducunt **V** effectum **K** emittentis **Kux Gh** **18** quandoque impedit **Gh** voluptati] volluntatis **V** voluntati **ux** **19** unum cor et una anima **Gh** nisi penitencia et contricio *om.* **V** facit tantum **ux** **20** est clamor eius] iste clamor **V** dicens] dicendo **Gh** de **x**

inspiracionibus suis: ‘O, anima,’ inquit, ‘delicata. Durum est agredi inconsueta et insolita; numquid omnes possunt esse perfecti? **21** Sufficit tibi esse unum de multis; quid maiora attemptas? Cur facis quod nemo? Perseuerare enim non poteris; derideris ab omnibus, si te nimis humilias et submittis.’

22 Talibus igitur anima delusa inspiracionibus cogitat secum: ‘Graue,’ inquit, ‘est consueta relinquere, ideo faciam confessionem de preteritis. Sufficit enim michi sequi viam plurium, non valeo esse perfecta. Deus quippe misericors est nec redemisset nos, si perire nos voluisset.’ **23** Talibus clamoribus impedit Dyabolus animam, ne audiat Deus. Non quod non audit Deus omnia set quia in audiendo talia non delectatur, quando anima consentit magis temptacioni sue quam proprie racioni.

E 24 Quid vero est, quod Deus et anima coniunguntur nudi nisi desiderium celeste et caritas pura, quibus anima flagrare debet omni hora? Set hec caritas impeditur quadrupliciter. **25** Primo instigat Dyabolus anime aliquid facere contra Deum, quod licet non reputatur graue, tamen delectat animum. Et huiusmodi delectacio, quia leuigatur nec curatur, odiosa est apud Deum. **26** Secundo inspirat Dyabolus anime aliqua bona facere propter placenciam hominum et omittere quandoque bona, que posset facere, propter honorem et timorem mundi. **27** Tercio Dyabolus immittit obliuionem faciendorum bonorum anime et tedium, per que animus absortus attediatur in faciendo bona. **28** Quarto Dyabolus sollicitat animam aut in curis mundialium aut in gaudio et dolore superuacuo seu in timore dispendioso.

21 unum esse **ux Gh** esse bonum **P** attemptas] acceptans **P** quod] quid **P**
 nemo] nemo facit (facit *supra lin. add. K*) **K Gh** nemo alius facit **u** nemo alius **x** enim
om. P supra lin. suppl. Y² derideris] derideris quidem **Gh** submitteris
K **22** igitur anima] enim **V** anima] anima illa **P** spiracionibus **V** est
 inquit **K** ideo] iam **P** ymmo **x** enim] et **ux** est misericors **Gh** **23** ne
 audiat] ne audiat eam **Ku** ne audiat verba **x** non audiat deus **x** deus non audit **Gh**
 audienda **V** magis consentit **Kux q Gh** temptacioni] deprecationi **P** **24**
 caritas] anima **P** quadrupliciter] qua dupliciter **Gh** **25** anime] animam **P**
BOA^b nec] non **V** **26** placencia **P** **27** immittit dyabolus
Kux **28** et] seu **K** superuacuo] superfluo **V**

29 Per talia itaque impediuntur littere, id est oraciones iustorum et mutua colloquia sponsi atque sponse. Set licet Dyabolus astutus est, tamen Deus sapiencior atque forcior est comminuens laqueos hostis, ut littere misse peruenire valeant ad sponsum. **30** Tunc autem franguntur laquei, quando Deus immittit cogitare que bona sunt, et cor desiderat, ut obtineat voluntatem fugiendi que praua sunt et faciendi que placita sunt Deo. Dissipatur eciam clamor hostis, quando anima discrete penitet habens velle confessa non iterandi.

31 Scito eciam, quod Dyabolus non solum facit clamorem et strepitum hiis, qui sunt inimici Dei, set eciam amicis Dei, sicut per exemplum intelligere poteris, quasi esset virgo, cui cum loqueretur vir apparuit quoddam antipendium inter eos, quod quidem vir vidit set non virgo. **32** Finita autem colloquione virgo eleuatis oculis vidit antipendium et timens cogitauit secum: 'Prouideat,' inquit, 'Deus, ne forte laqueis hostis sim decepta.' Sponsus vero videns virginem contristatam remouit antipendium et ostendit ei omnem veritatem. **33** Sic eciam perfecti homines visitantur inspiracionibus diuinis, quibus Dyabolus facit tunc clamores, quando vel eleuantur subita superbia aut eiciuntur nimio timore seu inordinate condescendendo tolerant aliorum peccata aut nimia leticia vel tristicia dissoluuntur.

34 Similiter factum est tecum. Dyabolus quippe instigabat quosdam scribere tibi illum esse mortuum, qui viuebat, unde magnum concepisti dolorem. Set Deus ostendit tibi spiritualementem mortem eius, ut, quod scriptores dixerunt corporaliter esse falsum, hoc Deus consolando te spiritualiter ostendit esse verum. **35** Ideo

34 illum esse mortuum: Rev. IV 124:14.

29 id est] et **Gh** iustorum] sanctorum **K** atque] et **PVY Gh** astutus est] astutus sit **BOA^b** astutus **K q** sapiencior atque] sapiens et **V** **30** autem *om.* **P BOA^b** *ante corr.* **Y** immittit] immittit cordi **ux** **31** quidem] quidam **V x** **32** vero *om.* **V** contristantem **V** **33** perfecti *post corr.* **Y²** sancti **PY BOA^b** quibus] qui **V** tunc facit **V x** superbia subita **Gh** deiciuntur **ux** inordinatus **P** condescendo **V O** soluuntur **ux** **34** et factum est **K** viuebat] videbatur **V** tibi *om.* **Gh** esse *ante falsum om.* **O** *eras.* **q** ostendit] dicit **P** *post corr.* **Y²** *om.* **ux** ostenderet *expectes*

verum est quod dicitur, quod tribulaciones inductiue sunt ad spiritua-
lia bona, quia, nisi propter mendacium auditum fuisses contristata,
tanta virtus et pulchritudo anime ostensa tibi non fuisset. **36** Propte-
rea et ut intelligeres occultam Dei dispensacionem, quasi quoddam
antipendium erat inter animam tuam et Deum loquentem, quia ani-
ma apparuit in specie indigentis auxilio, et Deus in omni loquione
sua istam obseruauit conclusionem: ‘Vtrum,’ inquit, ‘mortuus est vel
viuit, scies tempore suo.’ **37** Ostensa vero pulchritudine anime et
ornatu, quo anima perfici debet ad ingressum celi, ablatum est anti-
pendium et ostensa veritas, quod scilicet homo ille corporaliter viue-
bat et spiritualiter erat mortuus, et talibus virtutibus armari debet
quicumque patriam celestem est ingressurus.

38 Verumptamen Dyaboli intencio fuit ista, ut scilicet probaret te
per mendacium et tribularet et ut dolendo de subtraccione tam cari
amici distraheret te ab amore Dei. **39** Set postquam dixisti: ‘Proui-
deat Deus, ne forte istud sit illusio!’ et dixisti: ‘Deus, adiuua me!’
tunc ablatum est velamen et ostensa est tibi veritas a Deo tam
corporalis quam spiritualis. **40** Ideo ergo permittitur Dyabolo eciam
tribulare iustos, ut eorum corona augeatur.”

35 auditus **ux** tibi *om.* **V** **36** propterea et ut] propterea ut **K Gh** propterea ut
hoc **ux** dei *om.* **ux** intus **P** quia] et quia **Gh** anima] eciam **P** scias
Kux Gh suo *om.* **ux** **37** vero *om.* **V** scilicet quod **Gh** erat *om.*
ux debet quicumque] deberet qui **K** celestis **P** **38** ut scilicet probaret]
scilicet probare **V** scilicet] videlicet **Gh** distrahere **ux** **39** istud] ista **O**
illud **K** illusio] delusio **V** me *om.* **K** tunc *om.* **P BOA^b** *in marg. suppl.*
Y² tam *in marg. suppl.* **V om. x** corporaliter quam spiritualiter **ux**

Verba Virginis ad filiam ostendencia, qui sunt amici Dei; et quomodo pauci inueniuntur modernis temporibus assignando omnem statum tam laicorum quam clericorum; et que est causa, quare Deus diues dilexit paupertatem; et quare elegit pauperes et non diuites; et ad quem finem diuicie fuerunt concesse Ecclesie. Capitulum LXXVI.

1 Mater loquitur sponse Christi: “Cur turbaris, filia?” – “Quia,” **A** inquit, “timeo mitti ad induratos.” Et Mater: “Vnde intelligis,” inquit, “induratos aut amicos Dei?” **2** Et illa: “Nescio discernere nec de aliquibus iudicare audeo, quia duo homines ostensi sunt michi prius, quorum alter humillimus et sanctissimus iudicio hominum apparebat, alius vero largus et ambiciosus; **3** quorum tamen intencio et voluntas discordabat ab opere. Vehementer terruerunt intellectum meum.”

4 Respondit Mater: “Ex hiis que aperte videntur mala iudicare permittitur animo scilicet compaciendi et corrigendi. De dubiis vero, que, quo animo fiunt, non sunt certa, iudicare non est tutum. **5** Propterea indicare tibi volo, qui sunt amici Dei. Scito itaque illos esse amicos Dei, qui in acceptis donis Dei timidi sunt et pro hiis omni hora regraciantur Deo et superflua non requirunt set de datis contentantur. **6** Set ubi inueniuntur illi tales? Inquiramus primo in communitate. Quis est, qui dicat: ‘Sufficit, maiora non requiro.’ **7** Inquiramus in militibus et dominis aliis, quis eorum cogitat taliter: ‘Bona, que habeo, hereditate acquisiui et de hiis sustentamentum meum moderatum iuxta statum meum Deo et hominibus conuenienter requiro. **8** Cetera vero Deo et pauperibus

Cap. LXXVI habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** et] et cetera **K** modernis] in modernis **Ku** clericorum quam laycorum **P** quare elegit] qualiter elegit **K Gh** concesse fuerunt **BOA^b** *post ecclesie add.* et cetera **K q** sequitur ergo capitulum LXXVI^m et cetera **x** Capitulum LXXVI **PV B ux q Gh** LXXVI capitulum **Y O** LXXVI **K om. A^b** **1** Mater] Pater **x q** timeo inquit **BOA^b** inquit intelligis **Kux q Gh** aut] an **K** amicos] inimicos **V** **2** michi prius sunt **PY BOA^b** **3** discordauit **ux** discordabant **q Gh** **4** non sunt *om.* **V** **5** timidi] contenti **K** et *ante* superflua *om.* **P** **6** tales *om.* **Kux** sufficit] sufficit michi **ux** requiro] requirendo **V** curo nec requiro **u** quero **Gh** **7** militibus] militantibus **P** aliis dominis **VY** et de hiis] de hiis **K** hominibus] omnibus **V** conuenientem *ante corr. ut vid.* **K** conuenientem **ux q Gh**

communicabo. Si vero bona ista hereditaria scirem acquisita male, aut restituerem aut dimitterem consilio electorum spiritualium seruorum Dei.' O, filia, talis cogitacio rara est in terra!

B **9** Inquiramus eciam in regibus et in ducibus, quis stat in laudabili suo statu. Ille quippe est rex, qui in moribus suis est sicut Iob, in humilitate sicut Daudid, in zelo regis ut Phinees, ut Moyses in mansuetudine et longanimitate. **10** Ille quoque est dux, qui regis exercitum regit et informat ad prelia, qui fiduciam habet in Deo et timorem ut Iosue, qui utilitatem domini sui plus querit quam propriam ut Ioab, qui zelum legis et commodum proximorum diligit ut Iudas Machabeus. **11** Talis dux similis est unicornio, qui acutum habet cornu in fronte et sub cornu lapidem preciosum. Quid autem est cornu ducis nisi cor virile ducis, quo pugnandum est fortiter hostesque fidei ferendi? **12** Lapis vero sub cornu ducis est caritas diuina, que iugiter in corde manens reddit eum ad omnia agilem et inuictum. Set nunc duces similiores sunt hedis lasciuis quam unicorniis, quia ubique pugnant pro carne, non pro anima nec pro Deo.

13 Inquiramus ergo in regibus, quis eorum non grauat subditos suos propter superbiam suam, quis tenet statum suum iuxta redditus corone, quis restituit ea que corona detinet iniuste, quis est, qui exoccupet se ad faciendam iusticiam propter Deum. Vtinam, filia, tales in mundo reges appareant, ut glorificetur Deus!

C **14** Inquiramus insuper in clero, quorum est diligere continenciam, paupertatem et deuocionem; et certe hii eciam a via recesserunt. Quid autem sunt clerici nisi pars et elemosinarii Dei, ut viuentes de

Cap. LXXVI: 9 in zelo regis ut Phinees: Num. 25:7 ff.
plus querit quam propriam ut Ioab: 2 Reg. 19,5 ff.

10 qui utilitatem domini sui

8 scirentur **ux** dei] dei electorum **ux** rara] rara nunc **ux** est rara **P**
9 et in ducibus] et principibus et ducibus **ux** quis] qui **V** suo laudabili **ux** ut
 Phinees] sicut phinees **V** **11** unicornio] vnicorni **u Gh** vnicornis **x** cornu
 ducis] cornu **V** **12** unicorniis] vnicornis **V ux** vnicornibus **Gh** **13** inqui-
 ras **P** suam *om.* **K** exoccupat **K Gh** faciendum **OA^b ux** in mundo reges
 tales appareant **K Gh** in mundo appareant tales reges **ux** **14** pars et] pauperes **K**
 pauperes et **Gh**

oblacione Dei tanto essent humiliores et ad Deum feruenciores, quanta a curis mundi plus debent esse segregati? **15** Ideo et a tribulacione et paupertate primum surrexit Ecclesia, ut Deus esset hereditas eorum, et non in mundo nec in carne set in Deo gloriarentur. **16** Set numquid, filia, non potuisset Deus elegisse reges et duces in apostolos, et tunc per eos hereditate terrena ditata fuisset Ecclesia? **17** Potuisset quidem, set diues Deus venit in mundum pauper, ut terrena ostenderet transitoria esse, et ut homo exemplo Domini sui addisceret nec erubesceret paupertatem set ad veras diuicias et celestes festinaret. **18** Ideo cum paupere piscatore inchoauit pulcherrimam dispositionem Ecclesie et posuit eum in locum suum, ut de sorte Domini non de hereditate viueret in hoc mundo.

19 Itaque a tribus bonis incepit Ecclesia. Primo a feruore fidei, ^D secundo a paupertate, tercio ab effectu virtutum et miraculorum. **20** Hec quoque tria fuerunt in beato Petro apostolo, nam habuit feruorem fidei, quando libera voce Deum suum confessus est et pro eo mori non dubitauit. Habuit eciam paupertatem, quando circuiendo mendicabat et laborando manibus se pascebat. **21** Verumptamen in spiritualibus erat diues, quod maius est, quando scilicet claudo dedit gressum (quod nullus principum potuit), cui, unde aurum et argentum daret, non habebat.

22 Set numquid Petrus non obtinisset aurum, qui suscitauit mortuos, si voluisset? Vtique set exonerauit se ab onere diuiciarum, ut expeditus intraret celum et ut magister ouium humilitatis

20 libera voce Deum suum confessus est: Mt. 16,16. pro eo mori non dubitauit: Mt. 26,35. **21** claudo dedit gressum: Act. 3,1 ff.

deberent **V** **15** paupertate] a paupertate **P** et non] ut non **P BOA^b** et ut non
ante corr. **Y** glorientur **K** **16** terrena hereditate **ux** ditata] dotata **P**
dictata **x** **17** quidem] siquidem **ux** exempli **V** erubescere **V**
18 piscatore] pastore **P** inchoabat **Kux Gh** de *ante* sorte *om.* **P** **19**
incepit] cepit **Gh** **20** tria quoque **P** apostolo *om.* **Kux q Gh** circuiendo
VY OA^b circueundo **B Ku q Gh** circumeundi **x** circueundo **P** **21** scilicet quando
VY gressu **Y** unde *om.* **Kux Gh** dare **K q Gh** **22** mortuum **K**
Gh set *om.* **P** expeditus **K** ouium] omnium **PV**

exemplum daret ouibus, quia humilitas et paupertas aut spiritualis aut corporalis ingressus est in celum.

23 Tercio fuit in eo effectus miraculorum, quia pretermissis alcioribus miraculis eciam ad umbram Petri infirmi sunt sanati. Ergo quia Petrus habuit secum perfeccionem virtutum, que est contentari de necessariis, ideo lingua eius clavis celi facta est et nomen eius in benediccione est in celis et in terris. **24** Qui vero nomina sua vocauerunt in terris et stercora, id est terrena, dilexerunt neglecti sunt in terris set in libro iusticie horribiliter sunt descripti.

E 25 Verumptamen Deus ostendere volens, quod nec paupertas Petri nec aliorum sanctorum coacta erat set spontanea, ideo incitabat animos multorum ad largiendum eis. Set ipsi plus in paupertate quam in sentibus diuiciarum gloriabantur. **26** Propterea et quo plus abundabat in eis paupertas, tanto deuocio cumulancius augebatur. Et quid mirum? Qui enim partem suam et gaudium posuerunt Deum, quomodo poterat eis abesse Deus? **27** Qui vero delicias mundi appetebant, quomodo poterat eis dulcescere Deus? Ymmo peregrinus erat in oculis eorum. Processu vero temporis, ut amici Dei feruenciores et expediciores essent ad predicandum verbum Dei, **28** et ut sciretur, quod non diuicie male sunt set abusus earum, ideo sub Siluestro et aliis bona temporalia Ecclesie data sunt, quas viri sancti longo tempore ad solam necessitatem suam et amicorum Dei et pauperum sustentacionem dispensabant.

23 ad umbram Petri infirmi sunt sanati: Act. 5,15.
terris: Ps. 48,12

24 nomina sua vocauerunt in
terris: Ps. 48,12

28 sub Siluestro et aliis: *Fsv. leg. I, p. 563 ff.*

ouibus] omnibus **PV** **23** quia pretermissis alcioribus miraculis] mirabilis **V**
miraculis *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** petrus *om.* **Gh** ideo] et ideo **Gh** eius *om.*
ux celi clavis **VY** in *ante* terris *om.* **P K** **24** et] set **Y** set] et **Kux q**
Gh iusticie **PVY ux** diuine iusticie **BOA^b q** iusticie diuine **K Gh** **25** nec
paupertas] non paupertas **K Gh** ideo *om.* **K** animas **V O** sentibus] presenti-
bus **BO** sumptibus **ux** **26** deuocio] deuoto **Gh** cumulancius **PV ux Gh**
cumulacius **Y BOA^b K q Gh** qui] quid **V** poterit **K Gh** deus eis abesse **K**
deus abesse eis **Gh** **27** delicias] diuitias **P** poterat] potuit **K Gh** **28**
quas **V ux q Gh** *e quam corr.* **Y²** quam **BOA^b** que **K** que *e quam corr.* **P** necessitatem
solam **ux** suam *om.* **Kux** et pauperum sustentacionem dispensabant (29) ergo
tales scito amicos dei *om.* **ux**

29 Ergo tales scito amicos Dei, qui contentantur de dispositione Dei, qui et si tibi non sunt cogniti, Filius meus subtilius videt eos, quia in duro metallo multociens inuenitur aurum et de duro silice extrahitur scintilla ignis. **30** Vade igitur secura, quia prius clamandum est et postea faciendum, quia nec Filius meus in carne manens omnem simul Iudeam conuertit, nec apostoli simul et semel gentilitatem, set tempora longiora habenda sunt ad perficiendum opus Dei.”

Verba sponse ad Christum magnificam misericordiam, quam Christus cum ea fecerat, manifestancia et verba Christi ad sponsam eandem misericordiam dulciter in sponsa confirmancia; et qualiter ipsam elegit in vas implendum vino et per ipsam Dei seruatoribus propinando; et de grata interrogacione et humili sponse ad Christum. Capitulum LXXVII.

1 “Honor sit omnipotenti Deo pro omnibus que creata sunt; laus sit ei pro omnibus suis virtutibus; decus et seruicium reddatur ei pro omni caritate sua. **2** Ego indigna persona, que a iuuentute mea multa **A** contra te Deum meum deliqueram, regracior tibi, dulcissime Deus meus, et propter hoc maxime, quod nullus ita criminosus est, quod ei misericordiam tuam deneges, qui cum caritate et vera humilitate misericordiam a te postulat cum proposito emendandi.

29 tibi *om.* **ux** cogniti non sunt **ux** **30** perficiendum] faciendum **V** opem **Gh**

Cap. LXXVII habent **PVY BOA^b Kux q Gh**

ca **ux** fecerat] fecerit **P u fecit Kx Gh** **R** magnifica *post corr.* **K** magnificiter *om.* **BOA^b** in sponsa *om.*

V confirmancia] conformancia **Kux Gh** in vas] vas **V** et per] per **ux**

seruatoribus dei **Gh** sponse] responsione **V** Capitulum LXXVII **PV B x q Gh ante**

rubr. tpt A^b LXXVII capitulum Y O LXXVII Ku **1** omnibus *ante* suis *om.* **ux**

decus] deus *ante corr.* **u** deus **x** **2 a]** in **P** mea multa *om.* **P in marg. suppl.**

Y² multa] in multis **ux** te *om.* **ux** deliqueram] delinqueram **P derelliqueram**

V meus *om.* **K** propter] pro **Gh** denegas **BOA^b Kux q Gh** a te

misericordiam **K**

3 O, carissime Deus et omnium dulcissime! Mirabile omnibus audientibus est illud, quod tu fecisti mecum. Nam quando placet tibi, tunc sopis corpus meum, non tamen cum sopore corporali set quiete spirituali. **4** Animam autem meam tunc quasi a sompno excitas ad videndum et audiendum atque sciendum spiritualiter. O, Domine Deus, o, quam dulcia sunt oris tui verba! **5** Videtur vere michi, quociens verba Spiritus tui audio, quod anima mea in se illa degluciat cum quodam sentimento ineffabilis dulcedinis sicut suauiissimum cibum, qui cadere videtur in cor corporis mei cum magno gaudio et ineffabili consolacione. **6** Mirabile tamen hoc esse videtur, quod dum verba tua audio tunc utrumque efficior scilicet saciata et famelica. Propter hoc autem saciata, quia nichil tunc aliud michi libet nisi illa; propter hoc vero famelica, quia semper augetur appetitus meus ad illa. **7** Benedictus igitur sis tu, Deus meus Ihesu Christe. Da ergo michi, Domine, auxilium tuum, ut omnibus diebus vite mee que tibi placita sunt perficere valeam!”

B 8 Christus autem respondit dicens: “Ego sum sine principio et sine fine, et omnia creata sunt ex potencia mea et ordinata ex mea sapiencia. Omnia eciam reguntur ex meo iudicio nichilque michi impossibile est, et vere omnia opera mea cum caritate disposita sunt. **9** Et ideo nimis durum est cor illud, quod non vult diligere me nec me timere, cum sim utrumque scilicet omnium hominum nutritor et iudex. Dyaboli autem, qui lictor meus est et ipsorum hominum proditor, voluntatem faciunt.

10 Ipse denique tam pestiferum virus in mundo propinauit, quod viuere non potest anima illud delectabiliter pregustans set mortua in infernum cadit in miseriis tamen eternaliter victura. Hoc autem virus

3 dulcissime **V O K Gh** dilectissime **PY BA^b ux q** tu *om.* **P BOA^b** *supra lin. suppl.*
Y² mecum fecisti **Kux q Gh** sopis] sapis **V** tamen cum **V post corr.** **Y²** cum **P**
BOA^b tamen **Kux q Gh** **4** tunc quasi] tamquam **ux** o quam] quam
P **5** vero **Kux q Gh** degluciat illa **ux** **6** tunc nichil **Kux q Gh**
meus *om.* **P in marg. suppl.** **Y²** **7** sis igitur **V** tu sis **P** domine *om.* **V**
q **8** sapiencia mea **Gh** eciam] et **ux** sunt disposita **Kux q Gh**
9 illud cor **Kux q Gh** omnium *om.* **V** dyabolus **BO** est lictor meus **V**
meus *om.* **K** ipsorum] omnium **K** hominum *om.* **P in marg. suppl.** **Y²**
voluntatem] qui voluntatem suam **BO** **10** propinauit] properauit **V** cadet in
infernum **ux**

peccatum est, quod licet multis dulciter sapit, in fine tamen horribiliter amarescet. **11** Hoc certissime venenum de manu Dyaboli bibitur cum delectatione omni hora, et quis talia audiuit unquam aut maius mirum? Prebetur enim hominibus vita, et ipsi mortem eligunt et voluntarie amplectuntur.

12 Ego autem, qui sum potens super omnia, compacior eorum miserie et angustie magne. Ego enim feci sicut rex diues et caritativus, qui mittens familiaribus seruatoribus suis preciosum vinum diceret ita: ‘Propinate vinum pluribus quam vobis solis, quoniam valde salubre est!’ **13** Hoc enim egris sanitatem reddit, mestis consolacionem et sanis hominibus cor virile. Vinum eciam non mittitur sine vase.’ **14** Vere sic ego feci in hoc regno. Ego quidem **C** seruatoribus meis misi verba mea, que vino optimo comparantur, et ipsi aliis ea dabunt, quoniam salubria sunt.

15 Per vas autem te intelligo, que verba mea audis. Nam tu utrumque fecisti, quia verba audisti et protulisti, quia tu es vas meum proprium, quod implebo, dum voluero, et ex quo, dum michi placuerit, exhaurio. **16** Et ideo Spiritus meus monstrabit tibi, quo pergere debeas et quid loquaris. Et neminem timeas nisi me set gaudenter, quocumque voluero, debes pergere et intrepida dicere, quod tibi mandauero, quoniam michi nichil potest resistere et ego tecum volo manere.”

17 Deinde loquebatur sponsa: “Ego,” inquit, “que audiui hanc vocem cum lacrimis respondi sic: O, mi domine Deus, ego, que sum quasi minima culex in potestate tua, rogo, ut des michi licenciam respondere tibi.” **18** Vox autem respondit dicens: “Ego responcionem tuam prius noui, quam tu eam cogitasti. Verumptamen do tibi loquendi licenciam.”

in fine tamen horribiliter amarescet (11) hoc certissime venenum *om.* **V** amarescit **O ux Gh** **11** talia *om.* **ux** ipsi] ipsi magis **ux** **12** potens sum **Gh** diues rex **ux** seruatoribus] et seruatoribus **V** dicere **P** dicens **V** diceret eis **B** pluribus vinum **Gh** **14** regno hoc **Gh** salubria] salutaria **K** **15** quia *om.* **P** protulisti] pertulisti **PVY BA^b** haurio **K** **16** loqueris **P** quocumque] quodcumque **P** pergere debes **ux** quod] quid **ux** **17** que] qua **V** hec **u** sic respondi **Kux q Gh** mi *om.* **V** respondere tibi (18) ... do tibi loquendi licenciam *ima columna suppl.* **V** **18** autem *om.* **P BOA^b** responcionem] racionem **ux** tuam *om.* **P** quam tu] quod in **V** eam] eam eciam **ux**

19 Tunc inquit sponsa: “Ego respondi: Quare tu, o, omnis glorie rex et omnis sapientie infusor atque omnium virtutum operator et ipsa virtus, ad tale officium me vis assumere, que corpus in peccatis consumpseram, que quo ad sapientiam sum similis asino et ad virtutum operacionem defectuosa? **20** Noli michi, dulcissime Deus Ihesu Christe, propter hoc irasci, quod sic te interrogavi. Nichil enim mirandum est de te, quoniam facere potes quidquid volueris; de me autem totaliter miror, quoniam in multis te offendi et parum emendavi.”

D 21 Vox quoque respondit dicens: “Ego per similitudinem tibi respondeo. Si regi diuiti et potenti diuerse monete presentarentur, quas postea rex conflari faceret et quidquid sibi placeret ex eis fabricari, **22** utputa coronas et anulos de moneta aurea, scutellas et vasa bibitoria de moneta argentea, lebetes et sartagine de moneta cuprea, hiis quoque rex uteretur ad suum commodum et honorem, unde, cum non mirareris, quod ipse sic faceret, **23** ideo non magis tibi mirandum sit, quod ego amicorum meorum corda per ipsos michi presentata libens accipio, de eis quod michi placet faciendo. **24** Et quamuis aliqui maiorem sensum habeant, aliqui autem minorem, tamen dum ipsi corda sua michi presentant, tunc aliquibus utor ad unum, aliquibus ad aliud, omnibus autem ad meam gloriam et honorem, quoniam cor iusti est moneta michi summe placens.

25 Et ideo ea que mea sunt ordinare possum, sicut volo. Et cum tu mea sis, mirari non habes de hiis que tecum facere voluero, set constans et stabilis esto ad sustinendum et voluntaria ad faciendum, quidquid tibi precepero. In omnibus enim locis sum potens omnia tibi dare necessaria.”

19 respondi] quero **K Gh** o om. **V Kux** **20** quod] quia **K** est om.
K **21** quoque] quippe **ux** ego] ego qui **K** ego quidem **Gh** tibi per
similitudinem **ux** sibi om. x sicut **Gh** **22** utputa] utpote **ux** cum] cur
ux mireris **K Gh** **23** mirandum tibi **K** mirandum] agendum **ux** de
eis quod] de eis quidquid **K Gh** de hiis quid **ux** **24** autem om. **V** ipsa **P**
michi corda sua **Kux Gh** gloriam meam **Gh** meum commodum **P** michi om.
V **25** ea om. **V** habes] debes **K Gh** precipero **P** tibi omnia dare x
omnia dare tibi **Gh**

Verba sponse diuinitus reuelata, ymmo ab ore dulcissimo Virginis gloriose, clare et absque antipendio sponse directa et promulgata, ipsamque monendo et confortando, quatenus talia verba omnino vicario domini Pape deberet transmittere; in quibus verbis Ecclesie ruina minatur. Capitulum LXXVIII.

1 Vestre honorande paternitati ego vidua quedam significo, quod **A** mulieri cuidam in sua patria existenti multa valde miraculosa sunt reuelata, **2** que diligenti examinatione episcoporum ac magistrorum claustralium ac secularium clericorum probata sunt ex pia et mirifica Spiritus sancti illustratione et non aliunde processisse, quod etiam illius regni rex et regina nouerunt probabili ratione. **3** Eadem itaque mulier ad urbem Rome peregre profecta est; que die quadam in ecclesia maiori beate Virginis oracioni vacans in spiritualem visionem rapta est corpore tanquam in grauedinem ducto set non tamen in sompni grauedinem.

4 In illa denique hora apparuit ei quedam reuerendissima virgo. Mulier autem predicta ammiracione visionis turbata, fragilitatem suam recognoscens Dyaboli timebat fraudulenciam, diuine pietati intime supplicans, ne permetteret eam in dyabolica cadere temptamenta. **5** Virgo igitur, que ei apparet, ait: “Ne timeas ea, que **B** nunc videris seu audieris, a spiritu maligno fore existimans. Quemadmodum enim cum solis appropinquacione duo veniunt, lux videlicet et calor, hec autem caliginosam umbram non sequuntur, **6**

Cap. LXXVIII: Cfr ÖBERG (1969,3 ff.)

Cap. LXXVIII habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** sponsi **BOA^b** et absque] absque **BO** promulgata] prouolgata **ux** ipsamque monendo et confortando quatenus ... in quibus verbis ecclesie ruina minatur] etcetera **Gh** quatenus] qualiter **P** quater **K** vicario] de vicario **BOA^b om. P ux q Gh** domino **P ux** deberent **V** debeat **ux** minatur] minuatur *ante corr.* **V** minuatur **x** Capitulum LXXVIII **PV B ux q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b LXXVIII capitulum Y O LXXVIII K** **1** honorande] reuerende **K** **2** diligente **ux** examinatione] examinationem **P** examine **Kux q Gh** episcoporum] ipsorum **P** ac magistrorum] et magistrorum **PV** ac secularium] et secularium **Kux q Gh** sancti spiritus **Gh** aliunde] aliud **P** **3** rome *om.* **V** romam **ux q romanam K Gh** maiore **ux** vacans] vocans **P** rapta est in spiritualem visionem **Kux q Gh** tanquam] tamen **O ux** in grauedine **PVY BO** non *om.* **ux** tamen] tantum **K** sompni grauedine **B ux** **4** ei *om.* **ux** intime] interim **P** **5** maligno] malo **K** fore] forte **P** enim] est **VY** videlicet lux **ux**

simili modo cum sancti Spiritus aduentu in cor hominis hec duo veniunt, ardor videlicet diuine caritatis ac catholice fidei perfecta illuminatio. **7** Hec autem duo in te ipsa nunc sentis ita, quod nichil diligis sicut Deum et in catholice fidei integritate tibi non deficit unus punctus. Set hec duo malignum spiritum, qui umbre caliginose comparatur, non sequuntur.”

8 Deinde eadem virgo subiunxit dicens eidem mulieri: “Tu debes verba mea mittere tali prelato ex parte mea.” Cui cum magno merore mulier respondit dicens: “O, mea reuerenda virgo, non credet michi set magis, sicut existimo, habebit verba pro derisu quam pro diuina veritate.” **9** Cui virgo respondit dicens: “Quamuis ego cordis eius dispositionem ac responsionis prolacionem sueque vite terminacionem nunc bene nouerim, nichilominus tamen verba mea illi mittere debes.

C 10 Ego quidem illi notum facio, quod in parte dextera sancte ecclesie fundamentum vehementer dilapsum est in tantum, quod summa testudo plures in se rupturas habet dans ex se casus tam periculosos, quod multi de subeuntibus perdunt vitam. **11** Plereque eius columpne, que in altum tendere deberent, usque ad terram se iam inclinant, totumque pauimentum ipsius tam fossam est, quod ceci introeuntes periculose cadunt, et adhuc interdum contingit clare videntes una cum cecis grauiter cadere causa periculosarum fossarum eiusdem pauimenti. **12** Et propter has causas stat nimis periculose ecclesia Dei. Et quid sibi ex hoc eueniet, statim propinquius esse dinoscitur. Nam ruinam certissime pacietur, nisi reparacionis iuuamen habuerit. Et ipsius ruina tam grandis erit, quod per totam Christianitatem audietur; et hec debent spiritualiter intelligi.

13 Ego autem illa virgo sum, in cuius uterum Dei Filius venire dignatus est cum deitate et Spiritu sancto, exclusa quacumque

6 spiritus sancti **Gh** videlicet *in ras. scr.* **Y²** scilicet **P** ac] et **K Gh** **7** tibi
om. **K** unum punctum **K** **8** mea *om.* **P ux** *post prelato add.* id est
summo pontifici **B supra lin. add.** **A^b** *add.* gloria summo pontifici **O** parte mea] parte
ux mulieri **P** credit **Gh** verba] verba mea **V** veritate] caritate
V **9** prolacionem] prelacione **P** probacionem **ux** nunc] iam **Gh** tamen]
tamen ei **Gh** illi *om.* **Gh** **10** quidem] quippe **K** illi] ei **K Gh** in
parte] ex parte **O** de] se **Gh** **11** plerique **A^b Gh** iam se **V** ipsius]
eius **Gh** fossam] effossum **ux** **12** sibi] tibi **P** **13** autem *om.* **P in**
margin. suppl. **Y²** cum deitate *om.* **ux** excluso **x** quacumque] quecumque **V**
quaque **ux**

contagiosa corporis delectacione. **14** Et ille idem Dei Filius de meo clauso utero natus est cum deitate et humanitate et Spiritu sancto cum maxima consolacione mei et sine pena. Ego eciam iuxta crucem steti, quando ipse cum vera paciencia infernum victorioso deuincebat ac sui cordis sanguine celum aperiebat. **15** Ego quippe in monte eram, dum idem Dei Filius, qui quidem est meus Filius, ad celos ascendebat. Ego denique totam catholicam fidem clarissime noui, quam ipse euangelizando omnes celeste regnum ingredi volentes edocuit. **16** Ego itaque iam sto super mundum cum oracione mea assidue ad meum carissimum Filium sicut arcus super nubes celi, qui **D** ad terram inclinari videtur et ambobus finibus suis eam tangere.

17 Per arcum enim me ipsam intelligo, nam ad habitatores mundi me inclino scilicet tangendo utrosque bonos et malos continua oracione mea. Ad bonos namque me inclino, ut ipsi in hiis, que sancta mater Ecclesia precipit, stabiles efficiantur; ad malos vero, ne in malicia sua habeant processum, ut deteriores fiant. **18** Illi igitur cui hec verba mitto notum facio, quod ex una parte tetre ac horribiles nubes surgunt contra arcus claritatem; per quod illos intelligo, qui in carne sua vitam meretricalem habent et sunt insaciabiles ac sine fundo sicut vorago maris ad cupiditatem pecunie. **19** Bona quoque irrationabiliter ac prodigaliter, sicut torrens in impetu suo aquam suam effundit, pro terrena pompa et superbia largiuntur. **20** Hec itaque tria nunc exercent sancte Ecclesie plerique prouisores, quorum peccata in celum ascendunt abhominabilia ac tetra ante conspectum Dei contra meam oracionem sicut teterrime nubes contra clarum arcum celi. **21** Et sic hii, qui una mecum Deum placare deberent, ipsi iram eius contra se ipsos grauissime excitant. Et tales in sancta Ecclesia exaltari non deberent set deprimi.

22 Quicumque igitur curam apponere voluerit, ut Ecclesie **E** fundamentum stabile fiat ac pauimentum planum, renouare cupiens

delectacione corporis **ux** **14** sanguinem **V** sanguis **ux** **15** celestis
P **16** oracione] racione **P** tangere] attingere **K** tangi **x** **18** quod
om. **P** tetre ac] terre **V** per quod] per quos **Kux** **19** ac] et **K q Gh**
suam *om.* **ux** pompa terrena **Gh** **20** prouisores **Kux** ac] et **B x Gh** atque
q dei conspectum **Kux q Gh** contra meam oracionem sicut teterrime nubes *om.*
V contra clarum] que clarum **P** arcum *om.* **ux** **21** placere **PVY**
eius *om.* **ux**

vineam illam benedictam, quam ipse Deus plantauit ac sanguine suo irrigauit, si se ad hoc modicum seu insufficientem esse crediderit, **23** ego regina celi cum omnium angelorum cetibus sibi in adiutorium venire volo, zabulosas radices extirpando et steriles arbores ad comburendum in ignem eiciendo ac in earum locis plantando ramuculos fructuosos. **24** Per vineam autem intelligo sanctam Dei Ecclesiam, in qua duo, videlicet humilitas et diuina caritas, renouari deberent.”

25 Hec omnia vero illa gloriosa virgo, que mulieri apparuit, mitti precepit vobis in scriptis, unde nouerit vestra reuerenda paternitas, quod ego, que hanc litteram vobis misi, iuro per Ihesum verum et omnipotentem Deum et per eius dignissimam Matrem Mariam **26** volens, ut ita me adiuuent ad utrumque, scilicet ad corpus et animam, sicut hanc litteram propter aliquem mundi honorem seu propter cupiditatem aut propter humanum fauorem non misi, **27** set quoniam inter plura alia verba, que eidem mulieri in spiritali reuelacione dicta sunt, omnia que hec cartula in se continet iussa sunt vestre dignitati intimari.

22 illam benedictam vineam **Kux q Gh** benedictam *om. P in marg. suppl. Y²* ad
hoc] adhuc **P** seu] et **K** **23** et *om. P BOA^b supra lin. suppl. Y²*
deiciendo **K** **24** dei ecclesiam *om. O* videlicet] scilicet **Gh** deberent
renouari **Ku q Gh** deberent remoueri **x** deberet **P** **25** vero *om. P BOA^b in*
marg. suppl. Y² **26** me ita **ux** ad corpus] corpus **Gh** ad *ante* animam
add. ux q² seu] siue **BOA^b K Gh** **27** quoniam] quia **Kux q Gh** alia plura
Gh hec] in hec **PV** continet in se **K**

Prohemium notabile informacionis utilis viuendi facte a Christi sponsa ad quendam clericum sibi deuotum, in quo multa bona continentur. Capitulum LXXIX.

1 Laus et gloria sit omnipotenti Deo pro omnibus suis operibus. Sit et ipsi honor perpetuus, quia tecum inchoauit gratiam facere. **2** Nos ^A videmus, quod, dum terra cooperta fuerit niue et frigore, quecumque semina in eam sparsa fuerint, certum est, quod germinare non possunt nisi in locis paucissimis, que ex radiis solaribus calefiunt, ubi ex beneficio solis gramina et flosculi oriuntur; **3** ex quibus cognosci poterit, cuius generis sint aut cuius virtutis.

4 Vere simili modo totus mundus michi videtur superbie et cupiditatis atque luxurie frigore tam duriter iam coopertus existere, quod heu paucissimi sunt, quorum verbis atque operibus intelligi possit Dei perfecta caritas in ipsorum cordibus habitare. **5** Vnde sciendum est, quod sicut Dei amici inde gauisi sunt, quod Lazarum a morte resuscitatum viderunt ad Dei gloriam, ita et nunc Dei amici gaudere possunt, quando aliquem resurgere viderint a predictis tribus viciis, que sunt verissime mors eterna.

6 Item notandum est, quod sicut Lazarus resuscitatus post ^B resurrectionem suam duplex odium incurrit, — nam quosdam hostes corporales habebat, scilicet homines qui erant inimici Dei, et hii Lazarum corporaliter oderunt, quosdam eciam habebat hostes

Cap. LXXIX–LXXX: Cfr ÖBERG (1969,3 ff.)
viderunt: Io. 11; 12,9 ff.

5 Lazarum a morte resuscitatum

Cap. LXXIX habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** Prohemium notabile (notabilis **P**) informacionis utilis viuendi facte (factum **P**) a christi sponsa ad quendam clericum sibi deuotum in quo (qua **V**) multa bona continentur **PVY BOA^b** Prohemium notabile in quo multa bona (bona multa **x**) continentur diuinitus eidem (eidem *om.* **q**) sponse reuelatum super informacione vtilissima que continetur in sequenti capitulo (capitulo *om.* **x** post capitulo *add.* videlicet **K**) **Kux q Gh** Capitulum LXXIX **PV B q Gh ante rubr. tpt A^b** LXXIX capitulum **Y O** Capitulum LXXIX et cys et cetera **x** LXXIX **Ku** **1** operibus] bonis operibus **ux** quia] qui **K Gh** **2** flosculi] sunt **P** **3** aut cuius] alicuius **V** **4** videtur michi **Kux Gh** habitare] intrare **P** **5** viderunt resuscitatum **Gh** viderit **P** **6** item] ita **V** est *om.* **ux q Gh** corporaliter oderunt **P BOA^b ante corr. Y** hostes habebat **Gh**

spirituales, scilicet demones, qui nunquam desiderant amici Dei fieri et illi eum oderunt spiritualiter —, **7** ita etiam quicumque nunc a viciis mortalibus resurrexerint, seruare volentes castitatem et fugere superbiam et cupiditatem, duplex odium incurrunt.

8 Nam dupliciter homines qui Dei inimici sunt eis nocere volunt corporaliter, et dyaboli etiam duplici modo eos dampnare seu nocere conantur spiritualiter. **9** Primo namque homines mundani verbis suis vituperant eos. Secundo etiam, si possunt, libenter eos operibus suis molestant, ut sic eos sibi in vita et actibus similes faciant, retrahendo eos a bonis inceptis. **10** Set homo Dei sic nouiter conuersus ad vitam spiritualem istos malignos homines optime vincere potest, si contra verba sibi contraria pacienciam habuerit et si tunc frequencius et feruencius opera bona spiritualia et diuina ipsis videntibus exercuerit.

11 Demones etiam aliis duobus modis ipsum decipere nituntur. Primo, quod summe desiderant, ut ipsum nouum seruum Dei reciduum faciant ad peccata. **12** Quod si hoc nequierint, tunc ipsi demones ad hoc sollicite laborant, ut irrationabiliter et indiscrete ille sua bona opera perficiat scilicet in vigilando vel abstinencias indiscretas ultra debitum modum indiscrete faciendo, ut sic eius vires cicius euacuentur et in diuinis laboribus sit infirmior.

13 Contra primum est optimum remedium ipsa frequens et pura suorum peccatorum confessio et pro delictis vera cordis interna contritio. Contra secundum optimum remedium est talis humiliacio, videlicet ut magis velit alicui seniori spirituali obedire quam se personaliter regere in suis operibus et penitenciis faciendis. **14** Et vere hec medicina est valde proficua et optima in tantum, quod etiam si adhuc indignior esset dator consilii quam acceptor, et tunc certissime sperandum est, **15** quod ipsa diuina sapiencia, que Deus est, per suum adiutorium cooperabitur datori consilii ad illa

spiritales **ux** **8** eos *om.* **Kux** **9** sic] sicut **P** scilicet **V** et *om.*
P **10** spiritualem] specialem **P** frequencius et *om.* **V** bona opera
Gh **11** etiam *om.* **P** aliis] hiis **V** ipsum *om.* **Gh** ipsos **P** quod] quia
K Gh **12** quod] qui **Gh** solliciti **A^b u** opera *om.* **K** in vigilando]
vigilando **V** modum debitum **ux** vires cicius eius **V** sit] fiat **ux** **13**
pura et frequens confessio suorum peccatorum **ux** **14** esset] est **BOA^b**
15 est deus **Gh** per] super **ux**

conferenda consilia, que utilissima fierent acceptori, si ambo ad Dei honorem et gloriam perfectam voluntatem habuerint.

16 Nunc igitur, amice dilecte, quoniam ambo scilicet tu et ego de peccatis surreximus, deprecemur Deum, ut nobis ambobus diuinum adiutorium donare dignetur michi in dicendo et tibi in obediendo. **17** Et tanto magis super hoc Deus rogandus est ex eo, quod vos, qui estis diues, sapiens et nobilis, dignatus fuistis me indignam et modicum intelligentem atque ignotam consulere. Et vere spero, quod Deus vestram humilitatem velit respicere et ad corpus et animam vobis utile facere, quod ad suum honorem vobis scribo.

Informacio discreta et utilis ad quendam clericum de modo viuendi tam spiritualiter quam corporaliter a Christi sponsa edita, sibi a Deo inspirata. Capitulum LXXX.

1 Primo igitur vobis consulo, ut maneatis in hospicio vestro prope ^A ecclesiam vestram sancte Marie Virginis, unum famulum tantum tecum habeas et totum illud, quod deductis necessariis expensis de tuis redditibus superfuerit, statim reddas tuis creditoribus eisdem de debitis plenarie satisfaciendo, **2** quoniam non est licitum nec rationabile multas pecunias dare pauperibus seu diuitibus amicis et parentibus, priusquam omnia debita plene fuerint persoluta. **3** Et quando debita tua totaliter persoluta fuerint, tunc omnia que tibi et famulo tuo deductis expensis superfuerint ad Dei honorem distribue pauperibus et indigentibus.

honorem dei **ux** habuerint voluntatem **K** **16** igitur] autem **K Gh** re-
surreximus **P** **17** est *om.* **V** fuisti **K** fuit **x** ignotam] ignaram **O x**
animam] ad animam **Gh**

Cap. LXXX habent **PVY BOA^b Kux q Gh** **R** Informacio discreta **VY BOA^b**
atque **P** *in rubricarum tabulis*] Informacio diuinitus reuelata sponse valde (*valde om.* **K**)
discreta **P Kux q Gh** clericum] clericum suum deuotum **P** corporaliter quam
spiritualiter **BOA^b** a christi sponsa edita sibi a deo inspirata *deest* **P Kux q Gh** *haec*
verba tamen habet **P** *in rubricarum tabulis* Capitulum LXXX **PV B x q Gh** *ante rubr. tpt*
A^b LXXX capitulum **Y O LXXX Ku** **1** vobis consulo] consulo tibi **K Gh** consulo
vobis **x** maneat **K Gh** vestro] tuo **K Gh** vestram] tuam **K Gh** tecum
tantum **q** tecum tamen **ux** et] ut **Gh** redditibus] redditus **ux** superfluerit
Gh **3** tunc omnia que tibi et famulo tuo deductis expensis superfuerint *om.*
ux expensibus **P**

matutinum de beata Virgine et alias deuociones tibi placitas dicas, donec conueniant canonici in choro ad psallendum. Et melius est, quod tu cum primis ad ecclesiam venias quam cum ultimis. **13** Deuote igitur cantando matutinum de tempore et honeste usque ad finem stare debes et interdum sedere, sicut decens est, set minime loquendo, nisi aliquid a te interrogatum fuerit, **14** et tunc cum paucissimis verbis respondeas et non clamorosis excluso quolibet iracundie atque impaciencie signo, si fieri poterit. **15** Multum enim te ordinares honeste, si esses in presencia alicuius domini temporalis et terreni, et idcirco multo magis debes cum omni honestate et modestia et humili reuerencia interna et eciam exteriori stare in presencia et seruicio eterni Regis celorum semper et ubique presentis et omnia videntis. **16** Et si forte necessitate compulsus fueris super magnis rebus te aut alium tangentibus ad loquendum in ipsis mediis horis, tunc de choro exeas et quid tibi videtur paucis verbis extra chorum sine clamore respondeas sine mora in tuum stallum chori redeundo. **17** Et si poteris, ordina, ut illud negocium ad expediendum in alio loco et tempore suspendatur, ne cultus diuinus et honor Dei diminuatur et impediatur. **18** Caue eciam, ne vadas gyrovagando per ecclesiam quasi spaciando, huc et illuc ambulando, dum cantantur hore. Hoc enim est inconstantis et gyrouagantis animi et tepidi spiritus et modice caritatis et deuocionis.

19 Tempore autem interualli, scilicet inter horas, tunc ora vel lege **D** aliqua utilia anime et deuota vel aliis proficua hoc iugiter obseruando, **20** quod ab hora, qua surgis a loco tuo ad matutinum, nullis te libenter operibus implices nisi cantui, lecture, oracioni vel studio, donec summa missa fuerit finita, nisi forte in capitulo vestro inter vos de aliquibus sit tractandum super rebus ecclesie seu meliori statu et ordinatione faciendum. **21** Deinde celebrata summa missa de corporalibus utilitatibus et commodis atque honestis consolacionibus virtuosis loqui et confabulari bene conuenit.

deuociones] oraciones deuotas **BOA^b** deuotas oraciones **K** conueniunt **Gh**
13 interrogatum a te **Gh** **15** cum] in **ux** interna *om.* **P** in marg. suppl. **Y²**
interiori **ux** semper et] semper **ux** **16** aut] vel **K Gh** autem **ux** quid]
quod **PY A^b K Gh** quidquid **B** redeundi **P** **17** et impediatur] vel impediatur
Gh **18** dum] cum **K Gh** **19** tunc ora *om.* **P** iugiter] iungitur
P **20** loco] lecto **K Gh** cantui] cantui et **K** missa summa **V**
faciendum] fiendorum **V**

22 Quando autem intratis ad mensam, legantur benedicciones mense. Et siue tu fueris hospes alterius siue tu hospites habueris, incipias inter fercula primum in mensa loqui de Deo vel de sua dignissima Matre aut de aliquo sancto **23** pro edificacione et utilitate commensalium et eciam seruatorum mense ad minus unum verbum vel duo, aut eciam aliqua de Deo vel de sua Matre aut de sanctis Dei ab aliis interroga. **24** Et adhuc, dum solus fueris in mensa astante tuo famulo, similiter facias et hoc habeas pro leccione, que conuescentibus fratribus in monasteriis solet legi. **25** Facta autem comestione et graciis Deo redditis et benefactoribus et tunc de rebus seu negociis te tangentibus, cum quibuscumque personis honestis tibi placet, per aliquam breuem horam loquere.

26 Et postea statim ingredi cubiculum tuum et flexis quinque tuis genibus legas quinque Pater Noster et quinque vicibus Ave Maria propter vulnera Domini nostri Ihesu Christi et propter dolores sue Matris. **27** Deinde medietatem temporis, quod est usque ad vespervas, ad studendum aut legendum atque ad quiescendum aliquantulum habeas, nisi forsam ab amicis tuis propter aliqua eos tangencia fueris impeditus, **28** et aliam medietatem temporis predicti ad spaciandum habeas pro consolacione honesta corporali, ut forcior efficiaris ad laudem Dei.

E 29 Deinde, cum pulsatur ad vespervas, statim ad officium decantandum ad chorum ecclesie intres ita te habendo in choro, sicut prius supradictum est, et dicto completorio omni die pro mortuis vigiliis legas cum tribus leccionibus ante cenas. **30** Facta autem cena exercitare in talibus moribus, sicut dictum est de prandio. Post gracias vero ad spaciandum vadas loquendo utilia et consolatoria verba, donec dormitum ire volueris. **31** Et tunc eciam, antequam ad lectum vadas, pone te ante lectum tuum et ibi deuote dices quinque

22 intras **K Gh** hospites] hospes **P** **23** seruatorum] seruiorum **V x**
interrogata **O Kux** **24** monasterio **PVY** **25** et tunc de rebus seu negociis] tunc de **K**: et *anacoluthon est de ante negociis add.* **Gh** te] tibi **PVY q**
quibuscumque] quibusdam **K** tibi] si **K** loquere] loqui potes **K** **26** tuis
om. **K Gh** quinque vicibus om. **K** **27** vespervas **VY B q** aut legendum
om. **V** vel legendum **K Gh** forsam (*sic*) **PV** eos] eis **V** **28** habeas om.
K honesta consolacione **Kux q Gh** **29** vespervas **VY B q** prius om.
K omni om. **P** **31** dices] dicens **V in** dicas *corr.* **Y²** dicas **Kux q Gh**

vicibus Pater Noster et quinque Aue Maria pro passione Ihesu Christi et postea intra lectum tuum et corpori tuum de sompno et quiete tantum tribue, quod non urgearis vigiliis temporibus propter quietis et sompni breuitatem dormire.

32 Omni autem sexta feria legas deuote septem psalmos cum letania et illa die tribue quinque denarios quinque pauperibus indigentibus pro reuerencia quinque vulnerum Ihesu Christi.

33 Preterea, frater et amice carissime, consulo tibi, ut ^F infrascriptam abstinentiam habere velis per hunc annum pro peccatis propriis. **34** Primo totam quadragesimam ieiunes omni die ad unam comestionem in piscibus et similiter in aduentu Domini, omnes vigiliis beate Marie in pane et aqua, vigiliis apostolorum in piscibus, omnes quartas ferias ad unam comestionem in caseo et ouis et piscibus, **35** omni sexta feria in pane et vino tantum – et si forte magis libuerit aquam quam vinum cum pane habere, hoc tibi non dissuadeo –, omni die sabbati in piscibus et oleo ad unum prandium. **36** Dominico autem die et die Lune et Martis et die Iouis bis in die comede de carnibus, dum tamen ab Ecclesia non precipiatur ieiunare.

37 Nota, frater dilecte, quod propter tria hec omnia tibi scribere et consulere decreui. Primo, ut inuidia Dyaboli et eius astucia te ad hoc non traheret, quod te ipsum ita subito totum consumeres, quod sensus tui atque vires cito deficerent, et postea tota vita tua Deo minus seruire, quam oporteret. **38** Secundo, quod si mundani homines in tuis sensibus aut viribus ex nimio labore defectum aliquem in te notauerint aut eciam in laboribus inceptis te attediari conspexerint, abhorrent et pertimescerent diuinis laboribus se subicere. **39** Tercio, quia spero opera tua ex eo magis Deo placere, quia potius eligis alterius consilio humiliter acquiescere quam te ipsum personaliter tuo proprio iudicio regere.

et quiete *om.* **K** non *om.* **ux** **32** letaniis **V Gh** illo die **K Gh**
 quinque denarios tribue **Gh** ihesu *om.* **K** **33** abstinentiam *om.* **V**
34 marie] marie virginis **B u** virginis marie **x** ad unam comestionem *om.* **ux** unam
om. **Gh** et ouis] ouis **Gh** **36** dominica **V** die lune] in die lune **Gh**
 tamen] tantum **K** **37** omnia *om.* **Gh** et consulere] consulere **V** totum
om. **V** quod sensus] ut sensus **P** *post corr.* **Y²** tota] in tota **Gh** tua vita **K**
q **38** sensibus aut] sensus ac **P** eciam *om.* **K Gh** attediare **P**
39 deo magis **Gh** placere deo **V** quia] quod **BOA^b**

Responsio, ut credo, Virginis ad sponsam de tribus hominibus, pro quibus sponsa ad Deum intercedebat; et que sunt lacrimae meritorie et que non; et qualiter caritas Dei augmentatur ob meditationem Christi humilitatis; et quomodo timor quamuis non filialis nec inicialis sit bonus.
Capitulum LXXXI.

1 “Ille homo est quasi saccus plenus aristas, de quo si una arista
 A auferretur, apponerentur in eo decem. Talis est ille homo pro quo
 rogas, quia ipse dimittit unum peccatum ex timore set addit decem
 propter honorem mundi. **2** De altero vero homine pro quo postulas,
 respondeo tibi, quod non est consuetudo putridis carnibus preciosa
 salsamenta apponere. Rogas quippe dari sibi corporales tribulationes
 propter utilitatem anime sue, set voluntas sua contraria est petitioni
 tue. **3** Ipse quippe appetit honores mundi magisque desiderat diuicias
 quam spiritualem paupertatem et voluptas est ei dulcis. Propter quod
 anima eius est putrida et fetens coram me; et ideo non pertinent ei
 salsamenta preciosa, que sunt iusticie tribulationes. **4** De tercio
 quoque homine, in cuius oculis vides lacrimas, respondeo eciam tibi,
 quia tu vides corpus et ego intueor cor. **5** Sicut enim tu vides, quod
 aliquando tenebrosa nubes procedit de terra et trahit se in celum
 subtus solem, et ista nubes producit de se triplicem humorem scilicet
 pluuium, niuem latam et grandinem — postea vero euanescit nubes,
 B quia de immundicia terre orta erat —, **6** sic tali nubi comparatur
 omnis homo, qui in peccato et voluptate nutritus est usque ad

Cap. LXXXI habent PVY BOA^b Kux Fq Gh rubrica et verba aliquot textus desunt F
declaracionem habent Kux qU^a F Gh R rubrica: Informatio discreta et utilis ad
quendam clericum de modo viuendi tam spiritualiter quam corporaliter a christi sponsa edita
sibi a deo inspirata P Deum] dominum ux et qui] qui OA^b dei om. ux
ob] ad ux humilitatis christi V q sit] sis V Capitulum LXXXI PV B u q Gh
ante rubr. tpt A^b LXXXI capitulum Y O LXXXI K sequitur aliud et cys scilicet capitulum
x 1 Ille homo] si ille P homo supra lin. suppl. Y² auferetur P O x ante
corr. q quia om. K unum om. K set om. P in ras. suppl. Y² 2
postulas] tu postulas V Gh dare Gh est contraria P ux 3 quam spiritua-
lem: his verbis denuo incipit F ei] ad cam K preciosa salsamenta BOA^b K
iusticie] iustorum K 4 quia] quod ux 5 quod] quando ux quod
aliquando om. P sole P de] ad P pluuiam P latam om. ux erat] est
K ex erant x ex est corr. q

senium. Veniente autem senio incipit timere mortem et cogitare periculum suum set tamen in animo est ei delectabile peccatum.

7 Ergo sicut nubes trahit de se immundicia terre in celum, sic consciencia talis hominis trahit se de immundicia corporis id est peccati ad consideracionem sui et dat de se triplices lacrimas. **8** Prime comparantur aque; que sunt pro hiis, que carnaliter diligit homo, utputa si amittit amicos et bona temporalia vel salutem suam, et quia tunc amaricatur de Dei dispositione et permissione, ideo effundit multas lacrimas indiscrete. **9** Secunde lacrimae comparantur niui, quia quando homo incipit cogitare pericula corporis sui imminencia penamque mortis et inferni miserias, tunc incipit plorare non ex caritate set ex timore. Et ideo, sicut nix cito dissoluitur, sic eciam cito tales lacrimae dissoluuntur. **10** Tercie lacrimae assimilantur grandini, quia quando homo cogitat, quam dulcis est et fuerat sibi voluptas carnalis et quod amissurus est eam quanta eciam consolacio est in celis, **11** incipit plorare dispendium dampnacionis et amissionis sue non curans plorare de inhonoracione Dei, si Deus amitteret animam, quam redemit sanguine suo, nec curans, utrum Deum videret post mortem an non, dummodo unam mansionem obtineret in celo vel in terra, ubi non sentiret penam set haberet eternaliter suam voluptatem. **12** Ideo tales lacrimae bene simulantur grandini, quia cor talis hominis nimis durum est et nullum calorem caritatis habet ad Deum. Ideo nec tales lacrimae trahunt animam in celum.

13 Set nunc ostendere tibi volo lacrimas, que trahunt animam in celum; que simulantur rori. Nam aliquando vapor quidam procedit de dulcedine terre et ascendit in celum trahens se subtus solem; **14** qui de calore solis factus humidus iterum descendit in terram et omnia terre nascencia fructifera facit; et istud vocatur vobiscum ros, sicut patet in foliis rosarum, que apposita ad calorem primo dant ex se humorem et postea descendit humor.

6 delectabile est ei **Kux Fq Gh** **8** sunt] fiunt **F** et bona] aut bona **Kux Fq**
Gh tunc *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y²** permissione] promissione **ux** **9**
plorare] plorare et **F** ex timore] timore **F Gh** dissoluitur] soluitur **P** tales
lacrimae cito **x** tales anime cito **u** lacrimas **P** **10** quanta] quarta **ux**
11 suo sanguine **F Gh** utrum] verum **P** **12** habet *om.* **P** ideo] et ideo
ux in celum] ad celum **K** **13** in celum] ad celum **P** **14** factus] fatus
V primum **PY BOA^b**

15 Sic est et de viro spirituali. Omnis quippe, qui cogitat terram illam benedictam, que est corpus Christi, et verba illa, que Christus ore proprio loquebatur, **16** qualemque gratiam fecit in mundo et quam amaram penam pertulit commotus amoris ardore pro animabus nostris, tunc caritas, quam habet ad Deum, cum magna dulcedine vadit in cerebrum, quod similatur celo. **17** Cor quoque eius, quod comparatur soli, impletur diuino calore oculique eius implentur lacrimis, plorans se offendisse tam infinite bonum et benignum Deum, magis iam volens omnem penam pati ad honorem Dei quam omnia delectamenta habere et carere Deo.

18 Itaque iste lacrimae bene comparantur rori cadenti, quia tribuunt virtutem faciendi opera bona et fructificant in conspectu Dei. Et sicut flores crescentes trahunt in se rorem cadentem, et flos includitur in rore, sic etiam lacrimae, que ex diuina caritate funduntur, claudunt Deum in anima et Deus animam in se trahit.

D 19 Verumptamen bonum est timere propter duo. Primo, quia tanta possent esse bona opera facta ex timore, quod trahunt postea aliquam scintillam gratiae in cor ad obtinendam caritatem, sicut per similitudinem intelligere poteris, **20** quasi esset unus aurifaber imponens aurum stateris mundum, ad quem veniens carbonarius dixit: 'Domine, carbones ad opus tuum habeo. Da michi precium, quantum valent!' **21** Respondit ille: 'Carbones taxati sunt, quantum valeant.' Et dato auro illi pro precio aurifaber disposuit carbones ad opus suum, aurum vero ille ad victum suum.

22 Sic est et in spiritualibus. Nam opera facta sine caritate simulantur carbonibus, caritas vero auro. Ideo omnis, qui facit opera bona ex timore habens tamen desiderium acquirendi sibi salutem anime cum eis, **23** iste, licet non desideret Deum in celis set timet

15 est et] est **K** viro spirituali] spirituali homine **F** **16** amoris ardore] ardet amore **P** ardoris amore **ux Fq Gh** nostris *supra lin. suppl.* **V** vestris **P** **17** eius quod *om.* **V** quod **Y** oculique eius] oculi quoque eius **B** oculique **x q** carere] tacere **P** **18** bona opera **BO u F Gh** rore] rori **P** in animam **PY BOA^b u Fq** **19** possunt **F Gh** traherent **K** **20** mundum stateris **F Gh** mundum statere **u** statere mundum **x** quantum valent (21) respondit ille carbones taxati sunt *om.* **F** valent] habent **V** **21** ille] illi **ux** illi auro **F Gh** **22** et **VY om.** **P** enim **BOA^b Kux Fq Gh** bona opera **P** acquirendi *om.* **V** anime] eius **B** **23** iste *om.* **F** desiderat **ux**

hospitari in inferno, nichilominus habet opera bona set frigida et apparent quasi carbones in conspectu Dei. **24** Deus vero comparatur aurifabro: qui scit in spiritali iusticia, quibus modis bona opera remuneranda sunt vel quali iusticia caritas Dei acquiratur. **25** Ipse eciam in prouidencia sua sic ordinat, quod propter bona opera ex timore facta homini datur caritas, quam homo postea disponit ad salutem anime sue. **26** Ergo sicut caritatius aurifaber utitur carbonibus ad opus suum, sic Deus frigidis operibus utitur ad honorem suum.

27 Secundo bonum est timere, quia quot peccata homo dimittit ex timore, a tot peccati penis liberabitur in inferno. Attamen quia caritatem non habuit, ideo nec iusticiam habet ad ascendendum in celum. **28** Nam cuius voluntas talis est, quod, si posset, vellet eternaliter viuere in mundo, in eius corde caritas Dei nequaquam est et facta Dei quasi ceca sunt ante ipsum. Ideo mortaliter peccat et iudicabitur in infernum. **29** Attamen ardere non tenetur in penis set sedere in tenebris, quia omisit peccatum ex timore, set non senciet gaudium celi, quia non desiderabat illud, quamdiu vixit. **30** Propterea sedebit sicut cecus et mutus et sicut homo sine manibus et pedibus, quia eius anima intelligit malum inferni et modicum de gaudio, quod est in celo.”

Declaracio.

31 Hec reuelacio est de tribus militis. Primus fuit de Scania, de quo facta est reuelacio talis: Domina Birgitta vidit animam vestitam quasi cocco bis tincto set guttis paucis quasi nigris respersam, et cum vidisset eam, statim euanuit a conspectu eius. **32** Iterum post tres dies vidit eandem animam totam rubeam set quibusdam gemmis quasi aureis interlucentibus effulgentem. Cumque miraretur domina ad hec, dixit Spiritus Dei: **33** “Hec,” inquit, “anima detenta fuit curis

nichilominus] nichilominus tamen **F Gh** bona opera **F Gh** **24** caritas e
 caritatis *corr.* **P** caritatis **Y** **25** ipse] item **P** *ex* item *corr.* **Y**² postea homo **Kux**
F Gh **27** a] et **B** *om.* **x** **28** est talis **F Gh** nequaquam caritas dei est
ux in infernum] ad infernum **Kux Fq Gh** **29** set] et **K** omisit] emisit **u**
 comisit **x** **30** mutus et cecus **K** declaracio] libro quarto in fine lxxxj
 capituli **U**^a *om.* **u** addicio lxxii **F** **31** est de] facta est de **U**^a paucis guttis **F**
Gh **32** iterum] item **F Gh** animam *om.* **F** totam *om.* **ux** cumque]
 cum **ux** **U**^a

mundi; set habens fidem veram venit ad indulgencias Rome ea intencione, ut obtineret caritatem et diuinam dileccionem et voluntatem amplius scienter non peccandi. **34** Ideo quia vidisti animam vestitam cocco bis tincto significat, quod ante mortem corporis obtinuit diuinam dileccionem, licet imperfectam. **35** Quod vero vidisti eam respersam guttis nigris significat, quod ipsa quadam affeccione carnali mouebatur ad parentes carnales et videre patriam suam. Attamen omnem voluntatem suam commisit michi. Ideo meruit purgari et ad sublimiora preparari. **36** Quod vero vidisti interlucentes gemmas in rubeo colore significat, quod propter bonam voluntatem et effectum indulgenciarum istarum appropinquabat corone desiderate.

G **37** Vide ergo, filia, et considera, que bona faciunt indulgencie huius urbis hominibus illis, qui veniunt intencione sancta huc propter eas. **38** Nam si donarentur alicui mille milia annorum, sicut et donantur propter fidem et deuocionem veniencium, adhuc non esset digna ponderacio ad obtinendam diuinam caritatem sine gracia Dei. **39** Que quidem caritas veraciter donatur et promeretur propter indulgencias istas, quas sancti mei promeruerunt sanguine suo.”

40 De secundo milite in eadem reuelacione (hic fuit de Hallandia) Filius Dei loquitur: “Quid tibi dixit ille magniloquus et flabellum ventorum? Nonne quod multi dubitant de sudario meo, utrum verum sit an non? **41** Dic ergo ei constanter quatuor, que dico. Primum est, quod multi thesaurizant et nesciunt quibus. Secundum est, quod omnis, qui talentum Domini commissum non expendit hylariter set custodit inutiliter, incurrit iudicium. **42** Tercium est, quod ille qui plus diligit terram et carnem quam Deum non erit in consorcio eorum, qui
H esuriunt et siciunt iusticiam. Quartum est, quod omnis, qui clamantes

42 esuriunt et siciunt iusticiam: Mt. 5,6

33 veram fidem **F Gh** dileccionem **ux F Gh** delectacionem **K qU^a** (cfr infra, §34)
voluntatem *in marg. suppl.* **K² om.** **ux qU^a** peccandi] peccare **ux** **34** quia]
quod **Kux U^a** **35** quadam *om.* **qU^a** **37** ergo] igitur **ux qU^a** in-
dulgencie *supra lin. suppl.* **U^a post** huius urbis *in marg. suppl.* **q** huius urbis indulgencie
ux **40** hic] qui **K Gh** de secundo milite ... halandia *rubricator scripsit* **ux**
dixit tibi **ux** sit verum **Gh** an] vel **U^a** **41** quod multi] multi **u**
qU^a **42** eorum] illorum **U^a** clamantes] clamantem **u** clamorem **x**

non exaudit, clamabit ipse et non exaudietur. **43** De sudario meo sciat, quod sicut sudor sanguinis mei de corpore meo fluxit imminente passione mea, quando rogavi Patrem, sic iste sudor exiit de facie mea propter qualitatem rogantis me ad consolacionem futurorum.”

44 Tercius miles eiusdem reuelacionis fuit de Swecia, de quo est ista reuelacio. Filius Dei loquitur: “Scriptum est, quod vir saluatur per fidelem mulierem. Sic uxor huius viri cucurrit et rapuit virum suum de faucibus Dyaboli ambabus manibus. **45** Nam una manu eripuit eum de Dyabolo, lacrimis scilicet et oracionibus et operibus caritatis. Alia manu eripuit eum ammonicionibus suis et exemplo et informacione ita, quod iam appropinquat vie salutis. **46** Propterea sunt ei tria considerata, que scribuntur in lege vulgari. In illa enim sunt tria membra: unum, quod intitulum possidere, aliud vocatur vendere, tertium est emere. **47** In primo membro, quod est I possidere, dicitur, quod nichil iuste possidetur, nisi quod iuste acquiritur. Quidquid enim acquiritur per subdolas adinuenciones, per occasiones malicie, per minora precia, talis adquisicio non est Deo grata. **48** Secundum membrum vocatur vendere. Quandoque aliqua res venditur propter inopiam et timorem, quandoque propter violenciam et iudicia iniusta. Talis consciencia est scrutanda, si compassio et caritas est in mente. **49** Tertium membrum vocatur emere. Qui enim aliquam rem emere voluerit, scrutari debet, si res illa, qua aliquid emitur, iuste quesita est. Nam in lege non fuit acceptum, quidquid iniqua exaccione fuit acquisitum. **50** Ideo iste ista tria predicta scrutetur diligenter in animo suo et sciat pro certissimo, quod redditurus est michi rationem de omnibus et eciam de hiis, que

43 sudor sanguinis mei: Lc. 22,44
7,14.

44 vir saluatur per fidelem mulierem: 1 Cor. 7,14. **46** scribuntur in lege vulgari: *MELL*, p. 54, 1–6.

44 tercius miles ... ista reuelacio *rubricator scripsit ux* ista] talis **K** fidelem] fidem
ux **45** dyabolo *e manu dyabolo corr. q* manu dyaboli **K Gh** lacrimis] cum
lacrimis **Gh** cum *ante lacrimis supra lin. suppl. F* scilicet *om. F* **46** ei] et
Gh tria *post considerata tpt K om. qU^a* **48** propter violenciam] per violen-
ciam **U^a** **50** redditurus est michi rationem de omnibus ... (51) ... sciat quod *om.*
K

parentes sui reliquerunt sibi, si ea plus propter mundum et ultra debitam utilitatem expenderit quam propter Deum. **51** Iste eciam sciat, quod redditurus est michi rationem de milicia sua, qua intentione eam receperit et quomodo eam tenuerit et quomodo votum suum, quod michi vouit, adimpleuit.”

Christus loquens sponse dicit ei, quod anima deuota debet habere sicut sponsa os delectabile, aures mundas, oculos pudicos et cor stabile, exponens omnia dicta membra spiritualiter valde pulchre. Capitulum LXXXII.

- A **1** Filius loquitur: “Tu debes habere sicut sponsa os delectabile, aures mundas, oculos pudicos et cor stabile. Sic et anima debet esse disposita. Eius enim os est mens munda, ut ibi nichil intret, nisi quod michi placet. Sit quoque os, id est mens, delectabilis ex odore bone cogitationis ex sedula memoria mee passionis. **2** Sit eciam mens sicut os rubicunda, id est feruens diuina caritate, ut que intelligit operetur. Nam sicut os pallidum nullus osculari desiderat, sic nec anima, nisi faciat bona opera ex bona voluntate sola, nequaquam michi placet. **3** Mens eciam sicut os habere debet duo labia, id est duas affectiones: unam, qua desideret celestia, aliam, qua contempnat omnia terrena. Palatum vero anime inferius debet esse timor mortis, qua separatur anima a corpore. Et qualis tunc teneretur esse constituta? Palatum autem superius sit timor iudicii terribilis.
- B **4** Inter hec duo lingua anime versari debet. Que vero est lingua anime nisi frequens consideracio misericordie mee? Ergo, quando

51 iste eciam] item **u** **U**^a ita **x** iste **q** recepit **F Gh** adimpleuerit *expectes*
Cap. LXXXII habent **PVY BOA**^b **Kux Fq Gh** **R** deuota anima **Kux q Gh**
os] omnis **Y** Capitulum **LXXXII PV B u q Gh** *ante rubr. tpt.* **A**^b *om.* **x** **LXXXII**
capitulum **Y O LXXXII K F** *rubricam om.* **F** **1** et cor stabile **VY A**^b **K** cor
stabile **P BO ux q** et stabile cor **F Gh** nichil ibi **F** sit] sic **P** id est] id
Gh **2** sit] sic **P x** sicut] siue **V** in sit *perperam corr.* **P** os *om.* **P** in *margin.*
suppl. **Y**² que] qui **Gh** pallidum os **F Gh** sola *om.* **K** **3** debet
habere **V** desiderat **K Gh** *ante corr.* **F** contempnet **x q** contemnit **Gh** tenetur
O F Gh timor] tremor **PY BOA**^b **4** que] quid **K** quando consideras]
quando desideras **P** considera **F Gh**

consideras misericordiam meam, quomodo te creauit et redemi, quomodo te pacior, cogita etiam, quam districtus iudex sim, qui nichil dimitto impunitum, et cogita, quam incerta est hora mortis. **5** Oculi anime sint simplices sicut columbe, que iuxta aquas circumspicit accipitrem; id est cogitatio tua semper sit circa caritatem et passionem meam et circa opera et verba electorum meorum, in quibus intelliges, quomodo te Dyabolus decipere poterit, ut nunquam de te sis securus. **6** Aures tue sint munde, ut scilicet non affectes audire scurrilia vel risu digna. Cor vero sit stabile, ut non timeas mortem seruando fidem, non erubescas de obprobrio mundi, non turberis de dampno corporali propter me, Deum tuum.”

Christus loquens sponse dicit ei, quod ipsa debet diligere eum sicut seruus bonus dominum suum, sicut filius bonus patrem et sicut uxor fidelis maritum suum, que nunquam ab eo debet separari; et exponit omnia spiritualiter et utiliter. Capitulum LXXXIII.

1 Filius loquitur: “Ego diligo te sicut dominus bonus seruum suum et sicut pater filium et sicut vir uxorem. Dominus enim dicit seruo: ‘Dabo tibi vestes, victum congruum et laborem moderatum.’ **2** Ad filium autem dicit pater: ‘Omnia mea tua sunt.’ Vxori vero dicit vir: ‘Requies mea requies tua et consolacio mea consolacio tua est.’

3 Quid igitur isti tres respondebunt pro tanta dileccione? Vtique seruus, si bonus est, dicturus est domino: ‘Quia seruilis sum

Cap. LXXXII: 5 simplices sicut columbe: Mt. 10,16.

Cap. LXXXIII: 2 Omnia mea tua sunt: Lc. 15,31

redemi] redemi et **V** quam] qua **V** quomodo **ux** sim] sum **Kux F Gh** **5**
 anime *om.* **V** iuxta] circa **K Fq Gh** aquam **ux** circumspicit] conspicit **F**
Gh dyabolus te **BOA^b** **6** scilicet *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y²** vel] seu **F K**
Gh sit *om.* **P**

Cap. LXXXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** *ei om.* **P Kux q Gh**
 fidelis uxor **Kux q Gh** suum *om.* **K** debet ab eo **x Gh** omnia] omnia
 supradicta **Kux q Gh** Capitulum LXXXIII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LXXXIII
 capitulum **Y O** LXXXIII **K F** *om. x* *rubricam om.* **F** **1** dominus bonus
 seruum] dominus bonum seruum **BOA^b** bonus dominus seruum **F Gh** sicut vir] vir
K **2** et *om.* **V** est *om.* **V K q** **3** igitur] ergo **ux** seruilis] seruus
P similis **x**

condicionis, magis tibi seruiam quam alteri.’ **4** Filius vero dicturus est patri: ‘Quia omne bonum habeo a te, ideo a te separari nolo.’ Vxor autem dicet marito: ‘Quia de labore tuo sustentor, calorem de pectore tuo habeo et dulcedinem in verbis, ideo magis mori volo quam a te separari.’

5 Ego autem Deus sum vir iste. Anima vero est sponsa mea, que consolari debet in requie mea, refici cibo deitatis mee, ad quam pertinet omnia tormenta magis sustinere quam se a me separare, quia **B** sine me nec habet consolacionem nec honorem. **6** Set ad coniugium duo pertinent: primo bona, unde sustententur coniuges, secundo filius, qui recipiat eorum hereditatem, seruus vero sit ad obsequium faciendum, sicut legitur de Abraam, qui ex eo, quod non habebat filium, turbabatur.

7 Itaque anima tunc habet bona sustentacionis, quando virtutibus plena est. Habet eciam filium, quando habet racionem discrecionis, scilicet discernendi virtutes a viciis, et quando discernit secundum Deum. **8** Habet et seruum, id est carnalem affectum, qui non viuit secundum concupiscenciam carnis set prout expedit corpori et secundum quod anima perficiatur.

9 Igitur diligo te sicut vir uxorem, quia requies mea requies tua. Ideo tuum est omnem tribulacionem magis libenter sustinere quam me ad iram prouocare. Diligo quoque te sicut pater filium, quia dedi tibi discrecionem et liberam voluntatem. **10** Diligo quoque te sicut dominus seruum, cui precepi habere necessaria moderata et laborem temperatum. Set hic seruus, id est corpus ita insensatum est, quod magis velit seruire Dyabolo quam michi. Qui Dyabolus nunquam dat ei requiem a sollicitudinibus mundi.”

6 Abraam ... turbabatur: Gen. 15:3.

9 ad iram prouocare: Deut. 4,25.

4 patri] pater **P** habeo a] habeo de **F** autem *om.* **ux** **5** deus] dominus **Kux**
F Gh refici] et refici **V** magis *om.* **V** nec habet consolacionem] nec consolacionem habet **u** nec consolacio habet **x** non habet consolacionem **F Gh** **6** set *om.*
P coniuges sustententur **Kux Fq Gh** non habebat filium] filium non habuit **Kux** non
habuit filium **F Gh** **8** affectum] effectum **V** et *om.* **K** **9** diligo] ego
diligo **Kux Fq Gh** ideo] et ideo **V** quoque *om.* **K** tibi dedi **F Gh** **10**
quoque] eciam **Kux Fq Gh** precipit **ux** et *om.* **P** qui] quia **B Gh**

Christus loquens sponse dicit, quod tres fuerunt supplantati propter mulieres; quorum unus assimilatur asino coronato, alius habuit cor leporinum et tercius assimilatur basilisco; et ideo mulier debet esse subdita viro suo semper. Capitulum LXXXIII.

1 Filius loquitur: “Tres leguntur supplantati propter mulieres. Primus erat rex, quem amasia sua percussit in faciem, quando non arrisit sibi, quia fatuus erat et non refrenabat eam nec curabat de honore suo. Iste erat similis asino coronato, asino propter fatuitatem, coronato propter dignitatem. **2** Secundus erat Sampson, qui licet esset fortissimus, tamen a muliere victus est. Iste habuit cor leporinum, quia non potuit domare unam mulierem. **3** Tercius erat Salomon, qui fuit quasi basiliscus, qui visu interficit et speculo interficitur. Sic Salomonis sapiencia omnes excedebat, attamen facies mulieris occidit ipsum.

4 Ideo oportet, quod mulier subdita sit viro.”

Cap. LXXXIII: **1** rex: 3 Esdr. 4,26ff.; *Fem moseböcker på fornsvenska*, SMB I, p. 25. **2** Sampson: Iud. 16,15 ff. **3** basiliscus: Plin. *Nat.* 8,18 Salomonis sapiencia: 3 Reg. 4,29 ff. facies mulieris occidit ipsum: 3 Reg. 11, 1 ff.

Cap. LXXXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** dicit *om.* **V** tres fuerunt] fuerunt **x** sunt tres **Gh** propter] per **Kux Gh** quarum **V** habet **K Gh** simillabatur **V** assimilabatur **Y² A^b q** mulieres **P** mulier debet esse subdita viro suo semper] debet mulier semper subdita esse viro **Ku q Gh** debet mulier semper subdita esse **x** Capitulum LXXXIII *sive* LXXXIV **PV B u q Gh** *ante rubr tpt* **A^b** LXXXIII capitulum **Y** LXXXIII **O** LXXXIII **K F** sequitur capitulum LXXXIII **x** *rubricam om.*
F **1** asino *ante* propter *om.* **P** asino propter fatuitatem coronato *om.* **V x**
3 interfecit **P** omnis **P** occidit *ex* occiderat *corr.* **Y²** occidebat **P**

Christus loquens sponse dicit ei, quod ante eum sunt duo folia libri – in uno est scripta triplex Misericordia et in alio Iusticia – monens eam, quod, dum tempus habet, conuertatur ad misericordiam, ne postea puniatur a iusticia. Capitulum LXXXV.

1 Filius loquitur ad sponsam: “Ego sum creator omnium. Ante me sunt quasi duo folia. In uno scripta est Misericordia, in alio Iusticia. Itaque quicumque conteritur de peccatis et proponit ultra non facere, huic dicit Misericordia, quod Spiritus meus accendet eum ad faciendum bona opera. **2** Quicumque vero se vellet libenter separare ab istis vanitatibus mundi, hunc Spiritus meus feruenciolem facit. Eum vero qui paratus est eciam mori pro me, hunc Spiritus meus in tantum inflammabit, quod totus sit in me et ego in eo.

3 In alio autem folio scripta est Iusticia, que dicit: ‘Quicumque se non emendat, cum tempus habet, et scienter se auertit a Deo, hunc Pater non defendet nec propiciabitur ei Filius nec inflammabit eum Spiritus sanctus.’ **4** Ideo, cum tempus est, diligenter considera folium Misericordie, quia aut aqua aut igne purgabitur omnis, qui saluatur, id est aut modico penitencie labore in presenti tempore aut igne purgatorio in futuro, donec purgatus fuerit.

5 Scias eciam, quod ostendi uni homini, quem tu nosti, ista duo folia libri Misericordie et Iusticie, set iam ipse deridet folium misericordie mee et quod sinistrum est reputat esse dextrum; et sicut herodius super aues, sic ipse ascendere querit super omnes. **6** Et ideo

Cap. LXXXV: 5 herodius: Ps. 103,17; cf. also Maynus de Mayneriis, *Dyal. creat.* 51

Cap. LXXXV habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** ei om. **V** duo] quasi duo
K scripta est **Gh** in alio] alio **K** iustitiam **P** eam quod] eum ut **ux**
 Capitulum LXXXV **PV B u q Gh** ante rubr. tpt **A^b LXXXV** capitulum **Y O LXXXV K F** om.
x rubricam om. **F** **1** misericordia] anima **ux** conteritur] conuertitur **V**
 penitet **u** om. **x** faciendam **P** **2** eum vero qui] cum vero quis **K** **3**
 folio] filio **q** folia **Gh** defendit **PVY BOA^b** eum om. **ux Fq Gh** **4**
 saluabitur **Gh** aut modico] modico **V** purgatorii **K** **5** ipse iam **Fq**
Gh folium] folie **P** post corr. **Y²** folia **BOA^b**

timendum est sibi, nisi diligenter cauerit, quod ridendo morietur et cum bibentibus et ludentibus de mundo auferetur.”

7 Sic eciam post hoc euenit. Surrexit enim a mensa letus et nocte ab inimicis interfectus est.

Mater Dei loquitur dicens, quod ipsa est similis flori, a quo apes trahunt dulcedinem; apes enim sunt serui et electi Dei, qui continue ab ea trahunt dulcedinem gracie et habent spirituales alas et pedes et aculeum. Capitulum LXXXVI.

1 Mater loquitur: “Ego sum regina et Mater misericordie. Filius meus creator omnium tanta circa me dulcedine affectus est, quod omnium, que creata sunt, spiritualem michi dedit intelligenciam. **2** Ideo ego simillima sum flori, de quo apes maxime trahunt dulcedinem, a quo, quantumcumque colligitur, nichilominus ei dulcedo remanet. **3** Sic ego omnibus graciā impetrare possum et ego semper abundo. Verum eciam electi mei similes sunt apibus, quia tota deuocione circa honorem meum afficiuntur. **4** Ipsi enim quasi apes habent duos pedes, scilicet continuum desiderium augendi honorem meum, secundo laborant in hoc sollicite operando que possunt. **5** Habent eciam duas alas, scilicet reputando se indignos laudare me, secundo obediendo omnibus, que sunt ad honorem meum. Habent eciam aculeum, qui si defecerit eis moriuntur.

6 Sic amici Dei habent tribulaciones mundi, que ante finem vite propter virtutum custodiam non auferuntur ab eis, set ego abundans consolacione consolabor eos.”

6 nisi] quia nisi **P BOA^b** quia *ante* nisi *del.* **Y** cauerit diligenter **F Gh** irridendo **P BOA^b** mundo] domo **K** 7 hec **K q** letus] lectus **V**
Cap. LXXXVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** continue] cotidie **Kux q Gh** trahunt ab ea **ux** et pedes et aculeum *om.* **K** et aculeum *om.* **Gh**
 Capitulum LXXXVI **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** LXXXVI capitulum **Y O LXXXVI K F**
om. x rubricam om. **F** **1** mater] mater dei **ux** regina] regina celi **F**
 quod] ut **PVY** dedit michi **V q Gh** **2** flori] flos **P** de] a **ux** colligunt **V**
3 semper abundo] superabundo **F Gh** quia] qui **K F Gh om. V**
 afficiunt **P** **5** defecerit] deficeret **ux** **6** auferuntur] auferendo auferuntur **ux** auferentur **F** consolacionem **P**

Christus loquitur sponse dicens, quod ipsa debet habere membra pulchra et sine macula, comparans omnia membra spiritualiter perfecte dilectioni Dei et proximorum et presertim amicorum Dei; concludit eciam, quod debeat facere spiritualiter, sicut fenix facit corporaliter, que colligit ligna et ibidem se ipsam comburit. Capitulum LXXXVII.

- A **1** Filius loquitur sponse: “Dixi tibi prius, quod debes habere oculos serenos, ut videas mala que fecisti et bona que omisisti. Os tuum, id est mens tua sit ab omni malo munda. **2** Labia vero sunt duo desideria habenda, scilicet desiderium relinquendi omnia pro me et voluntas manendi mecum; et hec labia sint de colore rubeo, qui decencior colorum est et longius videtur. **3** Color vero significat pulchritudinem, et omnis pulchritudo est in virtutibus, quia illud accepcius est Deo, quando hoc ei offertur, quod homo magis diligit et unde alii possint plus ad animam edificari. **4** Ergo hoc dandum est Deo, quod homo carius habet siue affectu siue opere. Ideo legitur, quod Deus operibus suis perfectis letatus est. Sic et letatur Deus, quando homo se totum offert ei volendo esse in supplicio seu gaudio ad voluntatem Dei.
- B **5** Brachia vero dicuntur esse flexibilia et leuia ad honorem Dei. Ergo brachium sinistrum est consideracio bonorum et beneficiorum meorum, que tibi feci, scilicet creando te et redimendo, et ingratitude tua ad me. **6** Brachium vero dextrum est dileccio tam feruens ad me, quod malles tormenta ferre quam me perdere et ad iram prouocare. Inter hec duo brachia libenter quiesco, et cor tuum erit cor meum, quia ego sum quasi ignis quidam diuine dileccionis, et

Cap. LXXXVII: **1** Dixi tibi prius: Rev. IV 82
Ps. 103, 31.

4 Deus ... letatus est: Gen. 1,31 ff.;

Cap. LXXXVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** perfecte om. **K** dilectione
V presertim om. **VY** debeant **V** spiritualiter facere **P** que] qui **K**
q Capitulum LXXXVII **PV B u q Gh** ante rubr. tpt **A^b** LXXXVII capitulum **Y O**
LXXXVII K F om. x rubricam om. **F** **1** malo] macula **F Gh** **2**
sunt] sint **BOA^b** omnia] omnem **V** labia sunt **P BOA^b ux** qui] que **V** quia
BA^b colorum] color **P A^b e** color corr. **Y²** **3** pulchritudinem significat **F**
Gh possunt **ux q** **4** hoc om. **F** perfectis operibus suis **Kux Fq Gh**
et letatur] eciam letatur **K Fq Gh** e conuerso letatur **u** e conuerso **x** se homo **K**
seu] seu in **V** **5** dicuntur] debent **K Gh** leuia et flexibilia **Kux Fq Gh** et
leuia om. **P** te creando **ux Fq Gh** **6** dileccio] dileccio tua **K**

ideo volo ibi feruenter diligi. **7** Coste vero defendentes cor sunt parentes tui non carnales set electi mei, quos tu teneris diligere sicut me et plus quam parentes carnales. Ipsi vere sunt parentes tui, qui te regenerauerunt ad eternam vitam. **8** Pellis vero seu cutis anime debet esse sic pulchra, quod non habeat maculam. Per pellem vero intelligitur omnis proximus tuus, quem si sicut te ipsam dilexeris amor meus et sanctorum meorum illesus seruatur. **9** Si autem odis, leditur cor et coste erunt denudate, id est amor sanctorum meorum in te minor erit. Ideo pellis nullam habeat maculam, quia proximum tuum odire non debes set omnes diligere secundum Deum, quia tunc est cor meum sanum com corde tuo.

10 Item dixi tibi prius, quod ego volo feruenter diligi, quia sum ignis quidam diuine dileccionis. In igne quippe meo sunt tria mirabilia. Primum quod ardet et nunquam incenditur, secundum quod nunquam extinguitur, tertium quod semper ardet et nunquam consumitur.

11 Sic caritas mea ab inicio erat ad hominem in deitate mea, que in assumptione humanitatis mee amplius ardebat et ardet in tantum, quod nunquam extinguitur set feruentem facit animam nec consumit eam set amplius semper fortificat. **12** Sicut in fenice colligere poteris, que senectute grauata colligit ligna in monte altissimo et illis ex calore solis succensis proiicit se in ignem et sic ex illo igne mortua reuiuiscit, **13** sic anima, que ex igne caritatis diuine succenditur de eo quasi fenix melior et forcior consurgit.”

12 fenice: Isid. *Etym.* 12,91,22.

7 sunt parentes tui non carnales ... sicut me et plus quam *om.* **V** tu *om.* **x Fq Gh**
 vere] vero **BOA^b Kux** vitam eternam **K** **8** vero] ergo **V** igitur **Y** enim **O** *om.*
P si *om.* **PV** ipsum **V** **9** meum] tuum **F** **10** primo **P** primum
 est **F Gh** extinguitur] contingitur **V** **11** mea *om.* **ux** humanitatis mee]
 deitatis **P** *in ras. suppl.* **Y²** *ex mee humanitatis corr.* **V** semper] se **P** **12**
 succensis] accensis **K Fq Gh** ex illo] ab illo **F Gh** **13** de eo] deo **V**
 melior] me melior **P**

Christus loquens sponse dicit ei, quod omnia creata sunt ad voluntatem suam preter homines; dicit eciam, quod sunt tria genera hominum in hoc mundo, qui comparantur tribus nauibus ambulanti in mari, quarum prima periclitatur et perit, secunda fluctuat, tertia bene regitur. Capitulum LXXXVIII.

A **1** Filius loquitur: “Ego sum creator omnium spirituum bonorum et malorum. Ego eciam omnium spirituum moderator et rector sum. Ego quoque creator sum omnium illorum animalium et rerum, que sunt et habent vitam, necnon et omnium eorum, que sunt et non habent vitam. **2** Itaque quecumque sunt in celo, terra et mari, omnia sunt ad voluntatem meam preter hominem solum.

3 Scito igitur, quod homines quidam sunt sicut nauis, que amiserat gubernaculum et malum, id est arborem, et huc illucque vagatur inter procellas maris, donec venerit ad ripas insule mortis. In ista nauis sunt illi, qui desperantes se tradunt animum voluptati.

4 Alii sunt sicut nauis, que adhuc habet malum, id est arborem, et gubernaculum et unam anchoram cum duabus funibus. Set capitalis anchora fracta est et gubernaculum cicius soluitur, si impetus aquarum intrauerit inter nauem et gubernaculum. **5** Ideo caueatur, quia quamdiu gubernaculum et nauis coherent, propter coniunctionem mutuam quasi quendam calorem habent inter se.

6 Tercia nauis habet paramenta et armatura sua omnia et est parata velificare, cum fuerit tempus.

B **7** Et prima anchora, que est capitalis de qua supra dixi, est disciplina religionis ducta et leuigata per pacienciam et feruorem diuine dileccionis. **8** Hec iam nunc dissoluta est, quia institutio

Cap. LXXXVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** tria sunt **Gh** qui] que **PY**
BA^b quorum **V** perit **K q Gh** periit **PVY BOA^b ux** fluctuatur] fluctuatur et **V**
A^b Capitulum LXXXVIII **PV B ux q Gh** ante rubr. tpt **A^b** LXXXVIII capitulum **Y O**
LXXXVIII K F rubricam om. **F** **1** rector] creator **K** ego quoque]
 egoque **ux** vitam ante itaque om. **F** **2** terra] et in terra **ux** solum om.
V **3** quidam homines **ux** et huc illucque] et huc et illuc **Kux** huc et illuc **F**
Gh vagabatur **V u** veniret **V** veniat *expectes* desperantes] desperate **P**
 animum] anni **F** omni **Gh** **4** sicut] quasi **F Gh** malum habet **F Gh**
 duobus **O Kx Gh** **5** quia om. **ux** quendam] quedam **V** quandam **x**
6 armatura] armaria **Gh** armamenta *expectes* **7** et prima] prima **K** **8**
 nunc om. **K Gh** supra lin. suppl. **F**

patrum proiecta est sub pedibus et unusquisque quod sibi videtur utile habet pro religione, et sic fluctuant sicut nauis inter fluctus. **9** Secunda anchora, que est adhuc sana, ut supra dixi, est voluntas seruiendi Deo, ligata duabus funibus, fide scilicet et spe, quia credunt me Deum et habent in me spem, quod velim saluare eos; **10** quorum gubernaculum ego sum, qui quamdiu ero in nauis, fluctus procellarum non intrant et quasi quidam calor est inter me et eos. **11** Tunc autem ego Deus adhereo nauis eorum, quando ipsi nichil diligunt sicut me; quibus ego affigor quasi tribus clauis scilicet timore, humilitate et consideracione operum meorum. **12** Set si ipsi aliquid plus quam me diligant, tunc ingreditur aqua dissolucionis, tunc dissoluuntur clauis timor scilicet et humilitas et diuina consideracio, tunc frangitur anchora voluntatis bone et tunc rumpuntur funes fidei et spei. **13** Set qui in ista nauis sunt nimis instabiles sunt; ideo tendunt ad loca periculosa.

14 In tertia nauis, quam dixi, quod erat parata velificare, sunt amici mei.”

fluctuat **F** fluctus] procellas fluctus **P** **9** cum *ante* duabus *add.* **F Gh**
 duobus **A^b Kux Gh** spe scilicet et fide **F Gh** **10** quarum **PVY BA^b q** qui
deest K quia *expectes* eos] illos **F Gh** **11** deus *om.* **ux** **12** aliquid
 plus quam me diligant **PY BA^b** aliquid plus me diligunt **V** aliquid plus quam me diligunt **O**
 aliquid diligunt plus quam me **K F Gh** aliquid diligant plus quam me **u** aliud diligant plus
 quam me **x** diligant aliquid plus quam me **q** tunc *ante* dissoluitur] aut **P** aut *in ras.*
Y² anchora] tunc anchora **P** **13** ideo] et ideo **V** **14** quod] que **V**

Christus loquens sponse dicit ei modum, quem debet tenere miles spiritualis in prelio, scilicet quod confidat in Deo et non in viribus propriis; datque ei duas oraciones breues, quas cotidie dicat; et dicit eciam, quod debet esse armatus armis spiritualibus hic contentis. Capitulum LXXXIX.

A **1** Filius loquitur: “Quicumque velit pugnare sit magnanimus resurgendo, si cadat, confidens non de propriis viribus set de misericordia mea. Qui enim diffidit de bonitate mea cogitans secum taliter: **2** ‘Si aliqua attemptauero vel refrenando carnem ieiuniis vel laborando vigiliis, non potero perseuerare nec abstinere a viciis, quia Deus non me adiuuat,’ iste merito cadet.

3 Ergo qui pugnare spiritualiter velit confidat de me et quod possit perficere cooperante gracia mea. Deinde habeat voluntatem faciendi bona et omittendi mala et resurgendi, quociens cadit, istamque legendo oracionem: **4** ‘Domine Deus omnipotens, qui omnes ducis ad bonum. Ego peccator nimis longe recessi a te per facinora mea. Gracias ago tibi, quia reduxisti me ad viam rectam. Ideo rogo te, piissime Ihesu, ut miserearis mei, qui in cruce stetisti sanguineus et dolorosus. **5** Et rogo te per quinque vulnera tua et per dolorem, qui de venis tuis perforatis ad cor processit, quatenus conseruare digneris me hodie, ne cadam in peccata. **6** Da quoque michi virtutem resistendi telis inimici et viriliter resurgere, si contingat me cadere in peccata.’

B **7** Ad hoc autem, quod pugnans possit perseuerare in bonis, oret isto modo: ‘O, Domine Deus, cui nichil est impossibile et qui omnia potes, da michi fortitudinem faciendi bona opera et in bonis posse perseuerare.’

Cap. LXXXIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** debent **V** miles] milites
 miles **V** confidit **K** eciam *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y²** Capitulum LXXXIX **PV**
B q Gh *ante rubr. tpt* **A^b** LXXXIX capitulum **Y O** LXXXIX **Ku F** sequitur capitulum
 LXXXIX et cetera **x** *rubricam om.* **F** **1** cadit **K F Gh** de propriis]
 propriis **Gh** secum *om.* **F** **2** me non **K** cadit **K F Gh** **3**
 deinde] denique **V** istamque] istaque **V** istam **q** **4** ducis omnes **V**
 rectam viam **Kux Fq** te *om.* **P** **5** et rogo] eciam rogo **K** conseruare me
 digneris **Kux q Gh** me conseruare digneris **F** **7** autem *om.* **P** quod] ut **K**
 oret] oro ad te domine **V** o *om.* **F Gh** qui] quia **K**

8 Post hec assumat gladium in manu, id est confessionem puram, que debet esse bene limata et splendens: limata, ut diligenter discuciat conscienciam suam, quomodo et quantum et ubi deliquerit et qua de causa. Sit eciam splendens, ut nichil erubescat, nichil occultet nec aliter dicat, quam sicut peccauit. **9** Hic gladius debet habere duas acies acutas, scilicet voluntatem ultra non peccandi et voluntatem commissa emendandi. **10** Cuius gladii cuspis sit contricio, qua Dyabolus occiditur, quando homo, sicut prius in peccato gaudebat, sic nunc coneratur et ingemiscat ex eo, quod me Deum ad iram prouocauit. **11** Hic gladius eciam debet habere capulum, id est consideracionem magne misericordie Dei. Cuius misericordia tanta est, quod nullus talis nec tantus peccator est, qui non habeat veniam, si eam pecierit cum voluntate se emendandi.

12 Cum hac igitur intencione, scilicet quod Deus est misericors C super omnia, tenendus est gladius confessionis, set ne forte ex aciebus vulneretur manus, obsistat ferrum, quod est inter acies et capulum. Et ne forte gladius cadat de manu, prohibeat tolus. **13** Similiter qui habet gladium confessionis, sperans per misericordiam Dei remitti et purgari peccata, caueat, ne cadat per presumpcionem venie. Ideo obsistat tolus, id est timor Dei, metuendo scilicet, ne Deus auferat gratiam et inferat iram propter nimiam presumpcionem. **14** Set ne forte vulneretur et minuatur manus operacionis per nimium feruorem laboris et indiscrecionem, prohibeat ferrum, quod est inter manus et acies, id est consideracio equitatis Dei; **15** quia licet iustus sim in tantum, quod nichil dimitto indiscussum et impunitum, ita tamen misericors et equus sum, quod non requiro ultra, quam natura bene ferre possit, et propter bonam voluntatem dimitto maximum supplicium et peccatum magnum pro parua emendacione.

8 confessionem] in confessionem **P** et ubi] vel ubi **F Gh** de qua **Kux F Gh** sit] sic **P B** nichil occultet] occultet **V** vel occultet **Gh** **9** scilicet *om.* **P**
10 sit] et **Gh** quando] qua **F** iram] iracundiam **K** **11** eciam *om.* **PVY** tanta misericordia **V** nec] et **Kux Fq Gh** qui non] quin non **K** quod non **ux q** **12** deus est] deus **ux** super omnia misericors **Kux Fq Gh** vulneratur **K** capulum] scapulum **P** tolus] colus **ux** **13** peccata *om.* **ux** id est] scilicet **BOA^b** scilicet *om.* **P BOA^b** *supra lin. suppl.* **Y²** **14** set ne] et **V** vulneret **V** per] propter **Kux** manum **P** **15** impunitum et indiscussum **K F Gh** ferre] facere **V**

D **16** Lorica vero militis est abstinencia. Sicut enim lorica constat ex multis cathenulis, sic abstinencia est ex multis virtutibus, scilicet a prauo visu et sic in reliquis sensibus, et a gula et luxuria et habitu superfluo et a multis aliis, que beatus Benedictus precepit non agenda. **17** Verum hanc lorica[m] non potest personaliter aliquis adaptare sibi sine adiutorio alterius. Ideo Mater mea, Virgo Maria inuocanda et honoranda est, quia in ea fuit omnis modus vite et omnis forma virtutum; que stabiliter inuocata omnem perfectam abstinenciam menti indicabit.

18 Galea vero est spes perfecta, que habeat quasi duo foramina, per que miles respiciat. Primum foramen est cogitacio faciendorum, secundum est consideracio omittendorum. **19** Quia omnis, qui sperat in Deo, cogitet semper, quid sit ei secundum Deum faciendum quidue omittendum. Clipeus vero sit paciencia, qua omnia adueniencia libenter paciatur.”

Christus loquens dicit, quod amici eius sunt sicut brachium eius ex eo, quod ipse sicut bonus medicus abscidit ab eis carnem putridam et omnia nociua et coniungit carnem bonam eis transformando eos in se. Capitulum XC.

A **1** Filius loquitur: “Amici mei sunt quasi brachium meum. In brachio sunt quinque, scilicet pellis seu cutis, caro, sanguis, ossa et medulla. **2**

Cap. LXXXIX: 16 beatus Benedictus precepit: *Reg. Bened.* cap. 4; 7.

Cap. XC: 1 amici mei sunt brachium meum: *Rev IV 92:1*

16 est ex] est de **Kux Gh** est de *post corr.* **F** **17** potest] habet **K** aliquis personaliter **P ux** maria *om.* **V** **18** habet **O u** que *om.* **P** **19** cogitat **Gh** *ante corr.* **V x** quidue] ve **P** paciantur **K F**
Cap. XC habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** eius] dei eius **PY** dei **BOA^b**
sicut] quasi **ux Gh** Capitulum **XC PV B u q Gh** *ante rubr. tpt.* **A^b XC** capitulum **YO XC**
K F sequitur capitulum **XC x** *rubricam om.* **F** **1** seu cutis *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** sanguis caro ossa **K** caro sanguis et ossa **ux** sanguis ossa caro **Gh**

Set ego sum sicut sapiens medicus, qui primo abscidit omnia inutilia, postea unit carnem carni et os ossi, inde apponit medicamentum sanitatis.

3 Sic ego feci eisdem amicis meis. Primo abstuli ab eis omnem cupiditatem mundi et illicita desideria carnis. Inde coniunxi medullam meam medulle eorum. **4** Que est medulla mea nisi potencia deitatis mee? Sicut enim sine medulla omnis homo mortuus est, sic qui non communicat deitati mee moritur. **5** Hanc igitur ego coniunxi tunc infirmitati eorum, quando sapiencia mea sapit eis et fructificat in eis, quando anima eorum intelligit facienda et omittenda. **6** Ossa vero significant fortitudinem meam. Hanc ego coniunxi fortitudini eorum, quando facio eos fortes ad agendum bona. **7** Sanguis vero significat voluntatem. Hanc ego coniunxi **B** voluntati eorum, quando voluntas eorum est secundum velle meum et quando nichil desiderant nec querunt nisi me solum. **8** Caro significat pacienciam meam. Hanc ego coniunxi paciencie eorum, quando patientes sunt, sicut ego fui, qui a planta pedis usque ad verticem non habui sanitatem. **9** Pellis vero significat dileccionem. Hanc ego michi coniunxi, quando nichil tantum diligunt sicut me, et libenter cum adiutorio meo eciam volunt mori pro me.”

8 a planta pedis: Iob 2,7.

2 sicut] quasi **Kux** e quasi *corr.* **F**² abscidit] abscondit **B** abscindit **A^b Gh** postea] et postea **F** apponit] ponit **K** e ponit *corr.* **F** **3** carnis desideria **F Gh** medulle] medullis **K** **4** mortuus est omnis homo **ux** deitate **O** *ante corr.* **B** **5** tunc coniunxi **F Gh** quando sapiencia mea sapit eis et fructificat in eis *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y**² sapuit **K** **6** coniunxi] iunxi **V** faciendum] agendum **F Gh** **7** sanguis vero significat voluntatem ... nec querunt nisi me solum *ima pag. suppl.* **F** ego] ergo **ux** coniunxi] iunxi **V** **8** caro] caro vero **ux q** *post corr.* **V** ego *om.* **P** coniunxi] iunxi **V** qui a] quia **V** quia *ante corr.* **F** quando a **Gh** **9** volunt eciam **ux**

Christus ammonet sponsam, quod debeat se humiliare quadrupliciter, videlicet coram potentibus mundi et coram peccatoribus ac etiam coram amicis Dei spiritualibus et coram mundi pauperibus. Capitulum XCI.

1 Filius loquitur ad sponsam: “Tu debes te quadrupliciter humiliare. Primo coram potentibus mundi, quia ex quo homo contempsit obedire Deo dignum est, ut obediat homini, et quia sine rectoribus homo stare non potest, ideo deferendum est potestati. **2** Secundo coram spiritualibus pauperibus, id est coram peccatoribus, orando pro eis et regraciando Deo, quia forte non fuisti nec es talis. **3** Tercio coram spiritualibus diuitibus, id est coram amicis Dei, cogitando te indignam seruire eis et conuersari cum eis. **4** Quarto coram pauperibus mundi iuuando et vestiendo eos et lauando pedes eorum.”

Christus ammonet sponsam, quod progrediatur et perseueret in virtutibus imitando vitam sanctorum, ut efficiatur brachium eius; probat enim, quod sancti transformatiue efficiuntur brachium Christi. Capitulum XCII.

A 1 Filius loquitur: “Dixi tibi prius, quod amici mei sunt brachium meum: vere sic est. In eis est enim Pater et Filius et Spiritus sanctus et Mater mea cum omni celesti exercitu. **2** Deitas quippe est quasi medulla, sine qua nemo uiuit. Ossa sunt humanitas mea, que fortis

Cap. XCII: 1 amici mei sunt brachium meum: Rev IV 90:1.

Cap. XCI habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R pauperibus mundi Gh Capitulum XCI PV B ux q Gh ante rubr. tpt A^b XCI capitulum Y O XCI K F rubricam om. F 1 ad sponsam om. P BOA^b in marg suppl. Y² quadrupliciter te F Gh ut] quod ux 2 id est] et V 3 dei] meis V cogitando te indignam seruire eis et om. V

Cap. XCII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R sanctorum vitam PY BOA^b ux ut] et ut PVY et B eius] christi P ux e christi corr. Y² sancti] sancti dei V Capitulum XCII PV B q Gh ante rubr. tpt A^b XCII capitulum Y O XCII Ku F XCII^m et cetera x rubricam om. F 1 enim est x post corr. K et filius] filius V omni om. P 2 quasi] sicut K F Gh

fuit ad passionem. Spiritus sanctus vero est sicut sanguis, quia implet et letificat uniuersa. **3** Mater vero mea est sicut caro, in qua fuit deitas et humanitas et Spiritus sanctus. Pellis autem seu cutis est omnis celestis exercitus.

4 Sicut enim pellis tegit carnem, sic Mater mea omnes sanctos precellit virtute. Nam licet angeli mundi sint, mundior tamen est ipsa. Et licet prophete impleti fuerint Spiritu Dei, martires quoque multa **B** passi, plenior tamen et feruencior fuit in Matre mea Spiritus, ipsaque plus quam martir fuit. **5** Confessores eciam et si se ab omnibus abstinerunt, perfeccioem tamen abstinentiam habuit Mater mea, quia in ipsa fuit deitas mea cum humanitate.

6 Ergo amici mei, cum me habent, in eis est deitas, qua anima viuut, est fortitudo humanitatis mee, qua fortes fiunt usque ad mortem, et sanguis Spiritus mei, quo voluntas eorum fit mobilis ad omne bonum. **7** Caro quoque eorum tunc impleta est sanguine meo et carne mea, quando nolunt inquinari seruantes se in castitate cooperante gracia mea. Pellis quoque mea est coniuncta pelli eorum, quando vitam et mores sanctorum meorum imitantur.

8 Sic ergo sancti mei bene vocantur brachium meum, quorum et tu effici debes membrum per voluntatem progrediendi in bono et eos, in quantum poteris, imitando. **9** Sicut enim ego coniungo eos michi per corporis mei coniuncctionem, sic tu eis coniungi debes et michi per idem corpus meum.”

fui **P** spiritus vero sanctus **BOA^b** **4** tegit] tetigit **V** sanctas **P**
 precellit omnes sanctos **F** nam] animas **P** sint **PVY** *post corr.* **q** sunt **BOA^b Kux F**
Gh est tamen ipsa **Kx Fq Gh** tamen est illa **u** est *om.* **O** fuerint] fuerunt **Ku F**
Gh sunt **x** multa quoque **V** spiritus] spiritus sanctus **B ux** ipsaque] itaque
K **5** abstinerunt] sustinuerunt **Gh** humanitate] humanitate mea
V **6** in eis est] est in ipsis **V** qua anima] quia anima **P** est fortitudo] et
 fortitudo **Kux** qua fortes] quia fortes **P** et sanguis] est sanguis **K Fq Gh** est sanguis
post corr. **Y²** quo *om.* **P** mobilis] nobilis **P u** mollis **x** **7** caro quoque]
 caroque **ux** in se castitatem **P** se *om.* **V** vita **P** mores et vitam
BOA^b **9** enim *om.* **K** michi *om.* **P** tu] et tu **V** michi *om.* **P**

Christus loquitur sponse precipiens ei tria, scilicet quod nichil desideret nisi victum et vestitum, quod spiritualia non cupiat habere nisi ad voluntatem Dei, et de nullis contristetur nisi de peccatis suis et aliorum; dicit etiam, quod illi, qui in hac vita peccata sua non emendauerint, grauissime in diuino iudicio punientur. Capitulum XCIII.

A **1** Filius loquitur: “Tria precipio tibi, scilicet nichil desiderare preter victum et vestitum, secundo spiritualia non concupiscere nisi ad voluntatem meam, tercio de nullis contristari nisi de peccatis tuis et aliorum. **2** Si enim dolere volueris, considera districtionem iudicii mei, quam perpendere et timere poteris in quodam homine iam iudicato. **3** Qui ingressus monasterium tria habuit in animo, scilicet ut esset sine labore et ut haberet victualia sine sollicitudine; tercio cogitauit: ‘Si apprehendet me temptacio carnis, euadere potero per aliquam occasionem sine commixtione.’ **4** Propter que tripliciter afflictus est. Quia enim voluit esse sine labore, ideo verbis et verberibus coactus est ad laborem. Pro secundo paciebatur defectum in victualibus et nuditatem. Tercio fuit despectus ab omnibus in tantum, quod non poterat in luxuria delectari.

5 Instante vero tempore professionis cogitauit secum sic: ‘Quia,’ inquit, ‘non potero esse in mundo sine labore, ideo melius est michi esse in monasterio et laborare pro Deo.’ **6** Propterea cooperante tali voluntate venit ad eum misericordia mea cum iusticia, ut purgatus veniret ad gloriam sempiternam. **7** Nam facta professione statim infirmitate graui percussus est et in tantum tribulatus est, quod oculi pre dolore exierunt, aures nichil audierunt et in omnibus membris destitutus est, quia voluit sine labore esse. **8** Paciebatur et nuditatem maiorem quam in seculo, et cum haberet deliciora, non poterat ea

Cap. XCIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent Kux qU^a F Gh R in hac vita om. K non emendauerint] per austeritatem penitencie purgare et emendare noluerint P Kux q Gh in diuino iudicio grauissime punientur P Kux q Gh Capitulum XCIII PV B q Gh ante rubr. tpt A^b XCIII capitulum Y O XCIII Ku F om. x rubricam om. F 2 districtionem] discretionem P et timere om. V 3 apprehendit V F Gh apprehenderit A^b K me om. ux in me P 4 propter que] propterea Gh ideo] et ideo P verberibus] operibus P in tantum] in terra Kux poterat] potuit K Gh post corr. F 8 poterat] potuit K F Gh

comedere, et cum natura illa requirebat, non ea habebat. Sic quoque natura eius consumpta fuit ante mortem, quod factus est quasi inhabilis truncus. **9** Mortuus vero venit ad iudicium quasi fur, quia voluit esse in religione ad voluntatem suam, non ad melius viuendum, set tamen non debuit iudicari ut fur, quia licet puer et fatuus fuit in ratione et consciencia, attamen fidem et spem habebat in me Deum suum, et ideo ad misericordiam iudicatus fuit. **10** Cuius peccatum, quia in pena corporali ad plenum purgari non potuit, ideo anima eius adhuc ita grauitur punitur in purgatorio ac si cutis extracto osse in prelo poneretur, ut medulla melius extorqueretur.

11 Quid igitur passuri sunt illi, qui omnem processum vite sue in peccato habent et nichil contrarii habent nec habere volunt? Ve eis, quia ipsi michi dicunt: ‘Quare mortuus est Deus, aut que utilitas est in morte eius?’ Hoc michi rependunt, quia redemi eos, quia seruo eos, quia do eis sanitatem et necessaria eorum. **12** Et ideo exquiram ab eis iudicium ex eo, quod fregerunt fidem, quam vouerunt in baptismo, et ex eo, quod cotidie delinquant contempnendo mandata mea, nec aliquod minimum, ad quod obligantur in religione, dimittam impunitum.”

Declaracio.

13 Hic frater occultum habuit peccatum, quod nunquam voluit confiteri. Ad quem ex mandato Christi domina Birgitta accessit dicens: “Penitere,” inquit, “attencius, quia est tibi aliquid occultum in corde, quod quamdiu clausum tenueris, mori non poteris.” **14** Cui respondit ille se nichil habere, quod in penitencia non esset publicatum. Et illa: “Inquire,” inquit, “qua intencione ingressus es monasterium et qua intencione hucusque vixisti, et inuenies in corde tuo veritatem.”

illa] ea **K F Gh** ea habebat] habebat illa **K Fq Gh** habebat ea **ux** quasi] ut
V **9** fur quia voluit esse in religione ... set tamen non debuit iudicari ut *om.*
V religionem **P** in me deum suum habuit **V** **10** ita *om.* **P** extracto]
 extrata **P** extracta **x** **11** igitur] ergo **ux** ipsi *om.* **K F** utilitas est] utilitas
BOA^b q hoc] hec **Kux F Gh** rependunt] respondent **P** redemi] ego redemi
ux quia seruo eos *om.* **V** eorum *om.* **F** **12** contempnendo delinquant
BOA^b aliquod] aliquo **P** Declaracio *om.* **ux** libro quarto in fine xcij capituli
U^a **13** domina] beata **F Gh** inquit *om.* **F Gh** quia *om.* **F Gh**
 clausum *om.* **U^a** **14** cui respondit ille se nichil habere] ille se nichil habere
 respondit **U^a** et illa] set illa **U^a**

- D **15** Tunc ille resolutus in lacrimas ait: “Benedictus Deus, qui te misit ad me! Iam enim, ex quo tu ex secreto meo loquuta es, dicere volo audientibus veritatem. Ego enim quoddam occultum habeo in corde, quod prodere nunquam audebam nec poteram. **16** Quia quociens penitui de aliis peccatis, de isto quasi semper lingua mea erat ligata et nimis eciam pudor inuasit me, ne confiterer absconsum remorsum cordis mei. **17** Ideo, quociens confessionem cordis mei feci, inueni michi nouam conclusionem verborum meorum dicens: ‘O, pater, confiteor vobis culpam meam de omnibus, que vobis dixi, et eciam de aliis, que non dixi,’ credens per hanc conclusionem omnia secreta mea dimitti. **18** Set nunc, domina, si placeret Deo, libenter dicerem toti mundo ea, que in corde meo tanto tempore occultauit.”
- 19** Vocato igitur confessore plene cum lacrimis omnia illa peccata explicauit et eadem nocte mortuus est.

Christus docet sponsam pulchras oraciones, quas debeat dicere, quando induitur et quando vadit ad mensam et ad dormiendum, monens eam, quod in omnibus vestimentis suis sit humilis et in membris suis honesta et moderata. Capitulum XCIII.

- A **1** Filius Dei loquitur ad sponsam dicens: “Pulchritudo exterior significat pulchritudinem interiorem, quam homo debet habere. Ideo cum imponis tibi vittam seu velum capitis, qua stringuntur capilli, dicito: **2** ‘O, Domine Deus, gracias tibi ago, quia supportasti me in peccato meo et quia propter incontinenciam meam non sum digna videre te. Ideo velo capillos meos.’” **3** Et adiunxit Dominus: “In

15 ille *om.* **Gh** in corde habeo **F** **18** domina] domina mea **Gh** libenter
 toti mundo dicerem **ux qU^a** **19** igitur] ergo **ux** peccata illa **F Gh**
Cap. XCIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh **R** debet **Gh** ad dormiendum]
 quando vadit ad dormiendum **P BOA^b** quando vadit *ante* ad dormiendum *del.* **Y²**
 monendo **P** Capitulum XCIII **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XCIII capitulum **Y O** XCIII
Ku F sequitur capitulum XCV (*sic*) **x** *rubricam om.* **F** **I** deberet **V** cum]
 quando **ux** imponis] ponis **P** vittam] vitam **PV** victam **Y BOA^b x** qua] quo **P x**
post corr. **Y²** quod **u** **2** ago tibi **Kux Fq Gh** propter] per **Gh**

tantum enim abhominabilis est michi incontinentia, quod eciam quecumque virgo, si voluntatem habet luxuriandi, non est apud me virgo munda, nisi penitencia correxerit illam voluntatem.

4 Quando vero velas frontem, dicito: ‘O, Domine Deus, qui omnia bene creasti et hominem excellencius pre omnibus ad ymaginem tuam creasti, miserere mei! Et quia non seruavi pulchritudinem faciei mee ad honorem tuum, ideo velo frontem meam.’ **5** Cum vero **B** attrahis calceos, dicito: ‘Benedictus sis tu, Deus meus, qui precipis michi habere calceos, ut sim fortis et non tepida in seruicio tuo. Conforta igitur me, ut in mandatis tuis possim ambulare.’ **6** In ceteris eciam vestimentis tuis omnis humilitas sit et in omnibus membris tuis honestas moderata.

7 Cum vero accedis ad mensam, dicito: ‘O, Domine Deus, si velles, sicut potes, nos sine cibo subsistere, libenter rogarem te. **8** Nunc autem, quia precipis nos cibum sumere cum discrecione, rogo te, da michi continenciam in cibo, ut per gratiam tuam possim comedere secundum nature necessitatem et non sicut cupiditas carnis petit.’

9 Cum autem accedis ad sompnum, dicito: ‘Benedictus sis tu, Deus, qui temporum vicissitudines disponis nobis ad alleuiacionem et solacium anime et corporis! Rogo te, da corpori meo requiem in hac nocte et serua me illesam a potestate et illusionem inimici.’”

3 enim abhominabilis est] est abhominabilis **Gh** **4** tuum] meum **OA^b** **5**
 attrahas **K** igitur] ergo **ux** **6** omnis] omnibus **F Gh** omnis humilitas sit
 et in omnibus membris tuis *om.* **ux** honestas] honestas et **P** honesta **V q** **7** ad
 mensam accedis **F Gh** sine cibo nos **K** nos] me **F Gh**

Christus loquens sponse declarat ei, que et qualia sunt arma iniquorum; qui, si gloriauerint se in peccato cum voluntate in eo perseuerandi, gladio seueritatis diuine iusticie terribiliter consumentur. Capitulum XCV.

A **1** Filius loquitur: “Ego sto quasi rex prouocatus ad pugnam. Dyabolus autem stat contra me cum exercitu suo. Verum intencio et stabilitas propositi mei est talis, quod antequam a iusticia discederem ad unum punctum, prius celum et terra et omnia, que in eis sunt, caderent. **2** Dyaboli vero intencio est talis, quod priusquam se humiliaret, prius vellet esse tot infernos, quot sunt athomi in sole. Itaque inimici aliqui appropinquant iam ad iudicium, et non est distancia inter nos plus quam ad duos pedes. **3** Vexillum eorum erectum est, clipeus est in brachio, manus ad gladium set nondum extractus est. Tantaque est paciencia mea, quod, nisi ipsi prius percusserint, non percuciam ego.

4 In vexillo autem inimici tria sunt: gula, cupiditas et luxuria. Quorum galea est duricia cordis eorum, quia non attendunt penam
B inferni nec attendunt, quam abhominabile est michi peccatum. **5** Foramina galee sunt voluptas carnis et voluntas placere mundo. Per talia enim discurrunt circumquaue et vident non videnda. Clipeus vero eorum est perfidia, qua excusant peccatum et imputant fragilitati carnis. **6** Ideo pro nichilo ducunt petere veniam pro peccatis. Gladius eorum est voluntas perseuerandi in peccato; qui nondum extractus est, quia nondum completa est malicia eorum.

7 Tunc vero extrahitur gladius, quando volunt tam diu peccare, quanto tempore viuere possent. Tunc vero percuciant, quando

Cap. XCV: **1** priusquam se humiliaret: Ps. 118,67

2 distancia: Rev. IV 96:1.

Cap. XCV habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** gloriauerint] galeauerint **ux** glorificauerint **Gh** Capitulum XCV **PV B u q Gh** ante rubr. tpt **A^b** XCV capitulum **Y O** XCV
K F om. **x** rubricam om. **F** **1** Filius] Filius dei **Gh** autem om. **V**
terram **V** **2** talis est **F Gh** esse om. **P** post in sole add. et unum cum alio
sine fine sustinere add. **K F Gh** inimici] inimici mei **F Gh** appropinquat **P**
iam appropinquant **K** iam om. **F** **3** erectum] rectum **V** est in brachio] in
brachia et **u** in brachio et **x** ego] ego iudex **P** **4** in vexillo] illi **P** **5**
voluntas] voluptas **PY B** discurrunt] discurretur **P** e discurretur corr. **Y²** **6**
gladius] gladius vero **x F Gh** peccatis **ux** **7** possint *exspectes*

gloriantur de peccato et optant in statu peccati permanere. **8** Cum igitur sic completa fuerit eorum malicia, tunc vox in exercitu meo clamabit dicens: ‘Percute nunc!’ Et tunc gladius seueritatis mee consumet eos, et quilibet, sicut armatus est, sustinebit. **9** Quorum animas rapiunt demones, qui sicut rapaces aues non querunt bonum temporale set animas, quas sine cessacione laniabunt.”

Declarat Sponsus sponse, quid significat distancia duorum pedum et extraccio gladii, de quibus dixerat supra in proximo capitulo. Capitulum XCVI.

1 Filius loquitur: “Dixi tibi prius, quod inter inimicos et me non est nisi distancia duorum pedum. Iam enim modo ipsi ad iudicium alio pede appropinquant. **2** Vnus istorum pedum est remuneracio illorum bonorum operum, que pro me fecerunt. Ideo ab isto die augebitur infamia, amarescet delectacio eorum, auferetur gaudium, augmentabitur tribulacio atque dolor. **3** Secundus vero pes est malicia eorum, que nondum completa est. Set sicut dici solet, quod quando res aliqua plena est, tunc crepat, sic quando anima et corpus separantur, dampnantur a diiudicatore.

4 Gladius vero est voluntas peccandi, qui ad dimidietatem extractus est, quia decrescente homine et contrariis succedentibus plus angustiantur et inardescunt iam ad peccatum. Prosperitas enim et honor non multum sinebant eos cogitare de peccato. **5** Nunc autem,

Cap. XCVI: 1 distancia: Rev. IV 95:2.

4 decrescente homine: *vide Gloss.*

8 malicia eorum **x** *ante corr.* **q** percutite **Kux** sustinebit] sustinebit penam **F**
Gh **9** quorum] quo **P** qui *om.* **P**
Cap. XCVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** significant **P** *ante corr.* **Y²**
 extraccio] exaccio **P** Capitulum XCVI **PV B x q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XCVI capitulum **Y**
O XCVI **Ku F** *rubricam om.* **F** **1** distantia nisi **V** alio] uno
ux **3** set] quia **ux** quod *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y²** diiudicatore] iudica-
 tore **V q** **4** homine] honore *post corr.* **F** honore **Gh** honor] homini **P**
 sinebat **V**

ut voluptatem suam perficiant, optant diucius viuere et licencius iam apponunt peccare. Ve eis, quia, nisi se emendauerint, perdicio eorum iam appropinquat.”

Christus loquens sponse de quodam prelato dicit ei, quod anima deuota, que perdidit deuocionis et sancte meditacionis calorem propter superbiam et ambicionem suam et implicaciones mundi, humiliando se perfecte Deo et proximo recuperabit diuinum calorem et lumen et senciet diuinam dulcedinem. Capitulum XCVII.

A **1** Filius loquitur per sponsam cuidam prelato dicens ei: “Tu similis es rote molendini, que immobilis est; que cum stat fixa se non mouens, tunc grana in molendino non conteruntur. **2** Rota itaque hec significat voluntatem tuam, que deberet esse mobilis non ad voluntatem et desiderium tuum set ad meum, totumque relinquere te debes in manus meas. **3** Set hec rota nimis immobilis est secundum velle meum, quia aqua terrene cogitacionis nimis sollicitat mentem tuam. Consideracio vero operum meorum et passio mea quasi mortua est in corde tuo, propter quod cibus anime non sapit tibi nec sentitur.

4 Et ideo tu irrumpe transitum aque obstructum, ut defluat aqua, qua transeunte rota fiet mobilis et grana faciliter conterentur. Obstaculum autem, quod retentat aquam, superbia mentis et ambicio est, qua gracia Spiritus sancti obstruitur et omne bonum, quo anima fructificare debet, impeditur. **5** Ideo assume veram humilitatem in mente tua. Per hanc enim influet dulcedo Spiritus mei in animam tuam et defluet terrena cogitacio. **6** Per hanc eciam voluntas tua

Cap. XCVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** sponse *om.* **K** ambicionem] cupiditatem **Gh** implicaciones] propter implicaciones **Kux q Gh** proximo] pro christo **P** diuinum] diui **V** senciat **Gh** *post corr.* **P** Capitulum XCVII **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XCVII capitulum **Y O** XCVII **K F** *om.* **x** *rubricam om.* **F** **1** Filius Filius dei **F** es similis **F Gh** **2** rota itaque] in rota itaque **P** rotaque **K** voluntatem] voluntatem tuam **PY** (*tuam del. Y²*) deberes **O** **K** **3** quia aqua] quia qua **P** tuam] suam **ux** meorum] meorum **P** suorum meorum **x** tuorum **Gh** **4** defluat aqua] fluant aque **V** rota] aqua **ux** fiat **x Fq Gh** **5** enim *om.* **F**

mobilis et perfecta erit ad velle meum, et tunc incipies opera tua tanquam grana diiudicare et opera mea pro magno reputare.

7 Que autem est vera humilitas? Certe non curare fauores et obloquiones hominum, viam meam que oblita et neglecta est incedere, superflua non querere, simplicioribus te conformare. **8** Si hanc viam diligis, tunc sapiunt tibi spiritualia, tunc passio mea et via sanctorum meorum dulcis erit menti tue, tunc intelliges, quantum es debitor animabus quas regere suscepisti. **9** Ergo, quia iam in summitate rote ascendisti duobus pedibus scilicet potencia et honore, ideo ex potencia est tibi cupiditas et ex honore est tibi superbia. Propterea descende nunc humiliando te ipsum mente et humiles rogando pro te orare. **10** Nam mittam tibi iusticiam meam quasi fluuium rapidissimum et exigam a te nouissimum quadrantem, rationem scilicet pro affectu, cogitatu, pro loquione et pro opere. Exigam quoque animas, quas prouidencie tue commisi, quas ego ipse sanguine meo redemi.”

Christus loquens sponse dicit, quod quatuor iaculis id est quatuor increpacionibus hic contentis sagittandi sunt peccatores et tepidi, ut compungantur et ad emendacionem vite humiliter reducantur. Capitulum XCVIII.

1 Filius loquitur: “Ego dabo amicis meis quatuor iacula. Primo sagittandus est ille qui altero oculo cecus est, secundo qui altero pede claudus est, tercio qui alia aure surdus est, quarto qui prostratus iacet in terra.

Cap. XCVII: 10 nouissimum quadrantem: Mt. 5,26.

6 mobilis] nobilis **ux** **7** oblita est et neglecta **K** oblita est et neglecta est **ux** te] se **K F** **8** si] si autem **K** via] vita **V** erit] est **P BOA^b** intelligis **Ku** debitor es **Kux Fq Gh** **9** potencia scilicet **Kux q Gh** **10** nouissimum] ad nouissimum **ux** et ante rationem *add.* **PVY BOA^b** pro affectu cogitatu loquione et opere **K** pro affectu pro cogitatu pro locuione et pro opere **ux** pro affectu pro cogitatu pro locuione et opere **F Gh** quoque *om.* **K**
Cap. XCVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** peccato **V** et tepidi ut] ut tepidi **ux** Capitulum XCVIII **PV B q Gh** ante *rubr. tpt* **A^b** XCVIII capitulum **Y O** XCVIII **Ku F** sequitur capitulum **x** *rubricam om.* **F** **1** alia] altera **K** iacet] est **P**

2 Ille igitur alio oculo cecus est, qui mandata Dei et opera sanctorum videt et non attendit. Videt vero delectabilia mundi et concupiscit. Hic talis sagittandus est isto modo, dicendo ei sic: **3** ‘Tu similis est Lucifero, qui vidit summam pulchritudinem Dei, set quia iniuste desideravit quod non debuit, ideo descendit in infernum, ad quem et tu descendes, nisi resipueris, ex eo quod intelligis precepta Dei et quod omnia transitoria sunt in mundo. **4** Ideo consultissimum est tibi tenere certum et dimittere transitorium, ne descendas in infernum.’

5 Ille vero alio pede claudus est, qui penitet et conteritur de peccatis commissis set laborat ad acquirendum terrena commoda et lucra que mundi sunt. **6** Hic sagittandus est taliter: ‘Tu laboras pro commodo corporis, quod vermes comesturi sunt cicuius. Ideo labora fructuose pro anima, que in eternum est victura.’

B 7 Ille vero alia aure surdus est qui audire desiderat verba mea et sanctorum meorum, set aliam aurem habet apertam ad scurrilia et ad ea que sunt mundi. **8** Ideo dicatur ei: ‘Tu similis es Iude, qui audiuit una aure verba Dei et per aliam exierunt, ideo non profuit sibi sermo auditus. Propterea claude aures tuas a vano auditu, ut ad angelicos cantus possis peruenire.’

9 Ille vero iacet totus in terra qui terrenis implicatur set tamen cogitat et vellet scire viam, per quam se emendare posset. Isti dicatur taliter: ‘Tempus istud breue est quasi punctus, pena vero inferni eterna et gloria sanctorum perpetua. **10** Ideo ut ad vitam veram peruenias, non sit tibi molestum aliquid assumere graue et amarum, quia sicut Deus pius est sic est et iustus.’

11 Quicumque igitur sic sagittatus fuerit, si sagitta de corde eius exierit sanguinea, id est quod iste vere compungatur et proponat se emendare, huic ego immittam oleum gracie mee, qua omnia membra eius conualescent.’

2 est *om.* **V** sanctorum] sanctorum meorum **F Gh** isto] tali **V** **3** debuit] habuit **P** et *om.* **P** eo quod] eo que **ux** et quod] et quia **P** **5** ille] ideo **ux** acquirendis **V** **6** pro commodo] quod quomodo **P** anima] anima tua **F Gh** **8** es similis **F Gh** una aure audiuit **K** dei verba **V** sibi] si **P** cantus *om.* **P** **10** ut *om.* **P** veram vitam **ux** assumere] sumere **O x** **11** exiret **P** iste] ipse **K** compungantur **V** proponit **V** **q** ego] ergo **P** qua] qua et **ux** conualescunt etcetera **u** conualescunt **x** conualescant **F**

Christus loquens sponse conqueritur de Iudeis crucifixoribus; conqueritur eciam de Christianis contempnentibus eum et eius caritatem et iusticiam peccando presumptuose et scienter contra mandata eius et spernentes sentencias excommunicacionis Ecclesie sub pretexto misericordie Dei, propter quod comminatur eos cum ira et furore iusticie sue. Capitulum XCIX.

1 Mater loquitur: “Isto tempore paciebatur Filius meus, qui **A** appropinquante Iuda proditore suo inclinavit se ad eum, eo quod Iudas brevis stature erat, dans ei osculum et dicens: **2** ‘Amice, ad quid venisti?’ Et statim alii rapuerunt eum, alii traxerunt eum per crines, alii sputis deturpabant eum.”

3 Deinde loquebatur Filius dicens: “Ego reputor quasi vermis, qui quasi mortuus in hyeme iacet, in quem transeuntes exspuunt et calcant in dorso eius. Sic fecerunt michi hodie Iudei quasi vermi, quia abiectissimus et indignissimus ab eis iudicatus sum. **4** Sic et Christiani contempnunt me, quia omnia illa, que pro caritate eis feci et pertuli, reputant pro vanitate. **5** Calcant quoque quasi in dorso meo, quando plus timent et venerantur hominem quam me, Deum suum, quando iusticiam meam reputant pro nichilo et in arbitrio suo constituunt tempus et modum miseracionis mee. **6** Percuciunt quoque me quasi **B** in dentes, quando auditis preceptis meis et passione mea dicunt: ‘Faciamus in presenti quidquid delectat nos, et nichilominus habebimus celestia. **7** Si enim perdere aut ineternum punire nos vellet Deus, non nos creasset et non redemisset nos tam amare.’ Ideo sencient iusticiam meam, quia sicut nec minimum bonum erit

Cap. XCIX: 1 appropinquante Iuda: Mt. 26,47 ff.

3 vermis: Ps. 21,7

Cap. XCIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** conqueritur eciam] et conqueritur eciam **Gh** peccantibus *expectes* peccantes **P BOA^b** peccantes *ante corr* **Y²** spernentibus *expectes* ecclesie *om.* **P** dei] eius **Kux q Gh** eos] eis **Kux q Gh** furore] feruore **V** Capitulum XCIX **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** XCIX capitulum **Y O** XCIX **Kux F** *rubricam om.* **F** **1** appropinquanti **P B** proditore] traditore **Kux q Gh** *ante corr.* **F** eo quod] quod **P** quia **F Gh** et dicens] dicens **Gh** **3** dicens *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** in quem] ad quem **ux** eius *om.* **ux** iudei hodie **F Gh** quasi *om.* **V** **4** eis] eorum **F** **5** quasi *om.* **ux** meam *om.* **VY** *legi nequit* **P** **7** enim] vero **P** creasset nos **Ku Fq** **Gh** sencient **ux** senciant **F**

4 Deinde fistulator tria facit fistule sue. Primo inuoluit eam syndone, ne maculetur. Secundo facit ei coopertorium, in quo custodiatur. Tercio facit coopertorio seram, ne a fure auferatur. 5 Sic tu inuolui debes mundicia, ut nec affectu nec delectacione velis amplius inquinari, set labora libenter, ut possis esse sola, quia corrumpit bonos mores conuersacio malorum. 6 Sera vero est diligens custodia sensuum tuorum et interiorum omnium, ut in omnibus actibus tuis attendas, ne astucia Dyaboli decipiaris. Clauis vero est Spiritus sanctus, qui cor tuum aperiet, prout michi placuerit, ad honorem meum et hominum utilitatem.”

Mater Dei loquitur dicens, quod cor Filii sui est suauiissimum, mundissimum et dulcissimum et in tantum abundans caritate, quod eciam si peccator staret ad portas perdicionis, si clamaret ad eum cum voluntate se emendandi, statim liberaretur; peruenitur enim ad cor Dei per humilitatem vere contricionis et per deuotam et frequentem consideracionem eiusdem passionis. Capitulum CI.

1 Mater Dei loquitur: “Cor Filii mei est suauiissimum quasi mel et mundissimum quasi fons purissimus, quia ab ipso quidquid est virtutis et bonitatis quasi a fonte procedit. 2 Ipse eciam est dulcissimus. Quid enim est dulcius homini sensato quam considerare caritatem eius in creacione et redempcione, in labore et doctrina, in gracia eius et paciencia? 3 Eius quippe caritas non est fluida sicut aqua set extensa et durabilis, quia caritas eius usque ad nouissimum manet cum homine in tantum, quod, si peccator staret ad fores perdicionis adhuc si inde clamaret cum voluntate emendandi se, eriperetur.

4 syndone] in sindone V auferetur K F 6 aperiat ux F Gh
 Cap. CI habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R mundissimum om. P staret om.
 V si clamaret] et si clamaret ux eum] deum ux cum om. Gh enim om. x
 Gh frequentem] feruentem ux Capitulum CI PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b CI
 capitulum Y O CI K CI 225 F om. x rubricam om. F 1 dei om. VY mel
 et mundissimum quasi om. V fons] foris V eciam] enim V 2 in] et P
 x et redempcione] redempcione VY BOA^b doctrina] doctrina et K et eius
 V 3 inde si K se emendandi V

4 Item ad perueniendum ad cor Dei sunt due vie. Prima est humilitas vere contricionis et hec inducit hominem in cor Dei et in colloquium spirituale. **5** Secunda via est consideracio passionis Filii mei, que remouet duriciam a corde hominis et facit hominem currere gaudenter ad cor Dei.”

Ostenditur sponse in visione iudicium unius anime cuiusdam religiosi coram Christo iudice iudicante, pro quo beata Virgo interpellat, quem Dyabolus de grauibus peccatis crudeliter accusat. Capitulum CII.

A **1** Mater Dei loquitur Filio dicens: “Querimonia mea magna est; licet omnia scias, set propter istam que astat proferam.” Respondit Filius: “Michi omne iudicium datum est, et oportet me de singulis iudicare. **2** Verum ad iudicem iustum nouem bona pertinent. Primo attente audire; secundo discernere proposita; tercio voluntas velle iudicare iuste; quarto inquirere, qua de causa litigatur; quinto inquirere, quanto tempore lis durauerat, quia grauius dampnum est de iudicii dilacione; **3** sexto inquirere, quales testes, si probati, si affirmatiue coniuncti aut si alter litigancium habet plures testes; septimo non esse preceps nec timidus in iudicio nec timere potestatem aut dampnum seu dehonestacionem propter veritatem; **4** octauo non curare preces seu dona aliquorum; nono esse equum in iudicando, sic iudicare pauperi sicut diuiti, ita fratri et filio sicut extraneo, non facere contra veritatem propter aliquod delectabile mundi. Ergo, Mater carissima, dicito que vis!”

Cap. CII: 1 omne iudicium: Io. 5,22

4 spiritali] spiritale **B** speciale **A^b q** **5** remouet] remanet **V** hominem *om.*
Gh gaudenter currere **VY**
Cap. CII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent Kux qU^a F
Gh **R** iudice *om.* **Gh** Capitulum CII **PV B u q Gh** CII capitulum **Y O**
 capitulum C decimum (*sic*) ante rubr. *tpt* **A^b** Capitulum Cij quarti libri celestis **K CII 226 F**
om. x rubricam om. F **1** dei *om.* **V** mea *om.* **V** que astat] hic astat
V om. q iudicium omne **K** **2** vere **P** quinto] et quinto **x q** **3** si
 probati si] si probati et **u** probati et **x** coniuncti **P B Ku Fq Gh** conuicti **VY OA^b x**
 esse] est **P** dehonestatem **B** **4** aliquid **ux**

5 Respondit Mater: “Duo certant inter se et in eis sunt duo **B** spiritus, in uno bonus in alio malus. Certant vero de empcone sanguinis tui, alter ad occidendum, alius ad viuificandum. In uno est obediencia et dileccio, in secundo odium et superbia. Fac igitur iudicium!” **6** Respondit Filius: “Quot sunt testes cum amico tuo et quot cum altero?” Respondit Mater: “Amicus meus habet paucos, alter vero habet multos, qui sciunt veritatem et audire contempnunt.” Respondit Filius: “Faciam iudicium iustum.” **7** Et Mater ait: “Meus amicus non conqueritur. Sufficit enim sibi sola sui corporis substancia. Set ego, que domina sua sum, conqueror, ne malicia preualeat.” **8** Respondit Filius: “Faciam que vis. Set sicut scis, iudicium corporale precedere debet spirituale et, nisi fuerit consumatum peccatum, non debet aliquis iudicari.”

9 Et Mater: “O, Fili, licet nos omnia sciamus, propter astantem **C** quero, quid et quale in isto sit iudicium corporale quidue spirituale?” Et Filius: “Iudicium,” inquit, “corporale est, ut anima eius celeriter discedat a corpore et manus eius fiet mors eius. **10** Iudicium vero spirituale est, ut anima eius suspendatur in patibulo inferni, quod non est ex funibus set ex igne ardentissimo, quia ovis degenerans est a grege suo.”

11 Tunc unus de religiosis scilicet Augustini loquebatur ad iudicem dicens: “Domine, nichil tibi cum isto. Tu vocasti eum ad quietem et ipse eam oblitus est, obediencia sua fracta est, nomen eius ablatum est et opera eius nulla.” Respondit iudex: “Anima eius non est presens in iudicio ad respondendum.” **12** Cui Dyabolus dixit: “Ego volo respondere: Si tu vocasti eum a procellis mundi ad quietem, ego vocaui eum de altissimo vertice seu cacumine in profundissimam

10 ovis degenerans: Ps. 118,176; Mt. 18,12
8,29

11 nichil tibi cum isto: Mt.

5 in alio **VY BOA^b q** et in alio **P Kux F Gh** alius] alius vero **ux** dileccio et obediencia **Kux Fq Gh** **6** et quot] quot **PVY** et **K** et quod **x** habet multos **V Kux q post corr. Y²** multos **P BOA^b** multos habet **F Gh** **7** amicus meus **F Gh** sibi *om.* **K** conquero **P** **9** scimus **V K** propter] tamen propter **K Gh** quid] quod **Gh** quidue] quod vero **Gh** fiat **F Gh** **10** ovis] eius **P** **11** scilicet] sancti **Gh** augustinus **PV ante corr. Y** eum] ipsum **ux** eam] ea **P BOA^b q** sua] eius **A^b** ablatum] oblatum **P** **12** cui] cuius **Gh**

fossam. Obediencia eius promptissima est ad me, nomen eius apud me est gloriosum.”

- D **13** Cui iudex: “Expone,” inquit, “que notas!” Et demon dixit: “Faciam, licet inuitus. Tu vocasti eum de procellis curarum mundi ad requiem vite spiritualis quasi ad bonum portum, set ipse reputat hoc quasi pro nichilo, quia magis appetit sollicitudines mundi. **14** Altissimus vero vertex est contricio bona et confessio. Hanc qui perfecte tenet, ipse loquitur tecum, qui es potentissimus, et attingit ad tuam maiestatem. **15** De hoc vertice seu cacumine altissimo ego precipitavi eum, quando ipse peccare proponit usque in finem, quando peccata reputat pro nichilo et iusticiam tuam pro vanitate. **16** Profundissima vero fossa est gula et cupiditas, quia sicut fossa profundissima non de facili impletur, sic insaciabilis est cupiditas sua. **17** Nomen autem eius erat monachus, et nomen monachi est custodia sui et abstinentia eciam a licitis; set hec in eo abolita sunt et iam
- E vocatur Saul. Sicut enim Saul recessit ab obediencia, sic et iste. **18** Nam obediencia sua fracta est, quia sicut due extremitates ligni fracti non conueniunt propter putredinem eius, sic nec desiderium celeste nec diuina caritas, que sunt tanquam due extremitates et uniones obediencie, conuenire possunt in obediencia sua, quia non obedit nisi ad mundanam utilitatem et voluntatem suam propriam, et opera sua sunt secundum opera mea. **19** Quia licet ego non legam missas nec cantem nec faciam reliqua sicut ipse, tamen quando omnia ista facit secundum velle meum, tunc facit opera mea et dici possunt opera mea. Nam cum celebrat missas, ex presumptione accedit ad te et ex presumptione illa impletur maiori malicia mea. **20** Cantat eciam pro laude hominum, et cum ego ostendo ei dorsum meum, ipse dorsum suum vertit ad me; et quando ego volo, vertit ventrem suum ad

17 Saul: 1 Reg. 13,8

13 inquit *om.* **F** que] quid **K Gh** quasi ad] ad **P** hoc *om.* **P** hec **Y BO ux**
q **16** vero *om.* **PVY** insaciabilis est] insaciabilis **K** **17** hec *om.*
q abolita] oblita **P** abolitata **ux** sic et iste *om.* **Gh** **18** nec diuina] et
diuina **PVY** possunt] non possunt **V** non obedit] nec obediat **u** nec obedit **x**
mundanam] humanam **ux** **19** missam **K Gh** *ante corr.* **F** tamen] tantum
K cum] quando **P** **20** ei *om.* **V** *post* dorsum *om.* meum **K**

ventrem meum, id est omnem voluptatem suam perficit secundum voluntatem meam et omnia que facit, causa presentis vite et proprie voluntatis facit. Ideo opera eius sunt opera mea.”

Declaracio.

F

21 Item anima eadem apparuit ceca et tremens, quam Ethiops quidam insequabatur, usquequo veniret ad iudicem, qui residere videbatur in throno grandi multitudine astante. **22** Et dixit Ethiops: “O, iudex, iudica michi animam istam. Iam enim ipsa personaliter est presens et iam precessit iudicium eius corporale.” <...> **23** Et Ethiops: “Tu,” inquit, “dixisti, quod manus eius fieret mors eius. Hoc iam factum est.” Et iudex: “Hoc dupliciter potest intelligi, aut quia operacio mala fuit occasio mortis eius aut quia manus corporalis abbreviabat vitam carnis eius. **24** Respondit Ethiops: “Vtrumque verum est. Nam vita impudica occidit animam eius et impaciencia aperuit vulnus carnis eius, quo mortuus est.” **25** Cui iudex: “Tu,” inquit, “accusasti animam istam prius, quia sequebatur in omnibus velle tuum et quia precipitabas eam de vertice altissimo et quia ventrem suum verteabat ad te. Ideo audiamus, quid dicit ipsa anima!”

26 Et iudex quasi vertens se ad animam dixit: “O, anima, tu habuisti rationem discernendi inter bonum et malum. Cur nomen sacerdotii honorificum strauisti sub pedibus tuis?” **27** Respondit illa: G “Habui quidem rationem set magis sequebar velle meum discredens, quod sub specie tam modica tanta magnitudo occultaretur.” **28** Dixit iudex secundo: “Tu sciisti, quod religionis perfeccio est humilitas et obediencia. Cur sub specie ouis ingressus es lupus?” Cui anima: “Vt,” inquit, “effugerem obprobrium mundi et quieciorem ducerem vitam.” **29** Respondit iudex tercio: “O, frater, set non meus. Si vidisti

ventrem *ante* meum *om.* **K** *in marg. suppl.* **F** voluptatem] voluntatem **P** voluntatem] voluptatem **K** que facit] que fecit **P** declaracio **q** *in marg. inter.* **K**³
om. **x** declaracio **lxiiii** **F** addicio **Gh** addicio *inter columnas* **K**² libro quarto in fine cii capituli
U^a **21** eadem anima **ux** **qU**^a usquequo] usque **Kux** **U**^a grandi *om.*
u astanti **U**^a **22** enim *om.* **U**^a ipsa enim **F Gh** enim ipsa personaliter est] ipsa est personaliter **ux** *post* corporale *lacunam textus suspicatus sum: cfr Intro. p. 51.* **23** ethiops] addidit ethiops **F Gh** tu *om.* **q** *post* manus *om.*
eius **ux** hoc] hoc ait **ux** **U**^a potest dupliciter **U**^a manus] manus eius **F Gh**
carnis] corporis **F Gh** **28** inquit ut **F Gh** **29** frater] frater meus **ux**
set *om.* **U**^a

exempla sanctorum fratrum et audisti verba sanctorum, cur non es illa sequutus?” **30** Respondit illa: “Omnia illa bona, que audiui et vidi, erant michi odiosa et onerosa, quia statui in corde meo magis sequi voluntatem meam et mores meos quam mores sanctorum.” **31** Item iudex dixit quarto: “Numquid non frequentabas ieiunia et oraciones et confessiones?” Cui anima: “Frequentabam,” ait, “ieiunia et oraciones set feci sicut ille, qui dixit minima, ut placeat, set, ne ^H displiceat, abscondit maiora.” **32** Item iudex: “Numquid,” inquit, “non legisti, quod quilibet homo debet reddere rationem eciam de quadrante, hoc est de minimis?” **33** Tunc anima quasi cum maximo eiulatu ait: “Vere, Domine, legi et sciui in consciencia mea set putavi misericordiam tuam esse ita magnam, quod nolles eternaliter punire. **34** Ideo habui velle penitere in senectute set dolor et mors ita venerunt michi subito, quod cum vellem confiteri, perdi memorem et quasi vinculo quodam erat lingua mea ligata.”

35 Tunc clamavit Dyabolus: “O, iudex, ecce mirabile video: anima iudicat se ipsam! Confitetur nunc infructuose malum suum; et tamen ego non audeo apponere ad eam manum meam sine iudicio tuo.” **36** Respondit iudex: “Factum est et consumatum.” Quibus dictis Ethiops et anima quasi colligati disparuerunt et quasi cum maximo tonitruo descenderunt.

37 Item dixit iudex: “Hec omnia in uno puncto facta sunt set propter te, ut intelligas, facta videntur in tempore, ut videas et scias et timeas iusticiam Dei.”

32 reddere rationem eciam de quadrante: Mt. 5,26.

30 respondit illa] respondit anima **Ku q** respondit illa anima **x** audiui] ego audiui **F Gh**
31 dicit **F** ait] inquit **ux** **32** item] cui **F Gh** inquit
numquid **F Gh** inquit non *om.* **U**^a **33** eternaliter] in eternum **F** **34**
subito michi **F Gh** et quasi] set et quasi **F Gh** mea lingua **F Gh** **36** et
quasi] et **ux** **37** videntur in tempore facta **F Gh**

Orante Christi sponsa vidit in visione, qualiter beatus Dyonisius orabat pro regno Francie ad virginem Mariam. Capitulum CIII.

1 Cum essem orando, vidi, qualiter ad virginem Mariam beatus Dyonisius loquebatur dicens: “Regina misericordie tu es, cui data est omnis misericordia, et Mater Dei facta es propter miserorum salutem. **2** Miserere igitur regno Francie tuo et meo. Tuo quidem, quia habitatores eius te pro modulo suo honorant; meo autem, quia patronus eorum sum et in me habent fiduciam. **3** Tu quippe vides, quante anime periclitantur omni hora et hominum corpora quasi bestie prosternuntur et, quod grauius est, anime quasi nix descendunt in infernum. Consolare ergo eos et roga pro eis, quia domina es et omnium adiutrix.” **4** Respondit Mater Dei: “Procedas ad Filium meum et audiamus propter istam, que astat, quid ipse respondebit.”

Cap. CIII habent PVY BOA^b K² F Gh post verba aliquot desinunt Kux q R
orabat] orabat cum aliis sanctis PY (cum aliis sanctis del. Y²) Capitulum CIII PV B q
Gh Capitulum centesimum tertium *ante rubr. tpt A^b CIII capitulum Y O CIII K F capitulum*
III (sic) u capitulum CIII (sic) quarti libri quod capitulum fol. 256v habet K² om. x
rubricam om. F **1** orando] orando sola **F** ad virginem mariam beatus
 dyonisius loquebatur] ad mariam virginem beatus dyonisius loquebatur **Kux Gh** beatus
 dyonisius loquebatur ad mariam virginem matrem domini **F** beatus dyonisius loquebatur ad
 beatam virginem **q** cui data] et cetera require post finem tocius huius libri **K²** et cetera
 requires libro ad reges capitulo XXVI° **x** et cetera require libro ad reges XXVI **u q reliquum**
capitulum hic omittentes **2** te] tu **Y** **3** anime] anime infinite **F** pro
 eis] pro eis ad filium **F** adiutrix omnium **F** **4** dei] misericordie **F**

Mater Dei orat cum beato Dyonisio et aliis sanctis eundem Filium suum pro regno Francie et super guerra istorum duorum regum, qui assimilantur duabus bestiis ferocissimis. Capitulum CIIII.

- A **1** Mater loquitur ad Filium dicens: “Benedictus sis tu, Fili mi. Scribitur, quod ego dicebar benedicta, que te portavi in utero. Tu vero respondisti, quod ille est eciam benedictus, qui verba tua audiret et seruaret illa. Ergo, Fili, ego sum illa, que verba tua memoriter in corde meo seruavi. **2** Ideo reduco unum verbum, quod dixisti, scilicet Petro querenti, si dimitteret peccanti usque sepcies, respondisti dimittendum usque ad septuagies sepcies notans per hec, quod quociens aliquis se humiliat cum voluntate emendandi, tociens tu paratus es dare misericordiam.” **3** Respondit Filius: “Testimonium tibi perhibeo, quod verba mea fuerunt radicata in te sicut semen, quod seminatur in pingui terra dans ex se fructum centesimum. Sic eciam virtuosa opera tua omnibus faciunt leticie fructum. Ideoque pete que vis!”
- B **4** Respondit Mater: “Rogo te cum Dyonisio et aliis sanctis tuis, quorum corpora in hac terra istius regni Francie sunt, anime vero in celo: Miserere isti regno! Ego enim per similitudinem loquendo propter istam, que presens est spiritu, video quasi duas bestias ferocissimas, quamlibet de genere suo. **5** Altera enim cupidissima est deglutire que potest habere, et quo plus comedit, eo magis esurit nec

Cap. CIIII: 1 benedicta: Lc. 11,27
semen: Mt. 13,8

2 septuagies sepcies: Mt. 18,21 f.

3

Cap. CIIII habent **PVY BOA^b F Gh** *post verba aliquot desinunt* **Kux K² q** **R** *orat]*
erat **B** *orabat* **x** *Capitulum CIIII* **PV B u q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b CIIII** *capitulum* **Y O**
CIIII K F om. x *rubricam om.* **K F** **1** *Mater] Mater dei* **F** *fili mi]* *fili et*
cetera require post finem tocius huius libri cum rubrica **K²** *fili mi et cetera require libro ad*
reges capitulo XXVII **ux** *reliquum capitulum hic omittentes* **portabar V** *utero]*
utero meo **Fq** *respondisti] respondisti et cetera require libro ad reges XXVII* **q** *reli-*
quum capitulum hic omittens *illa]* *ea* **F** *fili]* *fili mi* **F** *seruavi in corde meo*
V **2** *scilicet om.* **F** *ad ante septuagies om.* **K² F Gh** *textum ad* **Mt. 18,21**
accommodantes (Cfr. Rev. VIII 27) **septuagesies O** *hec]* *hoc* **A^b F Gh** *tu om.*
P **3** *fructum leticie* **F** *que]* *quod* **P** **4** *tuis om.* **F** *istam]* *istam*
sponsam **F** **5** *est cupidissima* **F** *esurit]* *exurit* **V**

saciatur fames eius. Bestia vero secunda nititur super ascendere. Iste bestie habent tria mala. Primo terribilem vocem, secundo sunt plene periculoso igne, tercio quelibet desiderat alterius cor in se deglutire. **6** Et una inquit in dorso alterius dentibus suis inuenire ingressum ad cor, ut mordendo occidat. Altera vero habet os ante pectus alterius volens ibi inquirere ingressum ad cor. **7** Vox terribilis istarum bestiarum auditur longe, et omnes bestie, que aperto ore veniunt, erunt ardentes igne istarum bestiarum, ideo cadent in mortem. Ille vero bestie, que clauso ore veniunt, priuabuntur vellere et discedent nude.

8 In istis duabus bestiis intelliguntur duo reges, scilicet Francie et Anglie. Rex alter non saciatur, quia bellum suum est ex cupiditate, rex alius nititur ascendere; ideo ambo sunt pleni igne ire et cupiditatis. **9** Vox bestiarum est talis: 'Recipe aurum et diuicias mundi, ut non parcas sanguini Christianorum!' Quelibet istarum bestiarum desiderat alterius mortem et ideo quelibet querit alterius locum ad nocendum. **10** Ille vero querit in dorso nocere, qui iniusticiam suam desiderat audiri esse iusticiam et ut alterius iusticia diceretur esse iniusticia. Alius autem querit in pectore nocere cordi, qui scit se habere iusticiam, et ideo facit multum dampnum non curans de perdicione et miseria aliorum nec in sua iusticia habet diuinam caritatem. **11** Ideo ergo in pectore querit ingressum, quia ipse maiorem iusticiam habet ad regnum, et cum ipsa iusticia habet superbiam et iram. Alius vero habet minorem iusticiam, ideo ardet cupiditate.

12 Bestie quoque alie, que aperto ore veniunt, hii sunt qui propter cupiditatem veniunt ad eos. Horum ora aperta implent hii, qui vocantur reges set sunt veri proditores. Proiciunt namque pecunias abundanter et dona in ora ipsorum et sic faciunt eos ardere ad bellum, ut cadant in mortem. **13** Quorum bona remanent et corpora

primo] primo habent **P** **6** vero *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y**² *post* habet os ante
desinit folio amisso **K**² **7** que] qui **P** priuantur **F** discedunt **F**
8 duabus *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y**² *est om.* **VY** ambo sunt pleni **V** ambe sunt pleni
PY ambo pleni sunt **BOA**^b pleni sunt ambo **F** ambe plene sunt **Gh** *et om.* **V**
11 in pectore querit] querit in pectore alterius **F** querit in pectore **Gh** habet iusticiam **F**
Gh ipsa] ista **P** et iram] atque iram **Gh** **12** quoque alie] vero **P**
venerint **F** hii sunt qui propter cupiditatem veniunt *om.* **V** horum] et istorum
F in ora] et ora **V**

recipiuntur in terra et corrodunt vermes Dyaboli eorum animas. Et sic isti duo reges produnt multas animas de Filio meo, qui eas redemit sanguine suo. **14** Ille vero bestie, que priuantur vellere, sunt homines simplices et qui contentantur de bonis suis; qui hac intencione procedunt ad bellum, quia credunt se habere iusticiam et bellum esse iustum. **15** Ideo priuantur velleribus, id est corporibus, per mortem. Anime vero eorum recipiuntur in celum. Ideo, Fili mi, miserere!”

E 16 Respondit Filius: “Quia omnia vides in me, dic ista audiente, que astat, que est iusticia, ut reges isti exaudiantur.” Et Mater respondit: “Ego,” inquit, “audio tres voces. Prima est istorum regum, quorum unus cogitat sic: ‘Si haberem mea, non curarem habere alia, et timeo carere omnibus.’ **17** Et ex isto timore, scilicet quod timet obprobrium mundi, conuertit se ad me dicens: ‘O, Maria, roga pro me!’ Alter vero rex taliter cogitat: ‘Vtinam essem in statu priori! Fessus sum.’ Ideo et ipse se eciam conuertit ad me. Secunda vox est communitatis, que cotidie rogat me pro pace. **18** Tercia vox est electorum tuorum, qui clamant dicentes: ‘Non ploramus corpora mortuorum, non dampna, non paupertatem set animarum casum, que cotidie periclitantur. Ideo, o Domina, roga Filium tuum, ut anime saluentur!’ Propterea, o Fili mi, miserere eis!”

19 Respondit Filius: “Est scriptum, quod pulsanti aperietur, vocanti respondendum est et petenti dabitur. Set sicut omnis, qui pulsat, extra ostium est, sic et isti reges extra ostium sunt, quia me non habent in se. Ideo propter te petentibus est aperiendum.”

19 pulsanti ... dabitur: Mt. 7,7.

14 que] qui **P** **15** eorum] eorum nudate a corpore **F** ideo] et ideo benedicta
F **16** quia] quia mater mea karissima **F** ista] ista sponsa mea **F** astat]
astat spiritu **F** habere] iam habere **F** **17** et ex] ex **P** conuertit] vertit
F fessus sum ideo et] nam fessus iam sum et ideo **F** conuertit **V F Gh** vertit **PY**
BOA^b communitas **P** communitatis et populi **F** rogant **F** **18** tuorum]
meorum **VY** saluantur **F** mi *om.* **P** **19** scriptum est **F Gh** ideo] set
tamen **F** tamen **Gh**

Christus loquens sponse dicit ei modum, per quem debeat fieri pax inter reges Francie et Anglie. Quod si ipsi reges non obedierint, grauissime punientur. Capitulum CV.

1 Filius loquitur: “Ego sum rex metuendus et honorandus. Ideo propter preces Matris mee mittam eis verba mea. Ego sum pax vera, et ubi pax est, ibi pro certo ego sum. Si igitur isti duo reges Francie et Anglie habere voluerint pacem, ego dabo eis perpetuam pacem. **2** Set pax vera haberi non poterit, nisi veritas et iusticia diligentur. Ideo, quia alter regum habet iusticiam, placet michi, quod per matrimonium fiat pax; et sic regnum ad legitimum heredem poterit peruenire. **3** Secundo volo, quod sint cor unum et anima una in augendo fidem sanctam Christianam, ubi commodius fieri poterit ad honorem meum. Tercio deponant intolerabiles exactiones et fraudulentas adinuenciones suas et diligent animas subditorum suorum.

4 Si autem ille rex, qui nunc tenet regnum, obedire noluerit, sciat pro certissimo, quod non prosperabitur in factis suis set in dolore finiet vitam et regnum dimittet in tribulacionibus. Et filius et generacio sua erit in ira et obprobrio et confusione ita, quod omnes ammirabuntur. **5** Si autem rex ille qui iusticiam habet obedire voluerit, adiuuabo eum et pugnabo pro eo. Si vero non obedierit, nec ipse perueniet ad desiderium suum set priuabitur obtentis, et principium gaudiosum dolorosus exitus obscurabit. **6** Verumptamen, quando homines regni Francie assumpserint veram humilitatem, regnum perueniet ad legitimum heredem et bonam pacem.”

Cap. CV: 3 cor unum et anima una: Act. 4,32.

Cap. CV habent PVY BOA^b F Gh post verba aliquot desinunt Kux q R reges francie] regem francie P Capitulum CV PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b CV capitulum Y O CV K F om. x rubricam om. K F 1 Filius] Item filius (dei add. F²) F metuendus rex K honorandus ideo] honorandus et cetera require post finem tocius huius libri cum rubrica quo tamen loco nil habetur folio amisso K² honorandus et cetera require libro ad reges XXVIII capitulo ux reliquum capitulum hic omittentes eis] regibus francie et anglie F verba mea] verba mea require libro ad reges XXVIII q reliquum capitulum hic omittens si] sic F Gh 2 habere P ideo] et ideo F quod] ut F Gh peruenire poterit F Gh 3 sint] sicut V augendo] agendo V 5 rex ille] vexillis P dolorosus V obscurabit] obseruabit V

Christus dicit sponse, quod non timeat frangere abstinenciam per obedienciam patris spiritualis, quia non est peccatum; et eciam monet sponsam, quod stet stabilis, quod resistat temptacionibus continue et quod habeat voluntatem firmam perseuerandi in bono exemplo virginis Marie, Dauid et Abrahe. Capitulum CVI.

A **1** Filius loquitur: “Cur times? Nam eciam si quater in die comederes, non tibi imputabitur ad peccatum, si permissione eius feceris, cui teneris obedire. Sta ergo stabilis. **2** Tu debes esse sicut miles, qui percussus in bello diuersis vulneribus reddit inimicis vulnera multo acriora et eo ad pugnandum est feruencior, quo plus ab hostibus appetitur. **3** Sic et tu inimicum tuum debes repercutere et esse stabilis, et voluntatem rationabilem debes habere in bono perseuerandi.

4 Tunc autem repercutis Dyabolum, quando temptacioni non consentis set viriliter resistis utputa opponendo humilitatem contra superbiam, continenciam contra gulam. **5** Tunc vero es stabilis, cum in temptacione contra Deum non murmuras set cum hylaritate omnia sufferendo et peccatis tuis omnia imputando regraciaris Deo. **6** Tunc vero voluntas tua est rationabilis, cum non desideras premium nisi ad voluntatem meam, cum te totam relinquis in manus meas.

B **7** Primum itaque bonum scilicet repercutere hostem non habuit Lucifer, quia statim consensit cogitacioni sue; ideo cecidit irrecuperabiliter, quia sicut nullum malicie sue habuit instigatorem, ita eciam nullum habebit recuperatorem. **8** Secundum bonum scilicet stabilitatem non habuit Iudas set factus desperatus se ipsum

Cap. CVI: 8 Iudas ... suspendit: Mt. 27:3 ff.

Cap. CVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** per] propter **V Kux** sponsam] eam **Kx q Gh** ipsam **u** quod resistat] et resistat **V B ux q Gh** in et resistat *corr.* **Y²** perseuerando **K** et ante dauid *add.* **BOA^b Kux q Gh** Capitulum CVI **PV B u q Gh** ante *rubr. tpt* **A^b** CVI capitulum **Y O** CVI **K F** sequitur CVI **x** *rubricam om.* **F** **1** loquitur] loquitur sponse **Kux F Gh** (sponse *del.* **K**) comederis **P B Kux** **F** in comederes *corr.* **Y²** cui] cui tu **ux** **2** vulnera *om.* **Fq** multo] multa **F Gh** **3** tuum *om.* **V** **4** opponendo] apponendo **ux** **5** sufferendo] sustinendo **K** et peccatis tuis omnia imputando *om.* **q** regracians **V** regraciaris **O** **7** quia statim] qui statim **F Gh** malicie sue nullum **ux** sue *om.* **P** **8** non habuit iudas ... scilicet voluntatem bonam *om.* **u**

suspendit. Tercium bonum scilicet voluntatem bonam non habuit Pylatus, quia feruenciozem voluntatem habuit ad placendum Iudeis et ad honorem suum quam ad me liberandum.

9 Set primum bonum scilicet repercutere hostem habuit Mater mea, que quot habuit temptamenta, tot reddidit et reopposuit contraria. Secundum vero bonum habuit Daud, qui in aduersitate fuit paciens et in casu suo non desperans. **10** Tercium bonum scilicet voluntatem perfectam habuit Abraham, qui relicta patria eciam filium unicum immolabat. Hos igitur et tu iuxta vires tuas imitare!”

Christus inducit sponsam id est animam ad conseruandum diligenter semper contricionem puram, caritatem diuinam et obedienciam firmam; condempnat eciam illos qui contempnunt obedienciam et abstinenciam et bonam pacienciam; auisat quoque hominem spiritualem, ne paulatiue sub specie lucis permittat ingrossare et obcecare conscienciam suam.

Capitulum CVII.

1 Apparuit angelus quidam mire speciei, ad quem alii angeli visi sunt loqui dicentes: “O, amice, cur offers Deo nostro nucem vacuam?” **A** Respondit ille: “Licet omnia sciatis, tamen propter istam que astat loquor. **2** Ego ex presencia Dei nostri nunquam contristor, qui sic voluntati eius deseruio ad profectum animarum, quod nunquam eius careo presencia. Cui etsi non offero nucem dulcedinis, offero tamen

10 Abraham ... immolabat: Gen. 22.

Cap. CVII: 1 nucem vacuam: Rev. 109:1

et om. **P K** in marg. suppl. **Y²**
reopposuit] opposuit **ux**

9 set] verum **P** reddidit] redit **V**

Cap. CVII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh addicionem primam habent ux U^a Gh ima
pag. K F per rubricatorem scriptam q addicionem secundam habent Kux qU^a F
Gh **R** ad om. **V** diligenter om. **V** firmam obedienciam **Kux q Gh**
auisat] ammonet **Kux** Capitulum CVII **PV B q Gh** ante rubr. tpt **A^b** CVII capitulum **Y**
O CVII **Ku F** om. **x** rubricam om. **F** **1** quidam angelus **Kux Fq**
Gh **2** qui] quia **K** voluntati eius sic **F Gh** nunquam careo eius **ux q** eius
numquam careo **F Gh** non om. **ux**

aliquid delectabile scilicet clauem de auro purissimo, vas argenteum et coronam de lapidibus preciosis.

3 Clavis vero significat contricionem puram pro peccatis, que aperit cor Dei et introducit peccatorem in cor Dei. Vas vero est diuina delectacio et caritas, in qua Deus cum anima suauiter requiescit. Corona est obediencia firma et hylaris. Hec enim tria requirit Deus meus ab anima sancta.

4 Set licet hec anima custodie mee deputata hec tria spreuerit, represento tamen iterum Deo illa, que ei obtulit, et nichilominus honor suus erit. **5** Nam clavis contricionis est ei onerosa in tantum, quod nec cogitare de ea velit. Vas vero dileccionis diuine est ei sic amarum, quod nullatenus illud odorare potest. Quomodo enim ei dulcescere posset suauitas spiritualis, ubi radicata est voluptas carnis? **6** Non enim duo contraria bene conueniunt in uno vase. Corona eciam obediencie grauis est ei ad portandum, quia propria voluntas tantum ei placet, quod dulcius ei videtur sequi propriam voluntatem quam Dei.

B 7 Tunc angelus conuertens se ad Deum dixit: “Ecce, Domine, vas et clavis et corona, quibus anima ista fecit se indignam; et ideo cum testa crepuit et intus plena est luto, que debuisset esse plena melle suauissimo. In medio vero teste iacet serpens. **8** Testa igitur est cor, quod, cum per mortem crepuerit, plenum est desideriis mundi, que sunt quasi lutum. Serpens autem est anima, que lucidior deberet esse sole, feruencior flamma, set facta est serpens plena veneno nulli nociuo nisi sibi ipsi ad perdicionem.”

9 Dominus autem tunc loquutus est sponse dicens: “Ego dico tibi per similitudinem quandam, quomodo ille constitutus est, quasi si unus homo staret et alter eundo appropinquaret ei. Cumque ambo

3 contritio pura **V** diuina *om.* **ux q** enim] omnia **P om.** **F** deus meus requirit
Kux Fq Gh **4** hec tria] ista tria **Kux Fq Gh** spreuit **Gh** tamen] tantum
K **5** cogitare de ea velit] cogitaret de ea **P** diuine dileccionis **Kux Fq Gh**
sic] sicut **P** odorare] adorare **ux** enim] anima **P** posset] potest **K** carnis]
carnalis **A^b** **6** obediencie] obedientia **P** inobediencie *ante corr.* **u** inobediencie
x tantum] intantum **V** dulcius *om.* **ux** voluntatem propriam **BOA^b K F**
Gh **7** et clavis] clavis **Fq Gh** anima *om.* **ux** ista anima **K Fq Gh**
crepuerit **F Gh** et intus] intus **O F Gh** **8** igitur] ergo **ux** esse deberet **Fq**
Gh est *om.* **ux** nulli nociuo *om.* **V** nociuo] nociua **K** nociuior **ux** **9**
quandam *om.* **V**

facies haberent alter ad alterum, dixit ille qui ibat: **10** ‘Domine, quasi unum intersticiū est inter nos. Ostende michi viam per quam gradiar, quia video te potentissimum absque comparacione, suauiissimum absque consideracione, optimum tanquam illum, a quo est omnis bonitas et sine quo nullus est bonus.’ **11** Respondit ille: ‘Amice, monstrabo tibi triplicem viam, que tamen ad unum tendit. Hanc si sequutus fueris, petrosa est in principio set in fine planissima, obscura est in capite set lucida est in progressu, amara ad tempus set suauiissima in fine.’ **12** Respondit ille: ‘Tantum ostende michi viam et libenter sequar eam. Video enim periculum esse in mora, dampnum in errore vie, fructum maximum, si sequutus fuero viam. Ideo imple desiderium meum et ostende michi viam veram.’

13 Ego igitur, creator omnium, ego sum ille qui sto immutabilis et in eternum stabilis. Tunc ille talis appropinquabat michi, quando me diligebat et nichil sicut me querebat. Ego quoque verti faciem meam ad eum, quando in animam eius misi diuinam consolacionem, et mundi gaudium erat ei odio et omnis voluptas carnis. **14** Ego etiam ostendi ei triplicem viam, non loquendo voce carnis set inspirando anime sue occulte eo modo, quo nunc inspiro anime tue in aperto.

15 Primum igitur ostendi ei, quod esset obediens michi Deo suo et prelati suis, set ipse respondit michi intus cogitando sic in mente sua: ‘Non faciam,’ inquit, ‘quia durus est prelatus et non caritatius, et ideo non valeo ei obedire hylari voluntate.’ **16** Ostendi etiam ei secundam viam scilicet fugere voluptatem carnis et sequi meam voluntatem diuinam, fugere crapulam et sequi abstinentiam. Hee enim vie sunt que ducunt ad obedienciam veram, set ipse respondit michi: **17** ‘Nequaquam. Natura quippe mea est infirma. Ideo comedam et dormiam ad saturitatem, loquar ad habendum gaudium

12 periculum in mora: Liv. 38,25,13 errore vie: Sap. 12,24

10 viam <i>om.</i> ux	absque comparacione suauiissimum <i>om.</i> x	11 lucida est]
lucida V O	12 tantum] tamen ux	dampnum] et dampnum Kux Fq
Gh	13 omnium <i>om.</i> ux	impermutabilis F Gh
V	tunc] tunc autem Kux Fq Gh	et in eternum stabilis <i>om.</i>
ux	misi] immisi Kux Fq Gh	appropinquat BOA^b
igitur] ergo ux	in <i>om.</i> PVY	me <i>ante</i> diligebat <i>om.</i>
ux	vie] trie P	14 ei] eis V
	veram obedienciam V	15 primo Kux Fq Gh
		16 fugere voluntatem carnis V
		carnis <i>om.</i>
		17 dormiam et comedam V

et rideam propter solacium mundi.’ **18** Ostendi eciam ei terciam viam scilicet habere pacienciam bonam propter me Deum suum, quia hec est que ducit ad abstinenciam et inducit ad obedienciam sanctam; set ipse respondit michi: **19** ‘Non faciam. Si enim illa contumeliosa michi suffero, arguar quod sum fatuus; si despeccior ceteris fuero in habitu, confundor ab omnibus; et si in membris meis est deformitas, necesse est, ut opus meum aliquod placitum hominibus hoc suppleat et recompenset.’”

D **20** “Sic igitur,” ait Dominus, “ego et consciencia sua certabamus, usquequo elongans se a me vertebat occiput ad me et non faciem. Set quomodo vertebat? **21** Quando scilicet voluit obedire in hiis tantum, que sibi placuerunt, et sic voluit esse paciens, ut nichil minueretur de amicia mundi. Nunc autem Dyabolus laborat, ut faciat eum totum cecum et mutum, proponens ligare manus eius et pedes inuoluere et ducere ad tenebras inferni. **22** Tunc autem facit ipsum cecum, quando cogitat sic: ‘Deus redemit me passione sua, non perdet me, quia misericors est; nec sic districte Deus examinat peccatum, sicut homo offendit omni hora.’ **23** Ex istis probatur, quod fides sua non est stabilis. Ideo inquirat in Euangelio meo, quod ego rationem queram de verbis, quanto magis de operibus. Inquirat eciam, quod diues non pro rapina sepultus est in inferno set quia abutebatur concessis. **24** Tunc vero facit Dyabolus eum mutum, quando audiens exempla amicorum meorum et verba dicit: ‘Nemo poterit sic nunc viuere.’ Ex isto probatur, quod habet modicam spem.

25 Ego enim, qui dedi amicis meis sic apte et caste viuere, ego et potens sum dare isti similia, si in me spem haberet. Tunc vero

20 elongans se a me: Ps. 72,27
abutebatur concessis: Lc. 16,19 ff.

23 rationem ... verbis: Mt. 12,36 diues ...

et rideam] irridebam *post corr.* **P**² ut rideam **A**^b ridebo **K** **18** ei eciam **O K** est
om. **P** *supra lin. suppl.* **Y**² **19** illa] illata **V** michi contumeliosa **K** michi]
modo **ux q** confundar **P Gh** ab] in **V** meum *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y**²
aliquod] aliquid **O F Gh** placitum] placidum **OA**^b **Kux Fq Gh** **20** igitur *om.*
V quomodo] quando **Kux q** **21** scilicet quando **F Gh** scilicet] se **P**
obedire] michi **ux** et sic voluit esse paciens ut nichil minueretur de amicia mundi *om.*
q ut] quod **ux** pedes *om.* **q** pedes eius **u** **22** sic deus] si deus **K** deus
examinat] deus examinet **x** examinat **q** **23** eciam] etiam in **V** **24**
dyabolus facit eum **O** facit eum dyabolus **Kux Fq Gh** amicorum] sanctorum **F** sancto-
rum *ante corr.* **q** nunc sic **F Gh** **25** isti dare **Kux Fq Gh**

F

Declaracio.

35 Hic fuit prior in partibus Cicilie prope montem volcanum, ad quem facta est iterum ista reuelacio sequens.

Addicio.

36 Filius Dei loquitur: “Frater iste miratur, quare apostoli mei Petrus et Paulus in isto loco cathacumbas tanto tempore iacuerunt quasi neglecti. **37** Respondeo tibi: Scriptura aurea dicit, quod Israel diu stetit in heremo, quia malicia gencium, quarum terras possessuri erant, nondum completa fuit. Sic eciam erat de apostolis meis. **38** Nondum erat tempus gracie, quo corpora apostolorum meorum exaltanda erant, quia prius debuit esse tempus probacionis et postea coronacionis, et quia nondum erant illi nati, quibus honor ille exaltacionis apostolorum debebatur.

39 Nunc autem potes querere, si aliquem honorem corpora eorum habebant eo tempore, quo corpora eorum in puteo iacuerunt. Respondeo tibi, quod angeli mei custodiebant et honorabant corpora illa beata, **40** quia sicut locus ille diligenter excolitur, ubi rose et plante seminande sunt, sic iste locus cathacumbas diu antea preparabatur et honorabatur, de quo angeli et homines letarentur. **41** Ideo dico tibi, quod in mundo multa loca sunt, ubi corpora sanctorum quiescunt, set non similia huic loco. Nam si sancti numerarentur, quorum corpora reposita hic fuerunt, vix crederetur. **42** Ideo sicut homo infirmus ex bono odore et cibo reficitur, sic homines venientes ad hunc locum mente sincera recreantur spiritualiter et recipiunt veram peccatorum remissionem, unusquisque secundum vitam suam et fidem.”

37 Israel ... in heremo: Deut. 8,2 ff.

Declaracio **q u Gh om. x** Addicio **K F** libro quarto in fine cvij capituli **U^a** **35** cicilie
ux U^a sicilie **F** cecilie **K Gh** cycilie **q** iterum *om.* **F Gh** sequens reuelacio **ux Gh**
post haec verba add. scilicet filius dei loquitur **ux** Addicio **Gh deest Kux F U^a q**
36 frater] quare **u** quasi] et quasi **K q Gh** neglecta **U^a** **37**
tibi] sibi **x** diu *om.* **F** gencium quarum terras possessuri erant nondum completa
om. **x** **38** tempus *om.* **U^a** quia nondum] quia necdum **ux U^a** **39**
quo corpora eorum] quo **K U^a** illa *om.* **F** **40** iste locus] locus iste **K** locus ille
ux U^a antea] ante **u q** **41** tibi dico **K** quiescunt] requiescunt **F Gh**
hic reposita **ux U^a q** **42** et cibo] cibo **U^a**

43 Hic idem frater ex verbis domine Birgitte multum compunctus audiuit tribus noctibus vocem dicentem: “Festina, festina! Veni, veni!” Et quarta die infirmatus sumptis sacramentis Rome defunctus est.

Christus loquens sponse dicit, quod tres sancti pre ceteris ei placuerunt scilicet virgo Maria, beatus Iohannes Baptista et Maria Magdalena; laudat quoque discrecionem abstinentie, quam isti tenuerunt in cibo et sompno et vestimento. Capitulum CVIII.

1 Filius loquitur: “Tres sancti sunt, qui michi pre ceteris placuerunt, **A** scilicet Maria Mater mea, Iohannes Baptista et Maria Magdalena. Mater igitur mea, quando et postquam nata fuit, sic erat pulchra, quod nulla erat in ea macula. **2** Quod bene cognoscentes demones sic egre tulerunt per similitudinem loquendo, quasi quod quedam vox demonum tunc sonuisset de inferno dicens: ‘Vna virgo tam virtuose et mirabiliter procedit, quod omnes superat in terra et in celo et peruenit usque ad sedem Dei. **3** Set et nos, si procedimus contra eam cum omnibus laqueis nostris, omnes ipsa dissoluit, et sicut stuppe rumpuntur et sicut funes veteres dissoluuntur. **4** Si vero venimus contra eam cum omni malicia nostra et immundicia, omnia rescindit, sicut fenum rescinditur a falcastro. Si autem immittimus ei voluptatem et mundi delectacionem, facilius omnia extinguuntur quam scintilla a torrente aquarum.’

Cap. CVIII: 1 nulla ... macula: *cfr* BØRRESEN (1971:46–69)

3 stuppe: *cfr* Is. 1,31.

43 vocem *om.* **U**^a rome *om.* **K** *supra lin. suppl.* **F** defunctus] mortuus **U**^a est *om.* **x**

Cap. CVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** beatus *om.* **O Kx Gh**
 Capitulum CVIII **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b CVIII Y O CVIII Ku F** *om.* **x** *rubricam*
om. **F** **1** sancti *supra lin. suppl.* **K F** sunt sancti **BO** igitur *om.* **V** ergo
ux in ea erat **V q** **2** tunc *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** superat omnes
V peruenit] prouenit **Y** perueniet **Kux Fq Gh** **3** sicut funes] sic funes
V **4** cum *om.* **K** nostra *om.* **K** immundicia] immundicia nostra **Gh**
 fenum] fenum quod **BOA^b** quam] quasi **BO q**

5 Nato vero Iohanne Baptista, eciam ipse displicuit demonibus in tantum, quod quasi vox quedam tunc sonuit de inferno dicens: ‘Natus est puer mirabilis. **6** Quid faciemus? Si procedimus contra eum cum superbia, contempnit audire nos et minus vult suggestioni nostre obedire; si pretendimus ei diuicias, vertit ad nos occiput et renuit videre, si voluptatem, quasi mortuus est et non potest sentire.’

B 7 Quando vero Maria Magdalena conuersa est, dixerunt demones: ‘Quomodo reducemus eam? Pinguem enim predam perdidimus. Ipsa quippe in tantum se aquis lacrimarum lauat, quod non audemus aspectum nostrum in eam infigere. **8** Sic tegit se bonis operibus, quod nichil accedit ad eam de macula. Sic feruens est et calida in Dei seruicio et sanctitate, quod non audemus ei appropinquare.’

9 Itaque isti tres sic habuerunt animam suam quasi dominum, corpus vero suum quasi seruum. Quorum anima tria habuit: primo nichil dilexit nisi me, Deum suum; secundo nichil facere voluit contra me; tercio nichil amittere voluerunt, que erant Dei. **10** Ergo quamuis isti talem habuerunt animam, non tamen spreuerunt corpus suum nec dederunt ei venenum pro cibo nec spinas pro vestimento nec iacuerunt in cumulo formicarum, **11** set habuerunt moderatam refeccionem ad honorem meum et anime utilitatem vestimentumque ad corporis operimentum non ad superbiam, sompnum vero ad quietem et lectum ad alleuiacionem. **12** Verumptamen, si ipsi sciissent michi placuisse et ego dedissem eis gratiam, libenter omnia amarissima recepissent in cibum et spinas pro veste et in cumulo formicarum iacuissent. **13** Set quia considerabant me in omnibus iustum et misericordem, ideo sicut ad corpus fuerunt iusti per refrenacionem motuum illicitorum, sic et misericordes et rationabiles fuerunt ad indulgendum corpori, ne violencia laboris corpus rueret et ne laboris vehemencia solueretur.

5 ipse eciam **F Gh** quedam vox **V** sonuit tunc **ux Fq Gh** insonuit tunc **K**
6 cum superbia *om.* **V** **7** predam *om.* **ux** infigere] figere **F** **8**
appropinquare ei **K** **9** sic *om.* **V** vero *om.* **ux** suum *om.* **F Gh** nisi]
sicut **Gh** suum *om.* **K** amittere] omitttere **Kux Fq Gh** **10** habuerint **PY**
A^b vestimento] indumento **F Gh** cumulo] tumulo **Gh** *fortasse recte* **11**
meum] mei **BOA^b Kux Fq Gh** anime] ad anime **F Gh** quietem] quietem corporis
V **12** pro vestes **P** cumulo] tumulo **Gh** **13** misericordie **Gh**
laboris] corporis labore **u** corporis laborem **x** vehemencia] violentiam **P**

14 Nunc igitur poteris querere: Cum sancti heremite et antiqui illi c
patres tantam gratiam habuerunt, quod quidam illorum non
comederunt nisi semel in septimana, alii usi sunt cibo et ministerio
angelorum, quare istis non dedi gratiam talem? **15** Respondeo: Illi
sancti patres tale ieiunium obtinuerunt triplici de causa. Primo ad
manifestandam gratiam et potenciam meam, ut sciant homines, quod
sicut animam sine corporali cibo sustento, sic etiam corpus sine cibo,
si michi placeret, valeo sustentare. **16** Secundo propter exemplum
ostendendum, ut ex eorum exemplo discant homines, quod
corporalis labor et tribulatio trahit animam in celum. Tercio propter
peccati vitacionem, quia voluptas carnis non refrenata trahit
hominem ad penam. **17** Ergo ut homines addiscerent continenciam et
modum viuendi, ego ipse Deus et homo, quamuis sine cibo viuere
potuissem in mundo, tamen cibo et necessariis corporalibus usus
sum, ut homo in omnibus regracietur michi Deo suo et solacium
moderatum habeat in mundo et perfectam libertatem cum sanctis in
celo.”

*Maria loquitur dicens, quod homo spiritualis, postquam conuertitur
labore penitencie et caritatis et contricionis et paciencie, redimere debet
priora tempora perditata ad hoc, ut vacuas nuces non offerat Deo. Capitu-
lum CIX.*

1 Mater loquitur: “Vbi presentantur domino nuces, quandoque inter
eas aliquae inueniuntur vacuae; quae, ut acceptabiliores fiant domino,
impleri debent. **2** Sic etiam in spiritualibus operibus est. Multi faciunt
plura opera bona, propter quae diminuitur peccatum, ut non incurrant

14 illorum] eorum **P BOA^b** talem gratiam **F Gh ante corr. O** **15** respondeo]
respondeo tibi **F Gh** **16** voluptas] voluntas **V** **17** regraciaretur **V**
Kux haberet **K** liberalitatem **P**
Cap. CIX habent PVY BOA^b Kux Fq Gh R conuertitur om. V laboris
P et ante caritatis om. **Gh** redimere] remidere (sic) **P** reuidere **Y** (in redimere in
margin. corr. Y²) offerat] afferat P conferat x Capitulum CIX PV B q Gh ante rubr.
tpt A^b CIX capitulum Y O CIX Ku F om. x rubricam om. F **1** Mater] Maria
q Gh presentatur **P** aliquae inter eas **ux F Gh** que om. **PY BOA^b et V**
acceptiores **V** **2** etiam] enim **B K** bona opera **F Gh** incurrant] currant
in **V**

infernum. **3** Attamen ante illa opera bona et inter ea multa fuerunt tempora vacua, que necesse est ut impleantur, si tempus laborandi fuerit. Sin autem, contricio et caritas omnia suppleant.

4 Sic Maria Magdalena obtulit nuces Deo, id est opera bona, inter quas nuces quedam erant vacue, quia longa tempora habuit ad peccandum; set omnia illa supplebat iuuante tempore, paciencia et labore. **5** Set et Iohannes Baptista obtulit nuces Deo quasi plenas, quia a iuuentute seruiuit Deo offerens ei totum tempus suum. **6** Apostoli vero obtulerunt Deo nuces quasi semiplenas, quia ante conuersionem suam plura tempora habuerunt imperfecta. **7** Ego vero, que sum Mater Dei, obtuli nuces plenas et dulciores melle, quia a iuuentute mea impleta fui gracia et in gracia conseruata.

8 Ideo dico, quod quamuis peccatum dimissum sit homini, tamen tempora prius vacua, dum homo tempus habet, redimi debent paciencia et labore caritatis.”

Christus instruit sponsam, qualis est differencia inter spiritum bonum et illusionem Dyaboli, et quomodo respondendum est utrique. Capitulum CX.

1 Filius loquitur: “Quomodo intelligendus est spiritus meus, cum duo sint, spiritus scilicet bonus et malus? Ego dicam tibi: Spiritus meus est calidus et facit duo bona. Primo facit nichil desiderare nisi Deum, secundo dat summam humilitatem et mundi contemptum. **2** Spiritus vero malus est frigidus et calidus: frigidus, quia omnia que Dei sunt

infernum] in infernum **K** **3** ante] inter **K** bona opera **Kux Fq Gh** inter]
ante **K** fuerunt multa **F Gh** tempora] opera **P om. x** vacua tempora **u F**
Gh que necesse est ut impleantur si tempus laborandi fuerit *om. x* impleantur]
omnia impleantur **F Gh** sin] verum **u set x** suppleant **BOA^b** **4** bona
opera **VY** illa *om. F* supplebant **V** labor **V** **5** quia] qui **Kux Fq Gh**
6 nuces deo **P** quia] qui **K F Gh** **8** homo] modo **B ux** redemi
V Gh
Cap. CX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** qualiter **ux Gh** bonum
spiritum **Kux Gh** Capitulum **CX PV B q Gh** *ante rubr. tpt A^b CX capitulum Y O CX ux*
F om. K *rubricam om. F* **1** meus] bonus **P** cum] dum **Kux** sunt
Kux q scilicet *om. F* bonus scilicet **ux q Gh** dico **BO**

facit amara; calidus ideo est, quia hominem ad carnis inclinat voluptatem et mundi superbiam et ad laudem propriam instigat affectum. **3** Ipse quippe venit blandus quasi amicus set est quasi canis mordens. Venit quoque quasi dulcis consolator set est pessimus illaqueator. Ideo cum venit, dicito ei: ‘Nolo te, quia finis tuus est malus.’ **4** Cum vero spiritus bonus venerit, dicito: ‘Veni, domine, quasi ignis et incende cor meum! Nam licet ego indigna sim habere te, tamen ego ex mea parte indigeo te, quia tu non eris melior propter me nec indiges meis, set ego ero melior per te et sine te sum nichil.’”

Christus loquitur sponse de tribus legibus scilicet Ecclesie, imperatoris et communitatis set monet eam, quod ipsa viuat secundum quartam legem scilicet spiritualem diuinam, id est in humilitate et firma fide catholica et perfecta et caritate diuina omnia postponendo propter Deum, quia per ista acquiritur honor spiritualis et diuicie celestes in eterna gloria. Capitulum CXI.

1 Filius loquitur sponse dicens: “Tres leges sunt. Vna est Ecclesie, **A** secunda est imperatoris, tertia est communitatis. Iste omnes leges scribuntur in pellibus animalium mortuorum. **2** Set est alia lex spiritualis, que non scribitur in pellibus set in libro vite, que nunquam perditur nec vetustate corrumpitur, nunquam habetur tedio nec cum difficultate possidetur. **3** Omnis itaque lex bona ordinari debet ad

2 amara facit **K** voluptatem] voluntatem **V** ad voluptatem **Gh** **3** blandus quippe venit **K** quippe blandus venit **Fq Gh** quasi amicus set est quasi canis mordens venit quoque *om.* **q** cum venerit **F Gh** **4** incende] accende **K** sim] sum **Kux q**

Cap. CXI habent PVY BOA^b Kux Fq Gh **R** Christus] Filius **Gh** legibus *om.* **V** communitatis] caritatis **P e** caritatis *corr.* **Y²** quod] ut **ux** diuinam] et diuinam **K** et perfecta et] ac perfecta **P Kx q Gh** ut perfecta **u** diuina] dei **V** per] propter **ux q** istam **V** acquiruntur **BA^b** in] et **V** Capitulum CXI **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** CXI capitulum **Y O CXI K F** *om.* **x** sequitur capitulum CXI **u** *rubricam om.* **F** **1** una est] una **K** secunda est] secunda **O Kux Fq Gh** tertia est] tertia **F Gh** **2** vite *om.* **ux** que] qui **K**

salutem anime et ad precepta Dei perficienda et ad desideria mala fugienda et ad bona opera, que desiderari discrete debent, querenda. Nunc autem in lege, que scribitur in pellibus, est unum verbum, quod dicitur 'obtinere aliquid'. **4** Ergo ut aliquis obtineat aliqua, unum de quatuor est necesse: aut enim datur alicui donum propter caritatem et familiaritatem expertam aut propter hereditatem aut propter diuisionem aut propter humilitatis et seruitutis opera impensa.

5 Similiter est de lege spirituali. Nam lex spiritualis est Deum intelligere et diligere et eo frui; et in hac lege est honor et spirituales diuicie, **6** scilicet creata omnia commutare in creatorem, voluntatem propriam pro Deo relinquere, virtutes diligere et pro celo dare mundum. **7** Itaque iste diuicie obtinentur quadrupliciter. Primo per caritatem: sicut enim dominus temporalis alicui tribuit dona ex caritate, licet non precedant merita, sic ego ex bonitate mea creauit hominem et redemi et supporto cotidie et super ingratitude eius honoro eum. **8** Insuper et quicumque me diligit toto corde et nichil nisi me desiderat habebit virtutem in terra, que scribitur in corde digito Dei, et honorem in celo, qui scribitur in libro vite, qui est vita eterna.

9 Secundo obtinetur honor spiritualis propter hereditatem. Ego quippe per humanitatis mee assumptionem et passionem homini emi celum et aperui hereditario iure. **10** Sicut enim homo hereditatem diuinam quodammodo vendidit Dyabolo, recipiendo pomum modicum in permutacionem pro delectacione eterna, cibum vetitum pro ligno vite, falsitatem pro veritate, **11** sic ego obediendo Patri discerpsi

Cap. CXI: 3 obtinere aliquid: *MELL*, p. 54, 3 ff. **8** digito dei: Ex. 31,18; Deut. 9,10 libro vite: Apoc. 3,5 **10** cibum vetitum: Gen. 3 **11** obediendo: Rom. 5,19

3 perficienda] percipienda **u** precipienda **x** debent discrete **B** ante corr. **q** verbum post corr. **Y**² membrum **P** dicitur] debet **P** **5** lege est] lege et **ux** **6** pro deo relinquere] propter deum relinquere **K Fq Gh** relinquere propter deum **ux** et om. **V** mundum] modum **P** **7** per] propter **K ux q e** propter corr. **F** dona] bona **ux Fq e** bona corr. **K**² licet] ubi **K** precedant] pretendant **P** hominem et redemi] et redemi hominem **Gh** redemi hominem **F** ingratitude] BOA^b **8** diligit me **F** **9** quippe per] quippe propter **K Fq** propter **ux** emi celum et aperui hereditario iure] emi hereditatem diuinam quodammodo celum et aperui hereditario iure **V** **10** delectacione] dileccione **F** **11** discerpsi] discerpi **P** descripsi **ux**

litteram inobediencie per amaritudinem cordis mei, satisfeci pro dulcedine pomi, per mortem meam promerui homini lignum vite, per fidem humanitatis mee reduxi hominem et institui omnem veritatem.

12 Ergo quicumque credit verbis veritatis mee et imitatur me, hic per hereditatem obtinebit diuicias spirituales et gratiam meam.

13 Tercio obtinetur honor spiritualis propter diuisionem, scilicet quando homo diuidit et separat se ab omni delectatione deliciarum carnalium et conuertit voluptatem carnis in abstinenciam, diuicias in paupertatem, honorem in abiencionem, parentes terrenos in amicorum Dei colloquionem, visionem mundi pro visione Dei. **14** Quarto obtinetur honor spiritualis propter humilitatis et seruitutis opera, scilicet quando homo in seruicio Dei et paciencia militat quasi miles validus in bello, **15** seruit in humilitate et fidelitate quasi seruus, dispensat sibi commissa misericorditer et iuste sicut bonus dispensator et vigilat contra temptationes sicut bonus speculator. **16** Hic est dignus habere honorem et spirituales diuicias, que non scribuntur in pellibus animalium set in anima, quia gradus triplicis legis scripture utilis est ad perficiendam iusticiam, set lex spiritualis suavis est ad fructum percipiendum.

17 Ergo, filia, quere honorem spiritualemente obtinere per caritatem scilicet nichil diligendo sicut me, quere per hereditatem scilicet credendo firmiter illa, que precipit Ecclesia, quere per opera humilitatis omnia scilicet faciendo pro honore meo. **18** In lege quippe mea tu vocata es, ideo et legem meam seruare teneris. Lex vero mea est viuere secundum voluntatem meam. Sicut enim bonus clericus viuit secundum legem Ecclesie, sic et tu viue secundum legem humilitatis mee conformando te amicis meis. **19** Nam omnis lex temporalis partim tendit ad honorem mundi et partim ad

lignum vite: Apoc. 2,7.

pro dulcedine] per dulcedinem P	homini] homine P	omnem] in omnem
K	13 voluptatem] volluntatem V	abiencionem] obiectionem P
propter] per ux	quando scilicet Kux Fq	15 misericorditer commissa P
speculator Gh	16 que non scribuntur in pellibus animalium set in anima quia	
gradus <i>om.</i> x	perficiendum P	17 scilicet nichil diligendo sicut me quere per
hereditatem <i>om.</i> x	firmiter <i>om.</i> P	18 mea tu] cum P
humilitatis ux		legem humilitatis]

contemptum eius. Mea vero lex sola tendit ad celestia, quia ante me et post me nullus intelligit plene, qualis et quam gloriosa est celestis regni suauitas, sicut ego et ille, cui voluero reuelare.”

Christus loquitur sponse dicens, quod caueat diligenter a vicio superbie, ne extollatur de pulchritudine membrorum aut de bonis seu de progenie. Nam superbus comparatur papilioni, qui habet alas latas et modicum corpus. Capitulum CXII.

1 Filius loquitur ad sponsam: “Noli turbari de superbia istorum, que cito transiet. Est enim quoddam genus muscarum, quod vocatur papilio. Hoc habet latas alas et modicum corpus. Secundo habet multiplices colores. **2** Tercio volat alte propter subtilitatem suam et leuitatem, set ascendens in aerem, quia modicum habet fortitudinis in corpore, cadit cicius in quodcumque est vicinius, siue ad lapides siue ad ligna.

3 Istud genus muscarum significat superbos, qui habent latas alas et modicum corpus, quia mens eorum intumescit superbia quasi pellis inflata vento creduntque se omnia habere pro meritis suis et preferunt se ceteris arbitantes se ceteris digniores; **4** qui et nomen suum extenderent per totum mundum, si possent. Set quia vita eorum breuis est quasi unus punctus, ideo, cum non recogitant, cadunt. **5** Secundo superbi habent multiplices colores sicut papilio, quia superbiunt de pulchritudine membrorum, de bonis et de progenie, et iuxta omnem superbie sue adinuencionem mutant statum suum. Set cum

19 plene intelligit **Kux Fq Gh**

Cap. CXII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** papalioni **Gh** Capitulum
CXII PV B q Gh *ante rubr. tpt A^b CXII capitulum Y O CXII Kux F* *rubricam om.*
F **1** hoc] hec **K** alas latas **O Kux q** secundo habet] secundo **F**
Gh **2** fortitudine **V** **3** inflato **V Gh** se *ante omnia om. ux q supra*
lin. suppl. F suis meritis **K** **4** recogitant] precogitant **ux** **5** bonis et]
 bonis **V**

moriuntur, non sunt nisi terra. **6** Tercio superbi, cum in altissimum gradum superbie ascenderint, periculose et in momento cadunt in mortem.

7 Ideo caue tibi a superbia, quia ipsa subtrahit faciem Dei ab homine nec gracia mea ingreditur ad eum, quem ipsa possidet.”

Christus monet sponsam, quod humiliter viuat nec curet de magna fama et nomine, quia ipse ad predicandum euangelium non elegit magnos doctores set humiles piscatores. Qui enim laborant ad acquirendum sibi in hoc mundo magnum nomen, grauiter in inferno punientur. Capitulum CXIII.

1 Filius loquitur: “Legat Scripturas, qui voluerit, et inueniet, quod de **A** pastore feci prophetam et spiritu prophecie repleui iuuenes et ydeotas. Verum, quamuis non omnes receperint verba mea salutis, tamen, ut innotesceret caritas mea, ad plerosque verba mea peruenerunt. **2** Similiter ad predicandum euangelium non elegi doctores set piscatores, ne gloriarentur de sapiencia sua et ut intelligant omnes, quod, sicut Deus in se est mirabilis et inexcogitabilis, sic et opera eius inscrutabilia sunt et in minimis maxima operatur. **3** Omnis itaque homo qui vadit post mundum ad habendum gloriam eius et voluptatem suam perficiendam, hic talis magnum onus imponit sibi.

Cap. CXIII: 1 de pastore feci prophetam: Am. 7,14 f. spiritu prophecie repleui iuuenes et ydeotas: Ioe 2,28 f.

6 ascenderunt **V** **7** quia ipsa] quia **K** ingreditur **ux q** ipsa] ita **V**
Cap. CXIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh addicionem habent Kux qU^a F
Gh **R** curat **Gh** qui enim **PVY Gh** nam qui enim **BOA^b** nam qui **Kux q**
 in inferno grauiter **P Kux q Gh** punietur **O** punientur et cetera **x** Capitulum **CXIII**
PV B q Gh ante rubr. *tpt A^b* **CXIII** capitulum **Y O CXIII Ku F om. x** **1** quod feci
 de pastore prophetam **V** repleui] impleui **VY** ex impleuit *corr. P in marg. suppl.*
q² receperunt **ux F** mee salutis **F** **2** intelligerent **K** quod] ut **ux q**
 ex ut *corr. F* est in se **V** **3** voluptatem] voluntatem **PV**

4 Ecce dico tibi exemplum de uno viro. Ipse toto desiderio ibat post mundum, qui nomen magnum acquisiuit sibi a mundo et maximum onus peccati imposuit dorso suo. **5** Ideo magnum nomen nunc habet in inferno, maximum vero onus pro premio excellenciosemque locum in supplicio. Nam in locum illum quidam descenderunt ante eum, aliqui cum eo, alii post eum. **6** Illi vero ante eum descenderunt, qui eum ad maliciam suam dilatandam confortabant auxiliis et consiliis suis. Cum ipso vero descenderunt retributiones operum suorum. Set illi descendunt post eum qui exempla eius imitabuntur.

B 7 Ideo primi clamant ad eum quasi de prelio et dicunt: 'Quia obedisti consiliis nostris, ideo ardentius ardemus de presencia tua. Propterea maledictus sis tu et suspendio illo dignus, ubi funis non rumpitur, set ignis manet perpetuus, confusio quoque sit tibi pessima pro superbia et ambicione tua.' **8** Opera vero eius clamant et dicunt: 'O, miser, terra non potuit pascere te cum fructu suo, ideo concupisti omnia. Aurum et argentum non valuerunt implere desiderium tuum, ideo vacuus relictus es ab omnibus. **9** Propterea viuentes corui dilaniabunt animam tuam, que discerpetur et nunquam minuetur, liquescet et tamen viuet.'

10 Illi vero, qui post eum descendunt, clamant: 'Ve tibi, quia natus es. Voluptas tua vertetur tibi in odium Dei in tantum, quod nolis unum verbum loqui, quo Deus possit consolari. **11** Itaque sicut in amore et honore Dei est omnis consolacio et delectacio bona et gaudium ineffabile, quo et nos propter tui imitationem sumus indigni, **12** sic tibi sit tristicia et discordia ex demonum societate,

4 tibi dico **P** magnum nomen **K F Gh** dorso suo (5) ideo magnum nomen nunc habet in inferno maximum vero onus *om.* **ux** **5** nunc *om.* **V** excellenciosem-que] et excellentiorem **P** suppliciis **F** descendunt **P** -derunt *in ras. scr.* **Y²** ante eum] ante illum **ux Fq Gh** cum eo] cum illo **F Gh** alii] aliqui **Gh** **6** ante eum] ante illum **ux** qui] quia **P** suam *om.* **V** illi *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y²** descendunt] descenderunt **P ux Fq** exempla] exemplo **PY²** (-o *in ras.* **Y²**) **A^b** eius *om.* **q** sua **ux** imitabantur **P A^b ux Fq** *ante corr.* **Y** *post corr.* **K** **7** prelo **K** dicent **K** ardemus ardentius **V** de] te **V** tu et] tu **Gh** confusio quoque] confusioque **ux** **8** non potuit terra **F Gh** implere] adimplere **V** **10** descenderunt **Kux Fq Gh** clamant] clamabant **V** voluptas] voluntas **P** **11** boni **K** **12** sit tibi **P F Gh** ex] de **Kux q Gh** *e de supra lin. corr.* **F²**

deformitas pro honore, ardor pro libidine, frigus pro tui amore, nulla requies pro carnis consolacione. **13** Insuper et pro magno nomine, quod indigne portasti, sit tibi malediccio, pro sede vero gloriosa sit tibi despectissimus locus.’

14 Ecce per similitudinem loquendo talia merentur, qui talibus ultra constitucionem Dei implicantur.”

Addicio.

C

15 Quidam miles semper studebat inuenire nouos modos, et multos verbis et exemplis traxit ad perdicionem. Hic idem inuidens domine Birgitte, cum non auderet iniuriam loqui sibi per se ipsum, incitauit quendam, qui se fingebat ebrium, ut eidem domine Birgitte verba contumeliosa loqueretur. **16** Qui quidem domine sedenti in mensa dixit audientibus magnatibus: “O, domina, nimis sompnias, nimis vigilas. Expedi tibi plus bibere et plus dormire. Numquid Deus reliquit religiosos et cum superbis mundi loquitur? Vanum est verbis tuis dare fidem.”

17 Illo itaque loquente circumstantes volebant vindicare in eum, set domina prohibuit dicens: “Permittite eum loqui, quia Deus misit eum. Ego enim, que in tota vita mea quesui laudem meam et blasphemai Deum, quare non audiam iusticiam meam? Iste enim dicit michi veritatem.”

18 Quod audiens dominus ille compunctus est et reconciliatus est domine. Venit Romam et ibi laudabili fine quieuit.

13 indigna **Gh** malediccio] malediccio et **ux q** vero *om.* **ux q** despectissimus] despectius **V** **14** Addicio **Gh** *in marg.* **K²** *om.* **ux** Addicio lxxvi **F** Declaracio *in marg.* **q** libro quarto in fine cxiiij capituli **U^a** **15** modos] mores et modos **u** mores modos **x** **16** plus *om.* **F Gh** reliquit religiosos] religiosos contempnit **ux** **17** domina] domina Birgitta **Gh** prohibuit] prohibuit eos **K** quare non audiam iusticiam meam *om.* **x**

Christus monet sponsam, quod caueat a conuersacione mundialium, que est quasi affatura Dyaboli. Virgo Maria eciam instruit eam, quod in omnibus operibus suis virtuosus habeat intencionem rectam, ut scilicet honor Dei augeatur, quia multi seruiunt Deo opere set intencio eorum corrupta obfuscat omne bonum. Capitulum CXIII.

A **1** Filius loquitur: “Attende tibi de affatura Dyaboli, quam Dyabolus igne luxurie et cupiditatis decoquit. Vbi enim pinguedo applicatur igni, necesse est quod aliquid inde distillet. **2** Sic ex conuersacione et societate mundialium procedunt peccata. Quamuis autem omnium ignoras consciencias, tamen exteriora signa produnt, quid in animo latet intus.”

3 Item loquitur Mater: “Omnis accio tua sit racionabilis et intencio tua recta, ut omne quod agis ea intencione facias, ut honor Dei perficiatur et utilitas anime delectacioni corporis preferatur. **4** Nam multi seruiunt Deo opere, set intencio corrupta obfuscat omne bonum, sicut per exemplum intelligere poteris. Est quoddam animal quod vocatur ursus. **5** Hoc cum inedia afficitur et videt predam desideratam, unum pedem infigit prede et cum alio querit, ubi figat eundem pedem fortiter, ne preda sibi euadat aut forte subtrahatur, donec comedat et vertat eam ad suam voluntatem. **6** Hic ursus sine intermissione respicit predam nec querit aurum nec redolentes herbas et arbores, set solummodo locum absconditum et securum seu obstaculum quoddam, ut securius et fiducialius teneat predam quam accepit.

B **7** Sic multi seruiunt michi oracionibus et ieiuniis ex timore quodam, quia considerant penam horribilem et misericordiam meam magnam. Querunt me operibus exterioribus aliquibus, set voluntate

Cap. CXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *addicionem habent* **Kux qU^a Gh**
R affatura] affatum **P** ex affatum corr. **Y²** suis operibus **ux** Capitulum CXIII **PV**
B q Gh ante rubr. tpt **A^b** CXIII capitulum **Y O** CXIII **Kux F** rubricam om.
F **1** de om. **Gh** decoquit] detexit **ux** necesse est om. **P** quod] ut **K**
F Gh inde aliquid **F Gh** distillet] stillet **q** **2** autem] aut **P** ignoras
consciencias omnium **F Gh** anima **ux Fq** **3** intencione **ux** et] ut
K **5** alio] alio pede **PVY** fortiter] firmiter **V** forte] forte sibi **K**
vertit **u q** voluntatem suam **Kux Fq Gh** **6** et arbores om. **V** quoddam
obstaculum **F Gh** **7** voluntate] voluntatem **V** voluntarie **u Fq**

faciunt contra mandata Filii mei. **8** Nam sicut ursus, sic et isti totam intencionem habent ad carnis voluptatem et cupiditatem mundi, set quia timent amissionem vite et supplicium futurum, ideo seruiunt michi ea intencione, ne amittant gratiam et ne incurrant penam. **9** Et hoc bene patet, quia nunquam considerant passionem Filii mei, que est tanquam aurum preciosissimum, nec imitantur vitas sanctorum, qui sunt tanquam lapides preciosi, **10** nec attendunt dona Spiritus sancti tanquam herbas odoriferas, nec relinquentes propriam voluntatem faciunt voluntatem Filii mei, set solummodo inniti volunt, ut fiducialius peccent et ut prosperentur in mundo. **11** Quorum retribucio breuis erit, quia de frigido corde eorum processit opus. Et sicut ursus consumpta preda non curat de firmamento pedum, quod habuit, sic veniente hora finis et completa voluptate carnis modicum eis valet firmamentum meum, **12** quia non reliquerunt voluntatem suam, ut facerent meam, nec caritate me quesierunt set timore. Verumptamen, si perfecte corrigitur voluntas, opus cicius renouabitur et voluntas bona, si opus defuerit, pro opere reputabitur.”

Addicio.

C

13 Hic fuit prepositus, qui ad velle suum vixit. Qui veniens Romam multum laudabiliter correxit vitam suam. Qui cum visitasset montem Garganum et sanctum Nicolaum et redisset ad dominam, **14** cuius consilio totus stetit, dixit inter alia se multum mirari, quare illa magna et famosa ciuitas Sipontina, ubi tot sanctorum corpora quiescunt, destructa erat.

15 Tunc sequenti die Filius Dei apparens dixit domine: “Ille amicus tuus miratur de ciuitate que destructa est. Vere, filia, hoc meruerunt peccata inhabitancium. **16** Nam eciam alie ciuitates meruerunt consi-

8 ursus] ursus ad predam **K** voluptatis **P** ne *ante* incurrant *om.* **Kux Fq Gh in marg. suppl. V** **9** et hoc] ex hoc **x Fq** que] qui **V** hoc **u** preciosissimum aurum **u** preciosum aurum **x** vitas] vitam **V ux** vias **O** **10** sancti spiritus **Kux q** herbas *om.* **ux** faciunt] ut faciant **BO** inniti solummodo volunt **F post corr. K** **11** valet eis **F Gh** **12** quia] qua **P** voluntas] voluptas **V** reputabitur **VY F** reputatur **P BOA^b Kux q Gh** Addicio **Gh in marg. K² om. ux** Addicio **lxvii F** Declaracio *in marg.* **q²** libro quarto in fine **cxiiij U^a** **15** domine dixit **ux** dixit domine **B q**

Christus loquens sponse de modo liberacionis cuiusdam demoniaci dicit ei, quod sicut corpus habet membra extra corporaliter, sic anima habet eciam membra intus spiritualiter; et declarat illa Dominus valde pulchre.
Capitulum CXV.

1 Filius loquitur: “Tu es quasi quedam rota, que precedentem A sequitur. Sic tu voluntatem meam sequi debes. Dixi tibi prius de quodam, cuius animam Dyabolus possidet; nunc dicam tibi, in quo membro captiuatus est. **2** Ego sum similis homini, qui dicit lictori suo: ‘Tres sunt in domo tua custodie. In prima sunt illi qui digni sunt carere vita. In secunda sunt illi qui priuandi sunt aliquo membrorum. In tertia stant illi qui flagellandi sunt et priuandi cute.’ **3** Cui dicit lictor: ‘Domine, si aliqui priuandi sunt vita, alii mutilandi et flagellandi, cur differtur iudicium? Si enim cicius iudicarentur, obliuisceretur eorum dolor.’

4 Respondit dominus: ‘Illa que ego facio sine causa non facio. Nam qui priuandi sunt vita, expectandi sunt ad tempus, ut boni videntes miserias eorum meliores fiant, et mali timeant et de cetero fiant cauciores. **5** Qui vero mutilandi sunt, necesse est ut tribulentur prius, quatenus retractent in corde sua mala que fecerant et doleant de commissis. Qui autem flagellandi sunt eciam debent dolore probari, ut cognoscant se in dolore, qui se in leticia neglexerunt, et tanto sollicitius talia committere caueant, quo laboriosius sunt liberati.’

6 Ego igitur sum dominus ille qui Dyabolum habeo tanquam B lictorem ad vindictam malorum iuxta merita singulorum; cui potestas super animam istius data est, set in quo membro indicabo tibi nunc. **7** Sicut enim corpus per membra dispositum est extra, sic anima disponi

Cap. CXV: 1 Dixi tibi prius de quodam: Rev. I 32:19; III 31

Cap. CXV habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** sic anima habet eciam membra intus spiritualiter *om. ux* anima] et anima **K Gh** pulcra **V** Capitulum CXV **PV B q** **Gh** ante rubr. *tpt* **A^b** CXV capitulum **Y O CXV Ku F om. x** rubricam *om. F* **1** captiuatus est] captiuantur esse **P** capturus est **x** **2** tue **F** carere *post corr. P* care **V** stant] sunt **O F in** sunt *perperam corr. A^b* priuandi] priuandi sunt **F** cute] vite **P** **4** non facio nam qui priuandi sunt vita expectandi sunt ad tempus ut boni *om. ux* expectandi sunt: expectandum sibi est *expectes*; expectandi sunt ad tempus: **BU ad loc. fere** aperte castigandi sunt **5** neglexerunt in leticia **ux Gh** **6** data est super animam istius **ux** nunc *om. P in marg. suppl. Y²*

debet intus spiritualiter. Nam sicut corpus habet medullam, ossa et carnem, in carne vero sanguinem et carnem in sanguine, sic anima debet habere tria, scilicet memoriam, conscienciam et intellectum. **8** Sunt enim quidam qui sublimia de scripturis intelligunt set nullam habent rationem; hiis deficit unum membrum. Alii vero sunt qui rationabilem habent conscienciam set nullam intelligenciam. **9** Alii vero habent intellectum set non memoriam; et isti grauiter infirman-
tur. Set illi sani sunt in anima, qui rationem habent sanam et memo-
riam et intellectum.

- C **10** Item corpus habet tria receptacula. Primum est cor, super quod est una membrana gracilis defendens, ne aliquid immundum attingat ad cor. Si enim minima macula ad cor attingeret, statim homo moreretur. Secundum receptaculum est stomachus. Tercium sunt viscera, per que purgantur nociua. **11** Sic eciam anima spiritualiter debet tria habere receptacula. Primum est desiderium diuinum tanquam cor, ut anima nichil feruencius desideret quam me, Deum suum. Alioquin, si aliquis prauus affectus quamuis minimus intrauerit, statim anima maculatur. **12** Secundum est stomachus, id est discreta dispositio temporum et operum. Sicut enim omnis cibus liquescit et digeritur in stomacho, sic omne tempus et cogitatus et opus secundum diuinam constitutionem disponatur ordinate, utiliter et sapienter. **13** Tercium receptaculum sunt viscera, id est diuina contricio, per quam purgantur immunda et cibus diuine sapiencie melius sapit.
- D **14** Item corpus habet tria, quibus se promouet, scilicet caput, manus et pedes. Caput notat diuinam caritatem. Sicut enim in capite sunt omnes quinque sensus, sic in diuina caritate dulciter sapit anime quidquid dicitur et auditur et videtur de Deo, quidquid eciam iubetur, constanter adimpletur. **15** Itaque sicut sine capite homo est

7 spiritualiter intus **Kux Fq Gh** scilicet *om.* **K q** scilicet conscienciam memoriam **V**
 memoriam scilicet et conscienciam **ux Gh** **8** quidam *in marg. suppl.* **V**
 intelligunt de scripturis **Gh** **9** vero *om.* **PVY** et memoriam] memoriam
K **10** supra **Kux Fq Gh** aliquod **K** tertia **P** nociua] immunda
K **11** eciam *om.* **F** spiritualiter *om.* **V** debet habere tria **BA^b K** tria
 debet habere **u Fq Gh** tria habere] trahere **V** **12** digeritur] dirigitur **P**
u **13** quam] quem **V** immunda purgantur **V** **14** promouet se
BOA^b promouet *ante corr.* **V** commouet **ux** omnes *om.* **q** sic] sic et **P** et
ante auditur *om.* **P** deo] deo et **ux** eciam *om.* **P in marg. suppl.** **Y² et Gh**
 adimpletur] impletur **BO**

mortuus, sic sine caritate mortua est anima ad Deum, cuius vita est Deus. Manus vero anime significant fidem. Sicut enim in manu plures sunt digiti, sic in fide multi articuli, quamuis sit una fides. Itaque per fidem omnis diuina voluntas perficitur et omni operi bono ipsa cooperari debet. **16** Sicut enim per manus opus fit ab extra, sic per fidem Spiritus sanctus operatur intus. Ipsa quippe fides est sustentamentum omnium virtutum, quia ubi fides non est, annihilatur caritas et opus bonum.

17 Pedes vero anime sunt spes; per hanc enim anima procedit ad Deum. Sicut enim corpus procedit pedibus, sic anima passibus diuini desiderii et spei Deo appropinquat. Cutis vero, que est super omnia membra, significat consolacionem diuinam, que animam imperturbabilem consolatur. **18** Et quamuis Dyabolo permittatur quandoque perturbare memoriam, quandoque manus et pedes, tamen Deus semper defendit animam quasi pugil et consolatur eam quasi pius pater et quasi medicus medetur, ne moriatur.

19 Itaque anima istius hominis, de quo tibi dixi, tunc captiuata fuit, quando digna fuit priuari manibus propter fidei instabilitatem, quia non habuit fidem rectam. **20** Set quia iam est tempus miserendi duplici de causa, primo propter caritatem meam, secundo propter preces electorum meorum, ideo amicus meus legat super eum prius dicta verba. **21** Tria vero ille facturus est. Primo restituat male acquisita, secundo procuret sibi absolucionem de Romana curia de inobediencia sua, tercio quod ante absolucionem non recipiat corpus meum in sacramento communionis.”

17 imperturbabilem *vide Gloss.*

20 tempus miserendi: Ps. 101,14

15 mortuus est **B q** deus est **q Gh** sunt plures **V** in fide multi] in fide multi sunt **P A^b F** sunt in fide multi **Gh** opere **PV O** **16** bonum opus **ux q Gh** **17** anima] corpus **V** diuini desiderii passibus **Gh** appropinquat deo **Kux Fq Gh** vero] vero anime **ux** supra **BOA^b K Fq Gh** imperturbabilem] in perturbacionibus **K** perturbabilem **x** *fortasse imperturbabilis legendum? Sic fere BU ad loc.* **18** semper deus defendit **V** deus defendit semper **Gh** **20** electorum] amicorum **V** meus *om.* **ux** **21** facturus est ille **K** recipiet **Gh**

Christus conqueritur sponse de gentilibus et Iudeis et permaxime de malis Christianis ex eo, quod sancta sacramenta non recipiunt deuote et munde sicut decet, et ex eo, quod negligunt creacionem et redempcionem et diuinam consolacionem. Capitulum CXVI.

A **1** Filius loquitur: “Ego loquor tibi per similitudinem, quasi essent tres homines. Primus diceret: ‘Ego nec credo te esse Deum nec hominem;’ et hic talis est gentilis. **2** Secundus, id est Iudeus, credit me esse Deum set non hominem. Tercius, id est Christianus, credit me esse Deum et hominem set non credit verbis meis.

3 Ego sum ille super quem vox Patris audiebatur: ‘Hic est Filius meus’ et cetera. Ideo conqueror ex parte deitatis mee, quod homines nolunt me audire. **4** Ego clamabam et dixi: ‘Ego sum principium: si creditis michi, habebitis vitam eternam;’ set contempserunt. Ipsi viderunt potenciam deitatis mee, quando suscitabam mortuos et multa alia et tamen non attenderunt.

B **5** Conqueror eciam ex parte humanitatis, quia ea que in sancta Ecclesia institui nullus curat. Ego quippe posui in Ecclesia quasi septem vasa, quibus omnes purificarentur. **6** Institui enim baptisma in purgacionem originalium peccatorum, crisma in signum diuine reconciliacionis, oleum sanctum in robur contra mortem, penitentiam in remissionem omnium peccatorum, verba sancta, quibus sacramenta sanctificarentur et instituerentur, sacerdocium in dignitatem et recognicionem et rememoracionem diuine caritatis,

Cap. CXVI: **3** Hic est: Mt. 3,17

4 Ego sum principium: Io. 8,25; 11,25 f.

Cap. CXVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** gentilibus] gentibus **ux q Gh**
 permaxime] maxime **PV ux** ex om. **x** recipiuntur **V** creacionem] creatorem
P post redempcionem add. eorum **BOA^b** Capitulum CXVI **PV B q Gh** ante rubr.
 tpt **A^b CXVI** capitulum **Y O CXVI Ku F XVI (sic) x** rubricam om. **F** **1** ego
 ante nec om. **F** hic om. **V x** **2** id est] est **VY** credit] et credit **PVY**
 deum esse **Ku Fq Gh** **3** post audiebatur add. dicens **BO** in marg. **A^b** post
 filius meus add. dilectus **Ku Fq Gh** mee om. **ux** **4** post alia add. feci
K **5** post humanitatis add. mee **K exp. mee V** ea] tria **BO** quippe om.
ux omnes om. **P** in marg. suppl. **Y²** homines **K** **6** purgacionem] purificatione
P e purificatione ut vid. corr. **Y²** in remissionem] et remissionem **P** omnium om. **V**
K supra lin. suppl. F rememoracionem] memoracionem **K**

coniugium in cordium unionem. **7** Hec recipi debent cum humilitate, custodiri cum puritate, erogari sine cupiditate; set iam suscipiuntur cum superbia, custodiuntur in vasis immundis, erogantur cum cupiditate.

8 Conqueror eciam, quod pro salute hominum natus et mortuus fui, ut, si homo nollet me diligere, quia creauit eum, saltem diligeret me, quia redemi. Set nunc homines eiciunt me de corde suo quasi leprosum et abhominantur me quasi pannum immundum. **9** Conqueror eciam ex parte deitatis, quod consolacionem eiusdem deitatis homines nolunt et caritatem eius non attendunt.”

Quod vere desiderantibus Deum ipse statim occurrit et consolatur eos quasi pius pater et difficilia facit eis facilia. Capitulum CXVII.

1 Quodam legente Pater noster audiuit sponsa, quomodo tunc ait Spiritus: “Amice, respondeo tibi ex parte deitatis, quod habebis hereditatem cum Patre tuo. Secundo ex parte humanitatis, quod eris templum meum. **2** Tercio ex parte Spiritus, quod non habebis temptationes supra id quod possis ferre. Pater enim defendet te, humanitas astabit tibi, Spiritus te inflammabit.

3 Sicut enim mater, quando audit vocem filii sui, occurrit ei gaudenter et sicut pater videns filium operantem occurrit ei in media via et subleuat cum eo onus, sic ego amicis meis occurro et omnia difficilia facio eis facilia et portare cum hilaritate. **4** Et sicut aliquis videns aliquid delectabile non consolatur, nisi vicinius appropinquet, sic ego desiderantibus me appropinquo.”

7 deberent **K** **8** redemi **PVY Fq** redemi eum **BOA^b Kux Gh** homines *om.* **ux**
Cap. CXVII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** *addicionem habet* **F** **R** Quod]
Audiuit sponsa quod **Gh** quotquot **V** eis] ei **V om. q** Capitulum CXVII **PV B q**
Gh ante rubr. tpt A^b CXVII capitulum Y O CXVII Ku CXVII 241 F sequitur capitulum XVII
x *rubricam om.* **F** **1** spiritus *om.* **P** **2** inflammabit te **Gh**
3 quando] que **K** filii sui vocem **Gh** occurrit ei] occurrit **PVY** occurrit illi
BOA^b eis facio **P x** **4** aliquod **BOA^b x** appropinquaret vicinius **V**

Addicio.

5 Hic frater vidit in manu sacerdotis tempore eleuacionis corporis Christi in specie pueruli Dominum nostrum Ihesum Christum dicentem sibi: “Ego sum Filius Dei et Filius Virginis.” **6** Hic eciam obitum suum et horam ad unum annum preuidit, de quo habetur in multis capitulis in legenda sancte domine; qui quidem frater vocabatur Gerekinus.

Christus loquitur sponse dicens, quod illos trahit Pater ad se eorum voluntatem bonam perficiendo in bono, quos videt voluntatem malam commutare libenter in bonam cum desiderio emendandi commissa. Capitulum CXVIII.

1 Filius loquitur: “Qui michi sociari voluerit debet voluntatem suam conuertere ad me et penitere de commissis, et tunc trahitur ad perfeccionem a Patre meo. **2** Illum quippe trahit Pater, qui voluntatem malam mutans in bonam libenter desiderat emendare commissa.

3 Set quomodo trahit Pater? Certe voluntatem bonam perficiendo in bono. Nisi enim affectus esset bonus, Pater non haberet, quid traheret. **4** Set quibusdam sum ita frigidus, quod via mea nullo modo placet eis, aliis vero ita calidus, quod si aliqua bona debent facere, videntur quasi quod sint in igne. **5** Aliis sum dulcis, quod nichil nisi me desiderant. Hiis ego dabo leticiam nunquam finituram.”

Cap. CXVII: 6 Gerekinus: **A&P** pp. 82,619f.

Cap. CXVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** bonam voluntatem **Gh**
 perficiendi **K q** Capitulum CXVIII **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** CXVIII capitulum **Y O**
 CXVIII **Ku F** sequitur **x** **1** suam *om.* **O F** **2** mutans] mittens *perperam*
post corr. **V** commutans **q** **3** affectus] effectus **P F** **4** nullo modo via
 mea **F Gh** aliis vero ita] ita vero aliis sum **F** aliis vero sum ita **Gh** quod si] si **ux**
q deberent **P F** quod quasi **F Gh** **5** sum dulcis **PVY K** sum ita dulcis
BOA^b x Gh sum sic dulcis **Fq** sic dulcis **u** ego] ergo **V**

Mater narrat septem bona, que sunt in Christo, et septem contraria, que rependebantur ei ab hominibus. Capitulum CXIX.

1 Mater loquitur: “Filius meus habet septem bona. Est enim potentissimus quasi ignis omnia consumens, secundo sapientissimus, cuius sapienciam nullus valet comprehendere sicut nec haurire mare, tercio fortissimus quasi mons immobilis, **2** quarto virtuosissimus sicut herba apiaria, quinto est pulcherrimus quasi sol splendens, sexto iustissimus quasi rex nulli parcens contra iusticiam, septimo piissimus sicut dominus dans se ipsum pro vita serui sui.

3 Econtra ipse pertulit alia septem. Nam pro potencia factus est quasi vermis, pro sapiencia reputatus est insipientissimus, pro fortitudine quasi puer fasciolis ligatus, **4** pro pulchritudine quasi leprosus, pro virtuositate stabat nudus et ligatus, pro iusticia reputabatur mendax, pro pietate mortuus est.”

Christus dicit sponse, quod due sunt delectaciones, scilicet spiritualis et carnalis; spiritualis delectacio est, quando anima delectatur in beneficiis Dei. Capitulum CXX.

1 Filius loquitur: “Inter me et illum est quedam membrana, pro qua non delectat illum dulcedo mea, quia aliquid delectat eum preter me.” Et sponsa, que hec audiebat, ait ad Dominum: “Numquid aliquam delectacionem habere unquam poterit?” **2** Respondit Domi-

Cap. CXIX: **2** herba apiaria: Plin. *Nat.* 21,31,1.

Cap. CXIX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** narrat] narrat hic **Gh** Capitulum CXIX **PV B q Gh** ante rubr. tpt **A^b** CXIX capitulum **Y O CXIX Ku F** sequitur capitulum XIX (sic) et cetera **x** rubricam om. **F** **1** loquitur] narrat **P** in ras. scr. **Y²** **2** apiaria] apitria **P** **3** pertulit] protulit **P** pretulit **V** insipientissimus **V** fascialis **x** fasciculis **K** **4** leprosus] leprosus et **P**

Cap. CXX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** est] est eius **P** est et cetera **Y** quando anima delectatur in beneficiis dei om. **P** in marg. suppl. **Y²** Capitulum CXX **PV B q Gh** ante rubr. tpt **A^b** CXX capitulum **Y O CXX Ku F** om. **x** rubricam om. **F** **1** quedam] quasi quedam **F** illum] eum **K Fq Gh** eum] illum **x q** unquam habere poterit **Kx Fq Gh** unquam] numquam **P**

nus: “Duplex est delectacio, spiritualis et carnalis. Carnalis vel naturalis delectacio est, quando necessitate requirente refeccio sumitur, in qua sic debet homo cogitare: **3** ‘O, Domine, quia refici iussisti nos ad solam necessitatem, laus sit tibi, et da michi gratiam, ut in sumpcione non subrepat michi peccatum.’ **4** Si vero temporalium bonorum delectacio oriat, cogitet homo taliter: ‘O, Domine, omnia terrena non sunt nisi terra et transitoria. Ideo da michi ea sic disponere, ut de omnibus tibi sciam reddere rationem.’

5 Spiritualis delectacio est, quando anima delectatur in beneficiis Dei et temporalibus utitur et occupatur inuitus et ad solam necessitatem; set membrana tunc frangitur, quando Deus est dulcis anime et timor eius continuus in mente.”

Quod non habitus set virtus obediencie et obseruancia regularis facit monachum; et quod vera cordis contricio cum proposito emendandi eripit animam de manu Dyaboli, licet non perfecte peniteat. Capitulum CXXI.

A **1** Apparuit Dyabolus et dixit: “Ecce auolauit monachus et sola remanet effigies.” Et Dominus ait ad eum: “Expone,” inquit, “que notas.”

2 Respondit Dyabolus: “Hoc faciam set inuitus. Monachus verus est custos sui; huius habitus est obediencia et obseruancia professionis sue. **3** Sicut enim corpus tegitur veste, sic anima virtutibus. Ergo non valet habitus exterior, nisi interior seruetur, quia monachum non facit vestis set virtus. **4** Hic monachus auolauit,

2 spiritualis] scilicet spiritualis **Gh** homo debet **K F Gh** cogitare] sic cogitare
P **3** iussisti nos refici **F Gh** tibi sit **Kux Fq Gh** subrepat] surrupat **u**
surrumpat **x** **4** homo *om.* **V** et transitoria *om.* **V** sciam tibi **x**
Gh **5** dei] meis **BOA^b** continuus] est continuus **Kux q** continuus est **F Gh**
Cap. CXXI habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent K² F Gh
R obseruancia **VY** atque **V** in rubricarum tabulis] obseruancie **P, Y** in rubricarum tabulis,
BOA^b Kux q Gh eripiat **K q** Capitulum CXXI **PV B u q Gh** ante rubricam *tpt* **A^b**
sequitur capitulum CXXI **x** CXXI capitulum **Y O CXXI K F** rubricam *om.* **F**
1 que] quod **V x** quid **u Fq** quem **Gh** **2** monachus est verus **VY**

quando cogitavit sic: ‘Ego cognosco peccatum meum et emendabo de cetero nunquam amplius peccaturus gracia Dei.’ Ex ista enim voluntate recessit a me et iam est tuus.”

5 Cui Dominus: “Quomodo,” inquit, “remanet effigies?” Et demon: “Quando,” inquit, “non reducit ad memoriam peccata commissa nec perfecte, ut deberet, penitet de commissis.”

Declaracio.

B

6 Hic frater vidit in manu sacerdotis tempore eleuacionis corporis Christi in specie pueruli Dominum nostrum Ihesum Christum dicentem sibi: **7** “Ego sum Filius Dei et Filius Virginis.” Hic eciam obitum suum et horam ad unum annum preuidit, de quo habetur in multis capitulis in legenda sancte domine. Qui quidem frater vocabatur Gerekinus. **8** Hic fuit vite continentissime, qui moriturus vidit scripturam auream, in qua continebantur tres littere auree: “p” et “o” et “t”. **9** Qui narrans hec fratribus dixit: “Veni, Petre, festina, Olaue et Thordo.” Quibus vocatis obdormiuit. Illi vero tres nominati mortui in una septimana sequebantur eum.

10 De eodem fratre habetur Extra. LV capitulo: Quidam monachus sancte vite et cetera.

Cap. CXXI: **7** Gerekinus: **A&P** pp. 82, 619 f.

10 extra LV capitulo: Ex. LV.

5 debet **V** Declaracio in fine libri requiratur **K²**. *Textus declaracionis habetur fol. 257R:* Libro quarto capitulo CXXI in fine capituli addatur Hic frater etc. **K²** Declaracio **Gh** Addicio **F** **6** hic frater ... (7) ... Gerekinus: *textus hic deest, habetur in Add. Cap. CXIX* **F** pueruli] puerili **Gh** **7** domine] domine Birgitte **Gh** vocabatur frater **K²** **8** Hic ... (9) ... (10) ... sancte vite et cetera *om.* **K²** Hic ... (9) ... sequebantur eum *in ima pag. suppl.* **F** eciam vite continentissime fuit **Gh** p et o et t] P O et T **Gh** **9** qui] quia **Gh** fratribus] fratribus suis **Gh** **10** De eodem ... et cetera *habet* **Gh** *deest* **F K**

Quod vita hominis dissoluti et tepidi est quasi pons artus et periculosus, de quo si non vertat se cito saltando in nauem vite, penitencie et virtutum, precipitabitur ab inimico demone in chaos profundum. Capitulum CXXII.

A **1** “Ille est meus capitalis inimicus, quia deridet me in ioco. Omnem voluntatem et cupiditatem suam implet, prout potest. **2** Ipse est sicut ille qui iacet in ponte arto, in cuius parte sinistra est chaos maximum, ubi qui descendet non consurget. In dextera vero est nauis, in qua si saltauerit laboriose euadet, attamen spes est vite. **3** Iste pons vita sua est lamentabilis et breuis, in qua non stat ut homo viriliter decertans nec sicut homo peregrinus, progrediens cotidie et proficiens in via, set stat iacens ut accidiosus, desiderans bibere aquas voluptatis. **4** Duo itaque instant ei. Si enim surrexerit de ponte, aut veniet in abyssum, id est ad inferni profunda, si vertit se ad sinistram, id est ad opera carnis; **5** aut, si saltauerit in nauem, laboriose euadet, quia si assumpserit Ecclesie sancte rigorem et institutionem, laboriosum sibi est, attamen per hec saluabitur. **6** Ergo vertat se cicius, ne inimicus precipitet eum de ponte, quia tunc clamabit et non audietur set in eternum punietur.”

B *Addicio.*

7 Hic videns regem immutatum nec se more solito apud eum audiri, inuidens domine, cum pertransisset per quandam angustam plateam, effudit ab alto aquam de fenestra super eam, que dixit astantibus: “Parcat ei Deus et non reddat in seculo futuro.” **8** Tunc Christus

Cap. CXXII: 2 chaos: Lc. 16,23.

Cap. CXXII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** addicionem habent **Kux qU^a F Gh**
R vertat] vertit **x Gh** cito *om.* **K** vite *om.* **Gh** choas **Gh**
 Capitulum CXXII **PV B q Gh** ante rubr. tpt **A^b** CXXII capitulum **Y O CXXII Ku F**
 Capitulum CXXI (*sic*) **x** rubricam *om.* **F** **1** post voluntatem *add.* suam **O F**
Gh **2** descendit **Kux F Gh** descenderit *expectes* consurget] resurget
Gh post vero *add.* parte **F Gh** **4** verterit *expectes* **5** est sibi **K Fq**
Gh **6** Addicio **Gh** in marg. **K²** addicio LXVIII **F** Declaracio in marg. **q om. ux**
 libro quarto in fine cxxij capituli **U^a** **7** domine] domine birgitte **q F Gh** post
 reddat *add.* ei **F Gh** **8** Christus *om.* **u**

apparuit domine in missa dicens: “Ille homo, qui fudit super te aquam de fenestra ex inuidia, sanguinem sitit, sanguinem fudit, terram desiderat et non me. **9** Audacter loquitur contra me, carnem suam colit pro me Deo, me a se et corde suo exclusit; caueat sibi ne in sanguine moriatur.” **10** Post hec homo ille modico tempore vixit et fluxu sanguinis fluente de naribus eius mortuus est sicut ipsa predixit.

Christus defendit sponsam suam Birgittam, id est animam conuersam de mundo ad vitam spiritualem, quam pater et mater, soror et frater conabantur reuocare ab amore eius et casto matrimonio. Capitulum CXXIII.

1 Filius loquitur sponse: “Ego sum quasi sponsus, qui desponsauit sibi sponsam, quam pater et mater, soror et frater repetunt.

2 Pater enim dicit: ‘Redde michi filiam meam, quia de sanguine meo nata est.’ Mater dicit: ‘Redde filiam, quia lacte meo nutrita est.’

3 Soror dicit: ‘Redde sororem, quia mecum educata est.’ Frater dicit: ‘Redde sororem, quia meum est regere eam.’

4 Quibus respondit sponsus: ‘O, pater, si de sanguine tuo nata est, nunc sanguine meo repleri debet. O, mater, si tu pauisti eam lacte tuo, sic nunc ego pascam delectacione mea. **5** O, soror, si secundum consuetudinem tuam educata est, sic nunc tenebit consuetudinem meam. O, frater, si tu rexisti eam usque modo, ita nunc meum est regere eam.’

6 Sic tecum factum est. Nam si pater, id est voluptas carnis, repetit te, meum est replere te caritate mea. Si mater, id est cura mundi, repetit te, meum est pascere te lacte consolacionis mee. **7** Si soror, id

dicens *om.* **ux F U^a** *supra lin. suppl.* **q²** de fenestra *om.* **K** **9** contra me loquitur **K** suam *om.* **U^a** pro me colit **K** deo *om.* **Ku** *post deo add.* suo **F Gh** *supra lin.* **U^a** se et *om.* **u** *post corde om.* suo **U^a** excludit **ux Gh** *ante corr q* cauet **u** in *om.* **ux qU^a** **10** post hec homo ille] postea hic homo **F Gh** viuit **u**

Cap. CXXIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** Capitulum CXXIII **PV B q Gh**
ante rubricam tpt **A^b CXXIII capitulum Y O CXXIII Ku F om. x** *rubricam om.*
F **1** loquitur] loquebatur **Kux Fq** **2** meam *om.* **P** *in marg. suppl.*
Y² *post redde add. michi* **F Gh** *post filiam add. meam* **V ux** lacte] de lacte **F Gh**
Gh **3** *post frater dicit redde add. michi* **ux Fq Gh** **4** sic nunc ego] sic ego
nunc **P** sic nunc ego eam **B** *post corr.* **F** sic ego **ux q** *post pascam add. eam* **OA^b F Gh**

est consuetudo mundane conuersacionis, repetit te, pocius teneris facere consuetudinem meam. Si frater repetit te, id est voluntas propria, tu obligaris facere voluntatem meam.”

Quomodo beata Agnes imponebat sponse Christi coronam de septem lapidibus preciosis, scilicet paciencie in tribulacionibus. Capitulum CXXIII.

A **1** Agnes loquitur ad sponsam Christi dicens: “Veni, filia, et impone tibi coronam factam ex septem lapidibus preciosis. Quid vero est corona nisi probacio paciencie, que ex tribulacionibus conflatur et a Deo coronis adornatur?

2 Primus igitur lapis corone tue est iaspis; quem apposuit tibi ille qui contumeliose tibi dixit se nescire, quo spiritu loquebaris, et esse tibi utilius mulierum more subtiliter filare quam de scripturis disputare. **3** Ideo sicut iaspis acuit visum et accendit gaudium animi, sic Deus ex tribulacione accendit gaudium in animo, intellectum illuminat ad spiritualia, mortificat animam a motibus inordinatis.

4 Secundus lapis est saphirus, et hunc apposuit tibi ille qui fauorabilia loquebatur in facie tua et in dorso detrahebat de te. **5** Sicut ergo saphirus est celestis coloris et seruat membra in sanitate, sic hominum malicia probat iustum, ut fiat celestis, et seruat membra anime, ne superbia eleuetur. **6** Tercius lapis est smaragdus. Hunc apposuit tibi ille qui dixit te dixisse ea que nec cogitabas nec loquebaris. **7** Ideo sicut smaragdus est fragilis ex se set tamen pulcher et viridis coloris, sic mendacium cicius adnichilatur set tamen pulchram facit animam propter paciencie remuneracionem.

Cap. CXXIII: 6 smaragdus: Isid. *Etym.* 16,7,1

7 te repetit **F Gh**

Cap. CXXIII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh **R** post tribulacionibus add. et cetera **K Gh** Capitulum CXXIII **PV B u q Gh** ante rubricam tpt **A^b** CXXIII capitulum **Y O** sequitur capitulum CXXIII x CXXIII **K F** rubricam om. **F** **I** Christi om. **Kux Fq Gh** post paciencie add. tue **P del. tue Y** **2** tue om. **Gh** **3** et om. **P supra lin. suppl. Y²** **5** ergo] igitur **F Gh**

8 Quartus lapis est margarita. Hunc apposuit tibi ille qui amicum Dei te presente vituperavit; ex cuius vituperio plus quam de tuo turbabaris. **9** Ideo sicut margarita est alba et pulchra et alleuiat cordis passionem, sic dolor caritatis introducit Deum in animam, compescit-que passiones ire et impaciencie. **10** Quintus lapis est topacius. Hunc apposuit tibi ille qui amara loquebatur tibi, cui tu e contrario benedixisti. **11** Ideo sicut topacius est aurei coloris et seruat castitatem et pulchritudinem, sic nichil pulchrius et accepcius est Deo quam ledentem se diligere et pro persequentibus exorare.

12 Sextus lapis est adamas. Hunc apposuit tibi ille qui fecit tibi ^C corporale dampnum, quem pacienter tolerasti et noluit eum dehonestare. **13** Ideo sicut adamas non frangitur tusionibus set sanguine hircino, sic placet Deo hominem obliuisci et negligere propter Deum corporale dampnum et cogitare semper ea que Deus propter hominem fecit. **14** Septimus lapis est carbunculus. Hunc apposuit tibi ille qui falsa annunciauit tibi, scilicet filium tuum Karolum esse mortuum, et pacienter tulisti committens voluntatem tuam Deo. **15** Ideo sicut carbunculus lucet in domo et in anulo est pulcherrimus, sic qui paciens est in amissione alicuius rei carissime sibi prouocat Deum ad dileccionem sui, et in conspectu sanctorum lucet et placet sicut lapis preciosus.

16 Ideo, filia, sta stabilis, quia pro amplianda corona tua adhuc aliqui lapides sunt necessarii. Nam Abraham et Iob meliores et magis noti seu famosiores facti sunt ex probacione, et Iohannes sancior ex testimonio veritatis.”

12 adamas ... frangitur ... sanguine hircino: Plin. *Nat.* 37,59.

8 turbabaris quam de tuo **Kux Fq Gh** **10** ille *om.* **PY**
 quem *ante corr.* **q** **13** hircino] hirci **Kux Fq Gh**
 dampnum corporale **ux Fq Gh** **14** ille *om.* **PY A^b**

12 hunc] quem **ux**
 deum] eum **BOA^b**

Mater Dei loquitur filie sponse Christi ponens figuram pulchram de septem animalibus, per que quatuor genera viciorum et tria genera virtuosorum hominum notabiliter designantur. Capitulum CXXV.

A **1** Mater loquitur: “Septem sunt animalia. Primum habet cornua ingencia, ex quibus intumescens et contra alia animalia bellum faciens cicius moritur, quia propter ingencia cornua non habet velocitatem currendi set a sentibus et stipitibus retinetur. **2** Secundum animal est paruum habens unum cornu et sub ipso preciosum lapidem. Hoc animal non capitur nisi per virginem, qua visa currit in sinu eius et sic ab ipsa interficitur. **3** Tercium animal non habet iuncturas et ideo quiescendo stat iugiter ad arborem quandam; quam venator attendens secatur usque ad medium, quo facto cum animal more suo querit quiescere cadit arbor et animal capitur. **4** Quartum videtur mansuetissimum et nulli nocet nec pedibus nec cornibus. Set quicumque senserit flatum eius efficitur leprosus, quia illud animal ex natura sua totum est intus leprosum. **5** Quintum animal ubique timet et insidias preuidet et suspicatur. **6** Sextum animal nichil timet nisi se ipsum, et si viderit se in umbra sua currit quasi ad mortem et semper in tenebris et occulte desiderat morari et conuersari. **7** Septimum animal nichil timet, nec eciam mortem, quia non sentit mortem antequam veniet. Hoc animal habet quatuor mirabilia. **8** Primo consolacionem habet interius indicibilem. Secundo non sollicitatur de cibo, quia comedit vilia terre. Tercio nunquam stat set semper currit. Quarto quod eciam incedendo quiescit et moderatum est in progressu suo.

9 Primum itaque animal assimilatur homini qui ex dignitate sua intumescit, set quia tardum est et ponderosum ad cursus bonorum

Cap. CXXV: **3** tercium animal non habet iuncturas: Caes. *BG* 6,27 (de alce), *cfr also* Maynus de Mayneriis, *Dyal. creat.* 89 (de elephanto)

Cap. CXXV habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent Kux qU^a F Gh R viciorum] vitiorum V A^b Capitulum CXXV PV B u q Gh ante rubr. tpt A^b CXXV capitulum Y O sequitur capitolium x CXXV K F rubricam om. F 1 animalia sunt F Gh 2 lapidem preciosum VY sinum V F Gh 3 capitur] rapitur Gh 4 sua om. O q 6 et si] set si F Gh 8 interius habet F Gh eciam om. BOA^b incedendo quiescit] quiescendo procedit P post corr. Y²

operum cicius deprehenditur nisi sibi cauerit. **10** Secundum animal superbiens ex lapide precioso, quem habet sub cornu, significat hominem qui confidens et presumens de se ex lapide precioso castitatis dedignatur monicionibus tangi et prefert se aliis. Et ideo ne a superbia capiatur, que faciem habet virgineam set pungit acutissime, sollicite se attendat. **11** Tercium animal, quod non habet iuncturas, assmilatur homini qui non habet iuncturas spiritualium affectionum, et ideo, cum secure credit quiescere, capitur in hiis in quibus delectatur. **12** Quartum animal, quod est totum interius leprosum, significat hominem qui ex superbia totus est leprosus. Et ideo, quicumque ei consenciendo adheret, efficitur maculosus.

13 Tria alia sequencia animalia manifestabuntur temporibus suis. Nam primum animal est quasi Thomas pie dubitans et quasi lapis politus et quadratus. **14** Secundum est quasi aurum in igne et quasi fistula deaurata et in optimo coopertorio custodita. Tercium animal est quasi tabula depicta et apta ad suscipiendos colores nobiliores. **15** Itaque si illi viciosi homines, qui designantur per illa supradicta quatuor animalia, conuerterint se ad me, occurram eis in via et alleuiabo onus eorum. **16** Sin autem mittam ad eos animal velocius tigre, et consumet eos. Et sicut scriptum est, fient dies eorum pauci et filii eorum absque patre et uxores eorum vidue, honoresque eorum conuertentur in obprobrium et pudorem.”

Declaracio.

17 Primum animal, id est primus episcopus ex nobilitate superbiens, conuersus est ex verbis Spiritus sancti; qui veniens Romam et domi-

16 fient dies ... pauci: Ps. 108,8 ff.

9 deprehendetur **PY BA^b** **10** est ante superbiens add. **PVY O** **12** totum est interius leprosum **Kux q** totum est leprosum interius **F Gh** est totus **Kux q**
13 alia sequencia animalia **PY OA^b** alia animalia sequencia **V** autem sequencia animalia **B** alia sequencia **Kux q** animalia alia sequencia **F Gh** **14** est quasi] est **PVY** animal est quasi **F Gh** **15** homines viciosi **F Gh** eorum onus **F Gh**
16 tygride **A^b Gh** et consumet] et consumit **u** quod consumet **F Gh**
fiant **x q** eorum uxores **Gh** uxores earum **F** Declaracio **K Gh** in marg. **q**
Addicio vel declaracio **LXIX F om. ux** libro quarto in fine **cxv** capituli **U^a** **17** ex nobilitate] est nobilitate **ux q**

nam Birgittam sequutus usque ad Neapolim, cum essent in Beneuento, grauissime passus est de calculo. **18** Cui egrotanti Spiritus sanctus dixit per dominam: “Regi Israhel infirmo preceptum fuit, ut apponeret cathaplasma super vulnus suum. Sic faciat iste: assumat perfectam caritatem in animo ad Deum, que est medicamentum optimum, et statim senciet sanitatem.” **19** Quo audito votum vouit et mente et carne conualuit. De isto episcopo habetur tercio libro capitulo XII.

20 Secundum animal, id est secundus episcopus fuit magne puritatis, de quo tercio libro capitulo XIII. **21** Tercium animal, id est tercius episcopus, qui comparatur elephanti, mutatus est ad meliora. **E 22** Item loquitur Christus: “Quid consuluit elephas ille? Nonne quod nupcie illegittime celebrarentur, ne expense parate perderentur, et quod dispensacio a papa faciliter posset impetrari? **23** Set audi nunc que dico. Omnis qui scienter et ex industria peccat contra Deum nisi precedente magna contricione, incurrit iudicium Dei et tribulacionem mundi. **24** Qui autem onus alterius imponit dorso suo, peccat grauius, quia nec timorem Dei habet nec querit salutem anime. O, quanta presumpcio! O, quantus defectus caritatis habere claues iurium in manu et propter modicum corruptibile conari contra claues et iura! **25** Ideo placare studeat ipse Deum et inducat coniugium illud ad fructuosam penitenciam et ad salutem debitam. Alioquin dies eius breuiabuntur et veniet in iudicium meum et ruina ecclesie eius erit tam magna, quod vix reedificabitur clerusque eius tribulabitur et desiderabilia eorum erunt in ruinas et ipsi in contemptum. **26** Tu vero, filia, scribe coniugio tibi noto, quod, nisi se emendauerint et absolucionem meruerint, non facient fructum

18 Regi Israhel: 4 Reg. 20,1 ff.

benevent **U^a** **18** dixit spiritus sanctus **u** ut] quod **U^a** perfectam] veram **F**
Gh que] qui **ux** senciat **F U^a** **19** XII capitulo **Kx qU^a** vj capitulo
u **20** fuit magne puritatis ... (21) ... id est tercius episcopus *om.* **q** xiii
capitulo **u U^a** **21** tercius *ante* episcopus *om.* **u U^a** qui *om.* **Kux U^a**
mutatus] qui mutatus **U^a** **23** que] que ego **q** **24** dei *supra lin. suppl.* **F**
om. **Gh** habere] est habere **F Gh** **25** ipse studeat **K** illud coniugium
U^a ad salutem **ux qU^a** salutem **K** absolucionem **F Gh** dies eius] dies **u**
clerusque eius tribulabitur *om.* **Gh** **26** faciunt **u** faciunt **U^a**

longeuum, et filii eorum non habebunt longos annos, et que congregata sunt venient ad alienos.” **27** Item de eodem episcopo: **F** “Iste episcopus venit ad me humilis sicut ille qui consumpta hereditate comedit siliquas et reuersus est humilis ad patrem. **28** Vere, filia, hec mundialia sunt quasi silique, quando medulla frumenti, id est Deus expulsus est a corde, et labor superuacuos et sine fructu desideratur mundusque diligitur plus quam Deus. **29** Set quia iste episcopus incipit iam cognoscere me et se ipsum, ideo faciam ei sicut pius pater obliuiscens priorum, et occurram ei in media via dando anulum in manu eius et calciamenta in pedes et vitulum ad comedendum. **30** Nam ab isto die caritas mea erit feruencior in operibus eius, diuina paciencia et sapiencia erit cum eo perfeccior ad trahendum secum proximos suos, **31** frequencior quoque erit et sollicitior ad sumendum et honorandum corpus meum. Hoc donum promeruit ei Mater mea carissima, que est patrona ecclesie eius.” Item de eodem habetur in principio capituli **CXXX**.

32 Quartum animal, id est episcopus qui in lepra sua perseuerabat, **G** vocatus est subito sine sacramentis. De isto require **VI** libro capitulo **LXXXVII**.

33 Quintum animal fuit lapis quadratus, homo in omnibus temperatus et discretus. De quo require **III** libro capitulo **XXXIII**.

34 Sextum animal, id est sextus episcopus fuit homo timorosus et cordis sui scrutator, qui ecclesiam suam sapienter gubernans a multis obligacionibus liberauit. **35** De isto mortuo dixit Christus: “Scriptura aurea dicit, quod principium sapiencie est timor Dei. Illud est verum,

27 qui ... reuersus est ... ad patrem: Lc. 15,11 ff. 110,10.

35 principium sapiencie: Ps.

27 reuersus] versus **U^a** **28** id est] scilicet **U^a** expulsus] exclusus **q**
29 iam iste episcopus incipit **F Gh** ideo *om.* **K U^a** faciam ei] faciam eis **u** eius
om. **F Gh** **30** cum eo] eo **u** in eo **U^a** ad trahendum] attrahendum **u** ad
attrahendum **U^a** **31** patrona ecclesie eius est **F Gh** eodem] eodem episcopo **F**
Gh habetur *om.* **U^a** **xxx]** **xxxv K cxxxiiij q cxxx** huius quarti libri **U^a**
32 isto] quo **U^a** **VI** libro capitulo **lxxxvii]** **VI** libro **xxxiii** capitulo **K VI** libro capitulo
xxxiiij F tercio libro **xxxiiij** capitulo (*sic!*) **U^a** **33** lapis] sicut lapis **F Gh** **III**
libro capitulo **xxxiii]** tercio libro **xxxiii** libro **K III** libro **xxxiiij** capitulo **x** tercio libro **xxxiiij q** in
tercio libro **xxxiiij** capitulo **U^a** **34** homo *om.* **U^a** **35** aurea *om.* **U^a**

set ego dico, quod finis perfeccionis est eciam ipse timor Dei, quem quia iste episcopus habuit peruenit per compendium salubre ad viam salutis.”

36 Septimum animal, id est septimus episcopus maxime abstinencie fuit, qui zelum Dei habens nec metu nec amore nec dampno reticuit veritatem. Hic, cum se posuisset ad oracionem, reddidit spiritum. **37** De isto episcopo sunt plures reuelaciones in vita domine Birgitte. Qui fuit dominus Hemingus, episcopus Aboensis et amicus beate virginis Marie, sicut patet Extrauagancium capitulo CIIII.

38 Item reuelacio de episcopo qui fuit successor animalis secundi. Filius Dei loquitur: “Scribe episcopo, quod aues rapacissime intrauerunt terram, ut ponant in ea sibi nidos suos. **39** Ideo laboret ipse cum amicis suis, ut ungule earum prescindantur et non obtineant cacumina terrarum nec dilatent alas suas in communitatem. **40** Alioquin rostris suis et unguis extirpabunt fructifera terre et volabunt super excelsa et montes et terram redigent in solitudinem et ruinam.”

ipse *om.* **u F Gh** episcopus iste **u U^a** **36** posuit **u** **37** Birgitte *om.*
Kux U^a Qui fuit dominus hemingus ... extrauagancium capitulo ciiij *habet Gh deest*
codd. In ima tamen pagina Item septimum animal seu episcopum declarat beata virgo alibi
 beate birgitte dicens hoc esse dominum hemmingum aboensem qui nunc multis miraculis
 prefulget cuius animam ipsa virgo maria domino ihesu presentauit require in attestacionibus
 domini petri prioris *alia manu additur F* **38** ponent **q F** suos *om.* **Kux**
U^a **39** laborat **q F** ipse] episcopus ipse **F Gh** et non] ut non **ux U^a**
 precipiantur **q** (*fortasse recte, vide tamen gloss.*) dilatant **q** communitate **u**

Virgo Maria loquebatur cum sponsa Filii sui de quodam episcopo, pro quo ipsa deuote orabat, et dat hic notabilem doctrinam et formam virtuosissimam, secundum quam veri episcopi viuere et se ac subditos suos regere debeant spiritualiter et deuote. Capitulum CXXVI.

1 Mater misericordie loquebatur sponse Christi: “Quid faciemus isti **A** ceco episcopo? Ipse enim habet tria. Laborat quippe ut placeat hominibus plus quam Deo, **2** diligit thesaurum, non quem angeli custodiunt set quem furari possunt fures, diligit eciam se plus quam proximum suum et plus quam Deum suum.” **3** Et ecce in eodem momento vidit sponsa quasi sex stateras, quarum tres ponderose erant, quia deprimebantur a pondere. **4** Alie vero tres ita leues erant, quod ex toto eleuabantur ad superiora, quia in eis nichil esse videbatur nisi leue quoddam quasi pluma. **5** Et dixit Mater: “Ecce iste episcopus, licet habeat tria mala prius dicta, tamen timet semper; propter quem timorem, qui est inductiuum quoddam caritatis, datum est tibi videre statum eius. **6** Nam ille tres ponderose statere significant opera eius contraria Deo, que deprimunt animam eius; que ideo videntur tibi tres, quia affectione, loquacione et operacione more statere descendit ad mundum. **7** Ideo vero tres alie statere leues videntur tibi ascendere, quia nunc cogitacione, nunc voluntate, nunc opere ascendit ad Deum; **8** set tamen mundialia preponderant spiritualibus, quia in hiis implicatur feruencius et copiosius, in tantum quod iam Dyabolus trahit eum per pedes, et laqueus est paratus.”

9 Respondit sponsa: “O, domina pietatis, impone tu aliquid **B** stateris.” Cui Mater: “Agnes et ego expectabamus, si forte episcopus recogitare voluerit caritatem nostram, set non multum attendit

Cap. CXXVI: 2 thesaurum: Mt. 6,19 ff.

Cap. CXXVI habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** hic] ei **V** huius **ux** veri *om.* **K**
q Gh Capitulum CXXVI **PV B q Gh** *ante rubr. tpt* **A^b** sequitur capitulum CXXVI **x**
 CXXVI capitulum **Y O CXXVI Ku F** *rubricam om.* **F** **1** *post christi add.*
 dicens **F Gh** tria habet **F Gh** **2** furari] facturi **V** fures furari possunt **F**
Gh **3** quia deprimebantur a pondere (4) alie vero tres ita leues erant *om.*
q **5** mater dixit **F Gh** habet **F** tamen] tantum **K** timet tamen **F**
Gh **6** tibi *om.* **V** **7** alie tres **F Gh** leues tibi videntur **F** videntur tibi
 leues **Gh** nunc opere nunc voluntate **F** **9** statere **ux** expectamus **P**
BOA^b u q expectabam **x** expectauimus **F Gh** attendit] attendit ad **A^b**

sollicitudinem nostram. **10** Attamen facere ei volumus sicut tres amici sedentes in via et scientes viam ostenderent amico eorum eandem viam, quorum primus diceret: **11** ‘O, amice, via quam vadis non est recta nec tuta. Si continuaueris viam istam, latrones eciam tibi nocebunt, et cum securum te credideris, morieris.’ **12** Secundus diceret: ‘Via ista quam vadis delectabilis videtur, set quid prodest tibi illa delectacio, si amaritudo mentalis est in fine?’ **13** Tercius vero diceret: ‘O, amice, video infirmitatem tuam. Ideo non displiceat tibi, si do tibi consilium, nec sis ingratus, si fecero tecum specialem caritatem.’ **14** Sic facere volumus ego et Agnes isti episcopo: si audierit primum, secundus monstrabit ei viam, tercius vero introducet eum in regionem lucis.”

15 Postea sponse ostendebantur ea que mittebantur diuinitus ad informacionem dicti episcopi, ut sequitur. **16** Item loquitur Mater: “Sic dicitur episcopo: Deus licet omnia possit facere, tamen homo personaliter cooperari debet ad hoc, ut peccatum fugiatur et caritas diuina obtineatur. **17** Tria namque sunt inductiua ad fugiendum peccatum et tria cooperatiua ad acquirendam caritatem. Tria prima, quibus vitatur peccatum sunt ista, **18** scilicet penitere fideliter de omnibus, que remordent conscienciam, nolle ea iterum voluntarie committere, commissa et confessa stabiliter emendare iuxta consilia eorum qui mundum contempserunt. **19** Alia vero tria cooperatiua ad acquirendam caritatem sunt ista: Rogare primo Deum in adiutorium, ut auferatur praua delectacio, et detur voluntas faciendi ea que placent Deo. **20** Nam caritas diuina non obtinetur nisi desideretur, nec desiderium erit rationale nisi in Dei caritate stabilietur. **21** Et ideo tria sunt in homine, antequam ingrediatur caritas, et tria alia ingrediuntur, quando infunditur caritas diuina. **22** Nam ante infusionem caritatis Dei turbatur homo de aduentu mortis, turbatur de diminucione honorum et amiciciarum, de mundi aduersitate et

10 ei facere V in via sedentes F x Gh via] una via V ostenderent] ostenderet
P ostenderunt K Fq Gh **11** via quam] viam quam P ux **12** viam istam
quam P illa] ista F Gh **13** vero om. P specialem] spiritualement P
ux **14** volumus Gh introducet] inducet ux **15** sponse om.
V **17** inductiua om. V prima om. ux **18** scilicet om. V
remordent conscienciam] remordet conscientia P committere voluntarie V
contempserint V **19** vero supra lin. suppl. F om. Gh acquirendum P F
ista sunt F Gh **21** et ideo] ideo K ingreditur Kux

Respondit Filius: “Oracio caritatis non negligitur. Nam Scriptura dicit, quod nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum. Et ideo, si trahens est fortis, illud vero quod trahitur est ponderosum nimis, cicius dissipabitur opus et adnichilabitur. **34** Si vero illud quod trahitur ligatum est, nichil iuuare potest trahentem nec se ipsum, si ceciderit. Si vero immundum fuerit, abhominabile est ad trahendum. Propterea quod trahi debet et trahi desiderat necesse est, ut mundetur prius et preparetur decenter, donec trahibile et delectabile fiat ad trahendum manibus. **35** Verumptamen propter preces Matris mee, cum iste episcopus quesierit viam demonstrabitur ei via recta.” **36** Deinde subiunxit Mater dicens sponse: “Audi tu, cui datum est audire spiritualia. Dixi tibi prius, quod quando episcopus quesierit viam, demonstrabitur ei. Ideo nunc dico sibi viam. **37** Si episcopus iste voluerit ire per viam, quam euangelium loquitur, et esse unus de paucis, debet habere tria ante aggressionem vie. **38** Debet primo deponere pondus circumstans et onerans eum; hoc est mundi cupiditatem et saccum pecunie, non diligendo mundum ad aliquam superfluitatem et superbiam set habendo ab eo necessaria sua iuxta episcopalem morigerosam et humilem exigenciam omnia vero alia disponendo ad honorem Dei. **39** Sic enim fecit ille bonus Matheus. Deposuit enim pondus graue cupiditatis, quod tamen non intellexerat esse onerosum, antequam assumpsit onus Dei leue et suaue. **40** Secundo debet esse precinctus et paratus ad ambulandum, sicut dicit Scriptura, quod cum Thobias mitteretur a patre pro pecunia, inuenit angelum succinctum ad viam. **41** Quem significat angelus iste nisi sacerdotem Domini et episcopum? Qui tenetur esse mundus in carne et affeccione, quia iuxta prophetam sacerdos est angelus Domini

33 nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum: Io. 6,44.

37 via: Mt. 7,14

38 deponere pondus: Hebr. 12,1

39 Matheus: Mt. 9,9 ff.

40 Thobias ...

inuenit angelum: Tob. 5,5 ff.

41 sacerdos est angelus: Mal. 2,7.

33 nam *om.* **P** post scriptura *add.* aurea **F** veniet **ux** illud vero] et illud
ux ponderosum est **ux** adnichilabitur opus et dissipabitur **BOA**^b **34** est
ligatum **F Gh** est *om.* **V** **34** propterea quod **V** propterea qui **PY BOA**^b **Kux**
Fq Gh trahibilis et delectabilis **K Gh** **36** mater misericordie subiunxit
V audi tu cui datum est audire spiritualia *om.* **B** est *om.* **V** quesierit] querit
P dico sibi nunc **V** dico nunc **Y** **39** fecit enim **P** deposuit] disposuit **O**
ux graue] praeue **K** intellexerat] intollerat **P** **41** in] eciam **ux**
prophetam] prophetiam **Gh**

exercituum, quia eundem Deum recipit et consecrat quem angeli vident et adorant. **42** Cur vero angelus apparuit Thobie precinctus ad viam, nisi quod omnis sacerdos et episcopus precinctus debet esse cingulo diuine iusticie, paratus dare animam suam pro ouibus suis, paratus in verbis loquendo veritatem, **43** paratus in operibus ostendendo in se ipso viam iusticie, paratus ad paciendum pro iusticia et veritate, non dimittendo eam propter minas et obprobria, non tacendo propter falsam amicitiam, non dissimulando propter aliquorum dissuasionem? **44** Omnis ergo episcopus qui taliter indutus est iusticia, confidens non in se set in Deo, ad eum veniet Thobias, id est homo iustus, et homines iusti sequentur eum, quia plus proficiunt exempla bona et opera quam verba nuda.

45 Tercio debet comedere panem et aquam, sicut legitur de Helya, **G** quod inuenit ad caput suum panem et monebatur per angelum comedere, quia grandis restabat via. Quis est iste panis, quem comedit Helyas, unde tantum confortatus est, nisi bonum corporale et spirituale quod dabatur ei? **46** Nam preparabatur panis corporalis propter exemplum aliorum, ut sciretur placitum esse Deo habere moderata necessaria ad refeccionem carnis. **47** Dabatur eciam prophete infusio et fortitudo spiritualis, qua quadraginta diebus laborauit, ut sciretur quod non in solo pane viuit homo set in omni verbo Dei. **48** Nisi enim Deus infudisset prophete consolacionem, certe defecisset ipse ex infirmitate propria, quia homo erat infirmus ex se set fortis ex Deo, quia omnis, qui stat et fortis est, ex Deo fortis est et virilis. **49** Propterea, quia episcopus iste infirmus est, disponimus ei bucellam panis; hoc est diligere Deum super omnia ordinate, pure, veraciter et perfecte. Ordinate, ut mundum diligat ad nullam superfluitatem; pure, ut nullum peccatum in se nec in proximo diligat nec consuetudinem prauam velit imitari; **50** veraciter,

45 Helya ... inuenit ... panem: 3 Reg. 19,5 f.
4,4.

47 non in solo pane: Mt.

deum <i>om.</i> V	42 <i>post iusticie habent</i> et PVY A^b	43 dimittendo VY
diminuendo P BOA^b Kux Fq Gh	44 non confidens V Gh	ad eum] ad deum
P sequuntur O K	45 quod] qui V	iste <i>om.</i> q Gh
phete] prophetie Gh	qua] quia V om. Gh	47 pro-
est fortis et virilis Gh	49 diligere] intelligere K	48 prophete] prophetie Gh
		mundum] modum P

ut nullum peccatum ex confidentia bonorum operum suorum admittat, set sapienter temperet se ipsum in se ipso, ne succumbat ex nimio feruore aut forte declinet ad peccatum ex pusillanimitate et ex prauorum imitatione et leuigacione culpe; perfecte, ut nil tantum ei
 H dulcescat sicut Deus. **51** Monemus eciam eum habere aquam cum pane caritatis. Que est ista aqua, nisi cogitare continue amaritudinem passionis Christi? Quis enim digne cogitare posset angustias humanitatis Christi, quas tunc paciebatur, quando rogauit transferri a se calicem passionis et quando gutte sanguinis exierunt de corpore eius? **52** Bene quippe sudor ille sanguineus erat, quia sanguis humanitatis Dei consumebatur ex naturali timore quem paciebatur, ut ostenderet se esse verum hominem, non fantasticum nec immunem a passione. **53** Ergo bibat episcopus aquam istam cogitando scilicet, qualiter Deus stetit ante Herodem et Pylatum, quam dolorosus et contemptibilis in cruce et quomodo latus eius lancea aperiebatur, de quo exiuit sanguis et aqua.

54 Cumque episcopus habuerit ista tria iam dicta, tunc est utile ei scire disposicionem temporum suorum a principio diei usque ad noctem. **55** Nam cum primo episcopus euigilauerit de nocte, statim debet regraciari Deo pro caritate eius in creacione, pro passione eius in redempcione, pro paciencia qua supportauit diu peccata et mores
 I eius. **56** Deinde, cum surgit de lecto et induit vestes, dicat sic: ‘Terra teneretur vestiri terra sua et cinis esse cum cinere suo. Verumptamen quia ex prouidencia Dei episcopale habeo officium in speculum aliorum, ideo induo te asinum, qui es corpus meum, cinerem et terram, non propter superbiam set in operimentum, ne nudus

51 rogauit transferri a se calicem: Mt. 26,39. gutte sanguinis: Lc. 22,44. **53**
 Deus stetit ante Herodem et Pylatum: Mt. 27, Mc. 15, Lc. 23, Io. 18 f. exiuit sanguis et
 aqua: Io. 19,34. **56** induo te ... cinerem et terram *vide Gloss.*

50 suorum *om.* **BOA^b** tantum ei dulcescat **PY BOA^b** ei tantum dulcescat **V** tantum
 dulcescat ei **K Fq** tantum dulcescat sibi **ux** dulcescat tantum ei **Gh** **51** continue
om. **P** ihesu *ante christi supra lin. add. F habet Gh* posset cogitare **Gh**
52 quippe] quidem **BOA^b** dei *om.* **Kux** timore naturali **K** nec] ne **V** nec nec
O **53** bibat ergo **P** qualis **P** **54** ista] hec **V** ei utile **Ku Fq**
Gh ei *om.* **x** **55** in creacione] et creacione **V** in redempcione] et
 redempcione **V** supportauit] subportat **ux** **56** tenetur **K F Gh** cinerem
 et terram] in cinere et terra **Kux Fq Gh**

appareas; **57** nec curo, utrum indumentum tuum melius sit an vilius, nisi tantum ut propter honorem Dei episcopalis agnoscatur habitus et in habitu discernatur ab aliis episcopalis auctoritas ad correpcionem et informacionem infirmorum. **58** Propterea rogo te, piissime Deus, qui vocasti me ex gracia tua: Da michi constanciam in animo, ne superbiam ex magno cineris precio nec inaniter glorier de colore, set tribue michi fortitudinem virtutum, **59** ut, sicut habitus episcopalis honorabilis est et pre aliis propter auctoritatem diuinam, sic habitus anime virtuosior sit apud te, ne vel propter auctoritatem indiscrete habitam deprimar profundius vel propter habitum laudabilem indigne portatum denuder ignominiosius ad dampnacionem.’ **60** Post hec episcopus legat horas vel cantet, si potest. Quo enim aliquis alcius honoratus est, eo maiorem obligatur facere honorem Deo. Attamen cor purum et humile ita placet Deo in silencio sicut et in cantu. **61** Deinde dicta missa vel ante faciat episcopale officium **K** suum, siue corporale fuerit siue spirituale, et in omnibus operibus suis habeat misericordiam et consideret honorem Dei, ne ab infirmis videatur plus curare de bonis temporalibus quam de spiritualibus.

62 Cum autem accedit ad mensam, dicat sic: ‘O, Domine Ihesu Christe, qui vis quod corpus sustentetur de cibo corporali, rogo te, da michi auxilium sic dare corpori meo necessaria sua, **63** ut non attedietur ex nimietate ciborum nec deficiat ex parcite, set inspira michi moderanciam congruam, ut cum terra de terra viuat, dominus terre a terra sua non prouocetur ad iram.’ **64** Postea in mensa sedens habeat moderatum solacium cum consedentibus; sic tamen, quod detraccio caueatur et scurrilitas. Summopere quoque caueatur, ne talia loquatur, unde alii corroborentur in viciis suis vel occasionem habeant ad peccatum. **65** Nam qui lucere debet aliis tenetur considerare, quid decet et quid licet apud Deum, quid edificat alios,

57 post correpcionem *add.* malorum **K** infirmorum informacionem **K** infirmorum] aliorum infirmorum **P** **58** constanciam] conscienciam **Gh** **59** sit] est **V** **60** legatur **V** alcius aliquis **K** est *om.* **V** honorem deo] honorem dei **ux** **61** operibus] factis **K** honorem dei considerent **K** **62** autem] vero **K** accedet **ux** quod] ut *supra lin. add.* **P** ut **q** michi *om.* **K** **63** de] a **K** a sua terra **ux F** **64** moderatum *om.* **K** caueat **V** unde] ut **K** vel] seu **F Gh** habent **F** peccandum **V** **65** aliis] alii **PY**

quid expedit ad salutem. **66** Verumptamen, sicut in mensa corporali omnis cibus insipidus est, si deficit panis et vinum, sic in mensa spirituali omnia erunt insipida anime, si deficit vinum spiritualis leticie et panis doctrine Dei. **67** Ideo episcopus loquatur aliquid in honorem Dei in mensa, quo corroborentur consedentes in anima aut legi faciat aliquid edificatorium, ut in una et eadem refeccione corporali et corpus reficiatur et anima spiritualiter instruat.

L **68** Post refeccionem vero lectis graciis loquatur episcopus illa que expediunt et agat agenda secundum episcopale officium aut capiat sompnum, si expedit nature, vel certe reuoluat libros, in quibus ad spiritualia trahi possit. **69** Post cenam vero gaudere potest cum familiaribus suis honesto modo et consolari eos, quia, si arcus nimis extenditur, cicius frangitur. Ideo moderata leticia propter infirmitatem carnis placet Deo. **70** Verumptamen, sicut mater ablactans filium perungit primo ubera cinere vel aliqua amaritudine, donec filius cibus assuescat solidioribus, sic episcopus discretus debet esse ad suos et cautus, **71** ut et in leticia seruet modestiam et in refrenancia pietatem, quatenus primo attrahat suos Deo per verba timoris diuini et humilitatis. **72** Inde reuereri doceat Deum et diligere, ut et suorum familiarium pater sit per diuinam auctoritatem et eorum mater et nutrix per informacionem benignam. **73** Si vero aliquem suorum scit peccare peccatum ad mortem, qui nec per verba aspera nec per lenia respiscit, separet et expellat eum a se. Alioquin, si retinuerit eum propter utilitatem et fauorem carnalem et temporalem, non erit immunis a peccato eius.

M **74** Postea vero ingrediens lectum flectat cor suum Deo et recogitet, quales in die fuerunt cogitaciones et affeccionem eius, qualia opera et iudicia sua, et petat auxilium et misericordiam Dei habendo voluntatem firmam emendandi se, quando poterit. **75** Deinde ingrediens lectum oret sic: 'O, Domine Deus meus, qui creasti corpus

quid expedit] et quid expedit **Gh** **66** corporalis **P** spirituali] episcopalis
P **67** in honorem] ad honorem **V** corroborentur] roborentur **V** conse-
dentes] sedentes **O** considentes **Gh** faciat legi **ux** **69** vero cenam **P**
70 assuescat cibus **Gh** **71** ut et] ut **V** **72** sit pater **Gh** **73** scit
post corr. **P** sit **V** per *ante* lenia *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y**² expellat] expellit **V** *post*
corr. **q** et fauorem] vel fauorem **K** **74** deo cor suum **K** fuerint **V**

meum, vide me misericordia tua et presta auxilium tuum, ut non ex nimietate sompni accidiosus fiam ad seruicium tuum nec ex defectu sompni deficiam in seruicio tuo, **76** set modera sompnum meum, quem precipis habere ad temporum et corporis releuacionem, ut inimicus non noceat corpori nec ex occulto iudicio tuo in anima dominetur.’ **77** Postea surgens de lecto, si aliqua illicita in nocte contingant, diluat confessione, ut sequentis noctis sompnus cum precedentis noctis delictis non incipiat. **78** Sicut scriptum est: ‘Sol non occidat super iracundiam vestram,’ sic nec super cogitaciones et illusiones vestras, quia quandoque peccatum, quod veniale et modicum est, fit mortale per negligenciam et contemptum. **79** Consulo etiam, quod omni sexta feria peniteat faciendo humiliter confessionem suam sacerdoti cum voluntate emendandi. Alioquin confessio nichil valet.”

80 Deinde addidit Mater Dei: “Si episcopus iuerit per viam ^N sanctam, precaueo eum de tribus. Primo, quod via erit arta, secundo spinosa et pungitiua, tercio inequalis et petrosa. **81** Contra ista vero dabo ei tria remedia. Primum est, quod vestiatur se vestibus. Secundo, quod teneat decem digitos ante oculos, inter quos respiciat tanquam per cancellos, ne spine subito et faciliter penetrent oculos nudos. **82** Tercium est, quod ponat caute pedes in terram et in quolibet vestigio sollicite temptet, si pes subsistit solide, nec nimis precipitanter ponat ambos pedes simul, nisi prius fuerit certus de via, utrum lubrica sit an equalis. **83** Quid ergo significat quod via est arta nisi maliciam malorum et aduersitatem mundi, que impedit et sollicitat iustum in via iusticie? Ideo contra ista induat se episcopus vestibus paciencie et constancie, quia gloria magna est pati obprobria pro iusticia et veritate. **84** Quid vero significant decem digiti habendi ante oculos nisi decem precepta, in quibus iustus homo speculari debet cotidie,

78 Sol non occidat: Eph. 4,26

75 post presta add. michi **Gh** **76** releuacionem] reuellationem **V** reuelacionem
K nec] et **P** **78** quod peccatum veniale est et modicum **V** **80** addit
F mater dei post corr. **Y**² mater **P** dei mater **BOA**^b sanctam] istam **Kux Fq**
Gh **81** vero] tria **Gh** primum est] primum **u** primo **x** vestibus vestiatur se
Gh **82** tercium est] tercium **V x** tercio **u** tercio est **Gh** fuerit om. **K**
lubrica] liberata **P** **83** ergo] vero **BOA**^b

ut, quociens pupugit spina obprobrii, respiciatur dileccio Dei; **85** quociens pupugit spina malicie, opponatur dileccio proximi; quociens vero delectat amor mundi et carnis, respiciatur quod scriptum est: 'Non concupisces,' set concupiscencie tue pone frenum atque modum. **86** Vbi enim caritas est diuina, ibi est paciencia in tribulaconibus, gaudium in infirmitatibus, dolor de superfluitatibus, timor de honore, humilitas in potestate, desiderium ad relinquendum mundum. **87** Quid vero significat, quod in quolibet vestigio debet temptare, si pedes stant solide, nisi quod ubique tenetur racionabiliter timere? Nam iustus debet habere duos pedes spirituales, desiderium scilicet eternorum et fastidium mundanorum. **88** In primo debet esse discrecio, ne desideret eterna ad honorem suum solum plus quam Dei. Ideo totum desiderium suum ponat ad voluntatem et honorem Dei. **89** In secundo debet esse caucio, ne fastidium mundi sit irrationabile vel propter impacienciam vite et casus aduersarios vel propter accidiam laboris diuini. **90** Ideo in isto sit caucio, ut fastidium mundi sit propter desiderium melioris vite et propter abhominacionem peccatorum.

91 Ergo si episcopus habuerit istos duos pedes, timendo eciam quod illa, que emendauit, quod forte non sunt bene emendata, et processerit in ista via arta et spinosa, tunc precaueo eum iterum de tribus inimicis, qui sunt in via. **92** Primus quippe hostis sibilat in aures eius, secundus stat ante eum paratus pungere in oculos eius, tercius iacet ante pedes eius clamans alte et habens laqueum, ut illaqueet pedes eius, si ad clamorem ipsius in altum eleuentur. **93** Primus

85 Non concupisces: Rom. 7,7.

84 quociens] totiens **P** pupugit] pungit **Kux F Gh** pungit *post corr.* **q** **85**
quociens pupugit spina malicie opponatur dileccio proximi *om.* **ux** pupugit] pungit **K F**
Gh pupungit **q** opponatur] apponatur **K Fq Gh** concupisces **ux** **86** *post*
potestate *add.* et **Gh** ad] in **V** relinquendum] derelinquendum **K** relinquendi *post*
corr. **q** **87** quod in quolibet] quolibet in **ux** pedes stant] pes stat **V**
timere racionabiliter **Gh** et fastidium] et phastigium **V** per fastidium **x** **89**
caucio ne] cautionem **P** aduersarios] aduersos **BOA^b Kux Fq Gh** diuini laboris
Gh **90** ut] et **O** ut et **ux** sit *ante* propter *om.* **O** propter sit **Gh** **91**
quod *ante* forte *fortasse ut anacoluthon delendum* sunt *om.* **V** sint **K** via ista
Gh **92** eius *om.* **P** *in marg. suppl.* **Y² supra lin. suppl.** **V** illaqueat **ux Fq**
ipsius] illius **K q**

itaque hostis sunt homines illi vel inspiraciones ille dyabolice que suggerunt episcopo taliter: 'Cur sic vadis humiliter et arte? Cur tantum assumis tibi laborem? **94** Numquid vis tu sancior esse aliis, ut facias illa que nemo facit? Diuerte pocius in viam floridam, per quam ambulant plures, ne forte contemptibiliter deficias. **95** Quid ad te si homines viuunt bene vel male? Quid prodest tibi offendere illos a quibus honorem consequi poteris et amorem, si non offendunt te nec tuos? **96** Quid ad te si offendunt Deum? Da pocius eis dona et accipe, utere honore tuo et amicitia hominum, ut eque possis honorem hominum habere et celestia obtinere.' **97** Ecce talis hostis sibilat et sibilauit in aures multorum. Et ideo lucerne multe, que lucere deberent tenebris, facte sunt ipse tenebre, et aurum optimum mutatum est in lutum.

98 Secundus hostis qui pungit oculos est pulcritudo mundi et possessiones terrene, apparatus rerum et vestium, fauores hominum et honores. **99** Cum enim ista omnia appetuntur et offeruntur, sic excecant oculos anime et rationis, quod dulcius videtur stare cum Sampsonem ad molam cure mundialis quam cum sponsa Ecclesia ad dispensacionem cure pastoralis. **100** Insuper et caritas Dei, si qua fuit, tunc magis tepescit, peccatum committitur fiducialiter et commissum ex potestatis fiducia leuigatur. **101** Propterea cum episcopus habet necessaria sua constituto familie sue numero, quo honestatem suam et auctoritatem seruare possit, contentetur sicut scriptum est: **102** 'Sint mores vestri sine auaricia contenti moderatis rebus,' quia nemo militans Deo toto corde implicat se secularibus nisi contra voluntatem suam ad honorem Dei. **103** Tercius hostis habet Q laqueum, qui clamat taliter: 'Cur sic humiliaris, qui pre aliis honorari poteris? Labora ergo, ut ascendas superius. Tunc abundare et dare

99 stare cum Sampsonem: Iud. 16,21 ff. **102** mores ... contenti moderatis rebus: Hebr. 13,5 nemo ... implicat se secularibus. 2 Tim. 2,4

93 illi homines **K** **95** viuunt **Gh** *post* offendunt te *perperam iter.* nec tu consequi poteris et amorem **P** nec] neque **Kux Fq Gh** **96** eis pocius **F**
 hominum *om.* **V** **97** sibilauerat **K** tenebris] tenebre **u** in tenebris **F**
Gh **99** omnia ista **BOA^b Kux Gh** videatur **Gh** curie **P** pastoris
ux **100** et *ante* caritas *om.* **V** leuigantur **Gh** **101** familie sue]
 familie suo **u** famulorum suorum **x** suam] sua **ux** **102** deo] pro deo
ux **103** tunc] et tunc **BO**

poteris amplius. **104** Esto igitur sacerdos, ut sedeas cum primis. Esto episcopus et postea archiepiscopus vel alcior, ut maiorem obtineas quietem, maius seruicium et maiorem honorem. Tunc alios adiuuare poteris et ab aliis plus timeri et a pluribus consolari.' **105** Cumque animus talibus illuditur suggestionibus, mox incaute extenditur pes ad cupiditatem et inquiritur modus ascensionis ad sublimiorem statum. Et tunc animus sic innectitur laqueis cupiditatis et sollicitudinis temporalis, quod vix consurgit. **106** Nec mirum. Scriptura enim dicit, quod qui episcopatum desiderat vel sacerdocium, bonum opus desiderat. Quid est illud bonum? Certe laborare pro anima et pro honore Dei, laborare pro eternalibus et non pro casuris. **107** Nunc autem omnes desiderant honorem set non laborem, qui tamen non est honor set affliccio. Vbi enim non est onus laboris diuini, ibi non subsequetur honor anime apud Deum. **108** Propterea episcopus non appetat alcioem gradum vel alium quam quem habet, quia laqueus absconditus est in terra et decipula super semitam ambulantis. **109** Et ideo utile est ei stare in statu quem habet, donec Deo placuerit ei aliter prouidere, aut prelatus superior Ecclesie precipiat aliud ad honorem Dei. Istud iam dictum est consilium et caucio quedam caritatiua.

R **110** Nunc autem dicere volumus, quid episcopus facturus sit secundum Deum. Ipse utique tenetur episcopalem infulam habere in brachiis suis stricte custoditam, non vendere eam pro pecunia, non concedere aliis propter amiciciam, non perdere eam per negligenciam et tepiditatem. **111** Quid enim significat corona seu infula episcopalis nisi potestatem episcopalem, ordinare scilicet clericos, corrigere errantes, instruere verbo et exemplo suo ignorantes? **112** Quid vero est custodire stricte infulam nisi sedule cogitare, quomodo accepit ipsam potestatem, ad quid obtinuit eam,

106 qui episcopatum desiderat: 1 Tim. 3,1

108 decipula: Iob 18,10

104 vel] ut V	adiuuare] iuuare V	107 autem om. K	diuini laboris
F	subsequitur Kux Fq Gh	109 et om. K	statum P post statu add. suo
V	prouidere aliter Kux Fq Gh	alius x q ante corr. u	110 autem om.
ux	suis om. ux	custodiam Gh	ea P per] propter V Kux Gh
111	episcopalis infula Gh	clericam V	112 infulam stricte P
O K	obtinuit eam quomodo ... (113) ...	voluerit quomodo om. x	ipsam] illam

quomodo eam tenuerit, quis erit eius fructus? **113** Si ergo cogitare voluerit, quomodo obtinuit eam, attendat primo, si desiderauit eam propter se vel propter Deum. Si propter se, timeat racionabiliter; si vero propter Deum, meritorium est et spirituale. **114** Si vero attendat, ad quid obtinuerit potestatem et dignitatem, certe ego dicam ei: Ad hoc scilicet, ut esset consolator animarum et liberator meritis suis, de quarum elemosinis viuit, ut esset nutritor pauperum, diuitum quoque pater, adiutor Dei in spiritualibus et pro Deo emulator. **115** Si vero scire voluerit fructum potestatis, hoc bene declarat Paulus: 'Qui,' inquit, 'bene ministrauerit, duplicem habebit honorem,' corporalem scilicet et spiritualem. **116** Qui vero episcopalem habet vestem set non vitam, qui querit honorem set negligit laborem, hic duplici confusione dignus erit.

117 Quid vero significat, quod potestas non debet vendi, nisi quod **s** episcopus non debet esse scienter symoniacus nec in aliis tolerare, si sciuerit, **118** non ordinare aliquos nec promouere propter pecuniam, non exercere officium suum propter honorem hominum et fauorem nec propter preces carnales exaltare illos quos indignos nouerit et vite male? **119** Quid vero est, quod non debet aliis concedere suam potestatem propter amicitiam, nisi quod non debet simulare peccata aliorum propter falsam misericordiam, **120** non tacere propter amicitiam, non portare in dorso suo peccata aliorum, que potest et tenetur corrigere, propter aliquam carnalitatem? **121** Est enim episcopus speculator Domini, et ideo sanguis mortuorum exquiritur de manu speculatoris, si vidit periculum et non clamauit, aut si dormiebat et non curabat. **122** Quod vero episcopus non debet perdere coronam seu infulam per negligenciam, hoc significat, quod

115 Qui ... habebit honorem: 1 Tim. 5,17

121 speculator *vide Gloss.*

et *ante* quomodo *add.* **F** tenuerat **K** quis] et quis **Gh** eius fructus] ei facturus
Gh **113** obtinuit] obtinuerit **BOA^b** vel **VY** vel an **P BOA^b ux** an **K F Gh** an
post corr. **q** si propter se timeat *om.* **V** **114** *post* pater *add.* et **K** dei *om.*
K **115** ministrauerit] administrauerit **P** spiritualem] specialem **V**
116 set negligit] et negligit **K** negligit] non **V** negligat *ante corr.* **P** **117**
scienter esse **K** **118** propter] per **P** non exercere] nec exercere **ux** male
vite **Kux Gh**

episcopus non debet illa concedere aliis ad faciendum que ipse personaliter tenetur facere et potest facere, **123** nec propter quietem suam tepidam illa debet dimittere, que ipse personaliter fructuosius quam alii posset implere. **124** Nec eciam ignorare debet vitam eorum, quibus committit officia sua set inquirere occulte et aperte vitam eorum, quibus committit, et quomodo seruant iusticiam, quia officium episcopale non est quietis set sollicitudinis et laboris.

- T **125** Cumque episcopus, sicut iam dixi, bene custodierit infulam, oportet quod habeat eciam sub brachiis suis fasciculum florum, quibus allicientur oues remote et vicine. Solet enim bonus pastor per flores et fenum trahere post se oues suas. **126** Quid est iste fasciculus florum nisi predicacio diuina, que pertinet ad episcopum? Que vero sunt brachia duo nisi operacio duplex, facere scilicet bona opera in aperto propter incitamentum aliorum et facere bona in occulto propter timorem Dei et exemplum vicinorum. **127** Ergo, si predicacio coniungatur cum hiis duobus operibus, pulcherrimus erit fasciculus florum, post quem oues vicine in episcopatu suo gaudenter current. **128** Oues eciam que remote sunt, audientes famam eius, libenter desiderabunt eum et propter verba bona et propter opera caritatis que sequuntur verba. **129** Nam hii sunt suauissimi flores ad alliciendum oues, facere scilicet virtuosa opera et ea alios docere, non in verbosa sciencia set in paucis verbis et caritate plenis. Non enim decet preconem Dei esse mutum nec speculatorem domus Dei esse cecum.
- U **130** Adhuc eciam deficit episcopo unum. Cum enim ipse peruenerit ad portam, decet eum presentare aliquid summo Regi. Ideo consulimus ei, quod presentet Regi vas sibi carissimum, et illud vacuum et ornatum. **131** Vas itaque episcopo carissimum cor suum est. Hoc ergo presentet et offerat Deo totum ornatum virtutibus set

122 teneretur **PY BOA^b** ante corr. q
V **124** episcopale officium **P**
Kux suis] sui **P om.** **V** allicientur **Gh** **125** oportet] optet **V** oportet eciam
brachia **ux F** propter timorem] per timorem **P** **126** pertinent **Gh** duo
V oues] omnes **P** currunt **Kux** **127** coniungatur] iugatur
Gh **128** eciam] vero **Kux** sequuntur
BOA^b **129** opera virtuosa **BOA^b** alios ex aliis corr. **F** aliis **PVY**
130 aliquid presentare **Gh** presentat **F**

vacuum a voluntate propria et amore carnis. **132** Et sic tunc, quando episcopus appropinquauerit porte, occurret ei exercitus effulgens. Ipse Deus et homo suscipiet eum, angeli quoque tunc dicent: ‘O, Domine Deus, ecce episcopus, qui fuit mundus in carne, in sacerdotio purus, apostolicus in predicacione, **133** episcopus vigilans in officio suo, virilis in operatione, humilis in potestate! Ecce quem desiderauimus propter puritatem suam, et ideo presentamus eum tibi, quia desiderauit te propter caritatem tuam!’ **134** Tunc quoque dicture sunt anime sancte in celo existentes: ‘Ecce, o, Domine Deus! Gaudium nostrum est in te. Attamen gaudemus eciam de isto episcopo. **135** Nam florem portauit in ore, quo vocabat plures oues, florem portabat in manibus, quo reficiebat aduenientes oues, florem transmittabat habitantibus de longe, quibus excitabat dormientes oues. **136** Et ideo, quia floribus verborum suorum augmentauit chorum nostrum, gaudemus in eo. Gaude et tu, Domine Deus, in homine isto et de honore eius, quia te super omnia desiderauit!’

137 Tunc quoque dicturus est episcopo Dominus dator glorie: ‘O, amice, venisti presentare michi vas cordis tui vacuum a te, et desiderasti impleri de me. Ideo veni, et ego implebo te me ipso. Tu esto in me et ego in te. Gloria enim tua et leticia numquam habebit finem.’”

132 et ante suscipiet *add.* **BA**^b

135 portabat] portauit **V**

Y dominus] deus **ux**

133 suo *om.* **ux** suam puritatem **ux**

136 super omnia desiderauit te **Gh**

137 est] es

Virgo Maria notificat sponse oranti pro quodam heremita amico suo tunc mortuo, quod, antequam corpus illius sepeliatur sub terra, anima eius introducetur in gloria. Capitulum CXXVII.

1 Orante sponsa pro quodam sene presbitero heremita preclare vite et magne virtutis, amico suo, qui tunc migrauerat de hac vita et iam erat positus in feretro in ecclesia, ut sepeliretur, tunc eidem sponse
 A apparuit virgo Maria sic dicens: **2** “Attende, filia, et scias, quod anima istius heremite amici mei, statim cum egressa fuit de corpore eius, intrasset in celum, nisi quia non habuit in morte perfectum desiderium perueniendi ad presenciam Dei et eius visionem. **3** Et ideo detinetur nunc in illo purgatorio desiderii, ubi nulla pena est nisi solum desiderium perueniendi ad Deum. Set tamen scias, quod, antequam corpus eius intret sub terra, anima ipsius introducetur in gloria.”

Declaracio.

4 “Dic iterum illi seni religioso: Diu stetisti in heremo et fecisti fructum, qui michi placuit, conuertens bestias in oues et leones in agnos. **5** Nunc sta constanter in urbe in qua platee strate sunt sanguine sanctorum, quia auditurus es iudicium et retribucionem tuam videbis.” Quibus auditis statim infirmatus est et non longe post in pace quieuit.

6 Hic frater quidem Benedictinus rogauit dominam, ut requireret Deum, quatenus certificari posset de habitu suo, quia multum tribulabatur de multitudine abusionum habitus religionis sancti Benedicti. **7** Igitur cum domina fuisset in spiritu, dixit ei Filius Dei:

Cap. CXXVII habent PVY BOA^b Kux Fq Gh declaracionem habent Gh U^a in fine codicis positam habet K² post cap. CXXVIII positam habent ux q R orante V illius] eius P sepeliretur V q sepelietur P K sub terra om. P Capitulum CXXVII PV B q Gh ante rubr. tpt A^b CXXVII capitulum Y O CXXVII Ku F capitulum XXIIJ x rubricam om. F 1 positus erat BOA^b x Gh eidem] ibidem Gh 3 post illo del. loco q x solum om. V ipsius] eius Gh gloriam BOA^b u declaracio K² qu om. x addicio Gh libro quarto in fine cxxvij U^a 4 iterum om. ux placet ux 5 post nunc add. igitur ux post sanctorum add. meorum K² Gh est om. ux 7 fuisset] rapta fuisset ux

“Dixi tibi prius (III libro XX et XXII capitulis), quod Benedictus famulus meus habuit corpus suum quasi saccum. Qui habuit quintuplicem vestem. **8** Prima fuit tunica aspera, qua domuit carnem et motus inordinatos, ne lasciurent et ne excederent metas suas. Secunda vestis fuit cuculla simplex, non accurata nec rugosa, que tegeret et ornaret et calefaceret carnem, ne videntibus horror esset. **9** Tercia fuit scapulare, quo ad laborem manuum prompcior et expedicior inueniretur. Quarta vestis fuit munimentum pedum, ut esset agilior et humilior ad ambulandum in via Dei. **10** Quinta fuit cingulum humilitatis, quo precinctus restringeret superflua et expedicius laboraret consuetum et iniunctum laborem.

11 Nunc autem fratres sui querunt vestes, que excitant luxuriam, et abhominantur asperitatem, querunt indumenta, que placeant hominibus et que carnem excitant ad carnale. **12** Nam pro cuculla assumunt cappam ita rugosam, ita latam et longam, ut pocius videantur superbi ostentatores quam religiosi humiles. **13** Pro scapulari vero habent breuem panniculum ante et retro et caput muniunt cum capucio secularium, ut secularibus se conforment. Et sic nec similes sunt hominibus mundi nec laborant cum humilibus seruis Dei. **14** Pedes vero sic muniunt et sic precingunt se cingulo, sicut qui parati sunt ad nupcias, non ad decertandum in stadio laboris.

15 Propterea monachus qui saluari desiderat attendat, quod regula Benedicti mei permittit habere necessaria cum moderancia, utilia non superflua, honesta et expediencia, omnia humilia nullaque superba. **16** Quid enim significat cuculla nisi habere maiorem pre ceteris humilitatem? Quid vero significat capucium contemptibile cuculle nisi quandam abieccionem habere contra mores mundiales?

Cap. CXXVII: 7 Benedictus ... habuit corpus suum quasi saccum: *Reg. Bened.*, 55.

III libro] scilicet III libro **q Gh** libro 3 XX capitulo et XXII **ux U^a** saccum] scutum
qux **8** lasciurent **ux** ne excederent] non excederent **K² U^a Gh** horror]
horret **K²** honor **x** **9** prompcior *om.* **ux** munimentum] indumentum
ux **11** vestes *om.* **ux** abhominatur **Gh** placent **ux** **12** *post*
religiosi *add.* homines **Gh** **13** sunt similes **U^a** **14** sic *ante* precingunt *om.*
U^a **16** habere quandam abieccionem **ux** abieccionem] deieccionem **K²** *post*
corr. **q**

17 Set cur nunc a religiosis assumitur capucium mundiale, nisi quia erubescunt humilia et ut mundialibus se concordent? **18** Quid vero ornamentum habet cauda capucii quidue utilitatis nisi quandam ostentationem et quandam contra religionis pulchritudinem curiositatem? Quid vero facit cappa rugosa plus quam cuculla, nisi ut monachus girouagus expedior et gloriosior credatur et videatur? **19** Attamen etiam si cappa humilis et pura portaretur propter aliquam commendabilem necessitatem, non obsesset moribus bonis set decencior esset cuculla humilitatis, ut unusquisque de habitu suo cognosceretur, cuius ordinis esset professor. **20** Si vero monachus infirmaretur in capite aut affligeretur frigore, non peccaret, si haberet conueniens et humile cooperimentum subtus capucium cuculle, non ab extra, quia hoc arguitur leuitatis et vanitatis.”

21 Respondit domina: “O, Domine mi, ne indigneris si quero. Numquid illi fratres peccant, qui portant talem habitum ex licencia D prelatorum et consuetudine institutionum predecessorum?” **22** Cui Deus: “Dispensacio,” inquit, “rata est, si ex bona intencione procedit. Nam quidam dispensant ex zelo iusticie, alii ex falsa compassione et indiscreta permissione, alii ex leuitate morum suorum et affectu placendi hominibus. **23** Alii dissimulant iusta, quia vacui diuina caritate sunt. Set apud me est illa dispensacio grata, que non contrariatur humilitati, et illa permissio rata est, que necessaria discrete permittit superfluaque etiam in minimis dampnat.”

24 Item quesiiuit domina: “O, Domine Deus meus, quid si aliqui ignorant, quid melius aut decencius sit in regula? Numquid etiam illi peccant?” **25** Respondit Christus: “Quomodo potest professor regule ignorare regulam, que cotidie legitur et auditur? In qua instituitur monachus humiliari et obedire et habitum habere de vilioribus non de mollioribus et habitum portare exemplarem non pomposum. **26** Aut cuius consciencia sic obtusa est, quod non intelligat se professorem humilitatis et tocuis paupertatis? **27** Ergo ille est monachus Benedicti qui plus obedit regule quam carni, qui nec in

19 bonis moribus **ux** **U^a** **21** mi *om.* **Gh** peccant *deest* **U^a** *in marg. suppl.*
q² et consuetudine] ex consuetudine **U^a** *post* predecessorum *add.* arguendi sunt
U^a **23** etiam *om.* **ux** **24** aliqui *om.* **K²** *ex* aliquid *corr.* **q** **25**
instituitur] constituitur **ux** de *ante* mollioribus *om.* **ux**

habitu nec in moribus alicui placere desiderat nisi Deo, qui cotidie desiderat mori et parat se ad exitum de hoc mundo sollicitusque est, quomodo reddat rationem de regula Benedicti.”

Responsio matris Virginis ad sponsam Filii orantem pro quodam heremita in dubitatione posito, an accepius Deo esset, quod ipse frueretur mentalis consolacionis dulcedine non recedendo unquam de heremo, an quod descenderet aliquando ad edificandum animas proximorum. Capitulum CXXVIII.

1 Mater loquitur: “Dic illi seni presbitero heremite, amico meo: Qui **A** quasi contra suam voluntatem et pacem anime sue, constrictus fide et deuocione proximorum, aliquando relicta cella solitudinis et sua contemplacionis quiete, **2** ex caritate descendit de heremo inter gentes ad dandum consilia spiritualia eisdem proximis, cuius exemplo et consilio salutari multe anime ad Deum conuertuntur et iam conuersi ad alciora virtutum proficiunt, **3** qui humiliter dubitans de calliditate et decepcione fraudulenta Dyaboli te requisiiuit de consilio cum humilitate et rogauit, ut orares pro eo **4** super hoc videlicet, utrum Deo magis placeret, quod ipse vacaret sue soli contemplacionis dulcedini, an Deo accepcior esset talis caritas proximorum.

5 Dic ergo ei sic ex parte mea, quod omnino magis Deo placet quod, sicut dictum est, aliquando ipse descendat de heremo et vadat ad exercendum in proximis talia opera caritatis participando cum eis virtutes et gracias quas ipse habet a Deo, **6** ut ex hoc ipsi conuertantur et adhereant feruencius Deo et participes fiant glorie

27 sollicitus q U^a Gh

Cap. CXXVIII habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** orante **P V x** eremita]
sene eremita **P Kux q Gh** esset deo **Kux q Gh** Capitulum CXXVIII **PV B q Gh**
ante rubr. tpt **A^b** CXXVIII capitulum **Y O** CXXVIII **Ku F om. x** *rubricam om.*
F **1** presbitero seni **Kux Fq Gh** voluntatem suam **Kux Fq Gh** sue anime
P BOA^b Fq Gh **2** conuertantur *ut vid.* **K** conuertentur **ux** proficient
ux **4** accepcior] exceptior **V** **5** deo magis **V ux F Gh** exercenda
Kux Fq Gh a *om.* **Gh**

eius, quam si in cella solitudinis idem heremita sue soli mentali
 B consolacioni vacaret. **7** Et dic ei, quod de tali caritate maius meritum
 retribucionis ipse habebit in celis, dum tamen ad talem caritatem
 exercendam ipse vadat cum consilio semper et voluntate sui senioris
 patris spiritualis. **8** Item dic ei, quod ego volo, quod ipse recipiat in
 filios suos spirituales sub consilio suo regendos omnes heremitas et
 eciam omnes moniales et reclusas, olim filios spirituales illius
 heremite amici mei, qui mortuus est. **9** Et dirigat eos omnes sub
 caritatiuo consilio suo spiritualiter et virtuose, sicut ille in vita sua
 gubernauit et direxit eos, quia sic placet Deo.

10 Et si ipsi eum in patrem receperint et ei humiliter obedierint in
 vita heremitica et spirituali, tunc ipse erit eis pater et ego ero eis
 Mater. **11** Si vero aliquis eorum noluerit eum in patrem spiritualem
 recipere aut ei obedire, tunc melius erit tali inobedienti, quod statim
 recedat ab eis, quam quod amplius permaneat cum eis. **12** Vadat
 tamen idem amicus meus supradictus ad eos et reuertatur ad cellam
 suam, quociens ei videbitur, semper tamen cum consilio et voluntate
 sui patris senioris.”

6 solitudinis] sollicitudinis **P** consolacioni mentali **Gh** consolacione **Y** **7**
 tamen] tantum **K** **8** amici mei heremite **Kux Fq Gh** **9** omnes *om.*
V sub caritatiuo consilio suo] suo caritatiuo consilio **Kux Fq Gh** **10** recepe-
 rint] te receperint **V** **11** amplius *om.* **P** *supra lin. suppl.* **Y**² permaneat
 amplius **ux** **12** senioris patris **P** *Post finem huius capituli declaracionem*
ad cap. CXXVII pertinentem habent **ux**

Post duos annos a tempore, quo sponsa habuit illam visionem de animali et pisce, que continetur supra in isto quarto libro, capitulo secundo, Christus apparens ei exponit dictam visionem obscurissimam valde clare et notabiliter dicens, quod animal et piscis per peccatores et gentiles, capientes vero per iustos et virtuosos homines designantur. Capitulum CXXIX.

1 Filius loquitur ad sponsam: “Dixi tibi prius, quod desidero cor ^A animalis et sanguinem piscis. Quid autem est cor animalis nisi anima illa dilecta et immortalis Christianorum, que plus placet michi quam omne, quod in mundo desiderabile videtur? **2** Quid vero est sanguis piscis nisi caritas perfecta ad Deum? Ideo cor presentari debet michi mundissimis manibus, sanguis vero in vase ornato, quia mundicia Deo et angelis placita est; et sicut gemma in anulo, sic puritas conuenientissima est omni operi spirituali. **3** Caritas vero diuina presentari debet in vase adornato, quia anima gentilium quasi vas relucere et ardere debet ardentissima dilectione ad Deum, per quam fideles et infideles tanquam unum corpus uniuntur capiti suo scilicet Deo.

4 Ergo qui presentare michi desiderat cor Christiani indurati peccato, qui est quasi animal absque iugo obediencie discurrens per vicia et in desideriis suis viuens, debet manus suas perforare terebro acuto, quia tunc nec gladii nec sagitte preualebunt. **5** Quid vero sunt ^B manus hominis iusti nisi operationes eius, corporalis scilicet et spiritualis? Corporalis enim manus, id est laborare et sustentare corpus, necessaria est. **6** Spiritualis vero manus est ieiunare et orare et similia. Ergo ut omnis operatio hominis sit moderata et discreta, debet perforari timore Dei. **7** Nam omni hora cogitare tenetur homo,

Cap. CXXIX habent PVY BOA^b Kux Fq Gh addicionem primam habent x q Gh in fine codicis K² ima pagina scriptam habet F addicio deest u addicionem secundam habent K² qU^a Gh R post] per P quo] a quo V visionem illam K animale P isto] isto presenti B secundo] CII P secundo capitulo ux Gh pisces P OA^b Capitulum CXXIX sive CXXIII PV B q Gh ante rubr. tpt A^b CXXIX capitulum Y O CXXIX Kux F rubricam om. F 1 illa anima K Gh post illa add. et ux 2 michi debet Kx quia om. P placida P et om. K 3 scilicet om. Kux Fq Gh 4 michi presentare F peccato] in peccato K Gh absque om. P 5 corporales Kux F Gh post corr. P scilicet om. V K et spiritualis om. P spirituales Kux F Gh id est om. K necessaria est] necessaria V

quod Deus est semper presens, et timere debet, ne auferatur gracia sibi data, quia sine adiutorio Dei homo nichil potest et cum eius caritate omnia potest. **8** Sicut ergo terebrum preparat foramina rei imponende, sic timor Dei omnia opera solidat et preparat viam caritati diuine et allicit Deum ad iuuandum. Propterea sit homo timorosus in omnibus actibus suis et discretus, **9** quia licet uterque labor, spiritualis scilicet et corporalis, necessarius est, tamen sine timore et discrecione utilis non est, quia indiscrecio et presumpcio omnia corrumpunt et confundunt et bonum perseuerancie tollunt. **10** Qui ergo desiderat vincere duriciam animalis, sit inflexibilis in operibus discrecionis et constans in timore et spe adiutorii diuini et conetur, quantum potest, et Deus adiutorium ministrabit confringendo cor induratum.

C **11** Debet eciam amicus meus oculos suos munire palpebris cete cum fortissimo bitumine, ne ex visu basilisci moriatur. Quid autem sunt oculi iusti viri nisi duplex consideracio eius cotidie habenda, scilicet consideracio beneficiorum Dei et cognicio sui ipsius? **12** Cogitans enim beneficia Dei et misericordiam eius, attendat utilitatem propriam et ingratitude suam ad beneficia Dei. **13** Et cum animus sentit se mereri iudicium, muniat oculos consideracionis sue palpebris cete, id est spe et fide diuine bonitatis, ut nec dissoluatur cogitando misericordiam nec diffidet cogitando iudicium Dei. **14** Sicut enim palpebre cete nec molles sunt, ut caro, nec dure, ut ossa, sic homo inter misericordiam Dei et eius iudicium moderatus sit, sperando constanter misericordiam et timendo prudenter iudicium. **15** Gaudeat quoque de misericordia et propter iusticiam proficiat de virtute in virtutem. Ergo qui sic cotidie stat inter misericordiam et iusticiam, spe et timore, non habet timere oculos

Cap. CXXIX: **11** basilisci: Plin. Nat. 8,18
83,8

15 de virtute in virtutem Ps.

8 terebrum] teretrum **A^b** terebellum **x** dei om. **ux** **9** licet] hic **V** scilicet
om. **P K** **10** ministrabit] administrabit **Gh** **11** munire oculos suos
Gh minuere **P** ceti **VY BO Gh om. P** moriantur **P** quid] qui **VY**
viri iusti **x F Gh** cotidie om. **V** **13** cum] quam **V in ras. suppl. Y²** fide et
spe **Gh** nec] non **Gh** diffidat **Kux Gh** **15** propter iusticiam] semper **u**
sponsticiat (*sic!*) **x**

animalis. **16** Quid autem sunt oculi animalis nisi sapiencia mundana **D**
 et prosperitas temporalis? **17** Sapiencia enim mundi, que primo oculo
 animalis comparatur, est quasi visus basilisci, quia sperat illa que
 videt, et remuneracio eius est in promptu, quia desiderat peritura. **18**
 Sapiencia vero diuina sperat illa que non videt, prosperitatem mundi
 non attendit, humilitatem et pacienciam diligit, remuneracionem non
 querit nisi eternam. **19** Secundus oculus animalis est prosperitas
 mundi, quam mali appetentes celestia obliuiscuntur et persequuntur
 et contra Deum indurantur.

20 Ergo omnis homo qui desiderat salutem proximi coniungat
 oculos suos cum discrecione oculis animalis, id est proximi,
 proponendo ei beneficia misericordie Dei et iudicia eius, opponendo
 verbis mundialibus verba sapiencie Dei, **21** ostendendo vitam
 perseuerantem continencie hominibus incontinentibus,
 contempnendo diuicias et honores presentes propter caritatem Dei,
22 predicando iugiter et predicata implendo, quia vita spiritualis
 approbat verba, et exempla sancta plus proficiunt quam verbosa
 eloquencia sine operum effectu. **23** Nam qui beneficia Dei et iudicia
 eius semper habent in mente, qui verba Dei continue habent in ore et
 illa opere implent et firmiter sperant in bonitate Dei, non leduntur
 cuspidibus gladiatorum inimici, **24** id est fallacibus adinucionibus
 hominum mundialium, set proficient et propter caritatem conuertent
 errantes ad veram caritatem Dei. Qui vero de gracia superbiunt et de
 eloquencia querunt lucrum viuentes moriuntur.

25 Lamina quoque calibis alligari debet cordi, quia caritas Dei **E**
 semper ponenda est ante oculos, cogitando scilicet, quomodo Deus
 factus homo humiliavit se, **26** quomodo predicando tolerabat famem
 et sitim et laborem, quomodo suspensus in cruce et mortuus surrexit
 et ascendit in celum. **27** Hec lamina, id est caritas habet latitudinem

16 mundana sapiencia **K** **17** enim] vero **Y** est in promptu] est in promptu **u** in
 promptu **x** **18** nisi *om.* **Y** eterna **V** **20** ei beneficia ... opponendo
om. **V** beneficia misericordie] nunc beneficia **PY** (nunc *del.* **Y**) dei et iudicia ...
 verba sapiencie *om.* **ux** iudicia] iusticia **P** apponendo **Gh post corr.** **q**
21 perseuerantem vitam **ux Gh** perseuerancie **V** incontinentibus] et continentibus
P **22** verba *om.* **V** **23** eius *om.* **K** continue habet **P** **24**
 conuertunt **P** **26** tollerauit predicando **V**

et planiciem, quando mens parata est pati libenter contraria adueniencia, quando de nullis iudiciis Dei murmurat nec angustiatur de tribulacionibus, set voluntatem propriam et totum corpus ponit in voluntatem et dispositionem Dei. **28** O, filia, ego fui calibs fortissimus, quando in cruce extensus et quasi oblitus passionis mee et vulnerum meorum oraui pro inimicis.

29 Claudenda quoque sunt intersticia narium et clauso ore currendum est ad animal, quia sicut per intersticia narium intrat et exit flatus, sic per desideria hominis intrat vita et mors in anima. **30** Et ideo, sicut a morte, sic a desideriiis malis cauendum est, ne intrent in anima vel ne ingressa immorentur. Ergo qui ardua vincere proponit, attendat ad temptationes suas et caueat, ne propter inordinata desideria minuatur zelus Dei, **31** quia toto desiderio et zelo diuino et cum omni paciencia currendum est ad peccatorem, opportune et importune, ut conuertatur, et ubi iustus nichil proficit loquendo vel ammonendo, ibi zelus est exercendus oracionumque instancia continuanda.

F **32** Insuper animal ambabus manibus apprehendendum est. Nam animal habet duas aures: unam, qua libenter audit delectabilia sua, aliam, quam obstruit, ne audiat proficua anime sue. **33** Sic eciam amico Dei utile est habere duas manus spirituales, sicut prius habuit corporales, set habeat eas perforatas. **34** Vna manus sit sapiencia diuina, qua ostendat peccatori omnia esse caduca mundi huius et labilia, et qui delectatur in eis, seducitur et non saluatur, quia omnia ad necessitatem concessa sunt et non ad superfluitatem. **35** Secunda manus sit exemplum bonum et operacio bona, quia bonus homo facere debet que docet, ut audientes exemplo eius roborentur. **36** Nam multi docent et non exemplificant et hii sunt qui sine cemento erigunt lapides in frigore mentis sue, qui irruente tempestate statim dissoluuntur. **37** Pellis quoque animalis, que est quasi silex, malleo et igne aggredienda est. Nam in pelle notatur ostensio et simulacio iusticie. **38** Mali quippe, quia boni esse nolunt, appetunt videri quod

28 inimicis] inimicis meis **K** **29** ad *om.* **PVY** animam **K Gh** **30**
animam **K Gh** qui] quia **PVY A^b** propter] per **K Gh** dei zelus **Gh**
31 et importune *om.* **V** **32** qua] quam **V** proficua] pro signa **P** **33**
est utile **Gh** **35** bona operacio **Gh** **36** exemplificant et] exemplificant
Gh qui *ante sine om.* **V**

non sunt; et quia laudabiles vocari desiderant set non laudabiliter viuere, ostendunt foris sanctitatem et iusticiam simulant, quam nequaquam habent in mente; **39** et ideo in apparencia simulate sanctitatis sic superbiunt et indurantur quasi silex, quod nec increpacionibus nec racione aperta mollescunt.

40 Propterea seruus Dei utatur in talibus malleo dure increpacionis **G** et igne diuine oracionis, ut mali verbo veritatis conuincantur et molliores fiant paulatim a duricia sua et priuata oracione incalescant et succendantur ad Dei et sui cognicionem, sicut fecit Stephanus. **41** Ipse enim loquebatur non placencia set vera, non mollia set aspera. Insuper orauit Deum pro eis et ideo profecit, et multi meliorati sunt propter eum. **42** Ergo quicumque timore Dei perforat opera manuum suarum et munit oculos consideracionis temperancia laminaque calibis protegit cor suum, claudens intersticia narium et sic presentat michi cor animalis, **43** ego Deus dabo ei thesaurum delectabilissimum, cuius delectacione visus non fatigatur, cuius dulcedine auris non languescit, **44** cuius fruicione non saciatur gustus, cuius tactu nunquam sentitur dolor, set anima perfruetur gaudio et abundancia sempiterna.

45 Piscis autem significat gentiles, quorum squame sunt fortissime, **H** quia peccatis et maliciis indurati. Nam sicut squame compacte muniunt et obstant, ne ingrediatur ventus, **46** sic gentiles in peccatis gloriantes et vana spe viuentes muniunt se defensionibus contra amicos meos; sectas enim suas preferunt, multiplicant terrores, supplicia comminantur. **47** Et ideo qui presentare michi desiderat sanguinem piscis, extendat super eum rethe, id est predicacionem suam, que non sit de putridis filis philosophorum et rethoricorum curiose eloquencium, **48** set de simplicitate verborum et humilitate operum, quia simplex predicacio verbi Dei est sonora quasi es in conspectu Dei et fortis ad trahendum peccatores Deo. **49** Et ideo non

40 Stephanus: Act. 6,8 ff.

38 simulant iusticiam **Kux Fq Gh** **40** et molliores] ut meliores **P** **41** non loquebatur **V** **42** laminaque] lamina quoque **O Gh** calibs **Gh** protegit- que **V** narium] aurium **V** **46** suas *om.* **Gh** terrores **PY Fq Gh** errores **BOA^b Kux** certiores **V** supplicia] et supplicia **BO** **47** sit *om.* **ux** **48** deo peccatores **Kux Fq Gh**

per eloquentes magistros set per humiles et ydeotas Ecclesia mea initium habuit et profecit.

50 Caueat eciam predicator, ne ingrediatur aquam nisi usque ad genua, set nec alibi, nisi ubi sit arena solida, figat pedem, ne forte, si procelle ascendant super genua, pedes moueantur. **51** Quid autem est vita presens nisi quasi aqua mobilis et instabilis? Ad quam non est curuandum genu fortitudinis spiritualis nisi ad solam necessitatem. Et ideo figatur pes affectionis hominis in arena solida, id est in soliditate diuine caritatis et consideratione futurorum. **52** Nam illi qui distendunt pedes affectionum suarum et fortitudinem suam ad temporalia non sunt stabiles ad lucrandas animas set a procellis sollicitudinum temporalium demerguntur.

I **53** Debet eciam iustus excecere oculum suum, quem vertit ad piscem, quia duplex est oculus, humanus scilicet et spiritualis. Humanus quidem oculus incutit timorem, quando visa potencia et crudelitate tyrannorum animus considerans infirmitatem suam loqui expauescit. **54** Hic enim timoris oculus excecari debet et auelli ab animo per considerationem diuine bonitatis, considerando et credendo firmiter, quod omnis homo, qui spem suam ponit in Deo et peccatorem lucrari querit propter Deum, habebit ipsum Deum protectorem. **55** Spirituali vero oculo intelligencie respiciendus est peccator vel aliquis conuersus ad Deum, scilicet attendendo sollicite qualiter temptari potest, **56** quomodo stet in tribulacionibus, ne forte inconsueta assumens succumbat laboribus aut ne peniteat eum assumpsisse austeriora propter tribulaciones.

57 Consideret eciam iustus, quicumque sit, quomodo homo infidelis conuersus ad fidem subsistat corporaliter, ne vel mendicet vel seruitute opprimatur aut priuetur laudabilibus libertatibus suis, **58** et sollicite prouideatur, ut talis conuersus instruatur continue sancta fide catholica et sanctis virtutum exemplis. Hoc enim placitum est michi, ut pagani conuersi videant mores sanctos et audiant verba caritatis. **59** Nam multi Christiani venientes ad paganos incompositi

50 aqua **K** ascendunt **K** **52** distendunt] descendunt **P** dimerguntur **Kux**
Gh **54** bonitatis] caritatis **P** **55** intelligentem **Ku** temptari *om.*
Gh **56** austeriora assumpsisse **Gh** austeriora] anteriora **V** **57** sit]
sum **u** sine **x**

moribus et indisciplinati gloriantur, quod occidunt eorum corpora et quod lucrantur bona eorum temporalia. **60** Hoc enim michi sic ^K placitum est, sicut hii qui in deserto immolabant vitulo conflatili. **61** Et ideo qui placere michi desiderat eundo ad paganos, eruat primo sibi oculum cupiditatis et timoris mundani, habendo apertum oculum compassionis et intellectus ad lucrandas eorum animas, nichil desiderando nisi vel mori pro Deo vel viuere ad Deum.

62 Insuper iustus habere debet clipeum de calibe. Hoc est pacienciam veram et perseueranciam, ut nec verbis moueatur a caritate Dei nec eciam operibus, set nec attediatus propter diuersos casus murmuret quoquomodo de iudiciis Dei. **63** Nam sicut clipeus protegit et recipit ictus ferientium, sic paciencia vera defendit in temptacionibus; lenit eciam tribulaciones et expeditum reddit hominem ad omnia bona. **64** Hic vero clipeus paciencie non sit formatus de rebus putridis set de fortissimo ere, quia vera paciencia formari et probari debet ex consideracione paciencie mee, **65** quia ego fui quasi calibs fortissimus, quando magis volui pati mortem quam amittere animas, et magis volui omnia obprobria audire quam descendere de cruce. **66** Ergo qui pacienciam desiderat, imitetur constanciam meam, quia si ego innocens passus sum, quid mirum, si homo dignus iudicio paciatur?

67 Itaque quicumque sic munitus paciencia expandit rethe super ^L pisces et tenuerit eum per decem horas super aquas, habebit sanguinem piscis. Quid autem sunt iste decem hore nisi decem consilia, que homini conuerso sunt facienda? **68** Primum est credere decem mandatis meis, que populo Israheli precepi. Secundum est quod suscipiat et honoret sacramenta Ecclesie mee. **69** Tercium est

60 vitulo conflatili: Ex. 32,4 ff.

59 occidunt] occiderunt **ux** accidunt **Gh** lucrantur **K** eorum bona **Gh**
60 hoc] hic **V** sic michi **V** **61** desiderat michi **Kux Fq** sibi primo **ux**
Gh oculum cupiditatis et timoris mundani habendo apertum *om.* **B** **62** debet
habere **q Gh** propter] per **K** attediatur **P** murmurat **F** **63** ho-
minem reddit expeditum **ux** reddit hominem expeditum **Gh** **64** sit] fit **P**
putridis rebus **Gh** **65** magis volui pati mortem quam amittere animas et *om.*
P descendere] discedere **P** **67** munitus sic **K** expanderet **K** supra
VY homini conuerso ... (68) ... primum est credere *om.* **u**

quod debet dolere de peccatis commissis et habere perfectam voluntatem ultra non faciendi ea. Quartum est quod tenetur obedire amicis meis, quantumcumque preceperint ei aliquid, quod est contra voluntatem suam. **70** Quintum est contempnere omnes consuetudines suas prauas, que sunt contra Deum et bonos mores. Sextum est quod habeat desiderium attrahendi ad Deum omnes, quos poterit. **71** Septimum est quod ostendat humilitatem veram in operibus suis, fugiendo praua exempla. Octauum est quod habeat pacienciam in aduersis, non murmurando contra iudicia Dei. **72** Nonum est quod non audiat vel habeat secum eos, qui aduersantur fidei sancte Christiane. Decimum est quod roget Deum et personaliter conetur, ut perseuerare valeat in amore Dei. **73** Quicumque igitur conuersus a malo hec decem consilia tenuerit et seruauerit, morietur ab amore mundi et viuificabitur ad amorem Dei.

M 74 Cum autem piscis, id est peccator extractus ab aquis voluptatis seruare proposuerit hec decem consilia, aperiendus est in dorso, ubi abundancia est sanguinis. **75** Quid autem significat dorsum nisi operationem bonam cum voluntate bona? Hec flecti debet secundum beneplacitum Dei, quia multociens videtur accio bona hominibus, set intencio et voluntas actoris non est bona. **76** Ergo iustus, qui peccatorem conuertere appetit, inquirere debet, qua intencione opus bonum aggreditur et qua intencione perseuerare disponit. **77** Et si inuenerit in opere spirituali affectum carnalem, vel ad parentes vel ad lucranda temporalia, festinet eum a corde abscondere, quia sicut sanguis malus inducit morbum, impedit gressum, stringit cordis aditum et obstruit cibi appetitum, **78** sic mala voluntas et intencio corrupta obruit amorem Dei, prouocat accidiam, claudit cordis aditum Deo et omne spirituale bonum abhominabile facit Deo. **79** Set sanguis quem ego desidero recens est et vitam ministrat membris. Hic est voluntas bona et caritas ordinata ad Deum, que preparat

69 quod debet *om.* **Gh** tenetur] tentare **P** teneri **x** aliquid **ux** quod est *om.*
V **70** omnes ad deum **x Gh** **71** veram humilitatem **Gh** **72** vel]
nec **K** ecclesie *ante* christiane *exp.* **O del.** **q** quod roget deum] ut roget deum **u**
quod reget deum **x** quod rogat deum **q** **73** igitur] ergo **A^b Gh** *post* conuersus
add. fuerit **P** ab *om.* **V** **75** cum voluntate bona *om.* **V** beneplacitum]
placitum **Gh** quia] qui **V** **76** peccatorem] peccato **Gh** **77** abs-
cidere] abscondere **A^b ux F Gh** et obstruit cibi appetitum (**78**) ... claudit cordis aditum
summa pag. suppl. **q** cibi] tibi **P** cibum **O ux**

aditum ad fidem, sensus ad intelligenciam, membra ad operacionem Deumque allicit ad iuuandum. **80** Hec voluntas preuenitur et infunditur gracia mea, augetur oracionibus et bonitate mea, perficitur operacione bona et dulcedine mea.

81 Ecce isto modo presentandus est michi sanguis piscis. Qui autem sic presentat eum michi, habebit mercedem optimam. Nam torrens tocius dulcedinis fluet in os eius, animam vero eius illustrabit fulgor perpetuus et salus eius innouabitur sine fine.”

Addicio.

82 Nota quod in quarto libro Reuelacionum secundo capitulo Christus incipit loqui mirabilia de pisce et animali et hoc in capitulo CXXIX exponit que illa significant.

Addicio.

N

83 Hec sequens reuelacio facta fuit in Malffa, ubi quiescit sanctus Matheus.

84 Benedictus sis tu, sancte Mathee apostole, quia fuisti optimus commutator! Mutasti enim terrenum et inuenisti eternum, spreuisti te ipsum et obtinuisti Deum, **85** dimisisti vanam prudenciam, contempsisti quietem carnis et assumpsisti laborem durum. Ideo nunc digne gloriosus es in conspectu Dei.

86 Respondit sanctus Matheus: “Benedictus sit Deus, qui tibi hanc inspirauit salutacionem! Verum quia sic placet Deo, ostendere tibi volo, qualis eram ante conuersionem meam, qualis in descripcione euangelii, qualis nunc sum in remuneracione. **87** Ego quippe habui publicum officium, quod sine publico lucro exequi non potui. Attamen talis voluntas mea fuit eo tempore, quod neminem defraudare volui set desiderabam inuenire viam, qua separarem me ab officio isto, et toto corde adhererem Deo soli. **88** Predicante igitur

81 torrens tocius dulcedinis: Ps. 35,9

84 optimus commutator: Mt 9,9 ff.

80 operacione bona] oratione V **81** sic] sicut V addicio K² declaracio
Gh om. x q F **82** secundo capitulo *habent x q Gh deest K² F* hoc in capitulo
CXXIX **F** in hoc CXXIX capitulo (hoc *supra lin.*) K² hoc hic in capitulo CXXIX **x q Gh**
signant **x Gh** Addicio] quarto libro in fine cxxix capituli **U⁹** **83** sequens]
subsequens K² **84** benedictus sis tu *usque ad finem capituli post cap. CXXX* habet
q **86** hanc tibi K² **Gh** inspirabat **U⁹** **87** voluntas mea talis K² **Gh**

amatore meo Ihesu Christo, tunc inflammabatur sicut ignis verbum vocacionis sue in corde meo, et sic dulciter sapuerunt verba sua michi, quod de diuiciis et honoribus non plus cogitabam quam de paleis. **89** Ymmo flere magis michi placuit et gaudere, quod Deus meus tantillum et tantum peccatorem vocare voluit ad gratiam. **90** Adherens quoque Domino meo verba eius ardencius cepi infigere cordi meo, que nocte et die quasi cibum suauiissimum gustando cogitabam.

90 Consummata vero passione Domini mei scripsi euangelium, iuxta quod vidi et audiui et interfui, non propter laudem meam set ad gloriam redemptoris mei et profectum animarum. **91** Cumque illud scriberem, tantus diuine inflammacionis ardor perseuerabat mecum, quod si tacere voluissem, nullatenus pre ardore intenso valuissem. **92** Nunc autem quod ego ex caritate et humilitate scripsi, multi conantur subuertere et interpretantur ad inuidiam gloriantes se sublimia et celestia scire, si contraria inueniant, volentes magis de euangelio disputare quam secundum voluntatem eius viuere. **93** Ideo parui et humiles intrabunt celum, suberbi et prudentes stabunt foris. Quid enim credit homo presumptor et superbus, quod Deus tocus sapiencie non potuisset sic verba sua temperasse, ut non scandalizentur ex verbis eius homines? **94** Set iustum est ut veniant scandala, et qui fastidiunt celestia infigantur terrenis. De retribucione vero mea scias, quod vere est sicut scriptum est, quod cor capere non potest nec lingua proferre.”

88 paleis: Mt. 3,12.

94 cor capere non potest nec lingua proferre: 1 Cor. 2,9.

88 meo] me Gh	89 michi magis flere Gh	meus <i>bis</i> Gh	graciam] <i>graciam</i>
suam qU ^a	ardencius] <i>attencius</i> U ^a	91 diuine <i>om.</i> U ^a	nullatenus] <i>nequa-</i>
quam U ^a	valuissem] <i>potuissem</i> K ² Gh	92 se <i>om.</i> Gh	93 paruuli
q	tocus <i>om.</i> q	scandalizarentur U ^a Gh	94 mea retribucione vero U ^a

Post multos annos, postquam sponsa habuit illam visionem de septem animalibus que continetur supra eodem libro (CXXV capitulo), exponit ei Christus aliqua, que deficiebant exponenda in dicta visione, ut sequitur.
Capitulum CXXX.

1 Filius loquitur: “Dixi tibi prius de septem animalibus, quod unum **A** erat quasi elephas, quod adhuc stat ad arborem inclinatum, non attendens arboris putredinem nec temporis breuitatem et ideo ruet cum arbore, cum se stare putat. **2** Muri enim ecclesie eius dissoluentur calore et aquis ita, ut non sit qui edificet, quia de iniquis edificati sunt; terra diripietur, inhabitantes optabunt mortem et fugiet ab eis, et impii dominabuntur iustis. Que omnia sic euenerunt. **3** Scias eciam, quod aliud animal, quod de lapide castitatis superbiebat, iam assumpsit sibi cornua agni. Et ideo docebo eum, quomodo saltare debeat muros et quomodo debeat stare in honore. **4** Placet enim michi istius animalis humilitas et ideo dico ei, quod ecclesia sua iam ad summum gradum ascenderat et diu in superbia stetit. **5** Et ideo laboret ipse, ut clerus continencius uiuat, intemperanciam potus minuat, auariciam deponat, humilitatem et timorem assumat; alioquin tribulacionibus humiliabitur et ruina eius tam grauis et magna erit, quod eciam in terris aliis audietur.”

6 Post mortem autem dicti episcopi et creacionem successoris **B** loquebatur Dominus ad me dicens: “Scias, quod iste episcopus, successor supra proximi dicti episcopi, qui nunc ascendit ad gradum episcopalem, erat unus de quinque seruis quos rex non audiret, nisi clariores oculos obtinerent. **7** Qui episcopus iam ascendit set attendat ipse bene, et videbit in iudicio meo, quomodo ascendit.

Cap. CXXX: **2** optabunt mortem: Apc. 9,6

3 cornua agni: Apc. 13,11

Cap. CXXX habent **PVY BOA^b Kux Fq Gh** **R** continentur **O Gh** CXXV capitulo om. **P ux** in marg. suppl. **Y²** capitulo CXXV **BA^b** exponit ei christus] christus apprens ei exponit **K** christus apprens exponit **q Gh** Capitulum CXXX **V B ux q Gh** ante rubr. tpt **A^b** CXXX capitulum **Y O** Capitulum C **P CXXX K 130 F** rubricam om. **F** **2** eius] huius **O** diripietur] diripietur et **P** **3** animal quod] animal que **P** de om. **V** debet stare **P BOA^b u q** stare debet x **5** intemperantia **VY** eius om. **V** **6** ad gradum] gradum **K** obtineret **P** **7** quomodo ascendit] quamodo ipse ascendit **F Gh**

Verumptamen precaueo eum de casu Ioab. **8** Ipse enim inuidit se melioribus, propriis innitebatur consiliis, audacia sua erat magna, et ideo presumpsit supra vires, et electum suum pretulit illi quem elegerat Deus. **9** Set unum consilium utile est isti episcopi, scilicet quod prudentie sue ponat modum et attendat semper non quid potest set quid decet.”

C 10 Qui cum dubitaret, utrum esset utile pro remissione peccatorum suorum ire Romam, requisivit me; cui oranti Mater Dei respondit sic dicens: **11** “Si episcopus iste sentit in animo se indigere auxilio sanctorum, veniat Romam ad indulgencias, quia veniet tempus, quando utile erit sibi. **12** Attendat eciam, quod ungule auium rapacissimarum precipantur, que iam intrauerunt, ne altissima petrarum inhabitent, quia communitati populi plus tunc nocebunt, et ipse non erit immunis a tribulacione.

13 Preterea scias, quod animal illud, de quo dixeram tibi, quod quando videt umbram suam timet et currendo proficit sibi, ille est qui zelum animarum habet et nec ad verba derogancium sibi deicitur animo **14** nec ad verba assenciencium et adulancium extollitur, qui paratus est moriendo exire de mundo et preparatus est eciam, si michi placet, viuere propter honorem meum. **15** Et ideo occurram ei in via media, sicut pater filio, et auferam eum de custodia sua, sicut iudex misericors, ne videat mala futura. **16** Ille vero, qui permanet in

7 de casu Ioab: 3 Reg. 1,7 ff.

9 non quid] numquid **P** **10** sic *om.* **K** **11** animo] animo suo **V**
12 quod ungule *om.* **P** precipantur **PY B K** prescindantur **A^b ux F Gh** precipantur **V**
q tunc plus **ux** **13** preterea] propterea **V ux F Gh** quod *ante* quando *ut*
anacoluthon fortasse delendum **14** preparatur **P** est eciam *scripsi* et eciam
PVY BOA^b ux eciam **K F Gh** et *ante* eciam *eras.* **q** viuere *om.* **ux** **15** media
via **K Fq Gh**

lepra sua, morietur cum hiis, qui pleno sunt ventre, et sepelietur et iudicabitur cum leprosis, et non sedebit cum iudicantibus orbem.”

ET HIC EST FINIS QVARTI LIBRI SECVNDVM ALPHONSVM.

16 *post orbem add.* hic incipiunt extrauagantes **F** *add.* et cetera Incipit liber quintus capitulum primum **u** et hic est finis quarti libri secundum alphonsum **K F Gh** Explicit liber quartus celestis reuelationum **P**; Deo gracias Amen. Explicit liber reuelationum Dei quartus beate Brigide diuinitus reuellatus. Per Io. noen. de almania exarratus, sitque semper deo pro eo exoratus. Amen./ Anno Domini (Domini *supra lin.*) M^oCCC^o septuagesimo tertio obiit Rome hec Brigida nostra. Que M^oCCC^o quadragesimo sexto cepit hec presentia arcana videre, sanctorum ascripta chatalogo nonagesimo primo. **V**; Explicit liber reuelationum dei quartus beate Brigide diuinitus reuelatus. Deo gratias. Amen. **Y**; Explicit liber Quartus Reuelacionum dei Celestis Beate Brigide principisse Nericie de regno Suecie diuinitus reuelatus deo gracias **B A^b** (*post gracias add.* amen **A^b**); Explicit liber quartus reuelationum etcetera **O**; Explicit quartus liber celestium reuelacionum Beate domine Birgide ducisse Swecie et deum pro me orate necesse est **x explicit deest u q**

*Item reuelacio que facta fuit in monte Gargano de excellencia angelorum.
Capitulum CXXXI.*

1 Vidit domina Birgitta multitudinem angelorum psallencium in monte Gargano et dicencium: “Benedictus sis tu, Deus noster, qui es et eris et fuisti sine principio et sine fine! **2** Tu creasti nos spiritus in ministerium tuum et eciam ad consolacionem hominum et custodiam, qui ita mittimur ad profectum hominum, quod nunquam priuamur dulcedine et consolacione et visione tua. **3** Set quia quasi incogniti videbamus hominibus, voluisti in isto loco ostendere benediccionem tuam et nostram dignitatem a te nobis datam, ut homo addisceret diligere te et eciam auxilium nostrum desiderare. **4** Nunc autem longo tempore locus iste in dignitate habitus a multis contemptus est, et habitatores terre plus appropinquant spiritibus immundis quam nobis, quia suggestiones eorum ardentius sequuntur.”

5 Respondit domina: “O, Domine meus, creator meus et redemptor meus, da eis auxilium desistere de peccatis et desiderare te corde toto!” **6** Cui Deus: “Assueti,” inquit, “sunt sordibus et nisi verberibus non erudientur. Et utinam in disciplina se cognoscant et resipiscant!”

Cap. CXXXI habent **Kqux F U^a Gh** **R** Capitulum CXXXI **Gh** 131 capitulum in
 marg. K² deest qux U^a XXXIIII F rubrica deest q F U^a in fine quarti libri scripta fuerunt
U^a **1** eris] eras **K** **2** consolacionem] solacium **q** mittuntur **ux**
quod] et **ux** **3** loco isto **K q** te et] cor **u** **5** domine meus] domine
deus meus **ux** domine **Gh** de] a **ux U^a Gh** toto corde *post corr.* **K** **6** sunt
inquit **F** erudiuntur **Gh**

INCIPIT TRACTATVS REVELACIONVM BEATE
BIRGITTE AD SACERDOTES ET AD SVMMOS
PONTIFICES

*Christus loquitur de quinque bonis datis sacerdotibus et de quinque
contrariis que faciunt mali sacerdotes. Capitulum CXXXII.*

1 “Ego sum quasi homo discessurus de mundo, qui committit optima A
que habet amicis suis carissimis. Sic ego sacerdotibus, quos pre
omnibus angelis et hominibus elegi, commisi carissimum michi,
scilicet corpus meum, cum discederem de mundo, et dedi eis quinque
dona: **2** primo fidem meam; secundo duas claves ad infernum et
celum; tercio, ut de inimico facerent angelum; quarto, ut
consecrarent corpus meum, quod nullus angelorum potest facere;
quinto, ut manibus tractarent corpus meum mundissimum. **3** Nunc
autem faciunt michi sicut Iudei, qui negabant me suscitasse Lazarum
et alia miracula fecisse, set diffamauerunt me voluisse regem fieri,
prohibuisse tributum et templum tribus diebus reedificaturum.

4 Sic sacerdotes non loquuntur mirabilia mea nec docent doctrinam
meam set mundi amorem. Suam voluptatem predicant et nichil esse
reputant quod pro eis feci. **5** Secundo perdiderunt clauem, qua
miseris deberent aperire celum; illam autem, qua aperitur infernus,
diligunt et reconditam habent in syndone munda. **6** Tercio de iusto B
faciunt iniquum, de simplice dyabolum, de sano sauciatum, quia
omnis, qui accedit ad eos cum tribus volneribus, ab eis habebit
quartum; **7** si cum quatuor venerit ad eos, recedit ab eis cum

Cap. CXXXII: 3 negabant me suscitasse Lazarum: Io. 11 diffamauerunt me: Lc. 23,2

<p><i>Cap. CXXXII</i> habent Kqux F Gh Capitulum CXXXII <i>supplevi</i> 132 K II u sequitur x XXXIII F <i>deest q om.</i> Gh habent K Gh om. qux F mirabilia Gh fieri regem q F 5 perdiderant q</p>	<p><i>Titulum habet Gh deest codd.</i> 3 lazarus et alia miracula fecisse <i>om.</i> x 4 mirabilia] miracula qux</p>	<p>R rubricam miracula] esse <i>om.</i></p>
---	--	--

quinque, quando viso exemplo prauo sacerdotum peccator fiduciam peccandi sumit et incipit de peccato, quod prius reputabat erubescibile, gloriari. Ideo ipsis erit amplior maledicchio pre aliis, quia se vita sua perdunt et alios exemplo suo ledunt. **8** Quarto, quia sanctificare me deberent, ore suo vendunt me. Ipsi sunt deteriores Iuda. Iudas enim peccatum suum cognouit et penituit licet infructuose; isti se iustos dicunt et ostendunt. Iudas retulit precium ad emptores; isti autem obseruant suis usibus. **9** Iudas vendidit me, antequam redemissem mundum; isti postquam redemi mundum, et non compaciuntur super sanguine meo, qui plus clamat vindictam quam sanguis Abel. Iudas vendidit me pro solis denariis; isti autem omni mercimonio, quia non accedunt ad me, nisi sperent sibi fructum. **10** Quinto tractant me sicut Iudei. Quid fecerunt ipsi? Posuerunt me super lignum. Isti autem in prelo ponunt me et premunt fortiter.

- C 11** Set potes querere: Quomodo, cum deitas mea impassibilis est et humanitas? Certe dicam tibi. Deitas mea et humanitas impassibilis est, nec in Deo aliquid contrarium vel dolor cadere potest. **12** Tamen propter voluntatem morandi in peccato, quam sacerdotes habent, sic michi amarum et contrarium faciunt, ac si in prelo, si possibile esset, ponerer. **13** Ipsi denique sacerdotes duo peccata habent, luxuriam scilicet et cupiditatem. Inter hec me ponunt. Set forte peracta penitencia de hiis, cum post peractum officium iterum habent firmam voluntatem peccandi, quasi in prelo fortiter premunt me. **14** Pascunt quippe maledictas mulieres et tuto loco ponunt, ut voluptatem suam perficiant et me repellant. Hiis blandiuntur et delectantur in eis; me autem, a quo sunt, nolunt videre.

8 Iudas enim peccatum suum cognouit: Mt. 27,3 ff
4,10

9 sanguis Abel: Gen.

7 sumat x	8 quia] quamquam <i>expectes</i>	me sanctificare Gh	cognouit]
recognouit Gh	precium] peccatum F Gh	9 isti postquam] isti vero postquam	
u mercimonio] mercede et mercimonio q	sperant ux	11 impassibilis est	
et humanitas certe dicam tibi deitas mea et humanitas <i>om.</i> Gh	de] deum q	vel	
dolor <i>om.</i> q	12 habent sacerdotes q	si <i>ante</i> possibile <i>om.</i> x	13 set]
quando ux	firmam habent qux	me premunt q	14 mulieres] mulieres
suas ux	ponunt] ponunt eas ux	in] cum ux	

15 Ecce, amici mei, quales sacerdotes sunt! Ecce, angeli mei, quibus seruitis! Si iacerem ante vos, sicut in altari iaceo ante eos, nullus vestrum auderet me contingere, set terreremini. **16** Ipsi autem quasi fures et proditores produnt me; ipsi quasi meretrices contingunt me; ipsi quoque immundiores pice non erubescunt appropinquare michi, qui Deus sum et Dominus glorie.

17 Propterea, sicut dictum est Israeli, septem plage venient super vos. Vere ille septem plage venient super sacerdotes!”

Christus comparat se Moysi educenti Israel per Mare Rubrum, ubi aque stabant a dextris et sinistris quasi murus; et quod Israel, id est mali sacerdotes negligunt Christum et diligunt vitulum aureum, id est mundum; et quod Christus honorauit sacerdotes septem ordinibus, a quibus septempliciter sunt auersi. Capitulum CXXXIII.

1 Mater loquebatur: “Sic auidi fuerunt inimici Filii mei in sanguinem A eius, ut eciam eo mortuo vulnerauerunt eum. Prepara ergo te, quia Filius meus cum exercitu magno venit loqui tibi!” **2** Inde veniens ipse ait: “Ego similaui me prius Moysi in figura, qui cum educeret populum, stabat aqua, quasi murus esset, a dextris et a sinistris. **3** Ego certe sum ille Moyses in figura, qui eduxi populum Christianum, id est aperui eis celum et ostendi eis viam, quam incederent, liberans eos a Dyabolo quasi a Pharaone, qui eos oppresserat.

16 quasi fures ... produnt me: *cfr* Mag. Math, *Homo conditus*, I b (PILTZ, 1984, 2)

17 septem plage: Lev. 26,18 ff., 28; Rev. IV 58:34; 62:9.

Cap. CXXXIII: 2 stabat aqua quasi murus: Ex. 14,21 ff. Rev. I 48:3; 49:1

15 auderem **q** **16** ipsi quasi] ipsi autem quasi **ux**
Cap. CXXXIII habent Kqux F Gh **R** et sinistris usque ad sunt auersi *ima pag. suppl. K²* Capitulum CXXXIII **Gh** 133 **K** Capitulum III **u** sequitur **x** XXXV **F** *deest q rubricam om. qux F* **I** ergo] igitur **q** magno] suo magno **ux**
2 inde] deinde **q** moysi] moysi set **F** esset *om. F Gh* a *ante* sinistris *om. u*
q **3** certe] vere **F** qui] qui cum **q** quam] per quam **qux** incederent liberans eos a dyabolo quasi a pharaone *om. x* dyabolo quasi a pharaone] pharaone id est a dyabolo **F Gh**

4 Ibant autem quasi inter duos muros maris a dextris et sinistris, quorum unus non ulterius procederet, alter non retrocederet, set sic ambo firmiter starent. **5** Hii duo muri erant due leges. Primus erat vetus lex, que ulterius non procederet. Secundus erat noua lex, que non retrocederet. **6** Inter hos duos muros scilicet leges firmiter stantes ego ibam ad crucem quasi per Mare Rubrum, quia sanguine meo rubricatum est totum corpus meum, rubricatum est lignum prius album, rubricata est lancea, et redemi populum meum captiuatum, ut me diligeret.

B **7** Nunc autem negligit me Israel, id est sacerdotes, et diligunt alium deum. Diligunt enim, sicut prius dixi, vitulum aureum per affectum mundi; qui est dulcis per voluptatem, et ardet in eis per affectionem, stat fortis cum pedibus et capite et gutture gule. **8** Habent me insuper pro ydolo et claudunt super me, ne ingrediar; offerunt michi thus set non placent michi, quia non pro me set pro se faciunt; curuant michi genu obediencie et voluntatis sue, set ad desiderium suum, ut eis aliquid temporale impendam, clamant set aures mee non audiunt, quia non ex deuocione nec intencione. **9** Audite, o exercitus meus et omnes angeli! Elegi sacerdotes pre omnibus angelis et iustis et dedi eis solis potestatem, ut corpus meum tractarent. Si enim voluissem, potuissem bene elegisse angelum aliquem ad tale officium. **10** Set tantum dilexi sacerdotes, ut eis tantum honorem concederem, et constitui eos, ut starent ante me quasi in septem ordinibus. **11** Deberent enim esse patientes quasi oues, stabiles quasi murus boni fundamenti, animosi quasi milites, sapientes quasi serpentes, pudici quasi virgo, mundi quasi angelus, ardentes amore quasi sponsa ad cubile viri sui.

C **12** Nunc autem auerterant se pessime. Sunt enim feri quasi lupi rapaces, qui in fame et cupiditate sua nulli cedunt, nulli deferunt honorem, nichil erubescunt; **13** secundo instabiles quasi lapis in muro

7 vitulum aureum: Ex. 32.; Rev. I 48:2; 53:10.

4 ibam **q** ulterius non **F** **5** due] duo **q** retrocederet] recederet
ux **6** meo *om.* **ux** **7** negligit **x** **F** negliget **Ku Gh** neglexit **q** **8**
 curuant] curant **Gh** intencione] intencione recta **ux** *post* intencione *expectes* cla-
 mant **9** elegi] ego elegi **qux** **11** enim *om.* **Kux** sponse
Kq **12** auerterunt **x** enim] autem **qux**

infirmo, qui diffidunt de fundamento, id est de Deo, quod non possit eis dare necessaria vel non velit sustentare eos; **14** tercio sunt in tenebris quasi fures ambulantes in tenebris viciorum nec sunt audaces quasi milites ad pugnandum pro honore Dei vel ad aggrediendum opus virile; quarto stant quasi asinus, qui caput inclinat ad terram: sic ipsi stolidi et insipientes semper terrena meditantur et presencia, nunquam futura; **15** quinto impudici sunt quasi meretrices, procedunt ad me in habitu meretricio, omnia membra habent ad luxuriandum; sexto sunt quasi pice deformiter maculati: omnes qui accedunt ad eos deturpantur; septimo sunt abhominabiles quasi vomitus et leuius et melius esset michi accedere ad vomitum quam ad delectacionem habendam cum eis. **16** Ita autem abhominabiles sunt, ut omnis exercitus celi abhominetur eos. Quid autem turpius esset quam quod aliquis nudus os suum in inferiora membra mitteret et comederet stercora sua et biberet urinam suam? Sic sunt isti turpes in conspectu meo.

17 Cum autem induunt se vestibus sacerdotum, que sunt vestes D anime in figura, quia vestes ille designant talem debere animam esse, induunt se quasi veri proditores. **18** Sicut enim ille qui fidem dederat inimico domini sui, si pugnare debet cum domino suo contra eum, hebetat omnia arma sua, ne noceant inimico, sic isti cum induunt vestes sacerdotum, que sunt vestes anime in figura, quibus contra Dyabolum muniri deberent, omnia hebetata sunt, ne noceant Dyabolo et ne timeat ea. **19** Set queritur: Quomodo? Vtique cum induunt se armis continencie, hebetata sunt per luxuriam. Ideo non pungunt Dyabolum. Cum autem induunt se armis caritatis, nichil nocent, quia hebetata sunt per maliciam. Arma itaque ista, id est vestes, quibus induuntur, non sunt ad defensionem Domini set ad visionem solam, sicut solent proditores aliud facere et aliud ostendere.

20 Sic itaque, o amici mei, isti maledicti sacerdotes simulatorie E accedunt ad me quasi proditores. Attamen ego idem, qui sum Deus

14 aggrediendum] agendum **ux** virili **Gh** quarto *om.* **ux** terrena meditantur et presencia] meditantur presencia et **ux** **15** meretrico **q** meretrico **x** et melius *in marg. suppl.* **q om.** **ux** michi esset **u** **17** esse animam **ux**
18 inimico ... arma sua ne noceant *om.* **x** inimico] inimico scilicet **u** muniri] pugnare **u** in ira pugnare **x** **19** itaque] utique **ux** solum **ux** **20** o *om.* **x** dominus et deus **ux**

et Dominus vester et tocius creature in celo et in terra, venio ad eos et iaceo ante eos in altari verus Deus et verus homo. **21** Postquam dixerint illa verba ‘Hoc est corpus meum’, venio ad eos ut sponsus, ut voluptatem deitatis cum eis habeam, set inuenio in eis Dyabolum. Ideo cum applicant me ad os suum, recedo ab eis cum deitate et humanitate mea, et Dyabolus, qui in presencia Domini fugit perterritus, letus redit.

F 22 Audite insuper, amici mei, qualem dignitatem contuli sacerdotibus pre omnibus angelis et hominibus. Ego dedi eis quinque: Primo potestatem ligandi et soluendi in celo et in terra; secundo dedi eis, ut de inimico pessimo facerent amicum, de Dyabolo angelum meum; **23** tercio dedi eis potestatem predicandi verba mea; quarto potestatem consecrandi et sanctificandi corpus meum, quod nullus angelorum facere potest; quinto tractare corpus meum, quod nullus vestrum, si iacerem ante vos, auderet contingere.

24 Nunc conqueror super eos quinque: Primo, quod infernum aperiunt et claudunt celum ingredientibus; secundo, quia de amico faciunt inimicum et eum, qui accedit ad eos cum uno vulnere, vulnerant duobus, quia videns vitam confusam sacerdotum cogitat secum: ‘Si ipse facit, magis ego faciam;’ **25** tercio verba mea adnichilant et mendacium suum affirmant, veritatem meam negant; quarto vendunt me ore suo, quem sanctificare deberent; quinto corpus meum amarius crucifigunt quam Iudei.

26 Ecce amici mei, quos elegi et sic dilexi, quomodo michi rependunt. Ego coniunxi eos michi cum corpore meo, et ipsi dissoluunt vinculum nostrum. Ideo sicut proditores non sicut sacerdotes iudicabuntur, si se non emendauerint.”

21 verba illa **Kux** voluptatem] delectacionem **ux** domini] domini sui **ux**
22 et in] atque in **F** **23** angelorum] angelus **Gh** potest facere **ux** **24**
conqueror] consequor **Gh** post secundo om. quia **Gh** confusam] confisam **Gh**

Christus dicit, quod honorauit sacerdotes pre omnibus angelis et hominibus, set ipsi pre ceteris eum prouocant; quorum dampnatio in anima unius sacerdotis eternaliter dampnata manifestatur. Capitulum CXXXIII.

1 Maria ait: “Recordare passionem Filii mei! Ipse iam venit.” Et ecce **A** apparuit sanctus Iohannes baptista et ait ad beatam Virginem Mariam: “In mille annis nunquam fuit tanta ira Dei super mundum.” **2** Cumque venisset Filius, ait ad sponsam: “Vna hora est a principio mecum, et quot vobiscum tempora sunt? Hoc non est mecum nisi quasi una hora. Dixi tibi prius de sacerdotibus, quod inter omnes angelos et homines ipsos elegi; nunc ipsi pre ceteris michi sunt molestiores.” **3** Et ecce apparuerunt demones habentes unam animam in manibus dicentes ad iudicem: “Ecce pugil.” Respondit iudex: “Quia corporales non audiunt ea, que sunt spiritus, nec oculus corporalis potest videre spiritualia, tamen propter istam que astat, cuius oculos intelligencie aperio, dicite, qua iusticia habetis illam animam!”

4 Responderunt: “Per IX iura vel transgressiones possidemus eam. **B** Primo tribus fuit infra nos, tribus aliis equalis fuit nobis, tribus aliis fuit supra nos. Primum ius est, quod fuit extra bonus et intus malus. Secundum, quia quandoque fuit plenus cupiditate sua et gula, quandoque abstinuit propter utilitatem corporis vel infirmitatem. **5** Tercio quandoque fuit seuerus in verbis et operibus, set quandoque repressa erat seueritas et malicia sua aliqua de causa sibi ipsi utili. Nos autem non habemus ista, quia tales sumus extra quales intus, semper seueri in malicia, semper cupidi ad malum.

6 Tribus erat nobis par, quia tribus cecidimus, scilicet superbia, cupiditate et inuidia. Hec tria ipse habuit. Tribus fuit supra nos et maior in malicia quam nos, quia sacerdos erat et corpus tuum

Cap. CXXXIII habent **Kqux F Gh** **R** Capitulum CXXXIII **Gh** 134 **K** Capitulum III **u** deest **qx XXXVI F** rubricam habent **K** (per **K²** scriptam: anima unius ... manifestatur *ima pag. suppl.*) **Gh om. qux F** **1** ait] loquitur **q** et ecce] ecce **q**
2 filius venisset **q** omnes *om.* **q** pre ceteris michi] ceteris michi **ux** michi pre ceteris **Gh** molestiores sunt **q** **3** iudicem] inuicem **ux Gh** **4** post responderunt *add.* demones **ux** eam *om.* **q** fuit nobis] nobis **q** nobis] nobis in **ux** quia] quod **ux** **5** repressa **q F** (*post corr.*) respersa **Kux Gh**

tractabat. **7** Primo quia os suum non custodiuit, cum quo proferret verba tua; set sicut canis latrat, sic ipse protulit verba tua sicut canis. Cumque proferret verba tua, nos timuimus, quasi ille qui audit aliquem terribilem sonum, quo protinus territi recessimus ab eo. Ipse
 C autem sine verecundia et timore substitit. **8** Secundo non custodiebat manus suas, cum quibus tractabat mundissimum corpus tuum, set omni delectabili maculabat. Cumque tractaret manibus corpus tuum, quod dicto verbo hoc idem erat quod in ventre virginis fuit et crucifixum est, nos sicut homo timore toto corpore concussus timuimus, quamuis non ex caritate aliqua diuina set ex timore potencie tue et magnitudine virtutis tue. Ipse autem stabat imperterritus et non curauit. **9** Cumque applicuit te ad os suum, quod erat quasi vas immundissimum omni spurcicia, nos fuimus quasi homines dissoluti viribus et quasi ille, cui omnis virtus deficit, necnon et quasi mortui pre timore, cum tamen immortales sumus, et ille non timuit nec contremuit te contingere. **10** Set quia dominum maiestatis non decuit intrare in tam confusum vas, recessisti ab eo cum deitate tua et humanitate, et illo solo remanente, qui pre timore ad horam discessimus, reuertebamur ad eum cum furore.
 D **11** In hiis omnibus precellit nos in malicia et ideo iuste possidemus eum. Ergo quia iustus iudex es, fac nobis de eo iudicium.” **12** Respondit iudex: “Audio quid exigitis, set tu, misera anima, dic ista audiente, qualem circa finem tuum, cum adhuc ratione et robore corporis fruereris, habuisti voluntatem!”
13 Respondit illa: “Voluntas mea fuit sine fine peccare nec unquam desistere; set quia sciui me non semper victurum, statui usque ad extremum punctum peccare et in tali intencione separabar a corpore.” **14** Tunc ait iudex: “Consciencia tua est iudex tuus. Ergo in consciencia tua dic, quale iudicium mereris!” Respondit anima: “Iudicium meum est amarissimum supplicium et pessimum sine fine duraturum absque omni misericordia.” Tunc demones post auditum iudicium eius discesserunt cum ea.

7 tua sicut] tua quasi **qux** 8 hoc] hoc est corpus meum **ux** concussus]
 percussus **ux Gh** quamuis non] quamuis non timuimus **qux** diuina *om.*
Gh 9 cumque] cumque tercio **qux** omni] cum **q** timuit] temnit
u 10 ab eo *om.* **Gh** ad eum *om.* **Gh** 11 in omnibus hiis **Gh** de
 eo] de ea **qux** 14 anima] illa **q** ea] illa **ux**

15 Tunc Dominus dixit ad illam: “Ecce, sponsa, quid sacerdotes faciunt michi! Ipsos pre omnibus angelis et hominibus elegi et super omnes honoravi. Ipsi autem pre omnibus Iudeis et gentilibus, pre omnibus demonibus me magis prouocant.”

Christus ostendit, qualem caritatem fecerat sacerdotibus; set ipsi ingrati quasi adultera sponsa Christum contempnunt, tres alios amatores, scilicet mundum, carnem et Dyabolum diligentes; et hoc ostendit in anima unius sacerdotis nouiter defuncti eternaliter condempnati. Capitulum CXXXV.

1 “Ego sum quasi sponsus, qui sponsam suam cum omni caritate ducit in domum suam. Sic ego coniunxi sacerdotes michi cum corpore A meo, ut ipsi essent in me et ego in eis. **2** Set ipsi respondent michi sicut adultera sponso: ‘Verba tua non placent michi, diuicie tue vane, voluptas tua quasi venenum. Ego habeo tres, quos magis diligere volo et sequi.’ **3** Cui vir mansuetus respondit: ‘Sponsa mea, audi me, expecta magis, quia verba tua debent esse mea, voluntas tua voluntas mea, diuicie tue diuicie mee, voluptas tua voluptas mea!’ **4** Que nullo modo vult audire set discedit ad illos tres. Cumque discessisset tam longe, ut non videretur sponsus, primus illorum, id est mundus, ait: ‘Hic est diuisio viarum et ego non possum amplius sequi eam. Ideo ego volo habere omnes diuicias eius.’ **5** Secundus dicit, id est corpus: ‘Ego mortalis sum et cibus fiam vermium, ipsa autem immortalis, ideo relinquo eam hic.’ Tercius ait, id est Dyabolus: ‘Ego sum immortalis et sine fine mansurus; quia noluit esse cum viro suo, sine fine me sequetur.’

6 Sic faciunt michi isti maledicti sacerdotes. Ipsi deberent esse B membrum meum et ita excellentes pre aliis sicut digitus in manu, set

15 pre omnibus demonibus **qux** pre omnibus **K** et pre omnibus de omnibus **F** (*post corr.*) et pre omnibus demonibus **Gh**

Cap. CXXXV habent Kqux F Gh R Capitulum CXXXV Gh 135 K capitulum V u XXXVII F om. qx rubricam habent K (per K² scriptam: Christum contempnunt ... eternaliter condempnati ima pag. suppl.) Gh om. qux F 1 ducit] inducit q 2 ipsi om. F Gh michi respondent Gh post vane add. sunt K Gh diligere magis q 3 mea voluntas tua voluntas F voluntas mea voluntas tua Gh diuitie mee diuitie tue Gh 4 ut non] quod vix ux 5 sequetur me Gh

ipsi deteriores sunt Dyabolo. Et ideo pre omnibus dyabolis profundius submergentur in infernum, nisi se emendauerint. **7** Ego voco eos quasi sponsus. Omne, quod possum, facio eis, set eo longius discedunt, quo plus voco. Verba mea non placent eis, diuicie mee onerose sunt, dulcia verba mea quasi venenum abhominantur. **8** Curro post eos monendo quasi pius pater, supportando quasi mitis dominus, donis attrahendo quasi bonus sponsus, set ipsi eo magis auertunt se, quo plus voco. **9** Tres amicos magis quam me diligunt, id est mundum et corpus. Ideo tercius, id est Dyabolus, recipiet eos et nunquam dimittet. Ideo ve eis, quod unquam sacerdotes et membra mea facti sunt. **10** Ille sacerdos, qui nunc moriebatur, habuit tria. Primo superbiam, quia vestiuit se sicut episcopus, secundo laudatus <est> de sapiencia, tercio ad quodcumque voluit et corpori placuit flexit voluntatem suam. **11** Abstinit pro salute corporis, et quidquid ei placuit fecit, non ad voluntatem meam. Set quid nunc profuit ei? Ideo pro superbia est ante me quasi homo ad medietatem corruptus et fetidus et plenus ulceribus et corrupta carne. **12** Pro laude est neglectus ante me et negligetur ab hominibus. Pro voluntate propria corpus receperunt vermes, animam demones sine fine cruciantes. **13** Ecce miseri, quid diligunt et quid faciunt! Vbi nunc amici eius, ubi bona, ubi honor et gloria? Pro hiis omnibus nunc habebit perpetuam confusionem. **14** Ipsi emunt paruum, id est temporalem honorem, et dimittunt magnum, id est eternum gaudium. Ve talibus, quod unquam nati fuerunt! Ipsi enim profundius cadunt in infernum quam aliquis alius.”

7 eos quasi] sicut **q** 9 recipiet] accipiet **ux** dimittet] dormitet **Gh**
10 primo] scilicet **ux om. q** est *supplevi, deest* **codd. Gh** **11** ad voluntatem]
voluntatem **Gh** profuit] prosunt **qux** **13** habebit nunc **ux Gh** confu-
sionem] penam confusionem **u** penam et confusionem **x**

Reuelaciones infrascriptas habuit in visione spirituali diuinitus deuota ancilla Christi sancte memorie domina Birgitta stando in oracione, que diriguntur ad summos pontifices Clementem VI, Innocencium VI, Vrbanum V, Gregorium XI, que tractant de reducendo sedem apostolicam et Romanam curiam ad Romam et de reformatione Ecclesie ex precepto Dei omnipotentis. Capitulum CXXXVI.

0 <Pars prior> Christus per duos annos ante iubileum dat sponse verba hic contenta et precipit illa mittere pape Clementi <sexto>, scilicet quod faceret pacem inter reges Francie et Anglie et quod veniret in Ytaliam et annuntiaret annum iubileum. Et hanc reuelacionem portauit dominus Hemmingus, episcopus Aboensis, et frater Petrus, prior monasterii Aluastra Cysterciensis ordinis de regno Sweicie.

1 Filius Dei loquitur ad sponsam dicens: "Scribe ex parte mea pape Clementi verba hec: Ego exaltaui te et ascendere te feci per omnes gradus honoris. Surge igitur ad faciendum pacem inter reges Francie et Anglie, qui sunt periculose bestie, animarum proditores. **2** Veni deinde ad Ytaliam et predica ibi verbum et annum salutis et dileccionis diuine! Et vide plateas stratas sanctorum meorum sanguine, et dabo tibi mercedem illam que non finietur. **3** Attende eciam tempora priora, in quibus audacter ad iram prouocasti me, et silui, in quibus fecisti que voluisti et non debuisti, et ego quasi non audiens paciens fui. **4** Quia tempus meum nunc appropinquat et exquiram a te negligenciam et audaciam temporis tui. Et sicut per omnes gradus ascendere te feci, sic descendes spiritualiter per alios gradus, quos experieris veraciter in anima et corpore, nisi obedieris verbis meis. **5**

Cap. CXXXVI partem priorem cum rubrica habent Kux F U^a, post verba aliquot desinit q om. Gh; partem posteriorem habent Kqux F Gh Titulus: Sequitur tractatus reuelacionum b.b. de summis pontificibus et sciendum est quod reuelaciones infrascriptas etc etc scribatur illa rubrica cum incausto in marg. K² de summis pontificibus summa pag. q; quos tamen titulos omittendos putavi R diuinitus deuota ancilla christi sancte memorie om. Gh post diuinitus expectes inspirata domina] beata u sancta K Gh Clementem VI qx Clementem V Ku F om. Gh Post omnipotentis duo capitula (136 et 137 per F nuncupata) sequuntur, quae eadem sunt ac cap. 63 libri VI; utrumque capitulum deest Gh Capitulum CXXXVI Gh deest codd. 0 pars prior addidi christus] 136 christus F per duos] duos q sexto scripsi quinto Ku Fq om. x aluastra om. K de aluastrum q de Alwastra ux de regno sweicie ordinis cisterciensis qux 1 filius] 137 filius F hec verba ux surge igitur et cetera require vi libro lxiii reliquum cap. omittens q 2 vide] videas ux 3 prouocasti me ad iram F 4 descendas F

Et silebit lingua tua magniloqua, et nomen tuum, quod vocasti in terris, in obliuione et opprobrio erit in conspectu meo et sanctorum meorum. Exquiram eciam a te, quam indigne (permissione tamen mea) ad omnes gradus ascendisti, quod ego Deus melius scio, quam tua negligens consciencia recordatur. **6** Queram quoque a te, quantum in reformatione pacis regum tepuisti et quantum in aliam partem declinasti. Insuper non erit in obliuione, qualiter cupiditas et ambicio in Ecclesia floruit tempore tuo et aucta est, et quod multa reformare et emendare potuisti set tu, amator carnis, noluisti. **7** Surge igitur, antequam nouissima hora tua appropinquans veniat, et negligencias priorum temporum penultimo tempore zelando extingue! Si autem dubitas, cuius spiritus verba ista sint, ecce regnum et persona nota sunt, in quibus stupor et mirabilia facta sunt. **8** Iusticia enim et misericordia, de quibus loquor, appropinquant ubique terrarum. Consciencia enim tua rationabile dicit esse illud, quod moneo, et caritatiuum esse, quod suadeo. **9** Et nisi paciencia mea seruasset te, iam profundius ultra alios predecesores tuos descendisses. Ergo inquire in libro consciencie tue et vide, si veritatem loquor!”

10 <Pars posterior> *Verba Christi ad sponsam mencionem faciencia de Papa Innocencio VI, qui fuit post Clementem.*

11 Filius loquitur ad sponsam dicens: “Iste Papa Innocencius est de ere meliori quam antecessor eius et materia apta ad recipiendum colores optimos, set malicia hominum exigit, ut cicius tollatur de medio. **12** Cui voluntas sua bona reputabitur in coronam et glorie augmentationem. Verumptamen, si verba mea librorum tibi data audiret, fieret melior, et qui deferrent ad eum verba sublimius coronarentur.”

Cap. CXXXVI: 5 quod vocasti *cfr* Mt. 1,21–25, Lc 1,13; 1,31; 2,21

5 quam] quod ux	melius ego deus ux	6 qualiter] quantum ux	tempore
tuo floruit ux	7 veniet K	8 et mirabilia ... (8) ... de quibus loquor <i>om.</i>	
ux	10 pars posterior <i>addidi</i>	verba christi ... post clementem <i>post rubricam</i>	
<i>partis prioris habet</i> Gh	11 dicens <i>om.</i> K supra lin. suppl. F	recipiendum]	
recipiendos q suscipiendum ux			

Reuelacio tangens papam Vrbanum, quam habuit sponsa Christi in Roma super confirmacione regule sancti Saluatoris et super indulgenciis sancti Petri ad vincula a Christo concessis monasterio beate Virginis in Wazstenom. Capitulum CXXXVII.

1 Filius Dei loquitur ad sponsam: “Qui habet glomeracionem **A** filorum, in qua est intus aurum optimum, non desinit filare, donec inuenerit aurum. Quo inuento utitur eo possessor ad honorem et commodum suum. **2** Sic iste papa Vrbanus aurum est ductile ad bona set sollicitudinibus mundi vallatus est. **3** Ideo vade et dic ei ex parte mea: ‘Tempus tuum breue est. Surge et attende, quomodo anime tibi commisse saluentur! Ego obtuli tibi regulam religionis, que fundari et incipi debet in loco Wadzstenom in Swecia, que de ore meo processit. **4** Nunc autem volo, ut non solum auctoritate tua confirmetur set et benediccione tua, qui vicarius meus in terris es, roboretur. **5** Ego **B** dictaui eam et dotaui spirituali dote, scilicet concedendo indulgencias, que sunt in ecclesia sancti Petri ad vincula in Roma. Tu ergo approba coram hominibus quod coram exercitu meo celesti est sanctitum.’

6 Si autem queris signum, quod hec ego loquor, hoc iam ostendi tibi, quia quando primum audisti verba mea, anima tua in aduentu nuncii mei spiritualiter fuit consolata. Si autem queris ulterius signum, dabitur tibi set non sicut Ione prophete. **7** Tu autem sponsa mea, cui dictam gratiam feci, si non poteris habere litteram et gratiam pape et sigillum super concessione indulgencie dicte nisi precedente pecunia, sufficit tibi benediccio mea. **8** Ego enim

Cap. CXXXVII habent Kqux F U^a Gh *Ante rubricam Vna die antequam papa Vrbanus quintus intraret Romam, habuit domina Birgitta infra scriptam reuelacionem in Sancta Maria Maiori, que tractat de reparacione ecclesie. Vni persone videbatur, quod esset in magno choro etc. Require quarto libro XLIX capitulo habent K (Vna die ... ecclesie ima pag. K) qux, in marg. suppl. F (intraret Romam om. F; sancta maria maioris] ecclesia marie maioris F; choro om. F; post choro add. et apparuit sol magnus et lucens dueque sedes quasi predicatorum et cetera qux)* *R rubrica: Revelatio tangens Vrbanum quintum pro confirmacione regule U^a virginis in Wazstenom] brigide ux om. q watzsteno F wasteno Gh* *Capitulum CXXXVII Gh deest qux F 139 K* **1** intus om. **K Gh** inuenit **F** **3** tempus tuum breue est om. **q** breue est] breue **ux** anime] oues **U^a** watzsteno **F** vasten. **qux U^a** watzsteno **Gh** **4** auctoritate tua] auctoritate mea **U^a** es in terris **F Gh** post es add. et **ux U^a** **5** ergo] igitur **ux** **6** ego hec **Gh** set om. **K supra lin. suppl. F** **7** dicte indulgencie **ux ante corr. U^a** benediccio] gratia **Gh**

approbabo et confirmabo verbum meum et omnes sancti erunt tibi testes, Mater mea sit tibi sigillum, Pater meus confirmator et Spiritus sanctus adueniencium ad monasterium tuum consolator.”

Hec est revelacio, quam habuit sponsa Christi in Roma de eodem papa Urbano antequam rediret Awinionem anno Domini MCCCLXX^o, quam ipsa presentauit ei in monte Flasconis. Capitulum CXXXVIII.

- A **1** Vigilante de nocte prefata persona in oracione visum fuit sibi, ac si una vox loqueretur procedens a quodam circulo splendoris ad modum solis. Que quidem vox dixit sibi hec verba, que sequuntur.
- 2** “Ego sum Mater Dei, quia sic placuit sibi. Ego eciam sum Mater omnium, qui sunt in superno gaudio. Quamuis infantes habeant suam necessitatem secundum suam voluntatem, tamen in augmentum sue leticie cumlatur eis gaudio ex eo, quod vident faciem matris sue blandam. **3** Sic placet Deo dare omnibus in celesti curia gaudio et exultacionem de mee virginitatis puritate et mearum virtutum pulchritudine, quamuis habeant incomprehensibiliter ex eius diuinitatis potencia totum bonum. **4** Sum eciam Mater omnium qui sunt in purgatorio, quia omnes pene, que debentur purgandis pro peccatis suis, in qualibet hora propter preces meas quodammodo mitigantur. Ita placet Deo, ut aliquae ex hiis penis, que debentur eis de rigore diuine iusticie, minuuntur.
- B **5** Ego sum eciam Mater tocius iusticie que est in mundo, quam iusticiam Filius meus dilexit dileccione perfectissima. Et sicut materna manus semper parata est ad opponendum se periculo in cordis filii sui defensionem, si aliquis niteretur in sui lesionem, ita ego

8 erunt tibi] erunt michi **Gh** sit tibi] erit tibi **Gh** sanctus] meus **Gh** tuum monasterium **qux**
Cap. CXXXVIII habent Kqux F Gh R flascon Gh capitulum CXXXVIII
Gh deest **qux F 140 K** **1** a quodam] de uno **Gh** **2** suam necessitatem *om.*
K gaudium **F** **3** ex eius] ex eiusdem **Gh** **4** ut] et **qux** minuuntur
x **5** eciam *om.* **Gh** semper *om.* **qux** lesione **qux**

sum parata iugiter iustos qui sunt in mundo defendere et de omni spiritali periculo liberare. **6** Ego eciam sum quasi mater omnium peccatorum se volencium emendare et habencium voluntatem in Deum amplius non peccare, et sum voluntaria ipsum peccatorem in meam defensionem accipere sicut caritatiua mater, dum videret filium nudum ab inimicis acutos gladios habentibus sibi occurrentem. **7** Nonne ipsa tunc opponeret se periculis viriliter, ut filium suum de manibus inimicorum suorum liberaret et eriperet et in sinu suo gaudeat conseruaret? **8** Ita facio et faciam ego omnibus peccatoribus misericordiam a Filio meo petentibus sub vera contricione et diuina dileccione.

9 Audi tu et attende diligenter, quid ego volo dicere de duobus filiis **C** meis, quos tibi volo nominare. Primus quem dico est Filius meus Ihesus Christus, qui natus est de mea carne virginea ad hoc, ut suam caritatem manifestaret et animas redimeret. **10** Propter quod non pepercit sui corporis laboribus nec sui sanguinis effusionibus nec dedignatus est audire contumelias et sustinere sue mortis penam. Ille est ipse Deus et est omnipotens in eterna leticia. **11** Secundus, quem reputo pro filio meo, est ille qui residet in papali sede in sede Dei in mundo, si obedierit preceptis suis et ipsum dilexerit perfecta caritate.

12 Modo volo aliquid loqui super isto papa, qui nominatur Vrbanus. Propter precem meam obtinuit ipse Spiritus sancti infusionem, ut deberet ad Romam et Ytaliam declinare ad nichil aliud, nisi ut misericordiam et iusticiam faceret, fidem catholicam roboraret, pacem reformaret et sic sanctam Ecclesiam innouaret. **13** **D** Sicut mater ducit filium suum ad locum, ubi sibi placet, dum ostendit sibi ubera sua, ita duxi ego Vrbanum papam mea prece et opere Spiritus sancti de Awinione ad Romam sine quouis periculo suo corporali. **14** Quid fecerat ipse michi? Iam vertit ad me dorsum et non faciem et intendit a me recedere; et ducit eum ad hoc malignus spiritus cum sua fraude. Nam tedium habet de diuino labore et

periculis **qux Gh** **6** quasi sum **Gh** accipere] recipere **ux** viderit **qux**
 filium] filium suum **Kx** inimicis] inimicis suis **q** **7** tunc ipsa **Gh** **8**
post misericordiam *add.* meam **Gh** **9** primum **ux** caritatem suam
F **10** sanguinis sui **Gh** sue mortis] sui mortis **q** sui corporis **ux** **11**
 in sede] videlicet sede **Gh** **12** aliquid *om.* **u F** et ytaliam] et ad ytaliam **K** per
 ytaliam **Gh** iusticiam et misericordiam **Gh** reformaret] confirmaret **Gh**
 ecclesiam sanctam **Gh** **13** ego duxi **F** prece mea **Gh** suo periculo **Gh**

libitum ad suum commodum corporale. **15** Item trahit eum Dyabolus cum delectacione mundiali, nam nimis desiderio est sibi terra nacionis sue mundano more. Item trahitur carnalium amicorum consiliis, qui magis attendunt suam delectacionem et voluntatem quam Dei honorem et voluntatem vel anime sue profectum et salutem. **16** Si contigerit ipsum redire ad terras, ubi fuit electus papa, ipse habebit in breui tempore unam percussionem siue alapam, quod dentes sui stringentur seu stridebunt; visus caligabit et fuscus erit et tocuis corporis sui membra contremiscent; **17** Ardor Spiritus sancti paulisper tepescet in eo et recedet et omnium amicorum Dei preces, qui pro ipso orare decreuerunt lacrimis gemebundis, torpebunt et corda ad eius dileccionem frigescent. **18** Et de duobus coram Deo reddet rationem; primo de hiis que fecerat in papali sede, secundo de hiis que omiserat ex hiis, que potuisset in Dei honorem fecisse in sua magna maiestate.”

Hec que sequitur est reuelacio prima que fuit missa domino Gregorio pape XI° per dominum Latinum de Vrsinis. Capitulum CXXXIX.

1 Vna persona vigilans et non dormiens set in oracione persistens in spiritu rapta fuit. Et tunc omnes corporis eius vires quasi deficere videbantur, set cor ipsius inflammabatur et exultabat caritatis ardore eiusque anima consolabatur, et quodam diuino robore confortabatur spiritus eius, ac eciam tota consciencia eius replebatur intellectu spirituali.

Cap. CXXXIX: Cfr ÖBERG (1969,8 ff.)

15 desiderio] desideriosa **u** desiderabilis **Gh** delectacionem] dileccionem **q Gh**
 salutem] similem **ux** **16** alapam] unam alapam **Gh** stringentur **Gh** stringent
Kqu F stringentes **x** strident **Kqux** **17** in eo] pro eo **F** frigescent
 dileccionem **Gh** **18** maiestate] potestate **q**
Cap. CXXXIX habent **Kqux F Gh** **R** de om. **q** Capitulum CXXXIX **Gh**
 141 **K** deest **qux F** **1** eius corporis **qux Gh** eius consciencia **F** spirituali
 intellectu **K Gh**

2 Cui persone tunc apparuit visio talis. Audiebat enim tunc ipsa quandam vocem dulcisonam eam taliter alloquentem: “Ego sum illa que genui Dei Filium, verum Deum, Ihesum Christum. 3 Quoniam alias dixi tibi aliqua verba, que Vrbano pape deberent nunciari, nunc eciam dico tibi aliqua, que mittenda sunt pape Gregorio. Set ut melius intelligantur, dicam tibi ea per quandam similitudinem. 4 Sicut B enim pia mater dilectum videns filium suum nudum et frigidum in terra iacentem et ad erigendum se vires corporis nullas habentem, set pre desiderio fauoris et lactis materni querulis vocibus cum vagitu plorantem, 5 que tunc tenera dileccione compassa filio festine currit et, ne deficiat frigore, pia manu materna de terra eleuat ipsum, quem statim leniter fouet et materno calore sui pectoris mitissime calefacit eumque dulciter mamillarum suarum lacte cibatur, 6 sic ego Mater misericordie facere volo pape Gregorio, si in Romam et Ytaliam redire voluerit animo permanendi et voluntatem habuerit ibidem ut pius pastor plangendi compassionis lacrimis gemebundis animarum sibi ouium commissarum eternam perdicionem et earum dampna et dispendia dolorosa, et innouare proposuerit statum Ecclesie cum humilitate et pastoralis debita caritate.

7 Tunc enim sicut pia mater eleuabo eum de terra velut nudum C filium frigidum, id est separabo eum et totum eius cor ab omni delectacione terrena et ab omni mundano amore, que sunt contra Dei voluntatem, et calefaciam eum suauiter materno calore scilicet caritatis mee, que est in pectore meo. 8 Saturabo eciam ipsum lacte meo, id est oracione mea, que similis est lacti. O, quam innumerabiles sunt illi, qui lacte oracionis mee sustentantur et dulciter saturantur! 9 Isto enim lacte saturabo eum, id est oracione mea, quam faciam pro eo ad Dominum et Deum meum, qui est Filius meus, ut ipse dignetur misereri et unire Spiritum suum sanctum cum interno sanguine cordis eiusdem Gregorii pape. 10 Tunc autem ipse

2 tunc ipsa **Ku Gh** ipsa tunc **qx** illa tunc **F** 3 quandam] aliquam **F** 4
 suum *om.* **Gh** 5 currit] occurrit **Gh** *post corr.* **F** deficeret **qux Gh**
 materna manu **ux** de terra *om.* **Gh** eleuauit **ux Gh** ipsum] eundem **qux**
Gh fouit **qux Gh** calefecit **qux Gh** cibauit **qux Gh** 6 volo facere
Gh in Ytaliam **F** ibidem *om.* **F** ouium] omnium **F** 7 enim] enim
 ego **qux Gh** frigidum filium **Gh** 8 ipsum] eum **ux** 9 et deum] deum
Gh miserere **q F** pape gregorii **Gh**

saciabitur vera sacietate perfecte in tantum, quod ulterius ad nichil aliud desiderabit in hoc seculo viuere, nisi ut possit Dei honorem totis suis viribus augmentare.

11 Ecce iam nunc ostendi ei maternam caritatem, quam faciam sibi, si obedierit, quia voluntas Dei est, ut transferat sedem suam ad Romam cum humilitate. **12** Modo etiam, ne in posterum ignorancia excusetur, ego precauens eum caritate materna annuncio ei ista que sequuntur, videlicet quod si predictis ipse non obedierit, indubitanter sciet iusticie virgam, id est Filii mei indignacionem, quia tunc abbreviabitur vita eius et vocabitur ad iudicium Dei. **13** Nulla tunc ei temporalium potestas auxiliabitur dominorum, non ei sapiencia et sciencia proderunt medicorum nec flatus aeris sue natalis patrie proficiet ei ad eius vitam aliquatenus prorogandam.”

14 Quasi dicat, quod si etiam venerit Romam et predicta non fecerit, tunc abbreviabitur eius vita nec proderunt ei medici nec reuertetur ad Awinionem, ubi possit ei proficere aer natalis patrie, set pocius morietur.

10 saciabitur] saturabitur **Gh** **11** sibi faciam **ux Gh** dei voluntas
Gh **12** ipse ante ignorancia *add.* **qux Gh** ego *om.* **ux** materna caritate
Gh ipse predictis **Gh** **13** non ei **K** non enim **F** non etiam **qux** nec etiam
Gh post sciencia *add.* ei **qux Gh** **14** quasi dicat ... set pocius morietur
interpolatio, antecedentia verba explicans, esse videatur.

Nota ista quatuor sequencia, que precipiuntur pape, scilicet quod veniat Romam cum humilitate, secundo quod animo permanendi, tercio quod plangat dampna perdicionum animarum, quarto quod renouare conetur Ecclesiam Dei et cetera. Que omnia si non fecerit, abbreviabitur eius vita, ut habetur superius ibi “Modo eciam” et cetera. Et ideo non sufficit pape quod solummodo veniat Romam, nisi perficiet illa supradicta quatuor, que ei precipiuntur. Sequitur visio secunda, quam portauit dominus comes de Nola eidem pape Gregorio XI°. Capitulum CXL.

1 Laus Deo sit pro omni dileccione sua et seruicium, et honor **A** sanctissime Marie preciose virgini sue matri pro compassione, quam habet super omnes, quos Filius suus redemit suo sanguine precioso! **2** Pater sancte, hinc est quod cuidam persone, quam vos bene nostis, vigilando in oracione existenti contigit, quod senciebat cor suum totum inflammari diuine caritatis ardore et quadam visitacione Spiritus sancti.

3 Que quidem persona tunc audiuit quandam vocem sibi dicentem: “Audi tu, que vides spiritualia, et dicito illud, quod tibi modo precipitur, et scribe Gregorio summo pontifici hec verba, que modo audies. **4** Ego que modo loquor tibi sum illa, quam Deo placuit in matrem sibi eligere, qui de carne mea sibi sumpsit corpus humanum. Ipse quidem Filius meus fecit cum Gregorio papa magnum opus misericordie, quando scilicet per me fecit sibi dici sanctissimam suam

Cap. CXL: Cfr ÖBERG (1969,3 ff.)

Cap. CXL habent **Kqux F Gh** **R** nota ista quatuor ... que ei precipiuntur *om.*
Gh animo] amodo **q** post permanendi *expectes* veniat conetur] tenetur
q dei *om.* **qux** que omnia ... que ei precipiuntur *om.* **q** vita eius **ux**
superius ibi] capitulo cv et cetera **u** libro quarto ci etcetera **x** et cetera *om.* **K**
perficiat **ux** post precipiuntur *add.* pro hoc facit (fecit **u**) cardinalis quod (quod *om.* **K**)
habetur infra (infra *om.* **K**) in reuelacione que incipit Pater sancte etc Veni igitur cum
sequentibus **Kux** visio secunda] alia visio secunda **q** altera visio **u** alia visio **x** secunda
visio **Gh** portauit *om.* **ux** capitulum CXL **Gh** 142 **K** *deest* **F qux** **1** sit
deo **q** sua dileccione **Gh** sanguine suo **u Gh** **2** hinc] huic **Gh**
quadam] qua **ux** **3** audies] audis **ux** **4** que] qui **q** modo *om.*
Gh sibi in matrem **qux Gh** sibi assumpsit **q** sumpsit sibi **Gh** filius meus facit
q fecit per me **Gh**

voluntatem, quam in priori reuelacione sibi transmissa ei plenius intimaui. **5** Et hoc factum est pocius propter oraciones et lachrimas amicorum Dei quam propter eius aliqua merita precedencia. Ideo ego et Dyabolus inimicus eius grande certamen habuimus super eum.

B 6 Nam ego monui eundem Gregorium papam in alia littera, ut festinanter ad Romam seu Ytaliam se transferret cum humilitate et diuina caritate et ut ibidem suam sedem poneret et usque ad mortem omnino permaneret. **7** Dyabolus vero et alii consiliarii eiusdem pape consuluerunt ei tardare et in illis ubi nunc est partibus demorari et hoc propter carnalem amorem et eciam propter parentum et amicorum carnalium mundanam delectacionem et consolacionem. **8** Et ideo Dyabolus maiorem nunc habet iusticiam et occasionem temptandi eum, quia magis obediuit consilio Dyaboli et amicorum carnalium quam Dei et mee voluntati.

9 Verum quia ipse papa desiderat de voluntate Dei adhuc plenius certificari, ideo iustum est, ut tale suum desiderium impleatur. Nouerit igitur certissime hoc, quod infra sequitur, esse voluntatis Dei, **10** videlicet quod sine dilacione quacumque ipse veniat ad Ytaliam seu Romam et omnino taliter faciat et acceleret iter suum cum festinancia ad veniendum, quod in mense Marcii vel ad ultimum intrante Aprili proxime futuro ipse personaliter in predicta urbe seu prouincia Ytalia omnino sit ingressus, si ipse unquam in matrem **C** voluerit me habere. **11** Si autem in predictis inobediens fuerit, veraciter sciat, quod nunquam amplius tali consolacione, id est alia mea visitacione seu reuelacione visitabitur in hoc mundo set post mortem suam respondebit coram diuina iusticia, cur mandatis Dei noluerit obedire. **12** Si vero in predictis obedierit, tunc eciam ego complebo ea, que promisi in reuelacione illa a me sibi primitus destinata.

13 Notum eciam facio eidem pape, quod nunquam erit sic firma et tranquilla pax in Francia, quod habitantes in ea plena securitate et

ei om. q 5 merita eius aliqua Gh grande] graue Gh 7 alii] aliqui
 qux Gh pape om. Gh 8 habet nunc Gh 9 impleatur] adimpleatur
 ux igitur supra lin. suppl. F om. Kux voluntas F 10 marcio Gh
 intrante] in toto qux ytalie qux Gh in matrem me unquam voluerit Gh
 11 sciet Gh respondit F dei] meis qux 12 ego eciam Gh illa om.
 q 13 eidem pape facio Gh sic erit Gh

concordia possunt ullatenus congaudere, antequam populus regni illius placauerint Deum Filium meum per aliqua magna opera pietatis et humilitatis, quem suis multis prauis operibus et offensionibus ad indignacionem et iram hactenus prouocauerunt. **14** Propterea nouerit, quod iter seu passagium illorum armigerorum de iniquis societatibus iniquorum, quod ipsi facere volunt ad sanctum sepulchrum Filii mei, non magis placet eidem Filio meo vero Deo quam aurum illud, quod populus Israhel proiecit in ignem, de quo Dyabolus conflatilem vitulum compaginauit, quia in eis est superbia et cupiditas. **15** Et si aliquam habent voluntatem eundi ad memoratum sepulchrum, magis est propter superbiam et cupiditatem pecunie quam propter amorem et honorem Dei.” Et hiis dictis hec visio disparuit.

16 Post hec autem subiunxit et dixit michi Mater Dei: “Item dic D episcopo meo heremite, quod claudat istam litteram et sigillet eam et postea scribat in alio papiro copiam eius et ostendat eandem copiam apertam illi abbati nuncio pape et Nolano comiti, ut ipsi legant illam et sciant, quid continetur in ea. **17** Postquam vero ipsi eam legerint, dimittat eis supradictam litteram clausam, sigillatam, quam ipsi statim mittant pape Gregorio sine mora. Set copiam illam apertam postquam legerint, non dimittat eis, set volo, quod dilaceret et rumpat eam coram oculis eorum in frusta. **18** Quia sicut littera, que est una, dilacerabitur in multa frusticula, sic, nisi papa tempore et anno prefixo venerit in Ytaliam, terre Ecclesie, que sub una eius obediencia et subieccione modo eidem obediunt, diidentur in plures partes in manus tyrannorum. **19** Et firmissime scias, quod in augmentum tribulacionis ipsius pape non solum ipse audiet set et videbit oculis suis esse vera que dico. Nec poterit cum tota manu potencie sue reducere terras predictas Ecclesie ad pristinum statum sue obediencie et pacis. **20** Ista enim verba, que nunc dico tibi, adhuc

14 populus Israhel: Exod. 32

possint qux	populi q	regni illius u	F illius regni Kqx	regni (illius <i>om.</i>) Gh
prauis operibus] qux	penis qux	15 visio hec F	16 istam] illam ux	illam]
eam Gh	in ea] in illa Gh	17 ipsi] illi Gh	eam <i>om.</i> F	legerint eam
q	18 littera] illa littera ux	littera illa q	venerit prefixo Gh	tyrannorum]
inimicorum Gh	19 esse] ea ux	20 ista] illa Gh	tibi dico q	

non sunt dicenda nec scribenda illi abbati, quia semen occultatur in terra, donec fructificet in spicam.”

Reuelacio facta sponse in Neapoli pro eodem, quando rediit de Iherusalem. Set hanc reuelacionem non misit pape, quia non fuit ei preceptum diuinitus. Capitulum CXLI.

1 Christus apparuit domine Birgitte oranti pro papa Gregorio XI° et
 A dixit ei: “Attende, filia, ad verba que loquor! Scias enim, quod iste
 papa Gregorius est similis paralitico, qui non mouet manus ad
 operandum nec pedes ad ambulandum. **2** Sicut enim infirmitas
 paralis generatur ex sanguine et humore corrupto et frigore, sic
 istum papam tenet quasi impeditum immoderatus amor sanguinis sui
 et frigus tepiditatis mentis sue ad me. **3** Set scias, quod adiutorio
 virginis Marie Matris mee iam incipiet mouere manus et pedes,
 scilicet faciendo voluntatem meam et honorem meum in veniendo
 Romam. Ideo scias certissime, quod ipse veniet Romam et ibi
 inchoabit viam ad aliqua bona futura set non consummabit.”

B **4** Tunc autem respondit domina Birgitta: “O, Domine Deus meus!
 Regina Neapolis et multi alii dicunt michi, quod impossibile est eum
 venire Romam, quia rex Francie et cardinales et alii quamplurima ei
 ponunt impedimenta ad veniendum. **5** Et audiui, quod multi
 insurgunt ibi dicentes se habere spiritum Dei et diuinas reuelaciones
 et visiones, qui pretextu illarum dissuadent ei venire. Et ideo timeo
 multum, quod impediatur aduentus eius.” **6** Respondit Deus:

20 semen occultatur: Mt. 13, Mc. 4, Lc. 8.

Cap. CXLI habent Kqux F Gh **R** reuelacio facta sponse in neapoli pro eodem **K F**
 hec reuelatio fuit in neapoli predictae sponse christi (ostensa *hic add. Gh*) pro eodem (pro
 eodem *om. q* pro eodem papa **Gh**) in festo sancti polycarpi **qux Gh** Capitulum CXLI
Gh 143 **K** deest **qux F** **1** domine] beate **F** sponse sue domine **Gh** verba]
 verba hec **Gh** ad *ante* ambulandum *om. q* **2** sic] sed **ux** **3** *post*
 adiutorio *add. oracionis q Gh* marie *om. qux* iam] iam ipse **qux** incipiat
F **4** domina] beata **F** ponunt ei **Gh** **5** ibi] ei **Gh** qui] que **u**
om. x **6** deus] dominus **qux**

“Audisti legi, quod Iheremias erat in diebus illis in Israhel, qui habebat spiritum Dei ad prophetandum, et multi erant tunc, qui habebant spiritum sompniorum et mendacii, quibus rex iniquus credidit, et ideo venit ipse rex in captiuitatem et populus cum eo. Nam si rex credidisset soli Iheremie, ablata fuisset ira mea ab eo.

7 Sic eciam nunc est, quia siue surgant sapientes siue surgant sompniatores siue surgant amici, non spiritus set carnis ipsius Gregorii pape, et suadeant et dissuadeant contrarium, nichilominus tamen ego Dominus preualeo eis et ducam ipsum papam ad Romam non ad eorum consolacionem. **8** Set utrum tu videbis eum venire an non, tibi non est hoc licitum scire.”

Reuelacio facta sponse in Neapoli de eodem papa Gregorio, quam portauit ei quidam heremita, qui episcopatum renunciauerat. Capitulum CXLII.

1 Pater sancte, illa persona, quam bene nouit sanctitas uestra, **A** existens in oracione vigilans, cum staret tunc in raptu mentis contemplacione suspensa, vidit in spiritu similitudinem throni, in quo sedebat similitudo hominis, inestimabilis pulchritudinis et incomprehensibilis potencie dominus. **2** Et in circuitu throni stabat multitudo magna sanctorum et innumerabilis exercitus angelorum. Et ante sedentem in throno stabat remote quidam episcopus indutus pontificalibus ornamentis.

Cap. CXLI: 6 Iheremias: Ier. 26. *Fem moseböcker på fornsvenska*, (SMB I, p. 8 ff.).

Cap. CXLII: *Cfr ÖBERG* (1969,3 ff.)

iheremias] gennas **u** sennas **x** **7** eciam] eciam et **qux** quia *om.* **ux** quod
q surgunt amici **Gh** pape gregorii **qux Gh** preualebo **qux** **8** an] vel
q F hoc *om.* **Gh**

Cap. CXLII habent **Kqux F Gh** **R** reuelacio facta sponse in neapoli de **K F** hec
fuit reuelacio in neapoli predictae sponse christi (ostensa **add. Gh**) in mense februario
(februarii **u**) pro **qux Gh** *post gregorio add.* anno domini 1373 **qux** Capitulum
CXLII **Gh** 144 **K deest qux F Gh** **1** in raptu *om.* **u** rapta in **x** **2**
multitudo stabat **Gh** sedentem] sedem **ux** ornamentis] indumentis et ornamentis
Gh

3 Ipse autem dominus, qui in throno sedebat, michi loquebatur sic dicens: “Michi data est omnis potestas in celo et in terra a Patre meo. Et licet videor tibi loqui quasi de uno ore, attamen non solus loquor, quia Pater loquitur mecum et Spiritus sanctus, que tres persone unum sumus in diuinitatis substantia.”

4 Deinde ad illum episcopum loquebatur dicens: “Audi, Gregori papa, undecim verba, que ego loquor tecum, et diligenter attende ad ea que tibi dico! **5** Cur tantum odis me? Quare tanta est audacia tua et presumpcio tua contra me? Nam curia tua mundana depredatur curiam meam celestem. Tu vero superbe spolias me ouibus meis, bona quoque ecclesiastica, que mea propria sunt, et bona subditorum Ecclesie mee indebite extorques et surripis et das illa amicis tuis
B temporalibus. **6** Tu eciam bona rapis et recipis iniuste a pauperibus meis et illa das et distribuis indecenter diuitibus tuis, propter quod nimia est audacia tua et presumpcio, eo quod tu tam temere intras curiam meam et non parcis eis, que mea propria sunt.

7 Quid feci tibi, Gregori? Ego enim pacienter permisi te ascendere ad summum pontificatum et predixi tibi voluntatem meam per litteras de Roma tibi diuina reuelacione transmissas, ammonendo te per illas de salute anime tue, et precautauit te in eis de magno dispendio tuo. **8** Quid ergo pro tantis beneficiis rependis michi? Et quid facis hoc, videlicet quod in curia tua regnat superbia maxima, cupiditas insaciabilis et luxuria michi execrabilis ac eciam vorago pessima horribilis symonie?

9 Insuper et tu eciam rapis et depredaris a me innumerabiles animas. Nam quasi omnes, qui veniunt ad curiam tuam, mittis in Gehennam ignis ex eo, quod non diligenter attendis ea que pertinent ad curiam meam, quia tu es prelatus et pastor mearum ouium; **10** et

3 omnis potestas: Mt. 28,18

9 Gehennam ignis: Mt. 5,22.

3 tibi videor loqui ux Gh	<i>post corr.</i> q	que] qui ux	sumus unum q	5 odis
me] odis me aut qux	<i>post</i> audacia <i>om.</i> tua ux	celestem curiam meam qux Gh		
tu <i>ante</i> indebite <i>add.</i> K	6 rapis] capis Gh	das illa ux	audacia et	
presumpcio tua ux Gh	7 enim] quidem qux	permisi] feci ux	precautauit	
te] precautauit ux Gh	8 ergo] igitur K	et quid] et cur Gh	et <i>ante</i> luxuria	
<i>om.</i> ux	michi <i>om.</i> ux	9 et tu <i>om.</i> Gh	ouium mearum Gh	

ideo culpa tua est, quod non discrete consideras ea que ad spirituallem salutem ipsarum facienda et corrigenda sunt.

11 Et quamuis ex predictis possem te secundum iusticiam **C** condempnare, tamen ex misericordia adhuc iterum moneo te de salute anime tue, videlicet ut venias Romam ad sedem tuam, quam cicius poteris; tempus enim pono in arbitrio tuo. **12** Scias tamen, quod quanto plus tardaueris, tanto plus diminuitur profectus anime tue et omnium tuarum virtutum. Et quanto cicius ad Romam veneris, tanto cicius accrescent tibi virtutes et dona Spiritus sancti et inflammaberis diuino igne caritatis mee. **13** Veni igitur et noli tardare! Veni non cum superbia solita et mundana pompa set cum omni humilitate et ardenti caritate! Et postquam sic veneris, extirpa, euelle et dissipa omnia vicia de curia tua! **14** Remoue eciam a te consilia carnalium et mundanorum amicorum tuorum et sequere humiliter consilia spiritualia amicorum meorum. Aggredere ergo et noli timere, consurge viriliter, induere fortitudine confidenter! **15** Incipe renouare Ecclesiam meam, quam ego acquisiui meo proprio sanguine, ut renouetur et spiritualiter reducatur ad pristinum statum suum sanctum, quia iam nunc magis veneratur lupanar quam sancta mea Ecclesia.

16 Si autem non obedieris predicte voluntati mee, firmiter scias, **D** quod tali sententia et spirituali iusticia condempnaberis a me coram tota mea celesti curia, **17** quali condempnatur et punitur temporaliter prelatus degradandus, qui publice exuitur sacris vestibibus pontificalibus glorie cum pudore et malediccione et repletur ignominia et confusione. **18** Sic ego faciam tibi. Nam deponam te de celesti gloria. Et omnia, que tibi modo sunt ad pacem et honorem, erunt tibi ad malediccionem et eternam confusionem. **19** Et quilibet inferni dyabolus rapiet morsellum de anima tua, quamuis ipsa immortalis et inconsumptibilis sit, et pro benediccione repleberis

10 ipsarum] animarum **K** **11** secundum iusticiam condempnare te **qux Gh** (licite ante condempnare *add. q*) venies **Gh** **12** tue *om.* **Gh** accrescant **F** **13** igitur] ergo **ux** omni *om.* **Gh** extirpe **F** extirpa et **ux** **14** tuorum et sequere ... spiritualia amicorum meorum *om. q* fortitudine *scripsi* fortitudinem **codd. Gh** **15** proprio meo **ux** et renouetur **Gh** **16** a me *om.* **Gh** celesti curia mea **F** celesti mea curia **Gh** **18** ego *om.* **ux** gloria] curia **Gh** modo tibi sunt **qux** modo sunt tibi **Gh** **19** rapiat **qux** recipiet **Gh** tua anima **Gh**

eterna malediccione. Et quamdiu paciar te inobedientem michi, tamdiu prosperaberis.

20 Verumptamen, fili Gregori, adhuc moneo te, ut humiliter conuertaris ad me. Et obedi consilio meo, Patris tui et creatoris tui, quia si tu predicto modo obedieris michi, ego ut pater pius misericorditer suscipiam te.

21 Aggredere igitur viriliter viam iusticie et prosperaberis. Noli contempnere diligentem te, quia si tu obedieris, faciam tecum misericordiam et benedicam te ac etiam vestiam te et ornabo te preciosis ornamentis pontificalibus veri pape et induam te me ipso ita, quod tu eris in me et ego ero in te, et glorificaberis in eternum.”

22 Hiis autem sic visis et auditis hec visio disparuit.

Reuelacio quarta, quam beata Birgitta misit domino pape in mense Iulii anno Domini M. CCC. LXXIII. Et ipsa scripsit cuidam heremite, qui olim fuit episcopus, qui tunc erat cum domino papa in Awinione. Capitulum CXLIII.

1 Dominus noster Ihesus Christus dixit michi, domine episcope, quod ego scriberem vobis infrascripta verba, que debetis ostendere summo pontifici.

A **2** “Papa petit signum. Dic ei, quod Pharisei petierunt signum, quibus respondi, quod sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic ego Filius virginis fui in terra mortuus tribus diebus et tribus noctibus. Post vero signum promissum ego Filius Dei fui passus, mortuus et sepultus et resurrexi et ascendi in gloriam

Cap. CXLIII: Cfr ÖBERG (1969,3 ff.)

2 Pharisei petierunt signum: Mt. 12,38 ff.

tamdiu prosperaberis **Gh** quamdiu prosperabis **Kqux F** **20** post fili add. mi
Gh te moneo **Gh** conuertaris] reuertaris **Gh** meo] mei **q** ego] et ego
Gh pius pater **Gh** misericorditer om. **Gh** **21** igitur] ergo **Kux Gh**
quia si] quia et si **Kqux** et ante ornabo om. **qux** ornamentis] vestimentis **Gh**
ero om. **Gh**

Cap. CXLIII habent **Kqux F Gh** **R** beata] domina **qux** post papa add.
super hoc **qux Gh** in om. **K** Capitulum CXLIII **Gh** 145 **K deest qux F** **2**
sic ego filius virginis fui in terra mortuus tribus diebus et tribus noctibus om. **u F**
virginis filius **Gh** post vero signum promissum ego filius dei fui passus mortuus et
sepultus om. **Gh** et ante resurrexi om. **q**

meam. **3** Sic ipse papa Gregorius accepit signum ammonicionis mee, ut saluet animas: faciat ergo opere que honoris sunt mei et laboret, quomodo saluentur anime et ut Ecclesia mea veniat ad pristinum statum et meliorem disposicionem, et tunc experietur signum et fructum eterne consolacionis. **4** Secundum habebit signum, quod nisi obedierit verbis meis et venerit in Ytaliam, non solum temporalia perdet set eciam spiritualia et senciet tribulacionem cordis, quamdiu viuet. Et quamuis quandoque cor eius videtur habere releuamen, tamen remorsus consciencie et interna tribulacio remanebit sibi. **5** Tercium signum est, quod ego Deus loquor cum una muliere verba mirabilia. Ad quid hoc et ad quem fructum nisi ad animarum salutem et utilitatem et ut mali emendentur et ut boni fiant meliores?

6 De discordia vero inter papam et Barnabonem respondeo, quod **B** ultra modum est michi odiosa, quia infinite anime de illa periclitantur. **7** Ideo placitum est michi, quod concordia fiat. Nam eciam si papa expulsus esset a papatu suo, melius esset quod ipse humiliaret se et faceret concordiam, quacumque occasione posset fieri, antequam tot anime perirent in eternam dampnacionem. **8** De emendacione vero regni Francie non habebit scire, antequam personaliter papa venerit in Ytaliam.

9 Itaque sicut si staret patibulum, super quod penderet funis, quem ex una parte infiniti traherent ex alia vero non nisi unus, sic dampnacio animarum aperta est et quasi ad illam plerique laborant. **10** Ideo papa iste respiciat ad me unum, quia licet omnes dissuadeant ei venire Romam et obsistant, quantum possunt, confidat in me uno et ego iuuabo eum, et nulli preualebunt in eum. **11** Set sicut pulli in nido, veniente matre, eleuant se et clamant et gaudent, sic ego gaudenter occurram ei et eleuabo eum et ad animam et corpus honorabo.”

3 ipse papa] papa iste **q Gh** accepit] accipiet **Gh** mei sunt **ux Gh** ad] in **q Gh**
4 nisi] si non **K F** in *ante ytaliam om.* **Gh** perdet temporalia **qux**
Gh viuit **Gh** et quamuis] quamuis **Gh** videatur **q** **5** est *om.*
Gh salutem et *om.* **Kqux** meliores fiant **ux** **6** de *ante discordia om.*
q **7** si eciam **Gh** ipse] papa **qux Gh** fieri posset **F Gh** **8** papa
om. **q Gh** **9** vero *om.* **Gh** **10** in *ante romam add.* **ux** quantum]
quantumcumque **qux Gh** unum **q** ego *om.* **qux Gh** **11** ad *ante corpus*
add. **qux**

12 Item ait Dominus: “Quoniam dubitat papa, an debeat venire Romam pro reformatione pacis et Ecclesie mee, volo quod omnino veniat in proximo sequenti autumpno. Et sciat eciam, quod nichil gracios potest michi facere, quam quod in Ytaliam veniat.”

Visio, quam habuit sponsa Christi de iudicio anime cuiusdam summi pontificis defuncti. Capitulum CXLIII.

A **1** Videbat sponsa quasi unam personam pontificis vestitam scapulari, que stabat in domo luto platearum respersa, cuius domus tectum fere iacebat super cerebrum dicte persone compressum. **2** Et Ethiopes nigri habentes uncos et alia instrumenta nocendi circumuallabant domum set non valebant tangere personam illam, licet terrebant eam terrore maximo.

3 Et tunc audiui vocem dicentem michi: “Hec est anima illius magni pontificis, quem tu nosti. Domus enim ista est retribucio eius spiritualis. Nam aliqua mundana tractabat et ideo remuneracio eius nondum lucida est, donec in purgatorio mundetur et dealbetur spiritualibus oracionibus et caritate Dei. **4** Quod vero tectum comprimit cerebrum eius, signum misterii est, quia tectum significat caritatem Dei, que quanto maior est, tanto laciores et sublimiores ad spiritualia et ad feruorem Dei. **5** Set quia caritas anime illius in

12 quoniam **Gh** quomodo **Kqux F**

Cap. CXLIII habent Kqux F Gh **R** Visio quam habuit ... summi pontificis defuncti] paulo ante mortem habuit sponsa christi subscriptam reuelacionem a christo que tangit dictum dominum papam gregorium super aduentum ad romam contigit quinque diebus ante diem obitus domine birgitte sepedicte sponse christi quod apparuit ei dominus noster ihesus christus (etc. require in fine ultimi libri **q**) **qux** post quae verba add. ante altare quod erat in camera sua et leta facie se ostendens et cetera Require in fine septimi libri. Paulo ante mortem cuiusdam pontificis mirabili casu comburebantur campane ecclesie sancti petri et cetera Require libro sexto n. xxvi capitulo **ux** post quae verba add. Visio ostensa christi pertimenda de quodam summo pontifice circa mortem eiusdem pontificis **ux** post defuncti add. de quo eciam habetur sexto libro capitulum (sic) xcvi **F** Capitulum CXLIII **Gh** 148 **K** deest **qux F** **1** stabat] astabat **qux** **2** uncinos **Gh** **3** in om. **ux** mundetur] purgetur **Gh** **4** comprimit] ita comprimit **ux** quasi comprimit **q Gh** et sublimior ad spiritualia est **Gh** ad ante feruorem om. **q**

aliquibus mundialibus operibus ardebat et magis sequebatur voluntatem propriam, ideo tectum, quod luminosum et altum est electis Dei, angustum est sibi, donec sanguine Filii Dei et celestis curie interuentu dilatetur. **6** Quod vero anima induta est scapulari, signum est, quod **B** studuit se conformare religioni sue monastice et vocacioni sue, set non tantum conatus est, quod esset exemplar proficiencium et forma perfectorum.

7 Nunc autem est licitum tibi scire tria de operibus, que fecit in vita sua, propter que nunc patitur penam. Primum est, quod fecit quandam inobedienciam contra Deum et conscienciam suam, de quo contricionem habuit et remorsum consciencie sue. **8** Secundum est, quod dispensabat in aliquibus cum quibusdam propter carnalem amorem sequendo voluntatem suam. Tercium est, quod dissimulabat aliqua, ne offenderet quos diligebat, que corrigere potuisset.

9 Verumptamen scias, quod anima ista non est cum illis, qui descendunt in infernum, nec cum illis, qui veniunt ad grauiora examina purgatorii, set cum illis est, qui cotidie festinanter appropinquant graciae et visioni maiestatis Dei omnipotentis.”

Explicit quartus liber reuelacionum celestium sancte Birgitte.

6 scapulari *om.* **ux** religioni] religione sue **Gh** vacacioni **F** **7** licitum est
qu Gh licitum **x** **9** illis est] illis **F Gh** appropinquant *om.* **q** **Explicit**
 quartus liber reuelacionum celestium sancte birgitte **Gh** et finis est *in marg.* **F explicatio deest**
Kqux

Index verborum

This index reports words, orthographical variants, and constructions not to be found in **L&S**.

- ab extra** adv. IV 8:3; 41:4; 44:6; 67:8; 74:76; 100:R; 116;16; 127:20 “from without”, “utanpå”: *TLL* I 74,25; GMLS; Lath.
- ab intus** adv. IV 100:R “from within”, “därinne”: *TLL* I 99,31f.; GMLS; Lath.
- accidia** f. IV 19:3; 29:2; 122:3; 126:75, 89; 129:78 *i.q.* acedia “sluggishness, laziness”, “slöhet, lättja”: *TLL* I,355,44, MW, GMLS, Rev. I, V, VI, VII, Ex. *Gloss*.
- accipio** 3 IV 2:15 “catch, take”, “fatta, gripa tag i”: *TLL* I 304,67ff., GMLS.
- agilissimus** IV 63:2 *i.q.* agilimus: *TLL* I 1324,15f.
- alloqucio** IV 74:19 “protest”, “bestridande”: GMLS
- ammodo** IV 48:2 *i.q.* amodo “from now on”, “från och med nu”: Lath., GMLS.
- angustior** 1 *constr. with* de IV 12:2; 129:27: *Cf. TLL* II 61,41 ff, *s.v.* angustio prae / cum.
- antependium** n. *i.q.* antependium “altar frontal, curtain”, “förhänge (för altarets framsida)”: Lath., Bl., GMLS; *translate* IV 25:1 ff.; 75:31 ff.; 78:R “bed curtain”, “sängomhänge”: *cf. G. INGER in Kyrkohistorisk årsskrift*, 1968:255.
- ardeo** 2 IV 2:17 (*transitive*) “burn”, “bränna”: *TLL* II 484,66, H-G, GMLS
- armatura** npl. IV 88:6 (*pro fem. sing.*) *i.q.* (?) armamentum n. “tackle of a ship”, “(skepps)utrustning”: *cf. TLL* II 607,37
- beneplicium** n. IV 129:75 “pleasure, will”, “önskan, bifall, vilja”: *TLL* II 1891,17f., GMLS, Lath.
- bruneus** adj. IV 70:21 “brown”, “brun”: H-G, Nierm., GMLS
- bucella** *i.q.* buccella f. IV 126:49: “morsel”, “smakbit”: *TLL* II 2230,45
- candidatrix** f. IV 39:8 “launderess, bleaching woman”, “blekerska”: *TLL* III 236,80f., GMLS
- cathenula** IV 89:16 *i.q.* catenula
- claustralis** m. f. IV 33:30 “inmate of cloister”, “som hör till ett kloster”: GLMS, Ham., Lath., Nierm.
- clenodium**, -i n. IV 33:24: “jewel”, “klenod”: GMLS, Nierm, LP, Lath., Ham.,
- coagito** 1 IV 28:1 “shake together”: L&S; “mix”, “arbета samman”: *TLL* III 1376,43; “knead”, “knåda” (*sic BU ad loc.*)
- cohabito** 1 IV 11:11 “dwell”, “bo”: Nierm.
- communitas** f. IV 1:8; 3:25 ff.; 22:16; 28:1; 76:6; 104:17; 111:R f.; 125:39; 130:12 “the commons, the people”, “allmoge”: Nierm., GMLS; Rev. I, VII, Ex. *Gloss*.
- compendium** n. IV 4:42; 21:9; 125:35 “short cut”, “genväg”: *TLL* III 2042,3f., H-G, GMLS, Lath. (*s.v.* compendarium)
- competens** adj. IV 30:2 “suitable, fitting”, “passande”: *TLL* III 2068,9; 2069,12, GMLS
- confusio** f. IV 7:60; 55:8; 74:10; 113:7: “shame, embarrassment”, “skam, vanära”: Lath., GMLS, QO *Gloss*.
- consumo** *i.q.* consummo 1 IV 4:16; 102:8; 102:36: *TLL* IV 598,57, GMLS, Rev. VI *Gloss*.
- cooperatiuus** adj. IV 126:17, 19 “co-operative”, “medverkande”: *TLL* IV,892,1; Lath. *Perhaps* cooperatium n. (?): *cf. below*, inductium n.
- copia** f. IV 140:16 f. “copy”, “kopia”: Ham., GMLS, Lath, Nierm.
- corona** f. IV 15:2, 17; 20:15; 32:5; 38:13; 40:7 f., 10; 62:2; 64:R; 74:34; 107:2 “reward”, “belöning”: Rev. I, V, VII, Ex. *Gloss*; *sub coronam reducere* IV 3:22; *sub coronam vocare* 55:5: “lose one’s crown” “gå från kronan” Ex. *Gloss*.

- cuculla** f. IV 127:8, 12, 16, 18 ff. “cape (with hood)”, “kåpa (med hätta)”: *TLL* IV 1281,23 f., GMLS, Nierm., Ham.
- de** prep. *de homine agente* IV 3,5; 18:R: *TLL* V:1 50,36, GMLS, Ham., Lath.; *sensu partitivo* IV 3:4; 3:9; 78:10: *TLL* V:1 58,28 ff. GMLS; *sensu instrumentali* IV 18:23; VI 3:4: *TLL* V:1 62,18 f. GMLS; *de facili* IV 102:16 “easily”, “lätt”: *TLL* V:1 59,46 f., Ham., Lath., GMLS.
- decreasco** 3 IV 96:4 “shrink (with old age?)”, “krympa (av ålder?)”: *TLL* V:1 218,64; 219,19f., 67f. Cf. **BU** *ad loc.*: “nar mannin ällis” – “when man grows old”
- demereo** 2 IV 17:10; 17,21 “forfeit”, “ej förtjäna”: Nierm.
- deturbo** 1 IV 13:2 “destroy”, “förstöra”: H-G.
- diffinio** 4 *i.q.* *definio* IV 8:5 “define”, “fastslå, avgränsa”: *TLL* V:1 1103,65, GMLS, H-G, Nierm.
- diudicacio** f. IV 17:2; 47:4; 58:22 “condemnation, blame”, “fördömande, klander” (?), cf. *TLL* V:1 1157,13 (*iudico* = *condemno*), Rev. I, V *Gloss*.
- diminuo, diminucio** IV 3:9 ff. *et passim i.q.* *deminuo, deminucio*: *TLL* V:1 1206:66
- eleuacio** f. IV 24:2 “rising (of fluids)”, “svalande”, fsv. “oplyptilse”: AILI (1986, note 10), *TLL* V:2 359,3ff.
- elemosina** *i.q.* *eleemosina* f. IV 4:16; 13:R, 8; 74:30; 126:23f., 114 “alms”, “allmosa”: *TLL* V:2 350,64ff., GMLS, Lath., Rev. I, VI, VII, Ex. *Gloss*.
- elemosinarius** *i.q.* *eleemosynarius* m. IV 76:14 “recipient of alms”, “mottagare av allmosor”: *TLL* VI:2 351,78ff., GMLS, Lath., Rev. VI *Gloss*.
- et** *adversativum* IV 46:11, 102:6; 124:14 “but”, “men, utan”: Sz. 481,1.
- expense** fpl. IV 80,1, 3; 125:22; VII 9:R; **A&P** p. 95,l. 16, 633: “provisions”, “försnödenheter”: *TLL* V:2 1647,7ff., GMLS *s.v.* 3,a, ÖBERG (1982:170 f.); “money”, “pengar”; “means”, “medel”: Rev. VII *Gloss*.
- factura** f. IV 2:10: “creation”, “skapelse”: *TLL* VI:1 143,14ff., Nierm., GMLS, Mag. Mathias, *Homo conditus*, 8,8 (PILTZ 1984:90).
- fantasticus (phan-)** adj. IV 126:52 “visionary”, “svärmisk”: H-G, Lath.
- fasciculus** m. IV 12:8; 126:125 ff.: “bundle”, “liten bunt”: *TLL* VI:1 298,59ff., GMLS, Lath.
- festinancia** f. IV 140:10 *i.q.* *festinatio* “hurry”, “brådska”: *TLL* VI:1 613,2.
- fiendus** IV 9:R; 13:R; *i.q.* *faciendus*: *TLL* VI:1 85,8 ff., GMLS
- filo** 1 IV 124:2 “spin”, “spinna”: *TLL* VI:1 760,29; IV 137:1 “unravel”, “nysta upp” **BU** *ad loc.*: *affnyszta*; GMLS.
- fugio** 3, *perf.* *fugierunt* IV 7:35: *TLL* VI:1 1475,58ff., GMLS.
- funda** f. IV 20:16, 18 “siege-engine”, “slunga, kastmaskin”: *TLL* VI:1 1548,19ff., Lath.; cf. *also* H-G, *fundum* n. “Wurfgeschosß”, “missile”, “slungskott”.
- fusor** m. IV 7:40 “founder”, “gjutare” *TLL* VI:1 1655,77, Nierm., Lath.
- gaudeo** 2 *de re* IV 7:68; 19:7: *TLL* VI:2 1706,46.
- globus** m. IV 3:19 “(royal) orb”, “riksäpple”: H-G, DuC *s.v.* 1 *palla*, LN *s.v.* *globus* 1.b.2; cf. AILI—FERM—GUSTAVSON (1990:190 n.6).
- gracie** fpl *of gracia* f. IV 18:R “grace”, “nådebevis” GMLS, Lath., Nierm., Ham.
- grauedo, inis** f. IV 78:3 “heaviness of mind, trance”, “bedövning” *TLL* VI:2 2267,28.
- guerra** f. IV 104:R “war”, “krig”: Lath., GMLS, Rev. VII *Gloss*.
- gyrouago, gyrouagor** 1 IV 80:18 “to roam about”, “ströva omkring”: Lath., Bl., Nierm.
- hyemps, hyems** f. *i.q.* *hiems* IV 99:3 “winter”, “vinter”: GMLS
- imburso** 1 IV 33:29 “appropriate”, “inkasera”: GMLS, Ham, Hak, Nierm, Lath.
- impennatus** adj. IV 65:3 “without feathers”, “ofjädrad”: Forc. *s.v.* “qui est sine penis”, *TLL* VII:1 550,53

- imperturbabilis** adj. IV 115:17: *i.q.* perturbabilis *intensive sense* “very easily disturbed” “lättrörd” (?); *cf.* LEUMANN (1926:400f.), NORBERG (1978:88); *negative sense* “that cannot be disturbed” “som ej kan uppröras” *TLL VII:1* 594,32.
- incomsumptibilis** adj. IV 142:19 “that cannot be consumed”, “som ej kan förbrukas”: *TLL VII:1* 1015,29, GMLS
- inconueniencia** npl. IV 3:25 “inconsistency, disagreement; drawback”, “bristande överensstämmelse; olägenhet, nackdel”: *TLL VII:1* 1020,79ff., Nierm., Lath., GMLS
- inductiuum** n. IV 75:R; 126:5, 17, 23, 26 “inducement”, “skäl, motiv”: Lath.; *inductiuus* adj. “inducing”, “pådrivande, som föranleder ngt”: *TLL VII:1* 1245,25; GMLS I, 574
- induo** 3 alqm algd (*class. alci alqd*) IV 126:56 “dress someone in something”, “kläda ngn i ngt”: *TLL VII:1* 1266,57
- infectus**, us m. IV 2:26 “fault, lack”, “fel, skada, brist”: *TLL VII:1* 1358,34
- infula** n. IV 126:110 f. “bishop’s mitre, emblem of episcopacy”, “(biskops) mitra”: *TLL VII:1* 1499,56ff., Lath., GMLS
- intelligibilis** adj. IV 51:24: *active i.q.* intelligens “understanding”, “som förstår”: *TLL VII:1* 2096,15 sqq., *cf.* BENDZ (1960).
- lacesco** 3 *i.q.* lassesco IV 25:2 “grow weary”, “bli tröt”: *TLL VII:2* 988,15ff., Lath.
- lineus** adj. IV 80:6 “of linen”, “linne-”: *TLL VII:2* 1441,67ff., GMLS, Nierm., Lath.
- lotrix** f. IV 39:8 “laundress”, “tvätterska”: Ham., Lath., GMLS, Rev. VI *Gloss.*
- mercenarius** m. IV 21:14 “labourer”, “daglönare, legodräng”: *TLL VIII* 792,53ff., GMLS
- meretricus** *i.q.* meretricius adj. IV 17:35; 49:21; meretricius IV 133:15 “meretricious”, “tillhörande en sköka”: *TLL VIII* 826,4ff.
- michi** *i.q.* mihi *passim*
- miles** m. IV 7 *passim*; 50:3,11; 51:1,5,22; 55:3,8,9; 58:11;65:5,7,8; 73:R,1f.; 74 *passim*; 75:7; 76:7; 81:31,40,44; 89R,16,18; 106:2; 111:14; 113:15; 126:2; 133:11,14 “knight”, “riddare”: Lath., GMLS.
- modicum** n. IV 7:4; 9:1 “a small amount”, “litet, lite grand”: *TLL VIII* 1233,84; 1235,40ff., Lath., GMLS
- nascor** 3 *fut. part.* nasciturus IV 11:6; 19:5: Forc. *s.v.* nascor, c.
- nonimplecio** f. IV 26:5 “unfulfilment (?)”, “icke-uppfyllnad (?)”: *for prefix non-* *cf.* Lath. *s.v.* nonaccidens, GMLS *s.v.* non-comparatio; LEUMANN 387,4. (Lucr. 2,930 non-sensus).
- oretenus** adv. IV 33:29 “orally”, “muntligen”: GMLS, H-G
- paramentum** n. IV 88,6 “rigging”, “rigg”: Lath., GMLS
- pars** IV 76:14: *i.q.* clerus “cleric”, “klerk” *Vide Intro., p. 39. Cf. also* Forc. *s.v.* (37).
- pasticulus** m. IV 7:68 *dim. of* pastus, us m. (?), “food, morsel”, “mat, smula”, *cf.* BU: hungrughir glädz aff mat.
- paulatiue** adv. IV 17:23; 107:R “gradually”, “gradvis”: Lath., GMLS
- penitenciaris**, m. IV 33:28f: “confessor”, “biktfader” Lath.
- per temporal prep.** IV 136:0 “since”, “sedan”: BERGH (1966); *cf. also* IV 129:R app. crit.
- perplexitas** f. IV 70:30 “tangle (of hair)”, “tova” BU *ad loc.*: thofuan; *cf.* Lath. *s.v.* perplexus.
- potestatiue** adv. IV 3:20 “by force, powerfully”, “med våld, kraft”: *TLL X:2*,321,69ff., Forc., H-G, Lath.
- prebenda** f. IV 47:21 “prebend”, “prebende”: Lath., Ham.
- precido** 3 – *prescindo* 3 *confusion of* IV 22:16 f.; 107:33; 125:39; 130:12.
- prochdolor** *i.q.* proh dolor interj. IV 33:R,5; 45:R “alas”, “tyvärr”: H-G, Rev. VII *Gloss.*
- productiuus** adj. IV 11:2 “productive”, “frambringande”: Forc., Lath.

promereo 2 *act.* (*class. dep.*) IV 21:5; 74:32 (*app.*): Forc., Nierm.

proximior *adj. comp.* (*class. propior*) IV 43:1: Lath.

pungitiuus *adj.* IV 126:80: “prickly”, “tag-gig”: Lath.

purgatorium *n.* IV 4:4ff.; 7 *passim*; 9 *passim*; 33:12; 40:9; 50:6; 62:12; 84:4; 93:10; 127:3; 138:4; 144:3f.

recidiuacio *f.* IV 74:85 “relapse”, “återfall”: Lath., Bl.

recipio 3 = *reficio* IV 71:22 “refresh”, “vederkvicka”: *cf.* BERGH (1971:84 ff)

reconsigno 1 IV 3:8 “return, hand over”, “ge tillbaka, lämna vidare”: Forc., H-G, Lath.; *cf.* AILI-FERM-GUSTAVSSON (1990:147)

sanctio 4 (*sanctitum*) *i.q.* *sancio* 4 IV 137:5 “decree, ordain”, “stadga”: H-G, Ex. *Gloss.*

sapiens *m. gen plur.* *sapientium* IV 61:2; *sapientum* IV 61:18

set *i.q.* *sed* (*passim*); *i.q.* *tamen*. IV 102:1

speculator *m.* IV 126:121: *i.q.* *episcopus* “bishop”, “biskop” H-G, Lath. *Cf also* Forc. *s.v.* (8)

stallus *m.* IV 80:16 “stall”, “korstol”: Lath., Ham.

sto 1 = *sum* IV 115:2; 122:3 (?): Forc. *s.v.* (25), VÄÄNÄNEN (1967 §208); + *dat.* IV 16:19; 53:R “obey, follow”, “lyda, följa”: Forc. *s.v.* (30), Lath., Rev. I *Gloss.*, EKLUND (1975:132,1 *and Gloss.*).

stramen *n.* IV 56:1 “straw”, “strå”: Lath., “rod, whip (?)”, “ris, spö (?)”: *cf.* BU *ad loc.*: *mz lättom lima*

sumpcio *f.* IV 62:11 “taking (of food)”, “intagande (av föda)”: Lath.

super *prep.* + *abl.* (+ *acc.* Lath.) IV 111:7 “against”, “mot” (*sic BU ad loc.*)

supporto 1 IV 71:10 “endure”, “uthärda”: Lath.

syndon *i.q.* *syndon* IV 100:4

tepiditas *f.*, IV 71:21 “lukewarmness”, “ljumhet”: Forc., Lath.

tolatus *i.q.* *collatus?* IV 33:18: “tight” “trång” (?) *Cf.* Lath. *tollatus*, *and Intro. ch. 3.2.*¹

tolus *m. i.q.* *tholus* IV 89:12 f. “sword button”, “svärdsknapp”: *cf. above, Intro. p. 51.*

trahibilis *adj.* IV 126:34 “able to be wrested”, “möjlig att draga”: Lath.

transpareo 2 IV 62:11 “shine through”, “skina igenom, fram”: Lath., H-G

unicornius *m.* (*class. unicornis, unicornus*) IV 2:2; 76: 11 f. “unicorn”, “enhörning”: *cf.* Mag. Math. *Copia* 140 (*p. 94,32 ed.* WÄHLIN 1890) ... *sicut qui fugit a facie unicornii.*

ydeota *m. i.q.* *idiota* IV 22:14; 113:1; 129:49 “layman, unlearned, fool”, “lekman, olärd”: GMLS, Lath.

ydolatra *m. i.q.* *idololatre* IV 63:11 “idolater”, “avgudadyrkare”: H-G, Lath.

ymo *adv.* IV 4:13; 38:R; 47:5; 52,26; 70:14; 129:89: *i.q.* *immo*

ypocrita *i.q.* *hypocrita* IV 23:R “hypocrite”, “hycklare”

zabulosus *adj. i.q.* *diabolicus* IV 78:23 “diabolical”, “djävulsk”: *cf. TLL V:1 940,63 and 71; GMLS citing only this instance.*

¹ The tight sleeves (as well as crakowes) of the 14th century secular dress, contrasting to the wide ones of the clerical habit, are beautifully demonstrated by a full-page illumination in **Y** (fol. 343V). Reproductions have been published, in colour by AILI-FERM-GUSTAVSSON (1990:125), in monochrome by NORDENFALK (1961 II:123, fig. 5).

Index locutionum

ablative absol. for participium coniunctum in dative / accusative: IV 58:4; 113:17; 126:9
abstractum pro concreto: matrimonium pro mariti IV 52:22

accusativus cum infinitivo. In indirect question: IV 33:13; *after verbum timendi*: IV 33:45

alliteration: honore honoravit IV 58:R; meritis misericordiam meruistis 72:6; penam pati 71:18, 81:17; veniente veritate et fugata figura 58:9; verbis et verberibus 55:5, 93:4.

alter ... alius *corresponding*: 104:8

anacoluthon: IV 26:3 si videris duos homines ... in libera potestate. Si ille *etc.*; 31:1 qui *i.q.* si quis; 65:R verba ammonitionis ... et ... probancia; 71:3 puer interrogatus: puer esset interrogatus *sive* interrogaretur *expectes*; 74:73 querentes ... et non attendunt; 80:25 Facta autem comestione ... et tunc ... loquere; 81:15 f. Omnis quippe, qui cogitat ... tunc caritas ... vadit; 81:17 plorans: ploret *expectes*; 88:10 qui: quia *expectes*; 88:14 quam dixi: de qua dixi *expectes*; 99:R peccando: peccantibus *expectes*; 126:10 sicut: sicut si *expectes*; 130:13 quod *geminat*; 134:10 et *coordinating an ablative absolute with the main clause*.

anaphora: IV 11:2

animus: animo (*abl. modi*) + *gerundive (gen. expl.)*: 139:6; 140:R animo permannendi. Cf. TLL II 97,42.

antequam *with future I (for present subjunctive)*: IV 125:7 non sentit mortem antequam veniet.

asyndeton: 16:1; 29:15; 33:25

caveo 2 quod non *i.q.* caveo ne: 38:3. Cf. Sz. (1965:535,3).

comparatio compendiaria IV 20:6 propter ruborem ... plus quam propter Deum. Sz. 826.

Conditional clauses with imperfect subjunctive for present subjunctive: IV 106:1

eciam si quater in die comederes, non tibi imputabitur ad peccatum, si permissione eius feceris, cui teneris obedire.

conditional clauses with inconsistent use of moods and tenses: IV 20:13; 80:38.

confido 3 de aliquo, quod IV 89:1; 89:3; 125:10: TLL IV 208:25 sqq., 209:66.

conformo 1 in alqo/alqa re IV 17:6; 71:16; cum alqo IV 62:6; alcuī (GMLS) IV 58:14; 62,5; 97:7; 111:18; 127:13; 144:6.

Consecutio temporum, inconsistencies of use of future I and II (correct usage): IV 19:10; 41:4; 48:5; 67:13; 71:19; 72:10; 105:4–6; IV 4:21; 65:3; 86:5; 87:8; 94:3; 96:5; 125:5; 126:54; 142:12

consencio 4 in alqm IV 71:3 TLL IV 398,9
constructio ad sensum IV 4:23 paupertas populi et eorum clamor; 23:17 anima iniusti videtur ... sibi esse iustus; 33:46 clero ... quasi orphani fuerunt; 74:85 mens humana ... redemptus sit; 125:26 (*coniugium = mariti*);

consulo 3 alci alqd (*for alqm alqd*, TLL IV 584,36) IV 13,13 "advise someone about something", "ge ngn råd om ngt" GMLS.

contingo 3 + *acc. cum inf.* (*for alci, ut linf.* TLL IV 717 f.) IV 34:7; 78:11; 89:6 TLL IV 719,75.

coordination of particles: vel ... aut IV 20:8

delecto 1 "please", "behaga" alci IV 52:19 TLL V:1 425,52; (*class.*) alqm IV 52:13.

Dum, *temporal, with imperfect subjunctive*: IV 72:4 Primum quia amicus erat, dum viueret.

ellipsis: of subject IV 7:1 in quo erant innumerabiles *sc.* homines.

etymology: of Church terminology IV 76:14 clerus – pars (*sors*, cf. *Intro. ch. 2.2.3*); episcopus – speculator IV 126:121; IV 77:9 Dyabolus – lictor (?).

figura etymologica: IV 126:73 peccare peccatum.

Final clauses: inconsistent use of moods and tenses: IV 74:41; *positive and negative, coordinated by et ne – neue* IV 74:74: Sz. 536,4

Gerundium in the ablative with final force IV 55:4 (inveniendō); 68:11 (capiendō): Sz., 380; cf. ÖBERG (1969:15); *in the ablative = part. pres.* IV 103:1, cf. LÖFSTEDT (1911:159f.), Sz. 380.

Gerundium, impersonal: IV 98:2 (dicendo)
Gerundivum for hortative subjunctive: IV 16:27 omnis qui euaserit periculum aliquod, cauendum est, ne recidiuet in priora.

Gerundivum used in the active (for the passive periphrastic conjugation): IV 115:4 Nam qui priuandi sunt vita, expectandi sunt ad tempus, ut boni videntes miseras eorum meliores fiant.

habeo 2 + *inf.* IV 46:4; 78:25; 129:15; 143:8 "must" "böra, måste" VÄÄNÄNEN (1967:§303); Sz. 314 f.

hyperbaton, long: IV 17:25 cuius ... est auriga; 76:28 diuicie ... quas.

impaciens *adj.* ad alqd IV 4:29

In + *abl.* (for *acc.*): IV 126:23 Obtenta vero caritate gaudium ingreditur in anima (animam **K**).

inconcinnity: by change of subject IV 15:27 omnis qui euaserit ... cauendum est; 63:12 Thomas qui tetigit me ... utrum erat corpus; 71:20 filia tua sive steterit ... eque acceptum est; 108:9 anima tria habuit ... nichil amittere voluerunt; *of antecedent and rel. pron.* IV 16:10 f. qui veniunt ... hic ... habebit; *of cases*: IV 71:R statum virginitatis, coniugalis et vidualis; *of moods* IV 71:2 si amicus dedit ... et esset sapiens; *of objects* IV 51:11 quedam ... portamenta ... adinueni, quedam ... sequebar: quibusdam ... sequebar *expectes* (sic **BU ad loc.**); *of noun and predicate* IV 12:2 consolatio ... est infusio ... et quando hec ... adimplentur, 23:17 sic anima

iniusti videtur ... sibi esse iustus, 108:9 isti tres sic habuerunt animam ... quasi dominum; *of verbs* IV 68:3 qui fingit se quasi dormire et mortuum, 75:2 miles ... ostendebatur ... mortuus ... et ... indigere; *of persons*: IV 16:10–11

indirect interrogative clauses with inconsistent moods and tenses: IV 55:3; 81:5; 103:4.

indirect questions with acc. cum inf. IV 33:11 agnoscere poterat ... quem monachum esse

infinitive, adverbial IV 47:3 cuius pulsare est mentes ... commouere; 48:3 habebit ... auxilium ... reuincere; 77:17 des michi licentiam respondere; 81:35 mouebatur ... videre patriam; 117:3 omnia difficilia facio eis facilia et portare cum hylaritate. Sz. 345 B–C.

infinitive used as subject of transitive verb IV 74:3 quia videre te replet nos

ingressus m. in + *ack.* for *gen. obj.* IV 76:22

instigo with *dat.* (class. *acc.*) IV 75:25

instructus *part. perf.* with *acc.* (for *abl.*) IV 5:5, TLL VII:1 2022,78 f.

licet with *ack.* + *ind.* IV 15:22; 33:8: Sz. 349,4; with *ind.* (class. *subjunct.*) IV 71:2, 15, 19; 72:2; 75:25, 29; 77:10. Sz. 605,3.

loquor 3 ad alqm (for *alci*) IV 130:6

Moods, inconsistent use of: IV 2:23; 71:2; 74:85; 81:4; 81:51; 88:3; 107:19; 122:2; 122:4; 126:112. *After quod*: IV 7:65; 8:1; 16:4; 32:9; 51:17; 51:18; 125:25; 137:16

nominativus pendens (absolutus) IV 70:8 in via portans (sc. Christus) alius substituitur; VIII 47:5 (ed. AILI, forthcoming). Sz. 28,2.

obliviscor 3 with *ack. pers.* (class. *genit.*) IV 5:7

pleonasm of conjunctions IV 85:5; 126:91; cf. BERGH (1967: *index s.v.* konjunktionsväxling)

pronouns: 1. confusion of: ipse for hic, iste, ille (cf. VÄÄNÄNEN, 1967:128 f., Sz. 189 f.)
 IV 1:5, 11; 2:R *and passim*; eius for suos
 IV 33:9. Cf. Rev. I: *Index rerum*. 2. *word order of: IV 58:R in expositione cuius for in cuius expositione*

qui non + *ind. for quin + subj.:* IV 70:24.
quin non + *indic. (class. subj.)* IV 32:2;
 53:1–3.

quod = *final ut?* IV 98:11

quod or quia for *acc. cum inf.:* IV 24:5. Cf.
 UNDHAGEN (1978: Gloss. *quod* 5)

Quod redundant before hortative subj.: IV
 115:21 *Primo restituat male acquisita ...*
tercio quod ante absolucionem non recipiat corpus meum.

quod temporale IV 22:3; IV 70:8: cf. *Intro.*
p. 48.

redundancy IV 107:1 *angeli visi sunt loqui dicentes*

si tamen conj. = *si modo* IV 17:25: Sz. 496,4
Sicut with *relative clause equals conditional relative clause* (siquis): IV 27:2 *Iste est mirabiliter armatus sicut ille, qui esset positus in corporali bello, cuius galee foramina essent in occipite, cuius clipeus ponendus in brachio penderet in humeris etc.*

tamen adv., placement of IV 71:2, 15: cf.
 BERGH (1971:77 f.)

Tenses, inconsistent use of in futural clause:
 IV 2:20; 126:13; 126:109.

ut, consecutive, with indicative: IV 133:1;
final with indicative (and future I): IV
 75:34; IV 129:13; 138:4.

word order: IV 20:6 *vel homo continuet male incepta ... vel deficiat (for homo vel continuet ...)*

Indices scriptorum

Index locorum Sacrae Scripturae

Gen.

1,31 ff.: IV 87:4 *Deus ... letatus est*
 3: IV 111:10 *cibus vetitum*
 4,10: IV 132:9 *sanguis Abel*
 6,14 *et passim:* IV 58:6 *archa*
 6,6: IV 22:1 *Penitet me fecisse hominem*
 7,21 ff.: IV 3:3 *Post diluuium nulli homines remanserunt nisi qui erant in diluio in archa*
 13,9 ff.: IV 3:5 *Si tu ad dexteram vadis, ego sinistram tenebo*
 15,3: IV 83:6 *Abraam ... turbabatur*
 18,30: IV 37:4 *ne ... indigneris si loquar*
 18,30: IV 60:1 *ne ... indigneris si loquor*
 18,32: IV 58:24 *dixisti in deitate tua*
 22: IV 106:10 *Abraham ... immolabat*
 41,35: IV 68:9 *congrebat ... in horreum*

Exod.

2,1 ff.: IV 55:1 *scribitur de Moyse*
 4,2 ff.: IV 61:9; IV 63:14 *virga facta est serpens*
 14,21 ff.: IV 133:2 *stabat aqua quasi murus*
 16: IV 58:6 *manna*
 24,12: IV 58:6 *tabulis testamenti*
 28: IV 58:16 *ostendi in monte Moysi vestes*
 31,18: IV 111:8 *digito dei*
 32 IV: 133:7,140:14 *vitulum aureum*
 32,4 ff.: IV 129:60 *vitulo conflati*

Lev.

26,18 ff. *and* 28: IV 58:34; IV 62:9; IV
 132:17 *septem plage*

Num.

21,5: IV 61:26 nausea
 21,8 ff.: IV 61:6 Scriptura dicit
 25,4: IV 58:4 iudices et custodes populi negligentes iussi sunt suspendi ad solem
 25,7 ff.: IV 74:72; IV 76:9 habendo zelum legis ut Phinees

Deut.

4,25: IV 83:9 ad iram prouocare
 8,2 ff.: IV 107:37 Israel ... in heremo
 8,5: IV 64:6 pater erudit filium
 9,10: IV 111:8 digito dei
 10,17: IV 22:5 accipit personas hominum
 32,11: IV 47:11 pullos ... prouoco

Ios.

3,16: IV 66:3 aque inferiores defluebant

Iud.

16,15 ff.: IV 84:2 Sampson
 16,21 ff.: IV 126:99 stare cum Sampson

Ruth

1,22: IV 58:1 terra peregrinationis sue

1 Reg.: (1 Sam.)

2,6: IV 17:16; IV 20:11 occidet et viuificabit
 13,8: IV 102:17 Saul
 16,18: IV 126:28 Daudid fuit gygas
 17,41: ff. IV 126:28 Daudid ... iactauit lapidem
 18,20: ff. IV 53:4 Daudid desiderat filiam Saulis
 25,44: IV 53:4 Daudid desiderat filiam Saulis

2 Reg.

3,14 ff.: IV 53:4 Daudid desiderat filiam Saulis
 11,2 ff.: IV 53:4 (Daudid) habuit uxorem Vrie
 19,5 ff.: IV 76:10 qui utilitatem domini sui plus querit quam propriam ut Ioab

3 Reg.

1,7 ff.: IV 130:7 de casu Ioab
 4,29 ff.: IV 83:3 Salomonis sapientia
 11, 1 ff.: IV 83:3 facies mulieris
 19,5 ff.: IV 126:45 Helya ... inuenit ... panem
 21,1 ff.: IV 46:1 rex quidam
 22,23: IV 23;2 a spiritu mendacii

4 Reg.

5,7: IV 17:16 occidet et viuificabit
 20,1 ff.: IV 125:18 Regi Israhel

2 Par.

19,7: IV 58:29 personarum acceptio

Nehem. (2 Esdr.)

8,10: IV 62:6 comedamus ... fortitudo nostra

Tob.

5,5 ff.: IV 126:40 Tobyas ... inuenit angelum

Iudith

(*passim*): IV 71:16 Iudith

Iob

1,5 ff.: IV 74:70 Iob, qui ... obtulit sacrificium pro filiis
 1,18 ff.: IV 74:71 perditis filiis et bonis
 1,21: IV 74:71 Dominus dedit, Dominus abstulit
 2,7: IV 90:8 a planta pedis
 9,8: IV 74:70 super fluctus maris
 18,10 IV 126:108 decipula
 29,16: IV 74:70 pater erat pauperum
 31,32: IV 74:70 ostium eius viatori patuit

Psalm.

21,7: IV 99:3 vermis
 35,9: IV 129:81 torrens tocius dulcedinis
 38,2: IV 24:8 custodiam ori vestro
 40,12: IV 75:6 ne gaudeat inimicus de me
 48,12: IV 76:24 nomina sua vocauerunt in terris
 50,3: IV 74:91 Miserere mei, Deus
 50,3: IV 74:91 magnam misericordiam
 54,16: IV 16:34 descendet in profundum
 72,27: IV 107:20 elongans se a me
 77,49: IV 15:29 immissiones per angelos malos
 80,11: IV 18:8; IV 22:14 aperi os tuum
 83,8: IV 129:15 de virtute in virtutem
 101,14: IV 115:20 tempus miserendi
 102,5: IV 20:10 replet in bonis desiderium suum
 103,31: IV 87:4 Deus ... letatus est
 103,17: IV 85:5 herodius
 108,8 ff.: IV 125:16 fient dies ... pauci
 108,9: IV 22:8 Fiant uxores eorum vidue et filii sine patribus

- 110,10: IV 125:35 principium sapientie
 113,17: IV 17:34 descendet in profundum
 118,32: IV 74:93 in viam mandatorum
 118,67: IV 95:1 priusquam se humiliaret
 118,176: IV 102:10 ouis degenerans
- Prov.
 16,32: IV 24:5 expugnatore urbium
 22,17: IV 38:9 non apponas cor
 26,4: IV 61:3 non respondeas stulto
- Sap.
 12,24: IV 107:12 errore vie
- Sirach
 20,24: IV 58:29 personarum acceptio
 35,21: IV 58:10 humilitate ... penetratur celum
- Is.
 1,31: IV 108:3 stuppe
 40,15: IV 43:3 momentum statere
 60,8: IV 5:11 ut columbe ad fenestras suas
 61,7: IV 6:9 induentur confusione duplici et rubore et eicientur a domibus voluptatis
 66,15: IV 58:22 veniam in indignatione
- Ier.
 26: IV 141:6 Iheremias
- Ezech.
 11,19: IV 107:34 cor lapideum
- Dan.
 13: IV 71:16 Susanna
- Ioel
 2,28 f.: IV 113:1 spiritu prophetie repleui iuuenes et ydeotas
- Amos
 7,14 f.: IV 113:1 de pastore feci prophetam
- Malach.
 2,7: IV 126:41 sacerdos est angelus
- Matth.
 1,19 f.: IV 18:2 dubitante sponso
 1,21ff.: IV 136:5 nomen quod vocasti
 3,12: IV 129:88 paleis
 3,17: IV 116:3 Hic est
 4,4: IV 126:47 non in solo pane
- 5,6: IV 80:42 esuriunt et siciunt iusticiam
 5,22: IV 142:9 Gehennam ignis
 5,26: IV 97:10; IV 102:32 reddere rationem etiam de quadrante
 6,5: IV 68:5 ut videatur
 6,10: IV 47:13 fiat voluntas dei
 6,19 ff.: IV 126:2 thesaurum
 7,7: IV 104:19 pulsanti ... dabitur
 7,14: IV 126:37 via
 8,22: IV 1:12 dimittat mortuos sepelire mortuos suos
 8,29: IV 102:11 nichil tibi cum isto
 9,9 ff.: IV 126:39, 83 Matheus
 10,16: IV 82:5 simplices sicut columbe
 10,42: IV 1:2 nullum opus sine remuneratione erit
 11,30: IV 16:20 iugum suum leue
 12,36: IV 107:23 rationem ... verbis
 12,38 ff.: IV 143:2 Pharisei petierunt signum
 13: IV 140:20 semen occultatur
 13,8: IV 104:3 semen
 13,24 ff.: IV 1:3 semen quod centuplum ex se profert fructum
 15,37: IV 63:14 sporte ille panem
 16,16: IV 76:20 libera voce Deum suum confessus est
 16,17: IV 18:5 caro et sanguis non reuelavit tibi
 18,12: IV 102:10 ouis degenerans
 18,21 f.: IV 104:2 septuagies sepcies
 22,37: IV 7:9 Diliges Deum super omnia
 24,12: IV 23:25 caritas Dei refriguit
 26,35: IV 5:5; IV 76:20 pro eo mori non dubitavit
 26,39: IV 126:51 rogavit transferri a se calicem
 26,42: IV 47:13 fiat voluntas dei
 26,47 ff.: IV 99:1 appropinquante Iuda
 26,57–27,50: IV 70:1–19 Passio Christi
 26,69f.: IV 5:5 interrogatus ad verbum unius mulieris negavit veritatem
 27: IV 126:53 Deus stetit ante Herodem et Pylatum
 27,3 ff.: IV 132:8 Iudas enim peccatum suum cognovit
 27,3 ff.: IV 106:8 Iudas ... suspendit
 28,18: IV 142:3 omnis potestas
- Marc.
 4: IV 140:20 semen occultatur
 11,23 f.: IV 7:28 Qui habet fidem perfectam

potest per eam montes transferre in mundo
 14,53–15,37: IV 70:1–19 Passio Christi
 15: IV 126:53 Deus stetit ante Herodem et Pylatum

Luc.

1,13; 31: IV 136:5 nomen quod vocasti
 1,41: IV 74:3 ego nondum natus
 1,52: IV 3:29 Potentes transmigrabunt a sedibus suis, et qui ambulabant in terris eleuabuntur
 2,21 IV 136:5 nomen quod vocasti
 8: IV 140:20 semen occultatur
 8,2: IV 16:24 Magdalena
 8,24 f.: IV 44:1 prohibere potest ventos
 9,62: IV 107:28 respiciat retro
 11,27: IV 104:1 benedicta
 15,11 ff.: IV 125:27 reuersus ... ad patrem
 15,16: IV 1:11 siliquis porcorum
 15,20: IV 107:31 occurram
 15,31: IV 83:2 Omnia mea tua sunt
 16,15: IV 12:6 Deus, qui videt corda
 16,19 ff.: IV 32:9 Lazarus
 16,19 ff.: IV 107:23 diues ... abutebatur concessis
 16,23 ff.: IV 37:5 diues in inferno
 16,26: IV 122:2 chaos
 16,29: IV 37:6 habent Moysen et propheta
 19,1 ff.: IV 16:24 ille bonus Zacheus
 22,44: IV 126:51 gutte sanguinis
 22,44: IV 80:43 sudor sanguinis mei
 22,63–23,49: IV 70:1–19 Passio Christi
 23: IV 126:53 Deus stetit ante Herodem et Pylatum
 23,2: IV 132:3 regem fieri
 23, 33 ff.: IV 10:24 latroni misericordiam petenti peccata omnia dimisi et celi portas aperui
 23,38: IV 23:12 superscriptionem ei imprimi
 23,39 ff.: IV 7:24 latroni misericordiam petenti peccata omnia dimisi
 24:13 ff.: IV 61:23 Emaus

Ioh.

1,29: IV 39:4; IV 74:3 agnus ... quem Iohannes digito demonstrauit
 5,22: IV 102:1 omne iudicium
 6,44: IV 12:7; IV 126:33 nemo venit ad Deum nisi Pater traxerit eum

6,55: IV 63:10 qui manducat meam carnem uiuit in eternum
 8,25: IV 116:4 Ego sum principium
 10,28: IV 18:23 nullus rapiet eum de manu sua
 11: IV 72:1 Martha et Maria
 11: IV 79:5; IV 132:3 Lazarum
 12,9 ff.: IV 79:5 Lazarum
 14,12: IV 74:7 opera, que ego facio, et vos facietis
 14,23: IV 32:7 Ad eum veniemus
 18 f.: IV 126:53 Deus stetit ante Herodem et Pylatum
 18,5 ff.: IV 58:28 astante proditore
 18,5: IV 58:30 ego sum
 18,19–19,36: IV 70:1–19 Passio Christi
 19,26: IV 1:15 custos matris dei
 19,34: IV 126:53 exiuit sanguis et aqua
 20,24 ff.: IV 63:12 Thomas qui tetigit me post resurrectionem
 21,22 f.: IV 21:7 Quid ad te

Act.

3,1 ff.: IV 76:21 claudo dedit gressum
 4,32: IV 72:10; IV 75:19; IV 105:3 cor unum et anima una
 5,15: IV 76:23 ad umbram Petri
 6,8 ff.: IV 129:40 Stephanus
 7,54 ff.: IV 6:3 lapidatus fuit Stephanus
 8,26 ff.: IV 21:9 eunuchus ille
 10,1 ff.: IV 21:10 Petrus mittebatur ad Cornelium
 17:34: IV 21:10 Paulus venit ad Dyonisium

Rom.

2,11: IV 58:29 personarum acceptio
 5,19: IV 111:11 obediendo
 6,9: IV 75:2 nunquam amplius morieris
 7,7: IV 126:85 Non concupisces
 7,19: IV 74:52 Paulus dicit
 8,39: IV 74:75 separari a Deo

1 Cor.

1,19: IV 23:26 Adnichilabo sapienciam sapientum
 2,9: IV 129:94 cor capere non potest nec lingua proferre
 7,14: IV 80:44 vir saluatur per fidelem mulierem

Gal.

2,6: IV 22:5 accipit personas hominum
 5,17: IV 74:52 spiritus et caro sibi ad inuicem aduersantur

Eph.

2,4: IV 22:4 Deus diues
 4,26: IV 126:78 Sol non occidat
 6,9: IV 58:29 personarum acceptio

Phil.

1,23: IV 23:29 velle dissolui

Col.

3,25: IV 58:29 personarum acceptio

1 Thess.

4,6: IV 46:5 vindex erit ille

1 Tim.

3,1: IV 126:105 qui episcopatum desiderat
 5,17: IV 126:115 Qui ... habebit honorem

2 Tim.

2,4: IV 126:102 nemo ... implicat se secularibus
 2,20: IV 6:2 de indignis facit vasa sua

Hebr.

1,9: IV 1:15 oleo leticie sempiternae
 4,14: IV 26:2 humilitate penetrare celum

12,1: IV 126:38 deponere pondus

13,5: IV 126:102 mores ... contenti moderatis rebus

Iac.

1,13: IV 4:36 Deus, qui neminem permittit temptari supra vires

1 Petr.

3,18: IV 75:2 semel pro salute nostra mortuus es
 5,8: IV 38:2 Dyabolus non dormit set circuit

1 Ioh.

5,6: IV 5:7 veritatem deum
 5,7: IV 23:3 ego docui, quod tres sunt qui testimonium dant in celo et in terra

Apoc.

2,7: IV 111:11 lignum vite
 3,5: IV 111:8 libro vite
 5,5: IV 39:4 de tribu Iuda
 9,6: IV 130:2 optabunt mortem
 13,11: IV 130:3 cornua agni

Apocrypha

Acta Pauli et Theclae: IV 71:16 Tecla
 3 Esr. 4,26ff.: IV 84:1 rex

Index locorum scriptorum Birgittinorum

Rev. I

32:19: IV 115:1 Dixi tibi prius de quodam
 48:2: IV 133:7 vitulum aureum
 48:3: IV 133:2 stabat aqua quasi murus
 49:1: IV 133:2 stabat aqua quasi murus
 53:10: IV 133:7 vitulum aureum

Rev. III

31: IV 115:1 Dixi tibi prius de quodam

Rev. VI

32:25 ff: IV 22:16 precepi enim sapientibus ... sicut audisti

Rev. Extrav.

7: IV 32:1 Cum tali ... re

Index locorum aliorum scriptorum

- Aug. *Conf.* 3,12,21: IV 13:7 filius lachrimarum
- Caes. *BG* 6,27 (de alce): IV 125:3 tertium animal non habet iuncturas
- Fsv. leg.* I p. 117f.: IV 30:1 Scribitur, quod Paulus ille bonus apostolus dixit se esse sapientem quendam coram principe
- Fsv. leg.* I p. 556f.: IV 4:35 virgo beata Lucia, ducta ad lupanar
- Fsv. leg.* I p. 563ff.: IV 76:28 sub Siluestro et aliis
- Fsv. leg.* I p. 628: IV 21:5 Ieronimus
- Fsv. leg.* II p. 716: IV 13:12 in illo bono Gregorio, qui oratione sua eciam infidellem Cesarem eleuauit ad alciorem gradum
- Fsv. leg.* II p. 803ff.: IV 4:30 sancta Elizabeth, filia regis Vngarie
- Fsv. leg.* III p. 154ff.: IV 71:16ff. Tecla virgo
- Gregorius IX *Decretales* 2,9,1: IV 33:32 Quartum fuit constitutum
- Greg. *Decr.* 3,1,10; 5,3,8f.; 5,3,42: IV 33:28 Constitutio eciam erat Ecclesie
- Greg. *Decr.* 3,1,13: IV 33:6 Constitutio quippe sancte Ecclesie fuit
- Greg. *Decr.* 3,46: IV 33:31 Tertium fuit
- Greg. *Decr.* 4: IV 33:30 Secundum fuit statutum
- Greg. *Decr.* 5, 38,12: IV 33:30 Item in Ecclesia statutum fuit
- Greg. *Decr.* 5,19,10 and 19: IV 33:32 Quintum fuit statutum
- Greg. *Decr.* 5,37: IV 33:42 Item statutum Ecclesie fuit
- Greg. M., *Dial.* 3,31: IV 4:26 quendam captium positum in turri
- Isid. *Etym.* 12,91,22: IV 87:12 fenice
- Isid. *Etym.* 16,7,1: IV 124:6 smaragdus
- Liv. 38,25,13: IV 107:12 periculum in mora
- Mag. Math, *Homo conditus*, I b (PILTZ, 1984, 2): IV 132:16 quasi fures ... produunt me
- Maynus de Mayneriis, *Dyal. creat.* 51: IV 85:5 herodius;
- Maynus de Mayneriis, *Dyal. creat.* 89 (de elephanto): IV 125:3 tertium animal non habet iuncturas
- MELL, p. 54, 1–6: IV 80:46 in lege vulgari
- MELL, p. 54, 3 ff.: IV 111:3 obtinere aliquid
- MELL, p.54, 9–10: IV 3:1 nichil acquirendum est cum iniusticia nec tenendum est aliquid acquisitum contra iusticiam
- Petrus Comestor, *Hist. Schol.*, ed. Migne 198, 1144C: IV 55:1 in scolasticis historiis
- Petrus Comestor, *Hist. Schol.*, ed. Migne 198, 1183f.: IV 58:16 ostendi in monte Moysi vestes
- Plin. *Nat.* 21,31,1: IV 119:2 herba apiaria
- Plin. *Nat.* 37,59: IV 124:12 adamas ... frangitur ... sanguine hircino
- Plin. *Nat.* 8,18: IV 129:11 basilisci
- Plin. *Nat.* 8,18: IV 2:2 visus eius quasi basilisci
- Plin. *Nat.* 8,18: IV 83:3 basiliscus
- Reg. Bened.*, cap. 4 and 7: IV 89:16 beatus Benedictus precepit
- Reg. Bened.*, cap. 55: IV 127:7 Benedictus ... habuit corpus suum quasi saccum
- SMB I, p. 8ff.: IV 141:6 Iheremias; p. 25: IV 84:1 rex
- Thom. Aqu. *Summa* I, q. 11, a.2. ad 1: IV 38:2 admiscet veritatem
- Thom. Aqu., *Lauda Sion* (AH, 50, no. 584): IV 61:13 sumunt ... non eodem effectum
- WALTHER (1963–1967 N 14604a; 1982–1986 N 38186): IV 74:1 melius esset preuenire quam preueniri.

Index nominum et locorum

This Index to a very great extent depends on the work of earlier scholars, namely LUNDÉN (1958a), and the Indexes published by KLOCKARS (1966). If I have had reason to doubt their identifications, this is indicated by a question mark (?) and a reference to other literature.

- Abel** IV 132:9
Abraham IV 3:5; 83:6; 106:R, 10; 124:16
Adam IV 11:16; 52:5;
Agnes, Saint IV 11:R, 1, 4; 17:R, 1, 3; 20:R, 1; 124:R, 1; 126:9, 14
Ahab IV 56
Albert (Albrekt) the Younger, king of Sweden IV 55
Alfonso of Jaén IV 140; 142; 143
Alvastra cloister in Sweden IV 93; 121
Annibaldo Ceccano, cardinal IV 78 (STEFEN, 1909: 30 note; LUNDÉN, 1958: 148 note 1)
Arboga, town in Sweden IV 113
Asgot, lay brother of Alvastra IV 93 (A&P p. 522)
Augustine (Augustinus), Saint IV 33:23
Augustine (Augustinus), Order of IV 102:11
Avignon (Awinio) IV 138:R, 13; 139:14; 143:R
- Bari** IV 114
Benedictus, Saint IV 33:11; 89:16; 127:6, 7, 15, 27
Benevento (Beneventum) IV 125:17
Bernabò (Barnabo) Visconti IV 143:6
Bethsabee IV 53:4
Birger Gregersson, Arch-Bishop of Sweden IV 130:6 ff.
Blanche (Blanka), Queen IV 4(? cf. AILI 1986)
- Catacombs** (Cathacumbae) IV 107:36
Cecilia Ulfsdotter, daughter of St. Birgitta IV 71:28
Charles IV, Emperor IV 45
Cornelius IV 21:10
- David** IV 53:4 ff.; 55:2; 74:72; 76:9; 106:R, 9; 126:28 f.
Denmark (Dacia) IV 3:4
Dionysios (Dyonisius) (NT) IV 21:10
Dionysios (Dyonisius), Saint IV 103:R, 1; 104:R, 4
Dominicus, Saint IV 33:23
- Ecclesia sancti Petri ad vincula** IV 137:R, 5
Ecclesia sanctae Mariae maior (Santa Maria Maggiore, Rome) IV 78:3; 80:1
Egisl Birgersson, bishop of Västerås, Sweden IV 125:21 (SCHMID, 1940; 54 f)
Elias (Helyas) IV 74:72; 126:45
Elizabeth, Saint, of Hungary IV 4:30
Emaus IV 61
England (Anglia) IV 104:8; 105:R, 1; 136:0
Erik Magnusson (Ericus Magni), King of Sweden (filius maior) IV 3:21 ff.
Ezechias (rex Israhel) IV 125:18
- France** (Francia) IV 103:R, 2; 104:R, 4, 8; 105:R, 1; 136:0; 140:13; 141:4; 143:8
Franciscus, Saint IV 33:23
- George** (Georgius), Saint IV 74:34
Gerardus de Podio, abbot IV 140:16 (A&P p. 230)
Gerekin (Gerechinus), lay brother of Alvastra IV 121:7
Goliath IV 126:28
Gregory the Great (Gregorius magnus), pope IV 13:12; 33:26
Gregory XI (Gregorius XI), pope IV 136:0; 139:R, 6, 9; 140:R, 3, 4, 6, 17; 141:1, 7; 142:R, 4, 7, 20; 143:3

Håkan Magnusson, King of Norway (filius iunior) IV 3:23 ff.
Halland (Hallandia), province of Denmark / Sweden IV 81:40
Hemming, Bishop of Åbo (Hemingus, episcopus Aboensis), Sweden / Finland IV 125:37
Herodes Antipas IV 126:53
Hieronymus (Iereonimus), Church Father IV 21: 5 f.
Hungary (Vngaria) IV 4:30

Jeremiah (Iheremias) IV 141:6
Iesaia (Ysaias) IV 21:9
Innocentius VI, pope IV 136:R, 10 f.
Ioab IV 76:10; 130:7
Iob IV 32:9; 74:70f; 76:9; 124:16
John the Baptist (Iohannes Baptista) IV 18:7; 39:4; 74:2, 9 ff. (cf. **A&P** p. 79), 72; 108:1; 109:5; 124:16; 134:1
John the Evangelist (Iohannes Euangelista) IV 1; 23; 70:14; 124:16
Iona IV 137:6
Iosue IV 76:10
Italy (Ytalia) IV 136:0, 2; 138:12; 139:6; 140:6, 10, 18; 143:4, 8, 12
Jerusalem (Iherusalem) IV 48:3; 114:21; 141:R
Johanna (Iohanna), Queen of Naples IV 7:46; 9:24; 141:4
Judaea (Iudea) IV 76:30
Judas (Iudas) Iscariot IV 58:28; 98:8; 99:1; 106:8; 132:8 f.
Judas (Iudas) Maccabaeus IV 76:10
Judith IV 71:16

Karl Ulfsson IV 53; 73; 74; 75:34 ff; 124:14
Knut Folkesson, knight IV 122:7 ff. (**A&P**, 492 f.)

Latinus Orsini, knight IV 46; 139:R
Laurentius, Saint IV 9:10 (**A&P**, 330)
Lazarus IV 32:9
Loth IV 3:5
Lucia, Saint IV 4:35
Lucifer IV 106:7
Ludovicus (Lodouicus) of Tarentum IV 7:46

Magnus Eriksson, King of Sweden IV 1; 3; 48; 55:4 ff.; 71:25
Malpha (Salerno) IV 129:83
Mare rubrum (Red sea) IV 133:3
Maria, mother of Christ *passim*
Maria, sister of Lazarus and Martha IV 72:1
Maria Magdalena IV 16:24; 108:1, 7; 109:4
Martha IV 72:1
Matthew (Matheus), apostle IV 126:39; 129:83 ff.
Mauritius (Mauricius), Saint IV 74:34.
Michal (filia Saulis) IV 53:4
Monte Gargano (mons Garganus) IV 114:13; 131:1
Montefiascone (mons Flasconis) IV 34:8; 138:R
Mora sten (lapis quidam) IV 3:21
Moses (Moyses) IV 37:6; 55:1; 58:16, 18; 61:7, 9 ff.; 71:26; 74:72; 76:9; 133:R, 2f.

Naples IV 125:17; 141:R, 4; 142:R
Niccolò Acciajuoli (Nicolaus Acciaiuoli), Grand Seneschal IV 7; 8; 9 (**A&P** p. 386)
Nicolaus Orsini, Count of Nola (comes de Nola) IV 140:R, 16 (**A&P** p. 230)
Nicolaus, Saint IV 114:13
Nils Ingevaldsson, knight IV 113:15 (**A&P**, 493)
Noah IV 3 *app. crit. ad* § 3
Nola, comes de IV 140:R, 16
Norway IV 3:23

Olof (Olauus), monk of Alvastra IV 121:9
Östergötland (Osgocia), province of Sweden IV 16:27

Papal See (sedes papalis) IV 49:2
Paul (Paulus), apostle IV 6; 18:18; 21:10, 15; 23:26; 30; 74:R, 23 ff.; 107:36; 126:115
Peter Olavi, magister of Skänninge Cloister in Sweden IV 32:4
Peter Tyrgilsson, Arch-Bishop of Uppsala IV 125:20; 130:3
Peter (Petrus), apostle, saint IV 5:R, 1, 12; 16:16; 18:5, 7 f., 14 ff.; 21:10; 30:1; 49:2; 74:R, 16, 23; 76:20 ff.; 104:2; 107:36

Peter, monk of Alvastra IV 121:9

Philippus, deacon IV 21:9

Phinees IV 74:72

Pilate (Pylatus) IV 106:8; 126:53

Red Sea (Mare rubrum) IV 133

Rome IV 5:R, 9; 10:R, 1, 4, 12; 16:27; 33:R, 4, 7 f., 34; 34:7; 57:1; 78:3; 81:33; 107:43; 114:13; 115:21; 125:17; 130:10; 133:18; 136:0; 137:R, 5; 138:R, 12 f.; 139:6, 11, 14; 140:R, 6, 10; 141:3 f.; 142:7, 11 f.; 143:10, 12

Salerno (Malffa) IV 129:83

Salomon IV 84:3

Samson (Sampson) IV 84:2; 126:99

Sanctum sepulcrum IV 140:14

Saul (Saulus) IV 53:4; 102:17

Sicilia (Cicilia) IV 107:35

Silvester, pope IV 76:28

Simon of Cyrene IV 70:8

Sipontum IV 114:20

Skåne (Scania), province of Denmark / Sweden IV 3: 7ff.; 81:31

Sten Stureson Bielke, marshal IV 34, *cf.* KLOCKARS (1963, 16 f.).

Stephanus protomartyrus IV 6:R, 2 ff.; 129:40

Susanna IV 71:16

Sweden (Swecia) IV 3:3; 81:44; 137:3

Thecla IV 71:16

Thomas, apostle IV 63:12; 125:13

Tobias (Thobias) IV 126:42, 44

Tomas Jonsson, bishop of Växjö IV 125:17

Tord (Thordo), monk of Alvastra IV 121:9

Traian, emperor of Rome IV 13:12 *cf. app. crit.*

Urban V, pope IV 49; 136:R; 137:R; 138:R, 12 f.; 139:3

Uriah IV 53:4

Vadstena (Wazstenom, Wadzstenom), town in Sweden, IV 137:R, 3

Zachaeus IV 16:24